POLAT SAFİ

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI

1826-2023

İLK DEFA YAYIMLANAN
MİT ARŞİV BELGELERİYLE

Kronik

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI
(1826-2023)

—

POLAT SAFİ

KRONİK KİTAP: 408
Gizli Teşkilatlar Serisi: 17

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

EDİTÖR
M. Murtaza Özeren

SON OKUMA
Gürkan Polat

KAPAK TASARIMI
Kutan Ural

MİZANPAJ
Kronik Kitap

1. Baskı, Haziran 2023, İstanbul

ISBN
978-625-6989-59-7

KRONİK KİTAP
Şakayıklı Sk. N°8, Levent
İstanbul - 34330 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 49639

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
Optimum Basım
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51/1
34295 K. Çekmece / İstanbul
Telefon: (0212) 463 71 25
Matbaa Sertifika No: 41707

POLAT SAFİ

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI

1826-2023

İLK DEFA YAYIMLANAN
MİT ARŞİV BELGELERİYLE

Kronik

POLAT SAFİ

Lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladı. Teşkilat-ı Mahsusa'nın İngiliz işgali altındaki Mısır'a karşı Suriye, Libya ve Sudan'dan yürüttüğü faaliyetleri ele aldığı çalışmasıyla Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü'nden yüksek lisans diplomasını aldı. Çalışmalarına aynı bölümde devam ederek Teşkilat-ı Mahsusa'nın operatif ve idari özelliklerini incelediği, "The Ottoman Special Organizations – *Teşkilat-ı Mahsusa*: An Inquiry into its Operational and Administrative Characteristics" başlıklı teziyle doktora derecesini almaya hak kazandı.

Gayrinizami harp ve istihbarat tarihi özelinde geç dönem Osmanlı tarihine yoğunlaşan Safi, İttihatçı Emniyet-i Umumiye Müdürü Hüseyin Aziz Akyürek'e atfedilen hatıratın tenkitli neşrini yaparak *İstihbarat Savaşları: Birinci Dünya Savaşı'nda Suriye ve Lübnan'da Casusluk Faaliyetleri* (İstanbul: Kronik Yayınları, 2019) adıyla Türkçeye kazandırdı. Yakın tarihimizin en tartışmalı karakterlerinden biri olan Eşref "Kuşçubaşı" hakkında *Eşref: Kuşçubaşı'nın Alternatif Biyografisi* (İstanbul: Kronik Yayınları, 2020) adlı psikobiyografiyi kaleme aldı. Milli Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu'nda İstihbarat Tarihi dersi verdi. Birinci Dünya Savaşı, 1915 Olayları, Teşkilat-ı Mahsusa, Türkiye'nin modernleşme serüveni ve sosyal bilimler çerçevesinde birçok başlıkta iki yüzün üzerinde belgesel, kısa film ve TV programında yapımcı, danışman ve editör olarak yer aldı. *Kılavuz, Kılavuz Tarih ve Kültür ve Turizm* dergileri için editörlük ve yayın yönetmenliği yaptı. İl monografileri üzerine çalıştı. *Göğe Komşu Topraklar: 19 ve 20. Yüzyıl Belgelerinde Artvin* (Ankara: Artvin Valiliği, Ağustos 2007) ve *Kurtuluş ve Aydınlanma: Arşiv Belgeleriyle Eskişehir* (Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2009) adlı eserleri yayına hazırladı. *Middle Eastern Studies*, *Jerusalem Quarterly*, *Special Operations Journal*, *Toplumsal Tarih*, *Kebikeç* ve *Kılavuz* gibi süreli yayınlarda gayrinizami harp ve istihbarat alanında yazdığı makaleleri yayımlandı. Kronik Yayınları'ndan çıkan ve 17 kitaba ulaşan Gizli Teşkilatlar Serisi'nin dizi editörlüğünü de yürüten Safi, halihazırda iletişim ajansı Büyükharf Yayın-Yapım'ın başkanlığı görevini yürütmektedir.

İÇİNDEKİLER

GÖRSEL LİSTESİ 15
QR KOD LİSTESİ 19
KISALTMALAR LİSTESİ 21
GİRİŞ 25
OPERATİF YAKLAŞIM 30
ETKİNLİK ALANI 31
KABİLİYETLER 32
ÖZERKLİK 33
KURUMSALLAŞMA 34

I. BÖLÜM

GÜNEŞ BATIDAN DOĞUYOR
(1826-1878)

SAHNE AÇILIYOR 39
ASAKİR-İ MANSURE-İ MUHAMMEDİYE 40
YENİ BİR DEVİR 41
İTİKAD-I AMME'NİN DOĞUŞU 42
JURNAL TEŞKİLATI 43
HAFİYELER VE HAVADİS JURNALLERİ 44
İÇ GÜVENLİK UYGULAMALARI 45
GİZLİ POLİS TEŞKİLATI 47
ATAŞEMİLİTERLİK 49
HARİCİYE VE ESPİYONAJ 51
SAVAŞ PROPAGANDASI 52
BASIN VE YAYIN ÜZERİNDE KONTROL 53
SULTAN HAMİT'İN TRAJEDİSİ 56
OKUMA LİSTESİ 59

II. BÖLÜM

OSMANLI İSTİHBARATINDA SİSTEMLEŞME (1879-1918)

I. KISIM: 1879-1908 63

"YILDIZ HAFİYE TEŞKİLATI" 64
II. ŞUBE 69
PROPAGANDA VE 93 HARBİ 70
GÖRSEL SAVAŞ 71
SANSÜR 72

II. KISIM: 1909-1913 74

SERHAFİYE FEHİM PAŞA'NIN KATLİ 74
HAFİYELİĞİN ORTADAN KALDIRILMASI 74
Tedkik-i Evrak Komisyonu 76
EMNİYET-İ UMUMİYE İSTİHBARAT MÜDİRİYETİ 77
LİBYA'DA GAYRİNİZAMİ HARP 78
TEŞKİLAT-I MAHSUSA MÜFREZELERİ SAHADA 80
GARBİ TRAKYA HÜKÜMETİ 81
BULGARİSTAN SEÇİMLERİNE MÜDAHALE 83
ASKERİ İSTİHBARAT 84
GEÇİŞ DÖNEMİNDE PROPAGANDA 84
"VAKT-İ İSTİBDATTA SÖZ SÖYLEMEK MEMNU İDİ..." 86

III. KISIM: 1914-1918 87

II. ŞUBE GENİŞLİYOR 87
Ecnebi İstihbarat (Ordular) 90
Kontrespiyonaj 90
Emniyet Müfettişlikleri 91
Sivil İstihbarat Heyeti 91
Propaganda ve Sansür 92
II. ŞUBE İLE ABTEILUNG IIIB BİRBİRİNE NE KADAR BENZİYOR? 93
GAYRİNİZAMİ HARP VE TEŞKİLAT-I MAHSUSA 94
Birleşik Krallık 96
Rusya 96
Fransa 97
Teşkilat-ı Mahsusa Merkezi 98
Umur-i Şarkiye Dairesi 98
OKUMA LİSTESİ 100

III. BÖLÜM

TÜRK İSTİHBARATINDA YENİ PARADİGMA (1919-1926)

I. KISIM: 1919-1922 103
İŞGAL ALTINDA İSTANBUL 103
HÜSAMETTİN BEY'E VERİLEN GÖREV 104
UMUM ALEM-İ İSLAM İHTİLAL TEŞKİLATI PARAVAN MIYDI? 105
KARAKOL CEMİYETİ 107
İTTİHATÇI ŞEFLER YURTDIŞINDA 110
ASKERİ İSTİHBARATIN YENİDEN KURUMSALLAŞMASI 111
Yeniden II. Şube 111
Ordu İstihbarat Birimleri 112
Askeri Polis Teşkilatı 113
Tetkik Heyeti Amirlikleri 114
MİLLİ MÜCADELE'DE PROPAGANDA 114
FELAH GRUBU 115
MÜDAFAA-İ MİLLİYE GRUBU 120
O SIRADA ENVER PAŞA 123
BİR DEVRİN "PERDE ARKASI" 124

II. KISIM: 1923-1927 125
YANLIŞ ALARM: İTALYANLARIN ANADOLU'YU İŞGAL PLANI 125
ULUSLARARASI SORUNLAR 126
İSTİHBARAT BİRİMLERİNİN YETERSİZLİĞİ 127
YENİ TEŞKİLATIN KURULUŞ ÇALIŞMALARI 127
Kuruluşta Öz Kaynaklar 127
The Curious Case of İngiliz Kemal 128
Kuruluşta Dış Kaynaklar 129
Walter Nicolai 132
Eğitimler 132
İstihbarat 133
Askeri İstihbarat 133
Müdafaa 134
Propaganda 134
Teşkilat Şemaları 135
Walter Nicolai ile İlişkilerin Kesilmesi 135
MİLLİ EMNİYET HİZMETİ RİYASETİ'NİN KURULUŞU 141
Neden Gizli? 141
Neden Milli? 143
Neden Emniyet Hizmeti? 143
Neden Riyaset? 144

MAH'IN TEŞKİLAT YAPISI 144
MAH'IN ŞUBELERİ 145
A Şubesi 145
B Şubesi 145
C Şubesi 146
D Şubesi 147
YENİ İSTİHBARAT PARADİGMASI 147
BİR YOKLUK HİKAYESİ: MAH KONYA MERKEZ AMİRLİĞİ 150
OKUMA LİSTESİ 151

IV. BÖLÜM

SATHI MÜDAFAA
(1927-2009)

I. KISIM: 1927-1938 155
EĞİTİM FAALİYETLERİ 155
HEDEF ÜLKE ETÜTLERİ 157
BÜYÜK BRİTANYA'NIN PEŞİNDE 158
BİLDİĞİMİZ FRANSA 161
DENGE OYUNLARI 164
BULGAR MESELESİ 165
Fuat Balkan 165
GÜVENLİK İSTİHBARATI 167
Halide Edip Adıvar Milli Güvenlik Meselesi mi? 171
"DOST RUSYA" 172
HATAY SORUNU 175

II. KISIM: 1939-1945 180
BAK SEN ŞU İTALYA'YA 180
ALMANYA POLİTİKASI 183
Propaganda 183
Beşinci Kol Faaliyeti 188
SD 188
Abwehr 190
Abwehr Türkiye nasıl çözülüyor? 196
İNGİLTERE MÜTTEFİK Mİ? 198
İNGİLİZ İSTİHBARATI 199
TÜRK-İNGİLİZ GÜVENLİK BÜROSU 199
SİNYAL İSTİHBARATI 203
"BRAVE NEW WORLD" 203

III. KISIM: 1946-1954 205

SEFERBERLİK TETKİK KURULU'NDAN BİR ADIM ÖNCE: ÖRDEK YUVASI TEŞKİLATI 206
İSTİHBARİ UYUMLANMA 206
URANYUM MEVZUU 207

IV. KISIM: 1955-1990 211

"FLY PAN AM!" 211
MÜESSİF 6/7 EYLÜL OLAYLARI 213
NİKOLAY IYOÇENKO VAKASI 215
ALEXANDER MARLAGİN VAKASI 221
ORTADOĞU'DA DÜZEN BOZULUYOR MU? 224
27 MAYIS EŞİĞİ 225
MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI'NA DOĞRU 226
CUNTALAR PUSUDA 228
MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI KURULUYOR 229
DUYMA BOZUKLUĞUNA YOL AÇACAK ALARMLAR: AŞIRI SOL 232
ALARMDA MÜTEKABİLİYET: AŞIRI SAĞ VE "İRTİCA" 235
"KÜRT REALİTESİ" DOĞMADAN ÖNCE: KÜRTÇÜLÜK 237
SOL CUNTA 239
DUANE R. CLARRIDGE 240
NAHİT İMRE VAKASI 241
4 YILDA 6 MÜSTEŞAR 245
YENİMAHALLE 245
BİR MUHASEBE 251
12 EYLÜL'E DOĞRU 255
"SİYASİ KANADIN ARIZALI ÇALIŞMASINI DÜZELTMEK" 255
SARAY SİNEMASI'NDA BİR CASUS FİLMİ 259
YORDAN DAMYANOV PETKOV 259
AMERİKAN SUBAY KULÜBÜ'NE SALDIRI 261
NAİM SÜLEYMANOĞLU 266

V. KISIM: 1991-2009 269

İZMİR'DEN NAİROBİ'YE: SAVVAS KALENDERIDIS 270
YEDİ KOCALI ÖRGÜT: PKK 272
"ABDULLAH ÖCALAN MEMLEKETE HOŞGELDİN" 275
TONY BLAIR: "ELDE ETTİĞİMİZ İSTİHBARAT YANLIŞ OLDUĞU İÇİN ÖZÜR DİLİYORUM" 276
EL-KAİDE TÜRKİYE'DE 277
HARİRİ SUİKASTINA RAĞMEN 278
EMRE TANER DÖNEMİ 279
OKUMA LİSTESİ 282

V. BÖLÜM

DERİN DEVRİM

I. KISIM: DEVRİMİN ALTYAPISI (2010-2014) 285

2010 BAŞLAMA VURUŞU: MOSSAD PROTOKOLÜ 287
SPRING IS COMING: ARAP BAHARI 289
2011 JEOPOLİTİK *YENİ TEHDİTLER* 290-292
MARATON BAŞLIYOR: İLK REFORMLAR 293
KEM ALETLE GELEN KEMALAT: ERGENEKON DAVALARI 295
FETÖ'NÜN YOL AYRIMI: ÇÖZÜM SÜRECİ 296
DÖNÜŞÜM NEDEN MİT'TEN BAŞLADI? 298
HAKAN FİDAN'IN HİKAYESİ 299
2012 YAPISAL DÖNÜŞÜMÜN AYAK SESLERİ 306
7 ŞUBAT 308
SURİYELİ MUHALİFLER ÖRGÜTLENİYOR 309
TEŞKİLAT-I MAHSUSA 2.0 310
2013 FETÖ'NÜN YARGI VE MEDYA AYAĞIYLA MÜCADELE 311
REYHANLI SALDIRISI 311
KIRMIZI ODA GÖRÜŞMESİ 313
MISIR'DA ASKERİ MÜDAHALE 314
DOĞU GUTA'DA KİMYASAL SALDIRI KIRIM'IN İLHAKINA SEBEP OLUR MU? 315
BÖLGESELLEŞEN TERÖR: DEAŞ (IŞİD) VE PYD 316
ÇOK BİLİNENLİ DENKLEM: REHİNE KURTARMA FAALİYETLERİ 317
HEDEF: MİT VE HAKAN FİDAN. ATIŞ SERBEST! 318
2014/1 MİT TIRLARI 320
KUZEYDE YENİ TEHDİT: RF-UKRAYNA SAVAŞI 322
MART 2014 SEÇİMLERİ VE NİSAN 2014 KANUNU 323

II. KISIM: SAVAŞ (2014-2018) 327

2014/2 DEAŞ HAREKETE GEÇİYOR 329
"49" 330
HAŞDİ ŞABİ DOĞUYOR 332
BYLOCK'UN İLK İZLERİ 332
PYD: PARAYI VEREN DÜDÜĞÜ ÇALAR 333
"ORGANİZE İŞLER" 334
2015 KAÇIRILAN ASTSUBAY DEAŞ İLE İLGİLİ NE ANLATIYOR? 335
İKİNCİ 7 ŞUBAT KRİZİ 335
BYLOCK'U ÇÖZÜN! 336
SUUD'LA YAKINLAŞMA 337
SEÇİMLERE DOĞRU KAOS 338

— NATO ÜYESİYİZ.
— PEKİ NATO'NUN BUNDAN HABERİ VAR MI? 339
HAŞDİ ŞABİ BAĞDAT'TA TÜRK İŞÇİLERİNİ KAÇIRIYOR 340
TORNİSTAN OPERASYONU 340
RF VE ABD ARASINDA TÜRKİYE 341
PKK SAHNEDE 341
FETÖ 342
Rus Uçağı Vuruluyor 342
Adalet Bakanlığı Mahrem Yapılanması 342
Bylock Sunucusu Bastic Servers'a İkinci Operasyon 342
IRAK'I YAKIN ETMEK 343
2016 "KİMİ HİNDU KİMİ YAMYAM KİMİ BİLMEM NE BELA" 344
ERGUVAN OPERASYONU 345
KAMA OPERASYONU 346
BAYRAM DEĞİL SEYRAN DEĞİL 347
FETÖ ÇÖZÜLÜYOR: BYLOCK'TA SON AŞAMA 347
YUNUS DURMAZ VE DEAŞ'IN GAZİANTEP YAPILANMASINA DARBE 348
"KIYAMET ALAMETLERİ" 349
15 TEMMUZ 349
MALUMUN İLAMI: 15 TEMMUZ VE FETÖ 351
FIRAT KALKANI HAREKATI 352
FETÖ'NÜN "ASKERİ MAHREM HİZMETLER YAPILANMASI"NA YÖNELİK TEKNİK ÇALIŞMA 353
YURTDIŞINDA VE YURTİÇİNDE DEAŞ 353
ÜÇLÜ MEKANİZMA KURULURKEN: TÜRKİYE, RF, İRAN 354
2017 İSTİHBARAT DİPLOMASİSİ VE ASTANA GÖRÜŞMELERİ 355
SURİYE DENKLEMİ VE FIRAT KALKANI HAREKATI 355
İNLERİNE GİRİLİYOR 357
SURİYE'DE ÇATIŞMASIZLIK BÖLGELERİ Mİ KURULUYOR? 358
KATAR ABLUKADA 358
IRAK'IN KUZEYİNDE BAĞIMSIZLIK REFERANDUMU 359
ASTANA 360
FSB'CİLER İLE KIRIM TATARLARININ TAKASI 361
S400 361
SOÇİ LİDERLER ZİRVESİ 361
"KÜRE İTTİFAKI" SAFLARI SIKLAŞTIRIYOR 362
2018 "AFRİN, TÜRKLERİN VİETNAM'I OLUR!" 362
ZEYTİN DALI HAREKATI 363
FETÖ OPERASYONLARI 364
DEAŞ OPERASYONLARI 365
MÜNBİÇ MUTABAKATI 366
LİBYA'DA REHİNE KURTARMA 367
KANUNDA RÖTUŞ 367

BİR DEVRİN AÇILIŞI: İSMAİL ÖZDEN'E YÖNELİK DEKAPİTASYON FAALİYETİ 367
İDLİB MUTABAKATI 369
YUSUF NAZİK OPERASYONU: REYHANLI'NIN PLANLAYICISI GETİRİLİYOR 370
CEMAL KAŞIKÇI OLAYI 370

III. KISIM: STRATEJİK AÇILIM (2019-2022) 373

2019 IRAK İLE GÜÇLENEN İLİŞKİLER 375
DEKAPİTASYON I 376
Dış İlişkiler Yapılanması 376
MLKP Suriye Sorumlusu 377
İstihbarat Yapılanmasına Darbe 378
Kadın Yapılanması 378
TEMORA OPERASYONU 379
DEKAPİTASYON II 380
Operasyon: Diyar Garip Muhammed 380
Şehit Diplomat: Osman Köse 381
Operasyon: Saliha Kaytar 382
FİLLER TEPİŞİYOR 383
BARIŞ PINARI HAREKATI 384
"LİBYA'DA NE İŞİMİZ VAR?" 385
PENÇE OPERASYONU 388
DEKAPİTASYON III 389
Kandil-Hakurk Hattında Lojistik Yönetimi 389
Kandil'de PAJK Yöneticisine Operasyon 389
PKK/KCK Yürütme Konseyi 390
PYD/YPG İstihbarat Yapılanması 391
Gare ve Metina'da Operasyonlar 391
Sincar'da Özel Faaliyetler 392
Gözler Tekrar Kandil'de 393
DEAŞ 394
FETÖ 396
2020 "AKDENİZ'DE SULAR ISINIYOR" 396
KALE 397
BAHAR KALKANI HAREKATI 399
COVID-19 400
DEKAPİTASYON IV 400
"Öcalan'ın Yeğeni": "Koçero" Kod Metin Arslan 400
Sincar'dan Devam 401
Osman Köse Dosyası Açık 402
Kadın Yapılanması 402
Operasyon: İsmail Nazlıkul 403

	SILVIA CONSTANZO ROMANO	404
	BARIŞ FIRTINASI OPERASYONU	406
	MASLAK	407
	İSTİHBARAT UÇAĞI	409
	MISIR İLE SERVİSLER ARASI GÖRÜŞMELER	409
	II. KARABAĞ SAVAŞI BAŞLIYOR	410
	MUHİN OPERASYONU	410
	DEKAPİTASYON V	412
	Operasyon: Leyla Agiri	412
	Şırnak Bağlantılı Operasyonlar	413
	Murat Karayılan'ın Travması: Mesut Taşkın	414
	Gare'de Yıkım: Dalokay Şanlı	414
	II. KARABAĞ SAVAŞI BİTİYOR	415
	ORGANİZE SUÇLAR, GÜVENLİK İSTİHBARATI VE DEAŞ	416
2021	BULAŞIK OPERASYONU	417
	"ORTADOĞU'DA KARTLAR YENİDEN DAĞITILIYOR"	418
	KALPAK DÜŞTÜ KEL GÖRÜNDÜ: AYI-I OPERASYONU	420
	ÖCALAN'IN SURİYE'DEKİ EVİ	420
	DEKAPİTASYON VI	421
	Operasyon: Sofi Nurettin	421
	Örgüte Lojistik Darbe	422
	Lice'de Operasyon	422
	LİBYA: SAHADAN SONRA MASADA	422
	EDİRNE'DEN ÇİN SEDDİ'NE	423
	DEAŞ'A ARKA ARKAYA OPERASYONLAR	424
	DEKAPİTASYON VII	425
	Mahmur'da Özel Faaliyetler	425
	Süleymaniye	426
	"Sincar, Yeni Kandil Olmayacak"	427
	İRAN	427
	VORTEKS OPERASYONU	428
	MUTENİ OPERASYONU	428
	AYI-II OPERASYONU	430
	ORGANİZE SUÇ GRUPLARI BİZE NE ANLATIYOR?	430
	ENVER ALTAYLI	431
	BİN ZAYED TÜRKİYE'DE	431
	AFRİKA'DA KOVALAMACA: REHİNE OPERASYONLARI	432
	MİT, PKK AVINDA	433
	"KOMUTA VE KADROLAR ÖZEL OLARAK HEDEFLENMEKTE..."	435
	TENEŞİR OPERASYONU	436
2022	*TCG UFUK*	437
	NEŞTER OPERASYONU	438
	RUSLARLA DANS	439

DEAŞ'A BİR DARBE DAHA 440
ABD-RF TUTUKLU TAKASI 440
"HAİTİ'DE NE İŞİMİZ VAR? 441
SOMALİ'DE EŞ-ŞEBAB OPERASYONLARI 442
IRAK İLE İSTİHBARAT DİPLOMASİSİ 443
DEKAPİTASYON VIII 444
Suriye 444
Irak 446
Tarihi Derinlikte Operasyon 447
Gare Yine Hedefte 449
Bildiğimiz Fotoğraf 449
BAE, SUUDİ ARABİSTAN VE NORMALLEŞME 450
TAHIL KORİDORU ANLAŞMASI 450
İSRAİL İLE NORMALLEŞME 451
"HERKESLE KONUŞUYORUZ" 452
RF-UKRAYNA ESİR TAKASI 453
MLKP/FESK ÜYELERİNE OPERASYON 455
DEKAPİTASYON IX 455
Ayn el-Arab'da MİT Israrı 455
Kamışlı 456
Ayn İsa 458
Ayn el-Arab'a En Büyük Darbe 458
Gare Unutulmuyor 459
MİT'e Maskeleme Yapmaya Çalışan Terörist 460
ÖZEL OPERASYONLARIN HASILASI 460
KALE'DE CIA-SVR GÖRÜŞMESİ 461
MOSSAD'A İKİNCİ DARBE: NEOPLAZ OPERASYONU 462
SURİYE'DE SONA MI GELİNİYOR? 463
OKUMA LİSTESİ 463

SONUÇ 465
İSTİHBARAT SÖZLÜĞÜ 477
KAYNAKÇA 485
DİZİN 507

GÖRSEL LİSTESİ

BELGELER

Belge 1 Havadis jurnallerinden örnek sayfa 46
Belge 2 Ataşemiliterlik Talimatnamesi'nin ilk sayfaları (1892) 51
Belge 3 Kararname-i Ali 55
Belge 4 Sansür Kararnamesi 57
Belge 5 ABD'de bulunan Pinkerton Hafiye İdaresi'nden hafiye memurları J. B. ve M. M.'nin Nişan Karabetyan'a yönelik takip raporu 67
Belge 6 Beş gündür gizlenen Ahmet Celalettin Paşa'nın Mısır'a gidip gitmediğinin araştırılmasına yönelik İstanbul'dan Mısır Fevkalade Komiserliği'ne şifre 68
Belge 7 Teşkilat-ı Mahsusa'nın Balkan Muharebeleri'nde sahada olduğunu gösterir evrak 80
Belge 8 II. Şube'nin Görevleri 88
Belge 9 Hüsamettin Bey'e ait askeri safahat cetveli 105
Belge 10 Zonguldak/Kozlu'da iki Türk, iki İtalyan ve bir Fransız'dan oluşan casus şebekesinin yakalandığına dair Garp Cephesi Kumandanı İsmet (İnönü) Paşa'dan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne şifre (1922) 112
Belge 11 Müdafaa-i Milliye Vekaleti ile İstanbul Kumandanlığı arasındaki muhaberatın, silah ve cephaneye ait siparişleri içeren dosyaların çalındığı ve Fransızlara satıldığına dair Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi (Çakmak) Paşa imzalı şifre (1923) 113
Belge 12 Felah Grubu tarafından ele geçirilen ve Damat Ferit zamanında istihbarat hizmetinde kullanılan memurların isimlerini gösterir liste (1922) 116
Belge 13 İstanbul'daki İngiliz istihbarat idaresinin kadın istihbaratçılarla ilgili yaptığı değişikliğe dair M. M. Grubu'nun raporu (1922) 119
Belge 14 Türk istihbaratından yüz bulamadığı için önce İngilizlere ardından Almanlara yanaştığı tespit edilen İngiliz Kemal hakkında MAH Riyaseti'nin Genelkurmay Başkanlığı'na sunmuş olduğu görüş yazısı (1940) 130
Belge 15 Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin Kuruluş Kararnamesi (19 Aralık 1926) 142
Belge 16 Fuat Balkan'ın Bulgaristan iç siyasetine dair MAH için kaleme aldığı değerlendirme (1927) 166
Belge 17 Naci Perkel'in Emniyet İşleri Umum Müdiriyeti'nden istenen taleple ilgili rahatsızlığını ifade eden notu (1935) 173

Belge 18 Fransızların Section d'etudes du Levand bürosu hakkında MAH Adana Merkez Amirliği tarafından yapılan incelemenin sonuçları (1939) 178
Belge 19 MAH memurlarından kendini gazeteci gibi gösteren Turan'ın, Türkiye'ye gelen Alman Propaganda Bakanı Joseph Goebbels hakkındaki raporu (1939) 184
Belge 20 Viktor Friede hakkında MAH tarafından toplanan bilgi (1940) 187
Belge 21 Eski bir MAH ajanı olan Elyesa Bazna'nın savaş sonrasında MAH tarafından takip edildiğine dair rapor (1946) 189
Belge 22 Almanya'da bulunan devrik Irak Başbakanı Reşit Ali Geylani ile diğer Iraklı şeflerle muhabere ettiği sanılan, Irak'taki hükümet değişikliğinin ardından Türkiye'ye gelen Iraklı mültecilerden Arif Abdurrezzak ile ilgili istihbarat (1942) 194
Belge 23 Kafkasya'da ayaklanma çıkarmak üzere Türkiye'de bulunan Azerileri Almanlar adına organize etmekle görevli Hüsrev Sultanof hakkında bilgi fişi (1941/1942) 195
Belge 24 Türkiye'den kaçan Alman istihbaratçılar ve sahte pasaportlarıyla ilgili MAH Adana Merkez Amirliği'nden MAH Riyaseti'ne sunulan rapor (1944) 197
Belge 25 İngilizlerin MAH'tan Sofya'ya ait bilgi toplama talebini kabul eden MAH'ın hayali bir şahıs yaratarak İngilizleri aldatması (1942) 201
Belge 26 Naci Perkel'in MAH Reisi olarak atanmasının ardından B Şubesi'ne hitaben yazdığı mesaj (1941) 209
Belge 27 Behçet Türkmen'in CIA'de tetkiklerde bulunmak üzere ABD'ye gidişi (1954) 210
Belge 28 Fuat Doğu'nun MAH'a girerken imzaladığı taahhütname (1954) 212
Belge 29 Sovyet Ataşemiliter Muavini meşhur istihbaratçı Oleg Penkosvki'ye yönelik 30 Ağustos-1 Eylül 1955 tarihleri arasında yapılan takip faaliyetine ait raporlar 216
Belge 30 Aleksandr Marlagin'e yapılan suçüstü operasyonundan CIA'in rahatsız olduğuna dair rapor (1957) 222
Belge 31 Celal Tevfik Karasapan'ın 27 Mayıs Darbesi'nden sonra görevden alınışı (1960) 227
Belge 32 Hiram Abas'ın raporu üzerine Graham Fuller'in Türkiye'de yuvalanma çalışmaları yürüttüğüne dair değerlendirme (1965) 236
Belge 33 Nahit İmre'nin MİT tarafından yapılan sorgusu neticesinde ortaya çıkarılan temasları 244
Belge 34 Bulgar istihbarat servisi mensubunun Naim Süleymanoğlu'nu takip ettiğine yönelik istihbarat (1988) 267
Belge 35 PKK'nın Dağlık Karabağ'da Ermenilerin saflarında yer aldığına dair istihbarat (1992) 273
Belge 36 PKK-Ermenistan ilişkisine dair rapor (1994) 274

TABLOLAR

Tablo 1 Jurnal Konu Başlıkları 44
Tablo 2 İstihbarat ve Matbuat Şubesi 90
Tablo 3 Teşkilat-ı Mahsusa'nın Kuruluşu 95

Tablo 4 Umur-i Şarkiye Dairesi'nin Kuruluşu 99
Tablo 5 İstihbarat eğitimlerinde üzerinde çalışılan teşkilat şeması (1926) 136
Tablo 6 İstihbarat teşkilatı şeması (1926) 137

GÖRSELLER

Görsel 1 Fehim Paşa'nın linç edilişini gösteren II. Meşrutiyet dönemi propaganda afişi: "Ey efrad-ı millet! İşte Beyoğlu'nu kamilen haraca kesmiş gasıb, namussuz, hayasız, hırsız Fehim Paşa'nın Bursa civarında köylüler tarafından tırnaklarını çekerek suret-i itlafı." 75
Görsel 2 "Garbi Trakya bayrağı Dedeağaç gümrük binasında dalgalanıyor (20 Eylül 1913)" 81
Görsel 3 "Garbi Trakya Erkan-ı Harbiye Reisi, İcra Hükümeti Reisi ve Milli Kuvvetler Kumandanı Süleyman Askeri Bey bir seyahatte tren vagonundan halkı selamlıyor (Eylül 1913)" 82
Görsel 4 "İstanbul'da İngilizlerin alet-i şer ve melaneti olan Polis Müdürü mahud Hasan Tahsin ile rüfekay-ı habasetinin" fotoğrafı (1921) 121
Görsel 5 Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti eğitim külliyatından İkinci Kitap: *Kriptografya* (1928) 156
Görsel 6 Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin erken dönem ülke etütlerinden Yedinci Kitap: *Bulgaristan* (1929) 158
Görsel 7 6. Filo eylemlerinde bir ABD askerinin denize atılması (1968) 233
Görsel 8 Dolmabahçe olaylarında kıyıya çıkmaya çalışan bir ABD askeri (1968) 234
Görsel 9 Şehit Keskin Sokak'ta MAH'ın ilk binasının bulunduğu yer 246
Görsel 10 Şehit Keskin Sokak'tan genel görünüm 246
Görsel 11 MAH ve MİT'in geçmişte Ankara'da kullandığı bir bina 247
Görsel 12 MAH ve MİT'in geçmişte Ankara'da kullandığı bir bina 247
Görsel 13 MAH ve MİT'in geçmişte Ankara'da kullandığı bir bina 248
Görsel 14 MAH ve MİT'in geçmişte Ankara'da kullandığı bir bina 248
Görsel 15 MAH ve MİT'in geçmişte kullandığı II. Evkaf Apartmanı 249
Görsel 16 MİT'in artık kullanmadığı Yenimahalle Yerleşkesi 249
Görsel 17 MİT'in artık kullanmadığı Yenimahalle Yerleşkesi 250
Görsel 18 MİT'in artık kullanmadığı Yenimahalle Yerleşkesi 250
Görsel 19 CIA mensubu Paul Henze ve ABD'li arkadaşları Hacı Bayram Camii civarında 257
Görsel 20 Savvas Kalenderidis'in Karadeniz gezisinden foto-dokümantasyonu (1993) 270
Görsel 21 Savvas Kalenderidis'in Karadeniz gezisinden foto-dokümantasyonu (1993) 271
Görsel 22 MİT Müsteşarı Hakan Fidan bir uluslararası toplantıda 302
Görsel 23 ABD Başkanı Barack Obama, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, MİT Müsteşarı Hakan Fidan (2013) 314
Görsel 24 Hakan Fidan ve ekibi Afrin'de 364
Görsel 25 Yusuf Nazik (2018) 370

Görsel 26 Temora Operasyonundan takip görüntüleri 380
Görsel 27 Temora Operasyonundan takip görüntüleri 380
Görsel 28 KALE Yerleşkesi 397
Görsel 29 KALE Yerleşkesi 398
Görsel 30 KALE Yerleşkesi 398
Görsel 31 KALE açılışında MİT Başkanı Hakan Fidan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a KALE maketi takdim ederken 399
Görsel 32 Silvia Constanzo Romano 405
Görsel 33 MİT Başkanı Hakan Fidan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı Barış Fırtınası Operasyonu'na ilişkin bilgilendirirken 406
Görsel 34 Maslak Yerleşkesi 408
Görsel 35 Maslak Yerleşkesi 408
Görsel 36 Ahmad Mahmoud Ayesh al-Astal 411
Görsel 37 Ahmad Mahmoud Ayesh al-Astal 411
Görsel 38 Nijerya'dan kurtarılan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları 433
Görsel 39 RF-Ukrayna Esir Takası - Viktor Medvedçuk uçağa binerken 454
Görsel 40 RF-Ukrayna Esir Takası - Viktor Medvedçuk uçaktayken 454
Görsel 41 RF-Ukrayna Esir Takası – Azov komutanları teslim edilirken 454

ŞEMALAR

Şema 1 İstihbarata dair yurtdışı teşkilat şeması (1926) 138
Şema 2 Merkezi Polis Mıntıkalarının krokisi (1926) 140
Şema 3 Türkiye'deki İngiliz istihbarat yapılanması kapsamında Ataşemiliter Oleri'ye bağlı Hiyoz Grubu'nun teşkilatlanması (1931) 160
Şema 4 Türkiye'deki Fransız gizli hizmetine dair MAH tarafından hazırlanan şema 163
Şema 5 Türk Komünistleri 168
Şema 6 Kürt ve Türk İade-i Hilafet Komitesi Merkezi 169
Şema 7 Yüzellilikler 170
Şema 8 Kiraz Hamdi'nin 1929 yılında yaptığı seyahatin raporuna göre Yüzellilikler 170
Şema 9 Türkiye'deki Abwehr'in yapısına dair Erich Vermehren'in sorgusu neticesinde ortaya çıkarılan şemalar 191
Şema 10 Amerikan Subay Kulübü'ne saldırı (1986) 264

QR KOD LİSTESİ

Sıra No	Açıklamalar	Sayfa No
1	Hatay'ın kurtuluşu	176
2	*İngiliz Kemal Lawrense Karşı*	188
3	Mahir Kaynak anlatıyor.	240
4	Bülent Ecevit BBC'de	251
5	Paul Henze'nin 32. Gün'de	255
6	*Naim*	266
7	"Memlekete hoşgeldin"	275
8	Sahte özür	277
9	"Peşindeyiz ve seni iyi tanıyoruz."	294
10	MİT tırları	321
11	*DEAŞ* - Frontline PBS	330
12	*49*	331
13	*Kod Adı Bay Bay*	333
14	ABD-YPG	334
15	Zeytin Dalı	363
16	Tarih değişiyor	368
17	Diyar Garip Muhammed	381
18	Covid-19 ve istihbarat	400
19	Silvia Constanzo Romano	404
20	"Çırpınırdın Karadeniz"	410
21	Muteni	429
22	TCG *Ufuk*	438
23	Eş-Şebab	442
24	Tahıl Koridoru	450
25	Takas	453
26	CIA-SVR görüşmesi	461

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANH	Fırat Haber Ajansı
AP	Adalet Partisi
ASELSAN	Askeri Elektronik Sanayii
ASK	Amerikan Subay Kulübü
ATASE	Genelkurmay Askeri Tarih ve Strateji Etüt Başkanlığı Arşivleri
Ayn-Pe/P	Askeri Polis Teşkilatı
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BK	Başkanlık Konseyi
BKH	Bahar Kalkanı Harekatı
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BOA	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
BPH	Barış Pınarı Harekatı
CBA	Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi
CENTO	Central Treaty Organization/Merkezi Antlaşma Teşkilatı
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CIA	Central Intelligence Agency/Merkezi İstihbarat Teşkilatı
DEV-GENÇ	Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu
DEV-SOL	Devrimci Sol
DDSA	Devlet Dışı Silahlı Aktörler
DİHA	Dicle Haber Ajansı
DİSK	Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DNB	Deutsche Nachrichtenbüro/Alman Haber Ajansı
DOB	Dış Operasyonlar Başkanlığı
DP	Demokrat Parti
DS	Dırjavna Sigurnost/Devlet Güvenlik Komitesi
DTP	Demokratik Toplum Partisi
ed.	Editör
ETİB	Elektronik ve Teknik İstihbarat Başkanlığı
EYP	Ethniki Ypiresiya Pliroforion/Ulusal İstihbarat Teşkilatı
FBI	Federal Bureau of Investigation/Federal Araştırma Bürosu

FESK	MLKP/Fakirlerin ve Ezilenlerin Silahlı Kuvvetleri
FETÖ	Fetullahçı Terör Örgütü
FKH	Fırat Kalkanı Harekatı
FSB	Federalnaya Slujba Bezopasnosti/Federal Güvenlik Servisi
GES	Genelkurmay Elektronik Sistemler Komutanlığı
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GNH	Gayrinizami Harp
GRU	Glavnoye Razvedlvatelnoye Upravleniye/Baş İstihbarat İdaresi
GUK	Genel Ulusal Kongre
HDBH	Halkların Birleşik Devrim Hareketi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HG	Hafter Güçleri
HTŞ	Heyet-i Tahriru'ş-Şam/Şam Kurtuluş Heyeti
HUMINT	Human Intelligence/İnsan İstihbaratı
İB	İstihbarat Başkanlığı
İGAB	İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi
İHA/SİHA	İnsansız Hava Aracı/Silahlı İnsansız Hava Aracı
İKK	İstihbarata Karşı Koyma
İSAKEM	İstihbarat Akademisi ve Eğitim Merkezi Başkanlığı
İSAMER	İstihbarat Araştırmaları Merkezi
İTC	İttihat ve Terakki Cemiyeti
IEK	Irak el-Kaidesi
IİD	Irak İslam Devleti
IKBY	Irak Kürt Bölgesel Yönetimi
IKDP	Irak Kürdistan Demokratik Partisi
IMINT	Imagery Intelligence/Görüntü İstihbaratı
IŞİD/DEAŞ	Irak-Şam İslam Devleti/ed-Devletü'l-İslamiyye'l-Irak ve'ş-Şam
JUSMMAT	Joint United States Military Mission for Aid to Turkey/Türkiye'ye Yardım için Ortak ABD Askeri Kurulu
KDP	Kürdistan Demokratik Partisi
KGB	Komitet Gosudarstvennoy Pezopasnosti/Devlet Güvenlik Komitesi
K.O.N.O	Kreigs Organisation Naher Osten/Ortadoğu Savaş Örgütü
KYB	Kürdistan Yurtseverler Birliği
LSA	Libya Siyasi Anlaşması
MAH/M.E.H	Milli Emniyet Hizmet(ler)i Riyaseti
MBH	Milli Birlik Hükümeti
MBK	Milli Birlik Komitesi
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MİKK	Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu
MİT	Milli İstihbarat Teşkilatı
MİTEM	Milli İstihbarat Teşkilatı Eğitim Merkezi
MI5	Military Intelligence, Section 5/Birleşik Krallık Askeri İstihbarat, Sektör 5
MI6	Military Intelligence, Section 6/Birleşik Krallık Askeri İstihbarat, Sektör 6
MLKP	Marksist Leninist Komünist Parti
M.M.	Müdafaa-i Milliye Grubu
MOSSAD	HaMossad leModi'in uleTafkidim Meyuḥadim/İstihbarat ve Özel Harekatlar Enstitüsü
MSB	Milli Savunma Bakanlığı

MVR	Ministerstvo na Vatreshnite Raboti/Bulgaristan İçişleri Bakanlığı
NATO	North Atlantic Traty Organization/Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei/Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi
ODTÜ	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ÖKK	Özel Kuvvetler Komutanlığı
ÖSO	Özgür Suriye Ordusu
PDY	Paralel Devlet Yapılanması
PKK	Partiya Karkerên Kurdistanê/Kürdistan İşçi Partisi
PSB	Psikolojik Savunma Başkanlığı
RF	Rusya Federasyonu
SAB	Stratejik Analiz Başkanlığı
SD	Sicherheitsdients/Güvenlik Servisi
SİB	Sinyal İstihbaratı Başkanlığı
SIGINT	Signal Intelligence/Sinyal İstihbaratı
SKDP	Suriye Kürdistan Demokratik Partisi
SMO	Suriye Milli Ordusu
SSB	Savunma Sanayii Başkanlığı
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
STM	Savunma Teknolojileri, Mühendislik ve Ticaret A.Ş.
SUK	Suriye Ulusal Konseyi
SVR	Slujba Vneşney Razvedki/Rusya Federasyonu Dış İstihbarat Servisi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCF	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
TEV-DEM	Demokratik Toplum Hareketi
THKP-C	Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
THY	Türk Hava Yolları
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TKDP	Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi
TM	Temsilciler Meclisi
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
TÜRKSOY	Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
UNSMIL	United Nations Support Mission in Libya/Birleşmiş Milletler Libya Destek Misyonu
VAJA	Vezaret-i Ittılaat-i Cumhuri-i İslami-i İran/İran İslam Cumhuriyeti İstihbarat ve Güvenlik Bakanlığı
vb.	Benzeri
VMRO	Vatresna Makedonska Revoljucionna Organizacija/Dahili Makedon Devrimci Komitesi
yak.	Yaklaşık
YAŞ	Yüksek Askeri Şura
Yay. Haz.	Yayına hazırlayan
YDK	Yüksek Devlet konseyi
YÖK	Yükseköğretim Kurumu
ZDH	Zeytin Dalı Harekatı

GİRİŞ

2005'ten bu yana sürdürdüğüm istihbarat ve gayrinizami harp (GNH) tarihi çalışmaları ışığında rahatlıkla söyleyebilirim ki modern Türk istihbarat ve GNH tarihini bütüncül bir şekilde anlamak için Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) tarihi serüveni ana hatlarıyla da olsa yazılmış olmalı. Böyle bir çalışmanın yapılması, her şeyden önce istihbarat ve GNH tarihimizle ilgili çoğu yanlış zeminde kurulmuş veya dağınık şekilde bulunan anlatı ve analizlerin toparlanabilmesine, son 200 yıllık tarihimizin daha iyi anlaşılmasına ve bazı yönlerden tekrar değerlendirilmesine hizmet edebilir. İkincisi, araştırmacılara istihbarat tarihimizin çok boyutluluğunu, karmaşıklığını, çıkmazlarını ve bunlarla birlikte bazı fırsatları göstermeye katkı sağlayabilir. Üçüncüsü, derli toplu bir çalışma ortaya konabilirse bu, Türk istihbarat tarihini, dünya istihbarat tarihinin dikkat çekici bir parçası yapabilir. Son olarak da Türkiye'de henüz emekleme aşamasında olan istihbarat araştırmalarının daha sağlıklı bir zemine oturtulmasına ve istihbarat tarihi okuryazarlığının artırılmasına hizmet edebilir.

Modern Türk istihbaratı hakkında yapılacak kapsamlı bir çalışmanın bu sonuçları verip vermeyeceği elbette kitap yayımlandıktan ve literatürde etkileri görülmeye başladıktan sonra anlaşılacaktır. Bu notla birlikte kitaba başlamadan önce, Türkiye'deki istihbarat araştırmalarının neden henüz yolun başında olduğundan ve istihbarat tarihi okuryazarlığımızın mevcut durumundan kısaca bahsedeceğim.

Türkiye'de istihbarat tarihi araştırmaları son yıllara kadar çok az sayıda çalışmanın yapılabildiği ve çerçevesi oldukça sorunlu bir görünüm arz ediyordu. Bu sorun, her şeyden önce Türkiye'de ve dünyanın birçok ülkesinde istihbarat ve türevi konuların milli güvenlik ve savunma ile ilişkilendirilmesinden kaynaklanıyor. Güvenlikçi anlayış, istihbarat ile ilgili tarihi araştırmaları fazla özel konu başlıkları haline getiriyor ya da çalışmalar kapalı devre ortamda ortaya konabilen, doğrudan kurumların güncel ihtiyaçlarının yarattığı dikeylerdeki bir tür hizmete özel tarih çalışmaları oluyor.

Hizmete özel çalışmalar dışındaki alandaysa yukarıda söz ettiğim güvenlikçi yaklaşım, araştırmacıların karşısına gizlilik ve tasnif kısıtlamalarını çıkarıyor. Kaynak malzemeye erişimin zor, hatta bazı durumlarda neredeyse imkansız olduğu bir çalışma alanı ise konuyu akademik çerçevede çalışmak isteyenlere cazip gelmiyor. Her türlü engele rağmen konuyu çalışmak isteyenler de, güncel "tehdit" ve "risk" alanlarının dışında, hiçbir açıdan bugün ile temas etmeyen bir uzak geçmişi araştırma konusu olarak belirlemek zorunda kalıyor.

Son yıllarda İslam öncesi döneme, Selçuklular veya beylikler dönemine odaklanan çalışmaların artması, kısmen sözünü ettiğim güvenlikçi yaklaşımla ve arşivlere erişimdeki sorunlarla ilgili. Araştırmacıların üzerinde çalışmayı tercih ettikleri esas alan ise açık ara Osmanlı dönemi. Çünkü Osmanlı dönemiyle ilgili arşiv malzemesi, büyük oranda tasnif edilmiş, çok çeşitli konu başlıklarını içeriyor, sayıca ciddi bir yekun tutuyor ve kolay erişilebilir durumda. Ancak milli güvenliği tehdit ettiği düşünülen kimi konu başlıklarında kaynak malzeme temininde sorunlar çıkması Osmanlı dönemi araştırmaları için de geçerli.

Ana kaynak malzemeye erişimdeki kısıtın meydana getirdiği anlatısal boşluğu ve analitik eksikliği ise araştırmacılar veya bu konularla ilgilenen yazarlar büyük oranda hatırat, özel arşivler ve sözlü tarih araştırmalarıyla telafi etmeye çalışıyor. Bu durum, istihbarat ve GNH tarihi söz konusu olunca son derece çarpık sonuçlar ortaya çıkarabiliyor. Türkiye'de son yıllara kadar Amerikalı istihbaratçı ve tarihçi Philip H. Stoddard'ın Avrupa-merkezci ve anakronik tezinin temel eser hüviyeti atfedilerek kabul görmesi, Cemal Kutay ve çizgisindeki tarihçi ve gazetecilerin amatör ve motivasyonu tartışmalı çabalarının sessiz bir şekilde onaylanması, bir noktaya kadar sözünü ettiğim kısıtlamalarla ilgili. Elbette burada alandaki tarihçilerin eleştirel ve analitik bir yaklaşımla bu çalışmaları değerlendirmemiş olmalarının da payı var. Bu eleştirel analiz eksikliği Türkiye'deki istihbarat tarihi çalışmalarının da yanlış bir zeminde kurulmasında en önemli sebeplerden sayılmalı.

Cumhuriyet dönemi istihbarat tarihine gelince daha tatsız bir tabloyla karşı karşıya kalıyoruz. Zira araştırmacıların Cumhuriyet dönemi istihbarat tarihiyle ilgili zaten kısık çıkan sesini "derin devlet kitaplığı" diye adlandırabileceğimiz çalışmaların gürültüsü bastırıyor. Önemli bir kısmı, yönlendirilmiş, kurgulanmış ve ideolojik şartlanmalarla malul bu çalışmaları büyük oranda gazeteciler, senaristler, roman yazarları veya güvenlik bürokrasisi emeklileri kaleme alıyor. İşin kötüsü, mezkur çalışmaların çoğu ciddiye de alınıyor. Bir diğer ifadeyle, istisnaları olmakla birlikte, ne yazık ki Cumhuriyet dönemi istihbarat tarihinde belirleyici olan eğilimin amili,

son yıllarda Osmanlı istihbarat tarihinde sanılanın aksine tarih disiplini veya meslekten tarihçiler değildir.

Bahsettiğimiz bu tablo 2010'ların ortalarından itibaren kısmen değişmeye başladı. Önceki dönemlerle bu dönem arasındaki farkın sebeplerinden biri, Arap Baharı dalgası ve takip eden süreçte bölgede bu dalgadan doğrudan veya dolaylı etkilenen ülkelerde görülen yeniden baskı ve sertleşme eğilimi ile birlikte Türkiye'nin çevrelendiği hibrit savaş ortamı ve bu savaşta istihbaratın merkezi bir role sahip olduğunun anlaşılmasıdır diyebiliriz. Dahası, tevafuk demeli, çeşitli arşivlerde bulunan istihbarat tarihi evrakı bu dönemde erişime açılmaya başladı.

Bu noktada, Teşkilat-ı Mahsusa ile ilgili 2012 yılında bitirdiğim doktora tezimin de istihbarat tarihi araştırmalarının zevahiri kurtarmaya yetecek olgunluğa ulaşmaya başladığı zamana denk geldiğini söylemek istiyorum. Tezimde, Teşkilat-ı Mahsusa'nın sanıldığı gibi bir istihbarat örgütü, güvenlik istihbaratı aparatı, casusluk birimi veya bir nevi çeteler birliği olmadığını, aksine bir erken dönem GNH örgütü olduğunu detaylı şekilde tartışmıştım. Elinizdeki kitabın ilerleyen bölümlerinde bu konuyu işleyeceğim için burada Teşkilat-ı Mahsusa ile ilgili detaya girmek istemiyorum ancak Teşkilat-ı Mahsusa'nın bir GNH örgütü olduğunun kabul edilmesinin ve bu istikametteki akademik düzeltmelerin istihbarat tarihiyle ilgili çalışma zeminini tesviye etmeye yaradığını söyleyebilirim. Şöyle ki, Teşkilat-ı Mahsusa açıkça özel harp faaliyeti yürüten bir yapı olmasına rağmen, Türk istihbarat tarihi araştırmalarının kurucusu kabul edilebilecek Philip H. Stoddard'ın 1960'larda yazdığı doktora tezinden bu yana bir istihbarat örgütü zannediliyordu. Bu yanlış tanımlamaysa Osmanlı tarihinde istihbaratı kurumsal seviyede icra eden teşkilatların tarihsizleştirilmesine ve araştırmaların dışında bırakılmasına sebep oluyordu. Yani ilk düğme yanlış iliklenmişti. Bu ve benzeri temel hataların ortadan kalkması, taşların yavaş yavaş yerine oturması ve nicelik olarak olmasa da nitelik bakımından dişe dokunur işlerin ortaya çıkması GNH tarihi çalışmalarımızı daha olgun bir zemine kavuşturduğu gibi Osmanlı tarihindeki daha önce çalışılmamış istihbarat birimlerinin akademik seviyede araştırılmasına sağlıklı bir zemin kazandırdı.

2010'lardaki bu gelişmelerin bir sonucu olarak istihbarat tarihi çalışmaları giderek yaygınlaşmaya başladı. Bunun emarelerini Milli Savunma Üniversitesi, Polis Akademisi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi yanında birçok üniversitede yapılan akademik istihbarat tarihi çalışmalarında görebiliyoruz. Yayın dünyasında da son yıllarda alana ilişkin hatırı sayılır ölçüde eserin okuyucuyla buluştuğunu söyleyebiliriz. Dizi editörlüğünü üstlendiğim Kronik Kitap'ın Gizli Teşkilatlar Serisi'nden çıkan kitaplar,

gururla söyleyebilirim ki, bu bağlamda sahada ihtiyacı karşılamada en güzel örneklerden oldu.

Elinizdeki bu çalışmada ise 19. yüzyıldan günümüze Türk istihbarat tarihini ana hatlarıyla incelemeye çalıştım. Ele aldığım tarihsel kesitin bu denli geniş olmasından ötürü, kitabı akademik güzergahta bir çalışma olarak değil yarı popüler bir çalışma şeklinde kaleme aldım. Yoksa sözgelimi sadece Hatay'ın anavatana katılması sırasındaki espiyonaj faaliyetleri veya diyelim ki 2010 sonrası sinyal istihbaratına yapılan yatırımlar ve bunun istihbarat performansına etkileri gibi bir konu çevresinde dahi birkaç doktora tezi yazılsa bu mevzulara sadece giriş yapmış olunur. Dolayısıyla burada, gizlilik-açıklık dengesi müsaade ettiği ölçüde modern Türk istihbaratının ancak küçük harita ölçekleriyle ifade edilebilecek bir kuşbakışı görüntüsünü ortaya koyuyorum.

Bu görüntüyü büyük oranda Türkiye'de ve dünyada çeşitli arşivlerde yer alan birincil kaynaklardan yararlanarak oluşturduğumu belirtebilirim. Bunun yanı sıra, istihbarat ve GNH dünyası ile akademik, kurumsal ve entelektüel seviyede ilgi ve ilişkisi olan çeşitli uzmanlarla gerçekleştirdiğim mülakatlar da konuyu hem teorik düzeyde hem de pratikte anlamama ve yakın geçmişi kavrayabilmeme ciddi katkı sağladı. Sözlü tarih çalışmaları yanında eleştirel ve analitik bir yaklaşımla mevcut istihbarat tarihi literatüründeki çalışmaları da elimden geldiğince kullandım.

Ayrıca belirtmek isterim ki, bu çalışmada kullandığım kaynaklardan yola çıkarak incelenebilecek her konuya değinemedim. Dikkatimi büyük oranda yapısal değişikliklere ve bunlara eşlik eden, temsil değeri olduğunu düşündüğüm örnek olaylara verdim. Çoğunlukla üzerinde ateşli tartışmalar yürütülen, kimisi doğru, kimisi yanlış, kimisi de ciddiye bile alınmayacak iddiaları ise bu çalışmanın dışında bıraktım. Çünkü bunlar, cevabını aradığım soruları ihmal etmeme yol açabilir ve kitaba istemediğim bir renk verebilirdi.

Bu kitaptaki temel amacım modern Türk istihbarat tarihine ilişkin bir dönemselleştirme yapmak. Dönemselleştirme yaparken odak noktam istihbarat paradigması ve paradigmatik yaklaşımın mücessem numuneleri Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti (MAH/M.E.H)[1] ve MİT olacak. Bir diğer deyişle, modern Türk istihbaratını ve pratiklerini şekillendiren hakim yaklaşımları MAH ve MİT üzerinden tespit edeceğim.

1 Milli Emniyet Hizmeti'nin iki kısaltmasından biri M.E.H., diğeri de MAH'tır. M.E.H. (م.ا.خ), teşkilatın isminin Osmanlıca yazılışında mim, elif ve hı harflerinin sonuna nokta konularak elde edilmiştir. Bu çalışmada tercih edilen ikinci kısaltma ise içerisinde noktalar yer almadığı için MAH (ماخ) olarak okunan kısaltmadır. MAH'ın, söz konusu kurumun milli emellere hizmet ettiğini vurgulayan "Milli Amale Hizmeti"nin kısaltması olduğu yönünde bir görüş bulunmakla bu görüş MAH kayıtlarınca doğrulanamamaktadır.

1826'dan 2023'e kadar incelediğim yaklaşık iki yüz yıllık bu zaman dilimini, istihbarat paradigmaları temelinde dönemselleştirmeye tabi tutmanın birkaç yönden faydalı olacağını düşünüyorum. Böyle bir tasnif öncelikle Türk istihbarat tarihinde uzun bir zaman dilimine yayılan süreç ve eğilimleri daha anlaşılır kılabilir. İkinci olarak, Türk istihbarat ve pratiklerini şekillendiren bağlamları tespit etmemizi kolaylaştırabilir. Üçüncüsü, istihbari değişim ve dönüşüme giden yoldaki dönüm noktalarını görmemize yardımcı olabilir. Dördüncü ve sonuncusu, dönemler arası kıyaslama yapmamıza imkan vererek her dönemin örüntüsünü, dönemlerin benzerlik ve farklılıklarını, süreklilik ve kopuş ilişkilerini ortaya çıkarmamıza yarayabilir.

Bu çerçevede temel tezimi şöyle özetleyebilirim: Modern Türk istihbarat tarihinde dört ana ve dört ara dönem vardır. Ana dönemler şunlardır:

1) 1879 yılından başlayarak Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna uzanan 1879-1918 dönemi,

2) MAH'ın kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna uzanan 1927-1945 dönemi,

3) MAH personelinin CIA'e (Centrel Intelligence Agency/Merkezi İstihbarat Teşkilatı) eğitime gitmesinden Soğuk Savaş'ın sonuna uzanan 1955-1990 dönemi,

4) 2010 yılından başlayarak günümüze kadar uzanan dönem

Ara dönemler ise şunlardır:

1) Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonuna uzanan 1826-1878 dönemi,

2) Milli Mücadele yıllarıyla MAH'ın kuruluşu arasındaki 1919-1926 dönemi,

3) Soğuk Savaş'ın başlangıcından MAH'ın CIA ile yakınlaştığı yıllar arasındaki 1946-1954 dönemi,

4) 1991 yılında Soğuk Savaş'ın bitişinden 2009 yılına uzanan dönem.

Bu dönemselleştirmeden yola çıkarak modern Türk istihbarat tarihindeki dört ana dönemi kendi içinde ikiye ayırabiliriz: 1826-2009 arasındaki ilk üç dönem ve 2010'dan günümüze kadar devam eden dördüncü dönem. Bu tezi elinizdeki kitapta çoğunlukla beş unsur üzerine bina ederek ortaya koymaya çalışacağım. Sözkonusu unsurlar operatif yaklaşım, etkinlik alanı, istihbari kabiliyetler, istihbari özerklik ve kurumsallaşmadır. Giriş notunu bitirmeden önce bu başlıklardan kısaca bahsetmek istiyorum.

OPERATİF YAKLAŞIM

Modern Türk istihbaratı geleneksel olarak reaktif ve savunmacı bir karaktere sahiptir. Bu karakteristik özellik büyük ölçüde devletin tehdit algısı ve güvenlik atmosferinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple, 19. yüzyıldan itibaren etnik ve dini çatışmalar, iç karışıklıklar, isyan ve ayaklanmalar yanında Avrupa emperyalizmi, Rus yayılmacılığı ve jeopolitik rekabet sebebiyle giderek daralan Osmanlı Devleti'nde istihbarat ve pratiklerinin reaktif olarak doğması gayet anlaşılırdır. Reaktifti çünkü istihbarat etkinliği büyük ölçüde dış etken ve koşullar tarafından belirleniyordu. İstihbarat birimleri planlama veya proaktif bir tutum temelinde harekete geçmek yerine ortaya çıkan risk ve tehditlere yanıt vermeye ve değişen koşullara uyum sağlamaya çalışıyordu.

Bu demek değildir ki reaktif yaklaşım değersizdir. Hiç şüphesiz beklenmeyen tehditlere hızlı ve yerinde yanıt verebilmek esneklik ve sorun çözme yeteneğine işaret eder. Ancak bu yaklaşımda planlama eksikliği, dış koşullara fazla bağımlı olma ve sadece gerçek zamanlı tehditleri değerlendirme eğilimi gibi sorunlar bulunmaktadır.

Cumhuriyet dönemine geldiğimizde bu reaktif karakterdeki operatif yaklaşımın önüne savunmacı bir eylem tarzı eklenmiştir çünkü Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyet'in banileri Milli Mücadele ile elde edilen kazanımları korumak ve yeni rejimi konsolide etmek için farklı bir operatif yaklaşıma ihtiyaç olduğunu anlamıştır. Onlarda bu fikri olgunlaştıran İstiklal Harbi'ndeki çetin mücadele yanında Cumhuriyet'in erken dönemine damgasını vuran isyanlar ve bölücü faaliyetler, rejim karşıtlarının varlığı, muhalif hareketler, toprak ve sınır anlaşmazlıkları ve daha birkaç sene önce Anadolu'da işgalci olarak bulunan uluslararası güçlerle yaşanan sorunlar olmuştur. 1930'larda Avrupa'da değişen dengeler ve İkinci Dünya Savaşı gibi genç cumhuriyetin istikrarı, dış ve milli güvenlik politikası için kritik yakın risk ve tehditler de bu savunmacı anlayışı tahkim etmiştir. Haliyle MAH da devletin menfaatlerini, kaynaklarını ve güvenliğini korumak için mevcut ve potansiyel tehditleri ve riskleri analiz etmeye ve bu yönde faaliyet göstermeye başlamıştır.

Bu savunmacı yaklaşım, 1955-1990 arasındaki üçüncü dönemde de devam eder. Bu dönemde Türkiye, önemli bir jeopolitik oyuncu olarak Batı Bloğu'ndaki yerini alıyordu. Soğuk Savaş dinamikleri çerçevesinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve peyklerine karşı mevzileniyor, Balkanlar, Ortadoğu ve Akdeniz'deki sorunlarla mücadele ediyor ve dahası siyasi kutuplaşma, askeri darbeler, sosyal huzursuzluk, etnik gerginlikler ve terörizm gibi oldukça kompleks bir güvenlik atmosferinden

geçiyordu. Doğal olarak Türk istihbaratı bu dönemde de büyük oranda savunmacı yaklaşımını muhafaza etti.

Türk istihbaratındaki en süreğen özellik olan bu savunmacı yaklaşım 2010'dan itibaren kademeli bir biçimde dönüşmeye başladı. Terörle mücadele eden, bölgesel ittifaklara karşı koyan ve küresel aktörlerin bölgesel angajmanlarını göğüslemeye çalışan Türkiye, 2010'dan itibaren göstermeye başladığı proaktif tutum ve istihbarat savaşlarında elde ettiği deneyimle 2019'dan itibaren stratejik düzeyde bir yeni kimlik inşa etmeye başlamıştır. Bu operatif yaklaşımla MİT, özellikle dış dünyayı birçok yönden kavrayarak devlette karar alıcılara uzun vadeli planlama ve politika geliştirmede destek olmakta ve sadece tehditler değil, tehditler dünyasının üstüne çıkarak fırsat alanlarına odaklanmaktadır.

ETKİNLİK ALANI

Biraz yakından bakıldığında görüleceği üzere modern Türk istihbaratı büyük ölçüde reaktif ve savunmacı bir karakter taşımıştır. Bu güzergahta da tabiatıyla istihbaratın etkinlik sahası yurt sathını taşamamış, daha çok içerideki savunmaya ve sorunlara odaklanmıştır. Özellikle modern istihbaratın ilk döneminde Osmanlı Devleti'nin sürekli kan kaybetmesi ve istihbaratın kan kaybını ve parçalanmayı önlemek üzere bir araç olarak kullanılması bu yönde faaliyetler yürütülmesine neden olmuştur. Ancak Balkanlarda, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da toprak kayıpları durdurulamadığı için zaman içinde istihbari faaliyet eski imparatorluk toprakları olan yeni sınır komşusu devletler içinde de nadiren de olsa yürütülmüştür.

1927-1945 döneminde de en önemli istihbari etkinlik alanı ulusal kuşak olmuştur.[2] Mevcut kazanımları korumaya çalışmak, rejimi konsolide

2 Murat Yeşiltaş ve Ferhat Pirinççi, Türkiye'nin dış ve güvenlik politikasında öncelik verilmesi gereken alanlardan bahsederken ulusaldan küresel düzeye uzanan beş stratejik kuşak tanımlamıştır. Birinci kuşakla ulusal düzeyi, ikinci kuşakla Türkiye'nin sınır komşularını, üçüncü kuşakla Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Orta Asya gibi Türkiye'nin içinde yer aldığı ama sınır paylaşmadığı bölgeleri, dördüncü kuşakla Afrika Boynuzu, Latin Amerika ve Sahraaltı Afrika gibi jeopolitik açıdan daha uzak alanları ve beşinci kuşakla da uluslararası örgütlerin ve küresel sistemin ABD ve Çin gibi önde gelen aktörlerinin bulunduğu kuşağı kastetmektedirler. Her ne kadar bu stratejik kuşakları Türkiye'nin yeni jeopolitiği bağlamında tanımlamışlarsa da bu tanımlamaların istihbari etkinlik alanlarını göstermek bakımından pratik ve yarayışlı olduğunu düşünüyorum. Bu sebeple, çalışma boyunca sözkonusu stratejik kuşaklara referansla istihbari etkinlik alanlarından bahsedeceğim. Daha fazlası için bkz.; Murat Yeşiltaş ve Ferhat Pirinççi, *Küresel Dönüşüm Sürecinde Türkiye'nin Büyük Stratejisi* (İstanbul: SETA, 2020), 98-134.

etmek, bölücülüğe varan isyanlarla mücadele etmek mecburiyeti yurtiçinde faaliyet yürütülmesi için zorlayıcı bir zemin meydana getirmiştir. Öte yandan, bu dönemde önceki dönemden farklı olarak sınır komşularıyla ilgili istihbarat faaliyeti sistemleşmeye başlamıştır.

1955-1990 dönemindeyse MAH ve ardından kurulacak olan MİT, ulusal kuşak ve sınır komşuları yanında nadiren de olsa Balkanlar ve Ortadoğu gibi Türkiye'nin içinde yer aldığı ancak sınır paylaşmadığı bölgelerde faaliyet yürütmüştür. Bu faaliyetler çoğu zaman Türkiye'nin parçası olduğu ittifak şemsiyesi altında yürütülmüştür. Bu dönemin bir başka özelliği de MAH ve MİT'in NATO (North Atlantic Treaty Organization/Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı) ve CENTO (Central Treaty Organization/Merkezi Antlaşma Teşkilatı) gibi çok taraflı platformlarda etkinlik göstermeye başlamasıdır.

Son dönemdeyse ulusal kuşaktaki faaliyetler kademeli bir biçimde azalmış, ikinci kuşakta etkin şekilde yerleşme sağlanmış, üçüncü stratejik kuşakta, özellikle de Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yoğun istihbari faaliyetler yürütülmeye başlanmıştır. Etkinlik alanı bakımından bu dönemin en önemli taraflarından biri de MİT'in üçüncü kuşağı da aşan Afrika Boynuzu ve Sahraaltı Afrika gibi dördüncü stratejik kuşakta yer alan noktalarda varlık göstermesi olmuştur. 1991-2009 arasındaki geçiş döneminde teşkilatın üye olduğu çok taraflı istihbarat platformlarıyla ilişkilerse bu dönemde muhafaza edilmiş, yeni platformlara katılınmış ve daha önce üye olunmayan birçok istihbarat platformunda MİT farklı seviyelerde temsil edilmiştir.

KABİLİYETLER

Yukarıda izdüşümlerini verdiğimiz tarihsel süreçlerle uyumlu olarak modern Türk istihbaratının ilk döneminde güvenlik istihbaratı kabiliyetinin geliştiğini söyleyebiliriz. Güvenlik istihbaratı ve Milli Mücadele yıllarında hatırı sayılır seviyede gelişen kontrespiyonaj, 1927-1945 dönemine intikal eden en önemli iki kabiliyet olmuştur. 1927-1945 dönemindeyse güvenlik istihbaratı ve kontrespiyonaj alanındaki kabiliyetlerde derinleşme sağlanırken espiyonaj faaliyetlerinde de ilerleme için çaba harcanmıştır.

Güvenlik istihbaratı yanında SSCB ve peyklerine yönelik operasyonlarla kontrespiyonajda derinleşme 1955-1990 döneminde de devam etmiştir. Ayrıca Batı Bloğu ülkeleriyle ortak espiyonaj faaliyetleri icra etme becerisi bu dönemde geliştirilmiştir. İstihbarat diplomasisindeki ilk örnekler de bu dönemde ortaya çıkmıştır diyebiliriz. Modern Türk istihbaratındaki üçüncü dönemi tüm bunlar yanında istihbarat analizinde de bir dönüm noktası olarak görmek mümkün. Özellikle MİT'in kurulmasından sonra stratejik analiz teşkilata kazandırılan yeni bir kabiliyet olarak

temayüz etmiştir. Ek olarak, kısa süreliğine olsa da terörizme karşı özel operasyonlara ilk defa bu dönemde başvurulmuştur.

2010 yılından başlayarak günümüze kadar uzanan dördüncü döneme geldiğimizdeyse, Türk istihbaratının en belirgin kabiliyeti olan güvenlik istihbaratının neredeyse tamamen terörle mücadele eksenine oturtulduğunu görüyoruz. Türkiye'nin önündeki tehditler ve fırsatların çok katmanlılığı ve çok boyutluluğu, başka birçok faktörle beraber bu dönemde MİT'in istihbarata karşı koyma faaliyetlerini de çatısı altına alan stratejik istihbarat kabiliyetlerini alabildiğine derinleştirmesini ve katmanlaştırmasını sağlamıştır. Türkiye'nin çatışma bölgelerine yakınlığı ve içinde bulunduğu bölgede devlet nosyonunun giderek buharlaşması ise stratejik istihbarat alanında olduğu gibi istihbarat diplomasisi alanında da MİT'in kabiliyetlerini ileri düzeye taşımasını beraberinde getirmiştir.

Sözkonusu kabiliyetler yanında MİT, terör örgütlerinin, organize suç gruplarının ve vekil paramiliter güçlerin ikinci kuşakta bölgeselleşmesi üzerine kabiliyet envanterine paramiliter faaliyetleri de eklemiştir. MİT'in sonuncu ve küresel çapta etki yaratan kabiliyetlerden biri de terör örgütü PKK (Partiya Karkarên Kurdistanê/Kürdistan İşçi Partisi) ve uzantısı grupların lider ve yönetici kadrolarına yönelik hedef odaklı operasyonlar icra etmesi olmuştur. Dekapitasyon adı verilen bu operasyonlar yaklaşık 5 senedir teşkilatın kabiliyet envanterinde yer almaktadır.

ÖZERKLİK

İstihbaratta özerklikten söz ederken istihbarat yönetiminin ve pratiklerinin dış aktörler ve etkilere fazla bağımlı olmaksızın karar alma ve ülke çıkarlarını takip edebilme kabiliyet ve özgürlüğünü kastediyorum. Bu anlamda modern Türk istihbaratının ilk döneminde istihbarat kurumlarının Özerklik, yani otonomi karnesinin çok da parlak görünmediğini söyleyebilirim. Başka türlü olması da hayatın olağan akışına aykırı olurdu zira bu dönemde devlet, dış müdahale veya baskı olmadan kendi kendine karar alabilme, politika ve strateji üretebilme özgürlüğünü büyük oranda kaybetmişti.

İkinci dönemdeyse Türkiye Cumhuriyeti'nin egemen ve bağımsız bir devlet olarak temayüz etmesinin etkisiyle dış politika ve milli güvenlik alanında elde edilen görece özerklik istihbari çerçeveye de yansımıştır. Bunun bir çıktısı olarak güvenlik ortamındaki yerli ve yabancı tüm aktörler devletin menfaatleri bakımından istihbarata konu olmuştur. Ancak üst makamların kontrol ve müdahalelerinden ötürü MAH'ın operasyonel özerkliği oldukça mahdut kalmıştır. Dahası bu dönemde dünyada artık istihbarat sahasında operasyon yürütmenin giderek daha entegre bir parçası olan istihbarat teknolojisi başlığı altında da MAH'ın özerkliğinden bahsetmek mümkün değildir.

1955-1990 yılları arasını kapsayan dönemde, iniş çıkışları olmakla birlikte devletin siyasi özerkliği ciddi biçimde zayıflamış, törpülenmiş; Türkiye dış, güvenlik ve savunma politikalarında Batı Bloğu'na entegrasyonun ötesinde Batı ve daha özelde Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) birçok yönden bağımlı hale gelmiştir. Batıya bağlılık ve bağımlılık beraberinde siyaset ve meşruiyet dışı aktörlerin müdahale gücünü arttırmıştır. Bu şartlar altında meydana gelen 27 Mayıs darbesi sonrasında MAH ve devamı olarak kurulan MİT askeri vesayet gölgesine alınmış ve bu sebeple teşkilatın zaten sınırlı olan operasyonel özerkliği neredeyse yok olma noktasına gelmiştir. Teknoloji bakımındansa, her ne kadar Küba Füze Krizi, Johnson Mektubu, Haşhaş Krizi ve Kıbrıs Harekatı gibi hadiseler Türkiye'de zihniyet değişimini tetiklese de istihbarat teknolojisi açısından makas MİT'in aleyhine olarak sürekli açılmaya devam etmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde sözkonusu fark öyle bir seviyeye gelmiştir ki bazı ülkeler Türkiye'ye tabiri caizse istihbarat kredisi vermeye başlamıştır.

Modern Türk istihbarat tarihindeki dördüncü dönemde, devletin siyasi özerklik bakımından bağışıklığının güçlenmesi istihbari faaliyetlere yansımıştır. Gelinen noktada MİT hedeflerini dış baskı ve müdahale çabalarından büyük ölçüde bağımsız bir şekilde kendi tayin ettiği menfaatler doğrultusunda kendisi seçebilmektedir. Ayrıca yönetici iradenin tam desteğiyle operasyonel özerklik elde ettiği için, geçmiş dönemlere kıyasla daha hızlı karar alabilmekte, esnek davranış modellerine sahip olabilmekte, sorunlar karşısında yeni ve yaratıcı çözümler bulabilmektedir. MİT'in bu dönemde teknolojik özerkliğinden bahsedebilmek de mümkün hale gelmiştir. Türkiye'de savunma sanayii alanında yerlilik, millilik ve otonominin 2010'lardan itibaren ciddi bir ivme yakalaması, MİT'teki mobil sistemler, uydu sistemleri ve siber sistemler yanında pasif ve aktif veri toplama, büyük veri ve veri madenciliği, yapay zeka, görüntü sistemleri ve muhabere istihbaratına ciddi yatırımlar yapılmasını kolaylaştırmıştır. Ayrıca bu dönemde yoğun bir şekilde kullanıma giren ve tartışmasız biçimde oyun değiştiren yerli insansız hava araçları (İHA) ve silahlı insansız hava araçları (SİHA) istihbarat, keşif ve gözetleme yanında tespit ve imha operasyonlarında yoğun bir biçimde kullanılır hale gelmiştir.

KURUMSALLAŞMA

Modern Türk istihbaratının zaman tünelinde takip edeceğimiz sekmelerden biri de kurumsallaşma. 1879-1918 yıllarını kapsayan ilk dönemde istihbari yapıların bir türlü olgunlaşıp istikrara kavuşamadığı açıktır. Bu

dönemde istihbari birimler genellikle yasal zeminden yoksundur. Ayrıca kurumların görev ve yetkilerini, yapılarını, personelini, bütçe ve kaynaklarını belirleyen düzenleyici çerçeveler bulmak nadirattandır.

Kurumsallaşma sorunları ikinci dönemde de karşımıza çıkıyor. MAH'ın kurulması için ciddi bir planlama yapılmış ve MAH personeline verilen eğitimler sonunda teşkilatın misyon ve stratejileri ortaya konmuşsa da MAH kanuni dayanaktan yoksun doğmuştur. Ayrıca MAH'ın görev ve sorumluluklarının da kamilen tanımlandığı söylenemez. İlaveten, kanuni dayanağın bulunmayışı MAH'ın, bir istihbarat teşkilatı için en önemli konulardan birisi olan personel başlığı altında sayabileceğimiz, kadro, istihdam, özlük hakları, yetkilendirme gibi sorunlarla boğuşmasına neden olmuştur. Bu sorunlara karşın MAH, dikey hiyerarşiye sahip ve kendi içinde katı kompartımantasyon kuralları bulunan yapısını uzun yıllar işler tutmayı başarmıştır.

Hiyerarşik düzen MİT'in de kurulduğu üçüncü dönemde giderek katılaşmıştır zira 27 Mayıs darbesi MAH ve kısa süre sonra kurulacak MİT'i neredeyse askeri emir-komuta zincirine eklemiştir. Öte yandan, MİT'in kurulmasıyla beraber istihbaratın kanuni altyapısı nihayet tesis edilmiş, bununla birlikte finansal kaynak sorunları bir ölçüde çözülmüş ve personel kaynakları temin edilmiştir. Bu çabalara karşın, bazı değişiklikler kağıt üzerinde kalmış, MAH dönemindeki birtakım kurumsallaşma sorunları MİT döneminde de devam etmiştir.

Dördüncü dönemde ise kurumsallaşmada da MİT'te dönüşüme gidilmiştir. MİT'in yasal altyapısı özellikle 2014'te ciddi biçimde güçlendirilmiş, bu sayede teşkilatın görev, sorumluluk ve yetkileri çerçevesi ve ayrıntılarıyla tanımlanmış, teşkilatın faaliyet alanı genişletilmiştir. Ayrıca iç işleyişe yönelik hazırlanan çok sayıda yönerge ve anayasal metinlerin uygulamasına açıklık getiren yönetmeliklerle istihbari uygulamalar kurum içinde de netlik kazanmıştır. Son olarak, Soğuk Savaş sonrası şartlarla uyumlu olarak bu dönemdeki kurumsal hiyerarşinin giderek yataylaştığı, farklı istihbarat ünitelerini birbiriyle buluşturan ve entegre bir yapıya dönüştüren yeni bir kompartımantasyon-koordinasyonm dengesine geçildiğini söylemek mümkün.

Kitabın temel argümanlarını ve argümanları üstüne bina ettiğim unsurları özetledikten sonra, son olarak kitabın izleğiyle ilgili bazı bilgiler vermek istiyorum. Kitabım beş bölümden oluşuyor. Birinci Bölüm'de, 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından II. Abdülhamit'in tahta geçişine kadar olan kesiti ele alıyorum ve bu dönemde güvenlik istihbaratı, espiyonaj ve propaganda alanlarındaki uzmanlaşma ve sistemleşmenin yavaş yavaş nasıl başladığını inceliyorum.

II. Abdülhamit'in tahta geçişinden Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar olan dönemi işlediğim İkinci Bölüm'de, bu tarihlerde başlayan istihbarattaki merkezileşme ve kurumsallaşma temayülünün Osmanlı Devleti'nin fiilen parçalandığı 1918 sonlarına kadar cari yaklaşım olduğunu savunuyorum.

Üçüncü Bölüm'de ise Milli Mücadele'den MAH'ın kuruluşuna kadar olan dönemi ele alarak Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e devreden istihbarat mirasını anlamaya ve bu istihbarat mirasının hangi dış kaynaklarla meczedilerek yeni bir istihbarat paradigmasının kuruluşuna mahreç olduğunu göstermeye çalışıyorum.

Dördüncü Bölüm'de öncelikle erken Cumhuriyet döneminde kurulan istihbarat paradigmasının İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar işlerliğini sürdürdüğünü ve bu paradigmanın 1946-1954 yılları arasında dönüşüm yaşayarak yerini büyük oranda dış kaynaklı başka bir paradigmaya bıraktığını detaylandırıyorum. Bölümün devamında modern Türk istihbaratındaki bu üçüncü paradigma temelinde Soğuk Savaş döneminde yürütülen istihbarat faaliyetlerinin panoramasını çizmeye ve 1990'lardan 2010'a kadar mevcut anlayışın zayıflayarak artık belirli yönlerden istihbarat gereksinimlerini yine karşılayamayacak noktaya gelişini anlatıyorum.

Kitabın aslında ikinci yarısını teşkil eden beşinci ve son bölümde ise okurlar, Türk istihbaratında son paradigma değişikliğinin başladığı 2010 ve sonrasını okuyacaklar. Açık kaynaklara yansıyan bilgilerin ciddi bir yekuna ulaşmasından dolayı gelişmeleri yıl yıl işlediğim bu bölümde, dış operasyonlardan istihbarat diplomasisine, istihbarata karşı koymadan özel faaliyetlere, güvenlik istihbaratından teknik istihbarata kadar istihbaratın hemen her dikeyindeki gelişme, düzenleme ve faaliyetlerden örnekler sunmaya gayret ettim. Böylece istihbarat tarihimiz boyunca karşımıza çıkan reaktif ve savunmacı, büyük oranda ulusal ve ikinci kuşakta faaliyet gösteren, haliyle güvenlik istihbaratı ve istihbarata karşı koyma alanlarında kendini güçlendiren geleneksel yaklaşımdan, proaktif istihbarat karakterini önceleyen, büyük oranda ikinci kuşak ve ötesinde varlık gösteren, istihbarat disiplinlerini entegre bir biçimde kullanan, teknolojik imkanları merkeze alan, istihbarat diplomasisi, özel faaliyetler ve istihbarata karşı koyma katmanlarını çeşitlendiren bir stratejik istihbarat anlayışına nasıl geçildiğini ortaya koymaya çalıştım.

Son bir not olarak eklemek isterim ki, çalışmamda kullandığım istihbarat ve güvenlik alanlarına özgü terimlerin daha iyi anlaşılabilmesi için 72 terimden oluşan bir sözlük hazırladım. Kitabın sonunda yer alan bu sözlükte her bir terimin İngilizce karşılığını da bulabilirsiniz.

I. BÖLÜM

GÜNEŞ BATIDAN DOĞUYOR (1826-1878)

SAHNE AÇILIYOR

Bender'de Yeniçeri Ocağı'na yazılan Hüseyin, 1788 yılında Edirne'den İstanbul'a geldiğinde sadece 12 yaşındaydı. Bu sırada Osmanlı ordusu, Rusya-Avusturya ittifakına karşı ağır bir imtihan veriyordu. Aynı yılın sonunda Özi Kalesi Ruslar tarafından işgal edilecek ve içindeki binlerce Türk'ün katledildiğini haber alınca felç geçirecek olan Sultan I. Abdülhamit (1774-1789), 7 Nisan 1789'da vefat edecekti.

Kaosun tam ortasına düşmüştü Hüseyin. Koca imparatorluğun akıbetini etkileyecek bir kadere doğru koştuğunu henüz bilmiyordu. 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda gösterdiği cesaretle Yeniçeri Ocağı içinde hızla yükselmeye başladı. Bu sırada, başarısız sonuçlanan Rus-Avusturya ittifakı ile yapılan savaşların ardından sivil ve askeri tüm alanlarda ihtiyaçlara cevap verecek bir reform hareketine başlayan III. Selim'in (1789-1807) 1808'de hayatına mal olacak yenilikçi fikirlerle tanıştı. Silahdar Ali Paşa'nın desteğini alarak önce zağarcıbaşı,[1] sonra kul kethüdası[2] ve nihayet 1823'te yeniçeri ağası oldu. O artık Ağa Hüseyin idi.

Nizam-ı Cedid ıslahatlarından[3] dolayı yeniçerilerin şiddetle karşısında durduğu amcası III. Selim'in katline şahit olan ve ağabeyi IV. Mustafa'nın (1807-1808) ölüm fermanından son anda kurtulan Sultan II. Mahmut (1808-1839) için özel birisiydi Ağa Hüseyin. Sultan, Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırmak için, yüksek rütbeli ocak zabitliklerine yenilikçi fikirleri benimseyen güvendiği kişileri yerleştirmeyi planlıyordu. Ağa Hüseyin bu plan için biçilmiş kaftandı.

1 Padişahın avlarında kullandığı doğan ve tazıları yetiştiren Yeniçeri Ocağı'nın 64. Ortası'nı teşkil eden zağarcıların başında bulunan şahıs. Zağarcıbaşılar, Yeniçeri Ocağı'nın yüksek rütbeli zabitlerinden kabul edilirdi.

2 Yeniçeri Ocağı'ndaki yüksek rütbeli zabitler arasında yer alan kul kethüdasına "ocak kethüdası" da denirdi. Rütbe bakımından zağarcıbaşının üstündeydi ve 17. yüzyıldan itibaren sekbanbaşıların gözden düşmesiyle yeniçeri ağasından sonraki en rütbeli şahıs kabul edildi.

3 III. Selim dönemine damga vuran, ilk kez genel kapsamlı ve bir program dahilinde yapılan ıslahatların tamamına "Nizam-ı Cedid ıslahatları" denir. Islahatlar, Batılı anlamda ilk ordunun vücuda getirilip Fransa'dan subay getirilmesinden ilk devlet matbaasının kurulmasına kadar muhtelif alanlarda yapıldı.

Önce III. Selim döneminden beri yapılmak istenen reformlara muhalif olanları ocaktan çıkardı veya görevlerinden uzaklaştırarak etkisiz hale getirdi. Aynı anda, gizli görüşmeler yürüterek ocak içinde nüfuzlu olduğu bilinen ustalarla odabaşıların[4] arasını açtı. Bununla da yetinmedi. İstanbul'da yeniçerilerin beslediği işsiz güçsüz takımının barındığı bekar odalarını[5] ve işlettikleri kahvehaneleri yıktırdı. Düzenin sağlanması için yaptıklarından dolayı taltif edilerek vezir oldu ve "Ağa" unvanının yanına "Paşa" unvanını da ekledi. Ama bu sırada çok da düşman edindi.

Sultan Mahmut, onu korumak maksadıyla Ağa Paşa'yı Yeniçeri Ocağı'ndaki görevinden aldı; ama uzun vadeli planları için payitahttan uzaklaştırmadı. İstanbul Boğazı'nın Rumeli Yakası muhafızlığı görevini ona emanet etti. Birkaç yıl içinde başlayacak yeniçeri isyanının İstanbul'un Rumeli Yakası'na uzanan tarafını Ağa Paşa'nın emrindeki askerler bastırınca bu kararın ne denli isabetli olduğu ortaya çıkacaktı.

Çeyrek asırdan fazla süren hizmeti yanında ocağın ortadan kaldırılmasındaki kararlılığı ve cesareti, Ağa Hüseyin Paşa'nın daha da yükselmesine zemin hazırladı. Sabık yeniçeri ağası, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun ilk seraskeri, yani en yüksek rütbeli kumandanı oldu. Artık çok daha kudretliydi. İçeriden çözmek için yıllarca çabaladığı Yeniçeri Ocağı'nın tekrar diriltilmesine izin vermeye niyeti yoktu. Yeniçeri bakiyelerine karşı herkesi teyakkuza geçirmişti. Tecessüse memur görevlileri de...

ASAKİR-İ MANSURE-İ MUHAMMEDİYE

Ağa Hüseyin Paşa 1827 yılında istifa edince onun bıraktığı yerden Koca Hüsrev Paşa devralacaktı görevi. Küçük yaşta Enderun'a kabul edilen Mehmet Hüsrev, Kaptan-ı Derya Küçük Hüseyin Paşa'nın kethüdası olmuştu. Paşa'nın yanında, III. Selim devrinin ıslahat taraftarları arasında yer aldı. 1801 yılında Mısır'ı Fransızların elinden kurtarmak için İngilizlerle birlikte hareket ederken Avrupa'daki askeri teşkilat ve harp usulleri hakkında bilgi sahibi oldu ve yenilikçi fikirleri daha da pekişti. 1806'da başlayan Osmanlı-Rus Savaşı'nda gösterdiği yararlılıklar neticesinde 1811'de Kaptan-ı Deryalığa getirildi. Donanmanın başında edindiği tecrübeler ve başarılı ıslahat girişimleri Sultan Mahmut'un dikkatini çekti ve ilga edilen Yeniçeri Ocağı yerine Avrupa modelinde bir ordu kurmakla

4 Yeniçeri Ocağı'na alınan acemiler, oda adı verilen kümelere bölünüp aynı adlı yerlerde yatarlardı. Bu odaların sorumlularına da odabaşı denirdi.

5 Adından da anlaşılacağı gibi, bekarların konaklaması için hizmet veren yerlerdir.

görevlendirildi. Bu ordu Asakir-i Mansure-i Muhammediye ve ordunun seraskeri de Koca Hüsrev Paşa idi. Ağa Hüseyin Paşa'nın yıktığı Yeniçeri Ocağı yerine o yenisini inşa edecekti. Bu ıslahatları muhafaza etmek için de yine Ağa Hüseyin'in başvurduğu yollardan birini tutacaktı. Koca Hüsrev, II. Mahmut'un reformlarına karşı olan muhalefeti önce su yüzüne çıkarmak, sonra da etkisiz hale getirmek için payitahtta bir haber alma ağı kurmuştu.

Eski düzeni yıkmak ve bakiyelerini temizlemek için devreye sokulan tecessüs bundan sonra yeni düzeni muhafaza etmek için kullanılacaktı.

YENİ BİR DEVİR

Peki, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasını bu denli zaruri kılan sebepler nelerdi?

Kökeni aslında çok eski tarihlere uzanmasına rağmen yeniçeri sorununun çözümü 18. yüzyılın son çeyreğinde aciliyet kesbetti. Bu sırada Rusya ve Avusturya ile yaşanan savaşlarda ocağın bir zamanlar sahip olduğu askeri değerinin kalmadığı anlaşıldı. Kuzeydeki düşmanlarının baskısı karşısında geri çekilmek zorunda kalan Osmanlı'ya artık yeniçerilerden fayda yoktu.

II. Mahmut'un Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırmak için gayet geçerli kişisel sebepleri de vardı. Yeniçerilerin, Kabakçı Mustafa İsyanı'nda (1807) ayaklanan yamaklarla[6] birlikte hareket etmeleri, amcası III. Selim'in taht-tan indirilmesine ve ardından da katledilmesine neden olmuştu. Daha acısı, III. Selim'in yerine tahta geçirilen, ağabeyi IV. Mustafa'nın kendisi için verdiği idam emrinden II. Mahmut'un son anda kurtulmuş olmasıydı.

Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılmasındaki en önemli sebepse, ocağın III. Selim döneminden beri hayata geçirilmek istenen reformların karşısında durmasıydı. Ocak, başta askeri olmak üzere idari, mülki, sınai, zirai ve ilmi reformların tatbik edilmesinin önünde aşılması gereken bir engel haline gelmişti. II. Mahmut, uzun senelere yayılan mahrem bir faaliyet yürüterek reformlar önündeki bu en önemli güç odağını ortadan kaldıracaktı.

Yeniçeri Ocağı'nın tarihten silinmesinin Osmanlı tarihindeki etkileri öylesine geniş ve derindi ki Vaka-i Hayriye (Hayırlı Olay) ile birlikte Sultan Mahmut'un Osmanlı Devleti'ni yeni bir döneme taşıdığı kabul edildi. Yaklaşık yarım asır sonra Meclis-i Mebusan'ın açılışında irat ettiği nutkunda Sultan II. Abdülhamit bu döneme ve yeniçerilere şöyle temas edecekti:

6 Yeniçeri Ocağı'nın çeşitli alanlarında görev yapan, yeniçeri olmak için bu görevleri layıkıyla yerine getirmesi beklenenlere verilen isim. Yamaklık, yeniçeri olmak için atlanması gereken önemli bir basamaktı.

> (...) büyük pederim Sultan Mahmud Han-ı merhum devletimizin birkaç asırdan beri uğradığı inhitat [gerileme] ve tedenninin [alçalma] başlıca illet-i gaiyyesi [öncelikli sebebi] olan nizamsızlık ve ondan neşet eden [çıkan] yeniçeri gailesini [sorununu] ortadan kaldırıp cism-i devlet ve milleti rahnedar eylemiş [zarar vermiş] olan fesad ve ihtilal dikenlerini ayıklamış ve Avrupa medeniyyet-i hazırasını en evvel mülkümüze idhali için bir kapı açmış idi.[7]

II. Abdülhamit'in sözleri aslında bu dönemin iyi bir özetidir. Ona göre, farklı güç odaklarına karşı verilen ama bir türlü başarıya ulaşmayan mücadele, "inhitat" ve "tedenni" belirtisiydi: Mücadelenin bir tarafında ayanlar, merkezi idareyi zaafa uğratan bürokratlar ve yeniçeriler vardı. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın isyanı (yak. 1827-1833) merkezi otoritenin karşılaştığı sorunları katmerliyordu. Devlet aynı sıralarda Sırp ve Yunan isyanlarıyla da uğraşıyor, ayrıca Rusya, Fransa ve İran'a karşı savaşıyor, alınan yenilgilerle giderek yıpranıyordu. Devletin penceresinden, merkezden başlayarak dışarıya doğru beliren tehdit ve riskler imparatorluğun soluğunu kesmişken, II. Abdülhamit bu sıkıntının sebepleri olarak nizamsızlığı ve ondan türeyerek devlete ve millete onulmaz zararlar veren Yeniçeri Ocağı'nı gösteriyordu. Bu bela, bu "fesad ve ihtilal dikenleri" ayıklanmalıydı. Aksi halde eski yapıyı söküp yerine Avrupai reformlarla ikame edilmiş yenisini teşkil etmek mümkün değildi.

II. Mahmut da tam olarak böyle düşünüyordu. Gerilemenin sembolü haline gelmiş Yeniçeri Ocağı'nı –modern anlamıyla– neredeyse bir örtülü operasyonla yıkması da bu yüzdendi. Sultan yeni yapıları kurmaya başlayabilirdi artık.

İTİKAD-I AMME'NİN DOĞUŞU

Sultan yeni düzenin inşasına başladığında, imparatorluğun sınırları içinde yeni ve daha öncekilere hiç benzemeyen bir güç odağının, yürüteceği çetin mücadeleyi derinden etkileyeceğinin farkında değildi. Şayet yeni nizamı sağlıklı bir zeminde kurmak ve işletebilmek istiyorsa, gözünü bu yeni odaktan ayırmaması gerekiyordu: Yaşlı imparatorluk "itikad-ı amme" veya modern tabirle "kamuoyu" ile bu süreçte tanışacaktı.

Devletin bu olguyu zımni bir otorite kaynağı olarak kabul etmesi çok zaman almadı. 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde, tebaasını daha yakından tanımaya çalışan devlet için "gözetim" anahtar kelimeydi. Gözetimle

7 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Y.EE., 71/25.

merkezi otoritenin elde ettiği sonuçlar idari amaçların hizmetine sunulacaktı. Bu hedef doğrultusunda 1831'de ilk nüfus sayımını yaptıracaktı II. Mahmut. Bununla yetinmeyecek, detaylı bir mal mülk sayımını da başlatacaktı. Sayım defterlerinde nüfus, arazi, hayvan varlığı, gayrimenkuller, nakit varlığı, vergiye ait veriler, emlak ve hayvanların kıymeti gibi konulara mercek tutuluyordu. 1831'deki kolera salgınının tetikleyici etkisiyle ilk defa tatbik edilen ve giderek sistemli hale gelen karantina uygulamasıyla da halkın sağlık koşullarına nüfuz edilecekti.

Osmanlı idarecileri, bu pratiklerle toplumu okunabilir ve birçok yönüyle kavranabilir kılmak için araçlar üretmeye çalışıyorlardı. Çünkü modern ve merkezi devleti inşa edenler, ancak okuyabildikleri bir toplumu biçimlendirebileceklerine ve yönetebileceklerine inanıyorlardı.

JURNAL TEŞKİLATI

Bu kapsamda, 1835 yılında Seraskerlik makamına bağlı olarak kurulan Jurnal Teşkilatı, devletin sayısal verilere farklı bir kaygıyla ilgi gösterdiğinin en açık kanıtı olacaktı. Mehmet Zahit Yıldırım'ın belirttiği gibi Anadolu ve Rumeli olarak iki ana kola ayrılan, bunun yanında adalar ve müstesna mahallerde de kurulan bu teşkilat sayesinde devlet, gündelik yaşamın en sıradan olaylarına kadar hemen her konu hakkında bilgi topluyordu.

Hatta yöneticilerin sadece sıradan olaylarla kalmayıp olağanüstü hallere de dikkat kesildiğini, günümüzde ufologların ilgisini çekebilecek cinsteki şu jurnal kaydı ve benzerlerinden anlayabiliyoruz:

> 21 Râ. 1251 [17 Temmuz 1835] Cuma gecesi saat 2.5 sularında Bayramiç kasabasına bikudretillâhî Te'âlâ [Yüce Allah'ın kudretiyle] kıble tarafından rengi yeşile mâil [çalan] ve parıldısı şu'le-i kamere [ay ışığına] mu'âdil müdevverü'ş-şekl [daire şeklinde] bir nûr-ı mücessem [parlak ve güzel bir ışık] zuhûr birle üç dakîka mıkdârı cevv-i havada [gökyüzünde] durub badehu [ondan sonra] Bayramiç kasabasına bir saat mesâfede vâki' Yiğitaliler nâm karyede medfûn [gömülü] olub Nerle Ebe dimekle meşhûr hâtunun kabr-i şerîfine nüzûl itmiş [inmiş] olduğu[8]

Peki, devletin tüm bunları kaydetmiş olması bize ne anlatıyor? Bu sorunun en öncelikli cevabı, kamuoyunun artık susturulması gereken değil, görüşlerinin dikkate alınması gereken bir özne halini almaya başlamasıdır.

8 *KK.d. Anadolu Jurnal Defteri*, no. 7520, s. 16; naklen Mehmet Zahit Yıldırım, *Osmanlı Devleti'nde Jurnal Teşkilatı (1835-1860)* (İstanbul: AKY Yayınları, 2012), 204.

JURNAL KONU BAŞLIKLARI	
NÜFUS KAYITLARI	Doğum-ölüm istatistikleri, Evlenme-boşanma hadiseleri vb.
SAĞLIK KAYITLARI	Salgın hastalıklar ve önlemler vb.
EKONOMİ KAYITLARI	Üretim, fiyatlar, kıtlık; hammadde, tamir ve bakım vb.
GÜVENLİK KAYITLARI	Seyahat edenler ve eşkalleri ile han ve kervansaraylarda konaklayanların kimlikleri ve amaçları vb.
İDARİ-ASKERİ KAYITLAR	Redif askeri, taşradaki memurlar ve eğitim faaliyetleri vb.
SOSYAL-KÜLTÜREL KAYITLAR	Muvakkithane, cami, tekke; han, hamam, su yolu vb.
AFET KAYITLARI	Deprem, yangın, sel, heyelan vb.

Tablo 1: Jurnal Konu Başlıkları [Kaynak: Tablo, büyük oranda Mehmet Zahit Yıldırım'ın çalışmasına dayanılarak hazırlanmıştır. Bkz. *Osmanlı Devleti'nde Jurnal Teşkilatı* (1835-1860) (İstanbul: AKY Yayınları, 2012)]

HAFİYELER VE HAVADİS JURNALLERİ

Bu anlayışın bir başka kanıtı, yine Seraskerlik makamına bağlı olarak kurulan diğer bir teşkilatta görülebilir. Fakat söz konusu teşkilat, açık değil gizli kaynaklar vasıtasıyla İstanbul'da kamuoyunun siyasi dedikodu, şikayet ve eleştirilerine kulak kabartıyordu. Bilgileri toplayanlar yahut dönemin ifadesiyle "havadis istirak [çalmak]" edenlerse yüzyılın sonuna doğru kötü bir şöhret kazanacak olan hafiyelerdi.

Devletin maaşa bağladığı bu hafiyeler yahut gizli tahkikat memurları, insanlar nerelerde sohbet ediyorlarsa oradalardı. Camiler, hanlar, berberler, hamamlar, kayıklar ve hatta mezarlıklar, hafiyelerin bulunduğu yerlerden bazılarıydı. Onlar, Sultan'ın bir nevi gören gözü, işiten kulağıydı. Cengiz Kırlı'nın detaylı bir biçimde incelediği üzere hafiyelerin topladıkları istihbarat, düzenli olarak sadece 1840-1844 yılları arasında tutulduğu bilinen "Havadis Jurnalleri" defterlerine kaydediliyordu.

> Aynalıkavak'ta ağaçlar altında Balat'ta mütemekkin [ikamet eden] Dimitraki'nin nakli: "İstanbul'da bir âdemin maslahat [iş] görmesi pek güç oldu. Tanzîmât'dan evvel daha kolay idi, evvelden bir maslahat için ubûdiyyet beş bin guruş verilür ise şimdi on bin guruş vermeli ki öyle işin görülsün. On günlük maslahat iki ay sürünür" deyu söylediği işidilmiş olduğu.[9]

Görünenin aksine, Haziran 1843'te kaleme alınan bu jurnal kaydını tutmaktaki amaç, hangi kamu kurumunda kimin rüşvet aldığının izini sürmek değildi. Asıl hedef, Tanzimat yeniliklerine, belki daha da özelde yolsuzluk ve rüşvet ile ilgili 1840 yılında çıkarılan ve ağır hükümler barındıran Ceza Kanunu'na dair ne düşünüldüğünü öğrenmekti. Çünkü Havadis Jurnalleri de Jurnal Teşkilatı gibi kovuşturmaya yönelik bir denetleme aracı değil, toplumu anlamaya ve yönlendirmeye yönelik bir gözetim aracıydı. Aksi olsaydı, bu durum aynı III. Selim ve IV. Mustafa döneminde olduğu gibi "devlet sohbeti" veya "devlet lakırdısı" yapılan mekanın kapatılmasıyla sonuçlanırdı.

Cengiz Kırlı, bu hafiyelik faaliyetini daha önceki dönemlerde yürütülen benzerlerinden ayıran iki temel hususa dikkat çekiyor. Birincisi, hafiyelik bu tarihten önce sürekli değildi ve düzensizdi; hafiyeliğe daha ziyade kriz dönemlerinde ihtiyaç duyuluyordu. İkincisi ise, 1840'lara kadar tebdil dolaşanlar askeri-idari memurlar iken bu tarihten sonra yerel ahali hafiye olarak istihdam edilmeye başlanmıştı. Çünkü devlet artık topluma hissettirmeden onun dokusuna nüfuz etmek istiyordu.

İÇ GÜVENLİK UYGULAMALARI

Söz konusu nüfuz isteğinden doğan uygulamalar, yöneten ile yönetilen arasındaki ilişkilerin ne denli değiştiğini gösterir niteliktedir. Zira artık halkın görüşleri ve siyasi söylemleri devletin nazarında örtülü de olsa dikkate alınıyordu. Üstelik sistemli bilgi toplama ve gözetleme faaliyetlerindeki

9 BOA, İ.DH., 761/3800; naklen Cengiz Kırlı, *Sultan ve Kamuoyu: Osmanlı Modernleşme Sürecinde "Havadis Jurnalleri" (1840-1844)* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008).

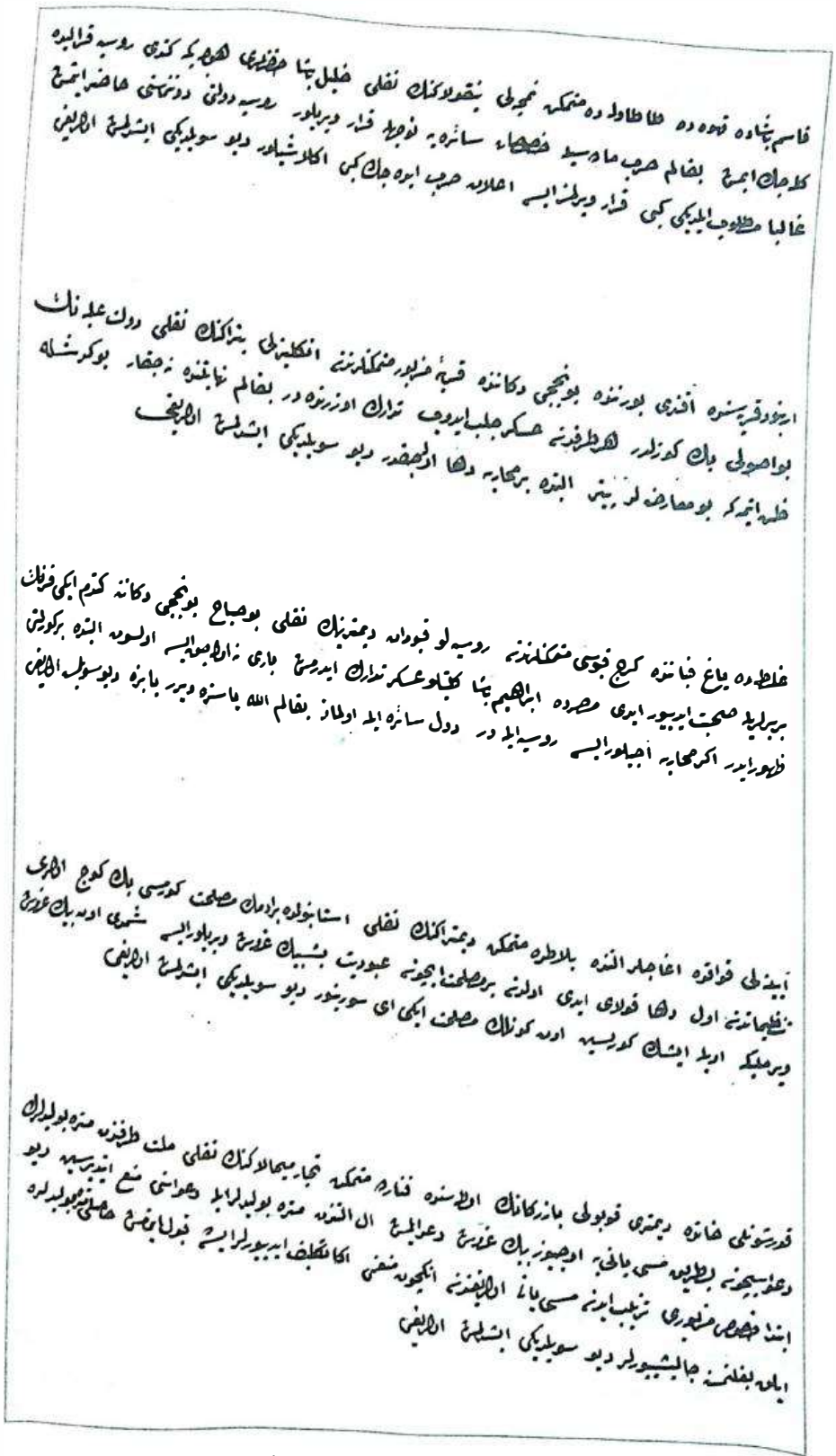

Belge 1: Havadis jurnallerinden örnek sayfa (Kaynak: BOA, İ.DH., 76/3800)

yenilikler bunlarla sınırlı kalmayacaktı. Kısa süre içinde envantere suç istihbaratında yapılan yenilikler de eklenecekti.

Bu süreç de Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra başladı. Ocağın kaldırılması devletin merkezde yaşadığı asayiş ve iç güvenlik zaaflarının artmasına yol açmıştı. Benzer bir zaafiyet, işlevlerini büyük oranda yitirmiş olan tımarlı sipahilerde, dolayısıyla taşrada da yaşanıyordu. 1826'da kurulan İhtisap Nezareti ve Asakir-i Mansure-i Muhammediye ile merkezde, 1834'te kurulan Redif Asakir-i Mansure ile de taşrada iç güvenlik ihtiyaçlarının karşılanabileceği öngörülmüştü. Ancak asayişin sağlanmasındaki istikrarsızlık devam ediyordu.

İç güvenliğin sağlanmasındaki çalışmalar Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Meydanı'nda okunan ve Tanzimat devrinin başlangıcı kabul edilen 1839 tarihli Gülhane Hatt-ı Hümayunu'ndan sonra hız kazanacaktı. Çünkü ferman bir yandan halkın can, mal, ırz ve namus güvenliğine ilişkin önemli hükümler içerirken, diğer yandan fermandaki reformların uygulanmasına yönelik çalışmalar halk tarafından tepkiyle karşılanabilir ve iç güvenlik güçleri çıkabilecek kargaşayı önleyemeyebilirdi. Devlet verdiği sözleri tutmalıydı. Bu nedenle iç güvenlik meselesi hızla ele alınmalıydı. Ahmet Yüksel'in gösterdiği üzere, bu amaçla yapılan farklı uygulamalar nihayet 1844'te Polis Meclisi'nin kurulmasıyla sonuçlandı. Böylece Osmanlı Devleti'nde ordudan kısmen bağımsız, sivil bir güvenlik yapılanması meydana getirilmiş oldu. Yüksel'in en geç Eylül 1844'te kurulduğunu belirttiği Polis Meclisi, Aralık ayında Fransız emniyetini model alarak 17 maddelik bir Polis Nizamı hazırladı. Polis Nizamı'nın 11. maddesi, halkın huzur ve emniyetini bozabilecek suçları engellemek veya ortaya çıkarmak için hafiyelerin kullanılmasına işaret ediyordu. Benzer şekilde Polis Meclisi'nden 2 sene sonra kurulacak Zaptiye Müşiriyeti de suç istihbaratının kurumsallaşması ve merkezileşmesi yolunda atılan önemli bir adım olacaktı.

GİZLİ POLİS TEŞKİLATI

Tam da Zaptiye Müşiriyeti'nin kuruluşunun ardından, bu müşiriyete bağlı ve gizli olduğu kadar sistemli bir polis teşkilatının kurulduğunun öne sürülmesi rastlantı olmasa gerek. Bu iddia 1891 tarihinde basılmış *La police secrete en Turquie* (Türkiye'de Gizli Polis) adlı, günümüzde Fransa Milli Kütüphanesi'nde bulunan kitapta yer alıyor. Kitabın yazarı, esere sonradan düşülen bir kayda göre Spiridon Mavroyani Paşa. Yani hafiyeliği 19. yüzyılın son çeyreğinde yerleşik bir kurum haline getiren II. Abdülhamit'in özel doktoru.

Yazarın iddiasına göre İstanbul'daki gizli polis teşkilatı İngiliz Sefiri Lord Stratford Canning'in telkiniyle kurulur. Tanzimat Dönemi'nin parlak ismi Sadrazam Mustafa Reşit Paşa başta olmak üzere karar alma makamındaki yöneticiler, gizli polisin Fransa'daki gibi bir terör dönemine yol açabileceğinden şüphelenmelerine rağmen geri adım atmazlar. Öncelikle, biraz da hayranlıkla bakılan, başta Fransa olmak üzere Avrupa devletlerinin polis örgütleri incelenir. Yapılan araştırmalarda özellikle Paris'teki Vidocq'un (Eugene François) tecrübesi kaydadeğer bulunur ve Paris Osmanlı Elçiliği'nden Fransa'daki polis teşkilatıyla ilgili tafsilatlı raporun gelmesi üzerine payitahtta söz konusu teşkilat kurulur. Başına ise aynı Vidocq gibi önceleri bir suçlu olan, Korfu veya Kefalonyalı Civinis Efendi adlı bir Rum geçirilir.

Gizli polis teşkilatı kurulur kurulmasına ama tanınmış paşaların, sarraf ve diplomatların evlerini ve özel hayatlarını izlemesiyle kötü bir nam salar. Böylece teşkilat kendi kuyusunu kendisi kazmış olur. Takibe aldığı kişilerin yanı sıra elde ettiği bilgilerin siyasi gayelerle suistimal edilmesi teşkilatın 1850'lerin sonunda kapatılmasına sebep olacaktır.

Gizli polis, 1863 yılında yeniden ortaya çıkar. Ne var ki, teşkilatın başındaki Baron C.'nin başka ülkelere de bilgi satan bir çifte ajan olduğunun anlaşılması üzerine teşkilat gözden düşer ve Sultan Abdülaziz döneminde (1861-1876) teşkilata daha fazla önem verilmez.

Türk istihbarat tarihinde sıklıkla referans verilen bu gizemli teşkilatın, ismi, yöneticileri, yöneticilerinin hayat hikayeleri, teşkilat şeması ve yürüttüğü operasyonlar hakkındaki karanlık noktalar hesaba katıldığı zaman, varlığı konusunda bile şüphe uyanmaktadır.

Öte yandan, Taner Timur'un bahsettiği gibi, kamuoyunun daha belirgin bir güç odağı haline gelmesiyle beraber zabıta kuvvetleri ile emniyeti ihlal edenler arasındaki ilişkinin Tanzimat Dönemi'nde yeniden kurgulandığına şüphe yoktur. Eskiden "pervasızca" iş gören zabıta memurları yerine, Sultan Abdülmecit (1839-1861) döneminden başlamak üzere, hafiyeler vasıtasıyla üst düzey yöneticileri, diplomatları ve yönetimde etki sahibi belirli sermayedarları kapsayan bazı hedeflerin örtülü bir şekilde takibe alınmış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Nitekim II. Abdülhamit dönemindeki iç güvenlik uygulamaları da Zaptiye Müşiriyeti'ne bağlı hafiyelerin bir gelenekten beslendiğini ortaya koymaktadır.

Abdülmecit döneminde başlayıp Abdülaziz dönemine uzanan iç güvenliğe ve suç istihbaratına ilişkin veriler, Osmanlı Devleti'ndeki sistemleşme ve merkezileşme temayülünün Avrupa ile paralellikler taşıdığını da bizlere gösteriyor.

Bilindiği üzere "gizli polis" bir Kıta Avrupası fenomeni olarak 19. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıktı. Fransız İhtilali'nin (1789) tekrarlanma ihtimali imparatorlukları gerçek manada korkutuyordu. Bu yüzden polis güçleri kendilerini organize ederken gizli faaliyetler için yeni düzenlemelere başvurdular. Haliyle sistemin ilk defa Fransa'da ortaya çıkması şaşırtıcı değil. 1812'de kurulan Sûreté'nin kurucusu ve ilk müdürü ise Osmanlıların yakından tanıdığı, yukarıda da bahsi geçen Eugene François Vidocq'tu.

Fransa'nın arkasından Rusya da konuya el attı. 1826'da kurulan Üçüncü Şube daha sonra "Ohranka" olarak bilinen yapıya dönüşecekti. İngilizlerin Metropolitan Polis Özel Şubesi'nin kurulması içinse 1883'ün beklenmesi gerekecekti. Bu yüzden, bir taraftan Avrupa'ya karşı askeri, siyasi ve ekonomik açıdan direnmesine karşın diğer taraftan Avrupa'yı takip etmeye çalışan Osmanlı Devleti'nde, ileride yapılacak çalışmalarla varlığından şüphe duyulmayacak bir gizli polis teşkilatının ortaya çıkması şaşırtıcı olmamalıdır.

ATAŞEMİLİTERLİK

19. yüzyılda Osmanlı Devleti, sadece iç güvenlik uygulamaları bakımından değil askeri istihbarat alanındaki gelişmeler bakımından da Avrupa'yı izliyordu. Bu çerçevedeki ilk gelişmeler yüzyılın ikinci yarısında görülecek ve ataşemiliterlik sistemi ortaya çıkacaktı.

Ataşemiliterlik sistemi Avrupa'yı oldukça yıpratan Napoléon Savaşları'nın (yak. 1803-1815) ardından barışın yeniden tesis edilmesi yönündeki girişimlerin bir uzantısıydı. Bu girişimler devletlerarası münasebetlerin hacmini ve derinliğini artırarak yasal yollardan bilgi edinme kanallarını işler hale getirmeyi hedefliyordu. Silahlı kuvvetlerle ilgili bazı bilgileri paylaşmanın hasmane niyetleri azaltabileceği, uluslararası gerilimleri hafifletebileceği ve savaşların engellenmesine katkı sağlayabileceği düşünülüyordu. Devletlerarası münasebetlerde yaşanan bu nispi şeffaflaşma, kara ve deniz subaylarının başka ülkelerde kendi ülkeleri adına bilgi toplamalarının legal ve diplomatik bir çerçeveye oturmasına yarayacaktı. Böylece önce askeri ataşemiliterlik ve ardından da ataşenavallik sistemi ortaya çıktı. Ataşemiliterlik sistemi dünyada ilk olarak Prusya'da, ardından Fransa'da ve çok geçmeden Rusya'da uygulanmaya başladı.

Osmanlı Devleti'ne baktığımızda da sistemin benzer bir seyir izlediğini görebiliriz. Örneğin, yüksek olasılıkla Osmanlı Devleti'ndeki ilk ataşemiliter olan Erkan-ı Harp Binbaşısı Ahmet Esat Bey'in Paris Sefareti'nde icra edeceği görev şöyle tanımlanmıştı: "Memalik-i ecnebiyyenin ahval-i askeriyye ve mevaki-i harbiyyesine kesb-i ıttıla". Yani ataşemiliter, görev

yaptığı ülkenin askeri işlerine; silahlarındaki değişikliklere, askeri teşkilatındaki reformlara, askeri kuvvetlerinin artıp azalmasına, savaş teşebbüslerine ve askeri idare şekillerine vakıf olmaya çalışacaktı.

Osmanlı Devleti'ndeki dış askeri istihbarat sistemini ve bu kapsamda ataşemiliterliği detaylı şekilde inceleyen Gültekin Yıldız'a göre, Ahmet Esat Bey'in atanmasından sonra sistem kısa sürede ve hızla yaygınlık kazanacaktı. Uygulamanın başlatıldığı ilk şehir olan Paris'i, St. Petersburg, Berlin, Londra, Tahran, Brüksel, Viyana, Çetine, Roma, Madrid, Belgrad, Atina, Bükreş, Washington ve Sofya takip edecekti.

Osmanlı ataşemiliterlerinin görevlerini nasıl ifa edeceğine dair ilk tafsilatlı talimatnamenin çıkmasıysa II. Abdülhamit döneminde gerçekleşti. Talimatnameyi yazan kişi ise 1883'ten itibaren Osmanlı ordusunda danışman ve umumi müfettiş olarak görev yapan namlı Alman general von der Goltz Paşa'dan başkası değildi. Osmanlı Erkan-ı Harbiye-i Umumiye'sini Alman Genelkurmayı gibi merkezi komuta ve kontrol karargahı haline getirmek için uğraşan Goltz Paşa'nın, Osmanlı dış askeri istihbaratını da derinden etkilediğini gösteren Ataşemiliterlik Talimatnamesi 1892 tarihli. Yıldız, 19 maddeden oluşan bu talimatnamenin resmen kabul gördüğüne dair elimizde bilgi bulunmasa da ataşemiliterlerin iş görme yöntemleri ve raporlarının Goltz Paşa'nın etkisini açık bir şekilde gösterdiğini ifade ediyor.

Paşa'ya göre ataşemiliterler şu konular hakkında malumat toplamalıydı: hedef ülke ordusunun idaresi ve iaşesi; tertip ve yer değiştirmeleri; askerlerinin talim ve terbiyesi, yürüyüşü, silah ve kıyafetleri, askeri hareketlere eğilim ve kabiliyetleri, fikir ve hissiyatları; subaylarının yetkinlikleri, kendi aralarındaki ilişkileri; yüksek ve üst düzey komutan ve subaylarının biyografileri ve eşkalleri; kale ve istihkamları, tabyaları, askeri tesisleri, fabrikaları, tersaneleri, savaş gemileri; askeri teşkilatına ait her tür yeni düzenleme, silah denemeleri ve değişiklikleri; askeri coğrafyası ve özellikle de telgraf hatları, yolları ve demiryolları vb.

Osmanlı dış askeri istihbaratı ataşemiliterlerden ibaret değildi elbette. Sisteme bir süre sonra ataşenavaller de eklendi. Ataşenavaller, Osmanlı Devleti'ne "bahri müşavir" sıfatıyla hizmet ediyordu. Osmanlı'nın dış askeri istihbarat yapılanmasında şehbenderlerin rolü de göz ardı edilmemelidir. Modern diplomasideki konsolosa yakın bir anlamı olan şehbenderler, özellikle liman şehirlerinde bulunuyorlar ve mutat görevleri yanında kendilerine verilen askeri istihbarat görevlerini de yürütüyorlardı.

Sonuç olarak, ataşemiliter, ataşenaval ve şehbenderlerin görevleri hesaba katıldığı zaman 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı askeri istihbaratının kurumsallaşmaya başladığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

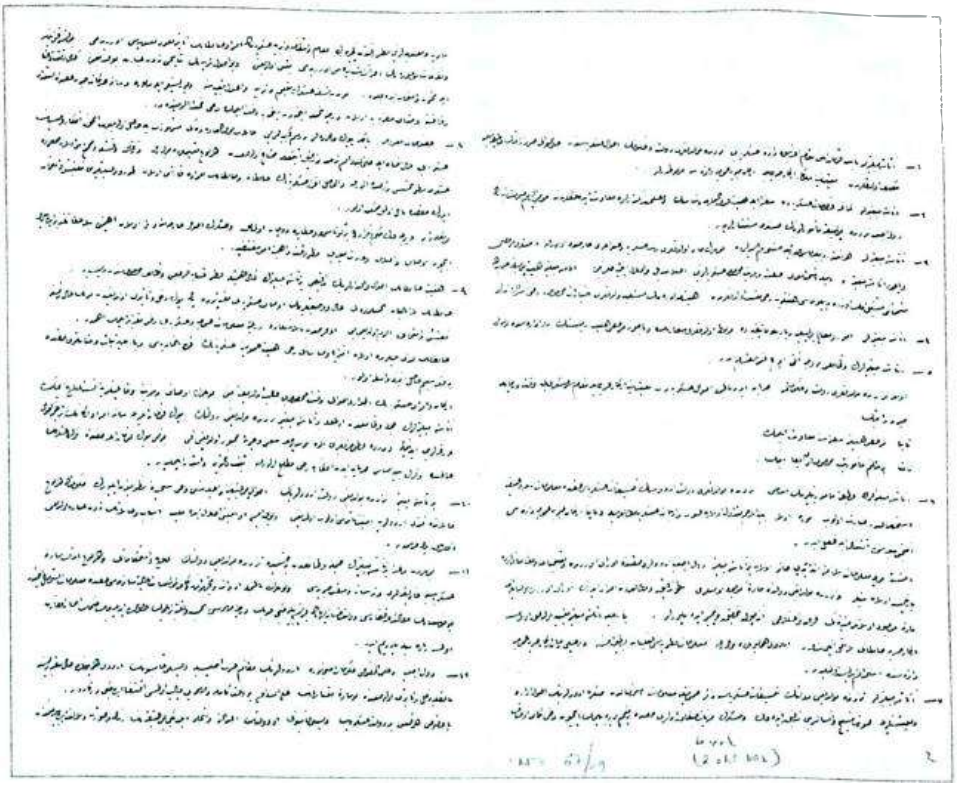

Belge 2: Ataşemiliterlik Talimatna icsi'nin ilk sayfaları (1892) (Kaynak: BOA, Y.MTV. 67/59-1)

HARİCİYE VE ESPİYONAJ

Peki, askeri alan dışında espiyonaj faaliyeti yok muydu? Adı konmasa da vardı elbette. Kurumsal temelleri Nizam-ı Cedid'in mimarı olan Sultan III. Selim'in iktidarında atılmıştı, zira sürekli ve mütekabiliyet esasına dayalı diplomasiye geçiş bu dönemde yaşanmıştı. İç ve dış meselelerin birbirine bağımlı bir hal aldığı ve imparatorluğun zayıfladığı süreçte, Osmanlı yönetimi sürekli diplomasi ve müzakerenin devletin bütünlüğünün korunmasına hizmet edebileceğini, hem de dış daimi temsilciliklerin bilgi toplamada öncü rol üstlenebileceğini öngörmüştü.

Ancak 1821'de patlak veren Rum İsyanı, mutat görevleri arasında bilgi toplamak da olan diplomasi sisteminin kurulmasını aksattı. II. Mahmut'un ekseriyeti Rum kökenli Osmanlı vatandaşlarının görev yaptığı maslahatgüzarlıkları kapatması, sefaretler üzerinden yürütülmeye başlanacak ve bir nevi stratejik istihbarat hizmeti olarak görülebilecek faaliyetleri, sefaretlerin tekrar açılacağı 1834'e kadar erteleyecekti. İki sene sonra Hariciye Nezareti'nin kurulmasıyla birlikte Osmanlı Devleti'nde espiyonaj faaliyetlerinin iskeletini oluşturacak yapı meydana gelmiş oluyordu, zira

Hariciye Nezareti'ne bağlanan dış temsilcilikler idari, siyasi, ekonomik, askeri, sosyal ve kültürel konular hakkında bilgi topluyor ve muhtemel ittifak ve arabuluculuk faaliyetleri için zemin oluşturmaya çalışıyorlardı. 1860'larda ortaya çıkan ataşemiliterlik sistemi de diplomatik misyonlara entegre biçimde faaliyet gösterecekti.

SAVAŞ PROPAGANDASI

Hariciyenin kurumsallaşması ve sürekli diplomasiye geçiş, dış propaganda faaliyetlerinin de sistemli hale gelmesine katkı sağlamıştı. Örneğin, Devlet-i Aliyye'nin Rusya karşısında İngiltere, Fransa ve Sardunya ile ittifak kurarak girdiği Kırım Savaşı'nda (1853-1856) hariciye dış propaganda için kullanılacaktı.

Bu sırada Londra sefirliği yapan Kostaki Musurus Efendi, sefirlik görevini yürütürken bir gizli talimat almıştı. Ondan, İngiliz kamuoyunun "biraz da akçe sarf [edilerek]" Osmanlı lehine güçlendirilmesi ve böylece İngiliz hükümetinin Osmanlılarla olan dostane ilişkilerini tahkim etmesi isteniyordu:

> İngiltere'de efkar-ı umumiye [kamuoyu] Devlet-i Aliyye'ye her ne kadar müsaid ise de onu bir kat daha kuvvetlendirip onun vesatatıyla [aracılığıyla] dahi İngiltere vükelasını [bakanlarını] mecburiyet halinde bulundurmak mesele-i hazıraya [mevcut duruma] faydalı olacağından ve hiçbir tarafa renk ve ser-rişte [ipucu] vermeyerek bu babda [hususta] icra-yı tedabir-i mukteziyeye [gerekli tedbirleri uygulamaya] sefir Kostaki Bey muktedir olabileceğinden miting tabir olunan meclisler teşekkül etdirmek ve Devlet-i Aliyye lehinde vükelaya adres namıyla maruf kağıdlar göndertmek gibi bazı usule teşebbüs eylemesi zımnında sefir-i mumaileyhe [adı geçen sefire] tahrirat-ı hafiyye [gizli yazılar] gönderilmesi ve mumaileyhin iktiza eder ise bu uğurda biraz da akçe sarf etmesine [para harcamasına] ruhsat verilmesi (...)[10]

Öte yandan bu örnek Osmanlı Devleti'nde dışa dönük propagandanın etkisinin her daim zayıf olduğu gerçeğinin üstünü örtmemelidir. Osmanlı Devleti'nde, diğer istihbari faaliyetlerde de olduğu gibi, içe dönük propaganda nispeten daha güçlüydü. Devlet kendi sınırları içinde propaganda faaliyetleri yürütmek için dışa kıyasla daha rahat kullanabileceği araçlara sahipti. Örneğin II. Mahmut döneminde ortaya çıkmaya başlayan basın, kamuoyunu biçimlendirmek için bir propaganda aracı olarak aktif şekilde kullanılabiliyordu.

10 BOA, HR.SYS, 903/2-26.

Takvim-i Vekayi de ilk kez bu dönemde, 1831 yılında neşredilmeye başladı. Gazetenin Fransızca, Ermenice, Rumca, Arapça ve Farsça nüshaları da çıkıyordu. Bu çeşitlilik, yönetim ile yönetilenler arasındaki mesafenin kapatılmaya çalışıldığını gösteriyordu. Kırım Savaşı sırasında basının kamuoyunu yönlendirmede kritik önemde bir araç olduğu daha da net anlaşılacak, *Takvim-i Vekayi* ve yarı resmi nitelikli *Ceride-i Havadis*'in sayfalarını resmi bakışı yansıtan metinler dolduracaktı.

Kırım Savaşı sırasında Bab-ı Ali'nin öncelikli ihtiyacı savaşın meşruiyetini kanıtlamaktı. Bu yüzden savaşa meşru müdafaa için girildiği, Hristiyan müttefiklerin de bu haklı davaya katkı sunmak için Osmanlı Devleti'nin yanında oldukları vurgulanıyordu.

Savaş retoriğinin Osmanlı unsurlarının kardeşliği üzerinden şekillendirileceği açıktı. Bu amaçla, gayrimüslim unsurların can, mal ve ırzlarını koruyan, onlara karşı taarruz ve kötü muameleyi yasaklayan padişah fermanı yayımlanıyordu gazetelerde.

Cephedeki askeri gelişmeler de bu mecralardan halkla paylaşılıyordu. Mevzi başarıları abartılıyor, Sinop baskını gibi facialar ise iç kamuoyundan gizleniyordu. 1828'den Balkan Savaşları'na kadar Türk savaş edebiyatı ve propaganda faaliyetlerini inceleyen Hasan Ulucutsoy'a göre, Kırım Savaşı sırasındaki propagandanın görsel boyutu eksik olsa da iç kamuoyuna yönelik Osmanlı propagandası 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'ndaki faaliyetlere nazaran artık daha sistemliydi.

BASIN VE YAYIN ÜZERİNDE KONTROL

Devlet bir yandan dışarıda ve içeride propaganda yaparken, daha doğrusu yapmaya çalışırken, diğer yandan da basın ve yayın faaliyetlerini kendi çıkarlarına göre dizayn etmek için çaba sarf ediyordu. Örneğin 1857 yılında matbaalar için Basmahane Nizamnamesi yayımlanmıştı. Nizamnamenin 3. maddesi sadece "mülken ve devleten bir gûna mazarratı [zararları]" olmayan metinlerin basılmasına izin veriyordu.

Peki, bu tarihlerde bir Basmahane Nizamnamesi olmasına karşılık bir basın nizamnamesi neden yoktu? Çünkü henüz resmi olarak çıkan *Takvim-i Vekayi*, yarı resmi *Ceride-i Havadis* ve *Vekayi-i Tıbbiye*'den başka gazete neşredilmiyordu. Agah Efendi, henüz *Tercüman-ı Ahval*'i çıkarmamış, *Ceride-i Havadis* ile henüz sert tartışmalar yaşamamıştı. *Tercüman-ı Ahval*'den ayrılan Şinasi henüz *Tasvir-i Efkar*'ı kurmamış, yanına vatan şairi Namık Kemal katılmamıştı. Osmanlı Devleti'nde fikir gazeteleri ancak Yeni Osmanlıların ortaya çıktığı 1860'larda neşredilmeye başladı. Matbuat

Müdürlüğü'nün 1862'de kurulması bu yüzdendi.

İlk basın düzenlemesi de iki sene sonra, 1864'te yapılacaktı. Nizamname III. Napoléon döneminin Fransız basın kanunundan esinlenilerek hazırlanmıştı. Nizamnameye göre yayın yapmak isteyenler ruhsat işlemine tabi tutulacaktı. İzin için Osmanlı vatandaşları Maarif Nezareti'ne, yabancılarsa Hariciye Nezareti'ne başvuracaklardı. Nizamnamenin en önemli kısmıysa cezalar bölümüydü. Nizamname koşullarına uymayanlar için hapis ve para cezaları öngörülüyordu. Dahası, bir idari kararla yayınlar süreli veya kesin olarak kapatılabiliyordu.

Ancak kriz, Girit İsyanı ve Belgrat Kalesi'nin teslimi gibi konularda hükümetin yürüttüğü politikaların gazetelerde eleştirilmesi sonucunda çıkan Kararname-i Ali'nin yayımlanmasıyla patlayacaktı:

> (...) gazetelerin bir takımının bir müddetten beri ittihaz etmiş oldukları lisan ve meslek cümle-i vazifelerinden olan tehzib [düzeltme] ve ıslah-ı ahlak merkezinden çıkarak menafi-i umumiyye-i memlekete [memleketin genel yararlarına] mugayeret-i asliyyesi [uygun olmadığı] derkar olan [belli olan] ifrat ve tefrit [çok aşırı] vadilerine girip ve çok kerre esas-ı devlet [devletin kendisi] hakkında bile zeban-dırâzlık etmek [atıp tutma] derecesine kadar mütecasir olup [cüret eden] yaşadıkları ve servet ü saman tahsil ettikleri [zenginliklerini ve varlıklarını elde ettikleri] memleket hakkında sairlerinin [ötekilerinin] vuku bulan itirazatının def'ine çalışmaları lazım gelir iken hüsamaya? alet-i fesad [fesat aracı] olarak birtakım efkar-ı muzırra [zararlı fikirler] ve havadis-i kazibe [yalan haber] neşr etmektedirler... gazeteler ve risalelerin bütün devlet ve umum millete raci [yönelik] olan mazarratlarının [zararlarının] men'i zımnında matbuat nizamat-ı mevzuasının [yürürlükte olan matbuat nizamlarının] ahkamı [hükümleri] haricinde olarak hükümetce icra-yı muamele-i te'dibiyye [yola getirmek] ve ittihaz-ı tedabir-i maniaya [engel olmak için tedbirler almaya] karar verilmiştir.[11]

Basını kıskıvrak yakalayan bu kararname ile birçok gazete kapatıldı. *Muhbir*, *Vatan*, *İbret*, *Hadika*, *Sirac* ve *Diyojen* de kapatılanlar arasındaydı. Cezalandırmanın dolaylı etkileri de oldu. Örneğin meşruti rejimi hedef ittihaz eden Yeni Osmanlılardan Namık Kemal, Ziya Paşa, Agah Efendi ve Ali Suavi gibi isimler Avrupa'ya kaçtılar.

Mahmut Nedim Paşa'nın ikinci sadrazamlığı dönemindeyse basına ilk kez bir kararname ile sansür konacaktı. Paşa'nın başka şansı var mıydı, tartışılır elbette. Bosna İsyanı, Bulgar İsyanı ve Selanik'te Fransız

11 *Tasvir-i Efkâr*, 8 Zilkade 1283/16 Mart 1867, 466.

تصویر افکار

۱۲۷۸

ذی القعده ۸ (چوبه) | مارت ۳ | سنه ۱۲۸۳ (هجرت) | نومرو ۴۶۶

هفته ده یکی دفعه استانبوله طبع و نشر اولنور. غرفه خانه سی باغچه قپوسنده در. معارف و امور خیریه اعلاسنه باصلور.
سنه لیغی ۱۶۰ آلتی آیلغی ۸۰ اوچ آیلغی ۴۰ پارچه سی ۱۰ و وسطه احرتله سنه لیغی ۱۲ آلتی آیلغی ۶ اوچ آیلغی ۳ غروشدر.

حوادث داخلیه

پای تخت

(معارف عمومیه نظارت جلیله سی جانبندن نشر اولنمق اوزره)
(ورود ایدن ورقه لرك صورتیدر)

اعلان رسمی

درسعادتده السنهٔ مختلفه ده طبع و نشر اولنقده اولان غزته لرك بر طبقه یه مدتنبرو اتخاذ اتمش اولدقلری اسلوب و مسلك وظیفه لرندن اولان تهذیب و اصلاح اخلاق مرکزیندن چقدیغی و منافع عمومیهٔ مملکته مغایرت اصلیه سندن درکار اولان افراط و تفریط و ادبلرینه کیدوب و چوق کره اساس دولت حقنده یله زیاده ترقی اتمش درجه سنه قدر متجاسر اولوب بناء علیه فکری و ثروت و سائل تحصیل ایتدکلری مملکت حقنده سائرلرینك وقوع بولان اعتراضاتك دفعنه چالشملری لازم کلوراکثر خصوصیه آلت فساد اولدیغی برطرفدن افکار مضره و حوادث کاذبه نشر ایتمکده درلر. بومقوله مضرتلرك اوراقك اصلاحات و ترقیات عمومیه یه مشارکتلری و حکومتك حرکاتی حقنده یله فائده سی اوله یه جکی ملاحظه سیله دولت علیه یونرك عنان افکارینی برمرتبه یه قدر اطلاق ایتمك آرزوسنده بولنمقله برابر خزینه لرك علت غائیه و مأموریت خیریه لری تألیف افکار و منافع خدمتی اولدیغی حالده برچوق اراجیف و اکاذیب ایله تخریش اذهانی و بیدلالامر بینالاهالی مخاصمه یی مستلزم اولدیغی برپوله کدیرینه نظر یقظه یی ایله باقیلمسی منافی وظیفهٔ حکومت اوله جقدن و شو حالك طرف سلطنت سنیه دن اصلاح احوال تمه و ملاك و استحصال اسباب ترقی و معموریت ضمنده هروقتدن زیاده بذل جل همت بیورلمقده اولدیغی اشاده ظهور و جریانی بر فائده ما باعث أسف و لدیدندن وقایه آسایش و انتظام قضیهٔ ملزمه سنه بناء بو قاعده خلافنده بولنان غزته لر و رسالهلرك بتون دولت و عموم ملته راجع اولان مضرتلرینك منعی ضمننده مطبوعات نظامات موضوعه سنك احکامی خارجنده اولدرق حکومتجه اجرای معامله تأدیبه و اتخاذ تدابیر مانعه یه قرار ویرلمشدر. اشبو قرار صورت موقعه ده اولدرق استلزام ایدن اسباب ایله برابر برطرف اولهجقدر.

قپودانلق خدمت جلیله سی کاکان دونانمای همایونك امر قومانده سنی اداره ایتمك اوزره ترسانهٔ عامره مك کافهٔ امور مالیه سنك تسویه سی بو دفعه تشکیل بیورلان امور بحریه نظارتنه حواله بیورلمش واشبو نظارت دخی با ارادهٔ سنیه خزینهٔ خاصه ناظری دولتلو حقی پاشا حضرتلرینه

موش قائمقاملغی یمن متصرفی سابق سعادتلو علی پاور پاشا حضرتلرینه توجیه بیورلمشدر.

بوکیجه داود پاشا اسکله سنده واقع کورکچی باشی محله سنده امتعه مکی مجلس رئیسی احمد افندینك خانه سندن آتش ظهور ایدرك خانهٔ مذکورك کوچك بردایه سی قورتولوب باقیسی محترق اولمشدر.

(معارف عمومیه نظارت جلیله سی جانبندن نشر اولنمق اوزره)
(ورود ایدن ورقه لرك صورتیدر)

جناب حق ال الابد شرفبیرای تختگاه خلافت وروناق افزای دیهیم معدلت بیورسون ولی نعمت یکتاز شهریار عالمگیر و شهنشاه مراحمگستر افندمز حضرتلرینك بلا استثنا وقایهٔ آسایش تبعه حقنده اولان نیات و افکار سنیهٔ جناب پادشاهیلری ممالك محروسهٔ شاهانه لرنده سعادت مآل عمومی یی تأمین ایدن تنظیمات خیریه اصول محاسن شمولنك هرطرفجه کوسترمکده اولدیغی ترقیات و اصلاحات نافعه یه مدار استکمال اولهجق قواعد جدیده نك ادارهٔ تأسیسی اقتضا ایتدیرمکدن

ve Alman konsoloslarının öldürülmesine kadar varan olaylar... Ortalık toz dumandı. Tüm bunlar İstanbul'da büyük bir gösteriyi tetikleyecekti. Hadiselerden halkın haberdar olmaması için 1876 yılında Sansür Kararnamesi çıkarıldı. İstanbul'da ve imparatorluğun geri kalanında çıkacak gazetelerin basılmadan önce uygunluğunun kontrol edilmesi böylece karara bağlanıyordu:

> (...) gazetelerin ale'l-umum [genellikle] kaviyyen [kuvvetle] taht-ı inzibata [düzen altına] alınması vacibeden [gerekli] bulunduğundan Dersaadet'te [İstanbul'da] ve Memalik-i Mahruse-i Şahane'nin [Osmanlı Devleti'nin] kaffe-i cihatında [her tarafında] elsine-i muhtelifede [çeşitli dillerde] tab olunan [basılan] gazetelerin kable't-tab [basımdan önce] muayenesi usulü maksada kafi bulunmakla bundan böyle Dersaadet'te tab olunan gazetelerin Matbuat İdaresi'nden ve eyaletlerde bulunan gazetelerin dahi hükûmat-ı mahalliyece [yerel yönetimlerce] tayin olunan memurlar marifetiyle [eliyle] kable't-tab muayenesi karar-ı ali iktizasından olup bu usul dahi muvakkat [geçici] olmağın ilan-ı keyfiyyete [durumun ilanına] ibtidar kılındı [başlandı].[12]

Sansür Kararnamesi sonu acı bitecek bir sürecin başladığı sırada neşredildi. Kararnamenin yayımlandığı gün öğrenciler Bab-ı Ali'yi basmak isteyecek ve Mahmut Nedim Paşa, İran Sefareti'ne sığınacaktı. Aynı gün azledilerek yerine Mütercim Rüştü Paşa geçirilecek ve kararname yürürlükten kaldırılacaktı. İki hafta sonra da Sultan Abdülaziz onur kırıcı bir şekilde tahttan indirilecek ve 4 Haziran 1876'da kendi isteğiyle nakledildiği Feriye Sarayı'ndaki odasında, bilekleri kesilmiş bir halde bulunacaktı.

SULTAN HAMİT'İN TRAJEDİSİ

Bir darbe sonucu tahttan indirilen Sultan Abdülaziz'in yerine meşruti rejimi isteyen Yeni Osmanlılarla teması olan V. Murat (1876) geçirilmişti. Ancak Sultan Murat hiçbir derde çare olabilecek durumda değildi. Zaten var olan ruhsal rahatsızlığı Abdülaziz'in başına gelenlerden sonra daha da kötüleşmiş ve hepten akli dengesini kaybetme noktasına gelmişti. Abdülaziz'in haledilmesinde önemli bir rol oynayan Midhat Paşa işte tam bu sıralarda Şehzade Abdülhamit ile gizli görüşmelere başladı.

Nihayet 31 Ağustos 1876 tarihinde, cülusundan sadece 93 gün sonra V. Murat tahttan indirilecek ve yerine Osmanlı tarihinin en tartışmalı padişahlarından biri olacak olan kardeşi II. Abdülhamit (1876-1909)

12 *Basiret*, 29 Nisan 1292/11 Mayıs 1876, 1809.

geçecekti. Bu çalkantılı süreçten dolayı 1876 yılı "Üç Sultan Yılı" olarak anılacaktı.

Tahta oturma süreci bile Sultan Hamit'i kendi akıbetiyle ilgili dehşete düşürmeye yeterdi. Fakat veraset krizi padişah olmasıyla sona ermedi. "Sarıklı ihtilalci" Ali Suavi, Çırağan Sarayı'nı basarak V. Murat'ı yeniden

بصیرت
١٢٨٦

Belge 4: Sansür Kararnamesi (Kaynak: *Basiret*, 29 Nisan 1292/11 Mayıs 1876, 1809)

tahta geçirmek istediyse de Yedi Sekiz Hasan Paşa tarafından başına aldığı bir sopa darbesiyle canından oldu. Kısa süre sonra, Cleanti Scalieri-Aziz Bey Komitesi de sabık sultanı kaçırmak istedi ama bir ihbar sayesinde bu girişim de akim kaldı.

II. Abdülhamit bu girişimlerin hepten körüklediği endişelerinin çözümünü kardeşine 28 yıllık bir mahpus hayatı yaşatmakta buldu. Hem can güvenliğinin hem de iktidarının her an tehlikeye düşebileceğini tahta çıkar çıkmaz görmüştü. Bu da onu entrikalara karşı aşırı teyakkuz halinde olmaya sürükledi. Dedektif romanlarına olan merakı da belki bu yüzdendi. Geceleri bir paravanın arkasından okutuyordu bu romanları. Bunlarla sadece oyalanıyor muydu yoksa dinledikleri başına gelen komploları unutmamasına ve yenilerine karşı uyanık olmasına mı yarıyordu, kim bilir?

Sultan Hamit paronoyak değildi belki, fakat tahta çıkış süreci ve hemen sonrasındaki hadiselerin gölgesi 33 yıllık iktidarının üzerine düşecekti. Tehlikede olan sadece onun güvenliği de değildi. İmparatorluğun güvenliği de hayati bir tehdit altındaydı. Sultan Hamit 1876'da iflas bayrağını çekmiş bir devleti devralmıştı. Mali istikrarsızlık toplumsal huzursuzluğa yol açıyor ve ayaklanmaları tetikliyordu. Saltanatının ilk yıllarında başını ziyadesiyle ağrıtacak isyanlar o tahta oturduğunda çoktan patlak vermişti. İlk baş etmesi gereken, Abdülaziz döneminde başlayan Bosna Hersek ve Bulgar ayaklanmalarıydı. Ayrıca V. Murat'ın 93 günlük kısa yönetimi sırasında Sırbistan ve Karadağ ile başlayan savaş da devam ediyordu. Balkanlar kaynıyordu ve Rusya'nın Panslavizm kartını oynaması bunalımı iyice derinleştiriyordu.

Rusya'nın Balkanlar'da rahat hareket edebilmesi 1870'lerde değişen jeopolitikle ilgiliydi. Kırım Savaşı'ndan beri Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün garantörlerinden biri olan İngiltere, bu süreçte Osmanlı Devleti'nden giderek uzaklaşıyordu. Tarihe 93 Harbi olarak geçecek 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi artık başlayabilirdi.

İki cephede birden savaşan Osmanlı orduları, tarihinin en büyük yenilgilerinden birini aldı bu savaşta. Savaş sonrası anlaşmalarda; özerk bir Bulgaristan kurulması, Sırbistan, Romanya ve Karadağ'ın bağımsız olması, dahası Batum, Kars ve Ardahan'ın Rusya'ya verilmesi kararlaştırıldı. Osmanlı Devleti savaşın sonunda yaklaşık 230.000 kilometrekare toprak kaybetti. Sınırların yeniden çizilmesi büyük bir insani trajediyi de beraberinde getirmişti: Yaklaşık 300.000 Müslüman katledilmiş, 1,5 milyonu ise göçe zorlanmıştı.

Ölümcül bir darbe almıştı Osmanlı Devleti. Sultan Hamit, onu hayatta tutup tutamayacağını bilmiyordu. Ama savaştan çıkardığı bazı dersler vardı. En önemlisi, bir daha uluslararası arenada yalnız kalmaması gerektiğini

öğrenmişti. Bu yüzden büyük devletlerle ilişkilerini dengeleyebilecek bir adım olarak, kıta Avrupası'nın yükselen yeni gücü Almanya ile yakınlaşacaktı. Bir yandan savunma ve güvenlik politikaları ile bu politikaların yürütülmesi için kullanılan araçları gözden geçirirken, diğer yandan da maliyeyi düzenlemeye çalışacaktı. Tüm bunları yaparken ayak bağı olarak gördüğü ve 1876'da ilan edilen Kanun-i Esasi ile uyumlu olarak açılan meclisi 93 Harbi'nden birkaç hafta sonra süresiz olarak tatil etti. Peki ya istihbarat?

OKUMA LİSTESİ

Ergut, Ferdan. *Modern Devlet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2021.

İskit, Server. *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*. İstanbul: Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü, 1943.

Kırlı, Cengiz. *Sultan ve Kamuoyu: Osmanlı Modernleşme Sürecinde "Havadis Jurnalleri" (1840-1844)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2008.

Mavroyani Paşa. *La Police Secrète en Turquie*. Paris: Imprimerie Noizette, 1892.

Timur, Taner. "Mavroyani Paşa Anlatıyor: Osmanlı Gizli Polis Örgütü Nasıl Kuruldu?". *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 6 (1984): 30-35.

Ulucutsoy, Hasan. *Cihattan İttihatçı Propagandaya Osmanlı Savaşlarında Propaganda ve Edebiyat (1828-1912)*. İstanbul: Libra Yayınları, 2020.

Yıldırım, Mehmet Zahit. *Osmanlı Devleti'nde Jurnal Teşkilatı (1835-1860)*. İstanbul: AKY Yayınları, 2012.

Yıldız, Gültekin. *Osmanlı Devleti'nde Askeri İstihbarat (1864-1914)*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2019.

Yüksel, Ahmet. *Perapolis: Osmanlı Polis Tarihini Yeniden İnşa Denemesi*. Ankara: TİAV, 2022.

Warner, Michael. *The Rise and Fall of Intelligence: An International Security History*. Washington, DC: Georgetown University Press, 2014.

II. BÖLÜM

OSMANLI İSTİHBARATINDA SİSTEMLEŞME (1879-1918)

I. KISIM: 1879-1908

Çırağan Vakası ve Scalieri-Aziz Bey Komitesi'nin faaliyetlerinin yanı sıra yüzyılın ilk çeyreğinden beri süren ve bir kısmı bağımsız devletlerin kurulmasıyla sonuçlanan isyanlar güvenlik istihbaratında ciddi bir zaafiyet olduğunu tüm çıplaklığıyla gösteriyordu. 93 Harbi de askeriyenin ve bu kapsamda dış askeri istihbaratın yeniden düzenlenmesinin önemini ortaya koymuştu.

Sarayına kapanan ve mutlakiyetçi eğilimleri giderek pekişen Sultan, istihbarat faaliyetlerini nasıl etkin bir şekilde idare edebilirdi? Sultan Hamit'in bu soruna bulduğu çözüm, mevcut istihbari kabiliyet ve faaliyetleri, idarenin tek merkezi haline getireceği Yıldız Sarayı'ndan yönetmek olacaktı. Bu suretle belki de farkına varmadan modern Türk istihbaratındaki ilk paradigmanın temellerini atıyordu.

Bu paradigmanın en karakteristik özelliklerinden biri operatif yaklaşımının reaktif olmasıydı çünkü istihbari etkinlik büyük oranda dış etken ve koşullar tarafından belirleniyor, istihbarat faaliyetleri genellikle gerçekleşmiş bir hadisenin negatif etkilerini yumuşatmaya yönelik olarak icra ediliyordu. Bu paradigmada etkinlik alanı ise neredeyse yurtiçiydi. Nihayetinde diğer güvenlik aparatları gibi Osmanlı Devleti'ndeki istihbarat birimleri de temelde Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını önlemek üzere ihdas edilmişti. Sözkonusu yaklaşımın bir sonucu olarak bu paradigmada isyanlara ve işgal girişimlerine karşı koyabilmek için güvenlik istihbaratı ve dış askeri istihbarat ön plana çıkıyordu. Gelgelelim, ne güvenlik istihbaratı ne de dış askeri istihbarat yapılarının özerkliğinden bahsetmek mümkün değildi. Dahası her ne kadar Sultan Hamit etkili koordinasyon, bilgi paylaşımı ve değerlendirme yapma amacıyla istihbari fonksiyonları merkezde toplasa da saraydaki yapının kurumsallaşmasında ciddi sorunlar vardı. Elimizdeki kaynaklar sınırlı olsa da bu yapının görev ve yetkiler, yapı, personel, bütçe ve kaynaklar bakımından net köşeleri olan bir çerçeveden mahrum olduğu anlaşılıyor.

Gelin şimdi bu paradigmayı onun sistematik karşılığı olan şu meşhur "Yıldız Hafiye Teşkilatı" ile tanımaya başlayalım.

"YILDIZ HAFİYE TEŞKİLATI"

II. Abdülhamit'in hafiyeliği icat etmediği, II. Mahmut döneminde temelleri atılan ve giderek gelişen bir sistemi miras aldığına şüphe yok. Fakat sıkça iddia edildiğinin aksine, sarayda temerküz eden bu yapının bir adı yoktu. Sultan Hamit dönemi istihbarat faaliyetleriyle ilgili doktora tezini kısa süre önce bitiren Arda Akıncı'ya göre "Yıldız Hafiye Teşkilatı", "Yıldız Teşkilatı" veya "Yıldız İstihbarat Teşkilatı" adlı bir kurum bulunmuyordu. Bununla birlikte Sultan Hamit döneminde özellikle denetime ve kovuşturmaya yönelik hafiyelik faaliyetlerinde kaydadeğer bir sistemleşme söz konusuydu.

Bu sistemde Yıldız Sarayı, büyük olasılıkla 1879-1880 civarından başlayarak istihbaratın aktığı ve değerlendirildiği en üst makamdı. Hafiye memurları veya polis hafiyeleri en çok yurtiçinde istihdam ediliyordu. Çünkü Osmanlı Devleti'nde modern istihbaratın büyük oranda devletin toprak kayıplarıyla dağılmasını engellemeye yönelik bir faaliyet olarak ortaya çıkması, istihbarat paradigmasının savunmacı ve reaksiyoner olmasını zorunlu kılıyor, bu da istihbari odağın neredeyse tamamen yurtiçine yönelmesine yol açıyordu. Hafiyeler imparatorluk merkezinde Zaptiye Nezareti bünyesinde faaliyet gösteriyorlar ve genellikle karakollara bağlı olarak görev yapıyorlardı. İmparatorluk sınırları içindeki diğer hafiyeler de Dahiliye Nezareti'nin ve nezarete bağlı valiliklerin altında çalışıyorlardı.

Günümüzdeki algının aksine hafiyeler basit birer muhbir değil, maaş bordrolu kamu personeliydi. Statüleri açısından günümüzdeki meslek memurlarının prototipine tekabül ediyor ve birçok alanda faaliyet gösteriyorlardı. Bu alanların en öne çıkanlarından biri eşkıyaların takibiydi. Zor işlerde gösterdikleri başarıya göre ödüllendirildikleri de oluyordu hafiyelerin. Öte yandan, hafiyeler için en önemli takip konusu Berlin Antlaşması'ndan (1878) sonra faaliyetlerini yoğunlaştıran siyasi komiteler ve bunların yıkıcı eylemleriydi. Söz konusu komitelerin başında elbette 1890'lara damgasını vuran Ermeni komiteleri geliyordu. Devlet, hedef ittihaz edilen Ermenilerin arasına karışmak için türlü yollar deneyebiliyordu. Günümüzde "hulul" denilen yöntem bunlardan biriydi. 1894 senesinde Silivri Kaymakamlığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen bir telgraf bu yöntemin somut bir örneği olarak karşımıza çıkıyor:

> Sinekli'de şimendifer [demiryolu] amelesi çavuşlarından bir Kürdün Ermeni lisanına [diline] aşina olmasıyla beraber kendisine de emniyet edilmekte olduğundan Silivri'deki Ermenilerin arasında düşüp kalkmak ve beraber bulunanlara sıfatını hissettirmemek için çalışmak üzere 300 kuruş maaşla hafiyelikte istihdamı (...)[1]

1 BOA, DH. MKT., 247/73-3.

Devlet hafiyelerden yararlanmanın mümkün olmadığı bazı görevlerde ise muhbirler istihdam ederek istihbari ihtiyaçlarını gidermeye çalışıyordu:

> 19 Eylül 323 [2 Ekim 1907] tarihli ve 29 numerolu tahrirat-ı celile-i daver-ekremileri melfufu [cömert ve adaletlinin yüce yazılarının ekinde] olan es'ile [sorular] varakası ve beş yüz frankı natık [belirten] bir çek ile beraber vasıl-ı dest-i acizi [acizlerinden ulaşmış] olarak Bulgarca muharrer [yazılmış] es'ile muhbire heman tevdi [teslim] ve evamir-i celilelerinin [yüce emirlerinin] şifreli kısmı da kendisine ehemmiyetle tefhim kılındığı [anlatıldığı] (...) Muhbirin malumat-ı cevabiyyesini havi olarak komiserliğe getirdiği varakanın postaya tevdii [teslimi] gayr-ı caiz olduğu (...) Muhbir es'iley-i vakıanın yalnız birkaçına cevap verememiş ve fakat gerek bunlar ve gerek ma'rü'z-zikr [yukarıda bahsedilmiş olan] şifreli evamir-i celilelerinin müteallik [ilgili] bulunduğu mevadd [hususlar] hakkında da ahz u itay-ı ma'lumat eyleyeceğini [bilgileri vereceğini] vaad ve temin etmiştir (...)[2]

Arda Akıncı'nın detaylı biçimde irdelediği bu vakada telgraf, Bulgaristan Komiserliği tarafından Rumeli Umumi Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa'ya, Paşa tarafından da Mabeyn Başkitabeti'ne çekilmişti. Verilen bilgilere göre, Sofya'dan bir muhbir VMRO'ya (Vatresna Makedonska Revoljucionna Organizacija/Dahili Makedon Devrimci Komitesi) hulul ettirilmişti. Muhbirden, Osmanlı otoriteleri tarafından sorulan, VMRO, Bulgaristan Prensliği, Makedonya Sorunu ve büyük güçlerin konuya müdahalesi ile ilgili 22 soruya cevap bulması isteniyordu. Sadece birkaç soruya cevap veremeyen fakat bunlara da cevap bulacağını bildiren muhbirin verdiği detaylı bilgilerin ekserisi, Hüseyin Hilmi Paşa tarafından "raporlara müstenid [dayanan] ve sıhhate mukarin [yakın]" olarak görülecekti.

İç tehditlerin fazlalığından dolayı hafiyelerin yoğun bir biçimde ülke sınırları dahilinde görevlendirilmeleri normaldi. Bununla birlikte, Abdülaziz döneminde istihbari fonksiyon yüklenen şehbenderliklerde ve sefaretlerde de hafiyeler istihdam ediliyordu. Bunlar, Osmanlı Devleti aleyhine yürütülen istihbari faaliyetlerin yanı sıra tehdit ve risk olarak gördükleri diğer gelişmeleri de Hariciye Nezareti kanalıyla merkeze iletiyorlardı.

Hafiyeler sadece mücavir ve çevre ülkelerde değil, Amerika gibi uzak coğrafyalarda da görev yürütüyordu. Örneğin, Ermeni komitelerinin faaliyetleri Amerika'da da hedefteydi. Washington Sefiri Mavroyeni Bey konuyla özel olarak ilgileniyor, New York ve Boston'daki başşehbenderliklerine Ermeni komitelerinin hareketliliğini takip etmeleri için talimat

2 BOA, Y.MTV., 303/47-3/1.

gönderiyordu. Boston Başşehbenderi bu talimatı hafiyeler vasıtasıyla yerine getirecekti.

J. B. kod adıyla görev yapan bir hafiye Washington'daki Hınçak Komitesi Reisi Nişan Karabetyan'ı adım adım takip ediyordu:

> Aldığım talimata imtisalen [uyarak] Nişan Karabetyan'ın ahval ve harekatını tedkik ve teftiş için memur M. M. ile birlikde Brooklyn Sokağı'ndaki 26 numaralı haneye doğru gitdik ve merkuma [zikredilene] tesadüf eyledik. Ben Nişan'ı takib etdim ve Washington Sokağı'ndaki postahaneye birçok mektub bırakdığını gördüm. Postahaneden çıkdıkdan sonra bir gazete almış ve Harrison Sokağı'na doğru ilerlemişdir. Ba'dehu [daha sonra] hanesine avdet edip [dönüp] saat altıya kadar orada kaldıkdan sonra bir müddet Washington Sokağı'nda gezinmiş ve be-tekrar [tekrardan] hanesine gelip bir daha sokağa çıkmamışdır.[3]

J. B.'nin raporunda bahsi geçen "Hınçakist Ermenilerinin tertibat ve ifsadatını zahire ihraca [açığa çıkarmaya] memur" M. M. kod adlı bir diğer hafiye de kendini Philadelphia gazetelerinden birinin muhabiri diye tanıtarak Karabetyan ile görüşmüş ve ondan Osmanlı Devleti aleyhindeki düşünce ve planları ile ilgili bilgiler sızdırmıştı:

> Aldığım talimata imtisalen [uyarak] bugün saat on buçuk raddelerinde be-tekrar [tekrardan] Brooklyn Sokağı'ndaki 26 numaralı haneye gitdim. Fakat Nişan Karabetyan'ı göremedim. Saat ikide bir daha gitdim, merkum [zikredilen] yazı yazmakda idi. Kısa boylu, esmer renkli, iri kara gözlü, uzun siyah saçlı bir adamdır. Kendimi Philadelphia gazetelerinden birinin muhbiri olmak üzere göstererek Ermeni Meselesi hakkında bazı malumat istihsali [edinmek] arzusunda bulunduğumu söyledim. Karabetyan İngilizceyi iyi bilmediğini ve fakat ehibbasından [ahbaplarından] birinin tercümanlık edebileceğini beyan etdi. Birlikte East Dedham Street'de vaki [bulunan] altı numaralı haneye gitdik ve orada merkumun [bahsedilenin] dostu Bağdasaryan'ın bulduk (...)[4]

Hafiye memurları J. B. ve M. M.'nin yaptıkları iş, Emre Gör'ün belirttiği üzere, Osmanlı istihbaratında o vakte kadar rastlanmayan bir çalışma yöntemine de işaret etmektedir: yerel ölçekli istihbarat işbirliği. Boston Başşehbenderi, Hınçakist Ermenilerin "tertibat ve ifsadatına müteallik kaffe-i teferruata [tüm detaylara] kesb-i ıttılaa [bilgi sahibi olmaya] vusul maksadıyla", "Amerika'nın başlıca zabıta-i hafiye idarelerinden" biriyle anlaşma

3 BOA, HR.SYS., 2830/9-17.

4 BOA, HR.SYS., 2830/9.

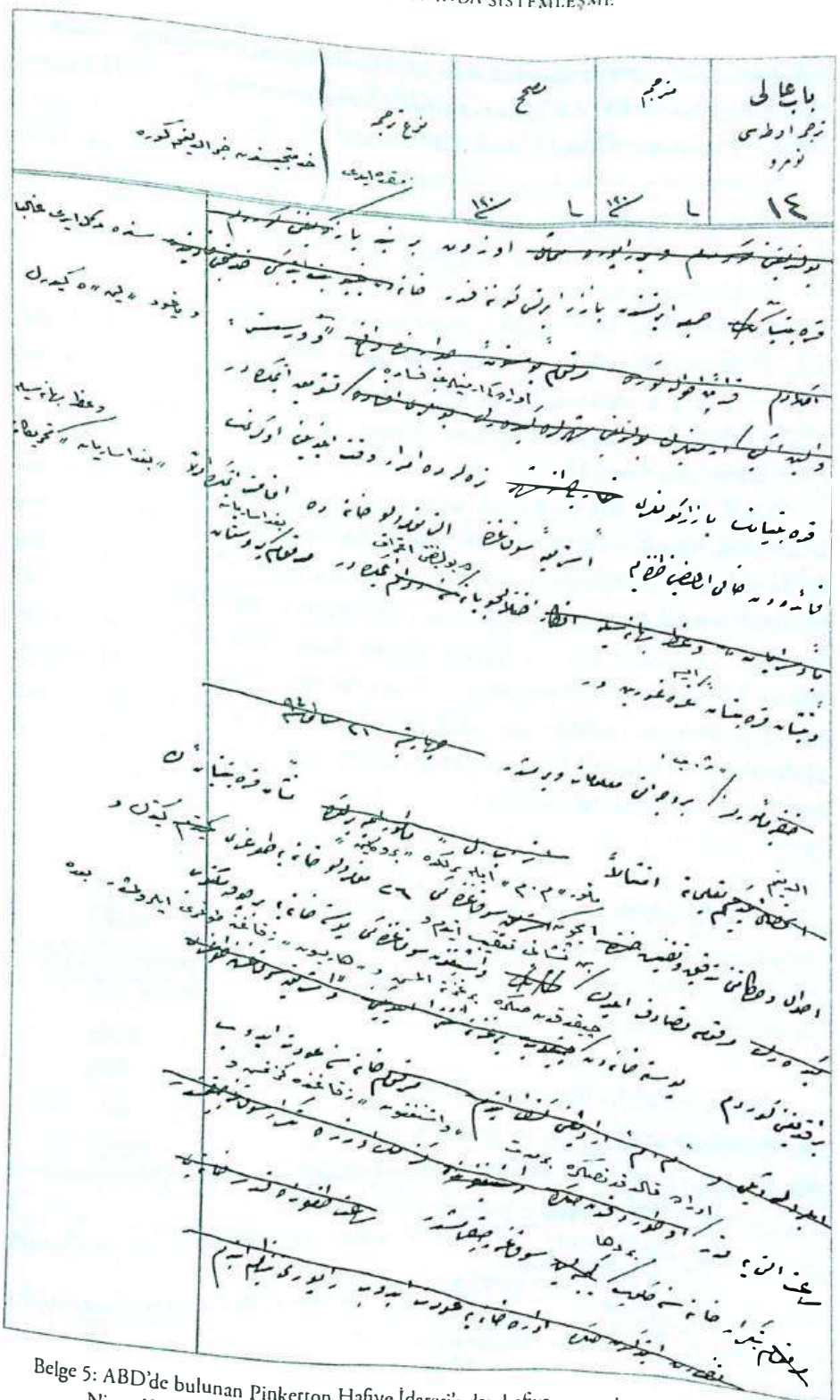

Belge 5: ABD'de bulunan Pinkerton Hafiye İdaresi'nden hafiye memurları J. B. ve M. M.'nin Nişan Karabetyan'a yönelik takip raporu (Kaynak: BOA, HR. SYS., 2830/9-17)

sağlamıştı. Söz konusu idarenin adı, 1850'lerden beri aktif olan "Pinkerton Hafiye Memurları İdaresi" yahut orijinal adıyla Pinkerton National Detective Agency (Pinkerton Ulusal Dedektiflik Ajansı) idi.

Eşkıyaların ve siyasi komitelerin takibi yanında, yerleşik ve düzenli bir faaliyet olarak muhalefetin yahut siyaset yapılabilecek kanalların izlenmesi de Sultan Hamit döneminde başladı. 1909'da Sultan'ı tahtından edecek Jön Türkler bu dönemde yurtiçi ve dışında yoğun şekilde takip ediliyordu. Takip edilmeseler bile hafiye paranoyası onları rahatsız etmeye yeterdi. Jön Türklerin muhalefetten çekilmeye ikna edilmeleri görevinin Sultan Hamit'in kara kutularından Serhafiye Ahmet Celalettin Paşa'ya verilmiş olması, Padişah'ın gözünde onların ne kadar büyük bir tehlike arz ettiklerinin işareti değil miydi?

Ancak Sultan, Jön Türklerin peşine taktığı serhafiyesi ile gün gelip imtihan edileceğini o tarihlerde bilemezdi. Ahmet Celalettin Paşa, bir süre sonra Sultan Hamit'e sırtını dönerek Jön Türkleri desteklemeye başlayacak ve 1904'te payitahttan firar edecekti. Emre Gör'ün belirttiği gibi, bu beklenmedik gelişme yurtiçi ve dışındaki tüm kurumları alarma geçirecekti. Ancak Mısır Fevkalade Komiseri Ahmet Muhtar Paşa'nın istihbaratıyla rahatlayacaktı Sultan: Ahmet Celalettin Paşa, eşi Prenses İsmet Mürşide Hanım'ın bulunduğu Mısır'a firar etmişti. Uzun bir müddet, sürekli olarak gözetim altında tutulacaktı.

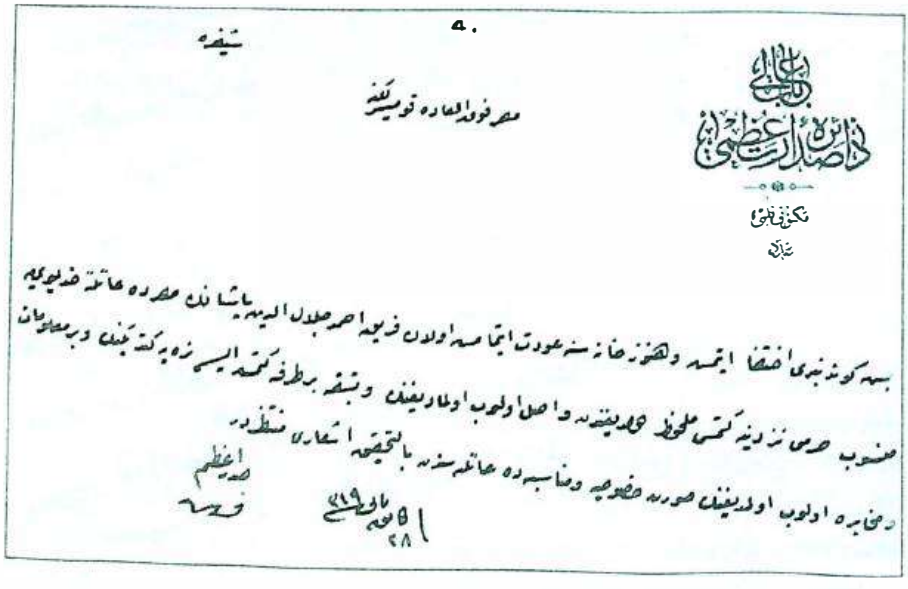

Belge 6: Beş gündür gizlenen Ahmet Celalettin Paşa'nın Mısır'a gidip gitmediğinin araştırılmasına yönelik İstanbul'dan Mısır Fevkalade Komiserliği'ne şifre
(Kaynak: BOA, Y. PRK. BŞK. 71/98-2)

Mısır, muhaliflerin sığınması için uygun bir yer olmaya Cumhuriyet döneminde de devam edecekti. MİT'in öncülü MAH'ın Cenub Amirliği merkezinin Kahire olması ve burada yoğun bir biçimde rejim muhaliflerinin takip edilmesi bir rastlantı değildir.

II. ŞUBE

II. Abdülhamit tarafından tesis edilen ve güvenlik istihbaratının yanına yavaş yavaş kontrespiyonajın da dahil edilmeye başladığı merkezi istihbarat yapısı, II. Meşrutiyet'e kadar varlığını koruyacaktı.

Sultan Hamit döneminde, yine 93 Harbi'nden sonra askeri istihbarat alanında yeni bir birim daha kurulacaktı: II. Şube. Erkan-ı Harbiye-i Umumiye'ye bağlı olan II. Şube, dış askeri istihbaratla ilgilenen daimi bir birim olarak Avrupa'daki muadillerine ziyadesiyle benziyordu. 1850'de Avusturya-Macaristan'da kurulan Evidenzbureau, 1860'ta Prusya'da ortaya çıkan IIIb ve 1875'te Fransa'da görülen Deuxieme Bureau ile hemen hemen aynı işlevlere sahipti.

Dış askeri istihbarat birimlerinin 19. yüzyılda kurulması savaşın endüstrileşmesiyle yakından ilişkiliydi. Savaşın değişen karakteri, merkezi kontrolün ve planlamanın yanı sıra hedef ülkelerin güç potansiyelini tanımayı ve harekat planlarını öğrenmeyi de öncelikli hale getiriyordu. Böylece hem genelkurmaylar hem de merkezi karargahlar içinde istihbaratla ilgilenen spesifik birimler ortaya çıkıyordu.

2010'lu yıllara kadar hakkında akademik bir araştırma olmayan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye II. Şube, Türk istihbaratının merkezileşmesindeki, sistemleşmesindeki ve profesyonelleşmesindeki en önemli yapı olarak kabul edilebilir. Ancak bu özelliklerini gösterebilmesi için Birinci Dünya Savaşı'nın gelmesi gerekecektir.

II. Şube'nin sarayda temerküz eden yapının tesis edilişine oldukça yakın bir tarih olan 1879'da kurulmasından kısa süre sonra, Abdülaziz döneminde askeri istihbarat vazifeleri verilen ataşemiliterler, ataşenavaller ve şehbenderler bu şubeye bağlı olarak faaliyetlerini yürütmeye başladılar. Aynı yıl yayımlanan Erkan-ı Harbiye Dairesi Nizamnamesi'nde istihbarattan sorumlu II. Şube'nin görevleri şöyle detaylandırılıyordu:

> Yabancı devletlerin askeri kuvvetlerinin tahkik edilmesi, orduların tertip ve teşkiline dair malumat toplanması, yabancı devletlerin çeşitli askeri sınıflarında meydana gelen terakkilerin [ilerlemelerin] tahkik ve tetkik edilmesi, yabancı devletler ordularının tertipleri [düzenleri] ve nafia terakkileri [bayındırlık işlerindeki ilerlemeleri] hakkında

alınan malumattan faydalanılacak sınıflara ve şubelere askeri gazete ve risale veyahut hususi ilanla malumat verilmesi, ataşemiliter, fevkalade memuriyet ve seyahat etmek üzere yabancı ülkelere gönderilen zabitlerin gönderdiği layihaların tetkik edilmesi ve askeri istatistik tanzimi, nizamiye zabitlerinden müteşekkil cemiyetler tarafından ve şube erbabı tarafından tercüme ile neşrine izin verilen risale ve layihaların tetkik edilmesi, yabancı matbuatın neşrettiği ve Harbiye Nezareti'nin istifade edeceği malumat ve eserlerin toplanmasıdır.[5]

II. Şube; İstihbarat Şubesi, İstatistik Şubesi, İstatistik ve Tercüme Şubesi, Tercüme ve İstatistik Şubesi gibi farklı isimler altında, II. Meşrutiyet'e kadar faaliyet gösterdi. Bu süreçte, dış askeri istihbarat faaliyetlerine ait raporlamanın zaman zaman 1880'lerde kurulan Maiyyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiyesi'ne, yani saraya yapıldığı da oluyordu. Bir diğer ifadeyle saray, aynı güvenlik istihbaratında olduğu gibi, askeri istihbarat alanında da II. Şube yanında nihai arz merciiydi.

Sultan Hamit, Bab-ı Ali ve Seraskerlik makamında bulunan istihbari fonksiyonların tamamını saraya bağlamıştı. Bunu da ilgili istihbari birimlerin faaliyetlerinin bir kısmını saraydan yöneterek, idaresini üstlenebileceği birimleri de sarayda ihdas ederek yapıyordu. Böylece Sultan Hamit, kendini dışarıya kapattığı saraydan, dışarıda olan biten türlü sivil ve askeri girişimden haberdar olabildiği gibi istihbaratı yönlendirme imkanına da kavuşuyordu.

PROPAGANDA VE 93 HARBİ

Güvenlik istihbaratı ve askeri istihbarat yanında propaganda faaliyetleri de II. Abdülhamit döneminde sistemli hale gelmeye başladı. 93 Harbi faciası etkisini bu alanda da gösteriyordu.

Savaş muhabirlerinin çektikleri telgraflar vasıtasıyla Avrupa gazetelerinde boy boy Türklerin işlediği "insanlık suçları"ndan bahsediliyordu. Dahası, uluslararası konjonktürün etkisi yanında iç siyasete yönelik hareketler de Türk karşıtı havayı besliyordu. Örneğin, Benjamin Disraeli'ye karşı muhalefet hareketi yürüten William E. Gladstone, Avrupa'daki en sert Türk aleyhtarı propagandalardan birini yürütüyordu. 1876'da kaleme aldığı ve 200 bin adet basılan *Bulgarian Horrors and the Question of the East* adlı kitabında Türkler için şunları kaydediyordu:

5 Mazlum İşkora, *Türk Ordusu Kurmaylık (Erkan-ı Harbiye) Tarihçesi* (Ankara: Harp Akademisi Matbaası, 1944), 13.

> Müsaade edin Türk ırkının geçmişte ve bugün ne olduğunu kısaca ve en genel hatlarıyla tasvir edeyim. Bu, basitçe bir Müslümanlık meselesi değil, Müslümanlığın kendine özgü karakteri olan bir ırkla birleşmesi meselesidir. Türkler ne Hint Müslümanları gibi yumuşak başlı ne Suriyeli Selahaddin gibi şövalye ruhlu ne de İspanya'nın Müslüman Mağribileri gibi kültürlüdürler. Onlar, Avrupa'ya ilk kez ayak bastıkları o kara günden bu yana doğrudan insanlığa düşman olan bir insan türünü temsil ederler. Nereye giderlerse gitsinler arkalarında hep kan izleri bırakmışlardır; ve hakimiyeti ele geçirdikleri andan itibaren ortada medeniyet namına bir şey kalmamıştır. Onlar, gittikleri her yerde hakimiyetlerini kanunla değil daima zor yoluyla tesis etmişlerdir. Böylesi bir yaşamın rehberi olarak da, kendilerini öte tarafta şehevi bir cennetle mükafatlandıracak katı bir kaderciliği benimsemişlerdir.[6]

Peki, Avrupa'da esen Türk karşıtı hava nasıl dindirilebilirdi? Hristiyanlara karşı işlendiği öne sürülen katliamların asılsız olduğu nasıl ispatlanabilirdi? Toprak kayıpları, katliamlar ve milyonlarca muhacirin daralan Osmanlı sınırları içine akmasıyla ülke içinde yavaş da olsa karşılıklı bir şiddet sarmalı gelişiyor, ama Türklerin uğradığı ölçüsüz mezalim Avrupa'da karşılık bulmuyordu. Bir şeyler yapılmalıydı.

Bu bağlamda, henüz 93 Harbi devam ederken, Türklere karşı yürütülen mezalimi ve Bulgar İsyanı'nı aslında Rusların kışkırttığını anlatan *Les Intrigues Moscovites en Turquie La Verite sur les Massacres de Bulgarie* adlı broşür kaleme alındı. Ardından *Atrocites Russes en Asie et en Roumelie Pendant Les Mois Juin-Juillet et Aout 1877* başlıklı bir başka telgraf derlemesiyle de Rusların ve Bulgarların Türklere karşı yürüttükleri kırımın duyulması için propaganda yapıldı.

GÖRSEL SAVAŞ

Söz konusu yazılı propaganda girişimleri, Hasan Ulucutsoy'a göre Osmanlı tarihinde ilk defa 93 Harbi sırasında görsel propaganda materyali ile desteklenmişti. Bundan sonra savaş sadece ordular arasında değil, resimlerde de sürdürülecekti. Yazılı ve görsel savaş idaresi de artık merkezden yönetiliyordu. Gladstone'un "Türk vahşeti"nin bir benzeri olarak *Vsemirnaja İllyustracjya* adlı haftalık Rus gazetesi tarafından üretilen görsel tanıklığa karşı, Osmanlı Devleti'nin ürettiği "Rus vahşeti"ne ait fotoğraf koleksiyonu da Ağustos 1877'de Avrupa'daki diplomatik misyonlara dağıtılacaktı.

6 W. E. Gladstone, *Bulgarian Horrors and the Question of the East* (Londra: John Murray, Albemarle Street, 1876), 10.

Konuyu detaylı şekilde inceleyen Martina Baleva'ya göre, Sultan'ın özel talimatıyla dağıtılan bu fotoğraf derlemesiyle, aslında kıta Avrupası'na ve İngiltere'ye misilleme yapılıyordu. Yeni ve Eski Zağra'dan Müslüman sivillere, en çok da kadın, çocuk ve yaşlılara ait 31 fotoğraf paylaşılmıştı. Kendi karanlık odasına sahip olan ve profesyonel fotoğrafçılara tüm imparatorluğu fotoğraflatan Sultan Hamit, şiddetin görsel delillerini istimal ediyordu. "Rus vahşeti" söylemi karşılık bulamamış olsa da bu tarihten itibaren görsel propaganda hem imaj ve itibarı muhafaza etmek veya yükseltmek, hem de karşı propaganda yapmak için Osmanlı devlet politikalarının ayrılmaz bir parçası olacaktı.

Görsel propagandaya Avrupa devletlerinden neredeyse çeyrek asır geç başlayan Osmanlı Devleti, cephe muhabirliğine de geç adım attı. Bu muhabirlik türü de Sultan Hamit döneminin bir ürünüydü. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında Süleyman Tevfik, *Sabah* gazetesi adına cepheye giderek Osmanlı tarihindeki ilk cephe muhabiri oldu. Abdullah Zühtü de telgraf merkezinden hazırladığı haberleri *Sabah*'a göndererek Süleyman Tevfik'e eşlik ediyordu.

SANSÜR

II. Abdülhamit döneminde savaş propagandası alanında şahit olunan yeniliklerde, Avrupa kamuoyu kadar, imparatorluk içinde daha çok okuyan, yazan ve yorumlayan bir toplumun ortaya çıkması da rol oynadı. Bu gelişme, fikir ve kanaat üreten kanallar üzerindeki denetimin Sultan Hamit döneminde artmasına yol açtı. Önce kitaplar nasibini aldı sansürden. Kitapların basılmadan önce denetlenmesi işi 1881'de kurulan Encümen-i Teftiş ve Muayene'ye verildi. Kurulun görevi şöyleydi:

> (...) basılacak bütün dini kitaplar, risaleler (broşürler), fenni ve edebi her çeşit basılı şeyler, siyasetle ilgili olmayan süreli risaleler; resim, levha, madalya ve armalar; Türkiye'ye girecek yabancı basının içeriğinin sakıncalı olup olmadığının gümrük ve postahanelerdeki özel memurlar tarafından kestirilemeyen kitap ve sairenin incelenmesi (...)[7]

Fakat bir süre sonra kurulun yükü öyle artacaktı ki, Tedkik-i Müellefat Komisyonu (1897) ve Kütüb-i Diniyye ve Şeriyye Tedkik Heyeti (1903) adlı iki birimle daha bu kurulun desteklenmesi gerekecekti.

7 Servet İskit, *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları* (Ankara: Başvekâlet Basım ve Yayın Müdürlüğü Yayınları, 1943), 116-117.

Gazete ve dergiler için de sansür işlemleri devam ediyordu. Daha önce kurulan Matbuat Müdürlüğü zaten halen aktifti. Bu müdürlüğün iki kolu vardı. Bunlardan biri Matbuat-ı Dahiliye'ydi. 1878'de kurulacak Sansür Heyeti de bu müdürlüğe bağlanacaktı. Ülke içinde çıkan her dildeki gazete, dergi ve tiyatroların denetlenmesi ve sansürü bu heyete bırakılacaktı. Ayrıca basımevleri ve kitapçıların denetimi de bu müdürlükte olacaktı.

Matbuat Müdürlüğü'nün ikinci kolu olan ve dış basının takibi için 1884'te kurulan Matbuat-ı Hariciye Müdüriyeti, Hariciye Nezareti'ne bağlı olarak çalışacak ve Osmanlı Devleti'nin imaj ve itibarını koruma amacıyla lehte yazı yazdırma veya aleyhtekileri tekzip etme görevini üstlenecekti.

Bir yandan güvenlik istihbaratı, kontrespiyonaj, espiyonaj ve propaganda giderek merkezileşirken, öte yandan Sultan Hamit'in engelleyemediği bir muhalefet dalgası yavaş yavaş büyüyordu. 1906'dan itibaren giderek daha eylemci hale gelen Paris'teki Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti ile Selanik'teki Osmanlı Hürriyet Cemiyeti'nin 1907'de birleşmesi ihtilal ateşini körükledi.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İTC) fedaileri; şubeleri, cemiyeti ve vatanı tehdit ettiğine inandıkları herkesi ve her yapıyı ortadan kaldırmak için harekete hazırdı. İttihatçılar hedeflerine ulaşmak için ayrıca Makedonya'da ve Ege'de çete teşkilatları kurmuştu. Başka milletlerden komite, cemiyet ve çetelerle de temasa geçerek bir ihtilal vukuunda en kötü durumda tarafsız kalmalarını sağlamışlardı. Vurucu gücün yanı sıra İttihatçılar propaganda yapmakla ve yardım toplamakla görevli şehir hücreleri tesis etmişti. Bunlara ek olarak, "Macedonia Risorta" ve "Véritas" adlı mason localarından da destek alıyorlardı.

Haziran 1908'de İngiltere Kralı ile Rus Çarı arasında Reval'de gerçekleştirilen mülakat, İttihatçıların harekete geçmesi için uygun şartları oluşturdu. "Kahraman-ı Hürriyet" Enver ve Resneli Niyazi, çeteleriyle dağa çıkıp isyan bayrağını açtılar önce. Fedailer de bir dizi suikasta imza atarak varlıklarını sergilediler. Mahalli birliklerin yanı sıra, isyanı bastırmak için Anadolu'dan Selanik'e gönderilen redif taburları da isyan bayrağını dalgalandıranlara karşı hareket etmeyi reddettiler. Saraya ve sadarete Kanun-i Esasi'nin yeniden yürürlüğe konması için çekilen telgraflar yağmur gibi yağıyordu. Bu talep yerine getirilmezse gönüllüler ve askeri birliklerden oluşan ordu İstanbul'a yürüyecekti. Sultan Hamit'in eli kolu bağlanmış ve 23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'i ilan etmekten başka şansı kalmamıştı. Bir devir kapanıyor, yaşlı imparatorluk için son perde açılıyordu.

II. KISIM: 1909-1913

SERHAFİYE FEHİM PAŞA'NIN KATLİ

1908'in bunaltıcı yaz ayları geldiğinde Fehim Paşa Bursa'daki ikametinin ikinci yılındaydı. Resmi evrakta "gençlik saikasıyla bazı ahvalinden dolayı" eski payitahta gönderildiği yazılmışsa da devletin kayıtlarıyla hakikat çatışıyordu.

Fehim Paşa 1873 İstanbul doğumluydu. Mekteb-i Harbiye'yi bitirdiğinde 21, 1904 yılında Sultan Hamit'in serhafiyesi olarak atandığında ise yalnızca 31 yaşındaydı. Katı ve acımasız uygulamalarıyla biliniyordu. O kadar ki, hakkında yabancı misyonlardan gelen şikayetler diplomatik sorunlara dönüşmeye başlamıştı. Bardağı taşıran son damla Sultan Hamit'in de dostu olan Alman Sefiri Adolf von Bieberstein'ın şikayeti oldu. Paşa'nın zorunlu Bursa ikameti de böyle başladı. Dağ yolunda, Hüdavendigar Camii'ne yakın bir mahalde güzel bir konak tutuldu sabık serhafiye için. Gözdelikten düşse de tüm masrafları Hazine-i Hassa'dan karşılanacaktı.

Ancak İttihatçıların Kanun-i Esasi'yi yürürlüğe koydurmasıyla birlikte Paşa için korku dolu günler başladı. Bir panikle Bursa'dan Mudanya'ya geçti, oradan da Mudanya'ya bağlı Arnavutköy'e. Bir vasıta bularak Marmara yoluyla kaçıp tüm olan biteni ardında bırakmak istese de başaramadı. Bu defa geri dönerek Bursa üzerinden Yenişehir'e geçti ve bir sonraki gün Eskişehir'e gitmek üzere bir otele yerleşti.

Sabah otel çıkışında yakaladı onu makus talihi. Kalabalık grubu görünce kendini arabaya atmaya çalıştı bir hışımla, ama nafileydi bu çabası; Meşrutiyet'in sevinç çığlıkları arasında linç edilerek öldürüldü.

HAFİYELİĞİN ORTADAN KALDIRILMASI

Fehim Paşa'nın katli üzerindeki sis perdesi hiçbir zaman kalkmadı. Emin olduğumuz tek şey, Sultan Hamit'in gözünden düşmüş serhafiyeden İttihatçıların nefret ettiğiydi. O kadar ki, maktul Paşa 1911'de *Fehim Paşa Mezaliminden Hafiye Melanetleri* adlı 4 perdelik bir tiyatro oyununa konu

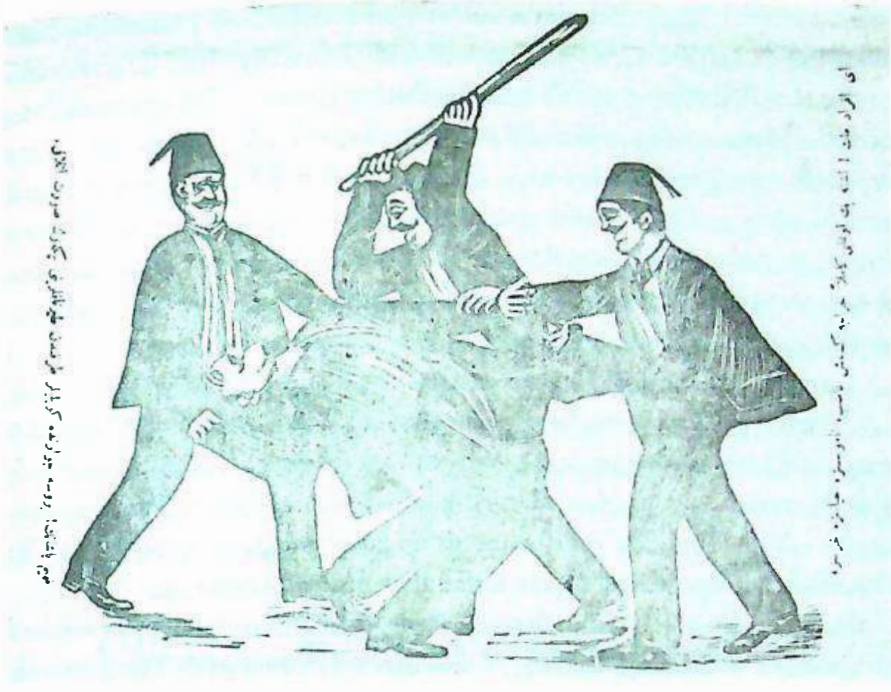

Görsel 1: Fehim Paşa'nın linç edilişini gösteren II. Meşrutiyet dönemi propaganda afişi: "Ey efrad-ı millet! İşte Beyoğlu'nu kamilen haraca kesmiş gasıb, namussuz, hayasız, hırsız Fehim Paşa'nın Bursa civarında köylüler tarafından tırnaklarını çekerek suret-i itlafı." [Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar (İBB); bel_mtf: 000583]

olacaktı. Öte yandan Paşa'nın linç edilerek öldürülmesi, hafiyeliğin ve hafiyelerin kaderini de simgeliyordu: Hafiye tahsisatları II. Meşrutiyet'in ilanından iki gün sonra, 25 Temmuz 1908'de kesildi ve 29 Temmuz tarihli Meclis-i Vükela kararıyla da neredeyse asırlık bir uygulama olan hafiyelik topyekun ilga edildi.

İttihatçılar hafiyeliği kaldırmış ama yerine bir şey koymamışlardı. Devleti yönetmeye taliplerdi fakat bunun için hazırlıkları yoktu. Meclis-i Vükela mazbatasına hafiyelerin yerine zorunlu istihbarat hizmeti için "serair-i zabıtaya vasıta olacak memurlar[ın]" istihdam edileceğini yazdırmışlardı. Gelgelelim, bu bir çözüm teşkil etmeyecekti. Çünkü hafiyeler sadece Zaptiye ve Dahiliye Nezaretlerinin altında yurtiçine yönelik işlerde çalışmıyor, Seraskerlik ve Hariciye Nezareti'ne bağlı ataşemiliterlik, ataşenavallik, şehbenderlik ve elçilik gibi kurumlarda da istihdam ediliyorlardı.

İşte bu yüzden hafiyeliğin bir ön hazırlık olmadan ilgası, devletin istihbarat fonksiyonuna ağır bir darbe vurmuştu. Nitekim bu alandaki eksiklik yakın gelecekte devleti temellerinden sarsacak gelişmelerde olumsuz etkilerini gösterecekti: II. Meşrutiyet'in ilanından kısa süre sonra, 5 Ekim'de Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesinde, aynı gün Avusturya-Macaristan'ın

Bosna-Hersek'i ilhak etmesinde ve bir gün sonra Girit parlamentosunda Yunanistan'a katılma kararı alınmasında istihbarat zafiyetinin de payı vardı.

Bu sıralarda ülke içinde de istikrarsızlık baş göstermeye başlayacak, Meşrutiyet'in ilanını takip eden coşku, yerini hayal kırıklıklarına bırakacaktı. Ordunun aşırı siyasallaşması, ordu içindeki alaylı-mektepli çatışması, bürokrasideki geniş tasfiyelerle eski sınıfların imtiyazlarını kaybetmesi, İttihat ve Terakki ile Ahrar Fırkası'nın iktidar için mücadeleleri ve benzer diğer etkenler orduyu ve toplumu giderek kutuplaştırıyordu. İttihatçıların muhaliflerine yönelik işlenen faili meçhul cinayetler ise ortamı daha da geriyordu.

Bu gerilimli süreç, failleri halen tartışma konusu olan 31 Mart Vakası (13 Nisan 1909) ile sonuçlandı. Olaydan iki hafta sonra da modern Osmanlı istihbarat paradigmasının müessisi sayılabilecek Sultan Hamit hal edildi. Saraydan eşyasını dahi alamadan ailesi ve maiyeti efradıyla Selanik'e sürgün edildi. Buradaki yeni ikametgahı, günümüzde Yunanistan'ın Orta Makedonya Bölge İdaresi olarak kullanılan Alatini Köşkü idi.

Sultan Hamit'in yerine, sarayda kendi yakınlarından başka herkesle görüşmesini yasakladığı kardeşi V. Mehmet (1909-1918) tahta oturdu. Büyük buhranlar içinde geçecek 9 yılın padişahı olacaktı V. Mehmet. Fakat saray bir daha geri dönmemek üzere siyasi hayatın odağı olmaktan çıkmıştı artık. Yetki tamamen İttihat ve Terakki'de idi. Meşrutiyet'i ilan ettirenler şimdi eski rejimin, devr-i sabıkın kökten tasfiyesine girişebilirlerdi.

Hafiyeler bu süreçten ilk nasibini alacaklar arasındaydı. Arda Akıncı, casuslukla suçlanan yüzlerce üst düzey bürokratın, askerin ve maaş bordrolu hafiyenin 1909 yılının Mayıs ve Haziran aylarında imparatorluğun çeşitli yerlerine sürgüne gönderildiğini belirtiyor. Bu devlet memurları öylesine sindirildi ve isimleri tarihten öylesine silindi ki, ömürleri boyunca bir daha Sultan Hamit döneminde istihbaratla ilişkili işlerde çalıştıklarını söylemeye dahi cesaret edemediler.

Tedkik-i Evrak Komisyonu

İkinci Divan-ı Harbi Örfi'nin verdiği kararla hafiyeler tarihten silindi. Gelgelelim, Yıldız Sarayı'ndan çıkarılacak evrakta başka hafiyeler de tespit edilebilirdi. Öyle ya, devr-i sabıkın tüm izleri silinmeliydi. Bu amaçla Ayan Meclisi'nden Ali Galip Bey başkanlığında Tedkik-i Evrak Komisyonu kuruldu ve saraydan çıkan tüm evrak bu komisyon tarafından tasnif edildi.

Özellikle jurnallere ihtimam gösteriliyordu. Zulmet perdesi nihayet aralanacaktı. Harbiye Nezareti'nin bahçesinde kendilerine ayrılan yerde büyük bir merakla ve dikkatle dosyaları inceledi komisyon mensupları. Bu sırada kimler tarafından yazıldığı ve yazdırıldığı belli olmayan hafiye listeleri

İstanbul'da elden ele dolaşıyordu. II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte sansürün kaldırılması da her türden bilginin rahatça dolaşıma girmesini sağlıyordu.

Komisyonun incelemeleri devam ettikçe merakın ve kendilerine zulmeden başka şahıslar bulma yönündeki umudun yerini kaygı almaya başladı. Bir yıl kadar sürmesi planlanan tetkik, neredeyse beş yıl sürdü. Sonunda, jurnalleri kimsenin görmemesinin en iyi seçenek olduğuna ve dosyaların yakılmasına karar verildi. Koca bir devir göz göre göre tanıksız bırakılıyordu...

Peki neden yakılmıştı onca jurnal? Bir görüşe göre, düşen çığın ardından kimsenin yüzleşmeye cesaret edemediği gerçekler açığa çıkmıştı. Tedkik-i Evrak Komisyonu'nda yer alan ve o sıralarda Merkez Kumandan Muavini olan Asaf Tugay'a göre, Padişah'a jurnal verenler arasında bizzat bazı İttihatçıların ve Sultan Hamit'in tahttan indirilmesinde rol oynayanların bulunduğu tespit edilmişti. Sümen altı etmekle bitmiyordu mesele, her şey yok edilmeliydi.

EMNİYET-İ UMUMİYE İSTİHBARAT MÜDİRİYETİ

Hafiyelerden ve jurnallerden kurtulmak, düşünüldüğünden kolay olmuştu. Sabık sultan ise Selanik'te, tıpkı birkaç sene sonra başına türlü iş gelecek şehir gibi kaderine terk edilmişti. Günlerini marangozluk ve demircilik ile geçiriyordu. Peki, şimdi İttihatçılar güvenlik istihbaratıyla ilgili büyük boşluğu nasıl dolduracaklardı?

Bu amaçla atılan ilk adım, II. Meşrutiyet'in ardından ıslahına çalışılan Zaptiye Nezareti'ni 4 Ağustos 1909'da kapatmak ve yerine aynı gün Emniyet-i Umumiye Müdiriyeti'ni ihdas etmek oldu. Aynı ayın 15'inde sivil memurlardan oluşan bir İstihbarat Müdürlüğü kuruldu. Ne var ki bu müdürlük oldukça kısa ömürlü olacak ve 14 Eylül 1910'da lağvedilecekti.

Neticede günü kurtarma kabilinden çözümlerle birkaç sene geçirildi. Ciddi bir tedbirin alınması içinse devleti yıkımın eşiğine getiren Balkan Savaşları'nın geçmesi gerekecekti. 24 Aralık 1913'te Meclis-i Mebusan'a verilen kanun teklifinde Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne bağlı bir istihbarat şubesi kurulmasıyla ilgili dile getirilenler şunlardı:

> (...) İstihbarat ve ıstıtlaata [gizlice öğrenmeye çalışma] müteallik [ilgili] umur [işler] ve muamelat ile iştigal etmek ve kaçakçılık, anarşistlik ile beyne'l-anasır [unsurlar arası] gerek yekdiğerine ve gerek hükümete karşı hilaf-ı kanun [kanun dışı] harekata tevessülü [başvurarak] takib ve tedabir-i mania ittihaz eylemek [engelleme tedbirlerini almak] ve siyasi suikastları ve tertibat-ı ihtilafkaraneyi keşf ile makasıd-ı mefsedetkaranelerinin [bozgunculuk maksatlarının] husulüne mümanaat etmek [engel

olmak] üzere Emniyet-i Umumiye Dairesi'nde bir Istıtlaat Müdüriyeti ve şuubat-ı idariyesi [şubeler idaresi] tesisine muhafaza-i asayiş-i memleket nokta-i nazarından [memleketin asayişini korumak bakımından] mecburiyet-i katiye hissedilmiş (...)[8]

Müzakerelerden sonra nihayet 28 Aralık 1913'te, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bünyesinde bir Istıtlaat Müdüriyeti kuruldu ve bilahare Dahiliye Nezareti'ne bağlandı. 30 Aralık 1913'te ataması yapılan ilk müdürü ise, İttihatçıların önemli simalarından ve İzmir İstiklal Mahkemesi kararıyla 1926'da asılacak olan İsmail (Canbulat) Bey'den başkası değildi. İsmail Bey, Nisan 1914'te Emniyet-i Umumiye Müdürü olarak da atanınca iki görevi birden yürütmeye başladı.

Fakat bu kurum da kendinden bekleneni uzun süre yerine getiremedi. Dağıtılan eski sistemin alternatifinin bulunması için birkaç sene daha geçmesi gerekecekti.

LİBYA'DA GAYRİNİZAMİ HARP

Güvenlik istihbaratıyla ilgili düzenlemeler yapılıyordu yapılmasına ama merkezden uzaktaki gelişmeler imparatorluğu uçurumun kıyısına sürüklemeye devam ediyordu. Bu defa da İtalyanlar, gözlerini Libya'ya dikmişlerdi. Bab-ı Ali'nin bu saldırganlığa karşılık vermeye niyeti yoktu. Fakat 29 Eylül 1911'de İtalya, Osmanlı Devleti'ne resmen savaş ilan etti. 10 yıl bitmeyecek savaş dönemi fiilen başlıyordu.

Bu sırada geleceğin Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Bey, Almanya'dan trenle İstanbul'a dönüyordu. Vardar Nehri boyunca ilerlerken, tek kişilik kompartımanında hem memleketi hem kendini düşünüyordu: Sultan Mehmet Reşat'ın yeğenlerinden Naciye Sultan ile 15 Mayıs 1911'de nişanlanmıştı. İki buçuk ay sonra Malisör İsyanı'nı bastırmak için İşkodra'ya geçmişti. Ataşemiliter olarak görevli olduğu Berlin'e dönmek üzereyken imparatorluğun İtalyanlarla imtihanı başlamıştı. İmparatorluğun kaderi onun hayatına yön veriyordu. O sıralarda gün gelip de düşman süngüleriyle yaralanmış imparatorluğun hayatına kendisinin yön vereceğini ise henüz bilmiyordu...

Nihayet Selanik'e vardı. Bulduğu çözümün işe yarayacağından emindi. Beş saat süren İttihat ve Terakki Merkez-i Umumi toplantısında Trablusgarp konusundaki fikrini arkadaşlarına da kabul ettirdi:

8 BOA, İ. MSS., 176/6-3, H. 29 Muharrem 1332 (28 Aralık 1913); naklen Eyüp Şahin, "Emniyet İstihbarat Tarihi," Demircioğlu, İ., Özcan, A., Çencen, N. ve Yiğit, Y. (ed) *Türk İstihbarat Tarihi* (İstanbul: Yeditepe, 2021), 607.

> Eğer hükümet İtalyanların karşısında gerilemeye zorlanırsa biz önce Trablus'ta geçici bir hükümet kurarak, sonra da her şeyi boykot ederek düşmanlığı devam ettireceğiz. Yalnızca, duyduğumuz arzunun dinmesi bu fikri değiştirebilir. Mücadeleye devam etmek için, hükümete Trablus içinde bir "Guerilla-Krieg" olmasını teklif edeceğiz. İtalyanlar savaş gemilerinin güçlü toplarının desteği ile pek de zorlanmadan kıyıları ele geçirebilirler. Biz gücümüzü içeride toplayacağız. Araplardan, ülke halkından teşekkül eden ve genç zabitan tarafından idare edilen çeteler, İtalyanlara yakın olacak ve gece gündüz onları yıpratacaklar. Her askere ya da diğerlerinden ayrılmış her küçük gruba baskın yapılıp, tesirsiz bırakılacak. Eğer düşman güçlüyse, çeteler topluca çekilecek ama her fırsatta düşmanı hırpalamaya devam edecekler. Düşman kendi karargahından uzaklaştırılmaya çalışılacak ve bir gece baskınıyla bu medeni haydutların öncülerinin varlığına yavaş yavaş son verilecek. Böylece çok az fedakarlıkla eyalete hakim olmaya devam edebileceğiz.[9]

Enver Bey, yakından bildiği ve uzun süre tecrübe ettiği bir savaş formunu resmen devlet envanterine sokuyordu: gayrinizami harp. Gayrinizami harp aslında 19. yüzyılın son çeyreğinden beri Balkanlar'da verilen mücadelenin doğal bir uzantısıydı. İttihatçılar, bu bölgede hem diğer devrimci grupların etkisiyle hem de tenkil harekatlarında bu tip harbin inceliklerini öğrenmişlerdi: Yeraltında ve gizlice hareket ediyorlar, çete veya gerilla harbi yürütüyorlar, tıkanan kanalları fedai birimleriyle açıyorlar ve tüm bunları ihtilalci bir ideolojik temel üzerinden yürütüyorlardı.

II. Abdülhamit'e karşı siyasi bir mücadele aracı olarak kullanılan bu yöntemler, şimdi Selanik'teki sabık sultana değil, kendisinden kat kat üstün bir muhasım devlete karşı istimal edilecekti. Tarihe Teşkilat-ı Mahsusa olarak geçecek birimin temelleri atılıyordu.

Hükümetin Trablusgarp'ı kaderine terk etmesi üzerine, aralarında Enver Bey, Mustafa Kemal (Atatürk) Bey, Halil (Kut) Bey, Süleyman Askeri Bey, Ali Fethi (Okyar) Bey ve Nuri (Conker) Bey gibi isimlerin olduğu fedai subaylar gizli yollardan Libya'ya geçtiler. Geçici bir hükümet kurmasalar da geniş ölçekli bir çete harbini bir yıl başarıyla sürdürdüler. Böylece İttihatçı genç subaylar hem yerel halka –ki Libya'daki vurucu gücü yerli Araplar oluşturuyordu– mal edilen bir direniş hareketinin sınırlarını test etmiş oldular, hem de yerel hareketin düzgün bir komuta altında, düşman üzerinde ne türden bir psikolojik etki yarattığını en çıplak haliyle görebildiler.

9 Ernst Jaeckh Papers, El Yazmaları Grup Numarası: 467 (Manuscripts and Archives Department, Yale University Library); çeviri için bkz. M. Şükrü Hanioğlu (ed), *Kendi Mektuplarında Enver Paşa* (İstanbul: Der Yayınları, 1989), 75-76.

TEŞKİLAT-I MAHSUSA MÜFREZELERİ SAHADA

Ne var ki, İttihatçılar İtalya'da başarıyla yürüttükleri mücadeleyi bırakıp İstanbul'a dönmek zorunda kaldılar, çünkü Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ'dan oluşan Balkan ittifakı, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişti. Bulgar ordusu kısa sürede Çatalca'ya kadar ilerleyecekti. Türklerin 19. yüzyıldan beri gördükleri kabusun devamıydı bu. Ordunun acilen takviye edilmesi gerekiyordu. Tam da bu sıralarda cephede Teşkilat-ı Mahsusa müfrezeleri görülmeye başladı:

> Teşkilat-ı Mahsusa müfrezelerinin gerisinde uzun erzak kafilelerinin hareketi, maksad-ı teşkile muhalif ve mezkur [bahsi geçen] müfrezelerin tesadüf edecekleri kıtaatdan perakende suretde iaşeleri ise intizamsızlık ve müşkilatı dahi bulunacağı cihetle mezkur müfrezelerin muvakkaten [geçici olarak] beraber bulunacakları kıtaat tarafından kontrato mucibince esmanı [bedelleri] peşinen kendilerinden alınmak şartıyla iaşeleri muvafık görülerek, kendilerine de ayrıca mikdar-ı kafi para verilmiş bulunduğundan herhangi kıtaya müracaat ederlerse, oraca bervech-i maruz [arz edildiği şekilde] iaşeleri hususunun temini zımnında umum kıtaata tamimen emir ve irade buyurulmak marazında işbu muhtıra takdim kılındı.[10]

Belge 7: Teşkilat-ı Mahsusa'nın Balkan Muharebeleri'nde sahada olduğunu gösterir evrak (Kaynak: ATASE, BLH; K: 197, D: 37, F: 1-14)

10 Genelkurmay Askeri Tarih ve Strateji Etüt Başkanlığı Arşivleri (ATASE), Balkan Harbi Koleksiyonu (BLH): K: 197, D: 37, F: 1/14.

Teşkilat-ı Mahsusa artık fiilen sahadaydı. Resmen kurulması içinse yaklaşık bir sene geçmesi gerekecekti. Teşkilat-ı Mahsusa müfrezeleri Trablusgarp'taki mücadeleden farklı olarak Osmanlı nizami ordusunu gayrinizami destek kıtaları olarak takviye ettiler Balkan Muharebeleri'nin ilk safhasında. Koordinasyonları İstanbul Muhafızlığı tarafından sağlanıyordu. Ancak verim alınamayınca bu birlikler kısa süre sonra cepheden çekildiler.

GARBİ TRAKYA HÜKÜMETİ

Teşkilat-ı Mahsusa tekrar II. Balkan Savaşı sırasında, Temmuz 1913'te sahada görülecekti. Bu sırada Bulgarlar, Sırbistan, Yunanistan ve Romanya ittifakına karşı savaşacak ama başarısız olacaklardı.

Osmanlılar da bu süreçte boş durmayacak, fırsattan istifade Edirne'yi geri alacaklardı. Çeteler, Bulgaristan içlerine de akınlar düzenlemeye başlamıştı. Mustafa Paşa alınmıştı bile. Habibçe, Harmanlı, Hasköy derken Enver Bey'in emriyle Ortaköy'e de girildi. Ardından Mestanlı ve Kırcaali ele geçirildi ve buralarda yerel idareler tesis edildi. 22 Ağustos'ta Ortaköy'de Enver Bey ve gönüllüleri ile çeteciler arasında gerçekleşen buluşmadan Batı Trakya'da mücadele alanının genişletilmesi ve mahalli idarenin ele alınması kararı çıktı. Artık bir engel olmaksızın ilerlenebilirdi. Hemen Gümülcine ve İskeçe ele geçirildi. Enver Bey'in Libya için kurduğu geçici hükümet hayalinin Balkanlar'da gerçekleşmesinin önü açılmıştı.

Görsel 2: "Garbi Trakya bayrağı Dedeağaç gümrük binasında dalgalanıyor (20 Eylül 1913)" [Kaynak: Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Cilt II (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1992), Res. 13]

31 Ağustos 1913'te Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatası [Batı Trakya Geçici Hükümeti] kuruldu. Hükümetin başkanlığına Hoca Salih Efendi getirildi. Mahalli idarelere de geçici başkanlar atandı ve hepsi Gümülcine'deki geçici hükümet merkezine bağlandı. Hükümet-i Muvakkate'nin üzerinde Hükümet-i İcraiye bulunuyordu ki Teşkilat-ı Mahsusa'nın kurucu başkanı Süleyman Askeri bu hükümetin hem icra reisi hem de Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi unvanını taşıyordu. Edirne'nin alınmasında faydası görülen ve ilk dönem akınlarında isminden söz ettiren "Kuşçubaşı" Eşref de Umum Çeteler Kumandanı idi.

Fakat Bab-ı Ali dengeleri sarstığı gerekçesiyle geçici hükümetin ilgasını isteyecekti. Geçici hükümetin buna vereceği cevap ise sert olacaktı. Hükümet-i Muvakkate 25 Eylül 1913'te bağımsızlığını ilan ederek Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi'ne dönüştürüldü. Böylece bağımsız bir devlet kurulmuş oldu.

Geçici hükümetin bağımsızlık bildirgesi zamanlama açısından çok kritikti. Zira o sıralarda hem II. Balkan Savaşı'nı bitirecek anlaşma hem de Osmanlı-Bulgar ittifakı için görüşmeler yapılıyordu. Geçici bir hükümetin varlığı dahi Bulgarlar için kabul edilemezken, bağımsızlığını ilan etmiş bir devlet işleri iyice çıkmaza sokuyordu. Çünkü bölgede Bulgarlar değil Türkler çoğunluktaydı. Yani Osmanlı Devleti açısından Batı Trakya'da kurulan geçici hükümet ve bağımsız devlet hem II. Balkan Savaşı sonunda elde edilen

Görsel 3: "Garbi Trakya Erkan-ı Harbiye Reisi, İcra Hükümeti Reisi ve Milli Kuvvetler Kumandanı Süleyman Askeri Bey bir seyahatte tren vagonundan halkı selamlıyor (Eylül 1913)" (Kaynak: Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, Res. 10)

Doğu Trakya'daki kazanımların garantilenmesi hem de Bulgaristan ile ittifak tesis edebilmek açısından çok yarayışlı bir aparattı.

29 Eylül'de İstanbul Antlaşması imzalandı. Antlaşmaya göre Batı Trakya Bulgaristan'a bırakılacak ve Türk güçleri, yani gayrinizami birlikler, 25 Ekim'e kadar bölgeyi terk edecekti. Buna karşılık Doğu Trakya'daki kazanımlar korunacak ve Osmanlı-Bulgar ittifakı için görüşmeler ilerleyecekti. Böylece, yaklaşan kıyamet savaşı için Teşkilat-ı Mahsusa iki büyük iş başarmış oluyordu: hem ittifak kurulabilmesi için Bulgaristan'ı masaya oturmaya zorlamak, hem de bu ittifak sayesinde Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki kara bağlantısını sağlamak.

BULGARİSTAN SEÇİMLERİNE MÜDAHALE

Teşkilat-ı Mahsusa, Bulgar birliklerinin Batı Trakya işgalini tamamlamasından sadece bir ay sonra, 30 Kasım 1913'te resmen kuruldu. Böylece Batı Trakya ve Makedonya meseleleriyle uğraşmak üzere harekat icra eden bir gayrinizami harp örgütü bürokratik yapıların entegre bir parçası oluyordu. Teşkilatın ilk resmi icraatı da Bulgaristan'da kurduğu oyunun bozulmasına izin vermemek olacaktı.

Temmuz ayında Bulgaristan'da Kral Ferdinand tarafından işbaşına getirilen liberal lider Radoslavov'un hükümetinin iktidarda kalması Osmanlı Devleti açısından oldukça önemliydi. Radoslavov, kendisinden önce hükümete getirilmeye çalışılan demokrat Alexander Milanov'dan farklı olarak, Rusya değil Avusturya yanlısıydı. Daha da önemlisi, Osmanlı Devleti'ne yakın politikalar gütme taraftarıydı. Ne var ki Radoslavov hükümeti, 7 Aralık 1913 seçimlerinde *Sobranie*'de (Bulgar parlamentosu) çoğunluğu sağlayamadı. Ne yapıp edip Mart'ta tekrarlanacak seçimlerden galip çıkmalıydı.

Batı Trakya'da yaşayan Türkler sayesinde seçimleri kazanmayı başardı Radoslavov. Seçimlerde Türklerin Radoslavov lehine pozisyon almasını İstanbul Antlaşması'ndan sonra Süleyman Askeri tarafından bölgede bırakılan Teşkilat-ı Mahsusa mensupları sağladı. Teşkilatın bölgedeki çalışmaları sayesinde Radoslavov hükümetine 4 tanesi eski Bulgaristan'dan olmak üzere 16 Müslüman milletvekili kazandırıldı. Böylece hem Osmanlı Devleti'ne dost hem de Avusturya-Macaristan yanlısı bir hükümetin işbaşında kalması sağlandı. Teşkilat-ı Mahsusa bu suretle hem Bulgaristan'ın iç siyasetine müdahale etmiş hem de Osmanlı Devleti'nin dış politikası ve güvenlik siyaseti açısından kritik bir vazifeyi yerine getirmiş oluyordu.

İşte bu dönemde başlayan devlet destekli özel harp, Milli Mücadele'ye kadar Osmanlı savaş pratiklerinin önemli bir parçası olacaktı. Cumhuriyet

dönemiyle birlikte bu pratik kesintiye uğrayacak ve Seferberlik Tetkik Kurulu kurulmadan 2 sene önce, 1950 yılında MİT'te tesis edilen bir gayrinizami harp birimine kadar söz konusu pratiğin izine rastlanmayacaktı.

ASKERİ İSTİHBARAT

Osmanlı Devleti'nin dış politika ve güvenlik siyasetini ilgilendiren ana alanlardan biri de elbette askeri istihbarat idi. 1909-1913 yılları arasında II. Şube'de, izleri zor seçilebilmesine karşın bazı değişiklikler yaşandı.

II. Meşrutiyet'in ilanından kısa süre sonra Ferik Ahmet İzzet (Furgaç) Paşa, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Başkanı olmuştu. Genelkurmay teşkilatını yeni ihtiyaçlara göre şekillendiren Paşa, Harbiye Nezareti'ne bağlı olan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi'ndeki şubelerin sayısını yediden beşe indirdi. II. Şube, İstihbarat Şubesi olarak vazifesine devam etti.

II. Şube için en önemli değişikliklerden biri 31 Mart Vakası'ndan sonra gerçekleşti. II. Abdülhamit'in haledilmesinden sonra Yıldız Sarayı'ndaki Maiyyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiyesi dağıtıldı. Böylece askeri istihbarattaki ikilik ortadan kalkıyor ve çok daha merkezi bir sisteme geçilmiş oluyordu. Bu dönemde de II. Şube, yabancı devlet ordularına ait askeri bilgilerin ataşemiliterlerden alınarak toplanması yanında, yerli ve yabancı yayınların takibi ile elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi görevlerini yürütmeye devam etti. Canlı kaynak teminiyle alınan bilgiler ise son derece kısıtlıydı, çünkü hem finansman eksikliği söz konusuydu hem de hafiyelik ilga edilmişti.

Kıtalardaki durum da farklı değildi. Buralardaki istihbarat faaliyetleri de ancak bir harp esnasında keşif kollarının yetenekleri ve muhabere imkanlarının izin verdiği ölçüyle sınırlıydı. Tugay ve alay seviyesinde bir istihbarat teşkilatı ve faaliyeti yoktu. Tümen, istihbarat teşkilat ve faaliyetlerinin taktik alanda ilk kademesini teşkil ediyordu. Ordu karargahlarındaysa II. Şubeler yine istihbaratla meşgul oluyorlardı.

Balkan Savaşları'ndaki başarısızlık askeri istihbaratta acil şekilde reformlara ihtiyaç olduğunu göstermişti. Ancak II. Şube'nin de söz konusu reformlardan payını alması için Birinci Dünya Savaşı'ndaki sıkıyönetim dönemini beklemek gerekecekti.

GEÇİŞ DÖNEMİNDE PROPAGANDA

Balkan Savaşları'nın yaratabileceği yıkım çok büyüktü. Bunu gören Osmanlı yöneticileri savaş sırasında Trablusgarp Savaşı'nda kaybedilen kamuoyu savaşının kazanılması yönünde irade gösterdiler.

Bu amaçla atılan ilk adımlardan biri Tetkik ve Teftiş Komisyonu'nun kurulması oldu. Komisyon, cephede görev alacak yabancı savaş muhabirlerini organize edecekti. Savaş muhabirleri yanında harp sahasında iş görebilecek subay ve ataşemiliter gibi görevlilerin tertibi de komisyonun görev kapsamındaydı. Bunlara ek olarak, harp sahasında görev almak isteyen muhabirlerden başvurusu kabul edilenlerin cephede hangi koşullarda görev yapacağına ilişkin Yabancı Muhabirler Nizamnamesi yayımlanmıştı.

Çıkarılan diğer propaganda kitaplarında da barbarlık ve vahşetin yanı sıra Müslümanlara karşı yürütülen "Haçlı seferleri" ve intikam duygusu işleniyordu. *Harp Mecmuası* ve *Resimli Kitap* gibi gazete ve mecmualardaki görsel propagandaysa bu çabaları destekler nitelikteydi.

> Falan derede anaların yanında yavrucaklar, zevcelerin önünde kocalar koyun gibi boğazlanıyor, parçalanıyor; falan kasabanın sokaklarında çıplak Müslüman kızları alay alay dolaşdırılıyor; falan hastahanede burun ve kulakları kesilmiş bedbahtlar inliyor; falan köyün camiinde veya samanlığında namusları paymal edilmiş kadınlar, erkekler diri diri yakılıyor; falan Balkan'da yüzlerce bedbaht Osmanlı esirleri süngü ile kurşun ile itlaf ediliyor... (Ah, Osmanlı ve esir kelimeleri yan yana gelmeli mi idi?)[11]

Bu süreçte resmi savaş haberleri kurumu olarak Osmanlı Telgraf Ajansı'nın kurulması da, kurumsal bir basının tesis edilmesine olduğu kadar devlet propagandasına da hizmet edecekti. Ajans, Osmanlı aleyhine yürütülen propaganda faaliyetlerine karşı yabancı savaş muhabirlerine yazdırdığı metinleri Avrupa kamuoyuna servis ediyordu. Harp hakkındaki gelişmeleri de İstanbul basınına iletiyordu.

Gelişmeler bunlarla sınırlı değildi. Ayrıca Osmanlı Matbuat Şirketi kurulmuştu. Şirketin amacı matbuatın menfi faaliyetlerini sonlandırmak ve uluslararası kamuoyunda devlet propagandası yürütebilmekti. Şirket, tüm matbu ürünleri basabilecek, servis edebilecek ve kontrolünü sağlayabilecekti.

Ayrıca, Balkan Savaşı'nı müteakip Matbuat-ı Dahiliye ve Matbuat-ı Ecnebiye birleştirilerek Hariciye Nezareti'ne bağlı Matbuat-ı Umumiye Müdüriyeti kurulmuş, böylece iki kurumun fonksiyonları merkezileştirilmişti. Müdüriyetin amacı Batılı devletlere Osmanlı'nın iç işleri ve siyasi faaliyetleri ile ilgili bilgi vermek, doğru olmayan haberlerin yayımlanmasının önüne geçmek ve tekzip faaliyetleriydi.

11 Ahmed Cevad. *Kırmızı Siyah Kitab: 1328 Fecayii*, Cilt I (İstanbul: Neşr-i Vesaik Cemiyeti, 1329/1913), 3.

"VAKT-İ İSTİBDATTA SÖZ SÖYLEMEK MEMNU İDİ..."

Artık kamusal seferberlik askeri seferberliğin ayrılmaz bir parçası sayıldığı için propaganda yanında önceki dönemlerde olduğu gibi sansür de işletilmeliydi. Halbuki böyle başlamamıştı "devr-i hürriyet". 25 Temmuz 1908 sabahı Ahmet Cevdet (Oran) *İkdam*'daki yazıları sansüre göndermeden basmıştı. Ahmet İhsan'ın (Tokgöz) *Servet-i Fünun*'u da eleştiri şiddeti yüksek yazılar yayımlamıştı. Başta çekingen kalanlar ile *Tanin* gibi yeni kurulanlar da katılınca doludizgin bir yayın hayatı başlamıştı Kanun-i Esasi'nin tekrar yürürlüğe girmesiyle beraber.

Yayın öncesi muayene ve teftiş, yayın sonrasında da sansür kaynaklı ceza olmayınca gazete imtiyazı alanların sayısı birkaç ay içinde 200'ü geçmişti. Ancak hürriyete susamışlığın yanı sıra eski döneme duyulan kin sebebiyle veya basitçe şantaj yapmak gayesiyle gazete çıkarılması, basın hayatını anarşiye sürüklüyordu.

II. Meşrutiyet'in üstünden çok geçmedi; 31 Mart Vakası'ndan sonra askeri idarenin kaim olmasıyla matbuata sansür kondu. Kısa süre sonra da yeni Matbuat Kanunu çıkarıldı. Yeni kanun hükümete dolaylı yoldan sansür hakkı tanıyor ve devlet emniyetini ihlal eden ve devlete karşı isyana teşvik eden neşriyatı tatil etme, yabancı yayınların da ülkeye girişini yasaklama yetkisi veriyordu.

Uygulamalar savaşların da etkisiyle giderek katılaşacaktı. Balkan Harbi'nde savaşla ilgili Harbiye Nezareti'nin onayladığı haberler dışında hiçbir haber yayımlanamayacaktı. Elbette kağıt üzerindeki söylemlerle fiili uygulamalar farklılaşıyordu. *Takvim-i Vekayi* gibi resmi araçların savaşla ilgili sessizliğini yer yer özel gazetelerin bozduğu oluyordu. Gazetecilere hapis cezaları verilse de, gazeteler ve matbaalar kapatılsa da sonuç değişmiyordu.

Sansür ister istemez haberleşmede sıkı bir denetime zemin hazırlıyor ve istihbari uygulamaları davet ediyordu. İstanbul ile Avrupa arasındaki iletişimin kontrol altına alınması için bu dönemde telgraf haberleşmesi ve posta kurumları sürekli denetim altında tutuluyordu. Sefaretler de sürekli gözetleniyordu. Kurumlar arası iletişimde şifreli yazışmalara dikkat edilmesi de bu süreci tamamlıyordu.

Propaganda, sansür ve kamuoyu yaratılması yönündeki ciddi çabalara karşın Osmanlı Devleti istediği etkiyi elde edemedi. Konjonktür, ordunun kötü savaş performansı, okuryazar oranının düşüklüğü ve iletişim imkanlarının kısıtlı olması galebe çaldı propaganda çabalarına. Söz konusu durum Osmanlı Devleti'nin güvenlik istihbaratı ve espiyonaj alanındaki açıklarıyla birleşince, istihbari alanda vahim bir durum ortaya çıktı. Devletin toparlanmak için vakte, nakde ve insan sermayesine ihtiyacı vardı. Ama kervan yine yolda düzülecekti. Çünkü kader savaşı gelip çatmıştı.

III. KISIM: 1914-1918

II. ŞUBE GENİŞLİYOR

Harbiye Nezareti'nde, yani bugünkü İstanbul Üniversitesi rektörlük binasında, Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın makamının üst katında, kapısının üzerinde "çok gizli" anlamında çift hilal bulunan bir oda vardı. Bu odaya girmek kolay değildi. Sorgu sualin ardından kapıdaki süngülü nöbetçiyi de aşmanız gerekiyordu. İçeride oturan kişiyse Erkan-ı Harbiye-i Umumiye II. Şube'nin, o dönemki adıyla II. İstihbarat ve Matbuat Şubesi'nin en uzun süre müdürlüğünü yapan Seyfi (Düzgören) Bey'den başkası değildi.

Seyfi Bey, onu tanıyanlar tarafından becerikli ve çalışkan birisi olarak tarif ediliyordu. Buna rağmen şubenin işlerine yetişmesi mümkün değildi. Çünkü şube sadece askeri istihbaratla ilgilenmiyor, büyük ölçüde diğer kurumların yürütmesi gereken istihbari görevleri de yürütüyordu. Şubenin görevlerinin detaylandırıldığı evrak bunu açıkça gösteriyordu:

> İstihbarat ve Matbuat Şubesi
>
> Dost ve düşman ordularına aid istihbaratı cem eder [toplar]. Bu malumata müsteniden [dayanarak] vaziyat-ı harbiyeyi mütemadiyen harita üzerinde tesbit eder. Matbuat-ı dahiliyeyi [yurtiçi basını] teftiş ve takib ederek kendi ordumuzla dost ordulara dair neşriyatda bulunmalarını men eder. Bu şube harekat-ı harbiye şubesinin muvafakatıyla neşri caiz ve lazım olan haberleri matbuata tevdi [teslim] eder. Keza dost ve düşman devletler hakkında malumat almak üzere matbuatı teftiş eder. Mezkur [bahsi geçen] şube ecnebi muhabirleriyle ataşemiliterlerine aid hususatla iştigal eder. Bu şube kendi casuslarımızı idare ve düşman casuslarını tarassud eder [gözetler]. Bu hususda bazı jandarma zabitanıyla polis memurları mezkur [bahsi geçen] şubenin emri altındadır.[12]

12 ATASE, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu (BDH); K: 241, D: H1, F: 001.

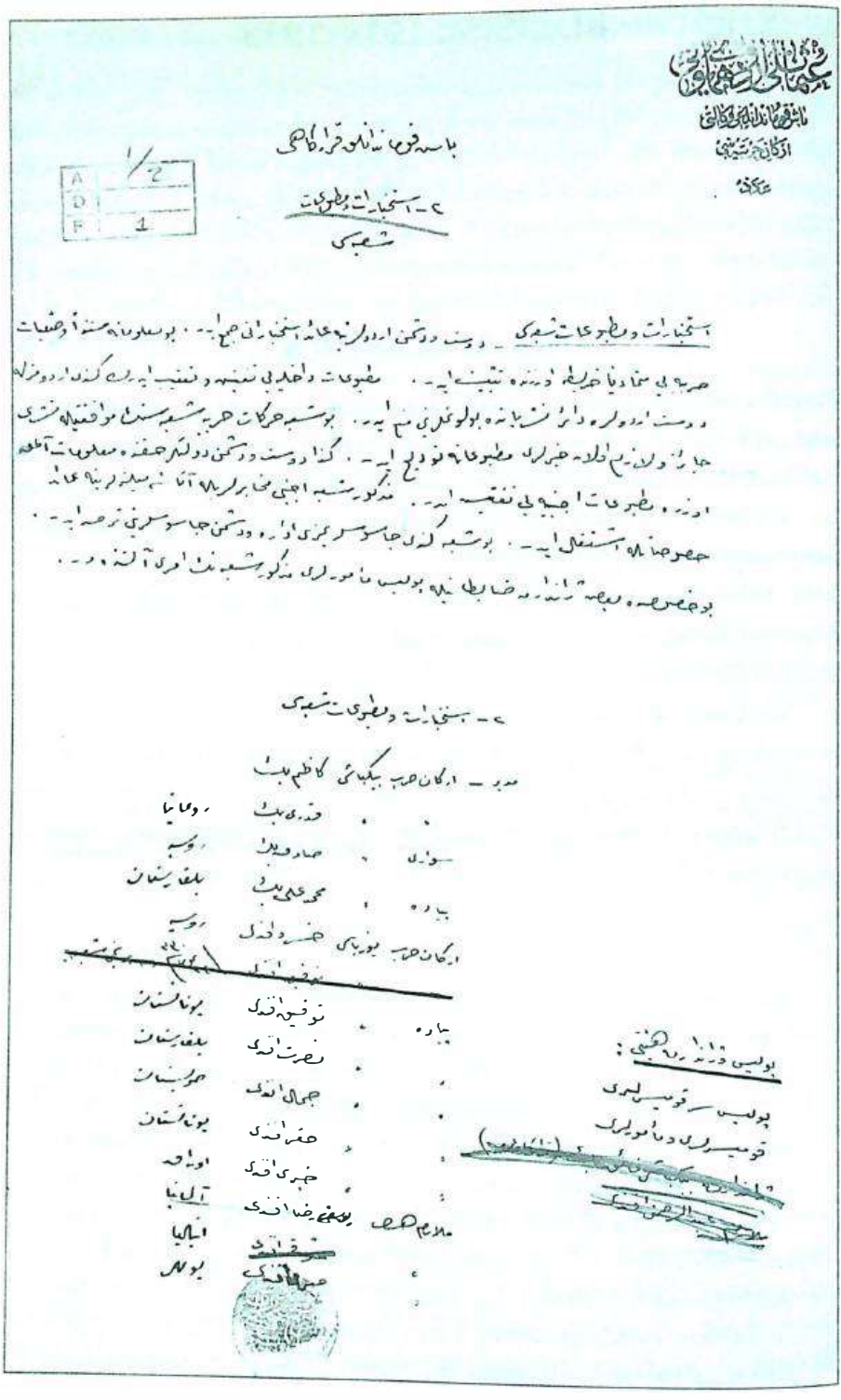

Belge 8: II. Şube'nin Görevleri (Kaynak: ATASE, BDH; K: 241, D: H1, F: 001)

II. Şube'nin bu denli merkezileşmesi ve genişlemesindeki en önemli itici güç, konuyu doktora tezinde detaylı bir biçimde inceleyen Somer Alp Şimşeker'in belirttiği gibi, Balkan Savaşları'nda yaşanan faciaydı. İmparatorluk topraklarının üçte biri ve nüfusun %16-20'si kaybedilmişti. Yaklaşık 600 bin kişi katledilmişti. 400 bin kişi de sınırları daralmış bir imparatorluğa göç etmek zorunda kalmıştı. Öte yandan yenilgi ve yaşanan facia, aynı 93 Harbi'nde olduğu gibi, büyük reformlara zemin hazırlıyordu.

Reformların başında yenilgilerdeki en büyük pay sahibi olarak görülen ordunun yeniden yapılandırılması geliyordu. Enver Paşa'ya göre yapılandırma sadece ordunun araç gereç ihtiyacını karşılamayı değil, ordu teşkilatında yapılacak değişiklikleri ve komuta kademesinin gençleştirilmesini de kapsıyordu. Bu değişikliklerden nasibini alacak birimlerden biri de II. İstihbarat ve Matbuat Şubesi olacaktı.

II. Şube'yi giderek merkezileştiren ve yetki alanını genişleten bir diğer faktör de Birinci Dünya Savaşı ile ilgiliydi. Böylesi bir savaşta Osmanlı Devleti yalnız kalmayı göze alamazdı. Balkan Savaşları'ndaki kayıplar henüz çok tazeydi zihinlerde. Devlet uzun vadeli güvenliğini garanti altına almak ve bağımsız bir güç olarak varlığını devam ettirmek istiyordu. Ayrıca uygun şartlar oluşursa Kafkaslar'da, Balkanlar'da ve Orta Doğu'da kaybedilmiş eski topraklar ve belki de yenileri alınabilirdi. Yoğun çabalardan sonra, İtilaf güçlerine katılma kozunu kullanarak Almanya'yı ittifaka ikna etti Osmanlı Devleti ve 2 Ağustos 1914'te gizli bir anlaşmaya imza attı. Bunun hemen ardından da "müsellah bî-taraflık [silahlı tarafsızlık]" ilan etti.

Almanya ve Avusturya-Macaristan ile ittifak, Osmanlı Devleti'nin Kafkasya, Gelibolu, Sina-Filistin ve Mezopotamya-Irak'tan oluşan dört ana cephe yanında Arabistan-Yemen, İran, Azerbaycan, Romanya, Makedonya ve Galiçya gibi ikincil cephelerde de savaşmasına neden olacaktı. Ciddi bir istihbarat sistemine sahip olmak bu yüzden hayati önemdeydi.

Çok fazla ve farklı düşman vardı. Birleşik Krallık, Rusya ve Fransa'nın başını çektiği ve giderek büyüyecek İtilaf blokunun gerek savaşın cereyan edeceği sahada ve tarafsız bölgelerde gerekse Osmanlı Devleti'nin kendi sınırları dahilinde casusluk faaliyetleri yürüteceği açıktı. Bu faaliyetlerin de engellenmesi gerekiyordu.

Dahası, ne kadar süreceği belli olmayan seferberliğe insan kaynağı sağlamak, devlet politikalarına meşruiyet kazandırmak ve savaş çabasına karşı olan muhalefeti ve başarısızlıkları gözden uzak tutmak için propaganda ve sansür gerekiyordu.

Tüm bu şartlar, modern Türk istihbarat tarihinin o zamana kadar gördüğü en merkezi ve en geniş yetkilere sahip yapısını ortaya çıkardı. II. İstihbarat

ve Matbuat Şubesi, Ağustos 1914'ten sonra kısa süre içinde dört defa yeniden yapılandırılarak 1915 ortalarında nihai halini alacaktı.

İSTİHBARAT VE MATBUAT ŞUBESİ		
ECNEBİ İSTİHBARAT	BİRİNCİ MASA Rusya, Almanya, Bulgaristan	İKİNCİ MASA İngiltere
	ÜÇÜNCÜ MASA Fransa, Portekiz, Belçika, Amerika, Japonya	DÖRDÜNCÜ MASA Yunanistan, Sırbistan, Karadağ, Romanya
KARŞI CASUSLUK	JANDARMA	EMNİYET-İ UMUMİYE
SANSÜR	SANSÜR MÜFETTİŞLİKLERİ	DAHİLİ HARB PROPAGANDA ŞUBESİ
SİYASİ VE MAHREM	MAHREM	

Tablo 2: İstihbarat ve Matbuat Şubesi
[Kaynak: Somer Alp Şimşeker, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İstihbaratı: İkinci Şube Tarihi* (İstanbul: Kronik Yayınları, 2022), 90]

Ecnebi İstihbarat (Ordular)

II. Şube'nin Ecnebi İstihbarat kısmı, müttefik ve düşman ülkelerle ilgili istihbarat üretiyordu. Eskiden sadece dış askeri istihbarattan ibaret olan faaliyetlerinin yanına savaşın kapsamının genişliği ve sıkıyönetim sürecinden ve Harbiye Nezareti'nin en önemli karar alıcı merci olmasından dolayı siyasi ve kısmen ekonomik istihbarat da eklenmişti. Espiyonaj çerçevesinde II. Şube özellikle Hariciye Nezareti teşkilatıyla sıkı bir işbirliği içindeydi.

Karşı Casusluk

II. Şube'nin mesul olduğu bir diğer alan kontrespiyonajdı. Şubenin yetkisi o kadar genişti ki Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti ve Jandarma da

kontrespiyonaj faaliyetleri bakımından şubenin emrine verilmişti. II. Şube'nin veya vilayetlerde II. Şube adına görev yapan istihbarat zabitlerinin onayı olmadan casus olduğundan şüphelenilen şahısların takip edilmesi ve tutuklanması yasaklanmıştı. Bu emrin tek istisnası, delilleri yok etme imkanlarından dolayı suçüstü yakalananlardı. Casusluğundan şüphelenilen herkes vilayetlerdeki askeri mevkilerde bulunan istihbarat zabiti tarafından sorgulanacaktı. Sorgulanan casus sıkıyönetim mahkemesine, sorgulamadan elde edilen bilgilerse doğrudan Karargah-ı Umumi'ye gönderilecekti.

Emniyet Müfettişlikleri

Peki, bu süreçte Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti ne yapıyordu? 1913 yılı sonunda kurulan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bünyesindeki Istıtlaat Müdüriyeti muhtemelen 1915 baharında lağvedilmişti. Ortaya çıkan boşluk birkaç ay sonra "Emniyet Müfettişliği" unvanıyla ihdas edilen yeni bir memuriyetle kapatılmaya çalışılacaktı. 5 Mayıs 1915 tarihinde Emniyet Müfettişliklerinin bulunduğu yerlerde "Istıtlaat Memurluğu" oluşturuldu. Buraya bağlı memurlar, emniyet müfettişlerine yüklenen istihbarat toplama ile zararlı şahısların ülkeye girişlerini kontrol etme ve engelleme görevlerini yerine getiriyorlardı. Bu birim, II. Şube'nin kumandası altında kurulan "Askeri Pasaport Şubesi" ile de yakın teşrikimesai ediyordu.

Fakat bu dönemde kurulan Emniyet Müfettişliklerinin modern Türk istihbarat tarihindeki değeri anlaşılamadı. Halbuki Osmanlı'nın son döneminde sahada gördüğümüz bu birim Cumhuriyet dönemine tevarüs edecek ve Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin B Şubesi'ni, yani müdafaa birimini teşkil edecekti.

Sivil İstihbarat Heyeti

II. Şube, espiyonaj ve kontrespiyonaj faaliyetleri kapsamında Sivil İstihbarat Heyeti'ni tesis etmiş, heyet bünyesinde bu iki faaliyeti birleştirerek eşine pek rastlanmayan bir uygulamaya imza atmıştı. Şimşeker'e göre bu heyet, iç istihbaratta düşman ve tarafsız devletlerin casusluk faaliyetlerini takiple yükümlü kılınmıştı. Haber elemanlarına polisle yazışabilmeleri için özel bir kimlik tahsis edilmiş ve kanıt bulması durumunda şüphelileri tutuklama yetkisi verilmişti. Dış istihbarattaysa heyete hedef ülkelere gönderdiği elemanlar vasıtasıyla askeri ve siyasi koşullar hakkında istihbarat toplama görevi verilmişti. Heyetin bu görevi yürütecek elemanları özellikle Rum ve Yahudi tüccarlardan seçilmiş ve seçilenlere özel pasaport ve mürur tezkereleri ayarlanmıştı.

Propaganda ve Sansür

II. Şube'nin üçüncü kısmı ise hem ülke içinde hem de ülke dışında yürütülecek propagandadan sorumluydu. Nihayetinde seferberliğin devam edebilmesi, savaş hükümetinin politikalarının meşru hale getirilebilmesi ve muhaliflerin sansürlenebilmesi gerekiyordu. Dahili Harp Propaganda Şubesi bu amaçla kurulmuştu.

Bu şube bilgiyi ve dolayısıyla toplumu yönlendirebilecek neredeyse tüm vasıtalara hakimdi. Matbuatı doğrudan kontrol edebiliyor, istediği haberi köpürtüp istemediğini de karartabiliyordu. *Harp Mecmuası* gibi tamamen kendi çıkardığı bir yayına sahipti. Ayrıca sinema alanında da faaldi. Seyyar ve sabit sinema müfrezeleri cephede yaşananları filme kaydediyor ve bunlar vilayetlere taşınıyordu.

Okuma yazma oranlarının düşük olmasından dolayı görsel propaganda çok önemliydi. Fakat bu bağlamda henüz emekleme safhasında olan sinemadan daha önemlisi resim ve fotoğraftı. Seyit Onbaşı'nın meşhur fotoğrafı *Harp Mecmuası*'ndan nasıl çıktı dersiniz? Yurtdışında da benzer çalışmalar görülüyordu. Hatta Seyit Onbaşı'nın fotoğrafı Bükreş Büyükelçiliği'ne de gönderilmişti. Örneğin, Ressam Namık İsmail Bey, Seyfi Bey'in talimatıyla 1917'de Şişli'de ressamlar için savaş resimleri atölyesi açmıştı. Bir sene sonraysa Viyana, Berlin, Budapeşte ve Sofya'da düzenlenen Türk Ressamlar Sergisi'ne gönderilmişti.

Görsel materyal bağlamında sergiler de mühimdi. Savaş ganimetleri cepheden toplanıyor ve sergileniyordu. Bandolar, musiki heyetleri ve tiyatrolar ülkenin dört bir yanına gönderiliyordu. Hatip ve vaizler de camilerde, kahvehanelerde ve kalabalık kamusal mekanlarda vaazlarını ve nutuklarını irat ediyorlardı. Böylece cephedeki askerlerin savaş çabasına olan inancının pekişeceği, özellikle askerlik çağındaki erkeklerin topyekûn seferberliğe destek olacakları ve cephe gerisinde binbir zorlukla uğraşan kadınların da savaşın getirdiği yüke katlanma azminin artacağı umuluyordu.

Ülkedeki propaganda faaliyetlerinde en üst kurum II. Şube olmasına karşın her şey tek başına buradan yürütülmüyordu. Müdafaa-i Milliye Cemiyeti ve Osmanlı Donanma Cemiyeti gibi İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne organik bağları bulunan yarı resmi kuruluşlar ve Harbiye Nezareti'ne bağlı Genç Dernekleri gibi kuruluşlar da propaganda faaliyetlerinde bulunuyorlardı. Propagandadaki ideolojik renk baskın olarak İslamcı ve Türkçüydü. Sürekli olarak vurgulanan kavramlar ise "uyanış", "diriliş" ve "fedakarlık"tı.

Propagandayı desteklemek üzere sansür fonksiyonu da II. Şube emrine verilmişti. Osmanlı Devleti'nde katı sansür savaşın hemen başında,

Ağustos ayında başladı. Devleti ve ordunun savaş çabasını ilgilendiren hemen hemen tüm bilgilerin yayımlanması yasaklandı. Yapılacak yayınlara da sansür müfettişlikleri tarafından onaylanma şartı getirildi. Sansür şartlarına uymayan gazeteler anında kapatılacak, editörleri divanıharpte yargılanacaktı. 1908 İstanbul'unda 377 süreli yayın varken, savaş sonunda, yani 1918 payitahtında sadece 14 süreli yayının hayatta kalabilmiş olması sansürün geldiği noktayı açıkça göstermektedir. Birinci Dünya Savaşı'nda sansür artık sadece basını kapsamıyor, sansür müfettişlikleri aracılığıyla posta ve telgraf ofisleri de denetime tabi tutuluyordu. Diplomatik misyonlara ait olmadıkça mektup veya telgrafların kapalı zarf içinde gönderilmesi yasaktı. Bunun denetimi de II. Şube'nin sorumluluğundaydı. Dahası, bizzat II. Şube kuryeleri de sansürden kurtulamadılar. Bu kuryelerin Sansür Nizamnamesi'ne aykırı olan yabancı ve yerli kaynaklardan herhangi bir ürünü teslim etmesi de yasaklandı.

II. ŞUBE İLE ABTEILUNG IIIB BİRBİRİNE NE KADAR BENZİYOR?

II. Şube'nin "Ecnebi İstihbarat", "Casusluğun Men'i" ve "Propaganda/Sansür"den oluşan 3 ayaklı yapısıyla Alman Genelkurmay Başkanlığı'nın askeri istihbarat şubesi olan Abteilung IIIb'nin yapısı arasında ciddi benzerlikler bulunuyordu.

Florian Altenhöner, Markus Poehlman ve Şimşeker, II. Şube'ye benzer şekilde Abteilung IIIb'nin görevlerinin de savaşın başlamasıyla birlikte genişletildiğini belirtiyor. Öte yandan II. Şube'nin aksine o vakte kadar karşı casuslukla ilgilenen IIIb istihbarattan da sorumlu hale geldi. Kısa süre içinde sansür ve dahili propaganda faaliyetleri de şubenin omuzlarına yüklenecekti. Bu tarafıyla Balkan Savaşları'ndan sonra Osmanlı ordusundaki reformları desteklemek üzere çağırılan Alman Islah Heyeti'nin II. Şube yapısı üzerinde etkileri olduğu söylenebilir. Ancak II. Şube'nin Alman teşkilatını etkilemiş olabileceği de gözden uzak tutulmamalıdır. Zira propaganda ve sansür fonksiyonu IIIb'den önce II. Şube'de ortaya çıkmıştı.

II. Şube ile Abteilung IIIb arasındaki benzerliklerin ötesinde, II. Şube ile Cumhuriyet döneminde kurulacak MAH'ın iç yapılanması arasında benzerlikler olduğunu söylemek mümkündür. 1926'da MAH'ın kuruluş çalışmaları başladıktan sonra karşılaşılacak teşkilat yapısında da espiyonaj, kontrespiyonaj ve propagandadan oluşan bir sistem bulunacaktı. Ancak teşkilat bu defa Erkan-ı Harbiye-i Umumiye'ye değil Başbakanlık makamına bağlı olacak ve bu teşkilata D Şubesi adıyla bir teknik şube de eklenecekti.

GAYRİNİZAMİ HARP VE TEŞKİLAT-I MAHSUSA

Merkez karargahta ciddi dönüşümler yaşanırken imparatorluğun bir başka köşesi olan Suriye'de de hummalı çalışmalar yapılıyordu. Enver Paşa'nın yaveri Urban Kumandanı Mümtaz Bey ve "Kuşçubaşı" Eşref, Sina-Filistin Cephesi'nde gönüllüler topluyor ve bunları Şam'daki özel karargahlarında gerilla birimlerine dönüştürüyordu. Aynı sırada, Osmanlı Devleti'nin Cebel-i Garbi senatörü ve İbadi aşiretlerinin lideri Süleyman el-Baruni komutasında oluşturulan bir birlik Trablusgarp'a gönderilmişti. Bu birlik, bölgedeki en önemli güç olan Senusileri, Osmanlı davasına kazanmak için çalışmalar yürütüyordu. Birkaç ay içerisinde de üç kişilik bir merkez heyeti ve 20 muvazzaf askerden oluşan bir ekip Sudan'a geçecek ve Darfur Sultanı Ali Dinar'ı Osmanlı ile birlikte hareket etmeye ikna etmek için çalışacaktı.

Birbirinden bağımsız gibi duran bu gelişmeler, Osmanlı Devleti'nin İngiliz işgali altındaki Mısır'ı çevreleme planının bir parçasıydı. Plana göre, Mısır'ın içinde bulunan 600 kadar elemanın bölgeyi kontrol altında tutan İngilizlere karşı yürüteceği yıkıcı faaliyetler, doğuda Suriye'den 8. Kolordu'nun ve gönüllülerin, batıda Trablusgarp'tan Senusilerin lideri Seyyid Ahmed es-Senusi'nin ve daha az ölçüde güneyde Sudan'dan Ali Dinar'ın saldırılarıyla desteklenecekti. Böylece Mısır'da İngiliz yönetimine karşı İslami bir ayaklanma çıkarılması planlanıyordu. Amaç olabildiğince fazla İngiliz birliğini Mısır'da tutup onların Avrupa'ya ve Boğazlar'a sevkini engellemekti. Hatta işler çok yolunda giderse Mısır belki geri alınabilirdi.

İcrası zor ve başarıya ulaşma şansı oldukça düşük olan bu planın merkezinde kim yer alıyordu dersiniz? Teşkilat-ı Mahsusa. Batı Trakya ve Makedonya işleriyle görevli bir yapı olarak işe başlayan Teşkilat-ı Mahsusa, savaş şartlarına göre tekrar organize edilmişti. Artık Osmanlı savaş çabasının ve planlarının entegre bir parçasıydı. Sadece Mısır'da değil, Doğu ve Batı Afrika'da, Ortadoğu'da, Orta Asya'da, Kafkaslar'da, Balkanlar'da ve Avrupa'da yukarıdakine benzer onlarca nefes kesen operasyon icra edecekti.

Peki ama neydi üzerinden gizem perdesi bir türlü kalkmayan bu teşkilat? Bir istihbarat örgütü mü? Bir casusluk teşkilatı mı? Bir propaganda birimi mi? Yoksa bir nevi çeteler birliği mi? Hiçbiri değildi. Bir erken dönem gayrinizami harp örgütüydü Teşkilat-ı Mahsusa.

İtilaf devletlerinin kolonileri yanında, cephelerde, düşman işgali altındaki yerlerde veya tarafsız bölgelerde, kısaca Osmanlı Devleti'nin etki ve ilgi sahasının tamamında hareket edebiliyordu. Baskın olarak yerel halk ve yerel kaynaklar ile, kısmen de merkezi yönetim tarafından desteklenen ve büyük bir insan kaynakları havuzundan toplanan üniteler ile faaliyet

gösteriyordu. Çete harbi, istihbarat toplama, kışkırtma ve propaganda taktik unsurlarıydı. Operatif seviyede amacıysa direnişler meydana getirmek, var olan direnişleri şiddetlendirmek ve daha az önemli olarak da düzenli birlikleri desteklemekti. Tüm bunlar düşmanın askeri, iktisadi ve siyasi açıdan yıpratılmasına etki edecekti muhakkak. Yani Teşkilat-ı Mahsusa gitgide Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndaki askeri stratejisinin önemli ayaklarından biri haline geliyordu.

Osmanlı Devleti'nin yer aldığı ittifak grubundaki görevi İtilaf devletlerini olabildiğince meşgul ederek Avrupa savaş sahasından uzak tutmaktı. Çünkü Avrupa, savaşın kaderinin tayin edileceği yer olarak görülüyordu. Teşkilat-ı Mahsusa da yürüteceği özel harp faaliyetleriyle düşmanın kuvvetini Avrupa haricine çevirmesine yardımcı olacaktı. Bu amaçla Osmanlı Devleti stratejisine eklemlenen Teşkilat-ı Mahsusa'nın operasyonel coğrafyasının genişliğine inanmak günümüzde bile gerçekten zor. Bir örgüt düşünün ki batıda İspanya'dan doğuda Çin ve Endonezya'ya, kuzeyde Rusya'dan güneyde Yemen'e kadar faaliyet gösteriyor olsun.

Teşkilat-ı Mahsusa, Libya'da direniş örgütleyip İtalyanların kolonyal kaynaklarını Avrupa'dan bir nebze çevirmiş, hatta Yunanistan ve Sırbistan'a karşı Balkanlar'da faaliyet icra etmiş olsa da aslen odağında İngiltere, Rusya ve daha az ölçüde de Fransızlara karşı ayaklanmalar çıkarmak veya mevcut ayaklanmaları desteklemek yer alıyordu.

Tablo 3: Teşkilat-ı Mahsusa'nın Kuruluşu

Birleşik Krallık

Yukarıda bahsettiğim gibi, İngilizlere karşı önce işgal altında tuttukları Mısır'da ciddi sorunlar çıkarılacaktı. Osmanlı'nın planı, savaştan önce Mısır içine yerleştirilmiş ajanların yıkıcı faaliyetlerini desteklemekti. Sonuçta 1916 ortalarında İngiliz karşı taarruzu başlayana kadar İngilizler Mısır'da ciddi bir kuvvet tutmak zorunda kalacaktı.

Projenin Trablusgarp ayağı ise Enver Paşa'nın kardeşi Nuri (Killigil) Bey ve onun ileride Irak'a iki kere başbakanlık yapacak olan yardımcısı Cafer el-Askeri tarafından yürütülüyordu. Onların burada kurduğu Afrika Grupları Kumandanlığı'nın Trablusgarp'tan Mısır'a saldırıları –her ne kadar bu saldırılar başarılı olmasa da– İngilizleri savaş sonuna kadar Batı Çölü'nde 40.000 kişilik bir güç bırakmak zorunda bıraktı. Teşkilat-ı Mahsusa tarafından projeye eklemlenen Sudanlı Ali Dinar ise İngilizlerin kaygılarını daha da artırdı.

Bir başka hedef ise Hindistan'dı. Bölgeye Osmanlı-Alman misyonları gidiyordu. İran'dan Afganistan'a gidenler Afgan emirini Hindistan'a saldırması için kışkırtmaya çalışıyordu. Belucistan üzerinden doğrudan Hindistan'ın kuzeybatı sınırından sızanlar da vardı. Operasyonlar, nihayetinde başarısız olsa da 1917 ortalarına kadar devam etti. Her ne kadar Afgan emirini ikna edemeseler ve İpek Mendil Komplosu ve geçici bir Hindistan hükümeti kurulması gibi girişimler beklenen sonuçları üretmese de bu faaliyetler İngiliz istihbaratını hem Hindistan'ın bir kısmında hem de Afganistan'da meşgul etti.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın, ilk başkanı Süleyman Askeri'nin intihar edeceği Irak-Mezopotamya'daki faaliyetleri de benzer şekilde istenen etkiyi yaratamamasına karşın İngilizlerin Müslüman Hint birliklerinden şüphelenmelerine ve bunun sonucunda da Pathan birliklerini silahsızlandırıp amele taburlarına dönüştürmelerine etki edecekti.

Rusya

Teşkilat-ı Mahsusa, Osmanlı Devleti'nin kadim düşmanı Rusya'ya karşı da sahaya sürüldü. En önemli operasyon sahasıysa Kafkasya idi. Kafkas İhtilal Cemiyeti adı altında Erzurum, Van ve Trabzon merkezlerinde örgütlenildi. Bu ekiple bağlantılı –her ne kadar Almanlar tarafından organize edilmiş olsa da– bir Gürcü misyonu da bulunuyordu. Van'daki ekip İran'da, Trabzon'daki ekip Hopa-Borçka-Batum hattında, Erzurum'daki ekip ise Artvin-Doğu Beyazıt arasında faaliyet yürütüyordu. Ancak Teşkilat-ı Mahsusa kuvvetleri Rus istihbaratını meşgul etmek ve Rusları Batum ve Ardahan'a takviye güç göndermek zorunda bırakmak dışında gözle görülür bir etki gösteremedi.

Kafkasya haricinde Ruslara karşı harekete geçilen bir diğer alansa Orta Asya idi. Rus yayılmacılığı ve iskan çalışmaları burada uzun bir süredir sosyal ve ekonomik sorunlara sebep olmuştu. Bu sorunlar normalde askerlikten muaf tutulan Türkistanlıların savaş zamanı zorunlu askerliğe tabi tutulması kararıyla birleşince, 1916 isyanları meydana geldi. Teşkilat-ı Mahsusa sınırlı da olsa bu isyanların en önemlisi olan Yedisu İsyanı'nın alevlendirilmesinde rol oynadı. Semerkant ve Fergana'daki isyanların aksine Yedisu İsyanı altı ay kadar sürdü ve bölgede konuşlanmış Rus askeri olmadığından ayaklanmayı bastırmak için Ruslar bu bölgeye asker kaydırmak zorunda kaldılar. Bu askerlerin yokluğu Avrupa'da hissedilmese bile Türkistan'da askere alınması planlanan 250.000 kişiden sadece 123.000'i, onlar da ancak geri hizmetlere alınabildi.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın Rusya'ya yönelik projelerinden biri de Ukrayna ve Kafkaslar'ı ilgilendiriyordu. Birinci Dünya Savaşı başlarında Ukrayna Kurtuluş Birliği ile Teşkilat-ı Mahsusa arasında yapılan görüşmeler neticesinde, Rus ordusu gerisinde isyanlar çıkartabilmek için Kafkaslar ve Kuban bölgelerinde müşterek faaliyete girişilmesi kararlaştırıldı. Hatta Süleyman Askeri 500 Ukraynalı devrimci ve milliyetçinin eğitilip teçhiz edilmek üzere İstanbul'a gönderilmesini istedi. Her ne kadar proje taşıdığı risk ve yüksek maliyetinden ötürü iptal edildiyse de bölgedeki Rus komutan ve istihbaratçılar üzerinde psikolojik bir etki bırakmış olmalı.

Fransa

Teşkilat-ı Mahsusa, kontrolündeki kısıtlı kaynaklarla Kuzey Afrika'da Fransızlara karşı da faaliyet yürütecekti. Kuzey Tunus savaş boyunca sakin kalsa da güneyde Teşkilat-ı Mahsusa tarafından koordine edilen faaliyetler Fransızların bölgeyi binlerce kişilik bir kuvvetle takviye etmesini gerektiriyordu.

Cezayir de hedefteydi. Bölgenin güneyinde zaten kargaşa hakimdi savaşın başından beri. Senusi taarruzlarıyla Mayıs 1915'ten itibaren tüm Acer bölgesi isyana kalkışmıştı. Daha da güneyde Tuareglerle birleşen Senusi güçleri Fransızlara ait bölgedeki her kazanımı, her çıkarı tehdit eder vaziyete gelmişti. Senusilerin, Libya'daki Teşkilat-ı Mahsusa karargahı tarafından yönetildiği hesaba katılınca, bölgede olan biten olaylarda başrolde kimin olduğu daha iyi anlaşılabilir.

Osmanlı Devleti ve Almanya, Fas'ta da genel bir ayaklanma çıkarmayı planlıyorlardı. İspanyolların Alman davasına sempatisi, Fas'ta iş görmeyi kolaylaştırıyordu. Gayrinizami harp faaliyetleri yürütmek üzere Binbaşı Tahir Bey emrindeki ufak bir askeri kadro Madrid'deki Osmanlı elçiliğine

gönderilmişti. Fas'ın eski hakimi Mevlay Abdülhafız ikna edilemeyince, daha küçük ölçekli isyanlar çıkarılmaya çalışıldı. Emir Abdülmalik'in, Ahmed er-Raysuni'nin ve Ahmet el-Hiba'nın isyanları Atlas Dağları'nın batısında Fransızları meşgul etti. Fakat bölgeden çekebildiği kuvvetlere bakınca isyanların Fransız savaş çabalarına büyük bir sekte vurduğunu söylemek pek mümkün değil. Yine de zafer için gereken maliyeti yükselttiği açıktı.

Teşkilat-ı Mahsusa Merkezi

Teşkilat-ı Mahsusa, Harbiye Nezareti'ne bağlı olmasına rağmen teşkilatın merkez karargahı Harbiye Nezareti'nden ayrı bir yerde, Cağaloğlu'nda yer alıyordu. Maarif nazırlarından Münif Paşa'nın yaptırdığı İttihat ve Terakki Cemiyeti Genel Merkez binasına sırtından yapışıktı. Yani Teşkilat-ı Mahsusa mensuplarıyla İttihat ve Terakki Cemiyeti mensupları aynı avluda sigaralarını içip çaylarını yudumluyorlardı. Uzun yıllar *Cumhuriyet* gazetesine de ev sahipliği yapan ve Kırmızı Köşk olarak da bilinen bu yapı 2019 yılında bakımsızlıktan yıkılmıştır. Kontrollü söküm yapıldığı ve yerine bir kültür merkezi açılacağı yönündeki haberlerse henüz karşılığını bulmamıştır.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın merkez idaresi işte bu yapı içerisinde yer alıyordu. Bir reisin başkanlığındaki İdare Heyeti tarafından yönetiliyordu. Heyetin değişken üyeleri başkanlardı. Bunlar sırayla Süleyman Askeri Bey, Enver Paşa'nın amcası Merkez Kumandanı Halil Bey ve yine Merkez Kumandanı Cevat Bey'di. Teşkilatın son başkanı ise 1915 yılının Nisan ayında göreve başlayan ve Genç Tunuslular hareketinin de önemli simalarından olan Ali Bey Başhamba olacaktı. Savaş sonunda dünyayı saran İspanyol gribinden vefat eden Başhamba'nın yerine geçen Hasan Tosun Bey'in 15 günlük görevini saymazsak, Başhamba'nın Teşkilat-ı Mahsusa'nın son ve Umur-i Şarkiye Dairesi'nin tanıdığı tek başkan olduğunu söyleyebiliriz. Bu noktadan bakınca, Başhamba'nın Teşkilat-ı Mahsusa ile onun yerine kurulacak Umur-i Şarkiye Dairesi arasındaki en önemli halka olduğu daha rahat anlaşılabilir.

Umur-i Şarkiye Dairesi

Teşkilat-ı Mahsusa ile Umur-i Şarkiye Dairesi arasındaki fark basit bir isim değişikliğinden ibaret değildi. Öte yandan Umur-i Şarkiye Dairesi'ne teamülen Teşkilat-ı Mahsusa deniyordu. Çünkü o da gayrinizami harp yürütüyordu ve Teşkilat-ı Mahsusa kadrosunun çoğunu tevarüs etmiş bulunuyordu. Ayrıca iki yapının adresleri de aynıydı. Yine iki yapının da iç içe geçmiş üç hilalli yıldızı geçelim, herhangi bir amblemi bile yoktu. Gelgelelim bu benzerliklerin ötesinde iki teşkilat arasında çok önemli bir fark vardı. Umur-i

Şarkiye Dairesi, Teşkilat-ı Mahsusa'nın en önemli operatif özelliği olan çete harbini devam ettirmemişti. Dahası, Umur-i Şarkiye Dairesi yapılanmasında İdare Heyeti de yoktu. Herkes ve her iş genel müdüre bağlıydı.

Teşkilat-ı Mahsusa ve Umur-i Şarkiye Dairesi'nin şube yapıları arasında da ciddi farklar vardı. Teşkilat-ı Mahsusa üç bölgesel şubeden oluşuyordu: Rumeli, Afrika-Trablusgarp ve Şark. Buna karşın 1918'de tekrar değişikliğe uğrayacak olsa da Umur-i Şarkiye Dairesi'nde altı bölgesel şube bulunuyordu: Rus Müslümanları (Çin Müslümanları dahil) bölgesi; İran, Afganistan ve Hindistan; Arabistan; Doğu Afrika; Batı Afrika; Rumeli.

İdari olarak bu şekilde yapılanan Umur-i Şarkiye Dairesi'nin hukuki varlığı Birinci Dünya Savaşı'nı Osmanlı Devleti açısından bitiren Mondros Mütarekesi ile sona erecekti. Öte yandan fiili varlığı Milli Mücadele'ye kadar uzanacaktı.

Mondros Mütarekesi ile tarihte önemli bir devir kapanıyor, Marmara'nın güneyinde yaklaşık 600 yıl önce başlayan Osman'ın hikayesi olanca ağırlığı ve kasveti içinde bitiyordu. Onunla beraber Sultan Hamit döneminde temayüz eden ve iniş çıkışlarla Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar uzanan modern Türk istihbaratındaki ilk paradigma da çöküyordu. Ancak yeni paradigma birden ortaya çıkmayacak, yaklaşık sekiz senelik bir zaman dilimi içinde yavaş yavaş belirginleşecekti. Bu geçiş iki aşamada gerçekleşecekti. İlk aşamada Almanya'nın, Rusya'nın ve Avusturya-Macaristan'ın aksine Türklerin rövanş için ayağa kalktığı Milli Mücadele yılları vardı.

Tablo 4: Umur-i Şarkiye Dairesi'nin Kuruluşu
(Kaynak: ATASE, BDH; K: 1844, D: 72, F: 8/1)

OKUMA LİSTESİ

Akıncı, Arda. "Confidential, Secret and Prompt: Intelligence Activities across the Ottoman Empire during the Reign of Abdulhamid II, 1876-1909". Yayımlanmamış Doktora Tezi, European University Institute, 2022.

Baleva, Martina. "İmparatorluğun Misillemesi 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Resim Savaşları ve Resim Cepheleri". *Toplumsal Tarih* 228 (2012): 32-41.

Gör, Emre. *Abdülhamid Döneminde İstihbarat: Mutlakiyetten Meşruiyete İmparatorluğun Haber Alma Faaliyetleri, 1876-1909*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2019.

Kerimoğlu, Hasan Taner. "Balkan Savaşları'nda Osmanlı Propagandası: Neşr-i Vesaik Cemiyeti". *Tarih İncelemeleri Dergisi* 29 (2014): 539-561.

Safi, Polat. "The Ottoman Special Organization – *Teşkilat-ı Mahsusa*: An Inquiry into its Operational and Administrative Characteristics". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2012.

Şahin, Eyüp. "Emniyet İstihbarat Tarihi". Demircioğlu, İ., Özcan, A., Çencen, N. ve Yiğit, Y. (ed) *Türk İstihbarat Tarihi* içinde. İstanbul: Yeditepe, 2021.

Şimşeker, Somer Alp. *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İstihbaratı: İkinci Şube Tarihi*. İstanbul: Kronik Yayınları, 2022.

Yolcu, Cengiz. "Depiction of the Enemy: Ottoman Propaganda Books in the Balkan Wars of 1912-1913". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2014.

III. BÖLÜM

TÜRK İSTİHBARATINDA YENİ PARADİGMA (1919-1926)

I. KISIM: 1919-1922

İŞGAL ALTINDA İSTANBUL

Tarih 30 Ekim 1918, saat 20:03'tü. 25 maddelik Mondros Mütarekesi imzalanmıştı. Antlaşmayı Osmanlı Devleti adına imzalayan Rauf (Orbay) Bey yanılıyordu. Ne devletin bağımsızlığını ne de milletin gururunu kurtaran bir antlaşma vardı ortada. İtilaf devletleri ateşkesin 7. maddesine dayanarak Osmanlı Devleti'nin bazı bölgelerini hemen işgal etmeye başladılar. En kötüsü de mayınları temizleme bahanesiyle Çanakkale Boğazı'na giren İtilaf donanmasının 73 harp gemisiyle İstanbul önlerinde demirlemesi oldu. Burada 4 bine yakın asker karaya çıktı. Bir sene sonra bu askerlerin sayısı 50 bine, subay sayısıysa yaklaşık 2 bine ulaşacaktı. İşgal devri fiilen başlamıştı...

Savaş sonrası Osmanlı Devleti'ne ağır hükümler dayatılacağını biliyordu İttihatçı liderler. Savaş sorumluluğu üzerinden hesaba çekileceklerini de... Diğer yandan, mücadeleyi devam ettirmek de istiyorlardı. Mondros Mütarekesi imzalanır imzalanmaz Enver, Talat ve Cemal Paşalar ile İttihat ve Terakki erkanı İstanbul'dan ayrılmaya karar verdi. Enver Paşa'nın Kuruçeşme'deki yalısında son kez toplandılar.

O gün Umur-ı Şarkiye Dairesi'nden Hüsamettin (Ertürk) Bey de yalıya davet edildi. Enver Paşa, Teşkilat-ı Mahsusa'nın yerine kurulan Umur-i Şarkiye Dairesi'nin resmen kapatılacağını ama fiili varlığının yeraltında devam edeceğini söylüyordu. Örgütün yeni ismi Umum Alem-i İslam İhtilal Teşkilatı olacaktı. Merkez kurulu Berlin'de bulunacak, Hüsamettin Bey ise teşkilatın İstanbul'daki işlerine vaziyet edecekti.

Aynı günlerde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin "Büyük Efendisi" Talat Paşa da, "Küçük Efendi" Kara Kemal'e İttihatçılıkta sebat edilecek gizli bir teşkilat meydana getirmesini emredecekti. Bu teşkilatın adı da Karakol Cemiyeti olacaktı.

Milli Mücadele'nin çok aktörlü direnişi başlıyordu...

HÜSAMETTİN BEY'E VERİLEN GÖREV

Hüsamettin Bey'in üstüne düşen sorumluluk büyüktü. Enver Paşa, yurtdışına gitmeden önce ondan Avrupa'da oluşturulacak anti-emperyalist ve anti-kolonyalist bir İslami hareket için İstanbul'da bulunan değişik milletlere mensup aydın ve savaşçıları Avrupa'ya göndermesini istemişti. 5'er kişiden oluşan 14 grubun İsviçre'ye sağ salim geçmesini sağladı Hüsamettin Bey. Söz konusu gruplar burada azınlık hakları ve Müslümanlara yapılan mezalim hakkında karşı propaganda faaliyetleri yürüttüler. Bu grupların bir kısmı İsviçre'de kaldı, bir kısmıysa Berlin'e geçerek oradaki İttihatçılara mülaki oldu. Hüsamettin Bey, bunlardan başka büyük bir grubun da Romanya üzerinden Berlin'e geçmesini sağladı. 1922 sonlarında Erkan-ı Harbiye Riyaseti'ne Müdafaa-i Milliye (M.M.) Grubu adına yazdığı bir raporda bu faaliyetinden şöyle bahsedecekti:

> Mütareke akabinde Enver Paşa'dan alınan hafi [gizli] talimata tevfikan [uygun olarak]... mebaliğ-i mesture [örtülü ödenek] bi'l-ita sair rüfekası olan Afganlılarla maan... Hindistan ve Kırım, Kazan Şimali Türkleri, Şimali Kafkas, Cenubi Kafkas, Mısır, Trablusgarp, Bingazi, Fas, Tunus heyetleri de birer aded olarak İngiliz ve sair düvel-i itilafiyye memalikindeki [İtilaf Devletleri ülkelerindeki] İslamların lehimizdeki propaganda ve teşkilatların evvelkinden ziyade germiyyet verdirmek [hızlandırmak] vezaifiyle [vazifeleriyle] gönderilmiş idi.[1]

Enver Paşa, savaşa devam edebilmek için Mondros Mütarekesi hükümleri gereğince devletin eriyecek silahlı gücünü elinden geldiği kadar muhafaza etmek istiyordu. Bu yüzden Hüsamettin Bey'e bir görev daha vermişti: Hüsamettin Bey, Trablusgarp'taki Afrika Grupları Kumandanlığı'nın silah bırakma emrine karşı gelmesini sağlamaya çalışacaktı. Kendisi Teşkilat-ı Mahsusa ve Umur-i Şarkiye Dairesi'nde Kuzey Afrika işlerinden sorumlu olduğundan bu iş için biçilmiş kaftandı. Fakat, İstanbul'da misafir olarak bulunan, Trablusgarp'taki mücahitlerin en önemli lideri sayılan Senusilerin şeyhi Ahmet Şerif es-Senusi'nin savaşın devamını sağlamak üzere Afrika'ya gitme teklifini geri çevireceğini henüz bilmiyordu. Aksine, Afrika Grupları Kumandanlığı'na silah bırakması yönündeki talimatı bildirecek olan, İstanbul hükümeti adına bölgeye giden bir heyet olacaktı.

Gelgelelim, heyetin telkinleri herkes üzerinde etkili olmadı. Osmanlı ordusundan içinde topçu ve makineli tüfek astsubayları, askeri fabrika ustaları, bombacılar ve elektrikçi ustaları bulunan bir grup bölgede savaşa

1 MİT Arşivi.

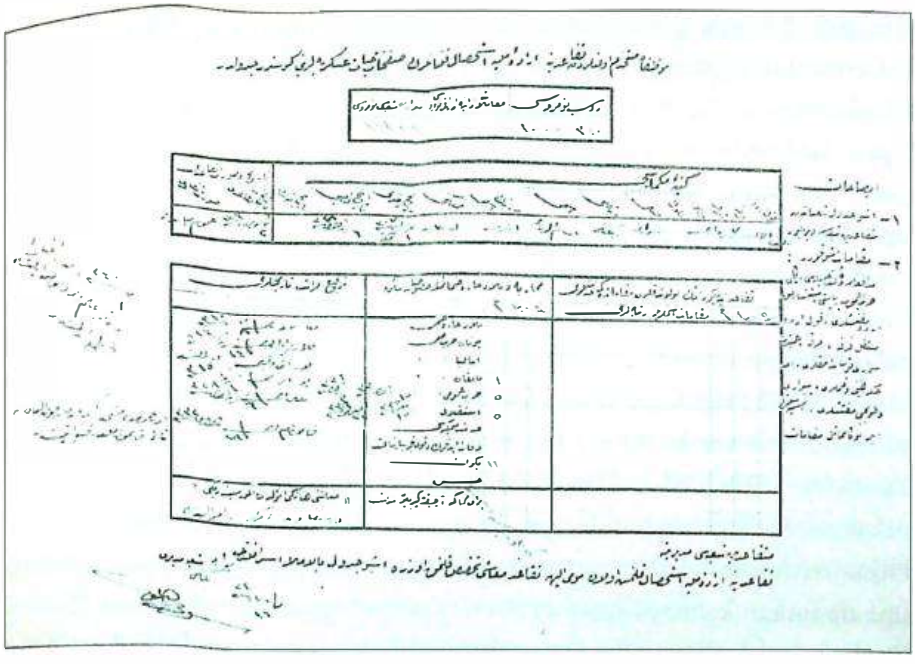

Belge 9: Hüsamettin Bey'e ait askeri safahat cetveli
[Kaynak: Emekli Sandığı Arşivi (ESA), D: Hüsamettin Ertürk, No: 41474-75]

devam etti ve kısa süre sonra ortaya çıkacak Trablusgarp Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ciddi katkı sağladı. Trablusgarp Cumhuriyeti'nin kuruluşunda en ön saflarda yer alan Süleyman el-Baruni'nin de İbadi aşireti lideri ve Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda mebus olmanın ötesinde, Birinci Dünya Savaşı'nda Trablusgarp'ta birçok faaliyete imza atan namlı bir Teşkilat-ı Mahsusa mensubu olduğu bilinmektedir.

UMUM ALEM-İ İSLAM İHTİLAL TEŞKİLATI PARAVAN MIYDI?

Hüsamettin Bey'in savaşın sonunda Enver Paşa'dan aldığı talimata binaen, Umum Alem-i İslam İhtilal Teşkilatı adına yürüttüğünü öne sürdüğü faaliyetler neredeyse bu kadar. Fakat tüm bunlar, Umur-i Şarkiye Dairesi'ni yeni bir teşkilata dönüştürmekten ziyade mevcut teşkilatın gücünün muhafazasıyla ilgili gibi görünüyor. Hal böyle olunca da Hüsamettin Bey'den başka kimsenin ismini ve faaliyetlerini zikretmediği Umum Alem-i İslam İhtilal Teşkilatı adlı bir örgütün varlığından dahi şüphe edilebiliyor.

Kaldı ki bizzat Hüsamettin Bey de, Umum Alem-i İslam İhtilal Teşkilatı'nın yapılanması ve mensuplarının ötesinde, Milli Mücadele'deki faaliyetleri hakkında dahi bilgi vermiyor. Dahası örgütün merkez kurulunun

Berlin'de bulunacağının Enver Paşa tarafından kendisine söylendiğini iddia etmesine rağmen, savaş sonrası Berlin'de böyle bir yapıya rastlanmıyor. Nasıl rastlansın ki? Birinci Dünya Savaşı sonrası İttihatçıların yurtdışı varlığını, faaliyetlerini ve örgütlenmelerini çalışan Alp Yenen'in bulgularına göre Talat Paşa, Berlin'e vardığı Kasım 1918'den 1919 sonbaharına kadar sadece propaganda işleriyle meşguldü. Enver Paşa ise Berlin'e ancak 1919 yazında varabilmişti. Çünkü Enver Paşa'nın öncelikli amacı kardeşi Nuri Paşa'nın emrindeki Kafkas İslam Ordusu'nun başına geçerek silahlı mücadeleye devam etmekti. İstanbul'da bindikleri torpidobottan Sivastopol'de inerek arkadaşlarından ayrılması ve Kafkasya'ya inmeye çalışması da bu yüzdendi. Ne var ki, Enver Paşa'nın tüm teşebbüsleri sonuçsuz kalacaktı. Zaten bu sırada Kafkas İslam Ordusu da dağıtılmış ve Enver Paşa da tifüse yakalanarak iki ayını yatakta geçirmişti. Hal böyle olunca, Enver Paşa'nın Hüsamettin Bey'e bahsettiği türden Berlin'de bir merkez kurulda yer almasına da imkan kalmamıştı.

Dahası var. Enver Paşa'nın 1920 sonbaharında kurduğu İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı'nın İstanbul Şubesi'ne 1921'de yazdığı bir mektuptan Hüsamettin Bey'in bu örgütle herhangi bir ilişkisi olmadığı anlaşılıyor. Halbuki Hüsamettin Bey'in yurtiçi faaliyetlerinden bahsetmediği Umum Alem-i İslam İhtilal Teşkilatı'nın yurtdışında yaptığını öne sürdüğü faaliyetler Enver Paşa'nın kurduğu söz konusu örgütün faaliyetleriyle örtüşüyor.

O zaman Hüsamettin Bey ne yapmaya çalışıyordu? En olası cevaplardan biri şu: Kara Kemal ve Kara Vasıf tarafından kurulan Karakol Cemiyeti ile olan irtibatının üstünü kapamak istiyordu. Çünkü 1926'da Mustafa Kemal'e karşı girişilen suikastta suçlu bulunanlar arasında Karakol Cemiyeti mensupları da bulunuyordu.

Görünen o ki Hüsamettin Bey, Umur-ı Şarkiye Dairesi'nin tasfiye işlerini bitirdikten sonra Milli Mücadele'nin oldukça erken tarihlerinde Karakol Cemiyeti ile birlikte hareket etmeye başlamıştı. Hatta Karakol Cemiyeti'nin önemli figürlerinden Galatalı Şevket'e göre Hüsamettin Bey, Karakol Cemiyeti'nin Topkapı Grubu Başkanlığı görevini yürütüyordu. Anlaşılan o ki Galatalı Şevket, Hüsamettin Bey'in grup başkanlığını yürütürken yaptığı işleri Karakol Cemiyeti değil Umum Alem-i İslam İhtilal Teşkilatı adına yaptığını öne sürüyor. Burada zikrettiği örgütün ismini yanlış hatırlamasıysa her şeyi daha da karmaşık hale getiriyor. Hüsamettin Bey'in kendini bir üyesi olarak göstermek istediği örgüt büyük olasılıkla İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı idi. Bu isteğinden dolayı istihbarat ve gayrinizami harp tarihimize içinden çıkılamayan iki karanlık noktayı hediye etmiş oldu: varlığı ispatlanamayan bir örgüt ve varlığı ispatlanamamış

bu örgütün ilerleyen süreçte Enver Paşa tarafından kurulan İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı'na dönüştüğüne dair yanlış bir izlenim.

KARAKOL CEMİYETİ

Milli Mücadele'yi yaşayıp Cumhuriyet'e ulaşmış Hüsamettin Bey gibi teşkilatçıların kendini uzak göstermeye çalıştıkları Karakol Cemiyeti neydi ve ne tür faaliyetler yürütüyordu peki?

Karakol Cemiyeti'nin kuruluşuna Mondros Mütarekesi'ne giden günlerde karar verildi. İttihatçı liderlerin yurtdışına çıkmasından sonra ülkede cemiyetin emanetçiliğini yapacak olan Kara Kemal, grubun kuruluşuna öncülük etti. Bahsettiğimiz Kara Kemal, Kemal Tahir'in *Kurt Kanunu* romanında enfes bir şekilde canlandırdığı, birçok badire atlatarak Cumhuriyet dönemine erişen ancak İzmir suikastı davası sebebiyle yakalanacağını anladığı zaman intihar eden başkarakterin ta kendisiydi.

Kara Kemal, cemiyetin kuruluşundan kısa süre sonra, Ocak 1919'da tutuklanarak Bekir Ağa Bölüğü'ne hapsedilecek ve tutuklanan diğer İttihatçılarla birlikte 28 Mayıs'ta Malta'ya sürülecekti. Onun hapse düşmesiyle birlikte örgütün en etkin ismi olarak sahne Kara Vasıf'a kalacaktı.

Karakol Cemiyeti, genellikle Teşkilat-ı Mahsusa tipi bir gayrinizami harp örgütüne benzetilse de aslında İttihatçı şeflerden kalan tüm mirası yönetme eğilimiyle İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin yeniden organize edildiği 1906-1908 tarihleri arasındaki formuna daha çok benziyor. Nitekim Karakol Cemiyeti nizamnamesinin 2. maddesinde cemiyetin her vilayet, müstakil sancak ve önemli kaza merkezleri yanında kaza şubelerine bağlı nahiye ve köylerde de yapılanacağı belirtiliyordu. Cemiyet kendisine ülkenin birliğini, bütünlüğünü ve bağımsızlığını sağlamayı hedef olarak belirlemişti. Mevcut siyasi otoriteye, yani Saray'a ve İtilaf devletlerine karşı yürütülecek mücadelenin en temel araçları olarak da silahlı mücadele, istihbarat ve propagandayı seçmişti:

> Karakol Cemiyeti, milletin vahdet [birliği], hürriyet ve hakimiyet-i mutlakasını ve vatanın siyasi ve coğrafi ve iktisadi tamamı ve istiklalini temin ve muhafazaya çalışır. İşbu mukaddesat-ı tabiiye-i milliye ve mülkiyeyi muhil [ihlal eden] her nevi uhud, kuyud ve şurutu [anlaşmalar, kayıtlar ve şartları] suret-i katiyede red ve keenlemyekun [yok hükmünde] ad ve ilan eder. İşbu hukuk-i milliye ve mülkiyeyi her mütecaviz ve müstevliye [istilacıya] karşı silah kuvvetiyle müdafaa ve muhafaza (...)[2]

2 Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA), Karakol Cemiyeti'nin Teşkilat-ı Umumiye Nizamnamesi.

Karakol Cemiyeti bir yandan İstanbul'da ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde söz konusu alanlarda faaliyetler yürütürken diğer yandan ülke batıdan, doğudan ve güneyden işgal ediliyordu. Bu işgaller topyekun hareket ediyor gibi görünen İttihatçılar arasında kısa süre içinde çatlaklar oluşturacaktı. Müstakbel Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın Mayıs ayında Batı Anadolu'daki İtalyan ve özellikle Yunan işgallerini müteakip Anadolu'ya geçmesi ise en belirleyici hadise olacaktı.

9. Ordu Müfettişi (sonradan 3. Ordu Müfettişi) olarak Samsun'a geçen Mustafa Kemal Paşa, çoğu birbirinden bağımsız şekilde kurulan Kuva-yı Milliye birliklerini ve Müdafaa-i Hukuk cemiyetlerini tek çatı altında birleştirmenin yollarını arayacaktı. Karakol Cemiyeti de yaz aylarında bu tevhid-i mesaiye destek vermeye ve kısa süre sonra da Anadolu'da ortaya çıkan hareketin İstanbul teşkilatı olarak faaliyet yürütmeye başlayacaktı. Fakat bu tevhid-i mesai, Karakol Cemiyeti'nin Mustafa Kemal Paşa'nın komutası altına girse bile onun liderliğini tereddütsüz kabul ettiği anlamına gelmiyordu. İlk ihtilaf Erzurum Kongresi'nde (23 Temmuz-7 Ağustos 1919) ortaya çıkacaktı. "Karakol Cemiyeti'nin Teşkilat-ı Umumiye Nizamnamesi ve Karakol Cemiyeti Vezaif-i Umumiye Talimatnamesi"nin tüm ordu mensuplarına dağıtılması Mustafa Kemal Paşa'yı ciddi biçimde rahatsız edecekti.

Gazi haklıydı çünkü Karakol Cemiyeti'nin nizamname ve talimatnamelerini dağıtması, kongreye katılanlarda aleni bir milli ittifak yanında alttan alta faaliyet yürütecek, belki de ittifakı kontrol edecek gizli bir yapının varlığına dair şüphe oluşturabilirdi. Dahası, "Karakol Cemiyeti Vezaif-i Umumiye Talimatnamesi"nde milli bir ordudan bahsedilmesine karşın başkumandan da dahil olmak üzere tüm kumanda heyeti "hafi ve mektum" tutulmuştu. Bu gizliliğin Mustafa Kemal Paşa cephesinde, Karakol Cemiyeti'nin İstanbul'da ve elbette daha zayıf olarak Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yürütmeye çalıştığı mücadeleyi başkası adına sürdürdüğü şeklinde okunması gayet tabiiydi. Yurtdışında bulunan İttihatçıların profesyonel komitacılar olarak en iyi bildikleri işlerden biri gizli hareket ederek yönetimi ele geçirmek değil miydi? Ancak mücadelenin başarıya ulaşmasını isteyen Mustafa Kemal Paşa'nın buna izin vermeye niyeti yoktu. Bu yüzden Karakol Cemiyeti nizamname ve talimatnamesinin kesinlikle tatbik edilmemesini salık verdi.

Aslında Karakol Cemiyeti'nin izlediği harekat tarzı o sırada Avrupa'da bulunan Talat Paşa'nın düşüncesiyle uyum içindeydi: Paşa'nın stratejisi Anadolu'da ortaya çıkan hareketi desteklemeye, Anadolu'da başarı elde edildikten sonra memlekete geri dönmeye ve büyük olasılıkla yeniden canlandırılacak İttihat ve Terakki Fırkası ile iktidarı kontrol etmeye dayanıyordu.

Mustafa Kemal Paşa muhtemelen bu sebeplerle Sivas Kongresi'nde (4-12 Eylül 1919) Kara Vasıf'a Karakol Cemiyeti'ni feshetmesini söyleyecekti. Fakat Karakol Cemiyeti ne kendini feshedecek ne de Erzurum Kongresi'nde kurulan Heyet-i Temsiliye ile çalışmaktan vazgeçecekti. Heyet-i Temsiliye de Karakol Cemiyeti'ni Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin İstanbul teşkilatı olarak görmeye devam edecek, ondan azami ölçüde yararlanma yoluna gidecekti. Bu ilişkideki tutarsızlığın sebebi açıktı: Bu iki grup hem birbiriyle müttefik hem de birbirine rakipti.

Ancak işler gitgide kızışacaktı. Karakol Cemiyeti, Heyet-i Temsiliye'nin bilgisi dışında Baha Sait'i Bakü'ye göndererek Kasım 1919'da Bolşeviklerle bir anlaşma yaptı. Dahası, 11 Ocak 1920'de imzalanan anlaşmada Karakol Cemiyeti'nden "Türkiye İhtilal Hareketini temsil eyleyen" grup olarak bahsediliyordu. Bu da aynı sıralarda Bolşeviklerle anlaşma zemini arayan Heyet-i Temsiliye'yi açıkta bırakıyordu. İş bununla da kalmıyordu. Mustafa Kemal Paşa, Enver ve Talat Paşaların Almanya'da iken hapisteki sosyalist lider Karl Radek ile görüşerek Sovyet Rusya ile anlaşma zemini bulduklarını biliyordu. Ardından Enver Paşa'nın Moskova'ya doğru hareket ettiğini de... Gerçi Enver Paşa 1920'nin yaz aylarına kadar Moskova'ya varamayacaktı ama Mustafa Kemal Paşa henüz bundan haberdar değildi. Ona göre, Karakol Cemiyeti'nin yurtdışındaki İttihatçıların güdümünden çıkmaya niyetli olmadığı artık ayan beyan ortadaydı.

Ocak 1920'de yaşanan bir başka gelişme iki grup arasındaki çatlağı daha da derinleştirecekti: 1919 yılının Haziran ayından itibaren Karakol Cemiyeti saflarında Milli Mücadele'ye önemli faydalar sağlayan ve Sivas Kongresi'nin ardından da Heyet-i Temsiliye'nin otoritesini tanıyan Yahya Kaptan öldürülecekti. Mustafa Kemal Paşa'ya göre, Yahya Kaptan'ın hayatına son veren İstanbul hükümeti olsa bile Karakolcular da hükümete destek vermişti. Tüm bunlara rağmen Mustafa Kemal Paşa, Karakol Cemiyeti'nden faydalanma yoluna gidecekti. Çünkü cemiyetin yürüttüğü istihbarat ve propaganda faaliyetleri, silah, cephane ve eleman sevkiyatı ve bunlara ek olarak İstanbul'daki silahlı semt ve mahalle teşkilatlarının faaliyetleri işgalcilere karşı mücadelede önemli bir yer tutuyordu.

Gelgelelim, Karakol Cemiyeti bir süre sonra İngilizlere ifşa oldu. Her şey, Nizameddin adlı bir Hindistanlı gencin Milli Mücadele'de önemli siyasal faaliyetleriyle bilinen Göz Doktoru Esat (Işık) Paşa'nın yanına yerleşmesiyle başladı. Esat Paşa, İstanbul'da işgalcilere karşı savaşan hemen herkesle irtibat halindeydi. Paşa'nın yakın arkadaşlarından biriyse tüzüğü dahil olmak üzere Karakol Cemiyeti'nin birçok sırrına vakıf olan Kara Vasıf'tı. Tüm olan bitenin farkında olan Nizameddin, bir süre sonra işgalci İngilizlerin

Hindistan İşleri İstihbarat Şubesi'nin Hindistanlı müdürü Miraceddin ile irtibata geçti. Miraceddin de bir süre sonra Hindistan'daki İslam Hilafet Komitesi'nin merkez kurulu tarafından Osmanlı Devleti'ne destek vermek için özel olarak yetkilendirilmiş bir şahıs maskesiyle Esat Paşa'nın güvenini kazandı. Böylece hem Karakol Cemiyeti'nin teşkilatlanması hem de Esat Paşa'nın evine girip çıkan siviller ve askerler İngiliz istihbaratı tarafından öğrenildi. Biraz da bu yüzden olsa gerek, Misak-ı Milli'nin Şubat 1920'de Meclis-i Mebusan'da kabul edilmesinin ardından, 16 Mart 1920'de İstanbul işgal edilince, İtilaf güçlerinin Karakol Cemiyeti'nin liderlerini yakalayarak Malta'ya göndermesi zor olmadı. Ancak Nizameddin'in İngilizlere çalıştığı bu süreçte öğrenildi ve Nizameddin uzun süre Türk istihbaratçıları tarafından takip edildi. Hatta bu takip, meşhur casus Mustafa Sagir'in yakalanmasına da katkı sağlayacaktı. Mustafa Sagir'in idamından kısa süre sonra Sagir'in yanında bulunan Hintli Nizameddin'in "Tacir Bahşizade" takma ismiyle Anadolu'ya geçeceğinin tespit edilmesi ve bu konuda Fevzi (Çakmak) Paşa'nın tüm askeri birimleri haberdar etmesi bu iddiayı doğrulamaktadır.[3]

Milli Mücadele döneminin oldukça önemli faaliyetler yürüten ilk yeraltı gruplarından biri bu suretle büyük bir darbe yemişti. Payitahtta tekrar toparlanmak vakit alacaktı.

İTTİHATÇI ŞEFLER YURTDIŞINDA

İstanbul'un işgal edilmesi sadece İstanbul'da değil Milli Mücadele'ye katkı veren tüm gruplar üzerinde derin bir etki yarattı. Önce, Karakol Cemiyeti ile yakından ilişkisi olup yurtdışında bulunan İttihatçı liderlerden başlayalım...

Yurtdışındaki İttihatçılar savaş sonrası Berlin'in rövanşist, anti-kolonyal, antiemperyalist ve mülteciler sayesinde iyice siyasallaşmış ulus-aşırı ortamında önemli bağlantılar sağlamıştı. Alp Yenen'in detaylı bir şekilde incelediği üzere, genelde düşünülenin aksine uzun süre lobicilik faaliyeti yürüttüler, propagandayla ve yayın işleriyle meşgul oldular. Silahlı mücadeleye ise girişemediler. Özellikle Talat Paşa'ya yakın ekip, Berlin haricinde Lozan, Lahey ve Roma gibi önemli merkezlerle de propaganda alanında işbirliği yaptı.

Enver Paşa ise Berlin'e çok daha geç bir tarihte, 1919'un yaz aylarında gelebildi. İki liderin Milli Mücadele'ye yönelik stratejileri farklıydı ancak ikisi de Bolşevikleri savaş çabasına yönelik destek alınacak ana kuvvet olarak görüyordu. Berlin'de hapis hayatı yaşayan Karl Radek ile görüşmeleri de onları bu yönde cesaretlendirmişti.

3 MİT Arşivi.

Diğer yandan hem Talat Paşa hem de Enver Paşa İngilizlerle müzakere etmeyi bırakmadı. Berlin'deki İngiliz askeri misyonundan Binbaşı Hedley, burada önce Talat Paşa ile, daha sonraysa Enver Paşa ile görüşmeler gerçekleştirdi. Ancak İstanbul'un işgali İngilizlerle anlaşma zeminini yok etti. Böylece o tarihe kadar Avrupa'da yuvalanan İttihatçı hareketin merkezi kademeli bir şekilde daha doğuya, Sovyet Rusya'ya doğru kaymaya başladı.

ASKERİ İSTİHBARATIN YENİDEN KURUMSALLAŞMASI

İstanbul'un işgaliyle birlikte başlayan süreç Mayıs 1919'da filizlenen Anadolu hareketini de etkileyecekti. Salih Hulusi (Kezrak) Paşa hükümetinin istifa etmesi üzerine gelen Damat Ferit Paşa hükümeti döneminde, 1919 sonundan itibaren Ankara'da karargahını kuran hareketle İstanbul'un arası iyice açılacaktı. Önce Kuva-yı Milliye'yi "kafir" ilan eden fetva yayımlatılacak, ardından Meclis-i Mebusan dağıtılacaktı. Üstüne, 18 Nisan 1920'de Kuva-yı Milliye karşıtı Kuva-yı İnzibatiye kurulacak ve tüm bunlara Kuva-yı Milliye'ye karşı kışkırtılan isyanlar eklenecekti.

İstanbul'un yaptıklarının karşısında Ankara da boş durmayacaktı elbette. Sonuçları bakımından en güçlü hamle şüphesiz İstanbul'da Meclis-i Mebusan'ın feshedilmesinin ardından Ankara'ya geçebilen mebuslarla birlikte 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi'nin açılması olacaktı. Mondros Mütarekesi'nden beri fiili varlığını oldukça dağınık ve çoğunlukla yeraltında sürdürebilen istihbarat faaliyetleri tekrar kurumsal bir yapıya kavuşabilirdi artık.

Yeniden II. Şube

İstihbaratın kurumsallaşma süreci, 3 Mayıs 1920'de İcra Vekilleri Heyeti'nin belirlenmesiyle başladı. Bu kapsamda, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye içinde Sultan Hamit döneminde kurulan ve Birinci Dünya Savaşı ile birlikte ciddi değişikliklere uğrayan II. Şube, İstihbarat Şubesi olarak tekrar ihdas edildi.

Elbette sistem birden harekete geçemedi: II. Şube'nin fonksiyonlarının belirli bir düzene kavuşması ve teşkilatlanmasının tamamlanması 1920 güzünü bulacaktı. Çünkü Mondros Mütarekesi akabinde düzenli ordu dağıtılmıştı. Anadolu'da kalmasına izin verilen birliklerin kadroları büyük ölçüde boşalmış, firarlarla mevcutları erimiş ve subaylar açıkta kalmıştı. İç isyanlar ve düzenli orduya karşı olan Kuva-yı Milliye grupları da işleri kolaylaştırmıyordu. Bu sebeple, II. Şube'nin merkezi bir fonksiyon kazanmaya başladığı en erken tarihin, Gediz Muharebesi'ndeki (Ekim-Kasım

1920) başarısızlığın ardından alınan, I ve II. Kuva-yı Seyyare haricindeki Kuva-yı Milliye müfrezelerinin kaldırılması ve düzenli orduya geçilmesi kararının sonrasına tekabül ettiği söylenebilir.

Ordu İstihbarat Birimleri

Askeri istihbaratta en önemli birimler sahadaydı. Batı, Doğu ve Güney Cephesi'ndeki kumandanlıkların ve bunlara bağlı birliklerin istihbarat birimleri bulunuyordu. Örneğin, Garp Cephesi Kumandanlığı'nın emrinde inceleme kurullarının yanı sıra istihbarat heyetleri de vardı. Bölgedeki kolordu istihbarat birimlerince yönetilen bu istihbarat heyetleri üç sınıf olarak derecelendiriliyor ve her biri bir subay yönetiminde bulunuyordu. Savaş ilerledikçe bu birimler giderek genişleyecek; inceleme kurullarının sayısı artırılacak, işgal altındaki bölgelerde haber alma merkezlerinin sayısı çoğaltılacak ve bazı bölgelerde istihbarat subaylıkları kurulacaktı. Söz konusu heyetler muhabere istihbaratı yanında harekat alan ve bölgelerinde istihbarata karşı koyma görevi de yürüteceklerdi.[4]

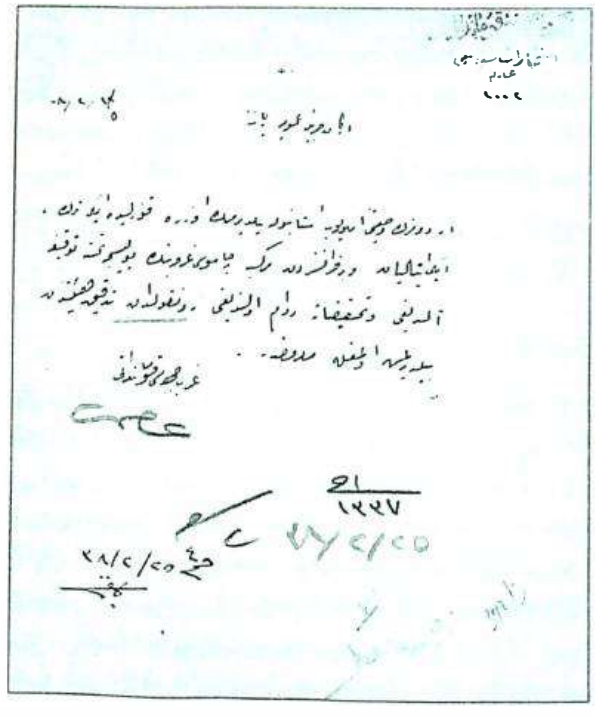

Belge 10: Zonguldak/Kozlu'da iki Türk, iki İtalyan ve bir Fransız'dan oluşan casus şebekesinin yakalandığına dair Garp Cephesi Kumandanı İsmet (İnönü) Paşa'dan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne şifre (1922) (Kaynak: MİT Arşivi)

4 MİT Arşivi.

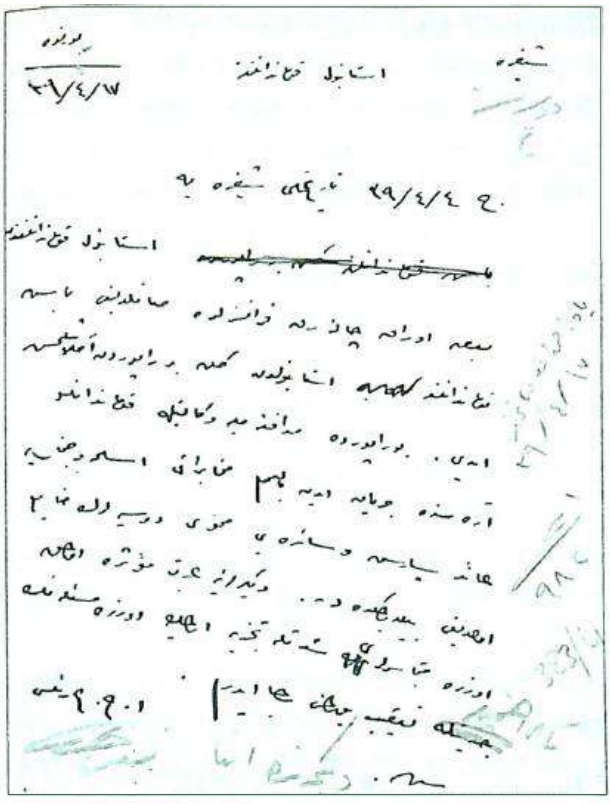

Belge 11: Müdafaa-i Milliye Vekaleti ile İstanbul Kumandanlığı arasındaki muhaberatın, silah ve cephaneye ait siparişleri içeren dosyaların çalındığı ve Fransızlara satıldığına dair Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi Fevzi (Çakmak) Paşa imzalı şifre (1923) (Kaynak: MİT Arşivi)

Askeri Polis Teşkilatı

Ankara'nın istihbarat sahasında attığı adımlar bu kadarla da sınırlı değildi. 1920 yılının Temmuz ayı ortalarında merkezi Eskişehir olmak üzere Garp Cephesi Kumandanlığı'na bağlı olarak Askeri Polis Teşkilatı (Ayn-Pe/P) kuruldu. Aslında P Teşkilatı, savaş bölgelerinde faaliyet göstermek üzere kurulmuş bir kontrespiyonaj birimiydi. Fevzi Paşa imzalı "Askeri P. Teşkilatı vezaif-i esasiyesi hakkında talimatname"de teşkilatın görevi şu şekilde ifade ediliyordu:

> P. Teşkilatı ordu gerisindeki mıntıkalarda ve dahilinde casus faaliyeti ve propagandasının teşkilat-ı hafiye [gizli teşkilat] ve iğtişaş [kargaşa] ihdas eylemesinin önünü almak ve mukabil tedabir [tedbirler] ittihaz ve faaliyet-i mütekabile ibraz etmek ve düşman menatıkına [mıntıkalarına] gönderilecek eşhası [şahısları] tedarik eylemek gibi emniyet-i umumiye ve istihbarata muavin [yardımcı] teşkilattır.[5]

5 ATASE, BDH; K: 687, D: 140, F: 1/12.

Hamit Pehlivanlı'nın gösterdiği üzere, bu teşkilat ilerleyen süreçte ihtiyaç ve şartlar doğrultusunda bazı düzenlemelere tabi tutulacaktı. Örneğin 15 Kasım 1920 tarihli düzenlemeyle Garp Cephesi yanında Kastamonu ve Bolu Havalisi'nde P Teşkilatı kurulacaktı. Aynı zamanda tüm cephelerde, kolordu ve bu salahiyetteki havali kumandanlıklarının istihbarat şube veya kısımlarında birer P merkezi ihdas edilecekti. Bu sırada Erkan-ı Harbiye-i Umumiye II. Şube'ye bağlı bir P kısmı oluşturulacak ve savaş sahasındaki tüm P teşkilatları buraya bağlanacaktı.

Tetkik Heyeti Amirlikleri

Tüm düzenlemelere rağmen P Teşkilatı'ndan beklenen verim alınamadı. Teşkilat gizliliğe riayet etmediği gerekçesiyle sıkça eleştiri konusu oluyordu. Ayrıca teşkilat mensupları yetki alanlarının ötesinde işlere karışıyorlardı. Nihayet teşkilat lağvedilerek yerine 1 Nisan 1921'de Tetkik Heyeti Amirlikleri kuruldu.

Tetkik Heyeti Amirlikleri, P Teşkilatı'ndan kalan şubelerin bir kısmının kapatılması, bir kısmının sınıf ve derecelerinin değiştirilmesi ve bazı personelin tasfiyesi ile faal hale getirilmişti. Askeri Polis Teşkilatı gibi yoğun bir biçimde Batı Cephesi'nde faaliyet gösteriyordu. Fakat bu yapı da Anadolu'nun giderek düşmanlardan temizlenmeye başladığı bir dönemde, Haziran 1922'de kapatılacaktı. Personelinden bir kısım polisler Emniyet Teşkilatı'na, subaylar ise askeri birliklere iade edilecek ve sivil personelin de işine son verilecekti. Bundan sonra savaş bölgelerindeki kontrespiyonaj görevi ordu istihbarat şubeleri üzerinden yürütülecekti.

MİLLİ MÜCADELE'DE PROPAGANDA

Ankara, bir yandan giderek kurumsallaşan istihbarat ve kontrespiyonaj faaliyetleriyle ilgilenirken diğer yandan da propagandaya ağırlık vermeye başlıyordu. Büyük Millet Meclisi'nin kurulmasından önce Nisan ayı içinde meydana getirilen Nasihat Heyetleri'nin özellikle Bolu ve Düzce gibi bölgelere gönderilmesi yoluyla, Kuva-yı Milliye karşıtı isyanların önünün alınması ve İstanbul'un yürüttüğü propagandaya cevap verilmesi amaçlanıyordu.

Nasihat Heyetleri'ni, Mayıs ayı içinde düzenli ordunun kurulma çalışmalarıyla birlikte İrşad Encümeni'nin kuruluşu takip edecekti. Daha sistemli bir çabanın ürünü olan İrşad Encümeni, cephe gerisinde halka Ankara'nın amacını ve Milli Mücadele'nin gerekliliğini anlatacak, cephede de

askerin moralini ve inancını diri tutacaktı. Fakat kurulmasından kısa süre sonra encümenin yüklendiği vazifeleri yerine getiremeyeceği fark edildi. Böylece propaganda faaliyetlerinin tek bir çatı altında yürütülmesini sağlamak amacıyla yeni ve daha sistematik bir teşkilatlanmanın gerekliliğine karar verildi. Bu süreç de Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin Haziran 1920'de kurulmasıyla sonuçlandı. Görüldüğü üzere İstanbul'un işgali Ankara'dan komuta edilen hareket üzerinde gerçek bir şekillendirici etki yaratıyordu.

FELAH GRUBU

Fakat payitaht ihmale gelmezdi. O yüzden buraya da el atılacaktı. İşgal altındaki başkentte her şey çok daha gizli yürütülmeliydi. İstanbul merkezli bir gizli teşkilat olan Moltke Grubu'nun lideri Yüzbaşı Neşet Bey'in 1920 yılının Haziran ayında Ankara'ya gelmesi, Ankara tarafından İstanbul'da faaliyet gösterecek ve kontrol altında tutulabilecek gizli bir teşkilatlanma için önemli bir fırsat olarak değerlendirildi. İsmet (İnönü) Bey'in talimatlarını alan Neşet Bey, yeni bir teşkilat oluşturmak üzere payitahta döndü. Bu teşkilat İstanbul'un işgaliyle büyük bir darbe yiyen Karakol Cemiyeti'nden nitelik olarak farklı olacaktı. İstihbarat faaliyetlerinin yanı sıra Anadolu direnişini güçlendirmek için sevkiyat işleriyle de ilgilenecekti.

Teşkilatın kuruluş çalışmaları, Damat Ferit Paşa tarafından 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nın imzalanmasıyla hız kazandı ve nihayet 20 Eylül 1920'de Hamza Grubu meydana getirildi. Hamza Grubu'nu Karakol'dan ayıran sadece niteliği değildi; Ankara tarafından kurulan ilk gizli grup olması ve tamamen askerlerden oluşması onu farklı kılıyordu. Ayrıca grup, zaman içerisinde İmalat-ı Harbiye ve Muavenet-i Bahriye gibi grupları da bünyesine katarak genişleyen bir yapı arz edecekti. En önemli fonksiyonlarından biri ise Ankara adına İstanbul'da bulunan diğer yeraltı gruplarını takip etmek ve denetlemek olacaktı.

Gelgelelim, Hamza Grubu kurucularından sayılabilecek Erkan-ı Harp Yüzbaşısı Muzaffer Efendi'nin Ankara'dan aldığı talimatların bir türlü İstanbul'a ulaşmaması işleri en başından sekteye uğratacaktı. Hatta Şakir Muzaffer Bey'in talimatlarla ilgili saraya ve İngilizlere bilgi verdiğinden şüpheleniliyordu. Bu yüzden önce Şakir Muzaffer Efendi gruptan uzaklaştırıldı, ardından da 15 Aralık 1920'de grubun adı hızla Mücahit olarak değiştirildi. 23 Şubat 1921'de İngilizlerin tuzaklarından kaçmak için grup ismi bir kez daha değiştirildi ve bu defa Muharip yapıldı. Muharip Grubu adına harp mühimmatı sevkiyatı yapan motorcunun İstanbul'a dönüşünde mühimmata ait makbuzu yok etmemesinden ötürü grubun

ismi İngilizlere ifşa oldu ve bu nedenle son defa olmak üzere yine bir isim değişikliğine gidildi. Takvimler 15 Ağustos 1921'i göstermekteydi; grubun son ismi Felah olmuştu.

Felah Grubu, çeşitli düzenlemelerin ardından savaşın sonuna kadar korunacak 5 şubeli bir yapıdan oluşuyordu:

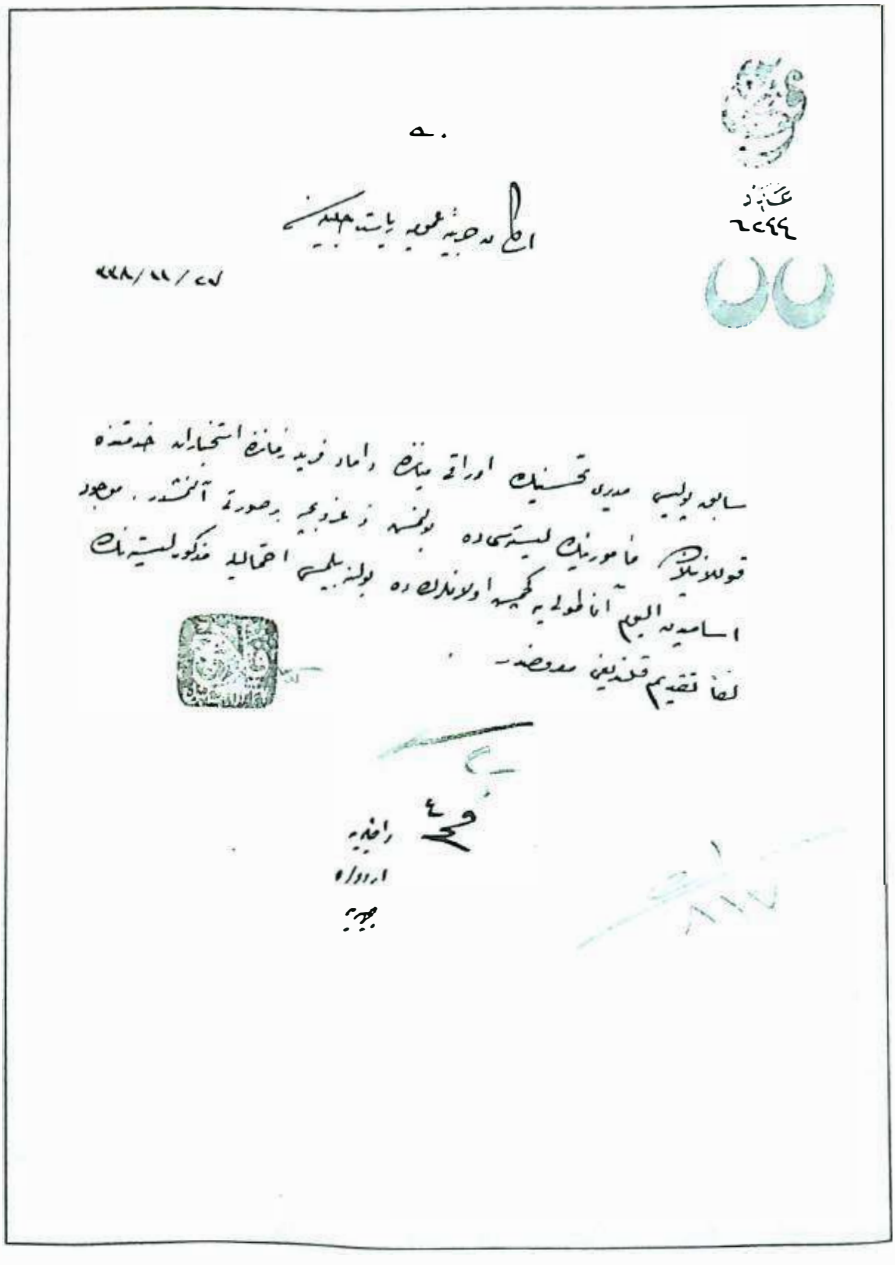

Belge 12: Felah Grubu tarafından ele geçirilen ve Damat Ferit zamanında istihbarat hizmetinde kullanılan memurların isimlerini gösterir liste (1922) (Kaynak: MİT Arşivi)

1. Şube: İstihbarat, neşriyat ve propaganda
2. Şube: Kıtaat-ı fenniye malzemeleri temini
3. Şube: Zat işleri, subayların tedarik ve sevki, posta işlemleri
4. Şube: Mühimmat ve harp malzemeleri tedariki
5. Şube: Levazım işleri, subay sipariş işlemleri, askeri eşya tedariki

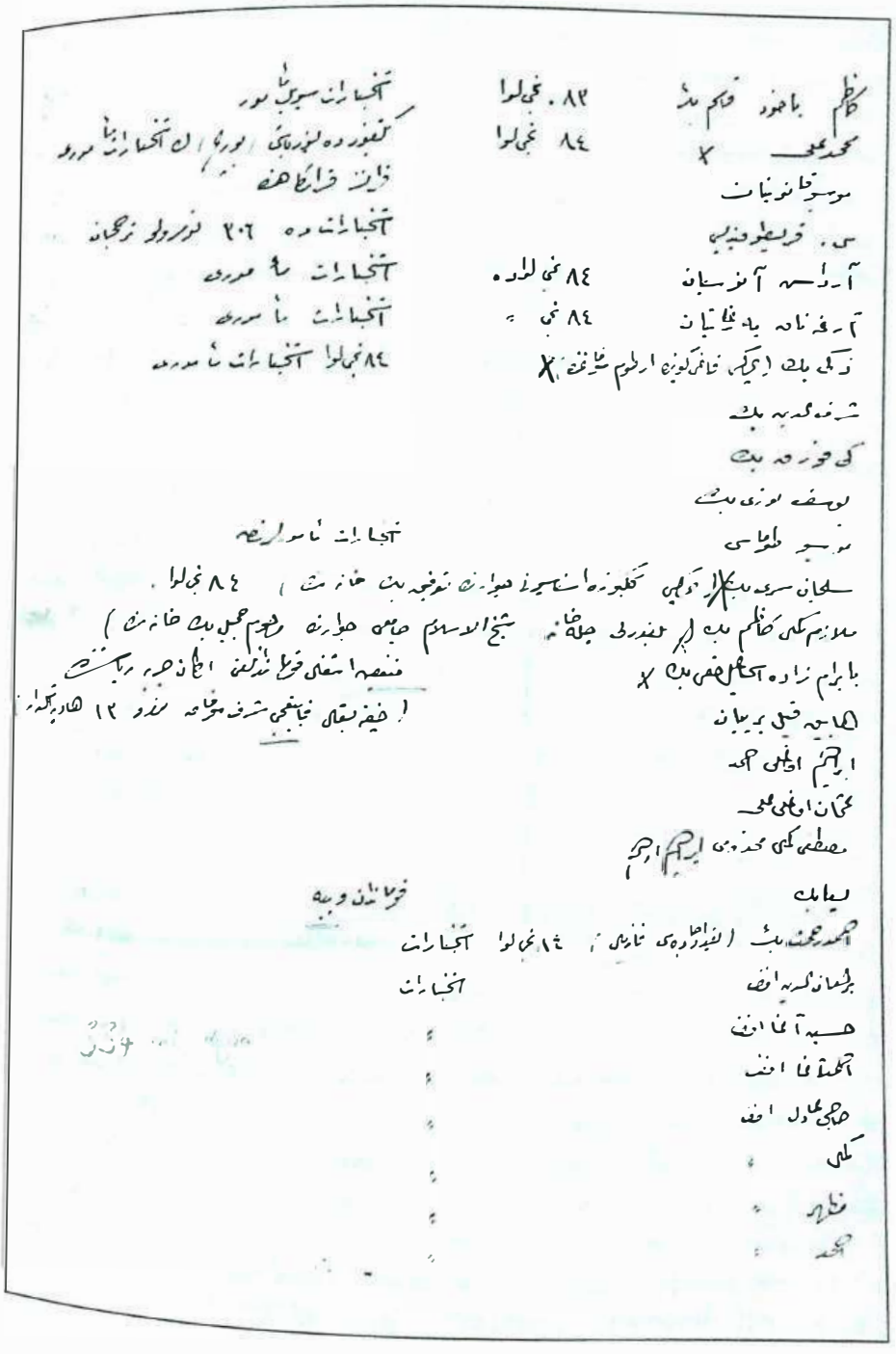

İstanbul'da, işgal kuvvetlerinin içinde istihbarat faaliyeti yürütmek bir tercih değil, zorunluluktu. Karakol Cemiyeti ve onun devamı olan birimlere tam anlamıyla güvenilemezdi. Miraceddin ve daha ileride görülecek Mustafa Sagir meseleleri kurtuluş hareketine hulullerin fazla olduğunu gösteriyordu. Bu yüzden Ankara işi kendi eline almalıydı.

Felah Grubu, öncelikle İstanbul'daki işgalcilerden haber topluyordu. Zira Anadolu'da devam eden mücadele için askeri ve siyasi niyetleri öğrenmek ve planları ele geçirmek vazgeçilmez önemdeydi. Bu amaçla, İngiliz, Fransız ve İtalyan karargahlarına hulul ettirilen elemanlar vasıtasıyla verimli istihbarat toplanıyordu. Bunların bir kısmı işgal güçlerinin kendi aralarındaki ilişkileri ilgilendirmesi dolayısıyla stratejik önemi haizdi. Diğer yandan, Anadolu'ya karşı kullanılan elemanları tespit etmek de oldukça mühimdi. Felah Grubu bu anlamda hem İngiliz hem de Damat Ferit Paşa dönemi istihbaratında kullanılan şahısları tespit etmede oldukça başarılıydı. Ankara, Anadolu'dan İstanbul'a gittiği için İngilizler tarafından Anadolu hakkında bilgi almak üzere müracaat edilebilecek zabitan ve tüccarların fotoğraf ve adreslerini de Felah Grubu'na vererek grubun gerekli takibatı yürütmesini istiyordu.

Ekim 1920'de alınan düzenli orduya geçme kararıyla birlikte muharebeler artacak ve istihbarata her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulacaktı. İstanbul'un çeşitli yerlerinde kurulan telsiz dinleme/kestirme merkezleri Türk istihbarat tarihi açısından Milli Mücadele'de yükselen bir yenilik olarak görülebilir. Kısa mesafeli haberleşmede kullanılan telsiz kestirme, Felah'ın özellikle sevkiyat işlerinde oldukça işine yarayacaktı. Şunu da not etmek gerekiyor ki grubun etki ve ilgi alanı savaşın kaderinin neredeyse çizilmiş olduğu 1922 yılı sonlarına doğru genişleyecekti. Balkanlar'da da faaliyet göstermesi istenen grup ilk aşamada Bulgaristan içinde çalışmalarına başlayacaktı.

Bunlarla da sınırlı değildi Felah'ın faaliyetleri. Savaş tüm şiddetiyle devam ederken Felah Grubu'ndan her türlü sevkiyat işini yapması bekleniyordu. Ankara'ya harp mühimmatı lazımdı. Fakat sevkiyat faaliyetleri, ancak Mayıs 1921'den itibaren, İmalat-ı Harbiye ve Muavenet-i Bahriye gruplarının Felah'a katılmasıyla düzene oturtulabilecekti. İşgalci Yunanlara karşı mücadelenin kızıştığı dönemde Ankara'nın acil personel ihtiyacı da olacaktı. Felah Grubu, Sakarya Meydan Muharebesi sırasında ilk kez gelen bu geniş çaplı personel taleplerini de karşılayacaktı.

İstihbarat ve sevkiyat işlerinde kendinden bekleneni verebilen Felah Grubu, kuruluşundan bir süre sonra Ankara'daki Erkan-ı Harbiye-i Umumiye II. Şube'ye bağlanmış ve savaşın sonuna kadar varlığını devam

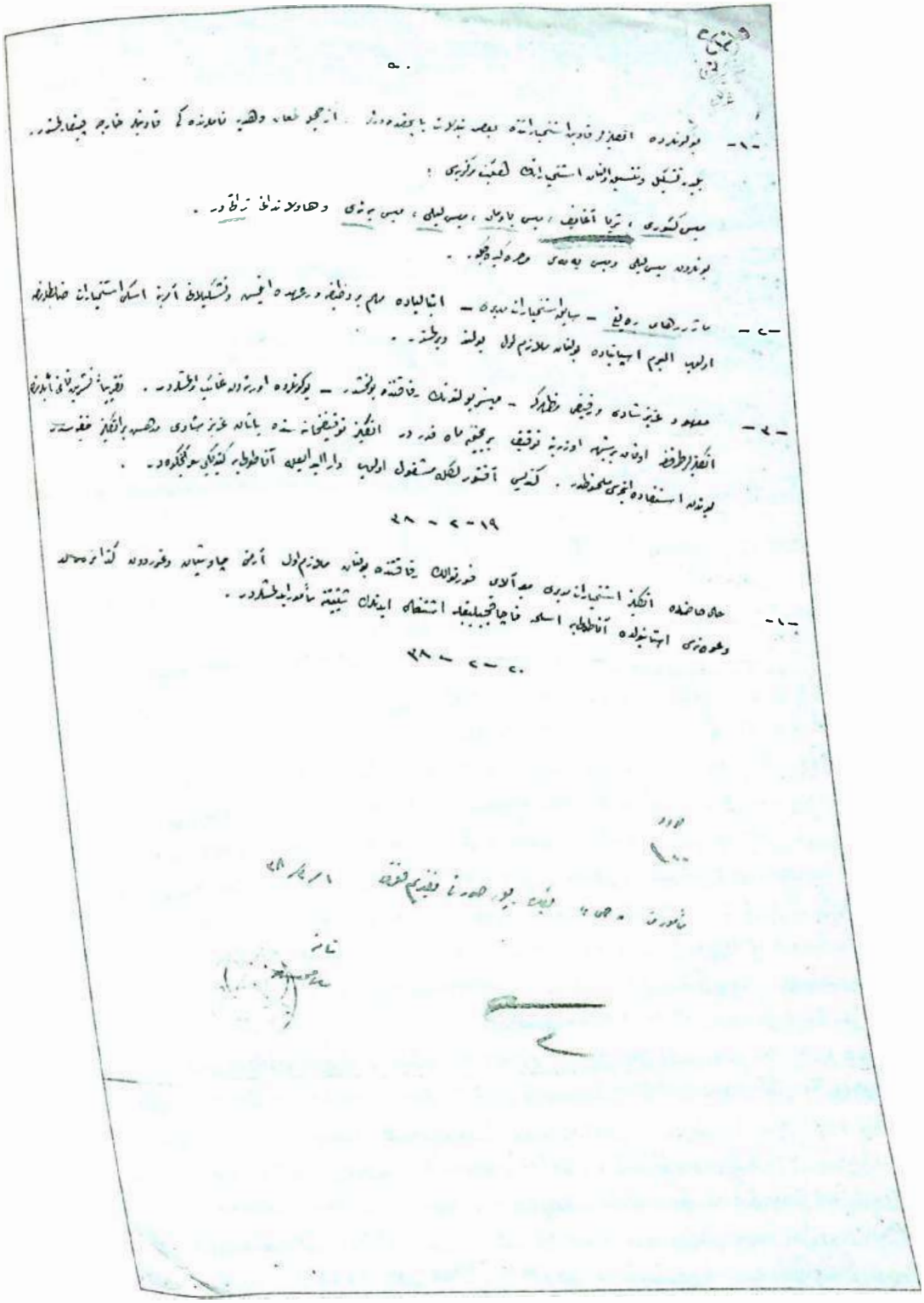

Belge 13: İstanbul'daki İngiliz istihbarat idaresinin kadın istihbaratçılarla ilgili yaptığı değişikliğe dair M. M. Grubu'nun raporu (1922) (Kaynak: MİT Arşivi)

ettirmişti. Felah Grubu'nun kurumsal tecrübesi, Cumhuriyet döneminde MAH'a aktarılacaktı.

MÜDAFAA-İ MİLLİYE GRUBU

Felah Grubu gibi, Ankara tarafından kuruluşuna önayak olunan ve yine Erkan-ı Harbiye-i Umumiye II. Şube'ye bağlanan bir başka teşkilat daha vardı: İstanbul Müdafaa-i Milliye Teşkilatı. Bu teşkilatın kuruluşu da İstanbul işgalinin oluşturduğu dinamiklerle yakından ilgiliydi. İşgalle birlikte Karakol Cemiyeti büyük bir darbe almıştı. Kara Vasıf ve Galatalı Şevket gibi önemli isimler Bekirağa Bölüğü'ne atılmıştı. Ama Karakol Cemiyeti'nin mücadeleyi bırakmaya niyeti yoktu. Topkapı Şubesi'nin önemli isimlerinden Yüzbaşı Emin Ali Bey, bu sırada Bekirağa Bölüğü'nde bulunan Kara Vasıf'tan teşkilatın mührünü ve şifre anahtarını alarak Karakol Cemiyeti'ni tekrar hayata geçirmeye çalıştı. Ancak sıkı takibattan dolayı muvaffak olamadı ve Trakya'ya geçmek zorunda kaldı.

Bu sıralarda, muhtemelen Nisan-Mayıs 1920 civarında Hüsamettin Bey'in tekrar sahneye çıktığını görüyoruz. Yüzbaşı Emin Ali Bey, Trakya'ya geçmeden önce Karakol Cemiyeti mührünü ve şifre anahtarını Hüsamettin Bey'e teslim etmişti. Fakat Haziran ayında, yani tam da Yüzbaşı Neşet Bey'in Felah Grubu'nu kurmak üzere Ankara'ya gittiği vakitlerde, Damat Ferit Paşa'ya suikast suçlamasıyla İstanbul'da Karakol Cemiyeti'nin bakiyesine karşı şiddetli bir takip başlatıldı. Hüsamettin Bey de bu takibattan payını alarak hapse atıldı. Hüsamettin Bey hapisteyken onun karısı Rana Hanım'dan mühür ve şifreyi alan Erkan-ı Harp Kaymakamı Muğlalı Mustafa Bey, Ekim ayında Karakol Cemiyeti'ni Zabitan Grubu'na çevirerek faaliyetlere başladı. Zabitan Grubu, Ankara ile temasını sürdürmeye çalışacak ve yeri geldikçe maddi destek de isteyecekti.[6]

Gelgelelim, gruba karşı duyulan güven eksikliği Anadolu'ya gönderilen subaylar arasında İtilaf güçlerine çalışanların tespit edilmesiyle daha da arttı. İngiliz casusu Mustafa Sagir'in Karakol Cemiyeti mührünü taşıyan bir vesikayla Anadolu'ya geçmesi ise Ankara'nın endişelerini haklı çıkardı.

Mustafa Sagir meselesi, girift bir casusluk hikayesi. Anlaşılan o ki Sagir, İstanbul'a ayak bastığı andan itibaren casusluk zannıyla izlenmişti. Karakol Cemiyeti'ni İngilizlere ifşa eden Hintli Nizameddin bilinçli olarak yakalanmamış ve onun kanalıyla Mustafa Sagir'in İstanbul'a gelişinden haberdar olunmuştu. O vakitten itibaren de yakalanışına kadar Sagir'in tüm

6 MİT Arşivi.

Görsel 4: "İstanbul'da İngilizlerin alet-i şer ve melaneti olan Polis Müdürü mahud Hasan Tahsin ile rüfekay-ı habasetinin" fotoğrafı (1921) (Kaynak: MİT Arşivi)

faaliyetleri takip edilmişti. Sagir krizi, İstanbul'daki Karakol Cemiyeti'ni iyice gözden düşürecek ve hatta bizzat Fevzi Paşa tarafından Zabitan Grubu'nun merkezine İngilizlerin hulul edip etmediğinin araştırılması talep edilecekti.[7]

Tam bu vakitlerde İstanbul'da meydana gelen hükümet değişikliği gizli gruplara daha rahat hareket etme fırsatı sağladı. Milli Mücadele'ye yakın duran Tevfik Paşa hükümetinin kurulmasının ardından yeraltı gruplarına baskı uygulayan Merkez Kumandanı Emin Paşa yerine Süvari Miralayı Esat (Furgaç) Bey getirildi. Hükümette de hatırı sayılır miktarda nazır Milli Mücadele'ye el altından destek vermekteydi. Ancak işgal güçlerinin müdahalesiyle Milli Mücadele karşıtı İstanbul Polis Müdürü Hasan Tahsin Bey'in azli engellendi. Yine de Kasım 1920'den itibaren Esat Bey sayesinde birçok subay ve polisin gizli teşkilatlarda yer alarak istihbarat ve sevkiyat işlerinde çalışmalarının önü açılmış oldu. Dahası, gizli teşkilatlar payitahtta daha rahat hareket etme imkanı buldular.

Sagir'in yakalandığı sıralarda, yani Aralık 1920'de, artık hapisten çıkmış bulunan Hüsamettin Bey Samsun'a geldi. İstanbul Müdafaa-i Milliye Teşkilatı'nı detaylı bir şekilde çalışan Asaf Özkan'ın belirttiği üzere, Hüsamettin Bey burada Fevzi Paşa'dan yeni bir gizli teşkilat kurma emri aldı. Böylece, biri istihbarat ve sevkiyat, diğeri silahlı direniş olmak üzere iki

7 MİT Arşivi.

gruptan oluşacak İstanbul Müdafaa-i Milliye Teşkilatı'nın kuruluş çalışmaları başlamış oldu. Teşkilatın istihbarat ve sevkiyatla ilgilenen birimi M. M. Grubu, direniş birimi ise Müsellah Müdafaa-i Milliye Grubu olarak tesmiye edildi.

İşin ilginci, M. M. Grubu, o sıralarda Zabitan adıyla faaliyet gösteren Karakol Cemiyeti'nin Topkapı ve Şehremini semt teşkilatlarını, Müsellah Müdafaa-i Milliye Grubu ise yine aynı cemiyetin İstanbul'daki diğer semt ve mahalle teşkilatlarını büyük oranda tevarüs etmişti. Bunu mümkün kılan da kendini Karakol Cemiyeti ile alakadar göstermeyen Hüsamettin Bey'in aslında cemiyetin Topkapı Grubu Başkanlığı vazifesini yürütmüş olmasıydı. Grubun kuruluş çalışmalarından sonra Hüsamettin Bey ilkbaharda Ankara'ya geçecek ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye II. Şube'nin ilgili kısmında yerini alacaktı.

Yine Asaf Özkan'ın belirttiği gibi, M. M. Grubu istihbarat toplamada ilk başlarda zafiyet göstermişti. Ancak 1921 yılının yaz aylarından sonra grup diğer servislere hulul ettirdiği elemanlar sayesinde kritik bir istihbarat faaliyeti yürütmeye başladı. Özellikle İngiliz istihbaratına hulul eden elemanlar hem İngilizlerin niyetleri ve planlarının öğrenilmesinde hem de İngiliz istihbarat sisteminin çözülmesinde önemli rol oynadılar.

Kontrespiyonaj konusunda da önemli adımlar atmıştı M. M. Grubu. İngilizlere çalışan yabancı casusların deşifre edilmesinde kritik rol oynuyordu.[8] Grup tarafından İngilizlere çalışan Türkler de tespit ediliyor, bunlardan bazen yararlanma yoluna gidiliyor, bazen de bu şahısların Anadolu adına çalışan casuslar olduğu izlenimi uyandırılarak düşman kuvvetlerince kullanılmalarının önüne geçiliyordu. Örneğin sevkiyat vapurlarını İngilizlere rapor ettiği ve Anadolu aleyhinde konferanslar verdiği tespit edilen "Erkan-ı Harp kolağalığından matrud Çingane Nevres" İstanbul'daki gizli gruplar vasıtasıyla İngilizlere Anadolu casusu olarak tanıtılacaktı. M. M. ve Felah Gruplarına bu yönde talimat veren Fevzi Paşa maksadı şöyle açıklayacaktı:

> Elyevm [bugünlerde] İstanbul'da bulunan müstafi Erkan-ı Harp zabiti (Nevres)'in İngiliz takibatına maruz kalması ve düşmanlar ve muhalifler nezdinde şüpheli bir şahıs mahiyetinde telakki edilmesi için kendisinin (Anadolu'nun İstanbul'a gönderdiği bir casus olduğunu) kemal-i basiret ve maharetle mahafil-i malume [malum çevreler] ve zevat-ı lazımeye [lüzumlu olan şahıslara] ihsas [hissettirmek]... suretiyle bugüne kadar yaptığı telkinat-ı muzırranın [zararlı telkinlerin] iptali mümkün görülmektedir.[9]

8 MİT Arşivi.
9 MİT Arşivi.

Müsellah Müdafaa-i Milliye Grubu, İtilaf devletlerinden ve azınlıklardan gelebilecek saldırılara karşı yaklaşık 10 bin kişilik gizli bir ordu kurmuştu. Sevkiyatta ise Anadolu'ya kısa sürede yaklaşık 4 bin ton malzeme geçirilebilmişti.

Gelgelelim, İstanbul Müdafaa-i Milliye Teşkilatı örgütlenme biçiminden dolayı 1921 sonbaharından itibaren iç sorunlar yaşamaya başladı. Dahası, grup içinde Enver Paşa üzerinden bölünmeler meydana geldi. İstanbul Müdafaa-i Milliye Teşkilatı'nın Karakol Cemiyeti'ne dayanmasından ve Karakol Cemiyeti'nin yurtdışındaki İttihatçılarla bağlantısından öte bir durum söz konusuydu.

O SIRADA ENVER PAŞA

1920 sonlarından itibaren Ankara, Anadolu'da ipleri eline geçiriyordu. Hem doğu hem de batıda zaferler ardı ardına geliyordu. 1920'nin muhtemelen Eylül ayında Enver Paşa'nın Moskova'da kurduğu İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı faaliyete geçmişti. Ankara'da Enver Paşa'nın Anadolu'ya girmesinden endişe ediliyordu. Hatta bu endişe, 1921 Mart ayında Enver Paşa, Halil Paşa ve arkadaşlarının Anadolu'ya girmesinin yasaklanmasına yol açacaktı. Ancak paradoksal biçimde Ankara'nın Enver Paşa'yı Anadolu'dan uzaklaştırmaya yönelik attığı her adım Enver Paşa'nın Anadolu'ya daha fazla odaklanmasına neden oluyordu. Enver Paşa, bu sırada Moskova'da Halk Şuraları Fırkası'nı kuracak ve Ankara'nın şüphelerini doğrularcasına Halil Paşa'yı Trabzon'a gönderecekti. Her ne kadar ev hapsinde tutulsa da Mayıs ayına kadar Halil Paşa buralarda olacaktı.

Tüm bu süreç Anadolu'da olup yurtdışındaki İttihatçılarla bağlantılı görülen gruplara karşı bir takibat başlatılmasının da önünü açıyordu. Bu sırada M. M. Grubu İstanbul'da Enver Paşa ile irtibatı olabilecek herkesi ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Ancak 1921 yılının güz aylarında yapılan bir ara seçim gösterecekti ki, Müdafaa-i Milliye Teşkilatı içinde de Enver Paşa taraftarları vardı.

Neticede ise kazananlar Ankara taraftarları olacaktı. Çünkü Kütahya-Eskişehir Muharebeleri'nde Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilen Türk ordusu, Sakarya Meydan Muharebesi'nde kazandığı zaferle Anadolu'daki hakimiyetini pekiştirmişti. Bundan sonra Enver Paşa, Türkistan'ın yolunu tutacaktı. Mustafa Sagir meselesinden sonra Zabitan Grubu yerine kurulan Yavuz Grubu'nun reisi Muğlalı Mustafa Bey de 1921 yılının Eylül ayında Anadolu'ya geçecek ve böylece Karakol Cemiyeti de tarih sahnesinden çekilmiş olacaktı.

BİR DEVRİN "PERDE ARKASI"

Görüldüğü üzere, Mondros Mütarekesi ile başlayarak Milli Mücadele sonlarına kadar uzanan süreç, modern Türkiye tarihinin o vakte kadar gördüğü en canlı istihbarat laboratuvarıydı. Osmanlı Devleti'ni yıkanlara karşı direnişi mümkün kılabilmek için çoğu yurtiçinde ama kısmen de yurtdışında irili ufaklı çok sayıda gayrinizami harp örgütü ve gizli istihbarat birimi kurulmuştu. Bu yapıların tamamı reaktif bir operatif yaklaşım benimsemişti. Ayrıca çoğu, acil ve önemli birçok ihtiyacı aynı anda karşılamak için kurulduğundan sistemli değil deneyseldi. Deneysel ve mücadelenin devam edebilmesi için çoğu eşzamanlı etkinlik gösteren yurtiçindeki yapıların tamamının mevcudiyetiyse gizliydi çünkü işgal altındaki topraklarda düşman içinde yuvalanmışlardı. Haber alma için düşmanın içinde bulunma zorunluluğu doğal olarak kontrespiyonaj kasının gelişmesine ve özellikle hulul metodunun sıkça kullanılmasına yol açıyordu.

Dinamik şartlar dolayısıyla oldukça değişken olan bu istihbarat tablosunun tamamlayıcısı ise hemen her daim gözden kaçırılan Ankara'da kurulan yapılardı. Milli Mücadele'nin merkezindeki devletleşme eğilimi kendi istihbarat yapılarını ortaya çıkarmış ve bu yapılar gerek kendilerinden önce gerekse kendilerinden sonra yurtiçinde kurulan gayrinizami harp ve istihbarat birimlerinin tamamını kontrolü altına almıştı. Söz konusu yapılar son dönem Osmanlı devlet sistemindeki istihbarat yapıları örnek alınarak ihdas edilmiş, ancak ihtiyaçlara göre teşkilat iskeletleri güncellenmişti.

Peki, Milli Mücadele biterken söz konusu yapılara ne oldu? İstanbul'un işgaliyle başlayan deneysel, eşzamanlı ve gizli teşkilatlar İstanbul'un düşmandan temizlenmesiyle beraber kapatıldı. Malum, Büyük Taarruz'dan sonra iyice güçlenen Ankara, Kasım 1922'de saltanatı kaldırdı. Müteakiben İstanbul hükümetinin istifa etmesiyle payitaht Ankara'nın kontrolüne geçti. Fakat şehir yaklaşık bir yıl daha işgal altında kalacağı için Felah Grubu ve İstanbul Müdafaa-i Milliye Teşkilatı ortadan kaldırılmadı. Bu grupların kapatılması için 1923 yılının Ekim ayının gelmesi, yani İtilaf güçlerinin İstanbul'u terk etmesi ve III. Kolordu Kumandanı Şükrü Naili Paşa'nın şehri teslim alması gerekiyordu.

Yeni döneme devreden yapılar Ankara'nın savaş sırasında kurduğu kurumsal istihbarat yapıları olacaktı. Peki, bunlar erken Cumhuriyet döneminin ihtiyaçlarını karşılayabilecekler miydi? Bunu anlamak için birkaç sene beklemek gerekecekti.

II. KISIM: 1923-1927

YANLIŞ ALARM: İTALYANLARIN ANADOLU'YU İŞGAL PLANI

Emniyet-i Umumiye Istıtlaat Müdüriyeti tarafından 1925 yılında hazırlanan bir rapor Ankara'yı teyakkuza geçirdi. Rapora göre İtalyanlar, işgal ettikleri Rodos ve diğer adaların ahalisi olan Türkleri 1924'ten beri çeşitli yollarla söz konusu adalardan çıkarmaya çalışıyordu. Türklerin ikamet edip kiraladığı haneler ve araziler işgal ediliyor, evler İtalya'dan getirilen faşist subaylara tahsis ediliyor, araziler ise ada yönetimi tarafından işletilmek üzere gasp ediliyordu. Emlakını satarak Türkiye'ye gitmek isteyenler ise fahiş vergiler ödemek zorunda kalıyorlardı. Bu yıldırma politikalarına dayanmakta zorlananlar bir süre sonra adaları terk etmeye başladı. Sadece Leros Adası ahalisinden onlarca aile İzmir ve Fethiye civarına yerleşmişti bile.

Türklerin adalardan ihraç edilmesinden daha önemlisi adalardaki askeri hareketlilikti. Leros Adası'nda körfeze hakim bir tepeye tayyare topları, körfez muhitine ise gemi topları yerleştiriliyordu. Ayrıca harp gemilerinin tamiri için kızak sistemleri yapılıyor, sabit torpiller için korunaklı mahaller hazırlanıyor ve Ada'ya binlerce sandık cephane getiriliyordu. Ankara'nın endişeleri günden güne artıyordu. Mussolini, Türkiye'den toprak talebini düşünüyor olabilir miydi?

Bu endişelerin giderilmesi için Akdeniz ve Ege'de bulunan İtalyanların vaziyeti de takip edilmeli, adalardaki hareketlilikle ilgilerinin olup olmadığı ortaya çıkarılmalıydı. Bu çalışmalar sonucunda İtalya'nın söz konusu bölgelerde kapsamlı istihbari faaliyetler yürüttüğü ortaya çıkarılacaktı.

Türk istihbaratı her şeyden emindi artık: İtalyanlar Akdeniz ve Ege'yi işgal için hazırlık yapıyorlardı. İlk hedef kuvvetle muhtemel Antalya olacaktı. Ama Ankara'nın binbir yokluk içinde her şeyini ortaya koyarak elde ettiği kazanımları kaybetmeye hiç niyeti yoktu. Savunma hazırlıkları süratle başlamalıydı. Birlik ve konuş değişiklikleri hızla yapıldı. Gerginlik had safhadaydı.

İşte tam bu gerginliğin ortasında gelen bir haber Ankara'nın endişelerini boşa çıkaracaktı: İtalyanların Anadolu'yu işgal etme planlarıyla ilgili

istihbarat asılsız çıkmıştı. Ankara rahat bir nefes alıyordu. Boşuna sarf edilen emek ve para üzerinde de pek duran olmadı. Ama sağlıklı haber almayla ilgili ihtiyacın ne kadar kritik olduğu apaçık ortadaydı ve bunun bir an evvel karşılanması gerekiyordu.

ULUSLARARASI SORUNLAR

Sağlıklı haber alma sorunu İtalyan tehdidi özelinde aciliyet kazanmıştı. Ama Türk istihbaratının önünde ilgilenmesi gereken daha bir dizi uluslararası risk ve tehdit bulunuyordu.

İngiltere ile senelerdir yaşanan Musul krizi ve yine İngiltere ile ilişkili olduğu düşünülen Anadolu'daki bazı ayaklanmalar devletin başını ziyadesiyle ağrıtıyordu. Musul'un Irak'ta kalmasından (16 Aralık 1925) bir gün sonra SSCB ile Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması imzalayarak İngiltere'ye tepkisini ortaya koysa da Türkiye komünizm tehdidinden çekiniyor ve komünizmin Anadolu'da Bolşevik idaresine yol açabileceğinden endişe ediyordu. Güneyde ise Fransızlarla sınır ihtilafları yanında misyoner okulları müfredatı ve borçlar meselesinden ötürü ayrıca gerginlikler yaşanıyordu. Öte yandan Atina da sorun çıkarmayı bırakmıyordu. Trakya ve kuzey Ege adalarıyla ilgili sınır ve toprak sorunları, nüfus mübadelesi, Patrikhane meselesi ve mali konular Türkiye-Yunanistan ilişkilerini kıskaca almıştı. Yunanistan'daki muhaliflerin ve firarilerin takibiyse Türkiye için ayrı bir gündem maddesiydi.

Türk istihbaratının gündemi sadece uluslararası risk ve tehditlerden ibaret de değildi. İç güvenlikle ilgili dosyalar da masadaydı ve hepsiyle aynı anda mücadele edilmeliydi.

"Sakıt hanedan" üyeleri söz konusu sorunların başını çekiyordu. Sebebi açıktı: Cumhuriyet rejiminin muhafazası için alternatif bir güç odağı oluşmasının önüne muhakkak geçilmeliydi. Ya kurucu kadro içindeki anlaşmazlıklar? Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın (TCF) kapatılmasıyla başlayan süreç İstiklal Harbi liderlerinden bir kısmını ve yurtiçindeki muhalifleri –her ne kadar takip edilenler açısından bu durum can sıkıcı olsa da– istihbari faaliyetlerin odağına yerleştirecekti. Milli Mücadele sırasında yürütülen bağımsızlık mücadelesine karşı çıkanlar ve düşmanla işbirliği yapan 150'likler de unutulamazdı. Ancak Balkanlar, Avrupa, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'ya dağılmış bu grupla mücadele etmek hiç de kolay değildi. Bu tehditler haricinde devlete, toprak bütünlüğüne, rejime ve müesses ideolojiye yönelik potansiyel tehdit eden arz eden, etnik, dini ve kültürel anlamda laik ulus-devletin makbulü olmayan bazı vatandaşlar da istihbari

faaliyetlerin kapsamına dahil edilmişti. Mustafa Kemal başta olmak üzere devlet yöneticilerine karşı gerçekleştirilen suikast teşebbüsleri de ağır bir yük sırtlanmış olan Türk istihbaratını ayrıca meşgul edecekti.

İSTİHBARAT BİRİMLERİNİN YETERSİZLİĞİ

Genç Cumhuriyet onlarca ulusal ve uluslararası tehdit ve riskle karşı karşıya olmakla birlikte bunlarla etkin bir şekilde mücadele etmekte zorlanıyordu. İstihbarat birimlerinin yetersizliği ortadaydı. 5. Ordu Kumandan Vekili, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne "İstihbarat ve mukabil tedabir [tedbirler] hususunun gerek orduca ve gerekse cihet-i mülkiyece [mülki makamlarca] matlub [talep edilen] vechiyle cereyan edemediği"ni açıkça bildiriyordu.[10] Tarih henüz 20 Aralık 1924'tü.

Nasturi Ayaklanması biteli birkaç ay olmuştu. Birkaç ay içinde Şeyh Sait İsyanı başlayacaktı. Ankara'nın canını epeyce sıkan bu isyanlara İtalyan tehdidi ve Musul krizi gibi dış politika ve güvenlikle ilgili gelişmeler eşlik ediyordu. Tehditler had safhadaydı. Müstakil bir istihbarat kurulmasına yönelik adımların vakit kaybetmeksizin atılması artık şarttı.

YENİ TEŞKİLATIN KURULUŞ ÇALIŞMALARI

Bir teşkilat kurulması kararı alınmıştı alınmasına ama teşkilatın öz kaynaklarla mı, dış kaynaklar üzerinden mi yoksa ikisi arasında bir orta yol izlenerek mi kurulacağına henüz karar verilmemişti.

Kuruluşta Öz Kaynaklar

Cumhuriyet idaresi ilk başta Osmanlı tecrübesine mesafeli duracaktı. Çünkü Osmanlı istihbari tecrübesi yetersiz telakki ediliyordu. Ama yine de bu tecrübe bir yolunu bulup MAH'ın üzerinde etkisini gösterecekti.

Nasıl mı? Bir kere MAH'ın kuruluşunda yer alan tüm şahıslar birkaç sene öncesine kadar Osmanlı tebaasıydı ve önemli kademede bulunan bazıları vaktiyle Osmanlı istihbaratına hizmet etmişlerdi. Özellikle Felah Grubu'ndan birçok isim Cumhuriyet dönemi istihbaratında etkili isimler olacaklardı.

Felah Grubu'na başkanlık eden Erkan-ı Harp Binbaşısı Ragıp oğlu Ekrem (Baydar) Bey bu isimlerin başında geliyordu. Ekrem Bey, Cumhuriyet döneminde Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti İstihbarat Dairesi'nin başına geçmişti. Bir başka önemli isim de Felah Grubu'nda Siyasi

10 MİT Arşivi.

İstihbarat'ın başında bulunan Mehmet oğlu Aziz Hüdai (Akdemir) Bey idi. Aziz Hüdai Bey, MAH'ın kurulmasının ardından teşkilata dahil olacak ve İstanbul B Amiri, yani Müdafaa Amiri olarak tayin edilecekti. Ekrem Baydar'ın İstanbul Emniyet Müdürü olmasının ardından, müdafaa amirlerinin emniyet teşkilatıyla yakın çalışmasından dolayı bu iki isim yeniden teşrikimesai edeceklerdi. İsmet İnönü'nün Milli Mücadele'de Ekrem Baydar'ın emrine verilen bazı teşkilatçıların MAH'ın nüvesini oluşturduğunu söylemesi boşuna değildir.

Osmanlı'nın sadece istihbarat değil aynı zamanda gayrinizami harp tecrübesiyle ilgili birikimleri de şahıslar üzerinden MAH'a transfer edilecekti. Bu çerçevede öne çıkan en önemli isim, Beşiktaş Jimnastik Kulübü ve Harp Okulu Spor Kulübü'nün kurucularından olan ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) 6, 7 ve 8. dönem milletvekilliği yapan Fuat Balkan olacaktı.

Birinci Dünya Savaşı yıllarında Teşkilat-ı Mahsusa'nın Balkan faaliyetlerinde en kritik rollerden birini ifa eden Fuat Balkan'ın yolu Cumhuriyet dönemi istihbaratıyla 1925 yılında kesişti. Balkan, önce Birinci Ordu Müfettişliği emrinde istihbarat vazifesi yürüttü, ardından MAH kadrolarına dahil oldu. MAH tarafından, Teşkilat-ı Mahsusa'daki görev ve sorumlulukları göz önünde bulundurularak, İstanbul Merkez'de espiyonajdan sorumlu A Amirliği üzerinden Yunanistan ve Bulgaristan hudut hattında görevlendirildi.

Balkan bu görevi esnasında Teşkilat-ı Mahsusa'nın çete geleneğini sınırlarda istihbarat yuvası teşkili ve idaresi için kullandı. Bununla da yetinmedi ve espiyonajın yanı sıra propaganda faaliyetlerinde de bulundu. Özellikle Trakya'da belirli gazetelerin MAH tarafından himaye edilmesine ve yurtiçinde Bulgarca neşriyat yapılmasına yönelik tavsiyeleri teşkilatça ciddiye alınarak hayata geçirildi. Yetkin bir istihbaratçı, kritik bir özel harpçi ve Balkanlar'da ileri düzey ilişki ağına sahip bir kaynak olarak Fuat Balkan, 1940'larda, yani teşkilattan ayrıldıktan sonra dahi MAH'ın üst düzey yöneticilerinin bilgi ve görüşlerine başvurduğu bir isim olmaya devam etti.

The Curious Case of İngiliz Kemal

MAH'ın kuruluşunda yararlanılan ve tecrübesi –bilerek yahut değil– teşkilata aktarılan isimler arasında bazı namlı istihbaratçılarsa hiç olmayacaktı. Bunlardan birisi Ahmet Esat Tomruk, namıdiğer "İngiliz Kemal"di. Tomruk, Milli Mücadele'de Yunan ve İngiliz karargahlarına hulul ederek Ankara'nın ihtiyacı olan kritik bilgileri toplamayı başarmıştı. 1924'te "İstiklal Mücadelesinde Bir

İstanbul Gencinin Yaptıkları" adlı hatıratında bu gerçekleri tüm çıplaklığıyla yazıyordu. Ancak hatırat Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin de dikkatini çekmiş ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye'den "İngiliz Kemal namıyla maruf Kadıköylü Esad Bey hakkında Erkan-ı Harbiye'de mevcud malumatı havi dosya" talep edilmiştir.[11] Erkan-ı Harbiye-i Umumiye İstihbarat Dairesi'nden yazılan cevap oldukça ilginç bilgiler barındırmaktadır:

> Kemal nam-ı müstearını [lakabını] taşıyan Kadıköylü Esad Efendi, Mücadele-i Milliye'nin ilk senelerinde Erkan-ı Harbiye-i Umumiye'ce muhbir sıfatıyla İzmir'e gönderilmiş ise de Yunanlılarca tevkif ve Atina'ya sevk edilmiş olduğundan kendisinden istifade edilememişti. Mumaileyh [adı geçen] mahbusiyetten kurtulup geldikten sonra 339 senesinde Trakya'daki Yunan kuvvetleri hakkında malumat almak üzere İstanbul ve Bulgaristan tarikiyle yola çıkmış iken aldığı parayı İstanbul'da sefahetle [zevk ve eğlenceyle] bitirmiş ve memuriyet-i asliyesini gizleyerek İstanbul Kumandanlığı'ndan da bir miktar para alarak Sofya'ya kadar gitmiş ise de müsbet hiçbir haber alamamış ve bilakis Yunan mıntıkasına girmiş gibi asılsız raporlar tertib ve Bulgaristan'da bazı eşhastan da para alarak avdet etmiş [dönmüş] olduğu (...)[12]

Kuruluşta Dış Kaynaklar

Cumhuriyet idaresi, MAH'ın kadrolarını oluştururken liyakati ön planda tutup tecrübeli isimleri kadrolarına dahil etse de teşkilatlanma açısından dış kaynaklara yönelmekte ısrarcıydı. Peki, bunun için kiminle işbirliği yapılacaktı?

İngilizlerle çalışılamazdı. Daha birkaç sene öncesinin işgalci gücüydü İngilizler ve Anadolu'da çıkan ayaklanmalarla Musul krizi de bu husumeti pekiştiriyordu. Ya Ruslar? Onlar da güçlü bir istihbarat sistemine sahipti. Ama Rus istihbaratının yabancı devletlerin iç siyasetlerine ilişkin bilgi toplama ve propaganda üretmeyle sınırlı olduğu düşünülüyordu. Ayrıca Rusların yakın gelecekte askeri bir taarruz beklemediği tahmin ediliyordu. Üstüne üstlük, Rusların Anadolu'da bir Bolşevik idaresi kurma potansiyeli ve Rusya ile kadim düşmanlık da mevcut menfi kanaati tahkim ediyordu. Bu yüzden onlardan da yararlanılmayacaktı.

Fransız ve İtalyanlara gelince, onların istihbarat sistemleri zayıf telakki ediliyordu. Ayrıca onlar da İngilizler gibi Anadolu'da birkaç sene öncesine kadar işgalcilerdi ve Türkiye'ye karşı tehditkar pozisyonlarını bırakmaya da

11 MİT Arşivi.
12 MİT Arşivi.

niyetleri yoktu. Önemli bir küresel güç olarak belirmeye başlayan Amerika da tercih edilebilirdi. Ancak ABD istihbaratının iktisadi ve siyasi hedefler gütmesi bakımından Türkiye'ye uzak bir istihbarat anlayışını temsil ettiğine kanaat getirilecekti.

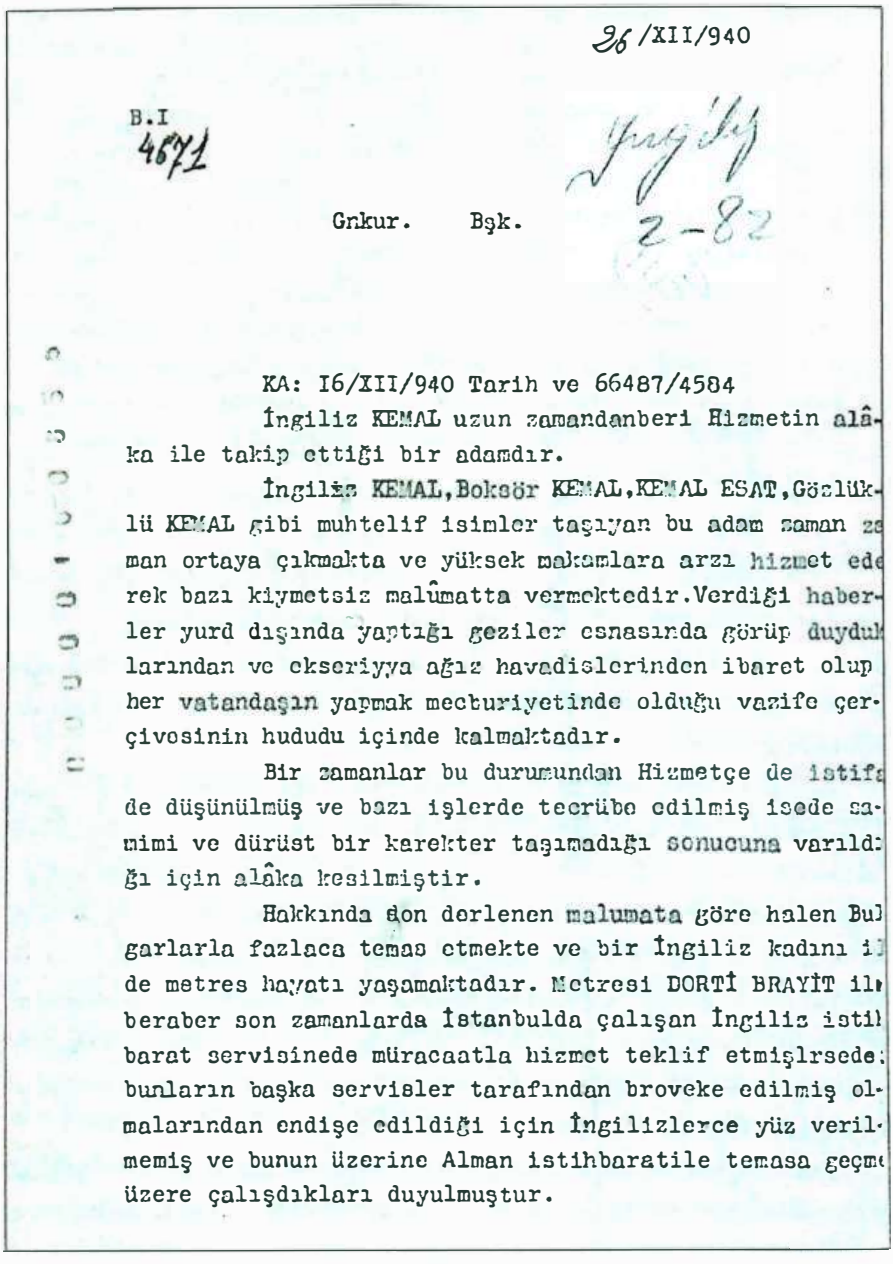

26/XII/940

B.I
4671

Gnkur. Bşk.

2-82

KA: I6/XII/940 Tarih ve 66487/4584

İngiliz KEMAL uzun zamandanberi Hizmetin alâka ile takip ettiği bir adamdır.

İngiliz KEMAL, Boksör KEMAL, KEMAL ESAT, Gözlüklü KEMAL gibi muhtelif isimler taşıyan bu adam zaman zaman ortaya çıkmakta ve yüksek makamlara arzı hizmet ederek bazı kiymetsiz malûmatta vermektedir. Verdiği haberler yurd dışında yaptığı geziler esnasında görüp duyduklarından ve ekseriyya ağız havadislerinden ibaret olup her vatandaşın yapmak mecburiyetinde olduğu vazife çerçivesinin hududu içinde kalmaktadır.

Bir zamanlar bu durumundan Hizmetçe de istifade düşünülmüş ve bazı işlerde tecrübe edilmiş isede samimi ve dürüst bir karekter taşımadığı sonucuna varıldığı için alâka kesilmiştir.

Hakkında son derlenen malumata göre halen Bulgarlarla fazlaca temas etmekte ve bir İngiliz kadını ile de metres hayatı yaşamaktadır. Metresi DORTİ BRAYİT ile beraber son zamanlarda İstanbulda çalışan İngiliz istihbarat servisinede müracaatla hizmet teklif etmişlrsede: bunların başka servisler tarafından broveke edilmiş olmalarından endişe edildiği için İngilizlerce yüz verilmemiş ve bunun üzerine Alman istihbaratile temasa geçmek üzere çalışdıkları duyulmuştur.

Belge 14: Türk istihbaratından yüz bulamadığı için önce İngilizlere ardından Almanlara yanaştığı tespit edilen İngiliz Kemal hakkında MAH Riyaseti'nin Genelkurmay Başkanlığı'na sunmuş olduğu görüş yazısı (1940) (Kaynak: MİT Arşivi)

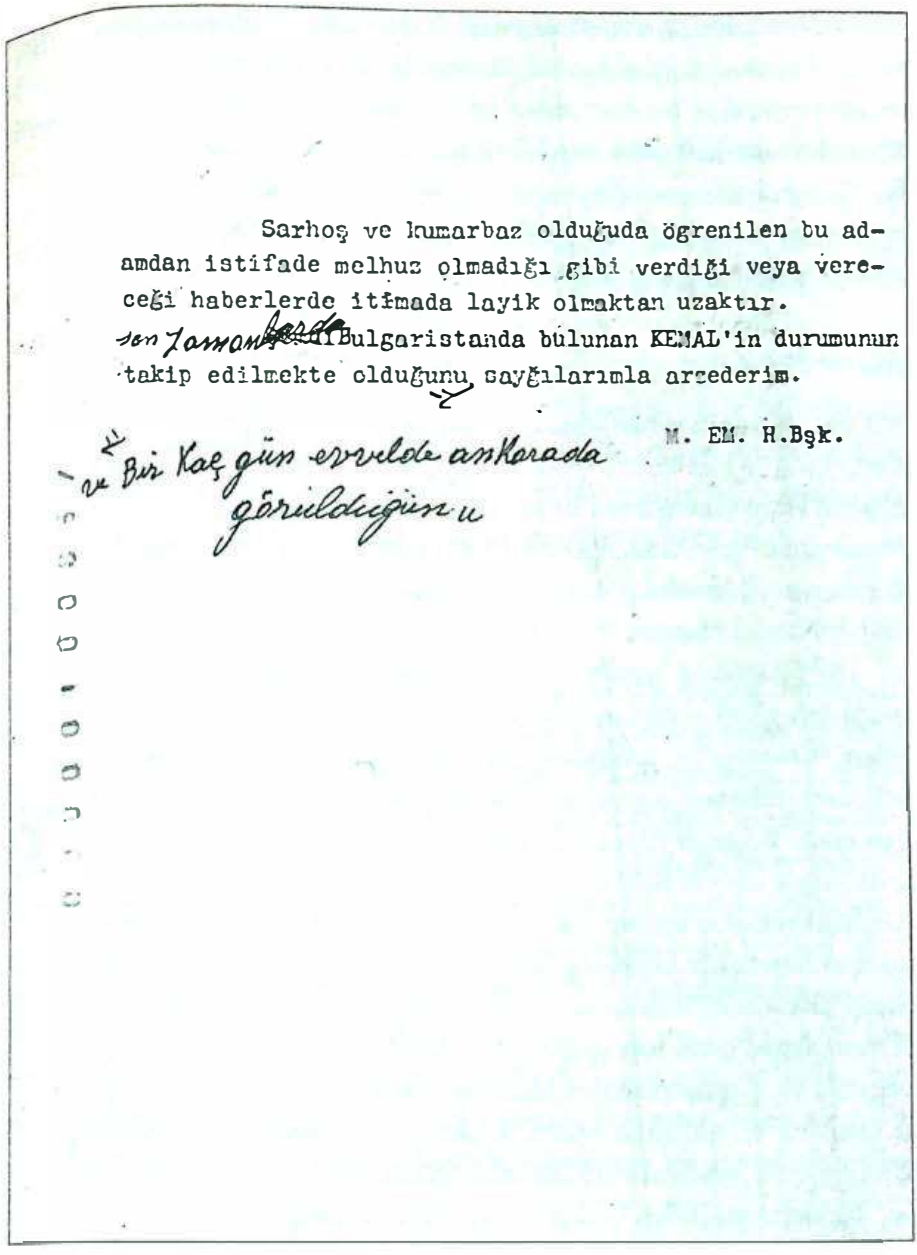

Sarhoş ve kumarbaz olduğuda ögrenilen bu adamdan istifade melhuz olmadığı gibi verdiği veya verecegi haberlerde itimada layik olmaktan uzaktır.
son zamanlarda Bulgaristanda bulunan KEMAL'in durumunun takip edilmekte olduğunu, saygılarımla arzederim.

M. EM. H.Bşk.

ve Bir kaç gün evvelde Ankarada görüldüğünü

Geriye tek makul seçenek olarak Almanya kalıyordu. Türkiye ve Almanya uzun yıllar müttefikti ve diğer ülkelerin aksine Almanya Türkiye'de hiçbir zaman işgalci olarak bulunmamıştı. Ayrıca Almanya'nın yakın gelecekte Türkiye aleyhine revizyonist bir politika güdebileceği de düşünülmüyordu. Dahası iki ülkenin yöneticileri de, komşu ülkelerinin, milli varlıkları açısından tehdit arz ettiğini düşünüyorlardı. Dolayısıyla iki ülkenin yöneticileri dağınık değil merkezi istihbarat yapılarından daha çok verim alınabileceğinde hemfikirdiler.

1925 yılı başlarında Alman askeri uzmanlar Türkiye'ye gelmeye başladı. Savaş sonrası Almanya'da yaşanan siyasi kargaşaya hiperenflasyonun da eşlik etmesi ve bu durumdan en çok ordu mensuplarının etkilenmesi, askeri kesimin kalkınma hamleleri gerçekleştiren Türkiye gibi ülkelerde iş fırsatları kollamasına sebep olmuştu. Bu durum, istihbari anlamda yenilenme sürecine girmek isteyen Türk yetkililere dış kaynaklara kolay yoldan ulaşma imkanı sağlayacaktı.

Walter Nicolai

Nihayet Almanya'yla istihbarat alanında işbirliği yapma kararı alındı ve Almanlarla irtibat kurma görevi Tümgeneral Naci İldeniz'e verildi. Atatürk'ün Harp Okulu'ndan hocası olan İldeniz, 1893-1895 yılları arasında Almanya'da Harp Akademisi'ne devam etmiş ve Askeri Okullar Müfettişliği yapmıştı. İldeniz'in görüşeceği kişiyse Almanların meşhur istihbaratçısı Walter Nicolai olacaktı.

1873 doğumlu Nicolai, 1903'te Harp Akademisi'ni (*Kriegsakadamie*) bitirmişti. 1905'te Alman Genelkurmayı'nda Rusya'ya karşı casusluk yürüten *Division 1*'in, ardından 1907'de Doğu Prusya'da bulunan Königsberg'deki istihbarat istasyonunun başına geçmişti. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, Rusların Avusturya-Macaristan ordusunda kullandığı iç hulul ajanı Albay Alfred Redl'in yakalanmasını sağlayınca parlak bir kariyerin kapıları kendisine sonuna kadar açılmıştı: Nicolai, 1913'te Alman Genelkurmay Başkanlığı Abteilung IIIb'nin şefi olarak atanacaktı. Birinci Dünya Savaşı'nda Alman istihbaratını hemen hemen tüm Avrupa'da, Balkanlar'da ve Amerika'da etkin hale getiren Nicolai, teşkilatın yoğun bir şekilde propaganda ve anti-propaganda faaliyetleri yürütmesini de sağlamıştı. Savaşta Osmanlı ve Almanlar müttefik olduğu ve Osmanlı Erkan-ı Harbiye-i Umumiye II. Şube'sinin kuruluşunda Almanlardan etkilenildiği için Nicolai, Türklerin yakından bildiği ve teşrikimesai ettiği bir isimdi.

Nicolai ile ilk temas 1925 sonbaharında sağlandı. Hariciye Nazırı Tevfik Rüştü (Aras) Bey, ondan istihbari meselelerle ilgili görüşlerini hükümetin istihbarat alanında en yetkin ismi kabul edilen Fevzi Çakmak'a sunmasını istedi. Bunun üzerine 1926 Ocak sonunda Ankara'ya gelen Nicolai ile 1926 sonbaharında bitecek bir sözleşme yapıldı. Artık eğitimlere başlanabilirdi.

Eğitimler

Eğitimin Almanya'daki ilk ayağı 16 Haziran 1926'da başladı. MAH'ın ilk başkanı Şükrü Ali (Ögel) Bey'in ifadesine göre eğitimlere Fevzi Çakmak'ın

emriyle kendisi, Erkan-ı Harp Zabiti Hüseyin Rahmi (Apak), Hasan Reşit (Tankut), Kemal (Güçsav) ve Hariciye Vekaleti'nden adını hatırlayamadığı yüksek dereceli bir memur katıldı.

Almanya'ya giden heyete, muasır istihbarat hizmetlerinin önemini, kapsamını ve hedeflerini içeren ilk bilgilendirmeden sonra istihbarat faaliyetinin icrasına yönelik dersler verildi. Bu çerçevede, istihbarat, kontrespiyonaj ve propaganda usullerinin yanı sıra fotoğraf, gizli yazı, gizli mürekkep, pasaport ve benzeriyle ilgili fenni usuller ayrı ayrı anlatıldı.

Eğitimin MAH'ı kurumsal anlamda ilgilendiren kısmı ise bir istihbarat servisinin nasıl teşkil ve idare edilebileceğine odaklanan dersler ile istihbarat, müdafaa ve propaganda işlerinin organize bir şekilde icrasına yönelik teşkilat şemalarıydı. Eğitimlerin ilk aşamasında çizilen bu şemalar, üzerlerinde yapılacak kimi değişikliklerle MAH'ın kuruluş zeminini belirleyecekti.

İstihbarat

Almanya'daki eğitimlerde üzerinde durulan ilk husus istihbarat hizmetiydi. Ortak kanaate göre, müstakil olarak kurulacak istihbarat şubesi İngiltere ve Fransa gibi Türkiye'ye karşı tüm kuvvetlerini kullanamayacak devletlere fazla mesai ayırmamalı, mücavir devletlere odaklanmalıydı. Bu kapsamda, İtalya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, SSCB, Mısır, Suriye ve Irak gibi ülkelerin askeri ve siyasi durumlarının incelenmesine öncelik verilmeliydi.

Haber toplama merkezlerine gelince, bunların da hedef ülkelere yakın başka coğrafyalarda bulunması gerektiğine dikkat çekiliyordu. Bu nedenle İtalya, Balkanlar ve SSCB'ye karşı Berlin; Fransa ve İngiltere'ye karşı Cenevre; Suriye ve Irak'a karşı Kahire; ve nihayet Yunanistan ve Türkiye'nin doğusunda yer alan ülkelere karşı da Ankara merkez mahaller olarak tespit edilmişti. Savaş zamanlarında yurtdışıyla haberleşme içinse farklı kanallar kullanılmalıydı.

Askeri İstihbarat

Savaş zamanında Milli Emniyet Hizmeti'ne bağlı olacak bir "Askeri İstihbarat Teşkilatı" meydana getirmek Almanya'daki eğitimlerde odaklanılan bir başka hususdu. Bu çerçevede, elçilerle, ataşemiliterlerle ve mutemetlerle ilişkiler, karargahlardan eleman temini ve casuslara yapılacak ödemeler gibi birçok konu üzerinde duruldu. Binbaşı Weber de askeri istihbarat sisteminin nasıl işlediğini Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanya tarafından kullanılan sistem üzerinden Türk heyetine anlattı.

Askeri istihbarat kapsamında katılımcılara konferans veren bir diğer kişiyse "Casuslar Kraliçesi" idi. 5 Temmuz 1926'da Salzburg'da konuşma yapan şahsın ismi konferans notlarında zikredilmese de bu kişinin hakkında beş film çekilen Elsbeth Schragmüller olduğu açıktır. "Sarışın Leydi" olarak da bilinen Schragmüller, Nicolai ile Birinci Dünya Savaşı'nda yakın teşrikimesai etmiş ve Nicolai tarafından Antwerp'teki meşhur casus okulu *Kriegsnachrichtenstelle*'nin müdürü olarak atanmıştı. Schragmüller, konferansta özellikle Birinci Dünya Savaşı'nda Almanların cephenin sağ ve sol cenah gerilerinde teşkil ettiği istihbarat büroları üzerinde durdu. Ayrıca askeri istihbaratla ilgili genel kaideler üzerine analizler yaptı ve istihbarat kaynaklarıyla ilgili teferruatlı bilgi sundu.

Müdafaa

Almanya'daki eğitimlerde MAH'ın müdafaayı yahut kontrespiyonajı icra ve organize etmek için oluşturacağı yapılanma da ele alınan konulardandı. Yurtiçi yapılanma çerçevesinde, müdafaa işinin hudutlarda başlamasından bahisle hudutların önemi vurgulanıyor ve pasaportların, şahısların ve ülkeye girip çıkan postaların kontrolünde ne gibi hususlara dikkat edilmesi gerektiği anlatılıyordu. Şüpheli şahısların sorgulanması da müdafaa başlığı altında ele alınıyordu.

Müdafaa babında ülkenin "merkezi polis mıntıkalarına" taksimiyle ilgili ayrıca bir ön çalışma da yapılmıştı. Mıntıkaların kurulabileceği yerler olarak İstanbul, İzmir, Adana, Antalya, Diyarbakır, İran hududu, Sarıkamış, Ankara ve Tokat zikredilmişti.

Propaganda

Eğitimlerde müdafaa ve propaganda faaliyetlerinin birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğunun altı önemle çiziliyordu. Bu gayet tabiiydi, çünkü bu dönemde Türkiye hem dışarıdan büyük güçlerin hem de içeriden inkılap hükümetinin karşısında duran firari ve muhaliflerin propagandasına maruz kalmaktaydı. Bu kapsamda, propaganda memurlarının ülke içinde İstanbul, İzmir, Diyarbakır ve Sarıkamış'ta bulunmasının uygun olacağı ifade ediliyordu. Yabancı ülkelerde de propaganda merkezleri kurulmasından bahsediliyor olsa da konferanslarda üzerinde durulan tek merkez olarak Berlin öne çıkıyordu.

Propaganda eğitimi bununla sınırlı değildi: 4 Temmuz 1926'da eski Avusturya Başkumandanlık İstihbarat Reisi (*Evidenzbureau* şeflerinden Oscar Hranilovic von Czvetassin veya Maximilian Ronge) tarafından Salzburg'da bir konferans daha verilmişti. Söz konusu konferansta ise sansür,

lisan ve dinin propagandadaki önemi, akraba topluluklarla kurulacak ilişkiler ve propagandaya dair sorumluluğun devlet üzerinde kalmaması için alınabilecek tedbirler gibi başlıklar üzerinde durulmuştu.

Teşkilat Şemaları

Eğitimlerde, istihbarat, müdafaa ve propaganda şubeleri yanında teşkilatta doğrudan teşkilat başkanına bağlı "Fenni Kısım" ve "Şifre Usulü için Kalem" olması gerektiği ayrıca belirtilmişti.

Böylece kurulacak teşkilatın yapı ve kadrosuna yönelik birbirine ziyadesiyle benzeyen iki şema üzerinde mutabık kalınmıştı. Bu şemalar Türkiye'deki üstlerinin talimatlarını taşıyan kursiyerlerle hocaların ortak çalışmasının sonucuydu.

Kurulacak teşkilatta askerler hakim rol oynayacağı için teşkilat reisinin subay olmasının ve bu subayın da mevcut istihbarat subayları arasındaki en yetkin ve tecrübeli kişi olmasının gerekliliği de konferanslarda belirtilmişti. Ayrıca, tüm teşkilatın doğrudan Başvekalet'e bağlı olması planlanmış ve teşkilat reisinin aracısız bir şekilde Başvekil ile görüşebilmesinin önemi üzerinde durulmuştu. Böylece MAH'ın teşkilat ve kadro yapısı şekillenmiş ve planlanmıştı. İleride de görüleceği üzere, MAH kuruluş aşamasında bu plana büyük ölçüde sadık kaldı.

Almanya'daki kursların 5 Temmuz 1926'da sona ermesinin ardından istihbarat heyeti 10 Temmuz'da Türkiye'ye döndü. Aynı sene Eylül ortalarından Kasım ayı ortalarına kadar Walter Nicolai, İstanbul ve Ankara'da toplam 12 subay ve memura kurs verdi. Bu kurslarda da Almanya'da istihbarat heyetine verilen konferanslardakine oldukça benzer konular ele alındı. Eğitim sürecinin bitiminde, yani Kasım 1926'nın ikinci yarısında ise teşkilata ait nizamnameler hazırlandı.

Walter Nicolai ile İlişkilerin Kesilmesi

Ne var ki, nizamname çalışmaları biter bitmez, Nicolai ile Türk tarafı arasında oluşan gerginlikler su yüzüne çıkacaktı. Olay Nicolai'ın, 1927 yılında kendisinden hizmet beklenip beklenmediğini sorduğu ve sonrasında da verebileceği hizmetlere mukabil istediği parayı belirttiği mektubu Fevzi Çakmak'a takdim etmesiyle başlamıştı. Verdiği cevapta Fevzi Çakmak, Nicolai'a, kendisine halihazırda yapılan ödemenin %66'lık kısmına tekabül eden hizmetlere ilişkin taahhütlerini yerine getirmediğini belirtecek ve bunları nasıl tamamlamayı umduğunu soracaktı. Böylece başlayan tartışma çıkmaza girecek ve Fevzi Çakmak konuyu nihayet Başvekil İsmet İnönü'ye arz edecekti.

Tablo 5: İstihbarat eğitimlerinde üzerinde çalışılan teşkilat şeması (1926)
(Kaynak: MİT Arşivi)

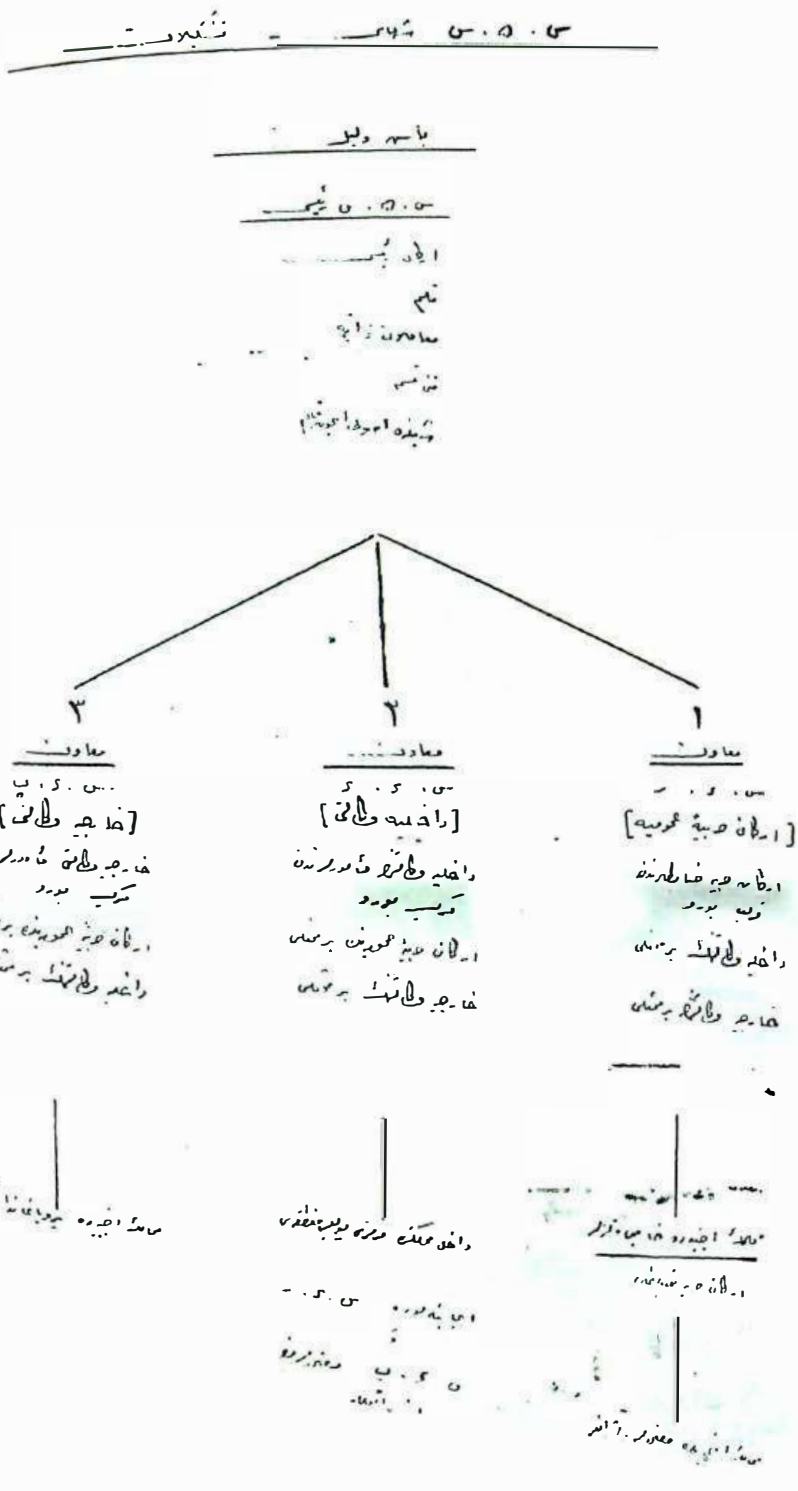

Tablo 6: İstihbarat teşkilatı şeması (1926)
(Kaynak: MİT Arşivi)

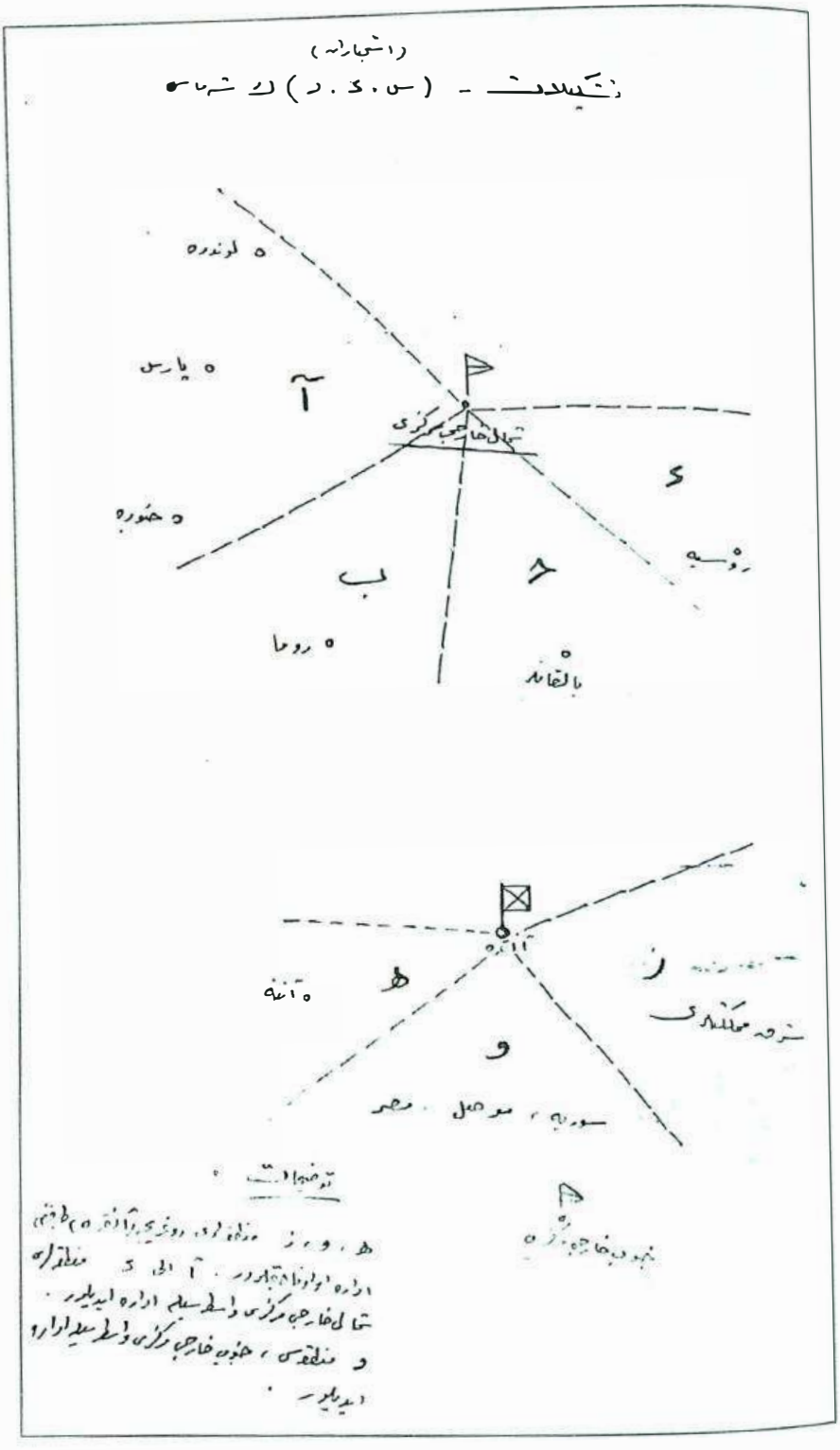

Şema 1: İstihbarata dair yurtdışı teşkilat şeması (1926) (Kaynak: MİT Arşivi)

(İstihbarat)
Teşkilat Şeması

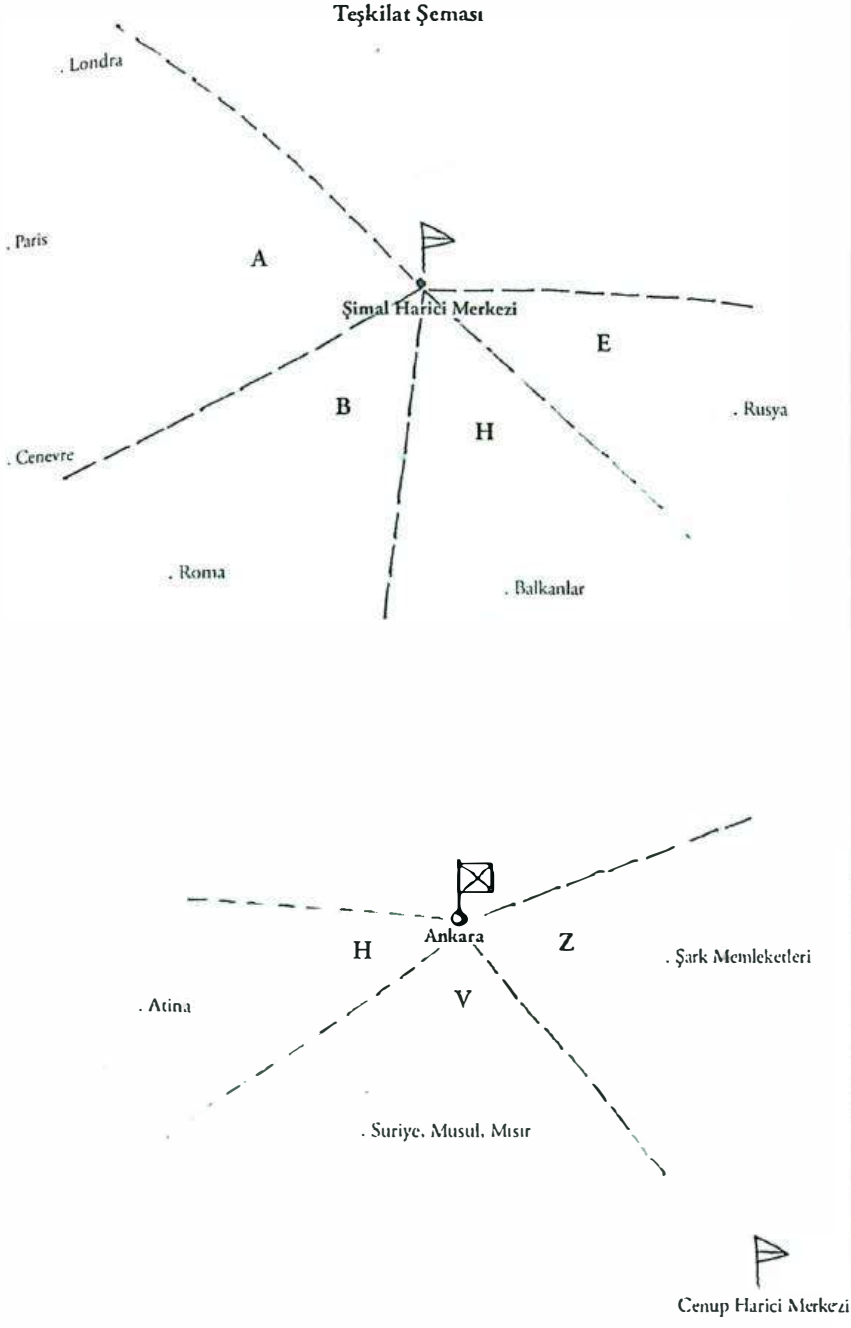

Tevzihat:

H, V, Z mıntıkları doğruca Ankara tarafından idare olunacaklardır. A ile E mıntıkaları Şimal Harici Merkezleri vasıtasıyla idare ediliyor. V mıntıkası Cenup Harici Merkezi vasıtasıyla idare ediliyor.

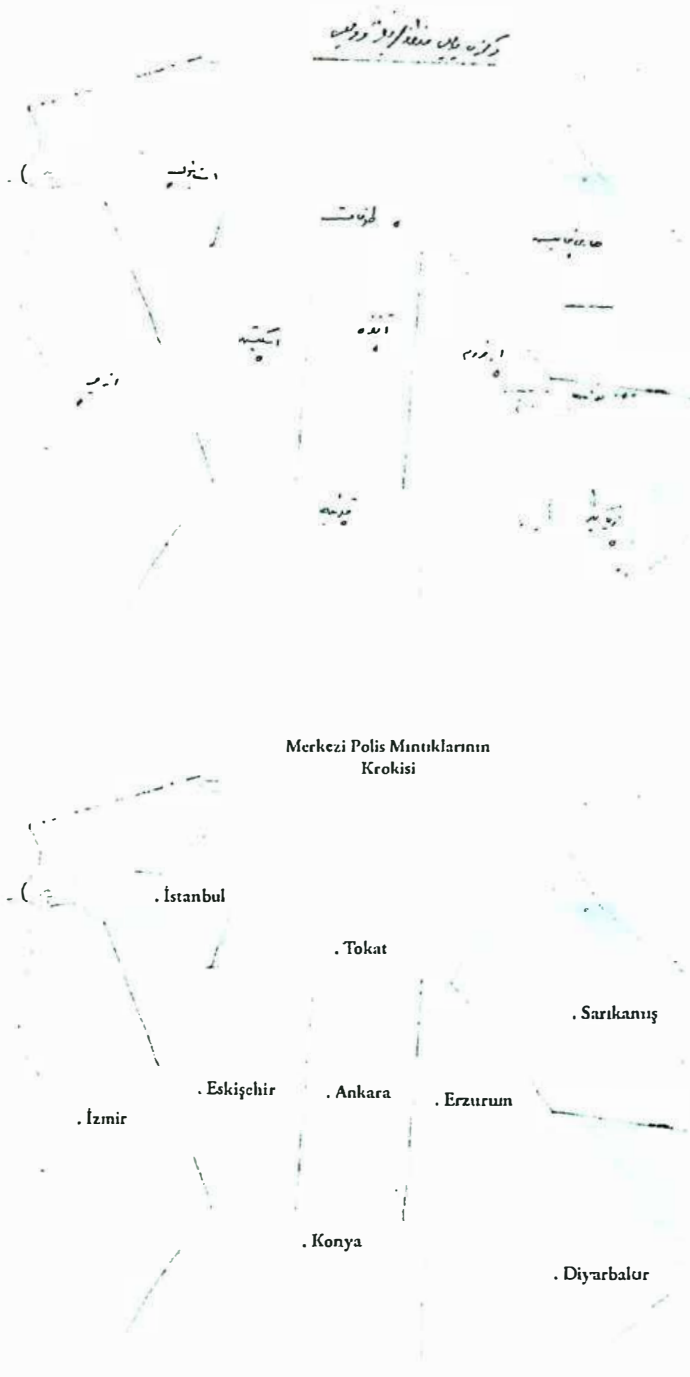

Şema 2: Merkezi Polis Mıntıkalarının krokisi (1926)
(Kaynak: MİT Arşivi)

Nicolai'ın yerine getirmediği taahhütler özellikle dış istihbarat açısından çok önemliydi. Türk tarafını rahatsız eden asıl husus da burada yatıyordu. Nicolai, Cenevre, Atina, Roma, Balkanlar (Bükreş, Sofya, Belgrad) ve Mısır'da istihbarat yuvaları meydana getirmeyi ve bunları teşkilatta işler rayına oturuncaya kadar idare etmeyi taahhüt etmiş, ancak konuya ilişkin hiçbir teşebbüste bulunmamıştı. Nicolai'ın sadece Mısır'a bir uzman gönderdiği ve bu uzman vasıtasıyla orada mutemetler elde ettiği anlaşılıyor. Dahası, bu uzman tarafından gönderilen raporun içeriği Fevzi Çakmak tarafından "kıymeti pek az" olarak değerlendirilmişti.

Bu süreçte yaşanan anlaşmazlıkların yanı sıra Nicolai'a yönelik güveni sarsan başka gelişmeler de olmuştu: Kendisinden talep edilen işlerin büyük kısmı dış istihbarata müteallik olmasına rağmen Nicolai ısrarla iç istihbarata odaklanıyordu. Ayrıca Türk tarafının isteği hilafına SSCB'de Türkiye adına istihbari faaliyetlerle meşgul oluyordu. Cumhuriyet'in banilerinin nazarında SSCB ve Bolşevizmin arz ettiği tehdit göz önünde bulundurulduğunda, Nicolai'ın Fevzi Çakmak'a hitaben yazdığı yazıda bu girişimlerinden bahsetmesinin Türk tarafını nasıl bir telaşa sevk etmiş olduğunu tahayyül etmek zor olmasa gerek.

Nicolai'ın o dönemde Türkiye'yi oldukça huzursuz eden İtalya'nın istihbarat sistemiyle ilgili bilgi vermekten kaçınması da bir başka sorundu. Bu meselelerin toplamı Türk tarafında Nicolai ile ilgili ciddi şüpheler oluşmasına yol açacak ve nihayet Nicolai'ın Türk tarafıyla ilişkilerinde başka bir devletçe yönlendiriliyor olabileceği kanaatine varılacaktı. Bu sebeple, Fevzi Çakmak'ın önerisi ve Başvekil İsmet İnönü'nün talimatıyla Nicolai'ın Türk istihbaratıyla ilişkisi tümden kesilecekti. Ancak ileride detaylarıyla anlatılacağı üzere, Nicolai'ın Türk istihbaratı üzerinde bıraktığı etkiler uzun seneler hissedilmeye devam edecekti.

MİLLİ EMNİYET HİZMETİ RİYASETİ'NİN KURULUŞU

Nicolai'la yapılan işbirliğine son verilmesi, aslında Türk istihbaratında yeni bir dönemin de resmi başlangıcı oldu. İcra Vekilleri Heyeti'nin 19 Aralık 1926 tarih ve 4507 numaralı gizli kararnamesiyle Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti vücuda getirildi.

Neden Gizli?

Kararnameden anlaşılacağı üzere, MAH "mahrem olarak" kurulmuştur. Peki ama neden? İlk sebep, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti, Dahiliye Vekaleti ve Hariciye Vekaleti gibi resmi ve aleni yapıların yürüttüğü

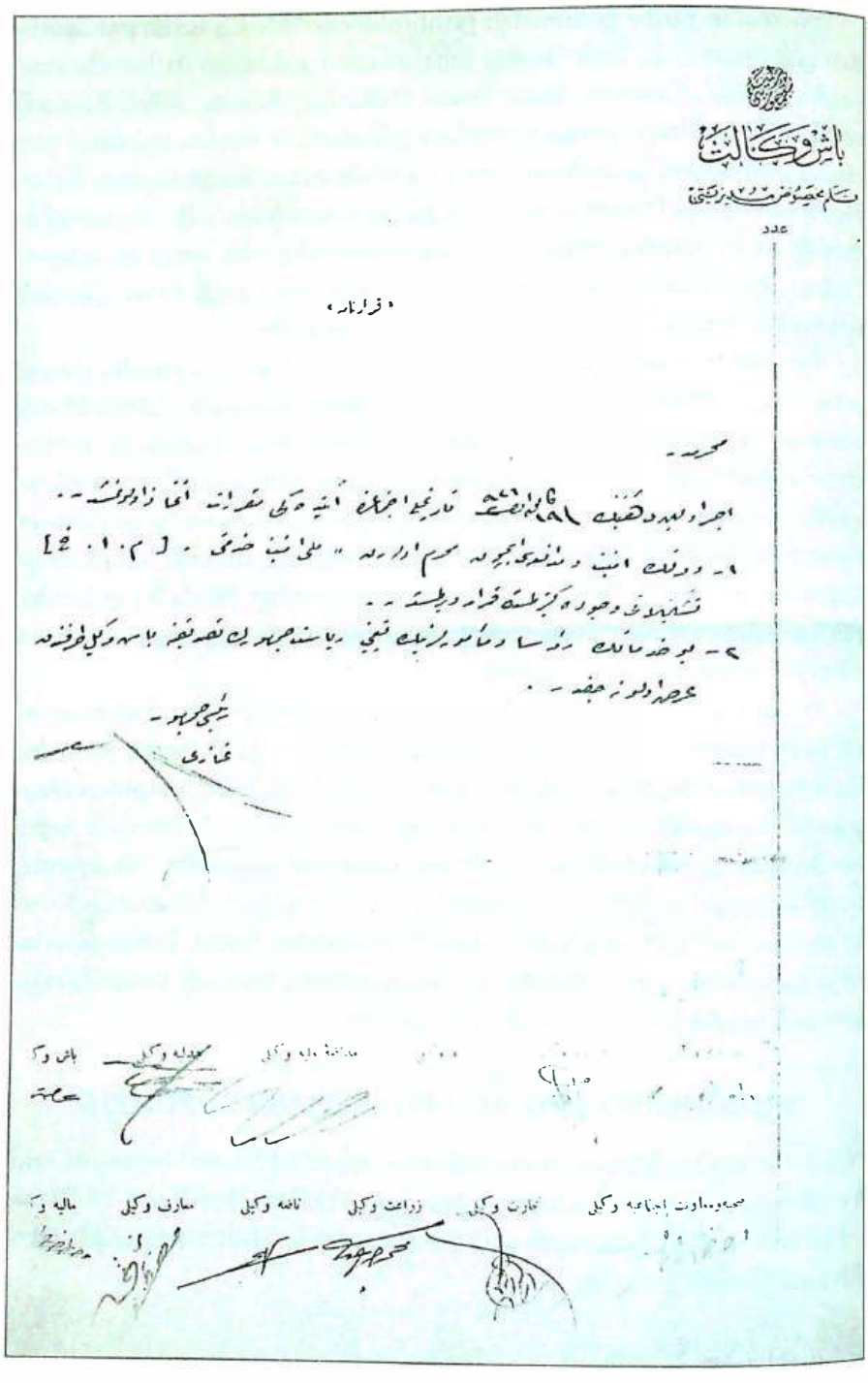

Belge 15: Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin Kuruluş Kararnamesi
(19 Aralık 1926) (Kaynak: MİT Arşivi)

istihbarat faaliyetlerinin ihtiyaçları karşılamada yetersiz kaldığıyla ilgili devlet katında hakim olan kanaatti. MAH, bunlar gibi resmi ve aleni devlet kurumlarının gerçekleştiremediği gizli ve örtülü istihbarat faaliyetlerini yerine getirecek bir araç olarak telakki ediliyordu.

Bir diğer gerekçe ise, "siyaset[in] daima aldatılmaya mahkum" olduğuna yönelik inançtı.[13] Siyasetin manipülasyona açık olması rejim değişikliğine dahi yol açabileceğinden MAH'ın gizliliğinin rejimi müdafaa etmek için zorunlu olduğu düşünülüyordu. Ayrıca, kurumsal gizliliğin yurtiçi ve yurtdışı operasyonlarda operatif avantaj sağlayacağı görüşü hakimdi.

Bunlara ilaveten, Milli Mücadele sırasındaki örgütlenmelerin neredeyse tamamı gizli olarak tesis edilmiş ve faydaları görülmüştü. Dahası MAH'ın kurulduğu dönemde dünyadaki istihbarat birimlerinin mahrem olarak tesis edilmesi genel bir eğilimdi ve MAH'ın kurucuları da bu eğilimleri takip ediyordu.

Neden Milli?

MAH, milli olarak tanımlanıyordu çünkü dahiliye, hariciye ve iktisat gibi devletin temel fonksiyonlarını ilgilendiren hemen her alanda faaliyet göstermek üzere ihdas edilmişti. Yurdun tamamında teşkilatlanma tercihi de "milli" olmanın bir uzantısıydı. Yani MAH'ın milliliği hem faaliyet sahasına hem de örgütlenmesine işaret ediyordu.

Neden Emniyet Hizmeti?

MAH'ın kuruluş maksadını ortaya koyan bütün belge ve bilgiler, bu teşkilatın savunma ağırlıklı bir güvenlik faaliyeti yerine getirmek üzere kurulduğuna işaret ediyor. Örneğin bir belgede, kurulacak teşkilatın "Memleket içinden ve dışından gelecek suikasdlere karşı vikaye [koruma] maksadıyla vücuda getirilecek bir teşkilat" olduğu belirtilmiştir.[14] Bir başka belgede bu tanım biraz daha açılarak MAH'ın "memleketi gerek haricin propaganda ve suikasdlerine ve gerekse dahilin suikasdlerine karşı himaye" etme maksadı güttüğü zikredilmiştir.[15] MAH'ın bu niteliği, kuruluş kararnamesinde de açık ve net bir şekilde yer alıyordu: Kararnameye göre MAH'ın kuruluş sebebi "devletin emniyet[i] ve müdafaası" idi.

13 MİT Arşivi.
14 MİT Arşivi.
15 MİT Arşivi.

Savunma ağırlıklı güvenlik anlayışının ön plana çıkması büyük ölçüde, Türkiye Cumhuriyeti'nin imparatorluk geçmişinden kurtarılanlar üstüne kurulmasıyla ve yurtiçi ve dışında muhalifi çok olan bir inkılap hükümeti tarafından yönetilmesiyle ilişkiliydi. Tüm bunlar genç Cumhuriyet'i savunmacı bir teşkilat kurmaya yöneltiyordu. Bu tarafıyla, MAH'ın isminde yer alan "emniyet" ifadesi hem teşkilatın niteliğine hem de faaliyetlerinin ağırlık noktasına vurgu yapıyordu.

Neden Riyaset?

Riyaset, yani başkanlık, MAH'ın kamu bürokrasisindeki özerk pozisyonuna işaret ediyordu. Milli Müdafaa, Hariciye ve Dahiliye Vekaletleriyle teşrikimesai edip onların personelini kullansa da MAH, hiçbir vekalete bağlı değildi. Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti, 19 Aralık 1926 tarihli kararnamede gösterildiği gibi doğrudan Başvekalet'e, yani Başbakanlık makamına bağlıydı.

MAH'IN TEŞKİLAT YAPISI

Şimdi gelelim MAH'ın teşkilat yapısına. Başvekalet'e bağlanmasından bir hafta sonra, 25 Aralık 1926'da Şükrü Ali Bey, MAH'ın ilk reisi olarak tayin edildi.[16] Hemen ardından MAH dört ana şubeden oluşacak şekilde örgütlendi:

A Şubesi: İstihbarat
B Şubesi: Müdafaa
C Şubesi: Propaganda
D Şubesi: Teknik Destek

Böylece dikey hiyerarşiye sahip ve kendi içinde katı kompartımantasyon kuralları bulunan, uzun yıllar teşkilata hakim olacak geleneksel yapı ortaya çıkmış oldu. Merkezdeki dört ana şubeden oluşan yapı, yurtiçinde sekiz mıntıka belirlenmesi ve Mıntıka Amirlikleri adı altında buralarda şubeler tesis edilmesi yoluyla desteklendi. Bunların üçünde sadece B Amirliği, diğer beşinde ise A ve B Amirlikleri yer alıyordu. Hiçbir mıntıkaya C ve D Şubeleri mümessili tayin edilmedi:

16 MİT Arşivi.

Adana: A ve B Amirlikleri
Ankara: B Amirliği
Antalya: B Amirliği
Diyarbakır: A ve B Amirlikleri
İstanbul: A ve B Amirlikleri
İzmir: A ve B Amirlikleri
Kars: A ve B Amirlikleri
Samsun: B Amirliği

Yurtiçindeki Mıntıka Amirlikleri'nin yanı sıra yurtdışında da üç merkez kuruldu:

Şimal (Viyana)
Cenup (Kahire)
Şark (Tahran)

MAH'IN ŞUBELERİ

A Şubesi

Peki, MAH'ın şube yapıları nasıldı? Görüldüğü üzere, MAH'ın ilk şubesi A, yani istihbarat şubesiydi. A Şubesi'nin başında Erkan-ı Harp Binbaşısı Mehmet Nuri (Ergöz) Bey bulunuyordu. İstihbarat şubesi, askeri bilgiler yanında siyasi ve iktisadi haberler de topluyordu. Ayrıca şube, mıntıkalarında kontrespiyonaj için gerekli olan haberlerin toplanması görevini de üstlenmişti. A Şubesi personelinin tamamı askerdi ve yalnızca yabancı ülkelerde çalışacaktı. Hariciye Vekaleti memurlarının ve ataşemiliterlerin resmi ve açık bir şekilde elde edemeyeceği malumatı toplamak temel görevleriydi. Ancak MAH'ın yurtdışı yapılanmasının bulunmadığı bölgelerde bu görevler elçiliklerin ve ataşemiliterlerin sorumluluğunda olacaktı.

İstihbarat şubesinin modern Türk istihbarat tarihinde yeri vardı var olmasına ama MAH'a kadar bu alanda ihtisaslaşma olmamıştı. Bu tarafıyla şube kaydadeğer bir yenilikti. Ne var ki, devletin emniyet ve savunmaya çok ağırlık vermesi sebebiyle A Amirlikleri B Amirliklerine nazaran daha zayıf kaldı ve yurtdışı merkezleri MAH açıldıktan bir süre sonra teker teker kapatıldı. Bu durum, A Şubesi'ni daha da zayıflattı.

B Şubesi

MAH bünyesindeki en güçlü ve yükü en ağır şube açık ara B, yani müdafaa şubesi idi. Çünkü şube, iç güvenlik ve kontrespiyonaj faaliyetlerini

üstleniyordu. Şubenin başında Jandarma Yarbay Kemal (Acar) Bey bulunuyordu. Müdafaa mümessilleri, ülke içinde atandıkları merkezlerde vilayetleri –en azından kağıt üzerinde– kendi sorumluluk alanlarında olan konularda yönlendirebileceklerdi. Müdafaa mümessillerine ilk başta "Asayiş Müşaviri", ardından "Müdafaa Amiri" ve nihayet "Emniyet Müfettişi" denilecekti. Ama görev ve yetkilerin iyi tanımlanmamasından ötürü Emniyet Müfettişleri ile Dahiliye Vekaleti ve ona bağlı Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin ilişkisi en başından itibaren sorunlu olacaktı. Bakın, Emniyet İşleri Umum Müdürü 1936'da Emniyet Müfettişleriyle yapılacak mesaiye dair Emniyet Teşkilatı'na neler söylüyor:

> 1- (...) Emniyet Müdürleriyle Emniyet Müfettişleri arasında samimi bir işbirliği yapmak ve bir takım usulsüz vaziyetlerin doğmasının ve suitefehhümler [yanlış anlamalar] uyandırmasına kat'iyyen imkân ve mahal vermemek bilhassa matlubdur [talep edilir]. Milli Emniyet Hizmeti teşkilatı umumi emniyet hizmetinden ayrı bir şey olmayıp bu hizmetin bir kısmı üzerinde teknik ve ihtisasla çalışan bir emniyet koludur. Milli Emniyet Teşkilatı'nın geniş olan teknik kudretinden yurt menfaatine daima istifade temin olunmaktadır. Buna mukabil Emniyet Müdürlükleri vasıtalarından da Emniyet Müfettişleri istifade ettirilmelidir. Rejimimizin selameti, milli menfaatlerimizin korunması ve ecnebi istihbaratının çok mühim olan faaliyetinin önlenmesi için Emniyet Müdürleri ile Emniyet Müfettişlerinin daima arkadaşça ve kardeşçe çalışmaları ve birbirlerine mümkün olan her türlü yardımı yapmaları bilhassa lazımdır. Ve ancak bu sayede müsbet ve faideli neticeler elde edilebilir (...)[17]

C Şubesi

MAH bünyesinde A ve B Şubelerinin yanı sıra bir de modern Türk istihbaratının en zayıf olduğu alanlardan biri olan propaganda faaliyetlerinden sorumlu C Şubesi kuruldu. Şubenin başına ise Hariciye Vekaleti'nden Muhittin Raşit Bey getirildi.

MAH propaganda işinde Hariciye Vekaleti ile çalışacaktı. Dış propaganda faaliyetlerinde tasarıları Hariciye Vekaleti oluşturacak, MAH personeli onlara önerilerde bulunabilecekti. Ancak bu durum, hariciyeciler tarafından kendi görev alanlarına müdahale olarak algılandı ve işler en başından aksadı.

17 MİT Arşivi.

Dahili propaganda ve kontrpropaganda faaliyetlerinde de sorunlar eksik olmadı. MAH, bu alanda Hariciye Vekaleti'nden bağımsız çalışıyordu. Gelgelelim, bu faaliyetleri yürütebilmesi için hükümetin kanaatlerini bilmeye ve hükümetten kısa aralıklarla direktif almaya ihtiyacı vardı. Ancak iki merci arasında etkin bir iletişim mekanizması hiçbir zaman kurulamadı. Hal böyle olunca, teşkilatın faaliyete geçmesinden kısa süre sonra C Şubesi tasfiye edildi.

D Şubesi

D Şubesi, yani teknik destek şubesi ise MAH'ın en sorunsuz birimiydi. Bunda başka kurumların sahasına girmemesinin payı büyüktü. Şubenin başında Erkan-ı Harp Binbaşısı Şahap (Gürler) Bey bulunuyordu. Zarf açıp kapama, mühür taklit etme, şua muayenesi yapma, gizli yazı mürekkebi imali, gizli yazıları deşifre edecek formüller bulma gibi laboratuvar işleri bu şubenin sorumluluğundaydı. Şube ayrıca çilingir işleri denilebilecek anahtar kalıbı alma ve yapma, kilit açma gibi işlerle de uğraşıyordu. Bunlara ek olarak, şifre oluşturma, şifre kapama/açma ve kriptografi faaliyetleri ile tercüme faaliyetlerini de idare ediyordu. Daha önce belirtildiği üzere, Almanya'da çalışılan teşkilat modelinde aslında MAH bünyesinde "Fenni Kısım" ve "Şifre Kalemi" olmak üzere iki ayrı birim kurulması öngörülmüştü. Ancak görüldüğü gibi bu iki birimin faaliyetleri teknik destekten sorumlu D Şubesi çatısı altında birleştirilmişti.

YENİ İSTİHBARAT PARADİGMASI

Böylece en başta bütünleşik olması planlanan MAH'ın yapısı ciddi biçimde değişime uğramış oluyordu. Yurtdışı şubelerinin kapanmasıyla MAH'ın A Şubesi zayıflamıştı. C Şubesi kısa sürede tasfiye edildiği için propaganda işlev ve faaliyetleri fiilen ortadan kalkmıştı. D Şubesi ise başta öngörülenin aksine birkaç fonksiyon birden üstlenerek sadece merkezde örgütlenmişti. Biraz da bu yapılanmanın sonucu olarak B Şubesi teşkilatta ön plana çıkmıştı. Peki, bu yapıyı, yani MAH'ı yeni bir istihbarat paradigmasının karşılığı olarak görmek mümkün mü?

İlk bakışta, II. Abdülhamit döneminde en net karşılığını gördüğümüz Osmanlı istihbarat paradigmasıyla erken Cumhuriyet dönemi istihbarat yaklaşımları arasında çok fark olmadığını düşünebiliriz. Zira ikisi de taarruzi istihbarat faaliyetlerine karşı mücadele etmekle reaksiyoner

bir karaktere sahipti. Fakat Osmanlı döneminde hedef imparatorluğun dağılmasını engellemek, Cumhuriyet dönemindeyse kurtarılan vatan topraklarını ve rejimi muhafaza etmek, devletin hakimiyetini güçlendirmek ve buna karşı çıkan her unsurla mücadele etmekti. Bu durum Osmanlı döneminde gördüğümüz reaktif eylem tarzının önüne Cumhuriyet döneminde savunmacı bir eylem tarzının konmasına yol açmıştır. Bu çerçevede istihbarat, erken Cumhuriyet dönemine damgasını vuran iç ve dış sorunları geniş bir perspektifte görmeye çalışmış, devletin menfaat ve güvenliğini korumak için mevcut ve potansiyel tehdit ve riskleri analiz edip bu yönde faaliyet göstermeye başlamıştır. MAH, bu yüzden yine ağırlıklı olarak birinci, yani ulusal kuşakta etkinlik göstermiş, ikinci kuşaktaki zaten nadiren yürüttüğü faaliyetlerini de bu savunmacı anlayışa destek olmak üzere icra etmiştir.

Aynı sebeplerle güvenlik istihbaratı Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de en önemli faaliyet alanı olmuştur. Türkiye'nin iki savaş arası dönemde dış politika ve güvenlik siyasetinde görece otonom bir yapıya kavuşması, MAH'ın kontrespiyonaj yönünden daha otonom davranabilmesini ve kontrespiyonaj kabiliyetini geliştirmesini sağlamıştır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arasındaki bir diğer fark da Osmanlı döneminde izlerine çok az rastladığımız teknik istihbaratın Milli Mücadele'den itibaren gitgide artarak –muadili örneklere kıyasla halen çok zayıf olsa da– istihbaratın bir destek unsuru haline gelmesiydi.

Tüm bu farklar, Cumhuriyet dönemi istihbarat faaliyetlerini Osmanlı dönemine nazaran çok daha etkin hale getiriyordu. Gelgelelim, kurucu istihbarat paradigmasının Osmanlı dönemindeki paradigmanın yerini alması onu kurumsallaşma sorunlarından ari kılmıyordu.

Bu sorunlardan biri, MAH'ın askeri bir görünüm çizmesiydi. Halbuki MAH, sivil bir istihbarat servisi olarak dizayn edilmişti. Peki, böyle olmasının sebebi neydi? Bunun birkaç nedeni var. Birincisi MAH, milli güvenliğe yönelik ihtiyaçlar doğrultusunda vücuda getirilmişti. İkincisi, onu kuranlar doğrudan askerlerdi. Üçüncüsü, MAH'ın A ve D Şubelerinin müdürleri subay olduğu gibi personeli de çoğunlukla askerlerden oluşuyordu. Cumhuriyet'in büyük bir mücadele verilerek Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının pek çoğu gibi askerler tarafından kurulması ve Osmanlı istihbarat geleneğinde de askerlerin ağırlığının olması bu durumu tahkim ediyordu. Böylesi bir denklemde MAH'ın yarı askeri bir teşkilat olmaktan başka şansı yoktu.

Bu çerçevede somut bir örnek olarak MAH'ın ilk reisi Şükrü Ali Ögel'i ele alabiliriz. 1886 yılında doğan Ögel, 1909 tarihinde orduya teğmen olarak katılmış, Milli Mücadele'de Batı Cephesi Kurmay Heyeti'nde bulunmuştu. Bu yıllarda MAH'ın kuruluşu sırasında başvekil olacak olan İsmet İnönü ile teşrikimesai etmişti. Daha sonra, başkanı bir Türk olsa da uluslararası statüye sahip olan Boğazlar Komisyonu'nda görev almıştı. Burada, Boğazlar Komisyonu'nun yabancı üyelerinin kendi görev alanlarını genişletmek için giriştikleri teşebbüsleri engellemeye uğraşmış ve Boğazlar Komisyonu Başkanı Tümamiral Hüseyin Vasıf (Temel) Paşa ile çalışmıştı. Ardından MAH'ın kuruluş çalışmalarını yönlendirmişti. Bu görevi kendisine verense 1924'te Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisliği'ne getirilecek Mareşal Fevzi Paşa'dan başkası değildi. Ögel, nihayet 25 Aralık 1926 tarihli bir kararnameyle kurmay yarbay olarak MAH reisliğine tayin edildi ve 1941 yılına kadar bu görevde kaldı.

MAH'ta askeri bir ağırlığın olmasıysa, teşkilatta sorumluluk karmaşası meydana getiriyordu. MAH, Başvekalet'e mi yoksa emir-komuta zincirine dahil olduğu silahlı kuvvetler yönetimine mi bağlıydı? Evet, kağıt üzerinde Başvekalet'e bağlı görünüyordu, fakat Başvekalet ile MAH arasındaki iletişim baştan itibaren hep sorunlu olmuştu. Yukarıda sebeplerine değindiğim kurum üzerindeki askeri etki ise bu iletişim sorununu tahkim etmişti. Yıllar geçtikçe başka faktör ve gelişmelerin de etkisiyle bu sorun kemikleşmişti. MAH reislerinden Fuat Doğu, 1962'de yapılan bir teşkilat toplantısında "Milli Emniyet mensubu olan arkadaşlarımız en makul ve en cesurane şekilde hazırladıkları bilgileri günlerce kapılarda dolaşmak suretiyle arz etmek imkanını bulamamışlardır" demektedir.[18] MİT'in 1974-1978 yılları arasında müsteşarlığını yapan Hamza Gürgüç de çalıştığı üç başbakanın teşkilata lüzumu kadar yakınlık göstermediğini zikreder. İşte bu sorun, MAH'ı kamuda neredeyse hamisiz bırakmıştı. Teşkilata yeterince sahip çıkılmaması ise MAH'ın yaptırım gücünü olumsuz etkilemişti.

Sorumluluk karmaşası haricindeki bir diğer sorun da MAH'ın görev ve yetki alanlarının sağlıklı tanımlanmamasıydı. Durum böyle olunca MAH, Dahiliye ve Hariciye Vekaletleri gibi kamuda ağırlığı çok olan köklü kurumlarla karşı karşıya geliyordu. Bir benzetme yapmak gerekirse, adeta istihbari köşeler köklü kurumlar tarafından tutulmuş vaziyetteydi ve MAH da kendine konumlanacak uygun bir yer arıyordu. Bu köşe kapmaca da kurumun performansını düşürüyordu.

18 MİT Arşivi.

Hem bu sorunu besleyen hem de MAH için müstakilen problem yaratan bir diğer konu da personel politikasıydı. MAH, personel ihtiyacını birlikte çalıştığı vekaletlerden, yani Müdafaa-i Milliye Vekaleti ile Dahiliye ve Hariciye Vekaletlerinden karşılıyordu. Dolayısıyla işlerini bir nevi geçici görevlendirmelerle görüyordu. Buna bağlı olarak, MAH'ta görevlendirilen personel, maaşını MAH'tan değil görevlendirmeyi yapan kurumdan alıyor ve kıdem ve maaş artışlarına ilişkin ciddi sorunlarla karşılaşıyordu. 1928 yılında Samsun B Amiri'nin kıdem ve maaşına dair şikayet ve talepleri ile Fuat Doğu'nun MAH'ın MİT'e dönüşümü aşamasında yapılan toplantılarda MAH memuriyetine dair söylediklerinin birbirine oldukça benziyor olması, söz konusu sorunların ne derece kalıcı olduğunu gösterir niteliktedir.

MAH'a tahsis edilen bütçe de başından beri ciddi ve süreğen bir sorun alanı olmuştur. Zira teşkilatın bütçesi Başvekalet tarafından ayrılan ve birçok ihtiyacı karşılamaya yetmeyen örtülü ödenekten ibaretti.

BİR YOKLUK HİKAYESİ: MAH KONYA MERKEZ AMİRLİĞİ

Konya'daki Merkez Amirliği'nin kuruluşu ve faaliyete başlaması MAH'ın hangi yokluklar içinde göreve başladığının açık bir göstergesidir. 29 Ocak 1927'de MAH Merkezi'ni teşkil etmek üzere Konya'ya gelen B Amiri, amirliğin ikameti için şehirde herhangi bir daire ayarlanmadığını görür. Ancak B Amirliklerinin Dahiliye Vekaleti ile yakın çalışacağını bilmesinden dolayı MAH Merkezi'ne bir yer tahsis etmesi için Konya Valiliği'ne müracaat eder. Müracaatına cevaben, merkezin vilayetteki dairelerden birinde kendilerine verilecek bir masada çalışmaya başlayabileceği tebliğ edilir. MAH'ın ancak müstakil bir dairede vazifesini ifa edebileceğini belirten amire, bir hafta sonra ancak bir oda tahsis edilebilir. Fakat bu kez de masa ve sandalye verilmez. Masa ve sandalyenin verilmesi için de epeyce zaman geçmesi gerecektir. Fiziki şartlardan daha önemlisiyse personel sorunu olmuştur. Konya B Amiri 29 Ocak–1 Eylül 1927 tarihleri arasındaki 7 aylık süreçte mıntıkasında tek başına çalışmış, ancak bu tarihten sonra bir muavini, komiseri, polisi, ajan ve muhbirleri olmaya başlamıştır. Benzer fiziki ve mali sorunlar ve personel eksiklikleri MAH Mıntıka Amirliklerinin açıldığı hemen her yerde görülecek ve uzun yıllar teşkilata egemen olan bir özellik olarak kalacaktır.

MAH'ın kuruluşu sırasında ortaya çıkan organizasyonel ve kurumsal sorunların müstakilliği, kompartımantasyon ilkesini ve istihbari etkinliği daha en baştan malul hale getirdiği ortada. Bu kalıcı sorunların büyük bir kısmı MİT'e de sirayet edecektir. Bu problemli alanlarına rağmen MAH'ın; operatif yaklaşımı, etkinlik alanı, nispi özerkliği, kabiliyetleri, teşkilat yapısı, görev kapsamı, personel politikası ve bürokrasideki konumuyla modern Türk istihbarat tarihindeki en büyük ikinci atılımı teşkil ettiği açıktır. Tüm bu reformist hamlelerin yeni bir devlet ve rejimin kuruluşu aşamasında, onca yokluk içinde tahayyül edildiğini ve hayata geçirildiğini unutmamak gerek. Dolayısıyla MAH döneminde ifa edilmiş en basit ve en sönük görünen istihbari faaliyet dahi aslında bir başarı olarak değerlendirilmelidir. Kaldı ki Cumhuriyet ve MAH'ın kurucu kadrolarının yüksek motivasyonu ve MAH personelinin fedakarlıkları, teşkilatın kısa sürede beklentilerin çok üzerinde bir gelişim kaydetmesini mümkün kılacaktır. MAH'tan beklenenlerle MAH'ın emrine verilen araçlar arasındaki uçurum da ancak bu motivasyon ve fedakarlıklarla aşılabilirdi.

OKUMA LİSTESİ

Aydın, Mesut. *Milli Mücadele Dönemi'nde TBMM Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1992.

Criss, Nur Bilge. *İşgal Altında İstanbul 1918-1923*. İstanbul: İletişim, 2007.

Çukurova, Bülent. *Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yeraltı Çalışmaları*. Ankara: Ardıç, 1994.

Özkan, Asaf. *İşgal İstanbul'unda İstihbarat ve Eylem: Mim Mim Grubu*. Erzurum: Salkımsöğüt, 2015.

Pehlivanlı, Hamit. *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askerî Polis Teşkilatı*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1992.

Toprak, Zafer. "Bolşevik İttihatçılar ve İslam Kominterni İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı (İttihad-ı Selamet-i İslam)". *Toplumsal Tarih* 43 (1997): 6-13.

Yenen, Alp. "The Young Turk Aftermath: Making Sense of Transnational Contentious Politics at the End of the Ottoman Empire, 1918-1922". Yayımlanmamış Doktora Tezi. Universitat Basel, 2019.

Yurtsever, Serdar. *Milli Mücadele İstihbaratında İstanbul'da Gizli Bir Grup: Felah*. Ankara: Berikan Yayınları, 2015.

IV. BÖLÜM

SATHI MÜDAFAA (1927-2009)

I. KISIM: 1927-1938

EĞİTİM FAALİYETLERİ

MAH'ın kuruluşunun ardından karşılaştığı önemli sorunlardan biri servis içi eğitimdi. Nicolai'ın MAH ile ilişiğinin kesilmesi bu alanda beklenmedik ve ciddi bir boşluk oluşturmuştu. İhtisaslaşma için eğitim bir gereklilikti. Söz konusu eğitim ihtiyacını kısmen de olsa karşılayabilmek için teşkilata yeni katılan personele, günlük çalışmaları arasında tecrübeli şefler tarafından geleneksel usullerde eğitimler verildi. Usta-çırak ilişkisi modelindeki bu eğitim-öğretim yaklaşık bir buçuk yıl sürdü. Ancak kendisinden kapsamlı hizmetler beklenen bir teşkilatın daha fazlasına ihtiyacı vardı. Alanında uzman kişiler tarafından, istihbarat sanatının esaslarına dayalı ve bütün servis mensuplarına hitap edecek çalışmalar kaleme alınmalıydı. Bu amaç doğrultusunda MAH'ta uzun yıllar eğitim materyali olarak kullanılacak kitapların yazımına başlandı.

İlk kitap Ağustos 1928'de Osmanlıca olarak basıldı. Bundan birkaç ay sonra harf inkılabı ilan edilecek ve diğer eğitim kitaplarının tamamı Latin harfli Türkçe olarak basılacaktı. MAH'ın ilk eğitim külliyatı 1929 yılının sonbaharında tamamlandı. Yaklaşık bir sene içerisinde altı kitap yazılmış ve bölge amirliklerine dağıtılmıştı. Kitapların ismi şöyleydi:

Birinci Kitap: *Ecnebilerin İstihbarat Telakkisi*
İkinci Kitap: *Kriptografya*
Üçüncü Kitap: *İstihbarat Ajanlarına Rehber*
Dördüncü Kitap: *Hatıralar*
Beşinci Kitap: *Gizli Anlaşmalar*
Altıncı Kitap: *Propaganda*

Dördü telif, bir kısmı çevirilerden oluşan bu külliyatta istihbarat ilke ve yöntemlerine dair hemen her konu, teorik anlatının pratikle bağlantısını kuran canlı örneklerle sunuluyordu. *Ecnebilerin İstihbarat Telakkisi* adlı Birinci Kitap'ta, Birinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da istihbaratın geldiği nokta, yurtdışında görev yapacak meslek memurlarının dikkat etmesi gereken hususlar, haber toplama, muhabere ve gizlilik gibi konular ele alınıyordu.

İkinci Kitap, büyük ölçüde André Langie'nin *De la Cryptographie: etude sur les ecritures secretes* adlı kitabına dayanıyordu. Kriptografiyle ilgili geniş bilgiler verilen kitaba yazılan önsöze göre, kitapta "söylenmesinde ve ifşasında mahzur olan mevad" yoktu ve kitabın yazılma amacı alakadarları tehlikelerle ilgili aydınlatmak ve teyakkuza geçmeye davet etmekti. *İstihbarat Ajanlarına Rehber* adlı Üçüncü Kitap ise Rus, Fransız ve İngiliz istihbarat mekteplerinde meslek memurlarına verilen eğitimlerden bazı maddeleri kapsıyordu. Kitap MAH'ın kendi personelinin uyması beklenen prensipleri göstermekten ziyade, onları yabancı teşkilat mensuplarının Türkiye'de nasıl davranabileceğiyle ilgili eğitmeyi hedefliyordu.

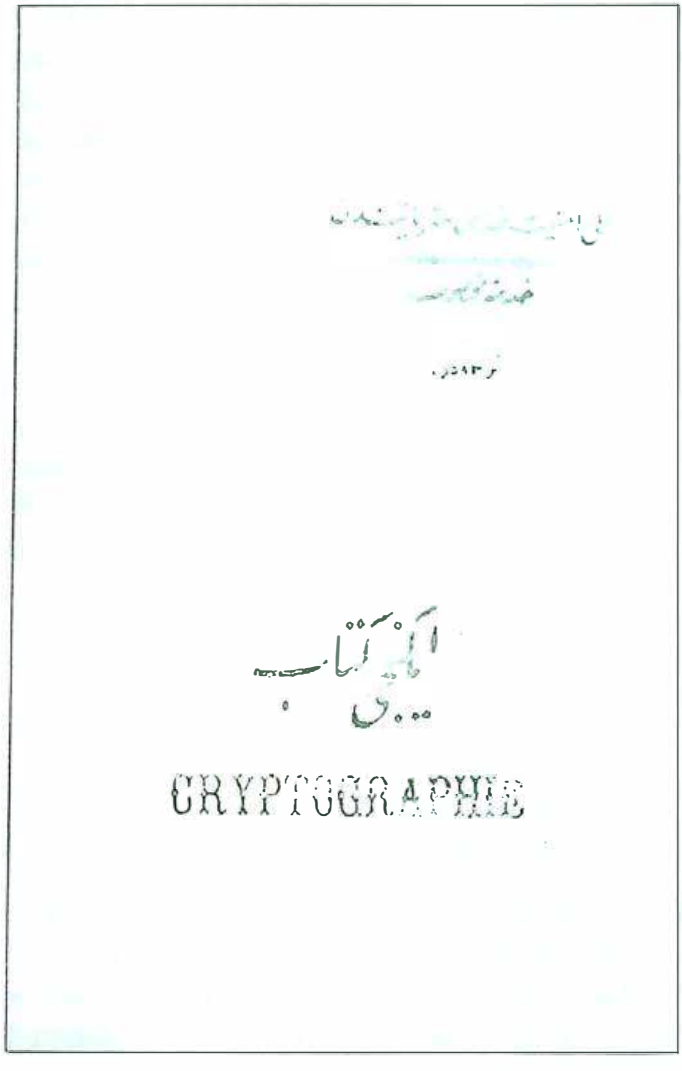

Görsel 5: Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti eğitim külliyatından İkinci Kitap: *Kriptografya* (1928) (Kaynak: MİT Arşivi)

Birinci Dünya Savaşı'nda Alman Genelkurmay Başkanlığı'nda İkinci Başkanlığa kadar yükselen Erich Ludendorff ile önceki bölümde MAH'ın kuruluşu bağlamında ele aldığım Walter Nicolai'a ait hatırattan parçalar da Dördüncü Kitap'ın içeriğini oluşturuyordu. Anılardan alıntılanan pasajlar üzerinden teşkilat mensuplarının olası bir savaşta karşılaşılabilecekleri tehlikeleri görmelerini kolaylaştırmak ve daha önce yapılmış hatalardan ders çıkarmaları hedefleniyordu. *Gizli Anlaşmalar* adlı Beşinci Kitap ise akıllara ilk gelenin aksine devletlerarası antlaşmalarla değil, istihbarattta kullanılan gizli iletişim kurma yöntemleriyle ilgiliydi. Harf ve kelime sistemleri, şifreleme usulleri, noktalama sistemleri, gizli mürekkepler ve şifre açma/kapama gibi birçok konuda okuyucuya detaylı bilgi veriliyordu. Son olarak, propaganda üzerine olan Altıncı Kitap'taki bilgilerin çoğu, metin içinde zikredilmese de, Campbell Stuart'ın *Secrets of Crew House* kitabından çevrilerek aktarılmıştı.

HEDEF ÜLKE ETÜTLERİ

MAH uzmanları, eğitim kitaplarıyla eşzamanlı bir biçimde stratejik istihbarat kitapları da kaleme almaya başlamıştı. 1927'den itibaren MAH tarafından toplanan haberlerin kıymetlendirilmesi, MAH'ın hedef ittihaz ettiği ülkelerle ilgili stratejik etütlere dönüşüyordu. Kitaplar, ele alınan her ülke hakkında siyasi, iktisadi, mali, askeri, coğrafi ve etnik konulardaki istihbari bilgileri kapsıyordu. MAH'ın ilk reisi Şükrü Ali Ögel, Yedinci Kitap'a yazdığı "Bir İki Söz" başlıklı sunuş kısmında bu çalışmaların Büyük Erkan-ı Harbiye de dahil olmak üzere hiçbir makamın istihbarat kaynaklarından faydalanılmadan, sadece MAH'ın topladığı malumat üzerinden hazırlanmış olduğunu belirtiyor. Söz konusu yedi çalışma şöyleydi:

Yedinci Kitap: *Bulgaristan*
Sekizinci Kitap: *Yunanistan*
Dokuzuncu Kitap: *Yugoslavya*
Onuncu Kitap: *Rusya*
Onbirinci Kitap: *İtalya*
Onikinci Kitap: *İran-Irak*
Onüçüncü Kitap: *Suriye, Mısır ve Cenubi Arabistan*

Milli Emniyet Hizmeti Neşriyatından

YEDİNCİ KİTAP

BULGARİSTAN

1929

Görsel 6: Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin erken dönem ülke etütlerinden Yedinci Kitap: *Bulgaristan* (1929) (Kaynak: MİT Arşivi)

BÜYÜK BRİTANYA'NIN PEŞİNDE

Hazırlanan kitapların odağındaki ülkelere bakınca akıllara şu soru gelecektir: Kuruluş yıllarında MAH'ın İngiltere ve Fransa gibi birkaç sene öncesine kadar Anadolu'da işgalci konumunda bulunan büyük güçlerle ilgili stratejik istihbarat raporları hazırlamayışının sebebi neydi? MAH yönetimi, MAH'ın mevcudiyet gösterdiği devrenin tamamında teşkilatın mesaisini acil ve önemli görülen yerlere göre ayarladı. Teşkilatın kurucularına göre, İngiltere ve Fransa gibi gücünün çoğunu Türkiye'ye karşı kullanmayacak ve kullanma planı da olmayan devletlerdense teşkilatın odağı acilen mücadele edilmesi

gereken kritik hedefler olmalıydı. Fakat bu durum MAH'ın, İngiltere ve Fransa gibi Birinci Dünya Savaşı sonrasında statükocu kampta yer alan ülkeleri tamamen göz ardı ettiği anlamına da gelmiyordu. Özellikle kontrespiyonaj alanında hem İngiltere hem de Fransa her zaman teşkilatın odağındaydı.

1930'a gelindiğinde İngiltere, Türkiye açısından büyük bir sorun teşkil etmiyordu. Bunun en önemli sebeplerinden biri Musul Sorunu'nun Türkiye'nin aleyhine de olsa çözülmüş olmasıydı. İki ülkenin ilişkilerindeki pürüzler böylece büyük oranda ortadan kalkmış ve İngiltere kendi iç sorunları ve Kıta Avrupası'ndaki revizyonistlerle yaşanan sorunlara odaklanmıştı. MAH raporları da bunu doğruluyordu.

MAH'a göre, 1930'ların ilk yarısında İngilizler, Türkiye Cumhuriyeti devleti ve yeni rejimin güvenliği aleyhine faaliyetlere girişmiyorlardı. Bunun yerine, yeni rejimin kurulmasını mümkün kılan inkılabın özelliklerini anlamaya çalışıyorlardı. Ayrıca rejimin konsolide edilmesi yolunda yöneticilerin aldıkları tedbirleri ve bu işlerde etkisi olan şahıs ve zümreleri de takip ediyorlardı. Öte yandan, bir savaş çıkması ihtimalini göz önünde bulundurarak Türkiye'de çalışabilecek, Türkiye'yi ve Türkçeyi iyi bilen diplomat ve subaylar yetiştirmeye önem veriyorlardı. Bu maksat doğrultusunda subay ve diplomatlar Türkiye'yi dolaşarak muhtelif bölgeleri tanımaya çalışıyor ve İngiltere'ye döndüklerinde ülkenin siyasi ve iktisadi meseleleri hakkında yöneticileri bilgilendiriyorlardı.

İngilizler, sözünü ettiğim devleti ve rejimi tanıma faaliyetini büyük oranda büyükelçilik ve konsolosluklar vasıtasıyla ve çoğunlukla resmi yollardan yapıyorlardı. Topladıkları istihbaratı ise İngiliz dışişlerine aktarıyorlardı. Türkiye'nin iktisadi vaziyetiyle ilgili bilgileri Türkiye'de faaliyet gösteren büyük İngiliz ticari müesseseleri ve bazı Osmanlı Bankası mensupları üzerinden ediniyorlardı.

İngilizlerin Türkiye'de yürüttükleri istihbari faaliyetlerin son ayağını da "gizli hizmet" oluşturuyordu. Türkiye'nin siyasi, askeri ve iktisadi sırlarını öğrenmekle görevli ve doğrudan doğruya Londra'ya bağlı bir gizli servisleri vardı. Bu gizli servisin mensupları özellikle büyük şehirlerde müteahhit ve komisyonculuk maskesi altında çalışıyor ve bazı İngiliz firmalarının mümessilliklerini yapıyorlardı. İngiliz gizli hizmeti, olası bir savaş durumunda Türkiye'de işletecekleri istihbarat ve propaganda altyapısını kurmakla da meşguldü.

İngiliz istihbaratının Türkiye'de dikkate aldığı tek konu elbette dahili meselelerden ibaret değildi. Türkiye'nin kuzeydeki komşusu SSCB ile geliştirdiği ilişkilere nüfuz etmenin ve Sovyetlerin Türkiye'deki faaliyetlerinden haberdar olmanın yanında İngilizler, Boğazlar konusu ve Türkiye-Irak

münasebetleri ile ilgili gelişmeleri de an be an bilmek istiyorlardı.

İngiltere'ye yönelik bu tehdit değerlendirmesi, MAH'ın kontrespiyonaj yönünden mesaisini belirlemişti. MAH, 1930'ların ilk yarısında Türkiye'deki İngiliz diplomatik misyonlarını takip etmek haricinde yoğun biçimde şu noktalara odaklanmıştı:

1) Dil öğrenmek üzere İstanbul'a gelen subaylar: MAH yetkililerine göre, dil öğrenmek üzere İngiliz genelkurmayına mensup subaylar kısa

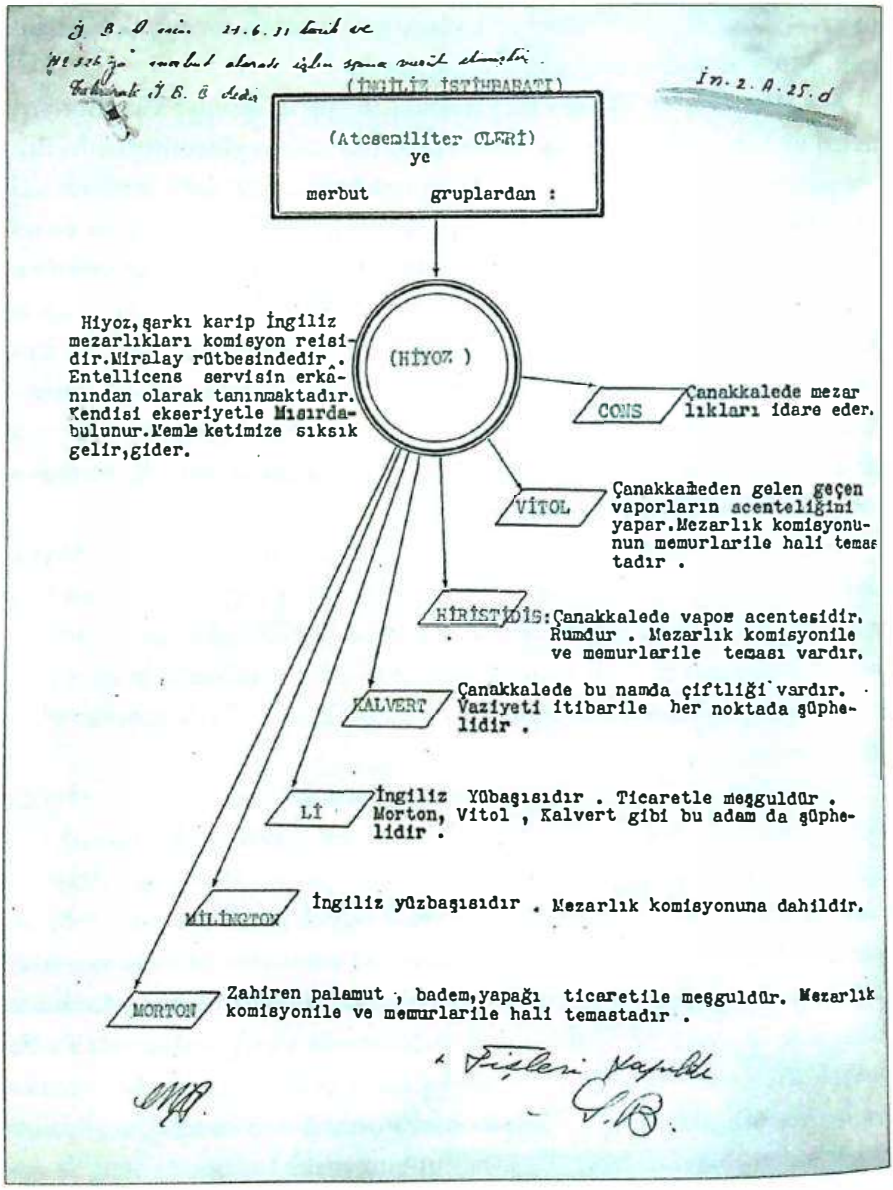

Şema 3: Türkiye'deki İngiliz istihbarat yapılanması kapsamında Ataşemiliter Oleri'ye bağlı Hiyoz Grubu'nun teşkilatlanması (1931) (Kaynak: MİT Arşivi)

sürede etraflı bir istihbarat hizmetinde bulunamayacakları gibi ciddi bir teşkilat da kuramazlardı. Ancak gelecekte başka isim ve unvanlar altında Türkiye'ye gelmeleri muhtemel olduğundan bu şahısların faaliyetleri izlenmeliydi. Bu sebeple MAH İstanbul B Amirliği Türkiye'ye gelen İngiliz subayları her daim takip etmiştir.

2) Boğazlar ve Mezarlıklar Komisyonu: İngilizlerin Türkiye'de en çok önem verdiği konunun Boğazlar olduğu biliniyordu. Bu sebeple MAH, faaliyetlerini Boğazlar Komisyonu üzerinde yoğunlaştırmıştı. Bir başka nokta da o vakte kadar üzerinde pek durulmayan Mezarlıklar Komisyonu idi. Zira İngilizler Çanakkale'deki İngiliz mezarlıklarını maske ederek Boğazlarla ilgili faaliyette bulunabilirlerdi.

3) Ruslara karşı İngiliz faaliyetleri: Bu faaliyetler için İngilizlerin İstanbul'u merkez üs yaptıkları biliniyordu. Bu kapsamda MAH, İngilizlerin faydalandığı Beyaz Ruslar ve diğer unsurlar üzerinden İngiltere'nin SSCB'ye yönelik mesaisini öğrenmeye çalışıyordu. Trabzon'daki İngiliz Konsolosluğu da aynı sebepten dolayı hedef olarak seçilen önemli misyonlardan biriydi.

4) Gizli Hizmet: MAH'ın üzerinde önemle durduğu bir husus da sefaret ve konsolosluklardan bağımsız olarak çalışan İngiliz gizli hizmeti olmuştur. Günümüzdeki illegallere tekabül eden İngiliz gizli hizmetine dahil şahısları öğrenmek MAH'ın ana vazifelerindendi. Bu yüzden özellikle müteahhit, komisyoncu ve ticari mümessiller sıkı bir şekilde takip ediliyordu.

BİLDİĞİMİZ FRANSA

İngiltere'nin yanında Fransa da MAH'ın takibindeydi. MAH tarafından yapılan tetkiklere göre Fransa zayıf bir Türkiye'yi kuvvetli bir Türkiye'ye tercih ediyordu. Bu yüzden de Türkiye'nin gelişmesini engellemek için önüne çıkan her fırsattan istifade etmeye çalışıyordu. Bu tavrın ardında temelde iki sebep vardı. Birincisi, Fransa mandater olduğu Suriye'ye komşu bir ülkenin güçlenmesini kendi menfaatleri açısından tehlikeli addediyordu. İkinci olarak, Türkiye'nin gelişmesiyle birlikte Türkiye'deki iktisadi çıkarlarına halel geleceğini düşünüyordu.

MAH'ın en dikkat kesildiği husus Fransızların, gerek Fransa'da gerekse Suriye'de, Kürtlerin Türkiye aleyhine faaliyet göstermesini sağlamaya yönelik çalışmalarıydı. MAH'ın ilgilendiği bir diğer tehdit konu da Fransızların, Türkiye'ye karşı harekete geçirmek için Ermenilere verdiği destekti. Dahası Fransa, MAH tarafından Türkiye aleyhtarı faaliyet gösteren Kürt ve Ermeni tehditlerinin müşterek hareketi için uğraşan ana güçlerden biri olarak görülüyor; "bağımsız Kürdistan" ve "Büyük Ermenistan" gibi projeleri hayata geçirmeye

çalışan ana güç olarak telakki ediliyordu. Tüm bunların yanında Fransa'nın Yüzellilikler'e ve diğer firari muhaliflere kucak açması ve Türkiye'nin uluslararası kredi almasının önüne geçmek için hamlelerde bulunması MAH'ın Fransa'ya yönelik kontrespiyonaj faaliyetlerinin zeminini oluşturuyordu.

Fransızlar, bu amaçlarını gerçekleştirmek için Türkiye sınırları içinde ve dışında propaganda faaliyetleri yürütüyordu. MAH'a göre, Fransızlar propagandayı sefaret ve konsolosluklar üzerinden organize ediyordu. Bu kapsamda halkı hükümetten soğutmak için ufak hadiseleri büyütmeye, dini duygularla oynamaya, devlet adamlarının arasını açmaya ve eşkiyalarla mücadeleye siyasi renk vermeye çalışmak gibi yıpratıcı faaliyetler sayılabilir.

Fransızlar, istihbaratlarını da büyük oranda sefaret ve konsolosluklar vasıtasıyla topluyordu. Siyasi ve askeri istihbarat yanında İngiltere örneğinde olduğu gibi bazı Osmanlı Bankası memurlarıyla Fransız ticari müesseselerinin de destek olduğu iktisadi istihbarat faaliyetleri yürütüyorlardı. Fransızlar, Türkiye üzerinden SSCB, Balkanlar ve İran ile de meşguldu. Bu yüzden bölgeye coğrafi yakınlığı sebebiyle Trabzon Konsolosluğu da MAH'ın yakın takibi altındaydı.

Peki tüm bu faaliyetlere karşı MAH, Fransızlara karşı B mesaisini, yani kontrespiyonaj faaliyetlerini hangi alanlarda yürütüyordu?

1) Fransız propagandası: Fransız propagandasının çalışma tarzı, değişik mıntıkalardaki faaliyetleri, elemanları, yayıldığı saha ve bu sahaya nasıl yayıldığı ve son olarak da propaganda konuları takip altındaydı. Propaganda konusunda MAH sadece savunmacı tedbirler alıyor ve kontr-propaganda alanındaki faaliyetlere destek veriyordu. Fransız propaganda teşkilatı büyük oranda İstanbul'da yuvalanmıştı ancak o tarihte Suriye ile hemhudut olmasından ötürü Adana bölgesinde de aktifti. Dolayısıyla MAH çalışmalarını yoğun biçimde bu bölgelerde yürütüyordu.

2) Askeri istihbarat: Fransız Sefareti'nin Ankara haricinde İstanbul'da da çalışanları vardı. Türkiye'nin askeri faaliyetlerine yönelik istihbarat çalışmaları buradan yönetiliyordu. Özellikle Ankara'daki Fransız Ataşemiliter Auguste Sarrou'nun irtibatlı olduğu şahıslar MAH'ın hedefindeydi. Sarrou Osmanlı Devleti hizmetinde bulunmuş ve jandarmanın reorganizasyonuyla ilgilenen Fransız heyetinin içinde yer almıştı. Ayrıca 1921'de düzenlenen Londra Konferansı'nda Dışişleri Bakanı Bekir Sami (Kunduh) Bey'in imzaladığı anlaşmaların reddedilmesi üzerine Fransız hükümetinin Türkiye'ye gönderdiği heyet arasında da yer alacaktı.

3) Fransız Gizli Hizmeti: Fransız gizli hizmetinin merkezi İstanbul'daydı. Gizli hizmetin hedeflerinden birisi Türkiye, diğeri ise SSCB ve Bulgaristan idi. Türkiye'deki teşkilatı yöneten Saro'nun yardımcısı Dönardo idi.

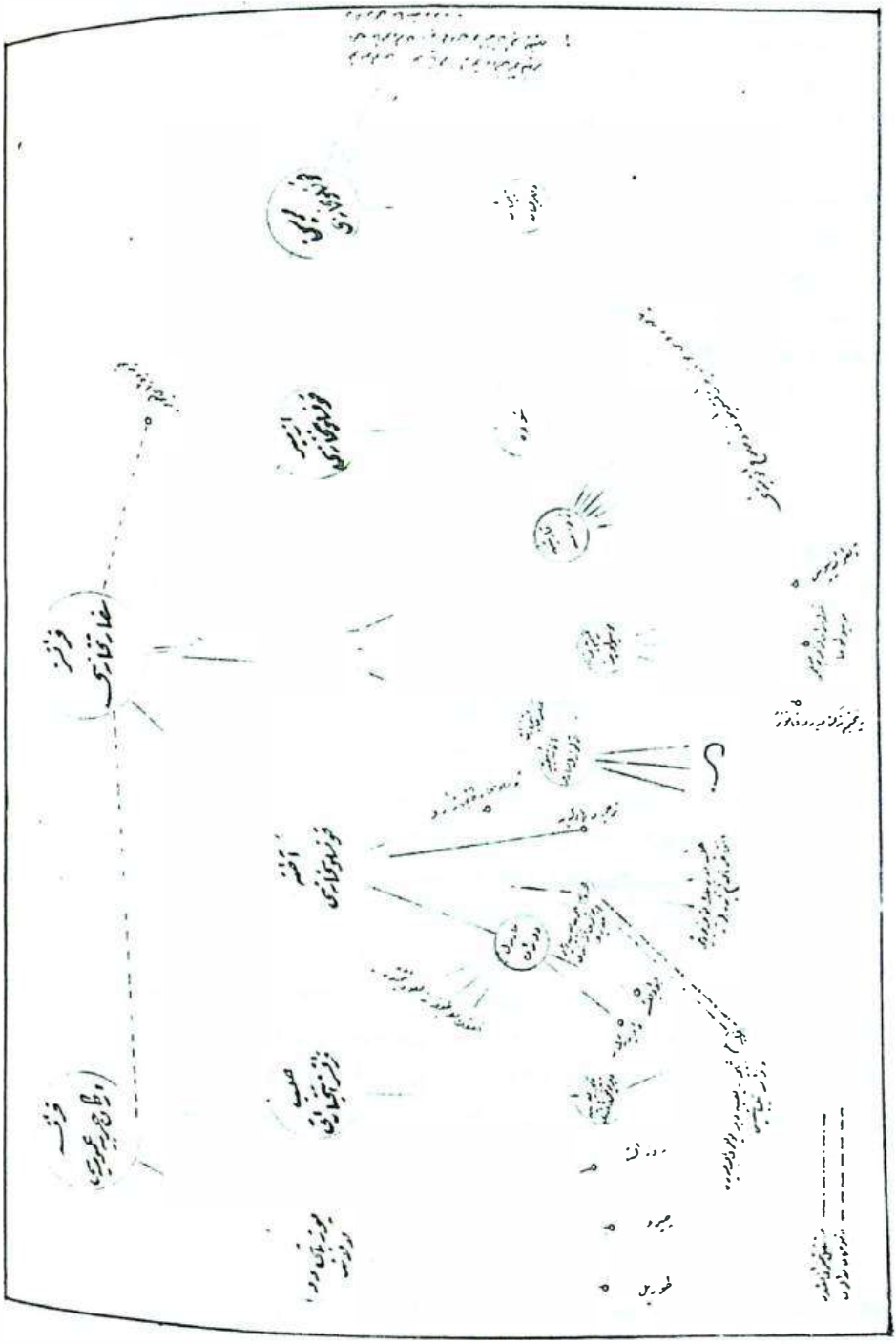

Şema 4: Türkiye'deki Fransız gizli hizmetine dair MAH tarafından hazırlanan şema

Haliyle Dönardo'nun faaliyetleri takip altındaydı. Ancak kurduğu şebekeye ulaşılması da önem arzediyordu. Bunun için de türlü hulul yolları deneniyordu. Dönardo'nun SSCB'ye karşı kullandığı başka bir şebekeye de hulul etmenin yolları aranıyordu. MAH, Dönardo şebekesi haricinde, Osmanlı Bankası ve Rıhtım Şirketi gibi Fransız ortaklı yahut doğrudan Fransız sermayeli kurumları sürekli takip ediyordu.

Fransız gizli hizmeti Adana'da da iyi teşkilatlanmıştı. Suriye ile hudut olması bu bölgedeki faaliyetleri Fransızlar açısından zorunlu kılıyordu. Adana'nın bir özelliği de merkezi Beyrut'ta bulunan Suriye'deki Fransız istihbaratının Türkiye'deki muhtemel haber toplama merkezi olmasıydı. MAH açısından bir başka mesele, Adana ile Halep arasında işleyen şimendifer hattıydı. Bu hat üzerinden istihbarat üretilmesi için Halep'teki emniyet güçleriyle Fransız istihbaratı müşterek çalışıyordu.

Tüm bu sebeplerden dolayı Fransızların Adana ve Mersin'deki diplomatik misyonları önemli hedefler olarak ittihaz edilmişti. Ancak çok sayıda hedef vardı ve MAH'ın emrindeki kaynakların azlığından dolayı hepsine yetişmesi mümkün değildi. Bu yüzden MAH'ın yürüttüğü tüm faaliyetlerde, sadece Fransızlara karşı değil, şüpheler en fazla kimin üzerinde yoğunlaşıyorsa operasyonlar o şahıslara yönlendiriliyordu.

DENGE OYUNLARI

MAH'ın İngiltere ve Fransa'ya yönelik kontrespiyonaj faaliyetleri yürütmesi, Türkiye'nin statükocu kampta sayılabilecek bu güçlerle dış politika alanında 1930'lardan itibaren giderek yakınlaşmasına engel teşkil etmiyordu. Mussolini İtalyasının 1935-1936'da Habeşistan'ı işgal etmesi ve 1933'te iktidara gelen Hitler ile revizyonist bir cephe oluşturması Türkiye'yi endişelendiriyordu. Akdeniz'deki İtalyan gücünün artmasından çekinen ve Almanların Türkiye'ye yakınlaşma çabalarını kendine tehdit olarak okuyan İngiltere ise Türkiye ile ittifak arıyordu. Türkiye ile İngiltere'nin bu dönemde yakınlaşmasını kolaylaştıran iki gelişme daha vardı: Türkiye ile Yunanistan'ın 1930'da Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaştırma ve Hakemlik Antlaşması imzalayarak aralarındaki gerilimi önemli ölçüde düşürmesi ve Türkiye'nin her daim tehdit olarak gördüğü SSCB'nin aynı dönemde Fransa ve İngiltere ile işbirliği arayışı içinde olması.

Bu dönemde Türkiye için en önemli konu güvenlikti. Milletler Cemiyeti'ne de 1932'de bu yüzden girmişti. Türkiye, küresel bir güvenlik şemsiyesi altında yer almanın yanında bölgesel düzeyde de ortak güvenlik örgütlenmelerinin parçası olmak istiyordu. Bu yöndeki çabalar 1934 yılında Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya ile Balkan Antantı'nın imzalanmasıyla

sonuçlanacaktı. Türkiye, hem İtalya'dan gelebilecek bir saldırıya karşı Balkan devletleri arasında işbirliği sağlamak hem de Bulgaristan'dan kendisine yönelebilecek bir tehlikeye karşı antanta dahil olmuştu. Gelgelelim, revizyonist emellerini devam ettiren Bulgaristan paktı imzalamamıştı.

BULGAR MESELESİ

Süreci yakından takip eden MAH, Bulgaristan'ın, Birinci Dünya Savaşı sonunda imzaladığı Neuilly Antlaşması'nı ve 1925'te Ankara-Sofya arasında imzalanan Dostluk Antlaşması'nı feshettirmek ve 1913 Londra Antlaşması'na istinaden doğu hududunu Midye-Enez hattına ilerletmek istediğinin farkındaydı. Bulgaristan'ın kullandığı belirli gruplar bu revizyonist amaçla hareket ediyordu. MAH'a göre Doğu Trakya'yı, hatta İstanbul'u Bulgaristan sınırları içinde gösteren haritalar neşredilmesi Bulgar politikasının bir yansımasıydı.

Bu sebeple MAH, Bulgar istihbaratına karşı oldukça sert tedbirler alıyor ve Bulgar istihbaratının İstanbul ve Trakya'daki faaliyetlerini dikkatle takip ediyordu. Bulgarlar askeri istihbarat toplamak için Trakya'da bulunan Türk askeri garnizonlarına yakın mıntıkalarda çalışıyorlardı. Bu bölgelerdeki haber elemanları genellikle garsonluk ve terzilik gibi maskeler altında iş tutuyorlardı. Bulgar istihbaratının espiyonaj faaliyetlerindeki önemli bir avantajı Bulgaristan ile Türkiye'nin sınırdaş olmasıydı. Bu durum her türden nakil ve irtibatı kolaylaştırdığı gibi, Bulgar gizli hizmetinin sefaret ve konsolosluklara muhtaç olmaksızın hareket etmesinin de önünü açıyordu.

MAH açısından Bulgarlara yönelik faaliyetlerde ittihaz edilen ikinci hedef Makedonya Komitası idi. MAH, Bulgarların Makedonya Komitası üzerinden İstanbul'daki hedefi olan Yugoslavlara yönelik faaliyetlerini de öğrenmeye çalışıyordu.

MAH, Türkiye toprakları haricinde Bulgaristan topraklarında da kontrespiyonaj faaliyetleri yürütüyordu. Bu çerçevede, en önemli hedef Şarki Trakya Cemiyeti idi. Bu cemiyetle MAH İstanbul A Amirliği, yani espiyonaj şubesi ilgileniyordu. Çünkü cemiyetin teşkilat ve ilişki sahası Bulgaristan sınırları içindeydi.

Fuat Balkan

Meşhur komitacı, Teşkilat-ı Mahsusa üyesi ve Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün kurucularından Fuat Balkan, Bulgaristan'a yönelik faaliyetlerde MAH'a hizmet eden belki de en kritik istihbaratçıydı. Balkan, Teşkilat-ı Mahsusa başta olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlardaki görev ve

sorumlulukları neticesinde elde ettiği tecrübe göz önünde bulundurularak, MAH İstanbul A Amirliği üzerinden Yunanistan ve Bulgaristan hudut hattında görevlendirilmişti. Burada olası bir savaş ve seferberliğe hazırlık için istihbari yuvaların teşkil edilmesi ve idaresiyle vazifeli kılınmıştı. 1927 yılında, kendi tarifiyle, "çete teşkilatı mahiyetinde" bir istihbarat ağı kurabilmek için köy köy gezmiş ve işe yarar şahısları tespit etmişti.

Balkan'ın hudutta kurduğu bu istihbarat ağından MAH ciddi şekilde istifade etti. Yuvalar Edirne ve Kırklareli sınır hattında casusluğa karşı engelleme faaliyetlerine yarıyordu. Balkan ayrıca MAH'a bölgenin sosyal ve ekonomik dokusunu ve sorunlarını gösteren detaylı raporlar da sunuyordu. Bulgaristan'daki gelişmelerle alakalı hem yerel haber kaynakları vasıtasıyla hem de saldırış operasyonlarıyla Sofya'dan haberler derliyordu. Daha önceki görevlerinde Bulgarlar arasından iltisak geliştirdiği kişiler onun için

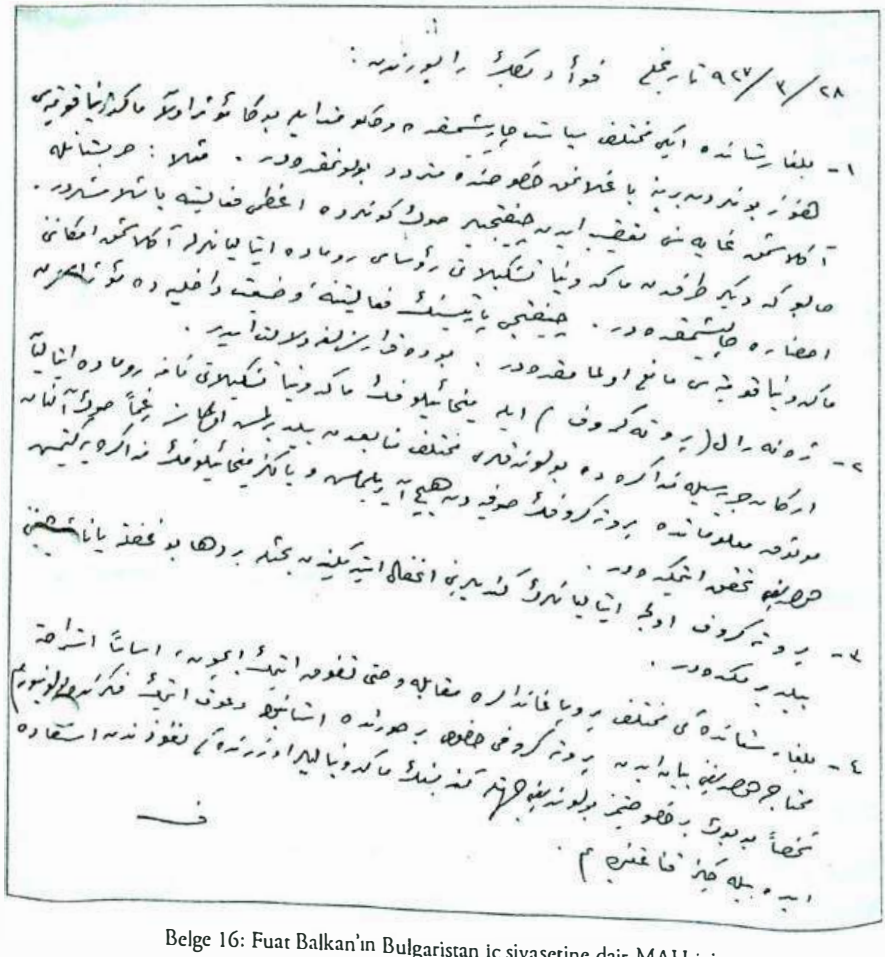

Belge 16: Fuat Balkan'ın Bulgaristan iç siyasetine dair MAH için kaleme aldığı değerlendirme (1927) (Kaynak: MİT Arşivi)

bulunmaz nimetti. Bu şahıslardan bazılarını espiyonaj faaliyetlerinde istimal etmek için MAH'a operatif teklifler götürdüğü de oluyordu. Ayrıca, Trakya Komitesi üyelerinden olan Dimo Açkof'un 1934'teki Ankara ziyareti ensasında Balkan ile yakın temasta olması, Balkan'ın Trakya Komitesi içerisinden haber derlediğinin ve komiteyi Türkiye'nin menfaatlerine uygun bir biçimde yönlendirmeye çalıştığının göstergesi olarak okunabilir.

Balkan, espiyonaj ve kontrespiyonaj dışında propaganda faaliyetlerinde de bulunuyordu. Özellikle Batı Trakya'da belirli gazetelerin MAH tarafından himaye edilmesine ve yurtiçinde Bulgarca neşriyat yapılmasına yönelik tavsiyeleri teşkilat tarafından ciddiye alınıyor ve bu gibi bazı teklifleri hayata geçiriliyordu. Balkanlardaki ilişki ağı ileride düzeyde yetkin bir istihbaratçı ve kritik bir özel harpçi olan Balkan, 1940'larda, yani teşkilattan ayrıldıktan sonra dahi MAH'ın üst düzey yöneticilerinin sadece Bulgaristan değil aynı zamanda Yunanistan ile alakalı olarak da bilgi ve görüşlerine başvurduğu bir isim olmaya devam edecekti.

GÜVENLİK İSTİHBARATI

MAH'ın yabancı ülkelere yönelik kontrespiyonaj faaliyeti, savunma ya da diğer adıyla B şubesinin mesaisinin sadece bir kısmını oluşturuyordu. B Şubesi başka vazifeleri de üstlenmişti. Komünizme yönelik faaliyetler şube mesaisinin ikinci kısmıydı. Hem SSCB'nin Türkiye'deki casusluk faaliyetleriyle iç içe telakki edildiğinden hem de Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti üzerindeki istihbari yük ağır olduğundan, aralarında pek bir fark görülmeyen Bolşeviklik ile komünizm, açılışından kısa süre sonra "munhasıran" MAH'ın emrine verilmişti. Bu yüzden MAH, kuruluşundan itibaren komünistlerin çalışmalarına ve hücre faaliyetlerine hulul etme yollarını ve çarelerini aramıştır.

B Şubesi mesaisinin en kalabalık kısmını ise üçüncü kısım oluşturuyordu. Bu kısımda kimler yoktu ki? Sakıt hanedan mensupları, "hilafetçiler", firariler, Yüzellilikler, muhalifler ve ekalliyetler. Üçüncü kısmın bu denli kalabalık olmasının sebebi Cumhuriyet'in esasen bir inkılap şeklinde kurulması ve inkılap hükümetleriyle yönetilmesiyle ilgiliydi. Bu yüzden, erken Cumhuriyet döneminde rejimin konsolide edilmesi için rejim karşıtı gruplarla sert bir şekilde mücadele edilmiştir. Ayrıca yeni devletin makbul vatandaş tanımına uymayan gruplar da bu mücadeleden etkilenmiştir. Rejim güvenliğiyle ilgili bu katı tutum farklı siyasi kamplarda yer alan muhaliflerin de takibe uğramasına neden olmuştur. Örneğin, Halide Edip Adıvar neredeyse vefat edene kadar MAH tarafından takip edilmiştir.

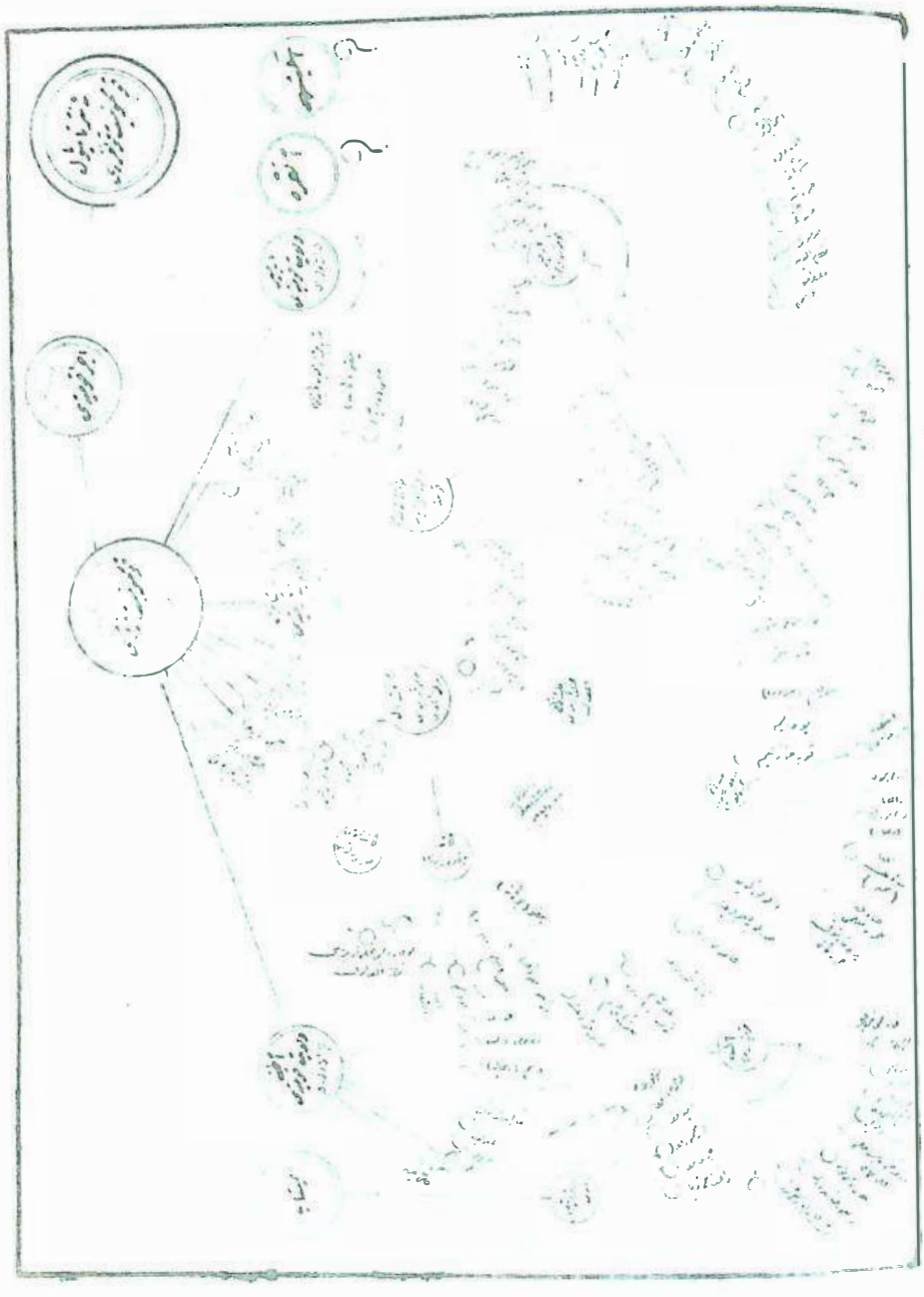

Şema 5: Türk Komünistleri (Kaynak: MİT Arşivi)

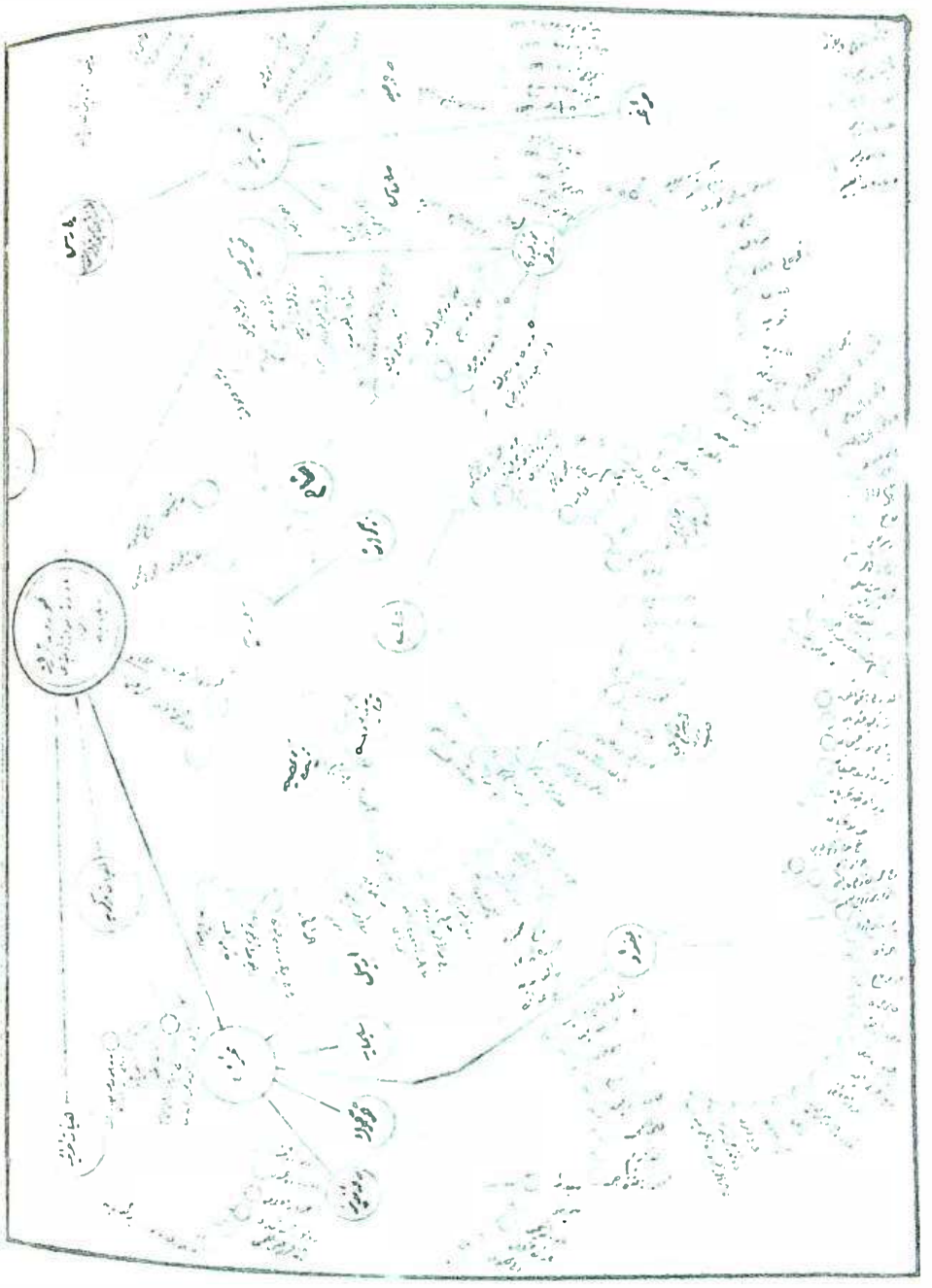

Şema 6: Kürt ve Türk İade-i Hilafet Komitesi Merkezi (Kaynak: MİT Arşivi)

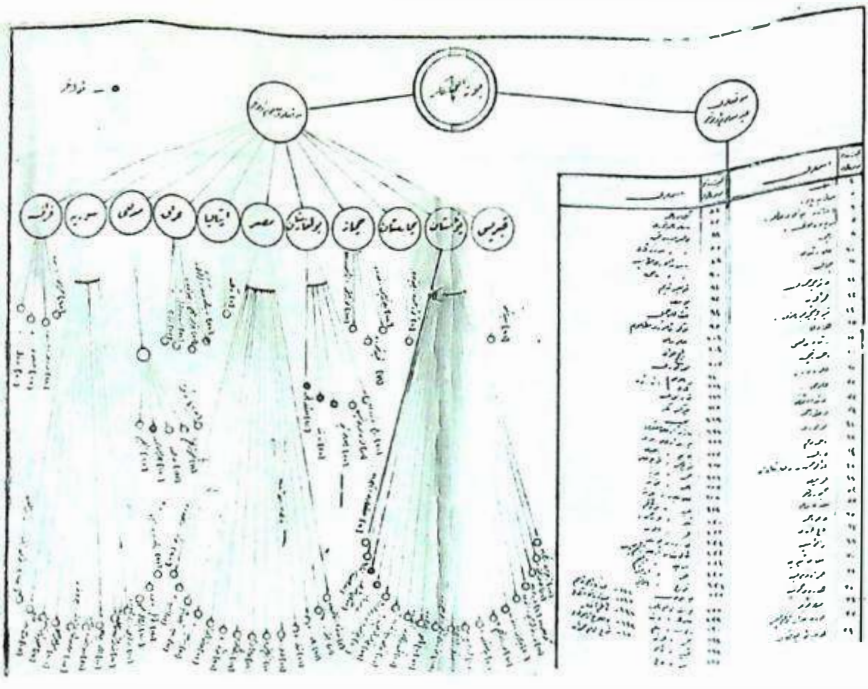

Şema 7: Yüzellilikler (Kaynak: MİT Arşivi)

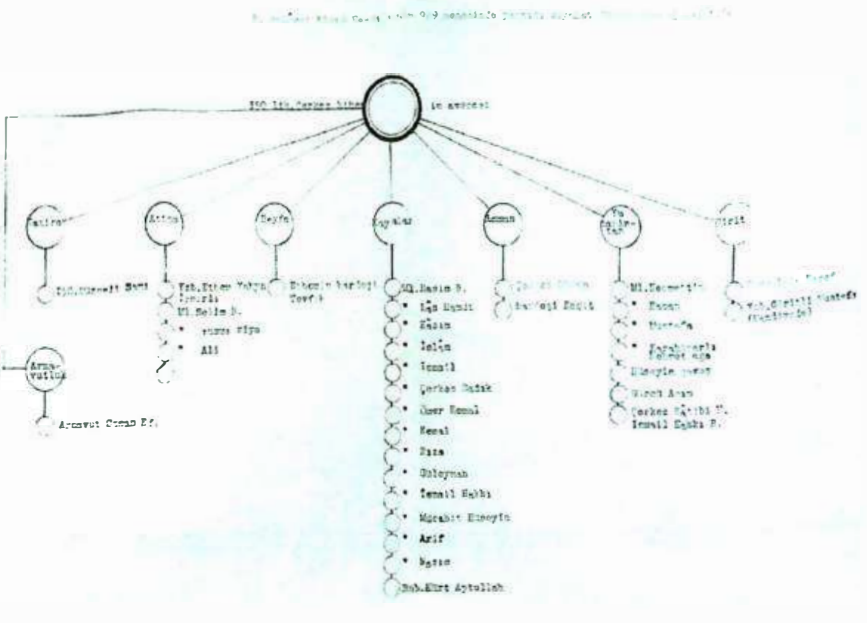

Şema 8: Kiraz Hamdi'nin 1929 yılında yaptığı seyahatin raporuna göre Yüzellilikler
(Kaynak: MİT Arşivi)

Halide Edip Adıvar Milli Güvenlik Meselesi mi?

II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet döneminin önemli yazar ve romancılarından Halide Edip Adıvar, Milli Mücadele'ye birçok yönden destek vermişti. Cumhuriyet yönetimine geçildiğinde ise ailesiyle birlikte hiç beklemediği bir akıbete doğru sürüklendi. Fırka başkanlığını Kazım Karabekir'in, başkan yardımcılığını Halide Edip'in kocası Adnan Adıvar ile Hüseyin Rauf'un yaptığı Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın İsmet Paşa hükümeti tarafından kapatılmasından ve biraz da Halide Edip'in Mustafa Kemal Atatürk ile arasındaki ihtilaflardan ötürü Adıvar ailesi 1924 yılı sonlarında Türkiye'den ayrıldı. Bu tarihten itibaren karı koca gerek Dahiliye gerekse Hariciye nezaretlerinin ilgili birimleri tarafından takip edilecekti. 1928 yılından sonra bu takibe MAH da katılacaktı.

MAH, Adıvar çiftinin görüşlerini, temaslarını ve faaliyetlerini kapsayacak şekilde raporlar hazırlıyordu. Bu kapsamda da Halide Edip'in hangi ülkelere ne vesileyle gittiği, yurtdışında verdiği konferansların içerikleri, kimler tarafından davet edildiği, masraflarının nasıl karşılandığı, gittiği ülkelerde kimlerle temas ettiği ve beyanlarında rejim hakkında menfi görüşler bulunup bulunmadığı sürekli kontrol ediliyordu. Örneğin 1928 yılında, MAH Diyarbakır Amirliği'nden MAH Riyaseti'ne Halide Edip'in ABD/Massachusetts'teki Williamstown'da konferans vereceği ve yol masraflarının İngiliz Ermeni Muhipleri Cemiyeti tarafından sağlanacağı bildiriliyordu. Ayrıca Adıvar'ın yayımladığı ya da üzerinde çalıştığı kitaplar, bu kitapların devletin nazarında zararlı içeriği sahip olmadığı, nerede basıldığı ve yabancı ülkelerde rağbet görüp görmediği gibi detaylara da yer veriliyordu. 1935'te İstanbul'a kısa süreliğine geldiklerinde çiftin Türkiye'de ikamet ettikleri yerler, temasları ve bu temasların mahiyeti de MAH tarafından raporlanan hususlardandı.

Bu sırada MAH'ın diğer devlet birimlerinin Adıvar çiftiyle ilgili raporladığı bazısı asılsız yahut abartılı istihbaratı tashih ettiğini de görüyoruz. Mesela Emniyet-i Umumiye'nin Paris ajanından alınan ve TCF'nin Adnan Adıvar ile Başkan Yardımcılığı'nı yürüten Rauf Orbay'ın ve onunla aynı toplantılara katılan Halide Edip'in, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'ye kin duydukları, Cumhuriyet'in kurucularının ya mevcudiyetlerinin ortadan kaldırılması veya Kürtleri silahlandırıp ayaklanma çıkarmalarını sağlayacak propaganda yoluyla yönetimden uzaklaştırmaları gerektiği gibi düşüncelere sahip oldukları ve bu konularda Amerikalılardan destek almak istedikleri yönündeki istihbarat MAH'a göre hiçbir kaynağa dayanmıyordu.

Aslında MAH elemanları, yaptıkları takipler sonucunda Adıvar çiftinin Cumhuriyet prensiplerine sadık olmakla birlikte hilafetin de korunması

gerektiği yönünde genel bir kanaate sahip olduklarını görmüştü. Konunun istihbari bir boyutu da yoktu. Bu yüzden olsa gerek MAH Reis Vekili Naci Perkel, 1935'te kısa süreliğine İstanbul'a geldiğinde Halide Edip'in temas ve hareketlerinin kontrol edilmesi yönünde Emniyet-i Umumiye tarafından gelen talebe sinirlenecek ve bu tepki Perkel'in Emniyet-i Umumiye'den kendilerine iletilen takip ve tespit talebinin yanına düşülen bir derkenarda kendini gösterecekti: "Biz casus takip ediyoruz. Rauf [Orbay] ve Halide olsa olsa rejime karşı olabilirler. Peşlerine düşmedik ki". Muhtemelen bu yüzden MAH, İkinci Dünya Savaşı'na kadar Adıvar ile yakından ilgilenmeyecekti. Savaş sırasında tekrar takibe alınmalarının sebebiyse İngilizlerin Yakındoğu'da propaganda faaliyetleri yürütmek üzere oluşturdukları heyetin Halide Edip ile ilgilenmesinden kaynaklanacaktı.

"DOST RUSYA"

Halide Edip'in kısa süreliğine Türkiye'ye geldiği sıralarda MAH bir uluslararası casusluk vakasının peşindeydi. Vaka Türkiye'nin o vakte kadar ilişkilerini dengede tutmaya çalıştığı "dost Rusya" ile ilgiliydi. MAH'a göre, Türkiye üzerinden SSCB'ye yönlendirilecek bir üçüncü ülke operasyonu, iki ülke arasındaki dostluk ilişkilerini zedeleyebilirdi.

Şüpheli şahıs Alaattin Haydar adlı bir Türk vatandaşıydı. Casusluk suçlamasıyla yakalanıp 9 ay cezaevinde kalmıştı. Ancak mahkeme tarafından delil yetersizliğinden dolayı serbest bırakılmıştı. Peki, kimdi bu Alaattin Haydar?

Haydar 5 dil biliyor ve 9-10 yıldır da İstanbul'da yaşıyordu. Çeşitli diplomatik misyonlara tercümanlık yaparak geçimini sağladığını ileri sürüyordu. MAH'ın tespitlerine göre Haydar sadece ateşemiliterler ile temas kuruyor, onlar da hususi tercümanları olmasına rağmen Haydar'dan da faydalanmayı tercih ediyordu. Bu durum Haydar'ın casusluğuna bir delaletti. MAH'ın yakaladığı uluslararası casuslar mahkemeye çıkarıldığında dönemin ceza kanunu müsaade etmediğinden dolayı delil yetersizliğinden dolayı serbest kalsa da, MAH'a göre casusluk sabitse sınır dışı edilerek ülkeden uzaklaştırılabiliyordu. Fakat Haydar'ın durumu farklıydı: Haydar bir Türk vatandaşıydı ve serbest bırakılmasına rağmen sınır dışı edilemiyordu.

Alaattin Haydar ilk yakalandığında evinde "M. SMM" işaretli bir dosya bulunmuştu. Dosya kabarıktı: Sovyet ve Bulgar limanlarına yapılan harbiye levazımı nakliyatının Boğazlar'dan geçerken Türkiye tarafından denetlendiği, Milli Müdafaa Vekaleti'nin SSCB'ye uçak tetkik ve satın alımı için bir heyet gönderdiği, Türkiye'nin Üsküp'te bir istihbarat yuvası kuracağı, Türkiye'deki

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü
Şube 1
Umumî
Hususî 7774

21/8/1935
H:

7608
9-7

M.E.U.Reisliğine

EM.,16/7/935 ve 6807 sayıya:

Memlekete döndüğü gündenberi bir çok kimselerle ve bu meyanda muhalif tanınmış kimselerle temâsı görülen Raif ile 6/8/935 gün ve 7445 sayılı yazımızla İstanbula geldiği bildirilmiş olan Hâlide Edibin servisce şübhe uyandıracak temâs ve hareketleri tes,bit edilmişse Genel Direktörlüğümüzde bilgi verilmesini rica ederim.

Em.İş.U.Müdürü

B

Biz casus takip ediyoruz
Raif, Halide olsa olsa rejime
karşı olabilirler. peşlerine düşmedik
22.VIII.35
N.P.

Karşılık yazılacak Bitiye alt olduğu şubenin gün ve sayısının yazılması

4904

63

Belge 17: Naci Perkel'in Emniyet İşleri Umum Müdiriyeti'nden istenen taleple ilgili rahatsızlığını ifade eden notu (1935) (Kaynak: MİT Arşivi)

komünizm faaliyetlerinin basına yansımayan kısımlarıyla ilgili bilgiler, Türk başbakanının Bulgaristan ziyaretinin basındaki akisleri, 1935 Trakya manevrasına katılan kıtaların isim ve numaraları, bazı mühimmat nakillerinin ve Çanakkale gibi stratejik mevkilerdeki askeri çalışmaların bilgileri. MAH'a göre Haydar bu bilgileri yabancı istihbarat servislerine satmakla yetinmemiş, Türkiye'ye ait bazı cephane numunelerini de Romanya'ya vermişti.

Haydar, Rumen ve Fransız ateşemiliterleriyle çalışıyordu. MAH'ın tespitlerine göre Türkiye'nin Kafkas sınırında, Romanya hesabına ve SSCB aleyhine bir istihbarat şebekesi vücuda getirmeye çalışıyordu. "Türkiye adına çalışıyorum" diyerek Bulgaristan'da da benzer bir şebeke kurmuştu. Ancak Bulgarların kontrespiyonaj çalışmaları sayesinde şebeke ifşa olmuştu.

Bu bilgilere rağmen Türk mahkemesi Haydar'ın casusluğuna dair delilleri yeterli görmedi. Haydar tercüman olarak çalıştığını söylemiş ve bahsi geçen bilgiler gazete ve dergilerde yer aldığından dolayı kanuna aykırı hareket etmediğini belirterek kendini savunmuştu. Ancak MAH, Haydar'ın casusluğundan emin olduğu için salıverilmesinden sonra peşini bırakmayacak ve nihayet 2 Eylül 1937'de Fransız Sefarethanesi'ne giderken Haydar'a suçüstü operasyonu düzenleyecekti. İlk aramada Haydar'ın üzerinden, SSCB'nin dahili siyasi ve askeri durumu, Bulgaristan ve Macaristan'ın askeri gücü, İspanya İç Savaşı ve Boğazlar'da cereyan eden korsan denizaltı faaliyetleriyle ilgili Fransızca raporlar çıkmıştı. Evinde yapılan araştırmada da askeri eserler, resimler, şemalar ve üzerine Tunceli'deki ayaklanmanın gerçekleştiği yerlerin işaretlendiği haritalar bulunmuştu.

Haydar, çıkarıldığı mahkemede suçlamaları yine kabul etmemiş ve tercümanlık yaptığı konusunda ısrar etmişti. Gelgelelim, tercümanlık yapmak bir suç olmamasına karşın yabancı sefarethanelerde tercümanlık yapmak için devlete müracaat etmek gerekiyordu ve Haydar bunu yapmamıştı. Ayrıca sorguda gazete ve dergilerden tercüme ettiğini söylediği bilgilerin sözünü ettiği yayınlarda bulunmadığı önüne koyulunca sessiz kalıyordu.

MAH, konuyla ilgili raporunu tamamlayıp Genelkurmay'a gönderdiğinde Haydar'ın casusluğundan şüphe olmadığını belirtiyor ve Türk Ceza Kanunu'na göre, Haydar'ın öncelikli olarak Türkiye ile aralarında ittifak veya iştirak olan bir devletin zararına işlenen suçlardan yargılanmasını talep ediyordu. Çünkü MAH olaya öncelikle "dostumuz Rusya'ya" karşı, ikinci olarak da Balkan Antantı üyesi ülkelere karşı işlenmiş bir cürüm olarak bakıyordu. Bu yüzden Haydar'ın devletin gizli kalması gereken bilgilerini ifşasından dolayı yargılanmasını ikinci sırada talep ediyordu. Bu süreç sonunda Haydar, 10 yıl hapis cezasına çarptırılacaktı.

İstihbari mesaiyi de içine alan SSCB ile dengeleri koruma çabalarına rağmen, Türkiye ile SSCB'nin arası 20 Temmuz 1936'da imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nden sonra açılmaya başlayacaktı. MAH, sözleşmenin imzalanması aşamasında da aktif olarak faaliyet yürütecek ve dış politika yapımına ciddi bir katkı sağlayacaktı: MAH'ın topladığı istihbarat, Müttefiklerin arasındaki anlaşmazlıkları ortaya çıkarıyor ve SSCB'nin boğazlarda avantajlı konum elde etmesinden korktuklarını gösteriyordu.

HATAY SORUNU

Boğazlar sorunuyla eşzamanlı olarak Türkiye'nin bir diğer gündemi de Hatay meselesiydi. Avrupa'daki gerginliklerin tırmandığı günlerde, Fransa'nın Suriye'ye 9 Eylül 1936'da bağımsızlık vermesiyle kriz alevlendi. Bağımsızlıkla birlikte Hatay'daki Türkler, Suriye'de azınlık durumuna düşüyordu. Türkiye'nin bu oldubittiyi kabul etmesi mümkün değildi. Türkiye'nin iddiası açıktı: Hatay'ın tıpkı Suriye gibi bağımsız olması gerekiyordu. Hatay'ın Suriye'ye katılması, Fransa ile 1921'de imzalanan Ankara İtilafnamesi ve 1926'da imzalanan Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi'ne aykırıydı. Türkiye Hatay'ın ikinci bir Musul olmamasında kararlıydı.

Bu dönemde MAH, kuruluşundan beri yakından takip ettiği bölgeye daha fazla odaklanacaktı. MAH Adana Amirliği büyük oranda mesaisini Hatay sorununa ayıracaktı. Bu mesainin ilk boyutu kontrespiyonajdı zira değişen jeopolitik denklemde Fransa Türkiye'yi yanına çekmek için Ortadoğu'daki tutumunu yumuşatmış gözükse de Fransız istihbarat servisleri Türkiye aleyhine faaliyetlerini yürütmeye devam ediyordu.

Bu çerçevede, Fransızların Türkiye'nin Halep Konsolosluğu'na hulul etme ve konsolosluk ile Ankara arasında sürdürülen şifreli mesajlaşmaları ele geçirme amacıyla çeşitli yollara başvurduğu raporlara yansıyordu. Nitekim Fransız servislerinin güdümündeki şahısların işe alım süreçlerinde konsolosluğa müraacaat etmeleri veya konsolosluk yerleşkesinin civarında ev tutma girişimleri dikkat çekici bulunuyordu.

Fransız servislerine çalışan elemanların özellikle Türkiye'nin sınır bölgelerinde haber toplama faaliyetleriyle ilgilendiği ve bu faaliyetlerde azınlıkların yanında, Türkiye'ye husumetleri yahut başka bir yolla angaje edilmiş, Araplardan faydalandıkları MAH raporlarına yansıyordu. Türkiye'deki bazı Fransız şirketlerin temsilcileri de üst düzey Türk yetkililerle irtibat kurarak bilgi toplamaya çalışıyordu. Sızıntıları engellemek için diplomatik kanallar da sıkı takip altına alınmıştı. Örneğin, Hatay sorunun çözümüne

yönelik diplomatik girişimler devam ederken yüksek düzeyli bir Türk yetkili, yakın bir arkadaşının Fransız servisine çalıştığına dair MAH tarafından uyarılmıştı.

QR KOD 1

MAH'ın Ortadoğu'da giderek gelişen haber toplama ağı da Fransız servisinin faaliyetlerine sekte vurabiliyordu. Ünlü bir Türk gazetesinin Suriye muhabiri olarak da görev yapmış olan Lonjin Kılavuz (Josef Halil), Fransa'nın Şam'daki Yüksek Komiserliği'ne girdiğinin tespit edilmesinin ardından ikamet ettiği Antakya'dan uzaklaştırılaşacaktı. Yapılan araştırmalar Kılavuz'un sürekli halkın arasına karışmaya çalıştığını, sınır bölgelerine geziler düzenlediğini, özellikle Suriye ve Türkiye arasındaki yolları gözetlediğini, Cerablus-Birecik-Rumkale hattındaki askeri hareketlilik, askeri eğitim ve İskenderun'a yönelik askeri planlamaları hakkında bilgi toplamaya çalıştığını gösteriyordu.

MAH'ın, Hatay sorunu süresince birçok defa meşgul olduğu bu tip olaylardan bir diğerinde, 1934 yılında Mersin'e gelen bir maden mühendisi takibe alınmıştı. Mühendis, Türkiye'nin güney sınırındaki madenler hakkında çalışmak için yerel makamlardan izin almış, ancak maden işinden bağımsız olarak mütemadiyen sınır bölgelerini ziyaret ettiği ve Mersin limanındaki gemi trafiğini izlediği MAH görevlilerinin dikkatinden kaçmamıştı. Mühendisin gezileri sırasında topladığı bilgileri posta trenlerinin yanına gelerek tren hareket etmeden hemen önce içeriye attığı da tespit edilince şahsın maske görevle Türkiye'de bulunan bir illegal olduğu anlaşıldı. Ancak MAH ilgili şahsın hem ne türden bilgiler öğrenmeye çalıştığını anlamak hem de suçlu olduğunu ispat edebilmek için iyi derecede Fransızca konuşabilen birini görevlendirdi. Bu kişi mühendisle temas kurdu ve arkadaşlık ilişkisi tesis etti. Çalışmalar sonucunda şahsın maden mühendisi maskesiyle Türkiye'nin güneyindeki askeri konuş ve birlikleri foto-dokümante etmek, yolların ve limanların durumuna ilişkin güncel bilgiler derlemek ve bu bilgileri kurye aracılığıyla Fransa'ya iletmekle görevli olduğu ortaya çıkarıldı ve Emniyet ile ortak bir operasyonda gözaltına alındı.

MAH'ın tespit ettiği şahısların arkasında Ortadoğu'daki Fransız istihbaratı bulunuyordu. Fransızlar, İskenderun ve Suriye özelinde çalışan istihbarat servisi olarak *Service Speciaux*'u teşkil etmişti. MAH'a göre, Fransızların tesis ettiği özel istihbarat yapılanmalarının öncülüyse, aslında Fransız Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı Şark İstihbarat Müdiriyet-i Umumiyesi isimli küçük bürolardı.

Service Speciaux ile Şark İstihbarat Müdürlüğü'nün arasındaki tek fark, müdürlüğün başkanları Fransız uyruklu askerlerden oluşurken, *Service Speciaux*'un Suriye uyruklu şahıslar etrafında şekillenmesiydi. Böylece hem Suriyeli şahıslarla sorumluluğun paylaşılması hem de bu şahısların istihbarat sistemi içine dahil edilerek Türkiye aleyhine tutum geliştirmeleri hedeflenmişti. *Service Speciaux*'un yanı sıra aynı dönemde faaliyet gösteren ve Lübnan'da bulunan *Section d'etudes du Levand* isimli bir büro da hem Suriye'deki iç istihbarat ile ilgileniyor hem de Türkiye hakkında bilgi toplamaya çalışıyordu. Bu büro Fransız yetkililer tarafından yönetiliyor ve Ortadoğu'nun etnik-kültürel yapısına dair detaylı bilgi topluyordu.

Fransızların yürüttüğü propaganda ve sübversif faaliyetler de izleniyordu. Bu çerçevede Fransızlar, Kamışlı'daki Kürtleri ayaklandırmak amacıyla bölgenin ileri gelenleri ile görüşüyor ve bu şahıslara Türkiye'nin Kamışlı'yı kendi topraklarına katacağını belirtiyordu. Dahası Kamışlı'ya yönelik muhtemel bir Türk saldırısına karşılık olarak Kürtlerin gizlice örgütlenmesini ve Türkiye'ye sızarak güvenliği bozucu eylemler yapmalarını telkin ediyordu.

Kürtleri ayaklandırmaya yönelik propaganda çalışmalarının yanında Fransızlar 1938-1939 yılları arasında, Türkiye'nin Hatay konusunda saldırgan bir tutum izlemesi halinde Türkiye'ye karşı harekâtlar düzenleneceğine dair asılsız haberler de yayıyorlardı. Mesela Fransız Büyükelçiliği mahreçli bazı dedikodularda Türkiye'nin Hatay'ı alması halinde Rusların Türkiye'yi işgal edeceği, 1938 yılında en sık gündeme gelen maddeydi. Türkiye ve Ortadoğu hakkındaki güncel gelişmeleri ihtiva eden raporlar hazırlayarak Fransız hükümetine gönderen *France Orient* ve etki edilen bazı Türk gazeteciler Türkiye'nin güvenlikle ilgili endişlerini artırmak ve Hatay sorununda elini zayıflatmak için kullanılan araçlardandı.

MAH bu dönemde Suriye içinde de rahatlıkla faaliyet yürütebiliyor ve böylece Fransızların bölgedeki birçok faaliyetinden haberdar olabiliyordu. Fransız istihbaratçıların Suriye'de katıldığı toplantılar, bu toplantılarda aldıkları kararlar ve irtibat ve iltisakları MAH'ın yüksek düzeyli haber kaynakları sayesinde öğrenilebiliyordu. Suriye'deki Osmanlı geçmişi ve iki toplum arasındaki akrabalık bağları MAH'ın faaliyetlerini ciddi biçimde kolaylaştırıyordu.

Espiyonaj vazifesiyle görevlendirilen birden fazla ajan şebekesinin sınırın diğer tarafına geçerek saldırış operasyonları düzenlemeleri, İskenderun sancağı başta olmak üzere civar bölgelerdeki Fransızların Türkiye karşıtı faaliyetlerini etkisizleştirmeye ciddi katkı sağlıyordu. Bunun yanında

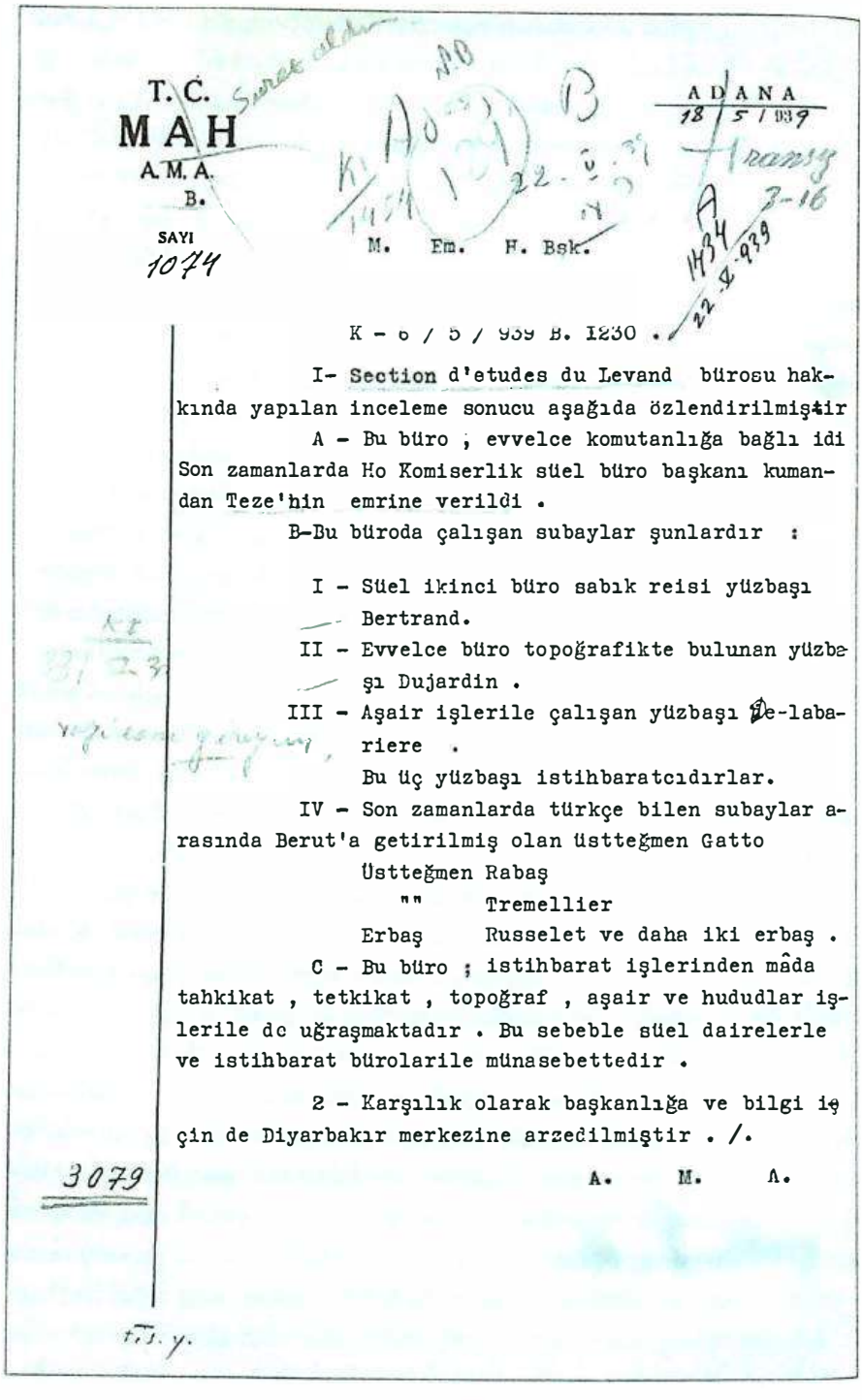

T.C.
MAH
A.M.A.
B.

SAYI
1074

M. Em. H. Bsk.

ADANA
18 / 5 / 939

K - o / 5 / 939 B. 1230 .

I- Section d'etudes du Levand bürosu hakkında yapılan inceleme sonucu aşağıda özlendirilmiştir

A - Bu büro , evvelce komutanlığa bağlı idi Son zamanlarda Ho Komiserlik süel büro başkanı kumandan Teze'hin emrine verildi .

B-Bu büroda çalışan subaylar şunlardır :

I - Süel ikinci büro sabık reisi yüzbaşı Bertrand.

II - Evvelce büro topoğrafikte bulunan yüzbaşı Dujardin .

III - Aşair işlerile çalışan yüzbaşı De-labariere .

Bu üç yüzbaşı istihbaratcıdırlar.

IV - Son zamanlarda türkçe bilen subaylar arasında Berut'a getirilmiş olan üstteğmen Gatto

Üstteğmen Rabaş

"" Tremellier

Erbaş Russelet ve daha iki erbaş .

C - Bu büro ; istihbarat işlerinden mâda tahkikat , tetkikat , topoğraf , aşair ve hududlar işlerile de uğraşmaktadır . Bu sebeble süel dairelerle ve istihbarat bürolarile münasebettedir .

2 - Karşılık olarak başkanlığa ve bilgi için de Diyarbakır merkezine arzedilmiştir . /.

3079

A. M. A.

Belge 18: Fransızların Section d'etudes du Levand bürosu hakkında MAH Adana Merkez Amirliği tarafından yapılan incelemenin sonuçları (1939) (Kaynak: MİT Arşivi)

MAH, bazı yerel grupları da angaje ederek Fransızlara karşı kullanıyordu. Bu grupların bir kısmı, MAH'ın bilgisi dışında olsa da, gerilla faaliyeti yürütecekti. Bunların başında Suriye'deki Çerkeslerden meydana gelen Altay Grubu geliyordu.

Hatay konusunu, MAH'ın en önemli başarılarından birini ele alarak kapatalım. Şükrü Ali Ögel'in de bahsettiği üzere MAH, Fransızlar ile yürütülen diplomatik görüşmelerde Fransızların nereye kadar taviz verebileceğini öğrenmişti. Fransızların İskenderun sancağına ilişkin etkinlikleri azalsa da taviz limitlerini bilmek Türk hükümetinin elini önemli ölçüde güçlendirecekti. Bu kapsamda MAH bir Fransız askeri ataşesinin Suriye'ye gönderdiği, "Hatay için dökülecek tek damla Fransız kanı yoktur" şeklindeki mesajı ele geçirmişti. Ancak tek bir kaynaktan alınan bu haber elbette MAH'a yeterli gelmeyecek, bahsi geçen askeri ataşe ile irtibatı bulunan bir dubl ajan vasıtasıyla MAH bu haberi teyit de edecekti. Askeri ataşe MAH ajanına Fransızların dönem itibarıyla Tunus, Cezayir ve Fas Araplarına karşı vaziyetinin müşkül olduğunu, bunlar karşısında müdafaa pozisyonu aldıklarını ve bu bölgeler onlar açısından daha öncelikli olduğu için gerekirse İskenderun'u defalarca feda edeceklerini dile getirmişti. Bu haber ivedilikle Genelkurmay ve Dışişleri Bakanlığı ile paylaşılmış ve dış politika yapımına önemli bir girdi sağlanmıştı.

Hatay nihayet 23 Temmuz 1939'da anavatana katılacaktı. Genç Türkiye, dış politikada kendini ispatlamış ve rejimini konsolide etmiş olarak artık yoluna devam etmek istiyordu. Ancak büyük bir savaş yaklaşıyordu. Türkiye'nin kendisini parçası olarak görmediği ve çıkarının bulunmadığını düşündüğü bir savaştı bu. Dışında kalmak isteyecekti ama bu mümkün olabilecek miydi?

II. KISIM: 1939-1945

Türkiye 1930'ların başından itibaren SSCB ile ilişkilerini dengede yürütmeye çalışıyordu. Bu yüzden gerek Milletler Cemiyeti'ne girerken gerekse Balkan Antantı'nı imzalarken SSCB lehine çekincelerini açıkça ortaya koymuştu. Ancak daha önce de belirttiğim gibi, 1936'daki Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nden itibaren SSCB ile Türkiye'nin yolları ayrılmaya başlayacaktı. 23 Ağustos 1939'da SSCB'nin Almanya ile imzaladığı saldırmazlık paktıyla Türkiye'nin endişeleri katlanacak ve Dışişleri Bakanı Saracoğlu Moskova'ya gidecekti. Gelgelelim, Saracoğlu'nun uzun görüşmelerinden bir sonuç çıkmayınca Türkiye, bir süredir yakınlaştığı İngiltere ve Fransa ile 19 Ekim 1939'da Yardımlaşma Anlaşması imzalayarak güvenliğini garanti altına almaya çalışacaktı. Fakat bu anlaşma da SSCB'ye değil, Türkiye'ye tehdit oluşturabilecek Mihver devletlerine karşı imzalanmıştı.

İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye için bir diğer tehdit, 1939 Nisan'ında Arnavutluk'u işgal eden İtalya idi. Almanya da 1939 ilkbaharında Çekoslavakya'yı işgal etmişti. Ancak Almanya hem İngilizlerin Ortadoğu ve ötesindeki menfaatlerine darbe vurmak hem de müttefiklerin Yakındoğu'daki lojistik ve iletişim kanallarını kesmek için Türkiye'yi faydalanılabilir bir pozisyonda tutmak istiyordu. İngiltere'ye gelince, o da hem Alman tehdidinden ötürü tehlikede olan menfaatlerini korumak hem de savaş çabalarını devam ettirebilmek için gerekli olan petrol ve kömür kaynaklarından Mihver devletlerini mahrum bırakmak amacıyla Türkiye'yi yanında görmeye ihtiyaç duyuyordu. Türkiye, parçası olmak istemediği büyük bir kapışmanın tam ortasında sıkışıp kalmıştı. Savaşın dışında kalabilmek için MAH'ın savaş öncesine nazaran çok daha etkin çalışması gerekiyordu.

BAK SEN ŞU İTALYA'YA

İtalya, Türkiye'deki istihbari çalışmalarını İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce ataşemiliter olarak Türkiye'ye atadığı askeri istihbaratçı Edmondo Carnello Zavattari üzerinden yoğunlaştırmıştı. Zavattari'nin atanmasıyla beraber kısa süre içerisinde İtalyan istihbaratı Türkiye'de büyük bir şebeke halini alacaktı.

MAH açısından İtalyan şebekesinin çözülmesine giden süreç, genç bir adamın İstanbul'da bulunan İtalyan Başkonsolosluğu'na gelerek, Zavattari ile görüşmek istemesiyle başladı. Zavattari görüşme isteğini kabul etmiş ve K.B. adındaki bu genç Türk, Zavattari'ye İtalya adına çalışmak istediğini söylemişti. Zavattari bu şekilde yapılan başvurulara karşı dikkatli olmak gerektiğinin farkındaydı ama yine de bir şekilde yararlanabileceği düşüncesiyle K.B.'yi geri çevirmedi. Zavattari, belki de denemek için, K.B.'nin cebine ufak bir miktar harçlık koyarak, İstanbul'daki bazı İngiliz vatandaşlarının meşgalelerini, nerelere gidip geldiklerini ve temas halinde oldukları kişileri araştırıp öğrenmesini istedi. K.B. bu ricadan 10 gün sonra yeniden konsolosluktaydı. Tüm deliller K.B.'nin İtalyan istihbaratıyla ilişkisinin giderek daha düzenli hale geldiğini gösteriyordu. Gerçekten de K.B. 5 ay boyunca istikrarlı bir şekilde İtalyanlar adına görev yapacak ve verdiği bazı bilgiler yanlış olmasına rağmen Zavattari tarafından kullanılmaya devam edecekti. Ardından kendisinin yeni şefi olarak tanıtılan "Fredriko" kod Antonio Ispanpinati'ye devredilecek ve Ispanpinati de ilk iş olarak ondan İzmir'e gidip Türkiye'nin askeri durumu hakkında bilgi toplamasını isteyecekti.

Ispanpinati, Türkiye'de 1940 ilkbaharında işe başlamış ve bir haber ağı kurmuştu. K.B.'nin de birkaç ay sonra katılmasıyla, İtalyan istihbarat ağı daha da genişlemişti. Ancak MAH'ın tüm olan biteni sessiz bir şekilde izlediğinin farkında değillerdi.

İtalyan istihbarat şebekesine vurulacak ilk darbe de bu sessiz takip sırasında, yine bir kendi gelen olan A.K.'nin Ekim 1940'ta Zavattari ile ilişkiye geçmesiyle başladı. Zavattari açısından A.K.'nin avantajı Ankara/Polatlı'daki Topçu Okulu'nda görevli İngiliz subaylara tercümanlık yapmasıydı. Ayağına gelen fırsatın farkındaydı. Gelecekteki parlak başarılarının hayaline kapılmıştı bile.

Zavattari, nihayet Mart 1941'de A.K. ile Ispanpinati'yi tanıştırdı. A.K., Ispanpinati'ye askeri bilgiler sağlamakla vazifelendirildi. Ancak A.K. güvenilir biri değildi. Onun açısından önemli olan kime çalıştığı değil, kimin ne kadar ödeme yaptığıydı. Bu yüzden de kısa süre sonra İtalyanlar yanında Ruslar adına da askeri bilgiler topladığı ortaya çıktı ve MAH'ın takibinde olan A.K. tutuklanarak cezaevine gönderildi. A.K. bir yolunu bulup hapishaneden kaçmıştı fakat SSCB'ye yaptığı sığınma talebi kabul edilmeyince tekrar yakalanıp cezaevine gönderilmişti.

İtalyan şebekesi yalnızca Türklerden ibaret değildi. Gürcü kökenli bir Fransız vatandaşı olan papaz Ş.V. de bu şebekedeydi zira İtalyanlar yalnızca Akdeniz'le değil, Kafkaslar'la da ilgileniyordu. Ş.V., aynı zamanda İtalyanların mimleyicisi, yani istihbari faaliyetlerde istihdam edilebilecek

şahısları belirlemekle de görevliydi. Örneğin, Türkiye'nin Boğazlarla ilgili askeri bilgilerini derleyen J.P., Ş.V. tarafından şebekeye dahil edilmişti. Çek kökenli bir Türk vatandaşı olan J.P., İstanbul'daki bir askeri hastanede zorunlu askerlik hizmetini yaptığından, konumu nedeniyle askeri bilgilere ulaşmakta zorluk yaşamıyordu.

Ispanpinati, haber toplama faaliyetlerinden memnundu ama şebekesini daha da genişletmek istiyordu. Sonuçta kimse kendisine karışmıyor, Türkiye'deki vasatlardan dilediği gibi yararlanabiliyordu. Araştırmaları sırasında İstanbul Rumlarından, İtalya ile düzenli şekilde ticaret yapan H.P. dikkatini çekti. Bu Türk vatandaşı hem İtalyan diplomatik temsilcilikleriyle yakın ilişkiler kurabilmiş hem de Türkiye'de, özellikle de Ankara'da önemli irtbatlara sahip birisiydi. Tüm bunlar onu İtalyanlar açısından ideal bir aday yapıyordu. Yaptığı teklifi H.P.'nin kabul etmesi Ispanpinati'yi bu yüzden sevindirdi. Ancak bu sevinci kısa sürecekti. Çünkü sanılanın aksine H.P., Türkiye Cumhuriyeti'ne gönülden bağlı bir Rum'du ve haddizatında MAH için çalışıyordu.

Ispanpinati, H.P. ile 24 Ocak 1941 tarihinde temasa geçti. Önceleri ondan Türk ordusu hakkında bilgiler alıyordu. Hakiki niyetini ona tamamen açtıktan sonra ise H.P.'yi Mersin ve Kıbrıs yoluyla Hayfa ve Kudüs'e göndermek istedi ve bunun için kendisine pasaportunu hazırlattı. H.P., 4 Nisan 1941'de İstanbul'dan Mersin'e gitti. Oradan da Kıbrıs yoluyla 16 Mayıs 1941 tarihinde Hayfa'ya ulaştı. İtalyan istihbaratının kendisine verdiği askeri istihbarat toplama vazifesini layıkıyla yerine getirdi. Ancak H.P., İtalyanların amacına hizmet ediyor gibi görünen seyahati sırasında esasen MAH adına İtalyanların bölgedeki casusluk şebekesini deşifre etmekle meşguldu. Operasyon o kadar büyüktü ki, İtalya'nın İstanbul'dan Mısır/İskenderiye'ye kadar uzanan 2 bin km'lik bir alanda faaliyet gösteren istihbarat şebekesine ait bilgilerin neredeyse tamamı MAH'ın eline geçmişti.

Uzun süredir izlemede olan MAH için harekete geçme vakti böylece gelmiş oluyordu. H.P.'den elde edilen bilgilere istinaden MAH, Temmuz 1941'de harekete geçerek Eylül 1941'de Ispanpinati'nin şebekesini çökertti. Yakalanan şahıslar casusluk suçlamasıyla mahkemeye sevk edildi. İtalyanların Büyükelçiliklerinden yardım istemesiyse hiçbir sonuç vermedi. Genelkurmay Askerî Mahkemesi'nin 27 Şubat 1946 tarihli kararıyla yukarıda kısa hikayelerini anlattığım şebeke üyelerinden A.K., K.B. ve J.P. idam edildi. Antonio Ispanpinati ise 30 yıl hapse mahkum edildi. Ya H.P.'ye ne oldu dersiniz? H.P. kendini öyle iyi saklamış, MAH onu öyle iyi korumuştu ki, dava sürecinde adı hiçbir resmi kayıtta geçmedi. Öyle ki, İtalyanlar bu büyük yarayı aldıktan sonra yeniden bir şebeke vücuda getirmek için yine H.P.'den yardım isteyecekti.

ALMANYA POLİTİKASI

MAH için İtalyanların istihbarat faaliyetleri ikincil önemdeydi. Birinci sırada açık ara Almanlar bulunuyordu. Türkiye'nin diplomatik manevraları ve güvenlik politikalarındaki hamleleriyle Almanlara yönelik istihbari faaliyetlerin uyumlu hale getirilmesi gerekiyordu. Almanların Türkiye'deki istihbari faaliyetlerinin yaygınlığı düşünülünce bu sadece dile kolaydı.

Propaganda

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen başında Almanlar hiç zorluk çekmeden Türkiye'de propaganda faaliyetleri yürütmeye girişebilmişlerdi. Bunun sebebi Hitler'in 1933'te iktidara gelmesinden kısa süre sonra Nazilerin Türkiye'de propaganda teşkilatlarını kurmaya başlamış olmalarıydı. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlar ve İngilizlerin Türkiye'deki propaganda ve istihbarat faaliyetlerini detaylı bir biçimde inceleyen Süleyman Seydi'nin belirttiği gibi, Almanlar gerek Türk öğrencileri Almanya'da eğitime yönlendirip bu yolla Türk eğitim sistemine nüfuz etmeye çalışarak, gerekse de basın ve yayın faaliyetleri yoluyla Türkiye'deki propaganda faaliyetlerinde uzun süredir etkindiler. Bu yüzden savaş başladığında Almanlar, Türkiye'deki diğer güçlerin aksine propaganda alanında kolayca organize olabildiler.

Türkiye'deki Alman propagandası Alman Basın Ataşesi Schmidt-Dumont'un kontrolü altındaydı. Alman propagandasının Türkiye'deki iki numaralı ismiyse Deutsche Nachrichtenbüro (DNB) Türkiye temsilcisi Walter Brell idi. Savaşın henüz başında Alman Büyükelçiliği ve DNB'ye bağlı haber elemanları, Türkiye'nin müttefiklerin safında savaşa girmesi durumunda, ulaşım ağlarına darbe vurmak için sabotaj planları yapmaya başlamışlardı bile. Almanların hedefinde İstanbul ve civarındaki gemiler bulunuyordu.

MAH, Almanların sabotaj planlarının bilgisini İngiliz askeri ataşesi Albay Arnold'dan almıştı. Arnold ise DNB içine hulul ettirdiği bir ajanından. Bu da İngilizlerin açık bir şekilde Türklerle işbirliğini arzuladıklarını gösteriyordu. Benzer şekilde Türkler de en azından şimdilik işbirliğini arzu ediyormuş gibi duruyorlar ve Almanlarla ilgili bazı bilgileri İngilizlere vererek Almanların Türkiye'de güçlenmesinin önüne geçmeye çalışıyorlardı. Aslında İngilizlerin, Almanların Türkiye'ye yönelik sabotaj planlarını öğrenebilmeleri MAH sayesinde mümkün olmuştu. MAH, Mehmet Ferruh adındaki, muhtemelen müstear isimli, bir şahsı İngilizlerden daha önce DNB'ye organik bir şekilde bağlı Transkontinent Press adlı haber ajansına sokmuştu. Ferruh, burada çalışırken Almanların propaganda ve istihbarata yönelik yapılarını öğrenmiş ve İngilizler de bu sayede DNB'ye hulul edebilmişti.

Bu önemli ve uzun soluklu bir operasyondu. Ancak MAH, Almanların propaganda ve istihbarat yapılanmasına yönelik bundan çok daha önemli bir darbe daha vurdu. Schmidt Dumont'un evinde yürüttüğü bir fırsat operasyonunda MAH elemanları basın ataşesine ait birçok evrakı ele geçirdiler. Almanya'nın propaganda faaliyetlerine ilişkin birçok detayın yer aldığı bu evrak üzerinden MAH birçok yeni hedef geliştirebilecekti.

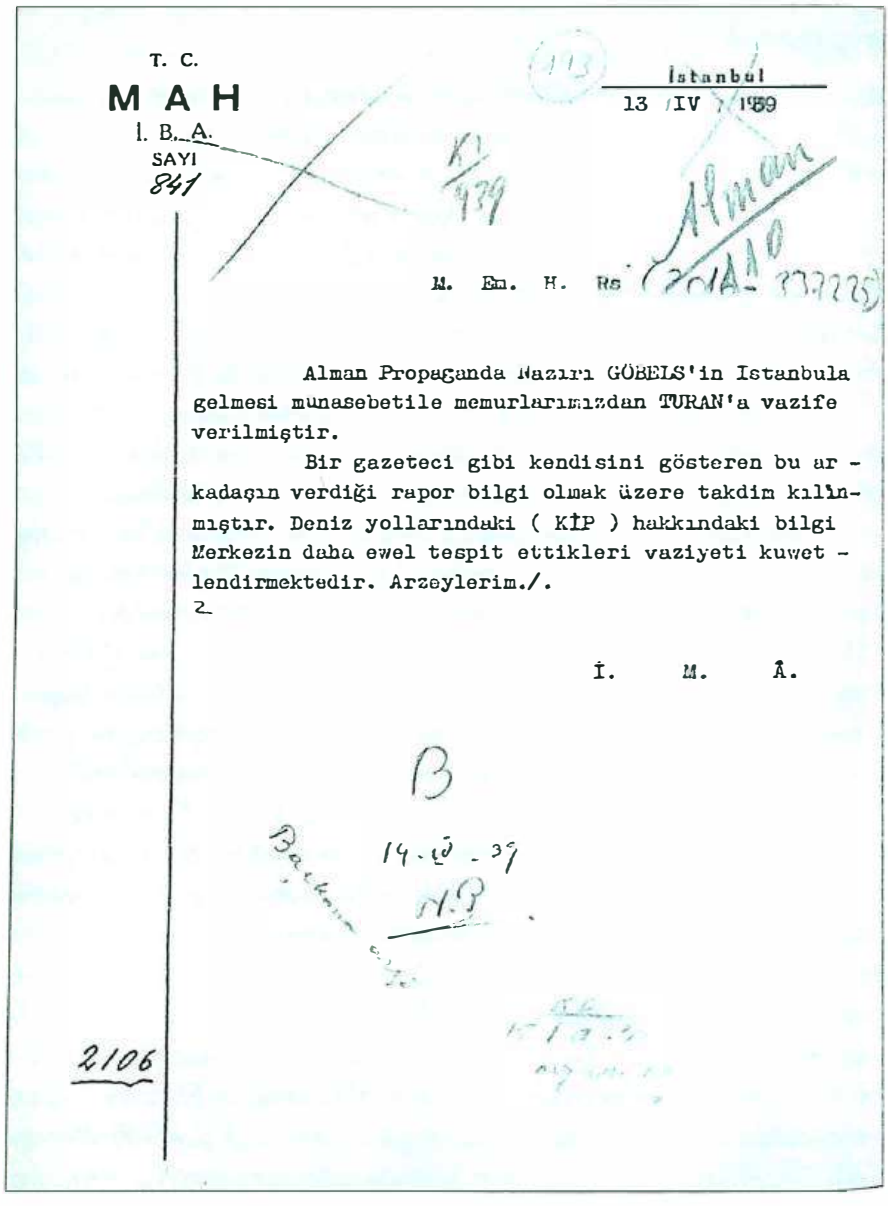

T. C.
MAH
İ. B. A.
SAYI
841

İstanbul
13 /IV / 1939

M. Em. H. Rs

Alman Propaganda Nazırı GÖBELS'in Istanbula gelmesi munasebetile memurlarımızdan TURAN'a vazife verilmiştir.

Bir gazeteci gibi kendisini gösteren bu arkadaşın verdiği rapor bilgi olmak üzere takdim kılınmıştır. Deniz yollarındaki (KİP) hakkındaki bilgi Merkezin daha ewel tespit ettikleri vaziyeti kuwetlendirmektedir. Arzeylerim./.

İ. M. Â.

2106

Belge 19: MAH memurlarından kendini gazeteci gibi gösteren Turan'ın, Türkiye'ye gelen Alman Propaganda Bakanı Joseph Goebbels hakkındaki raporu (1939) (Kaynak: MİT Arşivi)

Schmidt Dumont'un yazışmaları arasında çok önemli isimler bulunuyordu. Bunlardan biri Prof. Heinrich Hunke idi. Hunke 1933'te Alman Propaganda Bakanlığı'na girmişti. Savaş başladığında ise Werberat der Deutschen Wirtschaft'ın (Alman Ekonomisi için Reklam Konseyi) başına geçmiş ve savaşın sonuna kadar bu görevi yürütmüştü. Bu görevleri

Dün saat 15,15'de Alman Propaganda vekili GÖBELS hususî tayyaresile Yeşilköye inmiştir. Kendisini 20 - 25 Alman karşılamıştır. Almanlar arasında şahsen tanıdığım Dr. TOPKE,(Konsolos) ŞİMİD DUMON (Ankara Alman Sefaretinin Ataşe dö presi), gazeteci BRBIL , Dr. KİP (Deniz yolları Fen müşaviri), MUZAFFER TOYDEMİR bulunuyordu.

Istanbul Alman muhitinden kulağıma çarpan : Göbelsin buraya gelişi bura Nazi teşkilâtının propaganda elemanlarını kontrol etmek için imiş. Gayri resmî olarak gelmesi bu işi ve vazifeyi kendisine kolaylaştırıyormuş.

Gazeteci ENGELMANN gelmemişti. Bir aralık Engelmanın ismi geçti. Ve Brel, " Böyle hadiselerde Engelman hasta olur " demişti. Filvaki Engelman dun hasta olarak evinde kalmıştır. (Engelman plebisite de iştirâk etmemişti, plebisitedkaçmak için Bulgaristana seyahat yapmıştı. Alman kolonisi ve bilhassa bir ' gazeteciyi " alâkadar eden bu mevzua gelmemesi şayanı hayrettir.

Göbels Deniz yolları fen müşaviri Dr. Kipe lâzumundan fazla sevgi ve saygı göstermiştir. Bu: Dr. Kipin belki Nazi teşkilâtında faal bir adam olduğunu gösterir. (Dr. Kip " Gestapo " Alman gizli polis teşkilâtına mensup olarak bir defa söylenmiş olan Deniz ticaret Müdürlüğündeki HANS PETERSEN'in eyi arkadaşıdır. Von der PORTEN'in tavsiyesile 1300 lira maaşla angaje ettirilmiştir.)

Dr. Kip ile Brelin arası pek eyidir. Konuşurlarken bir aralık Kip Brele Almanca sordu. Türkler Tayyare cephanesi sevketmiye başlamışlar. Doğrumu? Brelin cevabını anlıyamadım fakat Brelin başka bir noktası aklımda kaldı:

yanında Goebbels onu Propaganda Bakanlığı'nda dış ilişkilerden sorumlu yapmıştı.

Dumont'un yazıştığı bir diğer kritik isim de Viktor Friede idi. Friede, NSDAP'nin (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei/Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) Türkiye şefiydi. Alman istihbaratçıların Ankara'daki siyasi ve bürokratik platformlardaki temsilciğini üstlenen

ve Cumhuriyet muha-
birlerinden ŞAİLİ, Brel ve ben bir gurup olarak konu-
şurken Brel sordu " geceleri boğazdan Rus harp
gemileri geçip Akdenize çıkıyorlarmış. Acaba yeni geç
çenler oldumu? "
şu cevabı verdi: Geçenlerde 4 geçmişti
Yeni de 9 geçti.
Brel hemen bu gemiler hakkında fazla
malûmat almak istedi ve " bunlar aceba hangi sınıfa
mensup, isimlerini biliyormusunuz, arkalarında tahtel-
bahirde bulunuyormu " deye sordu, ve Türk gazeteleri
neden bu hususta yazı yazmıyorlar, muhakkak hükümet
men etti, değilmi deye fazla bilgi edinmek istedi ve
şöyle mutalaasını yürüttu. Ruslar Karadenizde hapis
kalmamak için vaktile gemilerini Boğazdan geçiriyor -
lar. Birer ikişer sonra bir filo teşkil edecekler, de-
di.
Bu istikbalde nazarı dikkatimi celbeden mühim
bir nokta: Brel hemen bütün sivil memurlarımızı tanı-
yor. (Hattâ isimlerile, onlara sigara ve kahve ikram
ediyor. Ve hatırlarını soruyor .)
Göbels herkesten ziyade (Konsolostan sonra)
Şimit Dümona ehemmiyet verdi.
Şimit Dümon ile Brel Göbelsi Istanbulda gez-
direceğinden istediğim gibi Göbelsin yanında fazla bu-
lunamıyacağım. Mamafih Göbelsin temaslarını öğrenmiye
gayret ediyorum.

Friede, tanınmış bir özel şirketin Ankara temsilcisi maskesiyle Türkiye'de idi. 1940'ta Hitler tarafından hizmetleri dolayısıyla Alman Kan Nişanı ile taltif edilen Friede, Nazi siyasi hareketinin Türk hükümeti nezdindeki gayriresmi diplomatı sıfatıyla aktif bir şekilde faaliyet gösteriyordu.

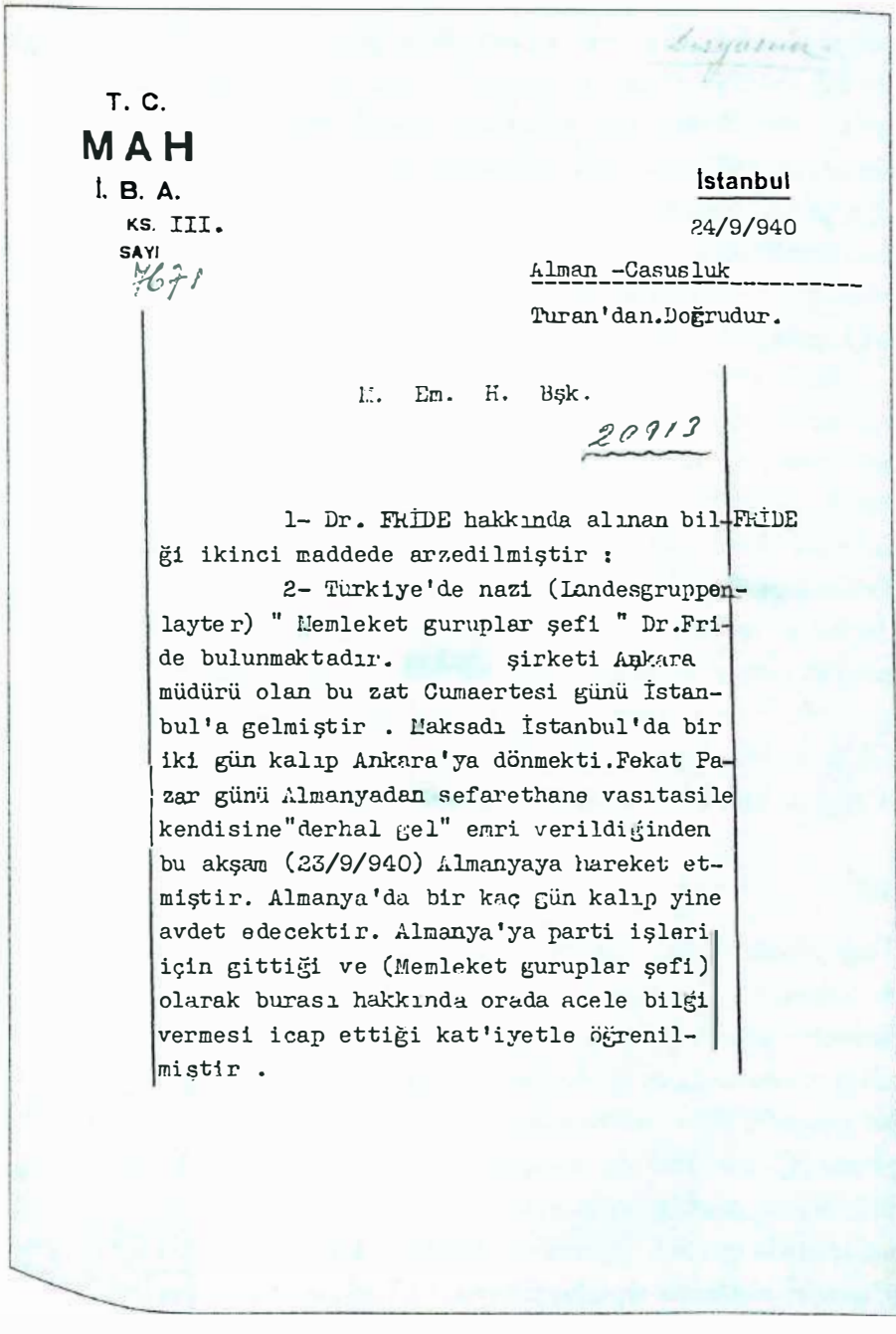

T. C.
MAH
İ. B. A.
KS. III.
SAYI
7671

İstanbul
24/9/940

Alman -Casusluk
Turan'dan.Doğrudur.

M. Em. H. Bşk.
20913

1- Dr. FRİDE hakkında alınan bilgi ikinci maddede arzedilmiştir :

FRİDE

2- Türkiye'de nazi (Landesgruppenlayter) " Memleket guruplar şefi " Dr.Fride bulunmaktadır. şirketi Ankara müdürü olan bu zat Cumaertesi günü İstanbul'a gelmiştir . Maksadı İstanbul'da bir iki gün kalıp Ankara'ya dönmekti.Fekat Pazar günü Almanyadan sefarethane vasıtasile kendisine"derhal gel" emri verildiğinden bu akşam (23/9/940) Almanyaya hareket etmiştir. Almanya'da bir kaç gün kalıp yine avdet edecektir. Almanya'ya parti işleri için gittiği ve (Memleket guruplar şefi) olarak burası hakkında orada acele bilgi vermesi icap ettiği kat'iyetle öğrenilmiştir .

Belge 20: Viktor Friede hakkında MAH tarafından toplanan bilgi (1940)
(Kaynak: MİT Arşivi)

Beşinci Kol Faaliyeti

MAH, sadece Alman propaganda teşkilatı ve onunla ilişkili istihbari konularla ilgilenmiyor, aynı zamanda Almanların Türkiye'yi de etkileyebilecek beşinci kol faaliyetlerini takip ediyordu. Bu kapsamda, yer yer İngiliz servisinden yararlanmaya çalışıyorduysa da ilk başta kendi menfaatini gözetmek zorunda olduğu için herkese karşı sürekli şüpheci davranıyordu. Örneğin, 1940 yılında İngilizlerden gelen bir istihbaratta Almanların Türkiye'de 15 sabotaj kolu kurduğu ve bu kollara bir özel şirket vasıtasıyla makineli tüfekler dağıtıldığı bildiriliyordu. Beşinci kol faaliyetlerinin yürütülebilmesi için gerekli büroların ise Krupp ve Kraft firmaları bünyesinde yer aldığı öne sürülüyordu. MAH yetkilileri istihbaratı dikkate almış ve araştırmalar yapmıştı. Nihayetinde İngilizlerin verdiği istihbaratın mübalağalı olduğuna kanaat getirmişlerdi.

MAH açısından, beşinci kol faaliyetlerinde Almanlarla teşrikimesai eden en önemli grup Ermenilerdi. Özellikle Mart 1941'de Bulgaristan'ın Mihver devletlere katılmasının ardından Bulgar Taşnak Komitesi'nin Sofya'da Milli İstiklal Grubu kurması MAH'ın dikkatini çekmiştir. Grup toplantılarından haberdar olan MAH, İtalya ve Almanya'nın savaştan galip çıkması halinde Ermenilerin kendilerine Suriye ve Türkiye'den verilecek arazilerle bir müddet İtalyan ve Alman mandasında kalacaklarını, daha sonra da bağımsızlıklarını ilan etmeyi planladıklarını konuştuklarını öğrenmişti. MAH, Almanların aynı zamanda Ermenilerin Ortadoğu'daki varlığından da istifade etmeye çalıştığını raporluyordu. Beyrut'taki MAH elemanlarından merkeze gelen bilgiler bu işbirliğinin kaynağı olarak gösteriliyordu.

SD

Türkiye'deki Alman istihbarat faaliyetlerine gelince, iki yapı ön plana çıkıyordu. Bunlardan biri Nazilerin en önemli istihbarat birimi Sicherheitsdients (SD) idi. SD, Alman Büyükelçiliği'nde ticari ataşe olarak görev yapan Ludwig Moyzisch'in emri altındaydı. Bu noktada, Moyzisch'in esasen Türk istihbaratına çalışan "Çiçero" kod Elyesa Bazna ile Almanya adına ilişki kuran meşhur istihbaratçı olduğunu hatırlatmakta fayda var. SD, Türkiye ve Ortadoğu'daki siyasi gelişmeler hakkında raporlar tutuyor ve Türkiye'deki Almanları izliyordu. Peki Almanlar Ortadoğu'yu neden izliyordu?

QR KOD 2

Almanların Ortadoğu'ya yönelik faaliyetleri Türkiye'ye yönelik faaliyetleri gibi Nazilerin iktidara gelişinden hemen sonra başlamıştı. Almanlar bu bölgede biraz da Birinci Dünya Savaşı'ndaki çevresel savaş stratejisine benzer şekilde, Arap milliyetçiliğini güçlendirmek ve anti-semitizm propagandası

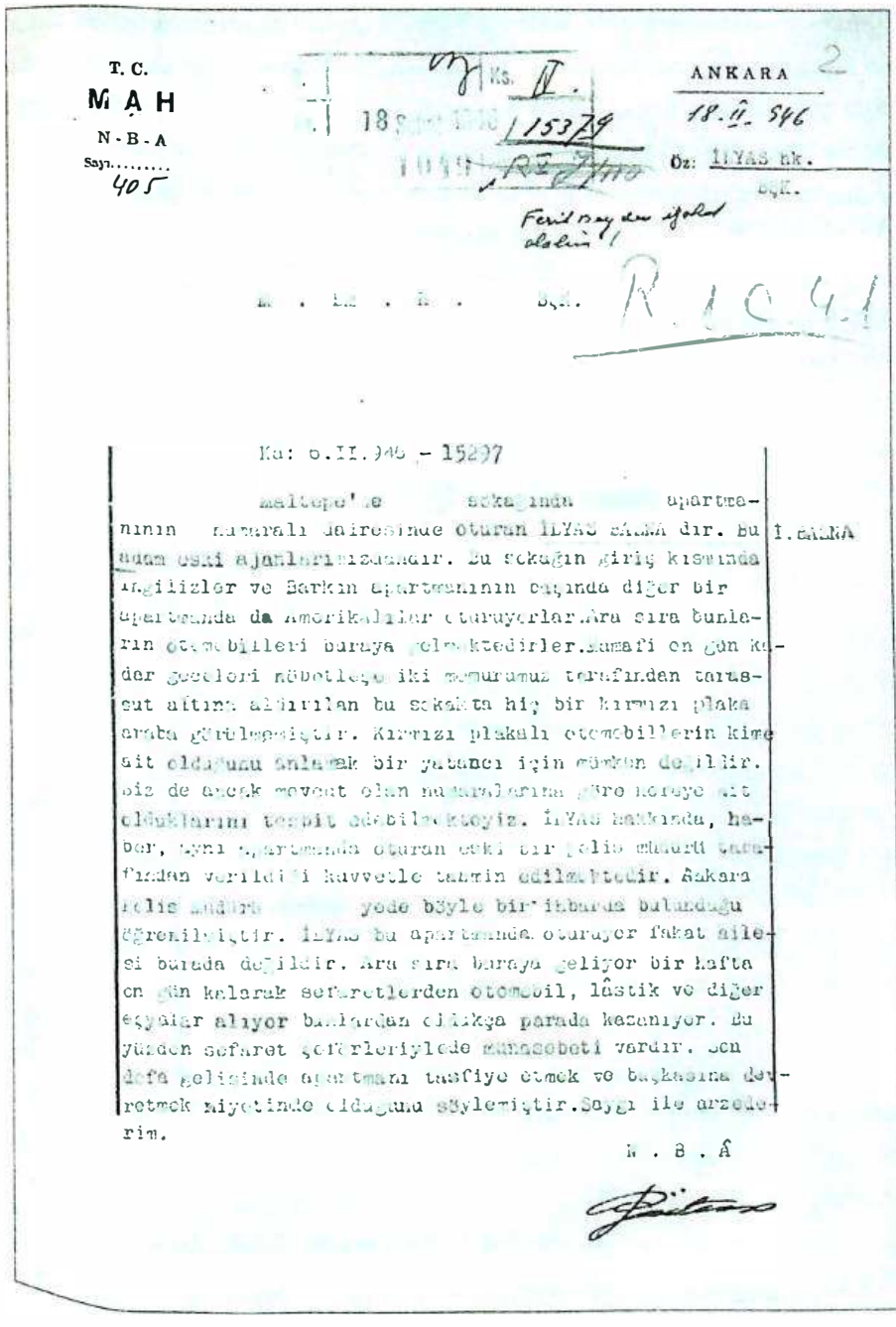

T. C.
MAH
N-B-A
Sayı.....
405

Ks. IV.
18 [illegible] 15379
1049 RE [illegible]

ANKARA 2
18.II.946
Öz: İLYAS hk.
BŞK.

Ferit bey den ifahat alalım!

M. [illegible] Bşk. R. 1041

Ka: 6.II.946 - 15297

Maltepe'de sokağında apartmanının numaralı dairesinde oturan İLYAS BAZNA dır. Bu adam eski ajanlarımızdandır. Bu sokağın giriş kısmında İngilizler ve Barkın apartmanının başında diğer bir apartmanda da Amerikalılar oturuyorlar. Ara sıra bunların otomobilleri buraya gelmektedirler. Mamafi on gün kadar geceleri nöbetleşe iki memurumuz tarafından tarassut altına aldırılan bu sokakta hiç bir kırmızı plaka araba görülmemiştir. Kırmızı plakalı otomobillerin kime ait olduğunu anlamak bir yabancı için mümkün değildir. Biz de ancak mevcut olan numaralarına göre nereye ait olduklarını tespit edebilmekteyiz. İLYAS hakkında, haber, aynı apartmanda oturan eski bir polis müdürü tarafından verildiği kuvvetle tahmin edilmektedir. Sakara polis müdürü [illegible] yede böyle bir ihbarda bulunduğu öğrenilmiştir. İLYAS bu apartmanda oturuyor fakat ailesi burada değildir. Ara sıra buraya geliyor bir hafta on gün kalarak sefaretlerden otomobil, lâstik ve diğer eşyalar alıyor bunlardan oldukça parada kazanıyor. Bu yüzden sefaret şeförleriylede münasebeti vardır. Son defa gelişinde apartmanı tasfiye etmek ve başkasına devretmek niyetinde olduğunu söylemiştir. Saygı ile arzederim.

İ. BAZNA

N. B. A

Belge 21: Eski bir MAH ajanı olan Elyesa Bazna'nın savaş sonrasında MAH tarafından takip edildiğine dair rapor (1946) (Kaynak: MİT Arşivi)

yapmak vasıtasıyla İngiltere'nin nüfuz alanlarında ayaklanmalar çıkarmak istiyorlardı. 1941 yılının bahar aylarında istedikleri gerçekleşmeye başladı: 3 Nisan 1941'de Almanlar tarafından desteklenen Reşid Ali Geylani yaptığı bir darbeyle Irak'ta yönetimi ele geçirdi. Almanlar Irak yanında Suriye'de de ciddi bir nüfuzu sahibi olmuşlardı. Bu nüfuzun kurulmasında Almanya'nın Temmuz 1940'ta Fransa'yı yenerek Vichy Fransası'nı kuruması etkili olmuş ve bu da Fransızların Suriye'deki nüfuzunu zayıflamıştır. Ayrıca bu dönemde Rıza Şah yönetimindeki İran'da da önemli bir Alman etkisi oluştuğunu görebiliriz. Almanya'nın bölgede güçlenen etkisi stratejik yönden İngiltere'yi ciddi biçimde kaygılandırıyordu. Bu yüzden İngilizler bölgede harekete geçerek 30 Mayıs 1941'de Geylani'yi iktidardan uzaklaştırdılar. Ardından Irak'taki karışıklık sırasında Almanlara destek veren Suriye'yi ve Ağustos ayında ise SSCB ile birlikte İran'ı işgal ettiler.

Ağır bir darbe yiyen Almanlar, istihbari yönden faydalanabilecekleri elemanlarını bu sıralarda Türkiye'ye kaydırdı. Türkiye'deki Alman istihbarat yapılanması revizyona gidiyordu. Abwehr'in Türkiye'deki faaliyetleri de bu dönemde ön plana çıkmaya başlayacaktı.

Abwehr

Abwehr, Wehrmacht'ın, yani Alman silahlı kuvvetlerinin istihbarat birimiydi. Ankara'da işin başında Binbaşı Meyer-Zermatt vardı. Ancak istihbarat faaliyetlerinin çoğu İstanbul'dan yürütülecekti. İstanbul'daki birimin başında ise Paul Leverkuhn bulunuyordu. Leverkuhn, Birinci Dünya Savaşı sırasında Erzurum'daki Alman Konsolosluğu'nda görev almış bir askeri istihbaratçıydı.

Leverkuhn, İstanbul'a ayak bastıktan kısa süre sonra MAH elemanları, Leverkuhn'un bağımsız ve farklı bir teşkilatın başında olduğunu anlamışlardı. Bu teşkilat, yani Abwehr, SD'den farklı olarak istihbarat üreterek İngiltere ve SSCB'ye karşı operasyonlar düzenlemek üzere Türkiye'de aktif hale getirilmişti. Ağustos 1943'e gelindiğinde Abwehr'in ajan şebekesi Dr. Franz Seubert tarafından idare ediliyor ve bu yapıya Abwher-İstanbul Bürosu deniyordu. Türkiye'ye karşı yürütülen casusluk işlerinden ise Sofya'daki *Kreigs Organisation Naher Osten* (K.O.N.O.) adlı Türkiye yanında Ortadoğu ülkelerini de hedef alan Abwehr istasyonu sorumluydu. Dolayısıyla Alman Büyükelçiliği kadrosuna dahil olmayan İstanbul Bürosu'ndaki Abwehr görevlileri, hazırladıkları istihbarat raporlarının bir kopyasını Sofya'daki istasyona bir diğerini de Paul Leverkuhn'e vererek çalışıyorlardı.

K. O. N. O.

Hptm.Dr.Paul LEVERKUEHN : Dienststellenleiter
Frl. BRUGMANN : Chief Secretary

Dr. Erich VERMEHREN : Assistant and Legal Adviser

AUSSENDIENST

Ob/Lt.Prof.Walther HINZ : Deputy Dienststellenleiter and Leiter I.Hg
Primarily interested in : PERSIA and IRAQ

Frl. Maria GANGLBERGER : Secretary to HINZ

Lt.Dr.Robert ULSHOFER : Leiter der Aussendienstes
Primarily interested in : PERSIA, IRAQ, SYRIA and EGYPT

Lt. Helmuth BRAUN : Secordi/c I.H.
Primarily interested in : PERSIA

Obfg.Erich LOCHNER : Bearbeitung des Aufklarungstandes, Auswertung

INNENDIENST

Sdf.(K) Leo W.B.H. von KOBLINSKI - Buro-Offizier

Frl. Anna T.G. von REICHEL : Secretary to above and to VERMEHREN

Gefr. Robert BENDITSCH : Interpreter

Gefr. Heinz F.W. EGGEN : Registrar and W/T and Secret Ink Instructor

Gefr. Helmuth HOHNE : Driver

LEDERBAUR : Office servant

Şema 9: Türkiye'deki Abwehr'in yapısına dair Erich Vermehren'in sorgusu neticesinde ortaya çıkarılan şemalar (Kaynak: MİT Arşivi)

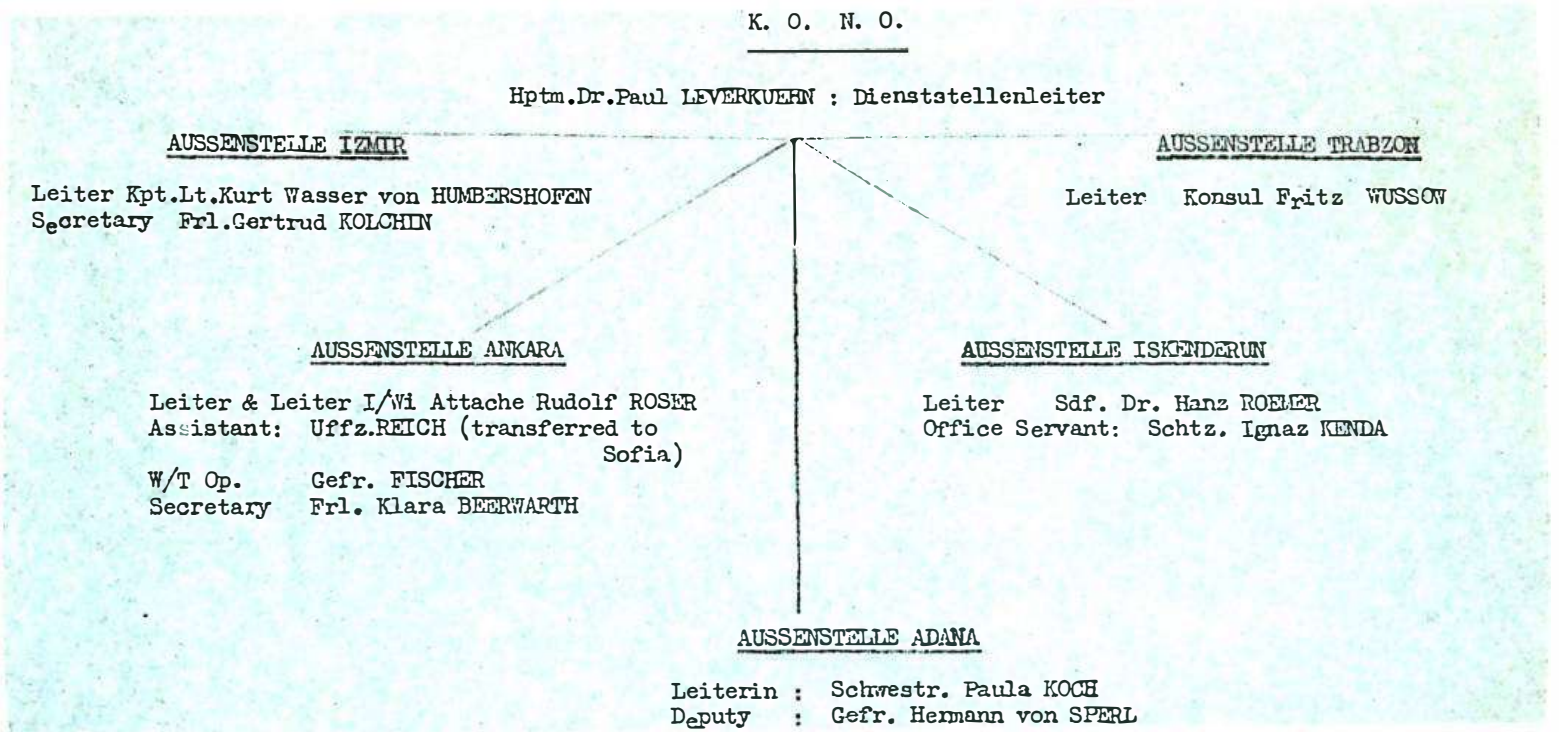
K. O. N. O.
Hptm.Dr.Paul LEVERKUEHN : Dienststellenleiter
AUSSENSTELLE IZMIR
Leiter Kpt.Lt.Kurt Wasser von HUMBERSHOFEN
Secretary Frl.Gertrud KOLCHIN
AUSSENSTELLE TRABZON
Leiter Konsul Fritz WUSSOW
AUSSENSTELLE ANKARA
Leiter & Leiter I/Wi Attache Rudolf ROSER
Assistant: Uffz.REICH (transferred to Sofia)
W/T Op. Gefr. FISCHER
Secretary Frl. Klara BEERWARTH
AUSSENSTELLE ISKENDERUN
Leiter Sdf. Dr. Hanz ROEMER
Office Servant: Schtz. Ignaz KENDA
AUSSENSTELLE ADANA
Leiterin : Schwestr. Paula KOCH
Deputy : Gefr. Hermann von SPERL

Leverkuhn'un başında olduğu yapı İzmir, Ankara, Trabzon, İskenderun ve Adana şehirlerinde faaldi. Faaliyetlerini K.O.N.O. ve bağlı büroların hedefleriyle uyumlu bir biçimde yürütüyorlardı. Almanya'nın hedef ittihaz ettiği Ortadoğu'daki düşman ve tarafsız devletlerin niyet ve planlarını ortaya çıkarmaya, bölgedeki askeri birliklerin hareketlerine, konumlarına, imkan ve kabiliyetlerine, motivasyonlarına ve hedef ülkelerin demografik yapılarına ilişkin kullanışlı ve güvenilir bilgi temin etmeye çalışıyorlardı.

Bu tablolardan anlıyoruz ki Abwehr, Türkiye üzerinden Irak, İran, Suriye ve Mısır'a yönelik çalışmalar yürütüyordu. Brugmann Genel Sekreter ve Erich Vermehren ise Asistan ve Hukuk Danışmanı sıfatıyla Abwehr-İstanbul Bürosu'nun üst yönetimini oluşturuyorlardı. Savaş içerisinde değişikliklere uğrayacak bu yapı için 1941 yaz aylarından itibaren Türkiye'ye gelen veya Türkiye'de bulunan Suriyeli ve Iraklı Araplar, Almanlar açısından ciddi bir casus vasatı oluşturuyordu. Ne olursa olsun Almanların Arap topraklarını senelerdir işgalleri altında bulunduran İngilizler ve Fransızlarla savaşması muhalif Arapları Alman yanlısı bir pozisyona sürükleyebiliyordu. Almanların uzun yıllardır yürüttüğü anti-semitizm propagandası da Arapların modern Ortadoğu'yu şekillendiren güçler karşısında yer almasına zemin hazırlıyordu. Devrik Irak Başbakanı Reşid Ali Geylani ile eski Kudüs Müftüsü Filistinli lider Emin el-Hüseyni'nin Abwehr'in en önemli elemanları sayılmaları temelde bu yüzdendir.

Geylani, İngilizler tarafından Irak'ta yönetimden uzaklaştırıldıktan sonra bazı taraftarıyla beraber Türkiye'ye gelmiş ve faaliyetleri MAH tarafından yakından takip edilmiştir. Türkiye'de bulunduğu sıralarda Türk yetkililerle de görüşerek ortak bir hareket zemini aramıştır. Geylani dışında Filistin'e Yahudi göçünü engellemek ve Siyonizm karşıtı politikalara destek bulmak amacıyla 1933'ten beri Nazilerle yakınlaşan Emin el-Hüseyni de bu dönemde İstanbul'da temsil edilmiştir. Hüseyni'nin İstanbul'daki temsilcisi Subhi ez-Zabin'in Abwehr ile temasları da MAH'ın raporları arasında yerini alacaktı.

Almanların Ortadoğu'ya yönelik faaliyetleri kapsamında MAH, Abwehr-Adana Bürosu'nu da yakından takip ediyordu. Burası Almanların Suriye'den çekilmelerinden sonra Ortadoğu'ya yönelik faaliyetleri için önemli bir merkez olmuştu. Özellikle bu büroya bağlı olarak Ortadoğu işleriyle ilgilenen Rudolf Rossner ile Abwehr-K.O.N.O. İstasyonu'ndan Von Hentig'in Ortadoğu ziyaretleri dikkat çekici bulunuyordu. Bu isimler yanında Abwehr'in kritik isimlerinden Paula Koch da sıkı bir şekilde takip ediliyordu. Paula Koch'un sorumluluklarından biri, Ortadoğu ile Türkiye arasındaki eleman, silah ve mühimmat nakillerini gerçekleştirmekti.

2409

6/5/942

B.1

DİV. NO: 2016 / 64172

Em. U. Md.

1 - RÂŞİT ALİ GEYLANİ hükûmetinin devrilmesini mütaakip Türkiye'ye iltica ederek bir müddet Sıvas kampında enterne edilen ve bilahara Manisa'ya gönderilen İraklı mültecilerden albay (ARİF ABDÜRREZZAK) ın hastalığı dolayısiyle tedavisi müddetince İzmir'de oturmasına Dâhiliye Vekâleti tarafından müsaade edildiğinden 24/2/42 günü Manisa'dan İzmire geldiği öğrenilmişti.

İzmir'de Ankarapalas oteline inen bu İraklının harekâtı ile İzmir merkezimiz meşğul olmuş ve bugüne kadar derlenen bilğiler ikinci maddede özlendirilmiştir.

2 - İlk günler münhasıran Doktorlar ile temas ederek tedavisini yaptıran Arif Abdürrezzak'ın 4/3/942 günü öğleden evvel saat 11.30 da İzmir Alman konsolosluğuna giderek bir saat kadar içeride kaldığı tespit edilmiştir.

Ankarapalas otelinden alakasını keserek Voroşilof caddesi 1 numaralı evde oturan Fatma'nın yanında 25 lira aylıkla tuttuğu odaya nakletmiş ve aynı ayın 5, 10, 18 ve 23 üncü günleri yine Alman konsolosluğuna giderek uzunca bir müddet içeride kalmıştır. Bir mutemedimize konsoloshanede kendisine bir dosyanın tetkik ettirildiğini söylemiş ise de , dosyanın mevzu ve mahiyeti anlaşılamamıştır.

Arif Abdürrezzak'ın Manisa'da iskân edilen ve kendisi gibi mültecî kardeşi mühendis RAUF , müsaade ile 27/3/942 günü Manisa'dan İzmir'e gelmiş ve ağabeyi Arif Abdürrezzak ile temas ederek aynı gün tekrar Manisa'ya dönmüştür. Kardeşi Rauf ile temasını mütaakip derhal Alman konsolosluğuna gitmiş olan Arif Abdürrezzak'ın haftada en az iki defa olmak üzere İzmir Alman konsolosluğu ile temasta olduğu anlaşılmıştır.

A: Abdürrezzak'ın , Almanya'da bulunan Raşit Ali Geylani ve diğer İraklı şeflerle Alman konsoloshanesi vasıtasiyle muhabere ettiği sanılmaktadır.

Bilği olarak saygılarımla sunarım.

M. Em. H. Bşk.

Belge 22: Almanya'da bulunan devrik Irak Başbakanı Reşit Ali Geylani ile diğer Iraklı şeflerle muhabere ettiği sanılan, Irak'taki hükümet değişikliğinin ardından Türkiye'ye gelen Iraklı mültecilerden Arif Abdurrezzak ile ilgili istihbarat (1942) (Kaynak: MİT Arşivi)

Bu tür bir organizasyonun iyi bir kurye şebekesi gerektirdiği ortadaydı. MAH bu şebekeyi deşifre etmişti. Kurye şebekelerinin deşifre edilmesinin faaliyet engelleme ötesinde faydaları da vardı. Örneğin, yine Abwehr'e çalışan Hasan isimli bir Alman kuryesinin 1942'de Van'da yakalanarak kıyafetindeki gizli bölmeden çıkan kutunun içindeki fotoğraf filmleri ve çeşitli yazıların incelenmesiyle İran'daki Alman hücreleri ve irtibatlarının bir kısmı ortaya çıkarılmıştı.

Abwehr Ortadoğu'nun yanında Kafkaslar'a yönelik faaliyetler de gerçekleştiriyordu. Haliyle MAH'ın bir gözü de sürekli bu bölgedeydi. Almanya-SSCB saldırmazlık paktına karşın Hitler, 22 Haziran 1941'de Barbarossa Harekatı ile Kafkasya'ya ulaşmayı deneyecekti. Almanların Kafkaslar'a ilişkin esas planı bağımsız devletler kurarak bölgede hakimiyetlerini tesis etmekti. Bu yüzden Almanlar burada Azeri ve Gürcü unsurlara yatırım yapıyor ve teşkilatlandırıp teçhiz ettikleri bu unsurların SSCB'ye geçişlerini sağlamak istiyordu. Söz konusu faaliyet için Almanların birçok kişiyle ilişki tesis etmesi gerekiyordu. Örneğin, Birinci Dünya Savaşı'ndan yakınen tanıdıkları Nuri Paşa bu isimlerden biriydi. Almanlar ayrıca Hüsrev Sultanof, Sait Şamil, Haydar Bammat ve Kaplan Hacimof gibi Kafkas kökenli şahıslarla da görüşmeler gerçekleştiriyordu. Bu görüşmeler de MAH'ın radarındaydı.

Kafkaslar'daki faaliyetlerinde MAH'ın Almanlara yer yer destek olduğunu tespit etmek mümkün. Bu kapsamda teşkilat, Almanların merak ettiği yahut kullanmak istediği şahıslara yönelik tetkik-tahkik yaptırıyor, Almanların

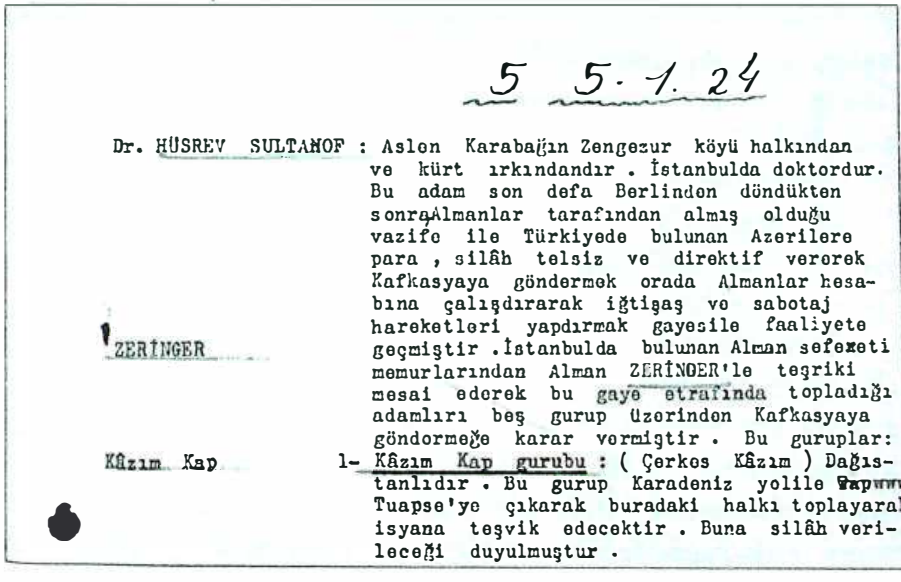

5 5.1.24

Dr. HÜSREV SULTANOF : Aslen Karabağın Zengezur köyü halkından ve kürt ırkındandır . İstanbulda doktordur. Bu adam son defa Berlinden döndükten sonra Almanlar tarafından almış olduğu vazife ile Türkiyede bulunan Azerilere para , silâh telsiz ve direktif vererek Kafkasyaya göndermek orada Almanlar hesabına çalışdırarak iğtişaş ve sabotaj hareketleri yapdırmak gayesile faaliyete geçmiştir .İstanbulda bulunan Alman sefareti memurlarından Alman ZERİNGER'le teşriki mesai ederek bu gaye etrafında topladığı adamları beş gurup üzerinden Kafkasyaya göndermeğe karar vermiştir . Bu guruplar:

ZERİNGER

Kâzım Kap

1- Kâzım Kap gurubu : (Çerkes Kâzım) Dağıstanlıdır . Bu gurup Karadeniz yolile Tuapse'ye çıkarak buradaki halkı toplayarak isyana teşvik edecektir . Buna silâh verileceği duyulmuştur .

Belge 23: Kafkasya'da ayaklanma çıkarmak üzere Türkiye'de bulunan Azerileri Almanlar adına organize etmekle görevli Hüsrev Sultanof hakkında bilgi fişi (1941/1942) (Kaynak: MİT Arşivi)

ve Almanların istimal ettiği şahısların sınırdan geçişlerini organize ediyor ve saldırış operasyonlarına destek veriyordu. Bunun karşılığında MAH, Almanlardan SSCB ve Kafkaslar'a ait işine yarayacak istihbarat alabiliyordu.

Abwehr Türkiye nasıl çözülüyor?

1943'ten itibaren savaşın Almanya aleyhine dönmesi Abwehr'in Türkiye'deki yapısının çözülmesini kolaylaştıracaktı. Almanya'nın içine düştüğü durumdan rahatsız olan ve Nazi rejimine aykırı fikirleri bulunan Alman istihbaratçı Erich Vermehren, 1943 sonlarında atandığı İstanbul'dan kısa süre sonra, Ocak 1944'te Abwehr'in gizli dosyalarıyla birlikte İngiliz tarafına geçecekti. Kim Philby'nin bu taraf değiştirme operasyonunda etkin olduğu ve Vermehren ile eşinin 27 Ocak 1944'te İspanya Büyükelçiliği'ndeki bir kokteyl sırasında MI6 (Military Intelligence Sector 6/Askeri İstihbarat Sektör 6) görevlileri tarafından kaçırıldıkları biliniyor.

Yukarıda verdiğim Abwehr teşkilat şablonları da zaten Vermehren'in İngilizlere iltica ettikten sonra gittiği Mısır'daki sorgusuna dayanmaktadır. Bu sorgulara, İngilizlerle yapılan ortak çalışma kapsamında, MAH yetkilileri de iştirak ederek Türkiye'deki Alman faaliyetlerine ilişkin bilgiler derlemiştir.

Sorgulamalarda MAH görevlileri ayrıca Abwehr ajanı Wilhelm Hamburger ile de görüşmüştür. Hamburger Türkiye'ye 1 Mart 1941'de gelmiş ve ticaret müşaviri unvanı altında Park Otel'e yerleşmiştir. Kısa süre içinde MAH elemanları tarafından şüpheli görülerek ajan olduğu anlaşılmış ve tüm temas ve faaliyetleri takip altına alınmıştır.

Hamburger, Nazi ileri gelenleri yanında Kudüs Müftüsü'nün İstanbul mutemedi Suphi Zamin ile de görüşüyordu. Yaz aylarına doğru ticarette işbirliği için bazı tüccara teklif mektupları göndermişti. Mektup gönderdiği şahıslar içinden mali ve ticari olarak durumu hiç de uygun olmayan Suat Şakir ile bir şirket kurmuş ve Sudostrapa adıyla kurdukları şirket için Minerva hanında bir de büro tutmuştu. Bu sırada İzmir ve Ankara'ya seyahatler yapan Hamburger, SD'nin Türkiye şefi ve Nazi ileri gelenlerinden Ludwig Moyzisch ile de sıkı temas halindeydi.

Hamburger daha sonra şirketi feshetmek suretiyle Şakir ile ilişkilerini görünürde soğutmaya çalışırken, Şakir'i Almanya Başkumandanlık Karargahı'nın Şark Şubesi'ne mensup Dr. Karl von Kleezkowski ile tanıştırdı. Kleezkowski Şakir'in Haşimi ailesi soyundan gelen Emir Zeyd'in kayınbiraderi olmasından istifade ederek ondan Irak konusunda haber toplamasını istedi. Bağdat'ta toplanan Haşimiler Kongresi ile ilgili istihbarat da Almanya'ya bu suretle ulaştı. Almanların esas isteği Şakir vasıtasıyla Emir Zeyd'i angaje etmekti. Fakat bilmedikleri şey Şakir Paşa ailesinden Suat

Şakir Kabaağaçlı'nın MAH'ın kritik elemanlarından biri olduğuydu. Yani MAH Kabaağçalı vasıtasıyla Almanlara ait birçok temas, görüşme ve plana vakıf oluyordu. Dahası, Şakir gerek Suphi Zabin gerekse de 1941 ortalarından beri İstanbul'da bulunan ve İngilizler aleyhine Irak'a ajan gönderen Musa Hüseyni hakkında MAH'a bilgiler aktarıyordu.

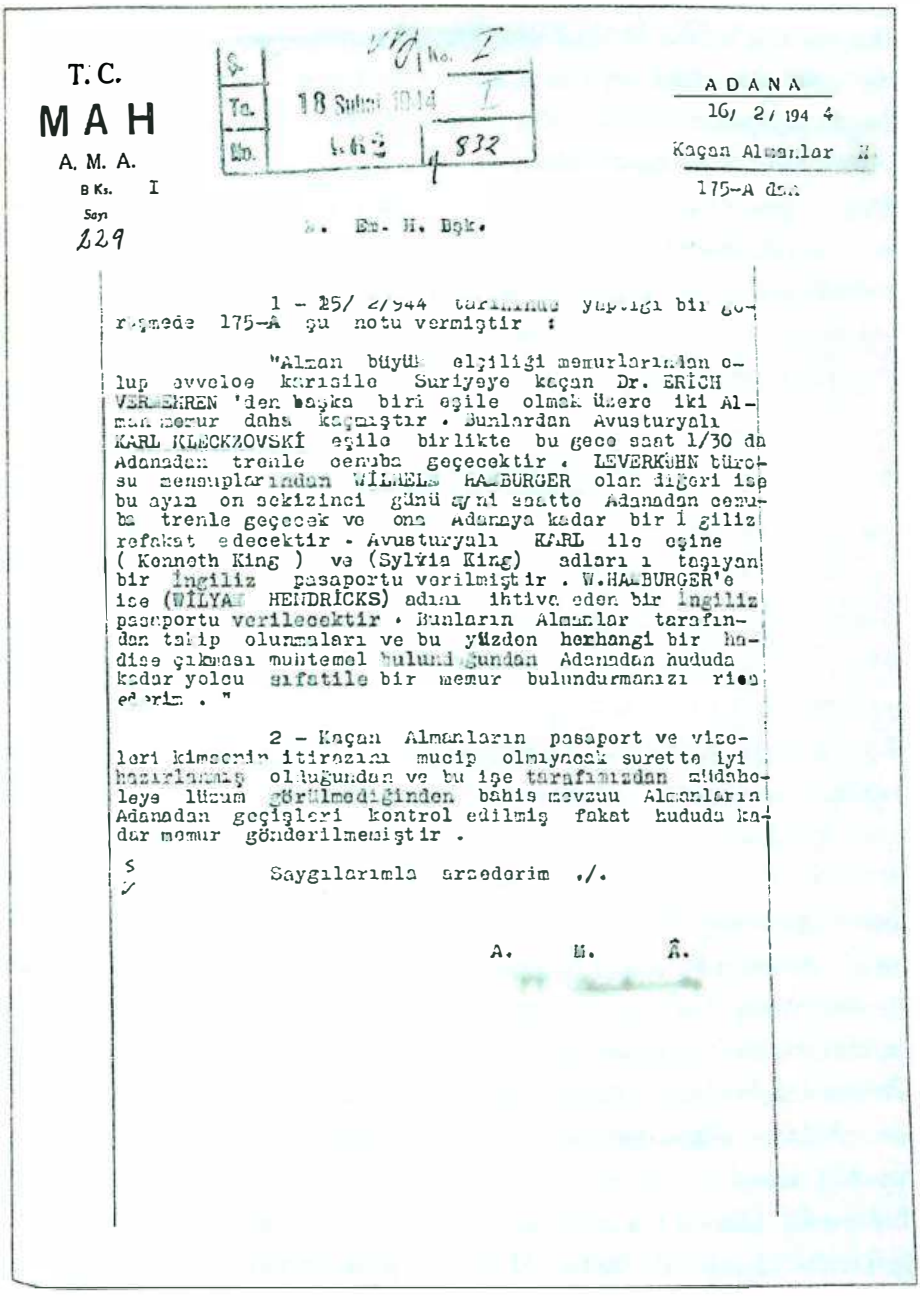

T. C.
MAH
A. M. A.
B Ks. I
Sayı
229

Ş. No. I
Ta. 18 Şubat 1944 I
No. 662 832

ADANA
16/ 2/ 194 4
Kaçan Almanlar H.
175-A dan

Ş. Em. H. Bşk.

1 - 25/ 2/944 tarihinde yaptığı bir görüşmede 175-A şu notu vermiştir :

"Alman büyük elçiliği memurlarından olup evveloe karısile Suriyeye kaçan Dr. ERİCH VERMEHREN 'den başka biri eşile olmak üzere iki Alman memur daha kaçmıştır . Bunlardan Avusturyalı KARL KLECKZOVSKİ eşile birlikte bu gece saat 1/30 da Adanadan trenle cenuba geçecektir . LEVERKÜHN bürosu mensuplarından WİLHELM HAMBURGER olan diğeri ise bu ayın on sekizinci günü aynı saatte Adanadan cenuba trenle geçecek ve ona Adanaya kadar bir İngiliz refakat edecektir . Avusturyalı KARL ile eşine (Kenneth King) ve (Sylvia King) adlarını taşıyan bir İngiliz pasaportu verilmiştir . W.HAMBURGER'e ise (WİLYAM HENDRİCKS) adını ihtiva eden bir İngiliz pasaportu verilecektir . Bunların Almanlar tarafından takip olunmaları ve bu yüzden herhangi bir hadise çıkması muhtemel bulunduğundan Adanadan hududa kadar yolcu sıfatile bir memur bulundurmanızı rica ederim . "

2 - Kaçan Almanların pasaport ve vizeleri kimsenin itirazını mucip olmıyacak surette iyi hazırlanmış olduğundan ve bu işe tarafımızdan müdaheleye lüzum görülmediğinden bahis mevzuu Almanların Adanadan geçişleri kontrol edilmiş fakat hududa kadar memur gönderilmemiştir .

Saygılarımla arzederim ./.

A. M. Â.

Belge 24: Türkiye'den kaçan Alman istihbaratçılar ve sahte pasaportlarıyla ilgili MAH Adana Merkez Amirliği'nden MAH Riyaseti'ne sunulan rapor (1944) (Kaynak: MİT Arşivi)

Ancak Vermehren gibi Wilhelm Hamburger de bir süre sonra Nazi aleyhtarı görüşlerini serbestçe dillendirmeye başlamış ve bu nedenle partiyle arası açılmıştı. 13 Şubat 1944'te Almanya'ya dönmesi emredildi. Ancak ayın 12'sinde, evine sabah erkenden gelen yüksek rütbeli bir gestapo memurunun kendisine yönelttiği sualler ve uçak kalkana kadar derhal sefarete gelmesini söylemesi üzerine endişelenen Hamburger, çareyi kaçmakta ve İngilizlere iltica etmekte buldu. MAH Riyaseti'nin Adana Merkez Amirliği'ne gönderdiği talimatta Hamburger'in William Hendricsk adına düzenlenmiş sahte İngiliz pasaportuyla Türkiye'den çıkışına göz yumulması talimatı verilmiştir.

Abwehr'in kritik görevlileri olan Erich Vermehren ve Wilhelm Hamburger gibi çalışanların Müttefikler tarafına iltica etmesi Paul Leverkuhn'un da sonunu getirmiştir. Vermehren'in eşinin Almanya'nın Türkiye Büyükelçisi Franz von Papen'in kuzeni olması Leverkuhn'u ayrıca zora sokmuştur. Tüm bunların ardından Leverkuhn da hesap vermek üzere Almanya'ya çağrılmıştır.

İNGİLTERE MÜTTEFİK Mİ?

Şimdi gelelim İngilizlere...

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanlar için olduğu gibi İngilizler için de Türkiye olmazsa olmazdı. Türkiye'nin jeostratejik önemi Bulgaristan'ın Mart 1941'de Mihver bloğuna katılmasıyla daha da artmıştı. Artık Almanya İngilizlerin en önemli karargahlarından sayılan Mısır'a geçiş için Türkiye'ye ihtiyaç duyacaktı. İngiltere içinse Türkiye artık tampon bir devlet olarak kodlanacaktı. Türkiye'nin bu sıkışmışlıktan bir nebze olsun kurtulması için Haziran 1941'de Almanya'nın Barborassa harekatının başlaması gerekecekti. Gerçi tehditler tamamen sönümlenmiş değildi: İtalyanlar halen Ege adalarında, Almanlar da Yunanistan ve Bulgaristan'daydılar. Bu sırada Almanların SSCB'ye karşı başlattıkları harekatın ilk aşamasında başarı sağlayıp Kafkasya ve İran'da etkinleşmeleri sonucunda Türkiye her tarafından sarılmış oldu. Almanya her an Türkiye'yi işgale kalkışabilirdi. Bu yüzden İngiltere, Türkiye'nin Almanya'ya karşı direnebilmesini ya da en azından İngiltere desteğe gelene kadar Almanya'yı oyalayabilmesini istiyordu. Gerçi bu sırada Almanya da Türkiye'nin savaşa girmesine soğuk bakıyordu. Çünkü Güneydoğu Avrupa'daki kazanımlarının hedef haline gelmesini istemiyordu. Ayrıca Almanlara göre Türkiye, SSCB'nin işgali tamamlanana kadar yeni bir cephe açmamalıydı. Tüm bunlar MAH'ın bıçak sırtında bir mücadele vermesini zorunlu kılıyordu.

İNGİLİZ İSTİHBARATI

İngiltere açısından Türkiye hem Mihver devletlerine yönelik haber toplama faaliyetleri hem de yabancı unsurları Balkanlar üzerinden işgal altındaki Avrupa'ya göndermek açısından kritikti. Türkiye'de İngiliz istihbaratının bulunması, Almanların Ortadoğu'ya yönelik birçok projeyi Türkiye üzerinden yürütmesi ve Türkiye'nin birçok Arap mülteciye ev sahipliği yapmasıyla da ilgiliydi. İngilizler de yoğun biçimde İstanbul, İzmir ve Adana'da etkin olmuştur. İzmir, Ege ve Balkanlar için, Adana ise Ortadoğu faaliyetleri için kritik önemdeydi. İngilizler bu süreçte Türkiye'deki siyasi, askeri, coğrafi ve özellikle de krom ticareti gibi iktisadi gelişmeleri yakından izleme ihtiyacı hissediyordu.

TÜRK-İNGİLİZ GÜVENLİK BÜROSU

İngiltere ile istihbari ilişkileri modern Türk istihbaratının önceki dönemlerinden ayıran temel özellik, MAH'ın ilk defa bir yabancı servisle işbirliği yapması olmuştur. Bu kapsamda, Kasım 1940'ta Türk-İngiliz Güvenlik Bürosu kurulmuş ve büro yoğun bir biçimde Abwehr'e karşı faaliyetler düzenlemiştir.

H.O. Dovey, Türk-İngiliz Güvenlik Bürosu'na Türklerin "Küçük Oda" dediğini belirtmektedir. Görünen o ki, MAH mensupları da bu büroya "Bimak müessesi" ve bu kapsamda işbirliği yapılan İngilizlere de "Bimak(lar)" adını vermiştir. "Bimak müessesesi" ile ilgili bilgileri "Küçük Oda" ile ilişkilendirmemin birkaç sebebi var. Birincisi, Bimaklarla ilgili bilgi ve belgelerin tamamı İngilizlerle yapılan işbirliğine ait. İkincisi, işbirliğine ait yazışmalar aynı Küçük Oda gibi İstanbul, İzmir ve Adana merkezli. Üçüncü ve son olarak da işbirliğine yönelik çalışmalar, aynı Dovey'in bahsettiği gibi ancak 1942 başlarında başlıyor.

Türk-İngiliz işbirliği çerçevesinde İngilizler, Türkiye'de şüpheli gördükleri ve Almanlara çalıştığını düşündükleri Alman, İtalyan ve Japonlar hakkında MAH'tan bilgi istemişler, yani teyit/tekzip mekanizmasını işletmeye çalışmışlardır. İngilizler ayrıca Ortadoğu'dan bazı şahıslarla ilgili MAH'ın bilgisine başvurmuşlardır. Casusluğundan şüphelenilen şahısların savaş bitimine kadar Türkiye'ye girişinin engellenmesi de İngilizlerin istekleri arasında yer almıştır. Örneğin İngilizler MAH'tan Aralık 1941'de, Mersin'de ikamet eden ve kendileri tarafından vize verilip ülke dışına çıkan bazı şahısların savaş boyunca Türkiye'ye dönmelerinin engellenmesini istemiştir. MAH'a verilen listedeki şahıslar, İngilizlerin iddiasına göre, ticaret maskesiyle Suriye ile Türkiye arasında mekik dokuyan ve istihbari faaliyet

yürüttüğünden şüphelenilen Suriye tebaasından Müslüman ve Hristiyan Araplardı. Bunlar arasında Fuat Barbur, Jozef Dakkak, İbahim Nakkaş ve Vehip Sorsuk gibi isimler bulunuyordu.

MAH da Ortadoğu'da İngilizlerin kontrolü altındaki bölgelerden isteklerde bulunmuştur. Casusluğundan şüphe edilen bazı isimler İngilizlere verilmiş ve haklarında işlem yapılması istenmiştir. Örneğin Şubat 1942'de Beyrut'taki bir İngiliz generali, MAH'ın kendisine ilettiği listeden suçu tahakkuk ettiği için tevkif edilen 10 kişinin adlarını teşkilattan görüştüğü birine vermiştir. İngiliz generalin verdiği isimler şunlardı: Ferit Zeynettin, Macar Frensi, Lea Ammon, Dora Jarlinki, Klaynecht, Hild Finali, Rosli, Epichtayn, Jorj Antaki ve Hüsamettin Esselahi.

Bimak üzerinden yapılan işbirliği sayesinde MAH, gerek işgal altındaki Bulgaristan ve Yunanistan gerekse İtalya ve tabii hepsinden de önemlisi Almanya hakkında İngilizler üzerinden bilgi toplayabiliyordu. Gelgelelim, MAH'ın Bimak'ı İngilizler hakkında da bir bilgi toplama kanalı olarak gördüğü anlaşılıyor. Bu amaçla teşkilatın ele geçirilen her fırsattan yararlandığı söylenebilir. Yunanistan'dan İzmir'deki Bimak şefine bir motor vasıtasıyla gelen elemanlar bu kapsamda bir örnek olarak verilebilir. İngilizler adına çalışan Yunanlar, Türk sahillerine vardıklarında MAH elemanlarına İngiliz şefle görüşmek istediklerini belirtmiş ve görüşme gerçekleşmeden Yunanların elindeki evrakın tamamı MAH'ın Kuşadası Yuvası tarafından fotoğraflanmıştır. İnceleme sonucunda Yunanistan'da İngilizlerin kullandığı ajanlar, bu ajanlara verilmiş numaralar, Yunanistan ile ilgili İngiliz plan ve projeleri yanında Yunanistan'a ait topoğrafya haritaları da ele geçirilmiştir.

Türk-İngiliz istihbarat işbirliği bir şekilde yürümesine rağmen özellikle MAH tarafındaki güvensizliğin tüm ilişkiye rengini verdiğini söylemek gerekiyor. Gerek Birinci Dünya Savaşı gerekse Milli Mücadele'nin Türklerin zihnindeki hatırası bir güven ilişkisi kurmanın önüne geçebiliyordu. Diğer yandan, Bu noktada İngilizlerin basit bilgi paylaşımlarında dahi yer yer MAH'ı yönlendirmeye müteallik hareket etmeleri de ilişkinin güvenli bir biçimde yürümesine engel oluyordu. MAH karargahı İngilizlerle yapılan işbirliğindeki genel esası şöyle belirlemişti: "Bugün memlekette çalışmasına müsaade ettiğimiz, lüzumu halinde muavenet ve müzaherette bulunduğumuz Entelicans Servis'le münasebetimizin ilelebet aynı şekilde devam edip gitmeyeceği tabii bulunduğuna göre, günün birinde müdafaa bakımından müşkülata uğramamak maksadı ile tedbirli bulunmakta" fayda görüldüğü

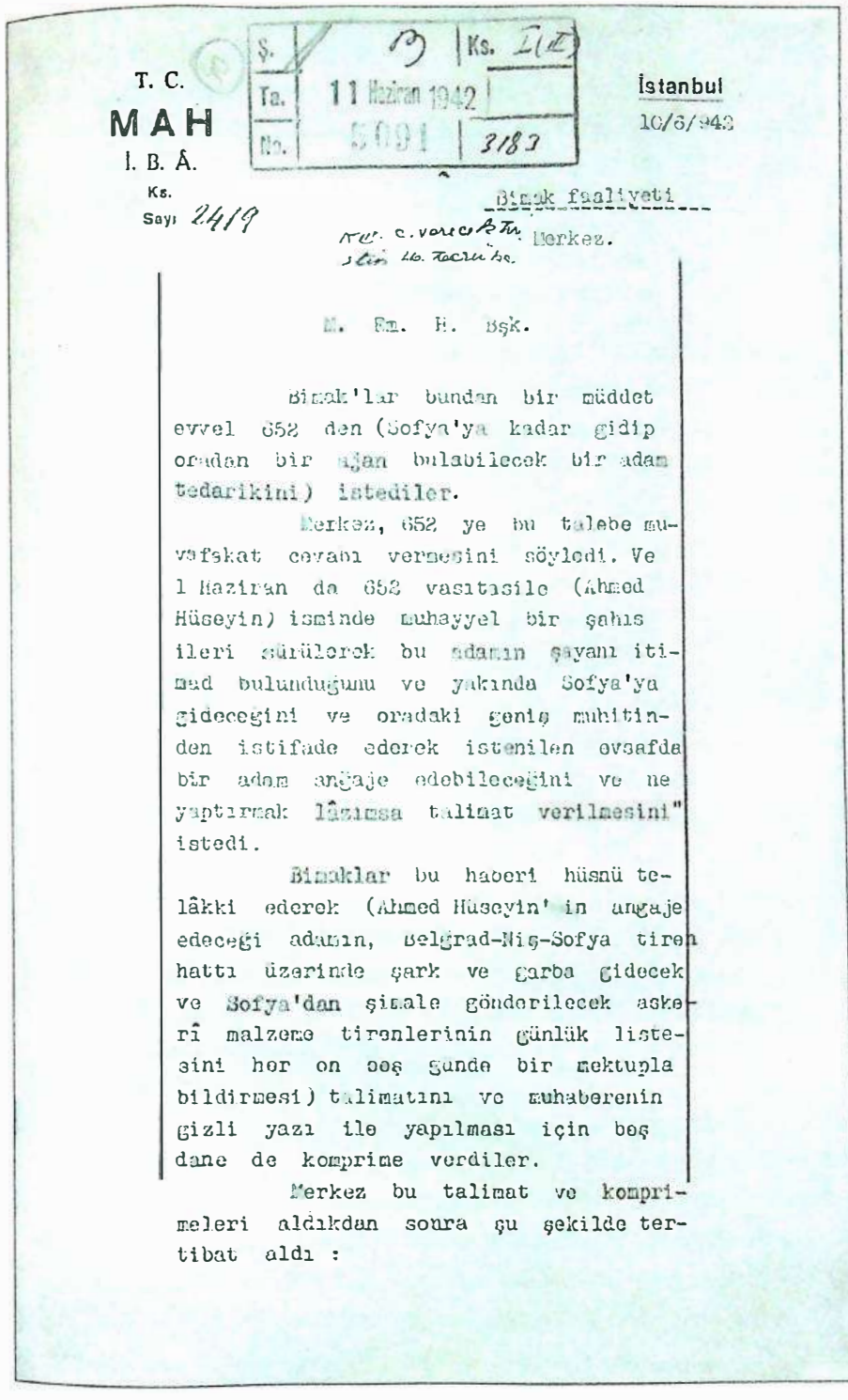

T. C.
MAH
I. B. Â.
Ks.
Sayı 2419

Ş. 13 Ks. 2(E)
Ta. 11 Haziran 1942
No. 5091 3183

İstanbul
10/6/942

Bimak faaliyeti

Merkez.

M. Em. U. Bşk.

Bimak'lar bundan bir müddet evvel 652 den (Sofya'ya kadar gidip oradan bir ajan bulabilecek bir adam tedarikini) istediler.

Merkez, 652 ye bu talebe muvafakat cevabı vermesini söyledi. Ve 1 Haziran da 652 vasıtasile (Ahmed Hüseyin) isminde muhayyel bir şahıs ileri sürülerek bu adamın şayanı itimad bulunduğunu ve yakında Sofya'ya gideceğini ve oradaki geniş muhitinden istifade ederek istenilen evsafda bir adam angaje edebileceğini ve ne yaptırmak lâzımsa talimat verilmesini" istedi.

Bimaklar bu haberi hüsnü telâkki ederek (Ahmed Hüseyin' in angaje edeceği adamın, Belgrad-Niş-Sofya tiren hattı üzerinde şark ve garba gidecek ve Sofya'dan şimale gönderilecek askerî malzeme tirenlerinin günlük listesini her on beş günde bir mektupla bildirmesi) talimatını ve muhaberenin gizli yazı ile yapılması için beş dane de komprime verdiler.

Merkez bu talimat ve komprimeleri aldıkdan sonra şu şekilde tertibat aldı :

Belge 25: İngilizlerin MAH'tan Sofya'ya ait bilgi toplama talebini kabul eden MAH'ın hayali bir şahıs yaratarak İngilizleri aldatması (1942)
(Kaynak: MİT Arşivi)

2

1- Haziran'ın üçünde Ahmed Hüseyin güya Edirne'den Sofya'ya hareket ettirildi .

2- 15 gün sonra avdet edecek olan AHMED HÜSEYİN, Sofya'da eski dostlarından ve komünistlerden komisyoncu PETKO'yu bulmuş ve angaje etmiş olacak. Aldığı talimat mucibince gizli yazı ile her 15 günde bir, bir mektup gönderecektir.

3- Mektuplar Istanbul'da muhtelif üç adrese gelecektir. (Bu adresler evvelce yine merkezin malumatı altında Bimak'lara verilen adreslerdir.)

4- Petro istihdam edeceği adamların ücret ve masraflarından başka ayda 200 lira istemiş olacaktır.

5- Mektuplar posta veya göçmenler vasıtasile gelecektir.

Ahmed Hüseyin geldikden sonra merkez tarafından muayyen zamanlarda mektuplar yazılıp verilmeğe başlanacak ve şüpheyi çekmemek için posta ile gelecek mektup zarfları Bulgar posta pulu ve damgasını ve Istanbul Posta nevrude mühürünü ihtiva edecektir.

Gizli yazı için verilmiş olan komprimelerden iki danesile komprimelerin hal ve yazının izharı için yapılacak tertibi gösterir muhtasar izahatın ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arzederim.

İ. M. Â.

belirtilmiştir.[1] Ayrıca MAH görevlilerinin işbirliği sırasında yüzlerini İngilizlere deşifre etmedikleri anlaşılıyor. Aynı görevlilerin kendilerini İngilizler kadar Almanlardan da saklamaya çalıştıkları açıktır. Çünkü İngilizlerle yapılan işbirliğinin ortaya çıkması halinde Hitler'in Türkiye'ye karşı gösterdiği tavır değişebilirdi. Bu yüzden MAH, İngilizlerle olan işbirliğini arada sırada Almanlara destek vererek dengelemeye çalışıyordu.

SİNYAL İSTİHBARATI

İngilizler, Türkiye'de sinyal istihbarat faaliyetleriyle de haber toplamaya çalışmıştır. Bu da Türklerle işbirliğini mecburi kılıyordu çünkü Türkiye'de telsiz sistemlerinin inşası ve kısa dalga vericilerinin temini izne tabi idi. Telsiz kestirmede coğrafi yakınlık en mühim konu olduğu için Almanlar tarafından kullanılan bazı mülklerin yakınlarında İngilizler bina veya daireler kiralamış ve gerekli cihazlar çoğu örnekte MAH'ın kontrolünde çalıştırılmıştır. MAH, İngilizlere verdiği destek karşılığında hem Almanların Türkiye'de daha fazla güçlenmesinin önüne geçmeye hem de İngilizlerden Türkiye'yi ilgilendiren haberleri almaya çalışmıştır.

Elbette İngilizlerin Türkiye'deki faaliyetleri bunlardan ibaret değildi. Türkiye'yi kendi saflarında savaşa sokmak için özellikle Almanların savaşta gerilemeye başladığı 1943'ten sonra Türkiye'de propaganda çalışmaları yürüterek Mihver devletlerin Türkiye'yi işgal edeceğine dair söylentiler yaymışlardır. Bunun yanında Türk kamuoyunu etkilemek için film gösterimleri yapmış ve kitap okuma ofisleri gibi kültürel mekanlar açmışlardır. Bu faaliyetlerin de neredeyse tamamı MAH tarafından yakından takip edilmiştir.

"BRAVE NEW WORLD"

Bu denge politikasıyla Türkiye 1944 yılının ortalarına kadar geldi. Haziran 1944'teki Normandiya Çıkarması'ndan sonraysa, Mihver güçlerin kendisi için artık bir tehdit unsuru olmayacağını kesin olarak anlamış ve Ağustos 1944'te Almanya ve Japonya ile diplomatik ilişkilerini kesmiştir. Ancak bu defa da SSCB'ye karşı yalnız kalma riskiyle baş etmesi gerekmiştir. Nihayet Şubat 1945'te Türkiye'nin Almanya ve Japonya'ya savaş ilan ederek, Nisan ayındaki San Fransisco Konferansı'na katılmayı hak etmesi ve Birleşmiş Milletler'in (BM) kurucu üyelerinden biri olmasını bu çerçevede okumak gerekir. Yine de Türkiye, oluşmaya başlayan çift kutuplu sistem içerisinde

1 MİT Arşivi.

güçlü bir müttefike ihtiyaç duyuyordu. Türkiye, ideolojik ve statükocu pozisyonuyla Batı ittifakına daha yakın durmuş, İngiltere ve ABD'nin kendi küresel ve bölgesel menfaatlerini koruyabilmek için Türkiye ile çalışmak istemeleri de bu yakınlaşmayı kolaylaştırmıştır. Ancak Türkiye bu defa savaştan galip çıkan tarafta olmasına rağmen kendine partner olarak İngiltere'yi değil, ABD'yi tercih edecek ve kendi menfaatlerini ABD menfaatleriyle örtüştürmeye çalışacaktı. Bu politikayla paralel olarak modern Türk istihbaratında yeni bir paradigmaya geçiş dönemi başlayacaktı. Birinci ve ikinci paradigmalar arasındaki geçiş dönemine benzer şekilde ikinci ve üçüncü paradigmalar arasındaki geçiş dönemi de yaklaşık sekiz sene sürecekti.

III. KISIM: 1946-1954

Türkiye, 1946 yılından itibaren ABD ile gözle görünür biçimde yakınlaşmaya başladı. 1947'de Truman doktrininin açıklanmasının ardından "komünizm tehdidi" altındaki ülkelere Marshall yardımlarının verilmesi, Türkiye açısından barış döneminde Batı ittifakına dahil ülkelerle istihbarat alanında yapılacak işbirliklerinin önünü açacaktı. İki sene sonra, SSCB'nin yöneltebileceği askeri tehditlere ve yürütebileceği örtülü operasyonlara karşı sürekli faaliyet gösterecek bir uluslararası güvenlik şemsiyesi olan NATO'nun kurulması ve Türkiye'nin 1950 yılında NATO'nun askeri planlamalarına dahil olması söz konusu işbirliğinin geliştirilmesi için önemli bir vasıta olacaktı.

Gelgelelim, Türkiye'nin ABD ile yakınlaşması ve NATO'ya dahil olması SSCB'nin Türkiye üzerindeki istihbari faaliyetlerini yoğunlaştırmasını da beraberinde getirdi. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemi Türk istihbaratını detaylı bir biçimde çalışan Egemen Bezci'nin ortaya koyduğu üzere, bu dönemde SSCB ve peykleri, Türkiye'nin Batı ittifakıyla geliştirdiği ilişkileri ve Batı ittifakına ait plan ve projeleri öğrenmek üzere MAH ve diğer Türk güvenlik birimlerine yönelik istihbari operasyonlar yürütüyordu. Kısmen başarılı olan bu operasyonların kod ismi SAMANTHA idi.

Tam da bu tip güvenlik tehditleri sebebiyle, her ne kadar NATO'ya henüz katılmamış olsa da, Türkiye de üye ülkeler için tesis edilen güvenlik prosedürlerinden muaf olamazdı. Ancak NATO'nun bu tarihlerde SSCB ile olası bir savaş durumunda Türkiye'ye etkin destek vermek gibi bir niyeti yoktu. NATO yazışmalarında, Türkiye üzerine yürüdüğü takdirde SSCB'ye karşı gayrinizami harp yürütülebileceği zikrediliyordu. 1952 yılında TSK bünyesinde harbe hazırlık yapmak ve gayrinizami harp yürütmekle görevli Hususi ve Yardımcı Muharip Birlikler'in kurulması bu maksata yönelik bir çaba olarak değerlendirilebilir. Bu yapı, 1953'te Seferberlik Tetkik Kurulu'na, 1970'te Özel Harp Dairesi'ne ve 1992 yılındaysa Özel Kuvvetler Komutanlığı'na dönüşecekti.

Hususi ve Yardımcı Muharip Birlikler'in, Türkiye Cumhuriyeti döneminde kurulan ilk gayrinizami harp örgütü olduğu hususunda tüm araştırmacılar ittifak halindedir. Öte yandan, yaklaşık 2 sene önce, yani 1950'de

MAH bünyesinde aynı görevle sorumlu başka bir teşkilatın kurulduğunu görüyoruz. Bu birimin adı Ördek Yuvası Teşkilatı idi.

SEFERBERLİK TETKİK KURULU'NDAN BİR ADIM ÖNCE: ÖRDEK YUVASI TEŞKİLATI

Ördek Yuvası Teşkilatı'nın amacı Türkiye'nin saldırıya uğraması durumunda işgal altında kalacak topraklarda istihbarat toplamak, gayrinizami birliklerle düşmana karşı direnişi örgütlemek ve özel yetiştirilmiş elemanlarla tedhiş hareketleri yürütmekti. Ördek Yuvası Teşkilatı olası bir SSCB işgaline karşı, MİT'in efsanevi isimlerinden Y.B. tarafından, ilk olarak Hopa'dan Yusufeli'ne kadar tesis edilmişti. Faaliyet türlerine bakıldığı zaman Ördek Yuvası Teşkilatı'nın Batı tipi bir "*stay behind*" gücü olduğu açıktır. Nitekim bazı belgelerde Ördek Yuvası Teşkilatı'ndan bu terimin Türkçe karşılığı olarak kullanılan "geride bırakılanlar" şeklinde bahsedildiği görülebilir.

Ne var ki, Türkiye'nin NATO'ya askeri ortak olduğu dönemde MAH'ın kurduğu bu yapı uzun ömürlü olmamış ve Y.B.'nin bahsettiğine göre, görevleri 1953'te kurulan Seferberlik Tetkik Kurulu'na devredilmiştir. MAH'a verilen görevin Seferberlik Tetkik Kurulu'na devredilmesinde iki faktör etkili olmuş olabilir: birincisi, MAH gibi kolluk yetkisi olmayan sivil bir teşkilata yarı-askeri bir görev vermenin meydana getirebileceği komplikasyonlar; ikincisi, TSK'nın NATO ile çok daha uyumlu ve açık bir ilişki geliştirebilme kabiliyeti.

MAH, Ördek Yuvası Teşkilatı kısa sürede tasfiye edilmesine rağmen 1959 yılında Zonguldak'ta bir "geride bırakılanlar" teşkilatı meydana getirmiş ve az önce sözünü ettiğim birinci faktörle ilişkili olarak bu teşkilata direnişle ilgili paramiliter görevler değil sadece istila altında kalacak topraklardan istihbarat temin etme görevi vermiştir. Bu amaçla Zonguldak arazisinin durumu, düşmanın çıkarma yapma ve ilerleme istikametleri, muhabere hatları ve istinat noktaları detaylı bir biçimde çalışılmış ve Filyos ve Ereğli istikametlerinde işe yarar elemanlar tespit edilmişti. Ayrıca sabit zula/drap yerlerinin fotoğrafları çekilerek dosyalanmıştı. Ne var ki bu teşkilat da atıl kalmış ve muhtemelen 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra MİT "*stay behind*" faaliyetlerinin kağıt üzerinde dahi bir parçası olmamıştır.

İSTİHBARİ UYUMLANMA

Kısa ömürlü Ördek Yuvası Teşkilatı ve daha sonra kurulan Seferberlik Tetkik Kurulu örneklerinde gördüğümüz gibi, NATO'ya katılımı müteakip

Türkiye'deki güvenlik yapıları NATO ile uyumlu hale getiriliyor; NATO güvenlik ve KOZMİK sistemi Türkiye'de uygulanmaya başlıyordu. Aynı sıralarda NATO üyesi ülkelerin istihbarat birimleri de ortak düşmana, yani SSCB ve peyklerine karşı konumlandırılıyordu. Bu gerek NATO üyelerinin savaş ve savunma planlamalarını yapabilmek gerekse Demir Perde ülkelerine yönelik kolektif bir strateji üretebilmek için gerekliydi. Egemen Bezci'ye göre, bu yönde toplanan istihbarat NATO ordularında öncelik verilmesi gereken değişiklikleri ve alanları belirlemeye hizmet edecekti.

Türkiye NATO ile uyumlanma çalışmalarını hızlandırırken parçası olduğu bölgede ABD varlığını da kalıcı kılmak istiyordu. Bu düşüncenin arkasında iki saik vardı. Bunlardan ilki Türkiye'nin SSCB tehdidinden çekinmesi diğeri ise İngiltere'nin SSCB ve peyklerine karşı Türkiye'ye yeteri kadar destek veremeyeceğinin öngörülmesiydi. Bu yüzden olsa gerek, SSCB'nin 1949'da atom bombası ve 1953'te hidrojen bombası testleri yapması Türk karar alıcıları endişelendirse de ABD'nin bölgede kalıcı olmasına katkı sağlama potansiyeli bakımından Türkiye'nin menfaatlerine uygun gelişmeler olarak görülüyordu.

URANYUM MEVZUU

MAH'ın bu süreçte Doğu Bloku'na ait uranyum madenleriyle ilgili bilgileri Batı ittifakıyla paylaşması rastlantı değildir. Henüz Aralık 1950'de MAH, Macaristan'da milliyetçilerin tahrip ettikleri madenlerin hakiki uranyum olmadığını, bunların uranyum gibi gösterilen tali derecedeki madenler olduğunu ve hakiki uranyum madenlerinde daha önce denenmiş ve güvenilir teknisyen ve işçiler çalıştığını tespit etmişti. MAH raporlarına göre bu özelliklere sahip madenler Polonya'da da vardı.

1950'lerin başında uranyum madenleri bakımından MAH'ın üzerinde en yoğun durduğu yer Bulgaristan, daha özelde ise Buhovo idi. Sofya'nın yaklaşık 30 km güneyinde Elin Pelin (Novo selo) kazasına bağlı bir köy olan Buhovo'da Sovyetler tarafından işletilen uranyum maden ocakları bulunuyordu. MAH, Buhovo köyünün 5 km kuzeyindeki Koca Balkan eteklerindeki üç farklı bölgede bulunan söz konusu ocaklarla ilgili etütler hazırlamıştı. Bu etütlerin içinde; maden ocaklarındaki kuyular, kuyuların verimlilikleri, ocak sahalarındaki binalar, uranyum arama cihazlarına ait özellikler, cihazların kullanılış tarzları, madeni derecelerine göre ayıran cihazlar, ocaklarda çalışan işçilerin miktarı ve ocakların üretim kapasiteleri, uranyum madenleri için hazırlanan tasfiyehaneler ve tasfiye işinin detayları gibi birçok bilgi yer alıyordu.

Uranyumla ilgili istihbari bilgiler Türkiye'nin doğrudan güvenliğiyle ilgili olduğu kadar, ABD nazarındaki önemini artırarak güvenlik kaynaklarını çeşitlendirmesine de katkı sağlıyordu. Böylelikle SSCB yanı başındaki Türkiye'yi etki alanını kolaylıkla genişletebileceği bir ülke olarak göremeyecekti. Türkiye'nin jeostratejik konumu, bu dönemde onu ABD için doğal bir müttefik yapıyordu. Bu çerçevede, 1954'te imzalanan SOFA (Status of Forces Agreement/Kuvvetler Statüsü Sözleşmesi) hükümlerince ABD'nin Türkiye'de sinyal istihbarat ağı kurmaya başlaması hem iki ülkenin birbirine yönelik stratejik bakışını onaylıyor hem de iki ülke ilişkilerini bir ileri seviyeye taşıyordu. Fakat Türkiye, teknik istihbaratta dünyadaki muadillerinin çok gerisinde olduğu ve bu da ABD ile sinyal istihbaratı alanında oldukça eşitsiz bir pozisyon yarattığı için, ABD 1950'lerin ortalarından başlayarak Türkiye'ye neredeyse teknik istihbarat kredisi verecek bir konuma yükseliyordu. Öte yandan, ABD'nin ve ilerleyen yıllarda İngiltere'nin Türkiye'de açtıkları radar ve sinyal istihbaratı üsleri, zaman ilerledikçe Türkleri de teknik istihbarat kapasitesini geliştirmeye zorlayacak bir zemin yaratacaktı.

ABD'nin 1954'te Türkiye'de sinyal istihbarat ağını kurmasından sonra MAH ile CIA hızla yakınlaşacak ve 1955'te MAH personeli ilk defa CIA'den eğitim almak üzere ABD'ye gidecekti. Elbette bu yakınlaşma 1954'te birden ortaya çıkmış değil. İkinci Dünya Savaşı sonrasında MAH'ın CIA ve MI6 ile SSCB sınırında ve içlerinde ortak operasyonlar düzenlemesi, MAH açısından ikili ilişkileri düzenleyebileceği bir platform vazifesi görüyordu. Eğitim fikri de bu yüzden düşünülenden çok daha erken bir tarihte, CIA'in kuruluşundan aylar sonra, 1948'de ortaya çıkmıştı. Fikir, istihbari amaçlı bir tetkik seyahati yapmak üzere 1948 yılında ABD'ye davet edilen MAH Reisi Mehmet Naci Perkel'e kadar dayanıyordu. Sistemi hayata geçirense Perkel'in Bağdat'a tayin edilmesiyle birlikte MAH'ın başına getirilen Behçet Türkmen olacaktı.

Behçet Türkmen, MAH'taki görevine Kurmay Yüzbaşı olarak 1931 yılında başlamıştı. Daha önce hem MAH'ın hem de TSK'nın çeşitli kademelerinde vazifelerde bulunmuştu. MAH Riyaseti'ne atandığında NATO Güneydoğu K.K.K. Yardımcılığı göreviyle İzmir'deydi. Dolayısıyla Türkiye'nin yeni katıldığı güvenlik şemsiyesinin nasıl çalıştığını ve sistemini modernize etmek istediği MAH'ın nelere ihtiyacı olduğunu biliyordu. Ona göre doğru adres ABD ve onun dış istihbarat aparatı CIA idi. Bu amaçla tetkiklerde bulunmak ve müşterek mesaiyle MAH mensuplarının eğitimi için İstanbul'da açılacak kurslar ve MAH'ın teknik malzeme ihtiyaçları

T. C.
M A H
RS B.III
Şube .....
Sayı : 20890.

1-1

ANKARA
1.VIII.941

B. Şube Md.

Hizmetin Kurucusu ve hepimizin kıymetli ve değerli Yetiştiricimiz olan Reisimiz, uhdelerindeki diğer vatanî ve millî vazifelere hasrı mesâî için daha fazla zamana ihtiyaçları hasebiyle başımızdan ayrılmışlar ve Sayın Başvekilimiz Hizmet Reisliği vazifesinin îfasını bana emir ve tevdî buyurmuşlardır.

Sayın ŞÜKRÜ ÂLÎ ÖGEL; nâdir şeflere müyesser olan çok yüksek bir vakar, üstadane bir idare kudretiyle Hizmet mesâîsini dâimâ ve yalnız Vatan ve Milletin emniyet ve nef'ine hâdim kılmış, hepimizi de bu hâsılayı vermekte devama muktedir bir hale koymuş olarak başımızdan ayrılmışlardır.

Sayın ŞÜKRÜ ÂLÎ ÖGEL, vazifede şevk ve ciddiyeti, idarede ciddiyet ve kiyaseti ve işimizin hususiyetinde cesaret ve feragati bize şefkatli ve âlîcenab bir okşayışla öğretmişlerdir. Bu itibarla kendilerine arzı şükrana borçluyuz. Bu vazifeyi , bütün Hizmet Âilesi adına ben yaparak şereflenıyorum.

Sayın Başvekil'in lâyık gördükleri îtimadtan kuvet alarak ve kıymetli arkadaşlarımın dâimâ xx fahrile şahidi olduğum muhabbet ve îtimadlarına dayanarak Hizmet Reisi sıfatiyle de, sevgili Vatan ve Milletimize nâfi ve hâdim olmak yoluna giriyorum./.

M. Em. H. Bşk.

Belge 26: Naci Perkel'in MAH Reisi olarak atanmasının ardından B Şubesi'ne hitaben yazdığı mesaj (1941) (Kaynak: MİT Arşivi)

hakkında görüşmeler yapmak üzere 1954'ün sonlarında ABD'ye giderek CIA yetkilileriyle görüşmeler gerçekleştirdi. Dönüşte ise İngiliz, Fransız ve İtalyan servis yetkilileriyle bazı temaslarda bulundu.

23 -10-1954

Prs./1
72529

Yüksek Başvekâlete

1. Millî Emniyet Hizmetleri Reisi Korg.Behçet Türkmen'in Amerikan Gizli Servisinde tetkiklerde bulunmak ve müşterek mesâi ile M. Em. Hizmeti mensuplarının eğitimi için İstanbul'da açılacak kurslar ve Hizmetin teknik malzeme ihtiyaçları hakkında görüşmeler yapmak üzere Waşington'a gitmesi Sayın Başvekil tarafından tasvip buyurulmuştur.

2. Korg. Türkmen'e Waşington'da yapılacak görüşme ve tetkikler için Teknik Servis Şefi Albay [redacted] 'le hava mevzularında çalışacak bir subayın ve bir tercümanın refakati Amerikalılarca telkin edilmiş ve tarafımızdan lüzumlu ve faydalı görülmüştür.

Hava Subayı olarak Yzb. [redacted], Tercüman olarak da Em. Müfettişi [redacted] seçilmişlerdir.

3. Seyahata 31-Ekim-1954 te İstanbul'dan tayyare ile başlanacaktır.

4. Amerika'daki tetkikatın esasları ve Millî Emniyet Hizmetinin teknik malzeme ihtiyaçları · Amerikalılarla müştereken burada ihzar edilmiş bulunmakta olup bu konularla ilgili çalışma proğramı Amerikan servisince hazırlanmaktadır. Bu çalışmaların 10 : 12 gün süreceği kendilerince bildirilmiştir.

Bu müddetle, dönüşte İngiliz, Fransız ve İtalyan servisleri ile yapılacak temaslar ve icrası İngiliz ve Fransız servislerince kabul edilmiş tetkikat dahil olarak seyahatın 25 gün kadar süreceği tahmin edilmektedir.

5. Seyahata katılacak şahışların her dördü M. M. V. kadrosuna dahil olup maaşlarını bu Vekaletten almaktadır.

Gerekli harcırahlarının Yüksek Başvekâletten temini mümkün değilse, M. M. V. ince tediyesine, döviz için de Maliye Vekaletine emir buyurulmasını en derin saygılarımla arzederim.

M. Em. Hz. Rs.
Korg.

(Behçet Türkmen)

Belge 27: Behçet Türkmen'in CIA'de tetkiklerde bulunmak üzere ABD'ye gidişi (1954) (Kaynak: MİT Arşivi)

IV. KISIM: 1955-1990

"FLY PAN AM!"

Behçet Türkmen'in seyahat ve temaslarının ardından Emekli Albay Celal Ölgen başkanlığında beş MAH mensubu iki aylığına CIA'de eğitim almak üzere ABD'ye gönderildi. Ekip 11 Şubat 1955 tarihinde Pan American Havayolları ile Londra'ya, oradan 12 Şubat'ta New York'a ve ardından Washington'a geçti. Orada 16 Şubat-1 Nisan tarihleri arasında CIA Eğitim Şubesi tarafından verilen "Gizli İstihbarat Usul ve Metodları" kursuna katılarak yurda döndü. Takip eden günlerde, CIA'de eğitim alan ekibin nezaretinde 1 Haziran 1955'te MAH'ın ilk Operasyon Kursu, Başvekil adına Hariciye Vekili Prof. Dr. Fuat Köprülü ve MAH Reisi Korgeneral Behçet Türkmen tarafından İstanbul/Emirgan'da açıldı. Emirgan'daki okulda biri şef ve ikisi müşavir olmak üzere toplam üç tane de Amerikalı bulunuyordu.

MAH personeli sadece ABD'de eğitim almamıştı. Aralarında 1955'te Fransa'da kripto ve analiz, İngiltere'de deniz ve hava haber alma, 1956'da İtalya'da radyo gonyometri ve Fransa'da teknik servis kursları görenler vardı.

Aslında böylece Türkiye'deki kurucu istihbarat paradigması büyük ölçüde dönüşümünü tamamlıyordu. Bu dönüşüm, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki ittifaklarla başlamış, savaş sonrası oluşan iki kutuplu yeni dünya düzeninde Türkiye'nin Batı Bloğu'nda yer almasıyla hızlanmıştır. Nasıl ki Türkiye'nin ABD ile yakınlaşması ve NATO güvenlik şemsiyesi altında yer alması Türkiye'deki birçok kurum ve kuruluşun müşterek çalışma prensipleri çerçevesinde reorganizasyonuna yol açmışsa, benzer bir reorganizasyon ve zihniyet dönüşümü de MAH için geçerli olmuştur.

MAH'ın bu dönemde dışarıdaki en ciddi hedefleri SSCB ve peykleri olmuştur. Ancak iki kutuplu sistemin, sistemin lideri olmayan Türkiye gibi ülkeler için espiyonaj yerine kontrespiyonajı teşvik etmesi ve zaten MAH'ın espiyonajda henüz yeterince güçlenmemiş olması, MAH'ın kontrespiyonajda giderek derinleşmesi sonucunu doğuracaktır. Soğuk Savaş bloklaşmasının bir ölçüde dayattığı bir diğer istihbari özellikse bloklara dahil olan ülkelerin odaklarını büyük oranda yurtiçine çevirmesidir. Bu

Millî Emniyet Hizmeti mensuplarına ait

TAAHHÜTNAME

Millî Emniyet Hizmetinde bulunduğum müddetçe ve âtiyen bu Hizmetten her hangi bir sebeple ayrıldığım yahut çıkarıldığım takdirde, Hizmetin vazifeleri, teşkilâtı, mensupları, çalışma metotları, çalışma yerleri ve Hizmetle alâkalı diğer mevzular üzerinde, her hangi bir şahsa, veya teşkile bilvasıta, yahut bilâvasıta servis içinde çalışmalarım boyunca her hangi bir surette edindiğim bilgileri, ifşa, neşir, ilân ve başkalarının her nasıl olursa olsun bu konulara vukûf ve ıttılağını kolaylaştıracak mahiyette sarfedeceğim söz, yazacağım yazı ve yapacağım hareketlerin, Türk Ceza Kanununun 198 ve 229 ncu maddelerine göre, mühim birer suç teşkil edeceğini öğrenmiş bulunuyorum.

Esasen Kanununun suçlandırdığı bu hususlar üzerinde ketumiyeti tam olarak muhafazaya her vakit en büyük hassasiyetle dikkat edeceğime, aynı hususlardan vazifem icabı bahsetmek mecburiyetinde bulunduklarım dışında, Hizmet mensupları, en yakınlarım ve itimat ettiklerim de dahil olarak hiç kimseye, mevkii, makamı ve aramızdaki münasebetler ne olursa, ima kabilinden dahi hiçbir bilgi intikal ettirmiyeceğime namus ve şerefim üzerine söz verir, bu taahhüdüme aykırı olarak yapacağım konuşma ve yazışmaların, kasdım olmasa bile, memleket hesabına bir hiyanet teşkil edebileceğini tamamen müdrik bulunduğumu beyan ederim.

İmza günü 16 - Eyl - 1954 İmza yeri

F. Doğu

İmza edenin unvanı : Kur · yb. Fuat Doğu

Belge 28: Fuat Doğu'nun MAH'a girerken imzaladığı taahhütname (1954)
(Kaynak: MİT Arşivi)

da MAH ve devamı olarak kurulacak MİT'in komünizm tehlikesi başta olmak üzere aşırılıkçı ve ayrılıkçı akımlarla yakından ilgilenmesine yol açacak önemli faktörlerden biri olacaktır. MAH bünyesinde kontr-komünizm biriminin 1956'da, yani CIA'deki eğitimlerin bitişinden yalnızca bir sene sonra kurulması rastlantı değildir. Bu durum, MAH'ın zaten en kuvvetli olduğu alanlardan biri olan güvenlik istihbaratında Soğuk Savaş boyunca daha da derinleşmesi sonucunu doğuracaktır. Ayrıca MAH ve MİT, NATO, CENTO ve MEDICLUB gibi çoklu platformlar yanında hem ikili hem de üçlü istihbarat mekanizmaları vasıtasıyla istihbarat paylaşımı, istihbarat işbirliği ve istihbarat diplomasisi gibi kabiliyetlerini bu dönem boyunca giderek geliştirecekti.

Yeri geldikçe bu tip noktalara ve yeni istihbarat paradigmasının diğer özelliklerine temas edeceğim.

MÜESSİF 6/7 EYLÜL OLAYLARI

1950'li yıllarda CIA'de eğitim gören ve daha sonra Emirgan'da açılan okulda eğitim veren MAH personeli ileride teşkilatta kritik konumlara gelecekti. Bu isimlerden en önemlisi Fuat Doğu idi. İleride Özel Harp Dairesi'nin başına geçecek Cihat Akyol'un da Emirgan'daki okulda 6. operasyon kursundan itibaren "Türkiye ile Yabancı Devletler İstihbarat Servisleri Teşkilat ve Vazifeleri" dersi verdiğini burada not edelim.

MAH ile Özel Harp Dairesi'nin, o dönemki ismiyle Seferberlik Tetkik Kurulu'nun, ismi 1950'lerden itibaren birçok defa yan yana getirilmiştir. Bunlardan en erken tarihlisi ve belki de en önemlisinin 6-7 Eylül Olayları olduğu söylenebilir. Malum olduğu üzere, 6 Eylül'de başlayan gösteriler geniş halk kitlelerinin katılımıyla kontrolden çıkarak çoğunlukla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı Rumları hedef alan bir yağma ve talan faaliyetine dönüşmüştür. Olaylar hem Türkiye'deki azınlıklar hem de Türkiye'nin uluslararası itibar ve imajı üzerindeki olumsuz etkileri bakımından günümüze kadar konuşulagelen bir mesele olmuştur. Buna karşın üzerinden yarım asırdan fazla bir süre geçmiş olmasına karşın olayın failleri de çözülebilmiş değildir. İngiltere, komünistler, Demokrat Parti, Seferberlik Tetkik Kurulu, MAH ve Yunan derin devleti muhtemel faiiler arasında sayılmaktadır

Burada çok boyutlu ve katmanlı bu olayın faillerini aydınlatmak gibi hiç de kolay olmayan bir çabanın içerisine girmeyeceğim. Bununla beraber, MAH'ın 6-7 Eylül Olayları ile ilgili raporlarından yola çıkarak neler yaptığını kısaca özetlemek istiyorum.

MAH elemanları olaylar başlar başlamaz harekete geçip, güvenilir görgü tanıklarının verdiği bilgileri dinlemiş ve derlemişlerdi. Bunun yanında, personelden bazıları Örfi İdare Mahkemeleri'ne gönderilerek sorgularda hakimlere yardımcı olmuşlardır. Yardım kapsamında en önemli faaliyetleri, askeri hakimlerle birlikte olayların merkezinde yer alan ve 7 Eylül günü kapatılan Kıbrıs Türktür Cemiyeti idarecilerinin ifadelerini almaları olmuştur. Ayrıca MAH, tutuklananlar arasına adamlarını sokarak bilgi derleme faaliyeti yürütmüştür. Mutad görevlerinden olan, şüpheliler için arşiv ve dış araştırmalar yapmayı bu süreçte de yerine getirmiştir.

Hem söz konusu çalışmalar hem de olayların başladığı günden itibaren İstanbul, İzmir ve Ankara Mıntıka Merkezlerinden kendisine akan istihbarat raporlarının analizi neticesinde MAH Riyaseti 6-7 Eylül Olayları ile ilgili düşünce ve kanaatlerini 15 Eylül 1955'te Başbakan'a şu şekilde özetlemiştir:

> 1. Muhtelif semtler arasındaki irtibat ve muvasalası [ulaşımı] kifayetsiz bir şehirde, birbirinden çok uzak şehirlerde, nümayişlerin aşağı yukarı aynı zamanda başlamış bulunması, muayyen bir kısım şoförlerin evvelden aldıkları talimata dayanarak, hatta müşterilerini terk ederek şehrin ötesine berisine gitmek suretiyle nümayişe başlama zamanını ilan etmeleri,
>
> 2. Bir kısım eşhasın [şahısların], şehrin muhtelif semtlerindeki nümayişe iştirak davetlerinin bazı kitlelerce tereddütsüz kabul edilmiş olması, bu davetin yer yer kendisine resmi sıfat veren insanlar tarafından icra edilmiş olması,
>
> 3. Bazı şehirlerden nümayişe katılmak üzere yola düzülen gruplara ya rakı ikramı yahut "tellak var!" denilerek nümayişlerin tahrik ve teşvik edilmesi,
>
> 4. Yine birbirinden uzak şehirlerde harekete geçenlerin hücum ettikleri mağaza ve müesseselere karşı o derece birbirine benzer şekilde hareket ve tahriplerde bulunmaları,
>
> 5. Bir çok yerde zabıta mensuplarının başlamış ve artık ciddiyeti anlaşılmış olmasına rağmen harekete karşı gerek önleme gerekse durumun ciddiyetini alakalı üstlerine bildirme bakımından tercih ettikleri pasif durum,
>
> 6. Rum mağaza ve müesseselerinin bu kadar mikyasda ve esaslı olarak tespit edilmiş olmaları, bu mağaza ve müesseseleri bilen kimselerin muhtelif gruplar içine katılmalarının önceden derpiş [düşünülmesi] ve tertip edilmiş olması,
>
> 7. Bütün tarihimiz boyunca istila ettiğimiz memleketlerde bile yapmadığımız, memleket içi mümasil [benzer] hareketlerde vukua gelmemiş bir keyfiyet olarak bu kadar çok mabede ve bir kısım mezarlıklara taarruz tevcih olunması [yönetilmesi] (...) karşısında hadisenin gayri-müretteb [tertipsiz] olduğu kabil-i iddia değildir. Hadise belki Kıbrıs Türktür Cemiyeti

veya sadece milli hislerle müteharrik [hareket eden] diğer bir teşekkülce 29 Ağustos'da Kıbrıs'da mahalli Türkler aleyhinde yapılacağı duyulan hareketin bir mukabele-i misli olarak hazırlanmış, aynı hazırlık merhum Atatürk'ün evi ile konsolosluğumuza karşı Selanik'de atılan bomba üzerine tatbik mevkiine konmuş olabilir. Fakat bu takdirde dahi hadisenin cereyan-ı tarzını, münhasıran [sadece] o cemiyet veya teşkilin tertip etmiş olabileceği mahiyetiyle telifi gayr-i mümkündür. Memleket aleyhinde bazı maksatlar güttüğü hakkında şimdiye kadar elimize hiçbir bilgi intikal etmemiş olan Kıbrıs Türktür Cemiyeti'nin hareketi, icra edilen mahiyetiyle yaptığı düşünülmüş olabileceği, buna cesaret gösterebileceği ve bunu bizzat Kıbrıs davası üzerindeki kendi düşünce ve idealleriyle bağdaştırabileceği tasavvur olunamaz. Bu sebeple 6 Eylül hadiseleri, pek muhtemel Kıbrıs Türktür Cemiyeti veya diğer bir teşekkülün 29 Ağustos Kıbrıs hadiselerine karşı hazırladığı bir mukabele-i bi'l-mislin umumi çerçevesi içinde başlamış fakat memleketin beynelmilel [milletler arası] prestijini, üzerinde ... davalardaki kudretini kırmakta faide mülahaza eden yabancı elemanlarını, artık şuurunu gaip etmiş ve önleyici tedbirlerle karşılaşmadığı için cesaretleri de artmış bulunan hareket grupları içine karıştırmışlar ve kitleyi maksadlarına uygun istikamet ve hareketlere sürükleyebilmişlerdir.[2]

Görüldüğü üzere MAH, failleri tespit edememiştir. Ancak bazı raporlarında en azından kimlerin bu müessif hadiselerle ilişkilendirilemeyeceği üzerinde durmuştur. Örneğin, olayların hemen ardından komünistlerin hedef gösterilmesine binaen MAH, komünistlerle 6-7 Eylül arasında herhangi bir bağ kuramadıklarını açıkça dile getirmişti.

Elbette bu bulgu, MAH'ın SSCB'ye karşı operasyonlara girişmesine engel değildi. CIA eğitimlerinin başlamasından kısa süre sonra MAH, SSCB'nin askeri istihbarat servisi olan GRU'nun (Glavnoye Razvedıvatelnoye Upravleniye/Baş İstihbarat Dairesi) Türkiye'deki faaliyetlerine önemli bir darbe indirecekti.

NİKOLAY IYOÇENKO VAKASI

Nikolay Iyoçenko, Türkiye'deki SSCB Askeri Ataşesi Nikolay Petroviç Rubenko'nun yaverlerinden ve GRU mensubu bir yarbaydı. Bu dönemde SSCB'nin, daha özelde GRU'nun Türkiye'ye yönelik istihbari faaliyetleri oldukça saldırgandı. Söz konusu saldırgan tavır, 1955-1956 yıllarında yine bir GRU mensubu olarak Ankara'da albay rütbesiyle görev yapan meşhur istihbaratçı Oleg Penkovski'yi oldukça rahatsız ediyordu. Zira Penkosvki

2 MİT Arşivi.

Ankara'da bulunduğu süre içerisinde MAH'ın üst düzey kontrespiyonaj kabiliyetini bizzat görmüştü. Zaman zaman Anafartalar Caddesi üzerindeki kuyumcu dükkanlarında Amerikalı diplomatlara yaklaşmak için fırsat kolluyor fakat yürüttüğü bu takip faaliyetinde MAH'ın baskın varlığını

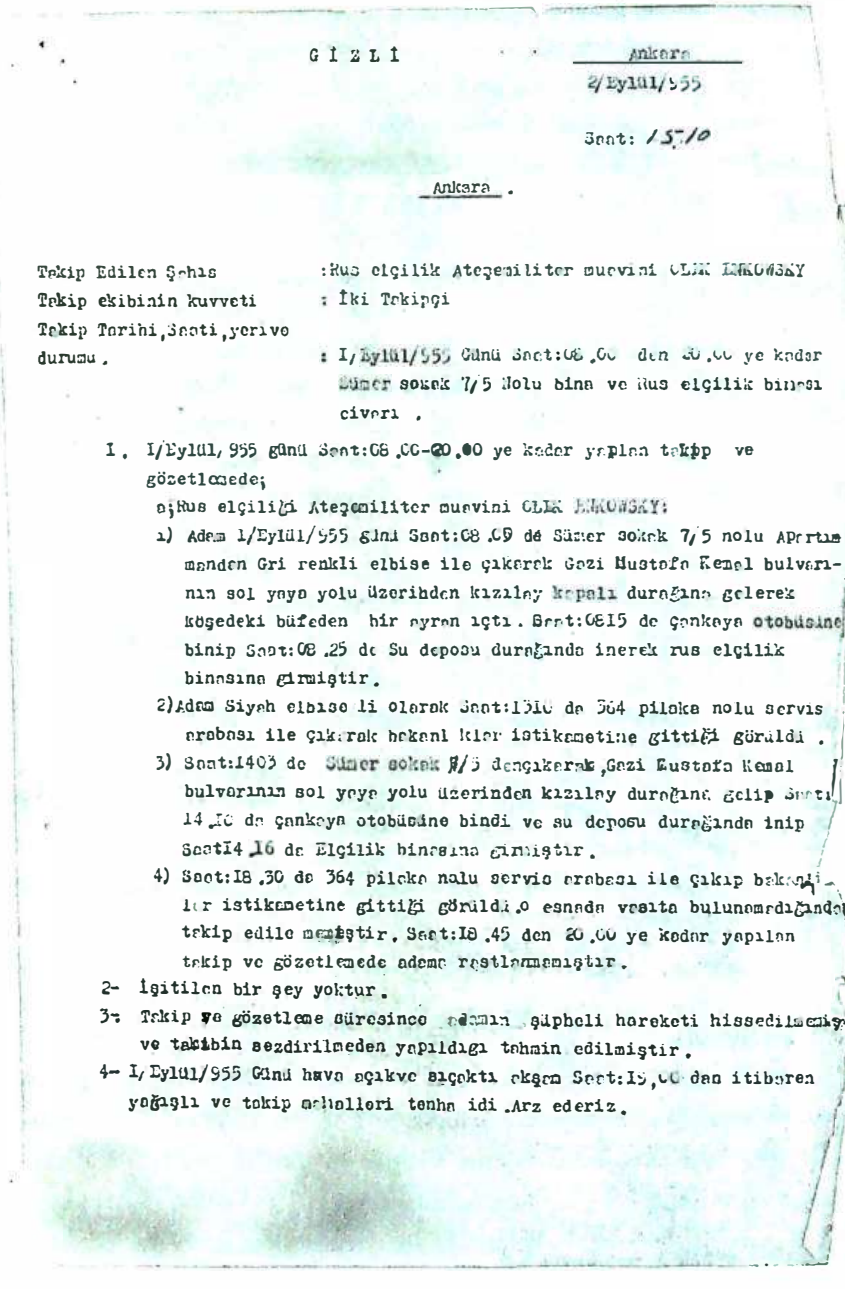

GİZLİ

Ankara
2/Eylül/955

Saat: 15/10

Ankara .

Takip Edilen Şahıs : Rus elçilik Ateşemiliter muavini OLEK [illegible]
Takip ekibinin kuvveti : İki Takipçi
Takip Tarihi,Saati,yerive durumu. : I/Eylül/955 Günü Saat:08.00 den 20.00 ye kadar Süner sokak 7/5 Nolu bina ve Rus elçilik binası civarı .

I. I/Eylül/955 günü Saat:08.00-20.00 ye kadar yapılan takip ve gözetlemede;

a)Rus elçiliği Ateşemiliter muavini OLEK [illegible]:

a) Adem 1/Eylül/955 günü Saat:08.09 da Süner sokak 7/5 nolu Apartıman dan Gri renkli elbise ile çıkarak Gazi Mustafa Kemal bulvarının sol yaya yolu üzerinden kızılay kapalı durağına gelerek köşedeki büfeden bir ayran içti. Saat:0815 de çankaya otobüsüne binip Saat:08.25 de Su deposu durağında inerek rus elçilik binasına girmiştir.

2)Adem Siyah elbise li olarak Saat:1310 da 364 piloka nolu servis arabası ile çıkarak bakanlıklar istikametine gittiği görüldü .

3) Saat:1403 de Süner sokak 7/5 dençıkarak,Gazi Mustafa Kemal bulvarının sol yaya yolu üzerinden kızılay durağına gelip Saat: 14.10 da çankaya otobüsüne bindi ve su deposu durağında inip Saat14.16 da Elçilik binasına girmiştir.

4) Saat:18.30 da 364 piloka nalu servis arabası ile çıkıp bakanlıklar istikametine gittiği görüldü.o esnada vesita bulunamadığından takip edile memiştir. Saat:18.45 den 20.00 ye kadar yapılan takip ve gözetlemede ademe rastlanmamıştır.

2- İşitilen bir şey yoktur.

3- Takip ve gözetleme süresince ademin şüpheli hareketi hissedilmemiş ve tabibin sezdirilmeden yapıldığı tahmin edilmiştir.

4- I/Eylül/955 Günü hava açıkve sıcaktı akşam Saat:19,00 dan itibaren yağışlı ve takip mahalleri tenha idi.Arz ederiz.

Belge 29: Sovyet Ataşemiliter Muavini meşhur istihbaratçı Oleg Penkosvki'ye yönelik 30 Ağustos-1 Eylül 1955 tarihleri arasında yapılan takip faaliyetine ait raporlar (Kaynak: MİT Arşivi)

hissettiği için muvaffak olamıyordu. Bu yüzden sürekli tedbirli davranıyor ve Ankara'da Yüksel Caddesi'nde ikamet ettiği apartmandaki komşularıyla dahi gayet mesafeli bir ilişki kuruyordu. Ancak Iyoçenko'nun başına gelecekler, faturanın Penkosvki'ye de kesilmesine sebep olacaktı.

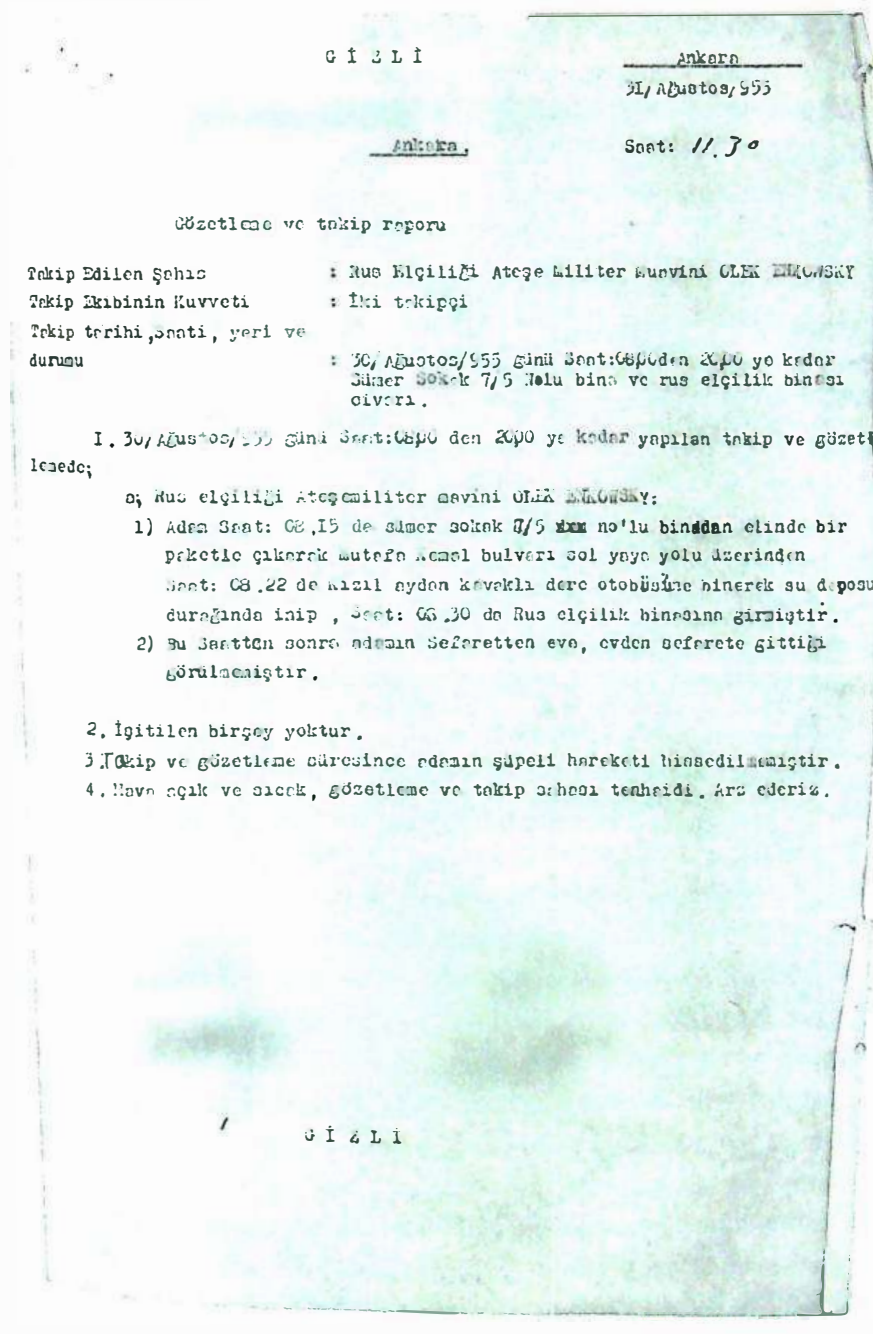

G İ Z L İ

Ankara
31/Ağustos/955

Ankara.

Saat: 11.30

Gözetleme ve takip raporu

Takip Edilen Şahıs : Rus Elçiliği Ateşe Militer Muavini OLEK ENKOWSKY
Takip Ekibinin Kuvveti : İki takipçi
Takip tarihi, saati, yeri ve durumu : 30/Ağustos/955 günü Saat:08,00den 20,00 ye kadar Sümer Sokak 7/5 Nolu bina ve rus elçilik binası civarı.

I. 30/Ağustos/955 günü Saat:08,00 den 20,00 ye kadar yapılan takip ve gözetlemede;

a; Rus elçiliği Ateşemiliter mavini OLEK ENKOWSKY:

1) Adam Saat: 08.15 de sümer sokak 7/5 xxx no'lu binadan elinde bir paketle çıkarak Mutafa Kemal bulvarı sol yaya yolu üzerinden Saat: 08.22 de Kızıl aydan kavaklı derc otobüsüne binerek su deposu durağında inip, Saat: 08.30 da Rus elçilik binasına girmiştir.

2) Bu Saatten sonra adamın Seferetten eve, evden seferete gittiği görülmemiştir.

2. İşitilen birşey yoktur.

3. Takip ve gözetleme süresince adamın şüpeli hareketi hissedilmemiştir.

4. Hava açık ve sıcak, gözetleme ve takip sahası tenhaidi. Arz ederiz.

G İ Z L İ

Iyoçenko, 26 Ocak 1956 tarihinden itibaren SSCB'nin Ankara Büyükelçiliği bünyesinde askeri ataşe yardımcısı maskesiyle göreve başlamıştı. Görevine hızlı başlayan Iyoçenko, kahvehane, lokanta, bar, pavyon, tiyatro ve sinema gibi halka açık mekanlarda angaje edilmeye uygun kişileri mimliyor ve memur, öğrenci ve askerlerden oluşan temas çevresinden pervasızca isteklerde bulunuyordu. İyi derecede Türkçe bilen ve sporla meşgul olan

G İ Z L İ

Ankara
I/Eylül/955

Saat: 13.30

Ankara .

Takip Edilen Şahıs : Rus Elçiliği Ateşemiliter muavini ULLK ENKOWSKY
Takip Ekibinin kuvveti : İki takipçi
Takip tarihi,Saati,yeri ve durumu : 3I/Ağustos/955günü Saat:08.00 den 20.00 ye kadar Sümer sokak 7/5 nolu bina ve Rus elçilik binası civarı.

I. 3I/Ağustos/955Günü Saat:08.00 den 20.00 ye kadar yapılan takip ve gözetlemede;
a;Rus elçiliği Ateşemiliter muavini ULLK ENKOWSKY:
1)Adamın Saat08.00den20.00 ye kadar yapılan takip ve gözetlemede Evden Elçiliğe ,Elçilikten Eve gittiği görülmemiştir.
2. 3I/Ağustos/955 Günü Sümer sokak 7/5 nolu Apartımanın kapıcısından ev sahibinin İstanbulda olduğu beşinci dairede eskiden oturan rusun çıkıp onun yerine başka bir Rusun oturduğu öğrenilmiştir.
3. 3I/Ağustos/955 günü yapılan takip ve gözetlemede adamın Sümer Sokak No:7/5 de ikâmet ettiği anlaşılmıştır .
4. Hava açık ve sıcaktı Takip mahalleri tenha idi.Arz ederiz.

G İ Z L İ

Iyoçenko, çevresindekilere kendisini bazen Yugoslavyalı bir tarihçi, bazen de Balkanlar'dan gelmiş bir turist olarak tanıtıyor ve varlıklı bir kişi olduğunu özellikle vurguluyordu. Iyoçenko'nun bir özelliği de gözüne kestirdiği ve mimlediği kişilere genellikle ikili ilişkilerini çok olgunlaştırmadan görev teklifi yapmasıydı. Mimlediği kişileri ajana dönüştürebilmek için genellikle ideolojik saikleri kullanıyor; onlara Amerikan ve İngiliz aleyhtarlığıyla birlikte Sovyet sempatizanlığı da aşılamaya çalışıyordu. Dahası bol para vaadi ile muhataplarının zengin olma hırsını da körüklüyordu. Ajanları ile buluşmalarında tenha yerler tercih ediyor ve mekanların tehlikeli bölgelerden uzak olmasına azami dikkat gösteriyordu. Ayrıca buluşmalara araba ile giderken kontr-takipçiler kullanıyordu.

Iyoçenko'nun tutuklanmasına ve "istenmeyen adam" ilan edilmesine giden süreç, biraz da bu soğuk yaklaşma metoduyla mimlediği kişilere sokulmayı adet edinmesiyle başlamıştı. Iyoçenko, bir gün Teğmen Feyzullah Mamık'a Ankara'da bir adres sormayı bahane ederek yaklaştı. Kendisini çok zengin bir tarih profesörü olarak tanıtarak kısa sürede samimi olduğu ve ajanlık teklif ettiği bu Türk subayından Türkiye'deki tank tugaylarının teşkilatlanması ve tank eğitimi ile ilgili gizli askeri dokümanları ve askeri tatbikatlara ilişkin bilgileri talep etti. Ne var ki vatansever Feyzullah Mamık, Rus istihbaratçının kendisi ile yakınlaşma çabalarını ve kendisinden taleplerini doğrudan MAH'a iletti. MAH da operasyonu kendi lehine çevirmek için Mamık'tan kontrollü bir şekilde Iyoçenko ile temasını sürdürmesini istedi. Bir süre devam eden görüşmelerin ardından MAH görevlilerinin planlaması doğrultusunda Iyoçenko ve Mamık 10 Mayıs 1956 tarihinde saat 19.00'da Ankara/Maltepe'de buluştular. Mamık'ın üzerinde Iyoçenko'nun talep ettiği gizli askeri dokümanlar bulunuyordu. Mamık'tan dokümanları alırken düzenlenen suçüstü operasyonuyla Iyoçenko yakalandı ve Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü.

Emniyet Müdürlüğü'nde bir komplo ile karşı karşıya olduğunu ve derhal serbest bırakılması gerektiğini ifade eden Iyoçenko, durumuyla ilgili SSCB Büyükelçiliği'ne haber verilmesine ihtiyaç olmadığını ısrarla belirtiyordu. Iyoçenko'nun bu tavrı, kendisine sahte kimliğiyle hitap eden, angaje ettiği diğer ajanlar karşısına çıkarılınca değişecekti. Ancak Iyoçenko bu defa da en azından askeri ataşeye haber verilmemesini ve yalnızca büyükelçilikten bir katip çağrılmasını talep etti. Emniyet yetkilileri bu sırada çağırdıkları Penkovski'ye olayı anlattı. Iyoçenko bir tutanakla serbest bırakılmasının ardından Türkiye tarafından "istenmeyen adam" ilan edildi. 18 Mayıs 1956 tarihinde de Bulgaristan üzerinden SSCB'ye gitmek üzere Türkiye'yi terk etti.

Operasyondan sonra Penkovski'nin, Iyoçenko'nun yakalanması konusundaki görüşlerini Askeri Ataşe Rubenko'ya anlatması sonucu ikilinin araları açıldı. Bunun üzerine Penkovski GRU'nın rakibi sayılan KGB'nin (Komitet Gosudarstvennoy Pezopasnosti/Devlet Güvenlik Komitesi) Türkiye'deki faaliyet ünitelerine ait iletişim hatlarını kullanarak durumu GRU merkezine iletti. Ardından Nikita Kruşçev'in talimatıyla başlatılan soruşturma sonucunda Askeri Ataşe Rubenko GRU'dan atılırken Penkovski de geri hizmete alındı.

Iyoçenko vakası Sovyet istihbaratçıların çalışma metotlarını, hedeflerini ve gizli muhabere yöntemlerini öğrenmek amacıyla MAH tarafından detaylı bir şekilde incelenmiştir. Değerlendirmelerde SSCB servislerinin Türkiye'yi hedef ittihaz etmesine yol açan faktörler olarak şu hususlar sıralanmıştır: İki ülke arasında yüzyıllara dayanan husumet, uzun sınır komşuluğu, iki ülkenin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ayrı bloklarda yer alması, Türkiye'nin NATO yanında CENTO üyesi olması, Türkiye'nin jeostratejik ve jeopolitik önemi, Türkiye'deki sosyal yapının komünizmle bağdaşmayan özellikleri, NATO antlaşması gereğince Türkiye'de füze ve roket rampaları bulunması ve NATO'nun ön üssü olması.

MAH, değerlendirmenin devamında SSCB servislerinin Türkiye'de yararlanabileceği yöntem ve vasatları da sıralamıştır. Buna göre, SSCB servisleri Türkiye'nin değişik bölgelerinde bulunan SSCB veya Çin/Türkistanlı göçmen ve mültecilerden özellikle irtibat ve muhaberelerinde yararlanabilirdi. Türkiye'nin doğu sınırlarında yaşayanlardan, özellikle Kafkasya, Ermenistan ve Gürcistan bölgesinde akrabaları bulunanlar da taktik hudut operasyonları için SSCB tarafından kullanılabilirdi. Sovyet Rusya'da bulunan Türk kökenli nüfus arasından elemanlanacak ajanlar da Türkiye'ye muhtelif yollarla sızdırılabilirdi. Türkiye'nin Karadeniz'de uzun bir sahile sahip olması bu çerçevede SSCB'nin işini büyük ölçüde kolaylaştırıyordu. Yurtiçinde bulunan yahut bir şekilde Türkiye'ye girmiş SSCB ajanları için Türkiye'de hareket etmek de zor değildi çünkü demokratik sistem seyahat ve ikamet özgürlüğü gibi serbestiler sağlıyordu. Peki SSCB servisleri bu kaynakları vasıtasıyla Türkiye'den ne tür bilgiler toplamaya gayret ediyorlardı? Değerlendirmeye göre SSCB servisleri, NATO üyesi Türkiye'den genellikle müstahkem mevkiler, askeri tesisler, havalimanları ve askeri imalat yapan fabrikalarla ilgili bilgi toplamaya ve NATO'nun plan ve projelerini ele geçirmeye gayret ediyorlardı. Bu maksatla da Sovyet servisleri kendileri için doğal hedef konumundaki İstanbul ve İzmir gibi kozmopolit şehirler yanında genellikle Erzurum, Kars, Balıkesir, Diyarbakır, Bursa, Eskişehir ve Adana gibi bölgelerde faaliyet gösteriyorlardı.

ALEXANDER MARLAGİN VAKASI

Iyoçenko vakası, MAH'ın Sovyet servisleri üzerindeki baskıyı artıracağına işaret ediyordu çünkü operasyon basına sızdırılarak SSCB'ye Türkiye'de operasyon yürütmemesi için açık bir mesaj verilmişti. Ancak SSCB'nin durmaya niyeti yoktu. Doğal olarak MAH'ın da. Iyoçenko vakasından sadece bir sene sonra MAH bu defa da KGB'ye yönelik önemli bir operasyona imza atacaktı. MAH'ın hedefindeki isim Alexander Marlagin'di. Marlagin Türkiye'nin askeri planları ve Boğazlardaki müstahkem mevkileri hakkında haber ve bilgi derlemeye çalışıyordu.

Marlagin, Sovyet Askeri Deniz Okulu'ndan 1944 yılında mezun olmuş ve 1952'de SSCB Büyükelçiliği bünyesinde Deniz Ataşe Yardımcısı olarak görev yapmak üzere Türkiye'ye atanmıştı. Ankara yerine İstanbul/Teşvikiye'de kiraladığı bir apartman dairesinde ikamet ediyordu. Türkiye'ye gelişinden kısa süre sonra nüfuz sahibi insanlarla temas kurmaya ve entelektüel muhitlere girmeye başlamıştı. Bu amaçla İstanbul Yelken Kulübü'ne üye olmuş ve eski payitahtın cemiyet hayatına adımını atmıştı. Bu yaşam tarzını, Türkiye'nin askeri planları ve Boğazlardaki müstahkem mevkileri hakkında haber ve bilgi derlemeye yönelik istihbarat çalışmalarını perdeleyecek bir maske olarak kullanacaktı. Bu sırada MAH'ın kendisini adım adım takip ederek profilini çıkardığından habersizdi.

MAH'ın tespitlerine göre, Marlagin cemiyet hayatı yanında spor ve sanat etkinliklerini de SSCB adına çalışacak haber elemanları temin etmek için kullanıyordu. Nitekim MAH, Marlagin'in 1-3 Haziran 1957 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenecek Dünya Güreş Şampiyonası'na katılacağını öğrendi ve emekli bir amiralin oğlu olan MAH mutemedini talimatlandırarak müsabakaların yapılacağı Mithatpaşa Stadyumu'na gönderdi. Marlagin'e yakın yerde oturacak mutemet, zaman zaman SSCB güreşçilerini heyecanla alkışlayarak ataşenin dikkatini çekecekti. Planlandığı gibi de oldu. Sovyet ataşe MAH mutemedini angaje ettiğini zannedip onunla ilişkisini geliştirdi. MAH'ın kontrolünde gerçekleşen bir dizi buluşma ve görüşmenin ardından Marlagin, SSCB'ye hizmet edebilecek saf bir Türk genci bulduğunu düşünerek mutemetten bazı askeri bilgiler istemeye başladı. 20 Ağustos günü Kalamış'ta Todori'nin meyhanesinde yaptıkları görüşmede Marlagin, MAH mutemedine görevinin deniz ataşe yardımcılığı, rütbesininse yarbay olduğunu açıkladıktan sonra bir manifatura mağazasında çalıştığını düşündüğü mutemetten tanıdığı Türk subaylarından askeri haritalar temin etmesini istedi. Harita başına 100 Türk lirası vereceğini söylemişti. Marlagin'in istekleri arasında İstanbul Boğazı'nın müstahkem

mevkilerinde görevli deniz subayları ile tanışmak da bulunuyordu. MAH, Marlagin'in bu amaçla daha önce büyükelçiliğe ait bir deniz motorunun satışını bahane ederek İstanbul Limanı'nda görevli bir makine mühendisinden deniz istihbaratına ilişkin bilgiler talep ettiğini de öğrenmişti.

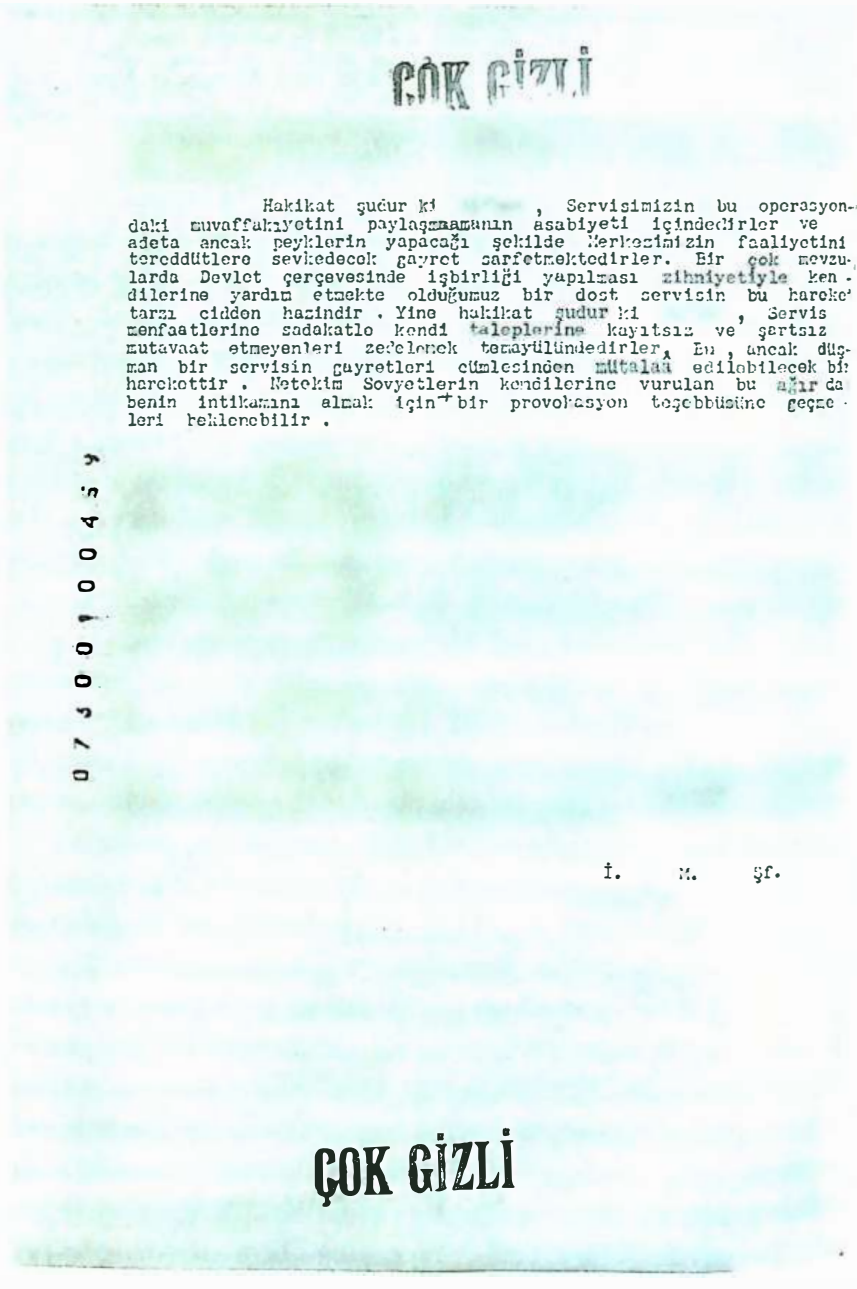

ÇOK GİZLİ

Hakikat şudur ki , Servisimizin bu operasyondaki muvaffakiyetini paylaşmamanın asabiyeti içindedirler ve adeta ancak peyklerin yapacağı şekilde Merkezimizin faaliyetini tereddütlere sevkedecek gayret sarfetmektedirler. Bir çok mevzularda Devlet çerçevesinde işbirliği yapılması zihniyetiyle kendilerine yardım etmekte olduğumuz bir dost servisin bu hareket tarzı cidden hazindir . Yine hakikat şudur ki , Servis menfaatlerine sadakatle kendi taleplerine kayıtsız ve şartsız mutavaat etmeyenleri zedelemek temayülündedirler. Bu , ancak düşman bir servisin gayretleri cümlesinden mütalaa edilebilecek bir harekettir . Netekim Sovyetlerin kendilerine vurulan bu ağır darbenin intikamını almak için bir provokasyon teşebbüsüne geçmeleri beklenebilir .

İ. M. Şf.

ÇOK GİZLİ

Belge 30: Aleksandr Marlagin'e yapılan suçüstü operasyonundan CIA'in rahatsız olduğuna dair rapor (1957) (Kaynak: MİT Arşivi)

Marlagin ile MAH mutemedinin istihbari ilişkisi bir süre daha devam etti. 7 Eylül 1957 tarihinde Baltalimanı'ndaki Miami Gazinosu'ndaki buluşmada Marlagin manifaturacı gence, 16 Eylül 1957 günü Türkiye'den ayrılacağını ve bu nedenle onu Sovyetler'in Deniz Ataşesi Yardımcısı Binbaşı Mihail Lişçin ile tanıştırmak istediğini söyledi. Bu sırada kendisinden Trakya'daki bazı askeri birliklerle ilgili bilgiler talep etti ve getireceği bilgiler yanında istediği 140 paftayı temin edebildiği takdirde, daha önceki gibi bunların her biri için 100 Türk lirası ödeme yapacağını söyledi. Ayrıca İstanbul Boğazı'nın müstahkem mevkilerindeki top mevzilerinin yerlerini, topların çaplarını ve hangi birliklere bağlı olduğunu da öğrenmek istiyordu. Marlagin 13 Eylül'de yapacakları bir sonraki buluşmaya gelirken bu bilgileri yazdığı bir kağıdı Uludağ sigara paketine yerleştirmesini söyledi. Kendisi de başka bir Uludağ sigara paketi ile aynı mekana gelecek ve aynı masada oturduklarında paketleri değiştireceklerdi. Bu planı öğrenen MAH görevlileri Marlagin ve Mihail Lişçin'e karşı bir suçüstü operasyonu gerçekleştirilmesi için fırsat doğduğunu anlamışlar ve süratle harekete geçerek durumu MAH merkezine bildirmişlerdir.

Yapılan planlama doğrultusunda, MAH tarafından özel olarak hazırlanan bir not mutemedin kendi el yazısıyla kaleme alınarak Uludağ sigara paketine yerleştirildi. Notta Trakya için istenen haritaların temin edilebileceği, ancak önce para meselesinin halledilmesi gerektiği yazıyordu. İnandırıcılığı artırmak için de, Trakya'da konuşlanan askeri birliklerin isim ve kuvvetlerine ait birtakım yanıltıcı bilgiler altı madde olarak bu nota eklendi. Dahası Türk askeri birliklerinin mevzilerini yine yanlış şekilde gösteren bir Trakya haritası hazırlandı.

İkili nihayet 13 Eylül 1957 günü akşam saatlerinde Miami Gazinosu'nda buluştular. Önceden hazırlanan plan doğrultusunda MAH mutemedi, cebinden çıkardığı sigara paketini Marlagin'e verdi. Paket takasının gerçekleştiği anda mekanda müşteri maskesiyle oturan MAH ve Emniyet görevlileri birden atılarak hem Marlagin'i hem de gazinonun dışında gözcülük yapan Lişçin'i, ayrıca kançılar olmasına rağmen ikilinin şoförlüğünü üstlenen Aleksi Malikov'u suçüstü yakaladı.

Operasyon esnasında bir balıkçı motoru ile avlanıyormuş gibi görünen bir memur da denizden rıhtıma yanaşarak tutuklamaya yardımcı oldu. Ardından şahıslar Emirgan Polis Karakolu'na götürüldü ve diplomatik dokunulmazlıkları bulunduğu için ifadelerinin alınmasının ardından salıverildiler. Marlagin ile Lişçin, Türkiye tarafından derhal "persona non grata", yani istenmeyen kişiler ilan edildiler ve 16 Eylül 1957 tarihinde Türkiye'yi terketmek zorunda kaldılar.

MAH'ın KGB'ye yönelik bu operasyonu yabancı basında yer almış ve Batılı ülke istihbarat servislerince Türkiye'yi tehdit eden SSCB'ye "Türkiye'nin sert yanıtı", "Türkiye'nin milli hakimiyetini çiğnetmeyeceğinin en somut delili" ve "Türkiye'nin egemenliğinden taviz vermeyeceğinin göstergesi" şeklinde nitelendirilmiştir.

Marlagin vakası Türkiye'nin güney sınır komşusu Suriye'nin SSCB ile yakınlaşarak 6 Ağustos 1957'de Ekonomik ve Teknik İşbirliği Antlaşması imzalamasından kısa süre sonra düzenlenmesi itibarıyla ayrıca anlamlıdır. Bu antlaşmayla SSCB'nin Suriye'ye 500 milyon dolarlık ekonomik ve askeri yardım yapması karara bağlanmış, müteakiben Suriye, Şam'daki Amerikan askeri kara ataşesi ve ABD'li iki diplomatı sınır dışı etmiş, Amerika da buna karşılık olarak Suriye'nin Washington Büyükelçisi'ni istenmeyen kişi ilan ederek sınır dışı etmişti. Bu sebeple, MAH'ın Marlagin ve Lişçin'e karşı gerçekleştirdiği suçüstü operasyonu diplomatik bir hamle olarak da yorumlanabilir.

ORTADOĞU'DA DÜZEN BOZULUYOR MU?

Gelgelelim, bölgedeki gelişmeler büyük bir hızla Türkiye aleyhine değişecekti. Önce Kasım 1957'de Suriye ile Mısır birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni meydana getirecek, ardından 1958'de Türkiye'nin de parçası olduğu Bağdat Paktı'nın adı üzerinde en önemli üyelerinden biri olan Irak'ta gerçekleşecek darbeyle SSCB etkisi alabildiğine artacaktı. Türkiye açık bir şekilde güneyden kuşatılıyordu. Bu sırada İsrail'in Arap ülkeleriyle yaşadığı sorunlar Türkiye açısından mevcut atmosferi daha da karmaşık hale getiriyordu. Üstüne üstlük bu dönemde yurtdışındaki Kürtçülük faaliyetleri artışa geçiyordu. Tüm bu tehdit ve riskler, MAH'ın Ortadoğu'ya daha fazla odaklanmasını gerektiriyordu. Teşkilat, hem güneydeki Sovyet peyklerine karşı engelleme yapmak hem de bu ülkelere yönelik espiyonaj faaliyeti yürüterek strateji üretimine katkıda bulunmak zorundaydı.

Bu sebeple MAH, 1950'lerin ikinci yarısında Ortadoğu'ya yönelik faaliyetleri için Türkiye içinden ve dışından ajan ve mutemet angajmanına yönelik ciddi bir mesai sarf etti. MAH, bölgede yoğun olarak Irak ve Suriye'deki Türkmenler, Araplar ve Çerkeslerden faydalanıyordu. Ayrıca İngiltere, ABD, İsrail ve Almanya ile yoğun operatif çalışmalar yürütülüyordu. Bu işbirliklerinde MAH yabancı servislerin teknik imkanlarından faydalanıyor ve yabancı servisler de MAH'ın operasyonlarından izin verildiği ölçüde istifade ediyordu.

27 MAYIS EŞİĞİ

Türkiye, dış politika ve güvenlik siyasetindeki tehdit ve risklerle eşzamanlı olarak iç siyasette de zor günlerden geçiyordu. 1950'de işbaşına gelen Demokrat Parti (DP) 1954'teki seçimde oy oranını yükseltmiş, son olarak 1957 seçimlerini de kazanmıştı. Ancak bir yandan DP, Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) yönelik baskıcı kararlar alırken bir yandan da CHP, toplumu DP aleyhine tahrik edecek adımlar atıyordu. Bu süreç CHP ile orduyu giderek yakınlaştırıyordu. Ordu ise bu dönemde Türk güvenlik siyaseti ve dış politikasının karar alma süreçlerinde daha fazla ön plana çıkıyordu. 1952'de Türkiye'nin NATO'ya katılması ve NATO'nun temelde bir kolektif güvenlik şemsiyesi olması iç ve dış siyasette ordu etkinliğinin artmasının en önemli sebeplerindendi. 1954'ten sonra Türkiye'de kurulan istihbarat üsleriyle ilgili gizli anlaşmaları TSK ve Milli Savunma Bakanlığı'nın (MSB) imzalaması da TSK'ya ayrıca ağırlık kazandırıyordu.

1957'de Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı bünyesinde, ileride Genelkurmay Elektronik Sistemleri (GES) Başkanlığı olacak "Gizli Elektronik Servis" adı altında muhabere ve elektronik istihbarat alanında faaliyet gösteren bir birimin kurulması NATO ve ABD ile, büyük oranda, TSK üzerinden kurulan ilişkinin bir ürünüydü. Böylece JUSMMAT (Türkiye'ye Yardım için Ortak ABD Askeri Kurulu) ile Genelkurmay Başkanlığı arasında Dışişleri Bakanlıkları ile Büyükelçilikler arasındaki temasları aşan başka bir ilişki tesis ediliyordu.

Kısmen de bu işbirliğinin meydana getirdiği komplikasyonlar sebebiyle Menderes döneminde MAH ile hükümetin arası pek iyi değildi. MAH'ta giderek daha fazla sayıda askerin görev alması ve 1953'te MAH'ın başına bir NATO komutanının geçmesi Başbakan Adnan Menderes'i şüphelendiriyordu. Belki de bu yüzden Behçet Türkmen Paşa ile çok az görüşüyor ve hatta bazen onu saatlerce bekleterek makamına kabul etmeden geri gönderiyordu. Dahası Menderes, MAH'ın onu dinlediğini düşünüyordu. Dinlemenin kesilmesi için 1957'de Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur'u görevlendirecekti. Aynı yıl Behçet Türkmen'in Bağdat Büyükelçisi yapılmasıyla onun yerine önce ordudan istifa etmiş Emin Çobanoğlu, ondan kısa süre sonra Ahmet Salih Korur ve hemen ardından Hüseyni Avni Göktürk gibi sivillerin getirilmesi Başbakanlığın MAH üzerinde kontrol kurma hamleleri olarak da okunabilir.

İktidarın 1960'a doğru ordudan bir hamle beklediği açıktı. Ocak 1959'da MAH Riyaseti bölgelere, ordudaki şüpheli şahıslarla ilgili TSK'dan isim listeleri istendiği takdirde TSK'ya herhangi bir isim verilmemesi yönünde emir vermişti. Bu emir, hükümetin TSK'ya güvenmediğini ve

TSK'nın MAH tarafından izlenildiği kanaatinde olabileceğini gösteriyordu. Gerçi 1959'da, Türkiye'de bir darbe olabileceği sadece Türkiye'de değil Irak ve Suriye'de bile tahmin ediliyor, bu yöndeki istihbarat bölgelerden riyasete bildiriliyordu. Hatta bir darbe olduğu takdirde yabancı devletlerin nasıl hareket edeceklerine dair planlar yapıldığından da bahsediliyordu raporlarda. Gelgelelim girişimler engellenemeyecek, 26-27 Mayıs 1960 gecesi o meşum darbe gerçekleşecekti.

28 Mayıs 1960'ta MAH Riyaseti'nden bölgelere, darbe karşıtı hareketliliklerin merkeze bildirilmesi talimatı verildi. Ayrıca darbenin meşruiyetini ispatlayıcı propaganda yapabilmek için planlamalar yapmaları istendi. Aynı sıralarda Demokrat Parti hükümetini deviren Milli Birlik Komitesi (MBK) emekliye çıkarmalar ve yeni atamalarla askeri ve sivil bürokrasiyi şekillendirmeye çalışıyordu. MAH'taki tasfiye süreci de darbeden bir gün sonra, 28 Mayıs'ta başladı ve ilk olarak MAH Reisi 6 Haziran 1960'ta değiştirildi. MBK Başkanı ve TSK Başkumandanı sıfatıyla Orgeneral Cemal Gürsel tarafından Harp Okulu Kumandanlığı'na yazılan bir yazıyla Karasapan şu şekilde görevinden alındı:

> Eski Milli Emniyet Hizmet Reisi Celal Karasapan Milli Emniyette görevli Alb. ... ile refakatine verilecek bir subayla teslim edilecektir. Mumaileyh kasa muhteviyatile diğer hususları yeni Milli Emniyet Hizmet Reisi Ziya Selışık'a devredecek ve bu Reisin kefaletine raptcn evinde ikamet edecektir.

MBK, MAH'ta görev değişiklikleri yaparken kendi iç sorunlarıyla da ilgileniyordu. Kasım 1960'ta, ordunun demokrasiyi yeniden tesis edene kadar bir süre daha görevde kalmasını savunan ve 14'ler olarak bilinen 14 subay MBK'dan tasfiye edildi. Bu sırada eski MAH Reisi Behçet Türkmen'in vaktiyle teşkilata aldığı Fuat Doğu, Adana Merkez Şefliği'nden Ankara'ya çağrıldı ve darbeden sonra sadece 6 ay görevde kalan Ziya Selışık'tan boşalan makamı devralması istendi. Ancak ordu içindeki çekişmeler sonucunda Tuğgeneral Naci Aşkun 18 Ocak 1961'de MAH Reisi, Fuat Doğu da yardımcısı oldu. Bu süreçten sonra darbeciler, darbeye karşı olan şahıs, grup ve kuruluşları hızla belirleyebilmek için MAH'ı askeri kontrol altına almaya başladılar.

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI'NA DOĞRU

Aşkun ve Doğu, 2 Mart 1961 tarihinde MBK'dan aldıkları bir emirle MAH'ı yenileme çalışmalarına giriştiler. Bu amaç doğrultusunda, bir

grup MAH mensubu, bazı MBK üyeleri, Genelkurmay Başkanlığı'ndan ve MSB'den hakimler ve kurmay subayların TBMM'de yaptıkları toplantılar 15 Mart 1961'e kadar sürdü. Söz konusu toplantılarda MAH'ın personel yapısı ve reorganizasyonunun nasıl olacağı tartışılıp, vazife ve sorumlulukları masaya yatırıldı. 15 Mart'ta da MİT Kanun Taslağı kabul edildi. Sabık MAH Reisi Ziya Selışık'ın da MİT Kanunu son şeklini alıncaya kadar Başbakan'ın şahsi müşaviri olarak atanmasına ve Başbakanlık'ta kurulan İstihbaratı Yönetme Kurulu Başkanlığı'nı üstlenmesine karar verildi.

HARB OKULU KUMANDANLIĞINA

Eski Millî Emniyet Hizmet Reisi Celâl Karasapan Millî Emniyette görevli Alb. [redacted] ile refakatine verilecek bir Subayla teslim edilecektir. Mumaileyh Kasa muhteviyatile diğer hususları yeni Millî Emniyet Hizmet Reisi ZİYA SELİŞİK'a devredecek ve bu Reisin kefaletine raptен evinde ikâmet edecektir.

Orgeneral CEMAL GÜRSEL
Millî Birlik Komite Başkanı ve
Türk Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı

Belge 31: Celal Tevfik Karasapan'ın 27 Mayıs Darbesi'nden sonra görevden alınışı (1960) (Kaynak: MİT Arşivi)

MBK'cıların MAH'ı yeni bir kalıba sokma istekleri öncelikli olarak MAH'ı kendi eylemlerini destekler bir araç haline getirme isteğinden kaynaklanıyordu. Bir diğer sebep de MAH'ın artık ileride detaylarına değineceğim birtakım istihbari ihtiyaçları karşılayamayacak duruma gelmiş olmasıydı. Bu ihtiyaçların karşılanması için yapılacak çalışmaların da neredeyse tamamı Fuat Doğu riyasetinde gerçekleşecekti çünkü Naci Aşkun Ağustos 1962'de emekliye ayrılarak kuruma veda etti.

CUNTALAR PUSUDA

MAH, tam anlamıyla TSK'nın emri altına alınırken 27 Mayıs darbesinin sonuçlarından memnun olmayan bazı cuntalar da gün yüzüne çıkıyordu. Artık MAH, yeni cuntacılarla mücadelede önemli bir araç haline gelecekti. Nisan 1961'de Deniz Kuvvetleri'ndeki darbe aleyhtarlarını Genelkurmay Başkanlığı'na MAH bildirmişti. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, Eylül 1961'de, yani Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın idam edileceği ay, darbe planlaması olup olmadığına ilişkin yine MAH'tan bilgi alacaktı.

MAH teyakkuzdaydı. 15 Ekim'de yapılacak seçimlere doğru riyasete bölgelerden gelen raporlar İstanbul, Ankara ve İzmir'deki ordu mensupları arasında huzursuzluk ve görüş ayrılıklarının endişe verici boyutta olduğunu gösteriyordu. MAH raporlarındaki en kritik isim başkentteki Harp Okulu'nda bulunan Talat Aydemir idi. Ayrıca Polatlı'daki Topçu Birliği'nde bazı subaylarla birlikte, İstanbul'da bulunan bazı general ve subayların seçim neticesinden memnun olmadığı için yönetime el koyma temayüllerinin geliştiği ve bu maksatla toplantılar yaptıkları biliniyordu. Bu kişi ve gruplar haricinde darbeciler tarafından İstanbul Valiliği'ne getirilen ve Belediye Başkanlığı görevini de yürüten Korgeneral Refik Tulga'nın himayesindeki 10 general ve 28 albayın "21 Ekim" adlı bir protokol hazırlayarak yönetime el koyma kararı aldıkları öğrenildi.

Beklentilerin aksine, "21 Ekim" ekibi Talat Aydemir'den önce harekete geçti. Ancak ekip İsmet İnönü ve Cevdet Sunay'ın gayretleri sonucunda parti liderleriyle Cemal Gürsel huzurunda yeni bir protokol imzaladılar. Ardından 25 Ekim 1961'de TBMM açıldı ve askeri vesayetle tahkim edilmiş demokratik sisteme geçiş yapılmış oldu.

Fakat Talat Aydemir'in durmaya niyeti yoktu. 22 Şubat 1962'de Aydemir'e bağlı piyade, topçu ve mekanize birlikler Ankara'nın çeşitli yerlerinde harekete geçti. İnönü'nün tecrübesi sayesinde kalkışma kansız bir şekilde bastırıldı.

Bu sırada İnönü liderliğinde kurulan CHP-Adalet Partisi (AP) koalisyonu dağıldı. Celal Bayar da hapishaneden çıktı. Bayar'ın hapishaneden çıkmasına birtakım sivil kuruluşlar ve bazı TSK mensupları tepki gösteriyordu. Koalisyon kurmak için çekişmeler devam ederken Bayar taraftarları da sokaklarda boy göstermeye başlıyordu. Sendikalar ve işçi teşekkülleri yanında üniversite öğrencileri, öğretmenler ve öğrencilerin ideolojik tutum ve çekişmeleri işleri çok daha karışık hale getiriyordu.

Bu siyasi ve sosyal ortamda Aydemir tekrar darbe hazırlığına başladı. MAH bu hazırlıkları izliyordu. Elde edilen bilgileri de 23 Mart 1963 tarihli Askleri Şura'da paylaştı. Tespitlere göre Aydemir ile ihtilal yanlısı 14'ler ve bazı MBK'ciler 8 Nisan'dan itibaren temaslarını yoğunlaştırmıştı ancak Aydemir'in teşebbüsüne sözünü ettiğim gruplardan sadece münferit katılımlar oluyordu. Buna rağmen Aydemir, 10 Nisan'da kendisine çok yakın 8 subayla toplanarak darbenin 20/21 Mayıs gecesi başlatılması kararını aldı. Plana göre saat 20.30'da harekete geçilerek, Genelkurmay Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Köşkü, TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurulu) ve Meclis ele geçirilecek, ardından TRT Radyo vasıtasıyla darbe kamuoyuna duyurulacaktı. Ancak karar ve harekat planı başından beri biliniyordu. Alparslan Türkeş de Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçer'i darbeden haberdar etmişti. Bu yüzden tutuklamaların yapılması kolay oldu. Talat Aydemir ile Fethi Gürcan 1964 yaz aylarında yargılanıp idam edildiler.

MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI KURULUYOR

Aydemir'in darbe teşebbüsüne girişiği Mayıs 1963'te, 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanun Tasarısı da TBMM'ye sunulmuştu. Yukarıda belirttiğim gibi tasarı çalışmaları 1961 yılının Mart'ına dayanıyordu. Peki yeniden yapılanmaya neden ihtiyaç vardı?

Sebep sadece MBK'nın MAH'ı kendine bağlaması ve iç tehditlerden emin olmak istemesi değildi elbette. MAH'ta temelde dört alanda reforma ihtiyaç duyuluyordu. Bunlardan en önemlisi istihbaratın koordinasyonu meselesiydi. 1960'lı yıllara kadar Türkiye'de birçok farklı kurum tarafından toplanan istihbarat tek elde toplanıp devlet çapında kıymetlendirilmediği için milli siyaset yapımında verimli bir şekilde kullanılamıyordu. Ayrıca istihbaratın koordinesiz bir şekilde birbirinden farklı kurumlar tarafından toplanması ciddi bir kaynak israfına da yol açıyordu. Bu sebeple devlet istihbarat toplama ve kıymetlendirme faaliyetlerini merkezileştirmeye ihtiyaç duyuyordu.

Merkezileşmeyle birlikte haber toplayan kurumlar ve organlar toplayacakları bilgi ve haberleri nereye vereceklerini düşünmeyeceklerdi. Merkezi teşkilat vasıtasıyla ne gibi bilgileri ne maksatla toplamaları gerektiğini de öğreneceklerdi. Bu iş için sil baştan bir teşkilat kurulmasına gerek yoktu çünkü MAH teşkilatı zaten mevcuttu; tanımlı işlerine devam ederken toplama, kıymetlendirme ve yorumlama yapabilecek şekilde teşkilat yapısını güncelleyip yoluna devam edebilirdi.

Koordinasyonla yakından ilişkili bir diğer ihtiyaç analizdi. Yetkililere göre MAH, ortaya çıkan yeni tehdit ve risklerle mücadele edemiyordu. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı sonrasında radikal bir biçimde yabancı etkisine açılan basındaki değişiklileri takip edemiyor, yurtdışından yıkıcı etkilere maruz kalan üniversiteleri dikkate almıyor ve yoğun dış ilişkilere sahip sendikalardaki gelişmeleri izleyemiyordu. Bu eksiklik bir noktaya kadar yabancı ülkelerin Türkiye'ye yönelik politika ve faaliyetlerinin bütüncül bir şekilde analiz edilmemesinden kaynaklanıyordu. Halbuki İkinci Dünya Savaşı'nın ürettiği maliyet çok yüksek olduğu için bloklar ve devletlerarası mücadelelerde artık yıkıcı faaliyetler ön plana çıkmıştı. Ancak MAH'ın mevcut yöntemleriyle yıkıcı faaliyetler gibi son derece karışık ve aldatıcı hareketlerin bir genel politikanın cüzü olduğunu anlaması pek mümkün değildi. Bu yüzden stratejik analiz ön plana çıkmalıydı.

Üçüncü bir ihtiyaç, MAH'ın faaliyetlerinin kanuni bir dayanağa kavuşturulmasıydı. Kanuni dayanaktan yoksunluk teşkilat açısından iki yönlü bir sorun doğuruyordu. MAH'ın kendine ait personeli olmadığı için, MAH'taki personel, başka kurumlarda işgal ettiği kadronun hukuki statüsüne tabi oluyordu. Atama ve terfi gibi birçok konuda sorun yaratan bu durum personelin gizli servislerde olması gereken ayrıcalıklardan mahrum kalmasına da yol açıyordu. Ayrıca kanuni dayanağının olmaması, yeni tehditlerle mücadelede de zorluklar meydana getiriyordu. Özellikle yıkıcı faaliyetlerin Türkiye'de giderek artması servisin mesaisinin bu sahalara kaymasını gerektiriyor, ancak bu da tehditlerle mücadele eden personelin kanunsuz hareket etmekle itham edilmesine yol açabiliyordu.

Tüm bunlara paralel olarak ortaya çıkan dördüncü ihtiyaç da teşkilatlanmaydı. MAH, güncel ihtiyaçlara uygun bir şekilde reorganize edilmeliydi. Örneğin, istihbaratın merkezileşmesi karargahın önemini artırıyordu. Gelgelelim, MAH İstanbul Merkez Amirliği, İstanbul'un uluslararası konumu gereği yabancı servislerle işbirliğini genellikle müstakil yürütüyor ve riyaset bu tür işbirliklerinde sadece destekleyici bir rol üstleniyordu. Ancak yeni süreçte bölgelere kısmi otonomi veya fazla sorumluluk verilmesi istihbari süreçler ve işleyiş bakımından sorunlar doğurabilirdi.

İşte bu ve benzeri sebeplerle 8 Mayıs 1963'te 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanun Tasarısı TBMM'ye sunuldu. Ancak tasarının kanunlaşması neredeyse iki sene sürdü. TBMM'deki uzun tartışmalardan sonra nihayet 6 Temmuz 1965 tarihinde 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu çıkarıldı. 22 Temmuz 1965 tarihinde kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte Başbakanlığa bağlı Milli İstihbarat Teşkilatı kuruldu. Kanunun 2. Maddesi'nde göre Teşkilat'ın görevi şöyle tanımlanıyordu:

> Devletin milli güvenlik politikası ile ilgili planların hazırlanmasında esas olacak askeri, siyasi, iktisadi, ticari, mali, sınai, ilmi, teknik, biografik ve psikolojik ve milli güvenlikle ilgili istihbaratı Devlet çapında istihsal etmek [üretmek], bu istihbaratı Başbakana, Milli Güvenlik Kuruluna (MGK) ve gerekli resmi makamlara ulaştırmak, yaymak, istihbaratla uğraşan bütün daire ve kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak, psikolojik savunma icaplarını yapmak ve istihbarata karşı koymaktır.

MİT Müsteşarı tarafından idare edilen teşkilat bu görevleri 6 birimle yürütecekti: Milli Emniyet Hizmetleri Başkanlığı (MAH), İstihbarat Başkanlığı (İB), Psikolojik Savunma Başkanlığı (PSB), İdari İşler Başkanlığı, Teftiş Kurulu Başkanlığı ve Hukuk Müşavirliği.

Bu yeni istihbari sistem içerisinde 38 senedir riyasetin adı olan MAH, MİT'in en önemli faaliyet başkanlığı oluyor; espiyonaj ve kontrespiyonaj görevlerinin tamamı ona veriliyordu. Bunlar içinde espiyonaj, kontrespiyonaj, kontr-komünizm, güvenlik, teknik ve destek daire başkanlıkları yanında bölge daire başkanlıkları bulunuyordu. İstihbarat Başkanlığı ise temelde analiz birimi olarak tesis edilmişti. "MAH ve PSB ile çeşitli devlet daireleri ve resmi kurumlar tarafından derlenen milli güvenliğe ait haber ve istihbaratı almak", bunları "devlet çapında yorumlamak, tasnif etmek ve yaymak" ve "MİT içindeki istihbarat faaliyetlerini koordine etmek" İB'nin ana görevleriydi. Bir diğer deyişle İB bir taraftan stratejik istihbarat toplama, devletin uzun vadeli hedeflerine yönelik farklı kaynaklardan haberler derleme ve hasım/rakip devletlerin milli güç potansiyelini gerçeğe en yakın şekilde anlama, diğer taraftan da yabancı devletlerin Türkiye'ye karşı yürüttükleri espiyonaj veya sübversif faaliyetleri Türkiye'ye yönelik stratejik seviyedeki politikaları içinde analiz etme işini üstleniyordu. PSB ise açık haber kaynaklarından faydalanarak haber toplamak, derlenen haberleri yorumlamak ve psikolojik saldırılara misliyle mukabele etmek görevini yürütecekti.

1965'te çıkan kanun ve 6 Şubat 1967'de Başbakan Süleyman Demirel tarafından imzalanarak uygun görülen MİT Görev Talimatı ile MİT, personel, teşkilat ve yöntemler bakımından ciddi bir yenilenme yaşıyordu.

25 Ağustos 1964'te terfi almak için MAH başkanlığını kısa süreliğine bırakan ve kıta görevi için Sivas 39. Tümen Komutanlığı'na çıkan Fuat Doğu da önce 1 Mart 1966'da tümgeneral rütbesiyle MAH Başkanı olmuş, ardından MİT Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte 9 Şubat 1967'de MİT Müsteşarı olarak atanmıştır. Gelgelelim MİT'in kuruluşuyla yeni bir paradigmaya geçildiğini söylemek pek mümkün görünmüyor çünkü Türk istihbaratındaki paradigma değişikliği zaten İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştı. MİT'in kurulması söz konusu paradigmanın işletilmesi bakımından en önemli aşama olmasına karşın, NATO ve daha özelde Amerikan sistemine göre şekillenen Türk istihbarat paradigmasını değiştirecek yahut aşındıracak bir adım değildi.

MİT kurulmuştu kurulmasına ama bu dönemi kuşatan güvenlik problemleri ve güvenlikçi bakış sebebiyle teşkilat yüzünü giderek daha fazla içeriye dönüyordu. 27 Mayıs darbesi sonrasında MAH ve devamında kurulan MİT'in tamamen askeri vesayet altına girmesi ve Soğuk Savaş'ın sonuna kadar askeri iradenin MİT'ten büyük oranda yurtiçine odaklanan vazifeler beklemesi bunda etkili olmuştur. Bu demek değildi ki MİT, bu süreçte espiyonaj ve kontrespiyonaj faaliyetleriyle ilgilenmedi. Ancak 1960'lardan 1990'lara uzanan döneme istihbari rengini veren büyük oranda aşırı sol, aşırı sağ, dini istismar ve daha sonra terör faaliyetleriyle ilgilenen güvenlik istihbaratı hamleleri oldu.

DUYMA BOZUKLUĞUNA YOL AÇACAK ALARMLAR: AŞIRI SOL

MİT'e göre 1960'lar, Türkiye'de aşırı sol cephenin hemen her sahada teşkilatlanmaya gittiği bir dönemdir. Aşırı sol düşünce odakları bu dönemde belirmeye başlamış ve bu odaklar eğitim vasıtasıyla statik bir güç kazanmıştı. Bu statik gücü aksiyona dönüştüren ise Yeni Sol'un Türkiye'deki öğrenci hareketlerini etkilemesi olacaktı.

Aşırı solun bu dönemde çeşitli kuruluşlar vasıtasıyla üniversite ve yüksekokullara yönelmesi MİT'in dikkatini çekiyordu. MİT tarafından yapılan değerlendirmelere göre, eğitim kurumlarına yönelik çalışmalar, kamuoyuna öğrencilerin haklı istekleri ve üniversite reformu olarak gösterildiği için kabul de görüyordu. Direnişle kamudan taviz koparmanın mümkün olduğu anlaşılınca, aşırı sol mihraklar öğrencilerin fiili davranışlarını daha fazla istedikleri yöne kanalize etme arayışına giriyordu. Bu suretle de Türkiye'de kademeli olarak işçi-öğrenci ve işçi-köylü-öğrenci işbirliklerinin ortaya çıkıyordu.

Söz konusu iş yahut güç birlikleri devletin karşısında duracakları cepheyi genişletmişlerdi. Genişleyen bu cephe şikayetlerini işçi grevleri, fabrika işgalleri, arazi tecavüzleri ve işgalleri ve üretici ve sermayedarlara karşı saldırılar gibi farklı yöntemlerle taarruza geçerek gösteriyordu. Ancak bu tip eylemlerin genişletilerek yurt çapında organize edilebilmesi, basit reformlar yapılmasına dair istekleri, iktidarın yıkılması ve rejim değişikliği talebine dönüştürdü. Gelgelelim, aşırı sol cephenin kendi içinde de sorunları vardı. Yönetici kadro arasında rejim değişikliğine hangi sınıf veya zümrenin öncülük edeceği konusunda fikir ayrılıkları yaşanıyordu. Bu fikir ayrılıklarının devlet açısından olumsuz çıktısı, komünizmin gerçekleştirilebilmesi için en ufak bir meselenin dahi devlete karşı direniş sebebi olarak görülüp planlı bir biçimde istismar edilmesi oluyordu. Bu çerçevede MİT, aşırı sol cephenin faaliyetlerini şu başlıklar altında toparlıyordu:

1) 6. Filo ve Amerikan aleyhtarı kampanya
2) Üniversite yönetimi ve öğretim üyeleri aleyhtarı kampanya
3) İşçi grev, boykot ve işgallerini teşvik
4) Toprak işgalleri
5) Üreticilerin direnişe geçirilmesi
6) Öğretmen camiasının idare aleyhine tahriki
7) Adli yargı organlarının direnişi
8) Adli-idari yargı personelinin direnişi
9) Direnişlere genç subayların iştiraki

Görsel 7: 6. Filo eylemlerinde bir ABD askerinin denize atılması (1968) (Kaynak: MİT Arşivi).

Görsel 8: Dolmabahçe olaylarında kıyıya çıkmaya çalışan bir ABD askeri (1968)
(Kaynak: MİT Arşivi).

Değerlendirmelere göre, bu tip faaliyetlerle aşırı sol cephe devletin politikaları hilafına birçok kazanım elde etmişti. Örneğin Türkiye'deki Amerikan Barış Gönüllüleri'nin sayıları azaltılmış, bazı gezileri sekteye uğratılmış ve bazı yerlerde de ders vermelerinin önüne geçilmiştir. Rektör, dekan ve öğretim üyesi gibi üniversite personelinden bir kesimi bulundukları kurumlardan uzaklaştırılmış ve fakültelerin öğrencilerle ilgili takdir yetkileri azaltılmıştır. Gelgelelim, konu öğrencilerle sınırlı kalmamış, öğrenci hareketleri kısa sürede Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve bağlı sendika yöneticileriyle temas halinde işçi-öğrenci işbirliğine evrilmiştir. Söz konusu işbirliğiyle birçok özel firma işgale uğramış, sermaye ve milli eğitim aleyhine kampanyalar açılmıştır. Ayrıca personel rejimi ve ücretler aleyhine açılan kampanyalar idari, adli ve mali alanlarda kargaşaya sebep olmuştur.

Görünen o ki devlet bu grupların yaptıkları eylemleri esasen komünizme ulaşma yolunda bir merhale, kısmen de sadece menfaat elde etmek için yürütülmüş "taviz verme-koparma" davranışı olarak telakki etmiştir. Devlet açısından en önemli sorun, bu tip faaliyetlerin devlet otoritesini zaafa uğratmaya yönelik olmasıydı. Kamuoyunda oluşacak bu yöndeki bir zaafiyet algısı, herkesi istediğini elde etmek için direnerek devletten taviz koparma çabasına sevk edebilirdi. Bu da halihazırda bazı parti ve dernekler tarafından Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, DEV-GENÇ tarafından Karadeniz ve Doğu bölgelerinde, DİSK tarafından iş hayatında ve öğretim

üyeleriyle öğrenciler tarafından üniversitelerde tatbik edilen hareketlerin Türkiye'deki etnik gruplara otonom haklar verilmesine ve rejim değişikliği taleplerine dönüşmesine yol açabilirdi.

ALARMDA MÜTEKABİLİYET: AŞIRI SAĞ VE "İRTİCA"

1960'lardan itibaren MİT, aşırı sol kadar aşırı sağ grupları da yakından takip etmeye başlamıştı. Aşırı sağ grupları MİT kendi içinde aşırı milliyetçiler ve "irtica" yahut dini istismar grupları olmak üzere ikiye ayırıyordu. Milli bütünlüğe ve rejim güvenliğine yöneltilmiş tehditler olarak görüldüğü için bu dönemde MİT açısından "irticai" gruplar daha ön plandaydı.

İstihbarat raporlarına göre, Türkiye'de aşırı sağda görülen dini gruplar 1963-1964 yıllarına kadar dağınık bir izlenim veriyor ve birbirinden farklı yönlerde hareket ediyordu. Bu tarihten sonra giderek daha teşkilatlı ve bilinçli hale geleceklerdi. Bu kapsam dahilinde MİT, özellikle ümmetçi ideolojiye sahip olup hızla teşkilatlanan ve rejime karşı cephe aldığını düşündüğü gruplara yoğunlaşıyordu. Bu yüzden tüm cemaat ve tarikatları "irticai" gruplar kapsamında değerlendirmiyordu. Öne çıkan üç grup şunlardı: Nurcular, Süleymancılar ve Nakşiler. Bu üç grubun diğer tarikat ve cemaatlerle mukayese edilemeyecek ölçüde büyük kitlelere hitap ettikleri rapor ediliyor, ayrıca irticai hareketlerde asıl nüveyi teşkil ettikleri düşünülüyordu. Söz konusu üç grubun yanında o tarihlerde Türkiye'de faaliyete başlayan Hizbu't-Tahrir de yer yer bu listeye ekleniyordu.

MİT'e göre dini gruplar Türkiye'de 1960'ların ortalarına kadar ortak faaliyet düşünmemiş, genellikle kamudaki bazı personel dairelerini ele geçirmeye çalışarak kadrolaşmaya çalışmışlardır. Aşırı sağın müşterek hareketlerine zemin hazırlayansa Türkiye'deki aşırı sol hareketlerin takip ettiği güzergah olmuştur. Aşırı sol iki yönden aşırı sağı etkilemiştir. Teşkilatlanma yöntemleri bu etkilerden ilkidir. Bununla bağlantılı ikinci etkiyse aşırı sola karşı örgürtlenmeler aşırı sağ hareketlerin arkasına gizlenebileğeceği bir maske sağlamıştır. Bu kapsamda devlet en çok komünizme karşı koyma maksadıyla cemiyetleşen gruplara ve bunların birbiriyle olan ilişkilerine odaklanmıştır.

Devlete göre bu hareketlerin iki hedefi vardı: Türkiye içinde şer'i bir rejimin meydana getirilmesi ve hilafet kurumu altında tüm İslam ülkelerinin birleştirilmesi. Zaten MİT'in aşırı sağ grupları takip etmesi bu bağlamda meşrulaştırılıyordu. Haliyle gerek doğrudan aşırı sağ tarafından kurulan gerekse aşırı sağın hulul edip yönetimini ele geçirdiği yan

kuruluşlar MİTin radarına giriyordu. Söz konusu kuruluşların belli başlıları şöyleydi: Komünizmle Mücadele Derneği, Din Görevlileri Yardımlaşma Derneği, Milliyetçi Ruh ve Ahlakı Yaşatma Derneği, İlim Yayma Cemiyeti, Hademe-i Hayrat Cemiyeti, Türkiye Din Adamları Yardımlaşma Dernekleri Federasyonu, Türkiye Hayrat Hademeleri Yardımlaşma

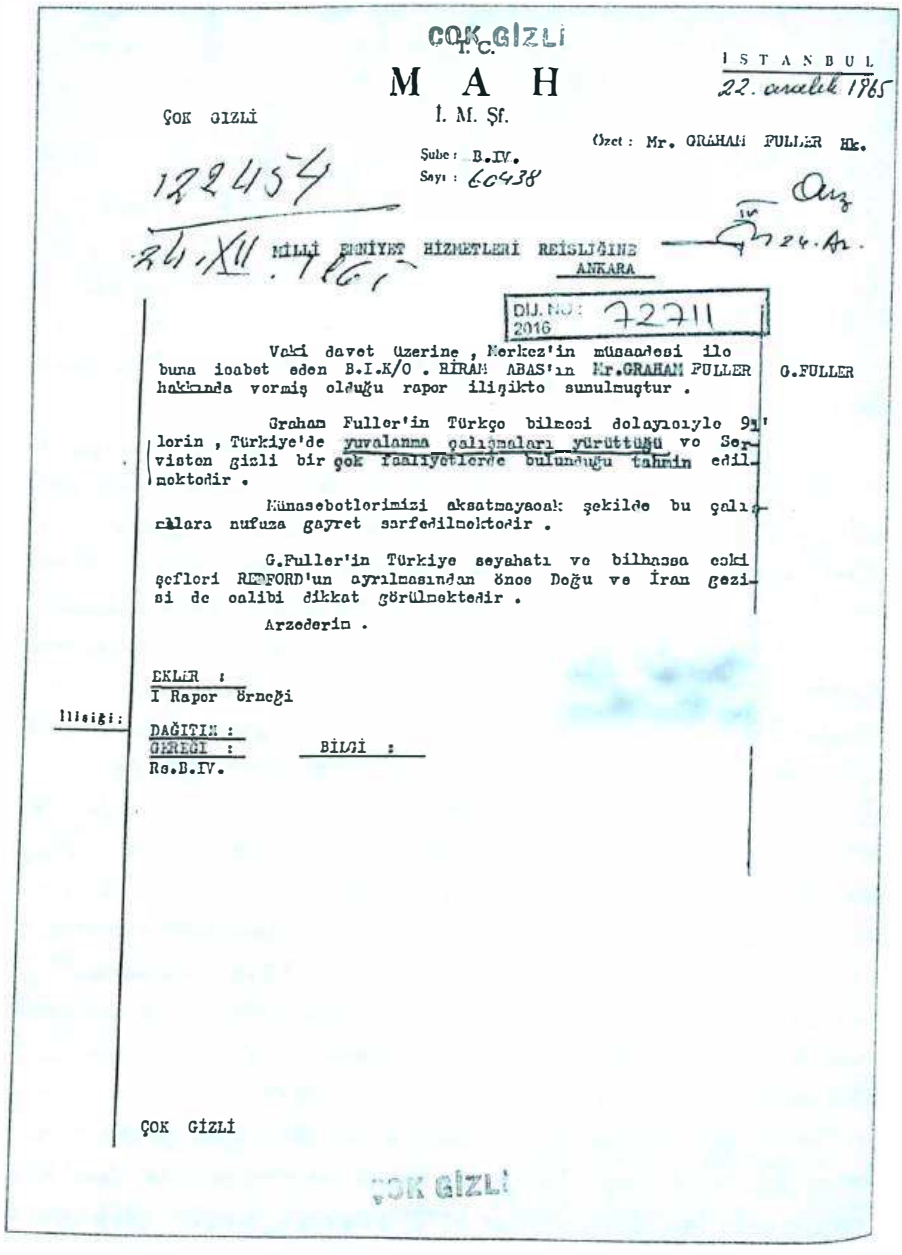

ÇOK GİZLİ

T.C.

M A H

İSTANBUL 22. aralık 1965

ÇOK GIZLİ

İ. M. Şf.

Özet : Mr. GRAHAM FULLER Hk.

Şube : B.IV.
Sayı : 60438

122454

24.XII.965

MİLLİ EMNİYET HİZMETLERİ REİSLİĞİNE
ANKARA

DİJ. NO: 72711
2016

Vaki davet üzerine , Merkez'in münasebesi ilo buna icabet eden B.I.K/O . HİRAM ABAS'ın Mr.GRAHAM FULLER G.FULLER hakkında vermiş olduğu rapor ilişikte sunulmuştur .

Graham Fuller'in Türkçe bilmesi dolayısıyle 91' lerin , Türkiye'de yuvalanma çalışmaları yürüttüğü ve Soviston gizli bir çok faaliyetlerde bulunduğu tahmin edilmektedir .

Münasebetlerimizi aksatmayacak şekilde bu çalışmalara nufuza gayret sarfedilmektedir .

G.Fuller'in Türkiye seyahati ve bilhassa eski eşleri REDFORD'un ayrılmasından önce Doğu ve İran gezisi de calibi dikkat görülmektedir .

Arzederim .

EKLER :
1 Rapor örneği

İlişiği:

DAĞITIM :
GEREĞİ : BİLGİ :
Rs.B.IV.

ÇOK GİZLİ

ÇOK GİZLİ

Belge 32: Hiram Abas'ın raporu üzerine Graham Fuller'in Türkiye'de yuvalanma çalışmaları yürüttüğüne dair değerlendirme (1965) (Kaynak: MİT Arşivi)

Dernekleri Federasyonu, Kültür ve Fikirle Aydınlatma Derneği, Kuran Kurslarını Yaşatma Dernekleri, Büyük Doğu Fikir Kulübü, Malatya Fikir Kulübü, Gerede Fikir Kulübü, ODTÜ (Ortadoğu Teknik Üniversitesi) Hür Düşünce Kulübü, ODTÜ Aydınlar Kulübü, Mücadele Birliği, Milli Türk Talebe Birliği.

Devletin baktığı yerden bu hareketlerin uluslararası iltisakları da vardı. Özellikle bazı gruplar neredeyse hiçbir etnik ve siyasi sınır tanımadığı için "ümmetçi" cephenin Türkiye'deki uzantısı olarak görülüyordu. Bu yüzden "irticai" hareketlerdeki bazı lider kadrolar Mekke'de kurulan Rabıtatü'l-Alemi'l-İslami Cemiyeti ile irtibatlı görülüyor ve bu cemiyet tarafından alınan kararların Türkiye'de uygulanıp uygulanmadığı araştırılıyordu. Rabıtatü'l-Alemi'l-İslami haricinde Batı Avrupa İslam Birliği, Londra Müslüman Talebeler Birliği, İslam Cemaatinin Müstakil İçtimai Hizmetleri Cemiyeti ve Dünya Gençlik Teşkilatı içinde kurulan Dünya Müslüman Memleketleri Talebe Federasyonu da "ümmetçi" cephenin önemli uluslararası parçalarından sayılıyordu. Dolayısıyla bu yapılarla legal ve illegal temasta olan gruplar da MİT tarafından takip ediliyordu.

"KÜRT REALİTESİ" DOĞMADAN ÖNCE: KÜRTÇÜLÜK

Aşırı sol, aşırı sağ ve "irticai" hareketlerle beraber MİT, MAH'ın kuruluşundan beri ilgilendiği grupları bu dönemde de takip etmeye devam etti. Bu kapsamda Kürtçülük, listenin en başındaydı. MİT'e göre "bağımsız Kürdistan" kurabilmek için yapılan çalışmalar 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında oldukça karmaşık bir hal almıştı.

Bu karmaşık durumun birçok sebebi vardı. Bir kere bu dönemde Türkiye içindeki Kürtçü hareketler yurtdışıyla organik bağlar kurmaya ve yurtdışındaki benzer hareketlerle irtibat ve temaslarını artırmaya önceki dönemlere nazaran daha fazla çabalıyorlardı. Çünkü bu irtibat ve temaslar olmadan meselenin uluslararasılaştırılamayacağını anlamışlardı. Yurtdışıyla kurulan irtibatlar vasıtasıyla operatif değeri olduğu düşünülen bilgiler ya yabancı devletlerin bölgeye dikkatini çekmek için yahut da BM gibi uluslararası kuruluşlar nezdinde konunun işlenmesi için kullanılıyordu. Bu çerçevede MİT, Fransa ve İsveç'teki hareketliliklerden rahatsızdı.

Durumu karmaşık hale getiren ikinci bir sebep ise 1960'lardan itibaren birçok devletin Kürt meselesini kendi menfaatine kullanmaya çalışmasıydı. İşin kötüsü bu noktada Soğuk Savaş bloklaşmaları da Türkiye için

herhangi bir avantaj sağlamıyordu. Örneğin Molla Mustafa Barzani her ne kadar SSCB etkisiyle Irak'ta kendine bir pozisyon meydana getirmişse de menfaatini giderek SSCB'den çok ABD ile işbirliğinde görmeye başladığı için Batı ittifakına yanaşmıştı. Barzani, ABD yardımlarını İran üzerinden alıyordu ve İran da ülkesinin güneyini ve özellikle Huzistan'daki petrol bölgesini güvende tutmak için Barzani'ye açıktan müzahir bir tavır sergileyebiliyordu.

SSCB'ye gelince, o da ABD'nin tavrı karşısında Barzani ile Irak Kürdistan Demokrat Partisi'nin (IKDP) arasını açıyor, bu da IKDP mensuplarının komünizme meyletmesi sonucunu doğuruyordu. SSCB sahip olduğu nüfuz sayesinde sadece Irak üzerinden değil Suriye üzerinden de Türkiye'ye etkide bulunuyordu. Suriye Kürdistan Demokrat Partisi (SKDP), Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi'ne (TKDP) yardım ediyor ve TKDP talimatları buradan, yani SKDP'den alıyordu. Bir diğer deyişle, Türkiye'nin güneyi Soğuk Savaş bloklaşmasına uygun olarak Kürtçülük üzerinden çekişmeye sahne oluyordu.

Bunlara ek olarak, İran ve İsrail'in kendi menfaatleriyle paralel politikaları da sorunun devamına katkı sağlıyordu. Temmuz 1969'da İran ve İsrail konuyu müşterek bir şekilde ele almışlar ve İsrailli yetkililer, İran gizli servisine mensup bir generalle birlikte Tel Aviv'e giden İranlı yetkililerden, Barzani'ye yaptıkları yardımlar yanında diplomatik alanda da destek vermesini istemişlerdir.

Kürtçülük konusunu katmanlaştıran bir diğer faktör de Kürtçülerin sadece devletler veya bloklar değil, konuyu istismar etmeyi taktik olarak benimsemiş aşırı sol unsurlarca da suistimal edilmesiydi. Bu dönemde Ankara ve İstanbul'da bulunan doğulu dernekleri birleştirme ve bunlardan bir federasyon teşkil etme amacıyla Doğu Devrimci Kültür Ocakları'nın kurulması raslantı değildi. Bu grup masum görünen kültürel özerklik misyonuyla yola çıkmasına karşın kısa süre sonra gizli faaliyet yürütecek kadroların teşkiline de başlamıştı. Dernek hem Avrupa'dan, özellikle İsveç'ten, hem de yurtiçindeki bazı sol partilerden ciddi destek görüyor, hatta bu sol partilerin yan teşekkülü olarak görülüyordu.

Devlet açısından bir diğer endişe kaynağı ve konuyu daha da kompleks hale getiren sebep de, yukarıda belirttiğim gibi TKDP'nin SDKP ile eşgüdümlü ve silahlanmayı da içeren faaliyetleriyle eşzamanlı olarak Barzani'nin de Türkiye'nin doğusundaki nüfuzunu artırmaya çalışmasıydı. Eruh, Şırnak, Silopi ve Çatak'ta IKDP'nin mahalli şubelerinin açılması bu temelde okunuyordu.

İşaret ettiğim bu dört faktör, devletin Kürtçülüğü kendi bünyesinde çözebileceği bir sorun olmaktan ziyade küresel bloklaşmaların ve bölgesel güçlerin müdahil olduğu ciddi bir güvenlik krizi olarak görmesine yol açıyordu. Bu kanaat ise MİT'in güvenlik istihbaratı kabiliyetini giderek daha da güçlendiriyor, teşkilatın yüzünü daha fazla içeriye dönmesine sebep oluyordu.

SOL CUNTA

Toparlamak gerekirse 1960'lar istihbarat personeli, teşkilatı ve kanunuyla ilgili bir dizi düzenlemeye ve bu düzenlemeler sonucunda MAH'ten MİT'e geçişe şahitlik etmişti. Ancak bu süreçte Türkiye, tam bir güvenlikçi bakış açısıyla giderek daha fazla içe kapanmıştı. Bu sebeple MİT'in gündemini de yukarıda bir kısmını sıralamaya çalıştığım konular işgal etmişti. Daha önce de belirttiğim gibi tüm bunlar MİT'in espiyonaj ve kontrespiyonaj faaliyetleri yürütmediği anlamına gelmiyor. Ancak yoğunluk büyük oranda 1956'da kurulan K Şubesi yani kontr-komünizm ve 1962'de kurulan G Şubesi, yani güvenlik istihbarat şubesinin omuzlarındaydı.

1970'lere kadar Türkiye'deki sağ ve sol radikal grupların bazısı silahlı çatışmalarına kısır siyasal ve parlamenter çekişmeler sürekli eşlik etmişti. Bunun yanında ülkedeki ekonomik bunalım daimi olarak kötüden beteree gitmiş ve tüketim maddeleri fiyatlarındaki artışlar engellenmemişti. İşgal ve boykotlar, personel kanununun geniş memurlar kitlesi üzerinde meydana getirdiği huzursuzluk ve kamunun sorunlarla mücadelede gösterdiği yetersizlik gibi faktörler 1970'lere gelindiğinde Türkiye'de tekrar darbe yapılabileceği yönünde işaretler veriyordu. Bu bunaltıcı atmosfer farklı idedolojik görüşlere sahip sivil ve askeri bürokrasiden birçok kişi ve grubu tahrik ediyordu. İşin ilginci bu atmosferden tedirgin olan kamuoyu nezdinde darbe şayiaları pek de olumsuz karşılanmıyordu. Biraz da söz konusu kitle psikolojisinin etkisiyle farklı cuntalar yönetime el koyma yolundaki çalışmalarını hızlandırmıştı.

Ordu içinde cuntaların ortaya çıkmasını kolaylaştıran yakın tarihli birkaç faktör vardı. Bunlardan biri 1960'larda öğrenci hareketlerinde boy gösteren bazı şahısların 1970'e gelindiğinde silahlı kuvvetlerde bir kitle teşkil edebilir duruma gelmiş olmasıydı. İkincisi ise sol ideolojilerin Harp Okulları'nda eğitim gören askeri öğrencileri tesiri altına alabilmesiydi. "Kemalist Devrim" yapmak için silahlı kuvvetleri tahrik eden *Devrim* gazetesinin bu dönemde yayımlanmaya başlamasıysa ordudaki hareketliliği azaltmıyordu.

MİT, Aralık 1970'e gelindiğinde ihtilalci grupları şöyle tasnif ediyordu:

1) Ekrem Acuner grubu
2) Cemal Madanoğlu grubu
3) Orhan Kabibay grubu
4) Muhsin Batur grubu
5) Münferit İhtilal grupları

MİT'e göre bu gruplar arasında eylemselliği en fazla olan Cemal Madanoğlu ve Muhsin Batur gruplarıydı. MİT, başından itibaren önemli gördüğü cunta faaliyetlerini gruplara hulul ederek içeriden izliyordu. Örneğin, Cemal Madanoğlu'nun darbe girişiminden MİT ilk defa Mart 1967'de haberdar olmuştu. Nasıl mı?

Türk Devrim Ocakları Beyoğlu merkezinde yapılan bir konferansta Emekli Subay Hıfzı Kaçar o tarihte İktisat Fakültesi'nde asistan olan ve uzun bir müddetten beri tetkik ettiği Mahir Kaynak'a yaklaşır. Kaçar, artık güvenebileceğini düşündüğü Kaynak'a devlette bir düzen değişikliğini planladıklarını açıklar. Böylece MİT, kendisinin hulul elemanı olan Mahir Kaynak sayesinde grubun tüm faaliyetlerini kontrol altına alır. Eylül 1967 ila Ocak 1969 arasında hulul faaliyetleri kısmen aksamıştır. Yine de 1969 başından itibaren Kaynak işini o kadar ustalıkla yapmıştır ki, bazı toplantılarda Cemal Madanoğlu veya Hıfzı Kaçar'ın yanında sadece kendisi yer almıştır.

QR KOD 3

Haber alma faaliyetleri sayesinde zamanla görülmüştür ki başlangıçta sadece sivil ve emekli subaylardan oluşan sınırlı sayıda şahsın katıldığı grup toplantılarına Ekim ve Kasım 1969 tarihinden itibaren kara, hava ve deniz kuvvetlerine mensup muvazzaf subaylar da dahil olmuştur. Bu toplantıların bazıları dokümante edilmiş bazısı ise teknik olarak kayıt altına alınmıştır. Haliyle MİT darbe planlamasının her aşamasından haberdar olmuş ve "Balon Operasyonu" adı verilen bu faaliyetle cuntacılardan her zaman daha önce harekete geçebilmiştir.

DUANE R. CLARRIDGE

Türkiye koşar adım darbe teşebbüsüne ve askeri muhtıraya doğru yol alırken MAH kayıtlarına 15 Aralık 1970 tarihli bir ifşaat girecekti. Rapor, MAH İstanbul ve Bölgesi Daire Başkanlığı'ndan riyasete gönderilmişti ve CIA'in İstanbul İstasyon Şefi Duane R. Clarridge hakkındaydı.

İstanbul'dan bildirildiğine göre, 1968-1970 yılları arasında ABD'nin İstanbul Başkonsolosu olan ve raporun yazıldığı tarihte İran Başkonsolosluğu görevini yürüten Douglas L. Heck'in şerefine, ABD'ye giderken uğrayacağı

İstanbul'da bir yemek verilmiştir. Yemeğe geniş bir çevreye sahip ve aynı zamanda Heck'in dostu olan MİT elemanı 613/106 da davet edilmiştir. Amerikalıların çoğunluğu teşkil ettiği davete ayrıca Yunanistan'ın İstanbul Başkonsolosu Nikola Karayorgo da katılmıştır. 613/106'nın bildirdiğine göre, yemek faslının ardından Duane R. Clarridge, Yunan başkonsolosla yalnız kaldıkları bir sırada Karayorgo'ya şu açıklamayı yapmıştır: "Türkiye siyasi kriz içindedir. Çok yakın bir zamanda bir ihtilal bekleniyor, bu bir an meselesidir." Nikola Karayorgo meraklanıp konuyu daha da açmak istemiş ise de Clarridge'in samimi dostu olduğu anlaşılan bir kadının yanlarına gelmesiyle konu değişmiştir. Bu dikkat çekici raporun devamı şöyledir:

> Yunan Başkonsolosu 613/106 ile yaptığı görüşmede Duane R. Clarridge'yi göstererek, Türkiye hakkındaki sözlerini tekrarlamış ve "Yunanistan'da olduğu gibi Türkiye'de de bir Papadopulos'un çıkıp bu işe yön vermesi icab eder, çünkü Türkiye'de demokratik rejimi benimseyecek atmosfer mevcut değildir, bu hareket memleket menfaati bakımından yerinde olur" demiştir.
>
> 613/106, "Evet. Türkiye'de bir Papadopulos'un çıkarak bu işe bir istikamet vermesinin memleket menfaati bakımından hayırlı olacağı kanaatindeyim" diyerek Yunan Başkonsolosundan sızdırma yolu ile bilgiler almaya çalışmıştır.
>
> (...) Amerikan Konsolosunun [Duane R. Clarridge] bu şekilde Türkiye'de kısa zamanda bir hareketin olacağını ifade etmesini hayretle karşıladığını söyliyen adıgeçen [Nikolo Karayorgo] sözlerine devamla; prensip olarak Amerikalıların bu gibi hareketi evvela tasvip etmiyormuş gibi gözüktüklerini, bilahare yapılan hareket neticesi desteklediklerini], Yunanistan'da da durumun böyle olduğunu bildirmiştir.
>
> Nikolo Karayorgo, ABD Konsolosu Duane R. Clarridge'in bu ifşaatını, bir yorum olarak mı ortaya attığı yoksa herhangi bir duyuma istinaden mi konuştuğu hususu üzerinde duracağını ve bunun doğruluk derecesini anlamaya çalışacağını, bu sebeple bunu tespit gayesiyle mezkur gece adı geçen konsolosa müteaddit sondajlar yaptığını, fakat Duane R. Clarridge'in yaptığı hatayı anlayarak kaçındığını söylemiştir.[3]

NAHİT İMRE VAKASI

Clarridge hadisesinden yaklaşık 4 ay sonra Türkiye önce 9 Mart darbe teşebbüsünü, ardından da 12 Mart Muhtırası'nı yaşayacaktı. Muhtıradan sonra iki dönem Nihat Erim, bir dönem de Ferit Melen'in başkanlığında partiler üstü-teknokrat hükümetler işbaşına geldi. Melen hükümeti

3 MİT Arşivi.

döneminde 1968'den beri devam eden büyük bir casusluk davası nihayet sonuçlanıyordu. Sonradan hapis cezasına çevirilecek olsa da, 30 Haziran 1972'de idama mahkum edilen kişi Nahit İmre adlı bir Türk vatandaşıydı. Peki Nahit İmre kimdi ve suçu neydi?

Tanınmış siyasetçi, akademisyen ve bürokratlardan oluşan İmre ailesinin bir ferdi olarak 1919 yılında İstanbul'da dünyaya geldi Nahit İmre. Galatasaray Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'ni başarıyla bitirdi ve 1941 yılında çalışma hayatına atıldı. 1942'de Maliye Bakanlığı'nda müfettiş yardımcısı olarak memuriyete başladı ve 1945'te Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı'nın Paris'te faaliyet gösteren Türk Temsil Heyeti'ne tayin oldu. 1961'de Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdür Yardımcısı olarak tayin edildi. Kariyer basamaklarını tırmanan İmre, Aralık 1967'de ise NATO Maliye Baş Kontrolörlüğü gibi son derece önemli bir mevkiye getirildi.

Fakat kariyeri oldukça parlak bu başarılı Türk maliyecisinin ciddi bir zaafı vardı: Kumar. 1950-1951 yıllarında Paris'te "Angel" isimli bir kumarhaneye çok sık gitmeye başlamış ve burada kendisine zimmetlenmiş olan Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı'nın paralarını kaybetmişti. Nahit İmre'nin kumarda kaybettiğini telafi eden ise memur emeklisi babası Hilmi İmre olmuştu. Hilmi Bey, oğlunu beladan uzak tutmak ve aile adlarının kirlenmememesi için şahsına ait bir arsayı satmıştı. Fakat onun bu çabası yalnızca günü kurtarmaya yetecekti. Çünkü oğlunun sadece kumara değil, lüks yaşama karşı da zaafiyeti vardı. Yurtdışı görevlerinden borçlu olarak dönmeyi adeta alışkanlık haline getirmişti.

Onun bu zaafı, bulunduğu kritik konum dolayısıyla uzun süre gizli kalamazdı. 1958 yılında, İmre'nin kumar ve lüks yanında paraya olan düşkünlüğünü ilk tespit eden Yugoslav istihbarat teşkilatı olacaktı. İmre, Ankara'da Dışişleri Bakanlığı'nın koridorlarında Dışişleri Bakanlığı'nın Ticaret Dairesi'nden bir memur vasıtasıyla Yugoslavya'nın Ankara Büyükelçiliği Müsteşarı olarak takdim edilen Colman adında birisiyle tanıştırılacak ve böylece İmre'nin 1970'lere uzanan hikayesi başlayacaktı.

O sırada İmre, bu tanışmanın kendisini casusluk faaliyetlerine adım adım yaklaştırdığının farkında değildi. Colman önce İmre'nin göreve yatkınlığını denemek için ona ücreti mukabilinde tercüme yapıp yapmayacağını sordu. Olumlu yanıt aldıktan sonra İmre'ye ticaretle ilgili 120 adet Fransızca metin verdi. Bir sonraki buluşmaları Ankara Güvenpark'ta olacak ve İmre tercümeleri Colman'a verirken, Colman da kapalı bir zarfı İmre'ye teslim edecekti. Böylelikle ikili arasında güvene dayalı ilişki başlamış oluyordu. Kısa süre sonra Colman, İmre'den bu defa Yugoslavya ile ilgili

birtakım tarihi ve güncel metinleri çevirmesini istedi. İmre de kabul ederek para karşılığı bu çevirileri yapmaya devam etti. İlerleyen süreçte Colman'ın Türkiye'den ayrılık vakti gelip çattıysa da Yugoslavların İmre'yi bırakmaya niyetleri yoktu, çünkü ona yaklaşma amaçları farklıydı. Bu sebeple Colman Türkiye'yi terk ederken İmre'yi bir başka görevliye devrederek ilişkinin devamını sağlama aldı.

Bu yeni görevli, İmre'nin Avrupa Amme Hizmetleri İstişare Komitesi ile Avrupa Konseyi gibi prestijli kuruluşlarda çalışması nedeniyle sık sık Paris ve Strazburg'a yaptığı seyahatlerini çalıştığı istihbarat servisi için bir avantaja dönüştürmek istiyordu. Yaptığı planlama doğrultusunda İmre'den Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı ile aynı binada faaliyet gösteren NATO Türk Delegasyonu Arşivi'nden doküman temin etmesini istedi. Soğukkanlılığıyla bilinen İmre'nin söz konusu arşivden temin ettiği dokümanlar yanında Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı hakkında derlediği bilgileri bu görevliye iletmesi fazla vakit almadı. İmre, milli bayramları dolayısıyla Yugoslav Elçiliği'nde verilen bir resepsiyona davet edildi ve bu defa da bir başka görevliye devredildi.

İmre, 1964 yılının Ağustos'unda, Türkiye'nin Roma Büyükelçiliği Mali Müşavirliği görevine atanmasına rağmen Yugoslavya istihbaratı ile ilişkisini koparmamıştı. İmre'nin o dönem Basın ve Kültür İşleri Sorumlusu Birinci Kâtip maskesi ile Yugoslavya'nın Roma Büyükelçiliği'nde görev yapan bir istihbarat subayıyla yollarının kesişmesi rastlantı olabilir miydi?

Kariyer basamaklarını hızla tırmanan ve NATO Baş Murakıplığı gibi kritik bir göreve getirilen İmre, "Orsini" kod adını kullanan bu istihbaratçı ile temaslarını devam ettirdi. Yakalanmasına kadar geçen süre zarfında Yugoslav istihbarat teşkilatından binlerce dolar almış ve karşılığında NATO, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı ve Avrupa Amme Hizmetleri Komitesi'nin çeşitli gizli dokümanlarını vermişti. Bunların yanında Dışişleri Bakanlığı'nda çalışanlar, Dışişleri Bakanlığı üzerinden MAH'ta görev alanlar, Dışişleri Bakanlığı Telsiz ve Şifre Dairesi'nin bakanlık içindeki konumu, Türkiye'nin ortak pazara girme teşebbüsü ve safahatı, 27 Mayıs darbesi, Türkiye'nin imzaladığı ticari antlaşmalar, İsrail, Mısır ve İran'a tatbik edilen ticari tediye rejimi ve tatbikatıyla ilgili birçok bilgiyi Yugoslavlara sızdırdı.

İmre'den ayrıca Yugoslavya'yı doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren konularda da bilgi istenmişti. O da Türkiye'nin Romanya, Yunanistan ve Batı Almanya ile imzaladığı emlak antlaşmaları, Yunan emvali ve bloke paraları hakkındaki Türk politikası, 1962 yılında Yugoslavya ile yapılan yıllık ticaret ve Yugoslavya'da el konulan Türk emvali ile ilgili tazminat anlaşmaları ve benzeri konularda topladığı bilgi ve belgeleri Yugoslav servisiyle paylaştı.

NATO Genel Sekreterliği tarihindeki en önemli Doğu Bloğu casuslarından kabul edilen İmre'yi farklı kılan husus, İmre'nin Yugoslav servisinin yanı sıra yine Doğu Bloğu'nda yer alan Romanya servisine de hizmet vermesiydi. İmre'nin Rumenlerle teması 1960 yılının sonuna rastlıyordu. Romanya'nın Ankara Büyükelçiliği'nde basın ataşesi maskesiyle görev yapan bir istihbaratçı İmre'yi Romanya hesabına casusluk yapması için angaje ediyor, İmre de Yugoslavya örneğinde olduğu gibi Rumen istihbaratçılarla da maddi menfaat sağlama temelinde ilişkisini sürdürüyordu. İmre, Rumen istihbaratı hesabına çalıştığı süre zarfında Yugoslav istihbaratçılara verdiği bilgi ve dokümanların birer kopyasını Rumenlere teslim etmiş, karşılığında da ABD doları olarak ciddi bir miktar ödeme almıştı.

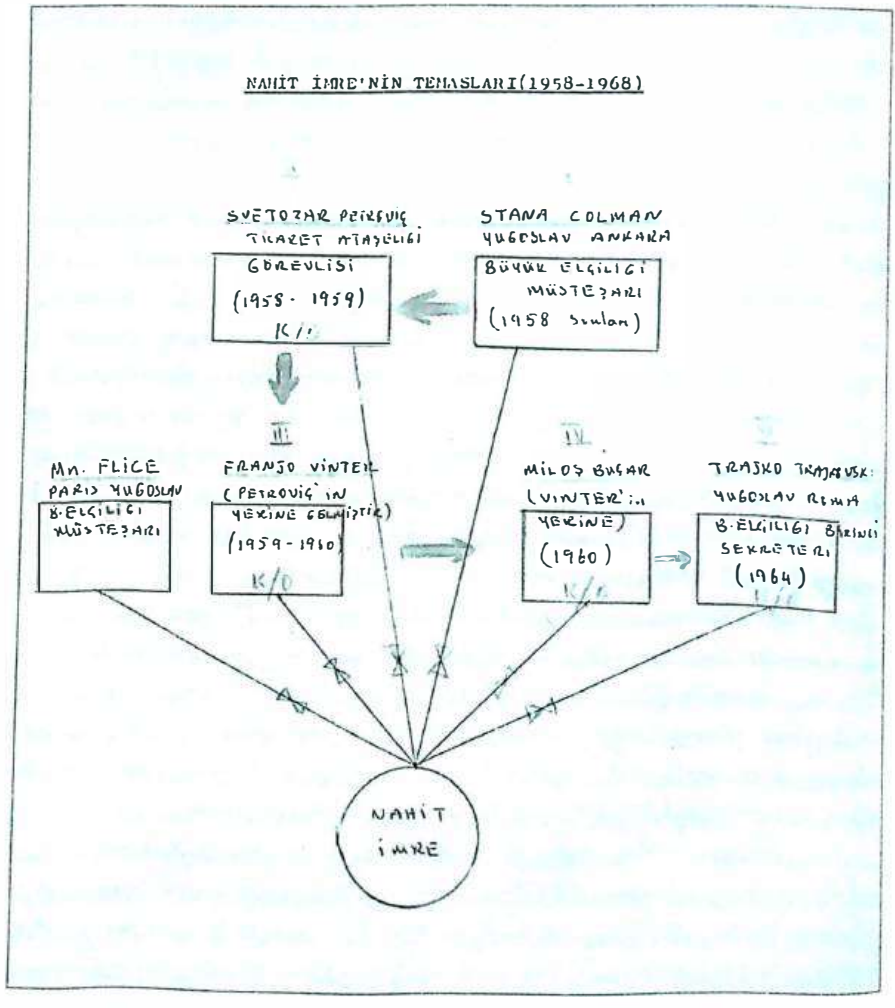

Belge 33: Nahit İmre'nin MİT tarafından yapılan sorgusu neticesinde ortaya çıkarılan temasları (Kaynak: MİT Arşivi)

Yugoslav ve Rumenlere askeri, siyasi, idari ve mali konularda gizli veya hassas bilgiler içeren evrakların suret ve fotoğraflarını aktaran İmre'nin NATO'daki görevi esnasında nüfuzunu kullanarak her türlü evrakın kendisine verilmesini talep etmesi ve aşırı merakı bir süre sonra NATO Emniyet Teşkilatı, MİT ve Belçika servisinin dikkatine takılacaktı. 11 Eylül 1968 akşamı NATO'da fotoğrafını çektiği dokümanların filmlerini çantasına yerleştirip evine gittiği esnada Belçika emniyeti tarafından gözaltına alınacak ve kendisini sorgulayan MİT mensuplarına tüm suçunu itiraf edecekti. İlk sorgusunun ardından Türk adaletine teslim edilen İmre, 11 Aralık 1968 tarihinde tutuklandı ve yukarıda zikrettiğim gibi 30 Haziran 1972'de idama mahkum edildi. Ancak İmre'nin idam cezası 1974 yılında 16 yıl hapse çevrildi. 1985 yılında ise serbest bırakıldı.

4 YILDA 6 MÜSTEŞAR

1973 yılında, 12 Mart Muhtırası sebebiyle kesintiye uğramış demokratik sisteme tekrar dönülecekti. 1973'teki genel seçimlerden Bülent Ecevit Başbakan olarak çıkmış ve 1974'te görevine başlamıştı. 12 Mart Muhtırası'ndan 1974'e kadar Türk siyasetiyle aynı ölçüde MİT de savrulmuştu.

İlk olarak, 23 Temmuz 1971'de Fuat Doğu görevinden alınarak Genelkurmay Teftiş Heyeti Üyeliği'ne atandı. Doğu'nun yerine 2 Ağustos'ta Nurettin Ersin geçti ve görevini 25 Temmuz 1973'e kadar sürdürdü. 6. Kolordu Komutanlığı'na atanan Korgeneral Nurettin Ersin'den sonra MİT Müsteşarlığı'na gelen isim 27 Şubat 1974'e kadar Müsteşar Vekili olarak görev yapacak olan 6. Zırhlı Tugay Komutanlığı'ndan Bülent Türker oldu. Türker'i takiben kurumun başına Emekli Koramiral Bahattin Özülker geçti fakat sadece 7 ay görevde kaldı. Özülker, 26 Eylül 1974'te Bölge Dinleme Müdürlüğü'nü denetimlerinde kendisine yapılan brifing esnasında kalp krizi geçirerek hayatını kaybetti. Bu sebeple yeni müsteşar Emekli Orgeneral Hamza Gürgüç 25 Kasım 1974'te göreve gelene kadar Bülent Türker MİT Müsteşarlığı görevini vekaleten tekrar yürütmüştür.

YENİMAHALLE

1974 yılının MİT açısından bir önemi teşkilatın Yenimahalle'deki yerleşkesinin hizmete açılması ve teşkilat ünitelerinin yavaş yavaş bu yerleşkeye geçmeye başlamasıdır. MAH ve daha sonra MİT'in Yenimahalle açılana kadar birçok adresi olmuştur ve bu fiziksel yapılar üzerinden dahi MİT tarihini ana hatlarıyla okumak mümkündür.

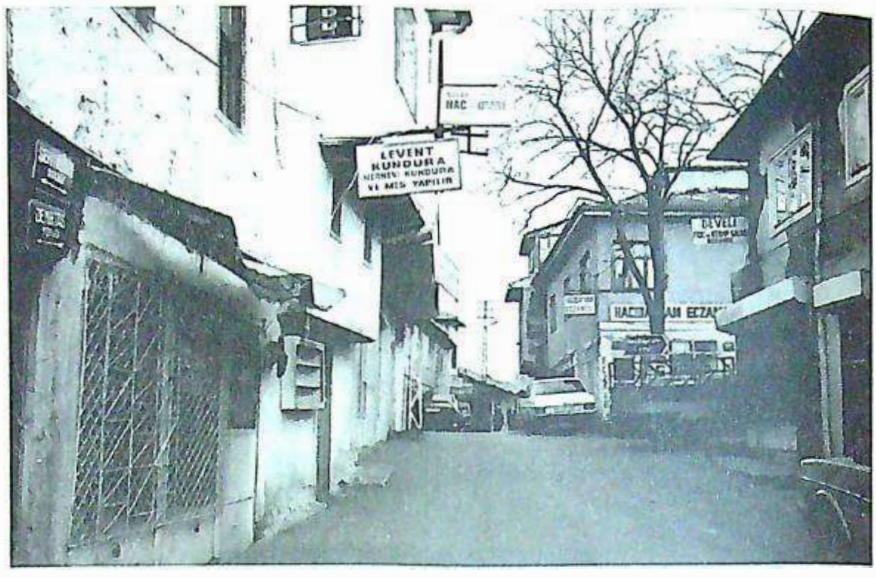

Görsel 9: Şehit Keskin Sokak'tan genel görünüm (Kaynak: MİT Arşivi)

MAH, Kasım 1926'da Ulus/Hacı Bayram Camii civarında bulunan Şehit Keskin Sokak'taki 14 numaralı, teşkilatın kendisi gibi küçük, iki katlı ve beş odalı ahşap bir binada faaliyet geçmişti. Personel sayısında kısa süre içinde artış yaşandığı için merkez, Ulus/Işıklar Caddesi'ndeki Kemal Gedeleç Apartmanı'na taşınmıştı. Kemal Gedeleç Apartmanı üç katlıydı. Her katta dört odası ve birer salonu vardı. MAH, 1934'te binanın yıkılarak

Görsel 10: Şehit Keskin Sokak'ta MAH'ın ilk binasının bulunduğu yer (Kaynak: MİT Arşivi)

Görsel 11: MAH ve MİT'in geçmişte Ankara'da kullandığı bir bina (Kaynak: MİT Arşivi)

yerine Kızılay tarafından bir han yapılması kararlaştırılana kadar bu binadan faaliyetlerini yürüttü. Daha sonra, İstiklal Caddesi üzerindeki Gençlik Parkı karşısında, eski Anadolu Ajansı (AA) ve Merkez Komutanlığı binaları hizasındaki Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait binaya taşındı. Ankara Merkez Amirliği hariç, MAH'a bağlı tüm şubeler, atölyeler, matbaa ve erat bölümü bu binaya yerleşti. Bu bina esasen Vakıflar Genel Müdürlüğü

Görsel 12: MAH ve MİT'in geçmişte Ankara'da kullandığı bir bina (Kaynak: MİT Arşivi)

Görsel 13: MAH ve MİT'in geçmişte Ankara'da kullandığı bir bina (Kaynak: MİT Arşivi)

tarafından 1920'li yıllarda resmi kurumların konut açığını kapatmak için İstiklal Caddesi üzerindeki bir bahçe içinde yaptırılan 11 konuttan biriydi. 1942'ye gelindiğinde, yani İkinci Dünya Savaşı sırasında MAH, buradaki villa tip konutlardan birini daha Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden kiraladı. Konutun üst katı MAH reisine, alt katı ise espiyonaj faaliyetlerinden sorumlu A Şubesi ile teknik konulardan sorumlu D Şubesi'ne tahsis edildi.

Görsel 14: MAH ve MİT'in geçmişte Ankara'da kullandığı bir bina (Kaynak: MİT Arşivi)

Görsel 15: MAH ve MİT'in geçmişte kullandığı II. Evkaf Apartmanı (Kaynak: MİT Arşivi)

NATO'ya uyumlanma sürecinde MAH büyümeye devam ettiği için 1953 yılında II. Evkaf Apartmanı'ndan da daireler kiralandı.

Bunların yanında 1953'ten itibaren ihtiyaç duyuldukça vakıf binaları yanında Ankara'nın çeşitli semtlerinde yeni yer ve binalar kiralanarak MAH ve daha sonra MİT'in konuş yerleri genişletildi. O kadar ki sadece Ankara'da tutulan bina sayısı 20'nin üzerindeydi. Yeri gelmişken,

Görsel 16: MİT'in artık kullanmadığı Yenimahalle Yerleşkesi (Kaynak: MİT Arşivi)

Görsel 17: MİT'in artık kullanmadığı Yenimahalle Yerleşkesi (Kaynak: MİT Arşivi)

1964-1970 yılları arasında Kara Harp okulu binasının da bazı MAH ve MİT birimleri tarafından geçici yerleşke olarak kullanıldığını not edelim.

Aslında tüm bu süreç, MAH'ın ve devamı olarak kurulan MİT'in dağınık bir yapıya sahip olduğunu, ancak giderek büyüdüğünü ve büyüme trendine yönelik ihtiyaçların geçici çözümlerle karşılandığını gösteriyor. 1965 tarihli MİT Kanunu'ndan sonra bu soruna bir çözüm bulmak üzere

Görsel 18: MİT'in artık kullanmadığı Yenimahalle Yerleşkesi (Kaynak: MİT Arşivi)

teşkilat yetkilileri arayışa girecekti. Çünkü teşkilata verilen görevleri mevcut fiziki yapılar sağlıklı bir şekilde desteklemiyordu. 1966'ya gelindiğinde, MİT'e bağlı olarak faaliyet gösterecek Elektronik Kontrol Başkanlığı için Ankara'da inşa edilecek tesislere yer temini arayışı sırasında Yenimahalle'deki araziyle karşılaşıldı. Ardından bu arazinin Elektronik Kontrol Başkanlığı için bir nüve istasyon olarak değil, tam teşekküllü ve MİT Müsteşarlığı'na ait bütün tesisleri içeren büyük bir istasyon haline getirilmesine karar verildi. Yerleşkenin yapımına 1968'de başlandı. 1974'te inşaat büyük oranda bitti. Ancak bazı hukuki ihtilaflar dolayısıyla yerleşke içindeki bazı bölgelerin tamamlanması 1978'e kadar sürdü. Ankara'daki tüm birimlerin burada toplanması ise 1980'lerin ortalarını bulacaktı.

BİR MUHASEBE

Yenimahalle yerleşkesinin açıldığı sene Türk dış politikası ve güvenlik siyaseti için de bir milattı. 1974'te Türkiye Kıbrıs'a müdahale etmiş ve harekatın ikinci aşamasına tepki olarak ABD Türkiye'ye yönelik silah ambargosu kararı almıştı. Karar aynı yılın Aralık sonunda onaylanmış ve Ocak 1975'te uygulamaya konmuştu. Ankara'nın bu karara tepkisi de sıradan bir tepki olmayacaktı. Türkiye önce ABD ile 1969'da imzalanan Ortak Savunma İşbirliği Anlaşması'nı tek taraflı olarak askıya aldı. Ardından ülkedeki Amerikan üslerinin faaliyetlerini durdurdu. Dahası, ABD'ye ait bazı istihbarat toplama üslerini de kapattı.

QR KOD 4

Ambargonun olumsuz etkileri açıktı. Bununla beraber Amerikan ambargosu Türk savunma sanayii ve güvenlik sektöründe yeni bir değerlendirme yapma imkanını da beraberinde getirdi. Peki artık neredeyse 10 yaşına gelmiş MİT bu dönemde ne durumdaydı? 1965 yılında çıkan 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu sağlıklı bir şekilde uygulanabiliyor muydu? MAH'ın MİT'e dönüştürülmesi ne işe yaramıştı? Şimdi biraz bu sorulara odaklanalım.

1974 yılının son çeyreğinde tecrübeli istihbaratçı Emekli Orgeneral Hamza Gürgüç MİT Müsteşarı olarak atanmıştı. Bu suretle 1971'den beri müsteşarlık makamında yaşanan hızlı değişimlere bir süreliğine ara verilmiş oluyordu, zira Gürgüç teşkilatın başında yaklaşık dört sene kalacaktı. Yeni MİT Müsteşarı, 1967'de Korgeneral rütbesiyle Genelkurmay CENTO Türk Askeri Temsilciliği, 1968'de Genelkurmay İstihbarat Başkanlığı, 1969'da 8. Kolordu Komutanlığı, 1970'te Orgeneral rütbesiyle Yüksek Yüksek Askeri

Şura (YAŞ) Üyeliği ve son olarak da 3. Ordu Komutanlığı görevlerinde bulunmuştu. Eylül 1974'te emekliye ayrılmasının ardından 25 Kasım 1974'te MİT Müsteşarı olarak göreve başlamıştı. Gürgüç'ün geldiği sırada karşılaştığı tablo hiç de iç açıcı değildi. Kendisinin de belirttiği gibi MİT'te MAH döneminden kalma bazı alışkanlıklar devam ediyordu ve 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu birçok yönden kağıt üzerinde kalmıştı.

MİT, en büyük sorunlarından birini 27 Mayıs darbesinden sonra kurulan MGK ile yaşıyordu. MGK'da MİT'e ayrılan sınırlı sürelerde MGK üyelerini gereğince bilgilendirmek mümkün değildi. Ayrıca toplantılardan önce hazırlanan detaylı raporlar Başbakan tarafından kurulun sivil üyelerine ve Genelkurmay Başkanı tarafından da kurulun asker üyelerine genellikle gösterilmiyordu. Hamza Gürgüç, bu yüzden Milli Güvenlik Kurulu'nun "Güvensizlik Kurulu" haline geldiğini düşünüyordu.

MİT açısından daha kötüsü ise MGK gündemlerinde teşkilattan sadece dahili olaylara ait bilgi istenmesiydi. 644 sayılı kanuna göre stratejik istihbarat değerlendirmesi yapmak da MİT'in göreviydi ancak 2000'li yıllara kadar MGK takdimlerinde MİT'ten hemen hemen sadece güvenlik istihbaratına ait bilgiler alınacaktı.

MİT, MGK yanında Genelkurmay Başkanlığı ile de sorunlar yaşıyordu. Genelkurmay Başkanlığı darbe dönemleri haricinde de MİT'teki muvazzaf silahlı kuvvetler kadrosunda, teşkilattaki yöneticilere danışmaya gerek duymadan değişiklik yapma alışkanlığını sürdürüyordu.

MİT'in darbelerle birlikte neredeyse tamamen askeri emir komuta zinciri altına alınması, teşkilatın hükümetlerle de arasına güvensizlik sokuyordu. Bu sebeple hükümetler MİT ile yakın ilişki kurmayı tercih etmiyorlardı. Bu güvensizlik de istihbari ihtiyaçları karşılamak için hükümetleri farklı arayışlara götürebiliyordu. Örneğin 1973'te çıkan bir kararnameyle, Türkiye'deki aşırı akımları ve güvenlik konularını inceleyerek sonucu Bakanlar Kurulu'na sunmak üzere, Başbakan'ın görevlendireceği bir devlet başkanı yardımcısı veya başbakan yardımcısının riyasetinde Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim ve Çalışma Bakanlıklarından birer temsilciyle birlikte bir MİT temsilcisinden oluşan bir kurul görevlendirilmişti. Ancak bu kararname 644 sayılı kanunla bağdaşmıyordu; kanunda MİT'in bilgi vereceği makamlar arasında böyle bir kurul yoktu. MİT yetkililerinin bir Bakanlar Kurulu toplantısı sırasında konuyla ilgili itirazlarını dile getirmelerinin ardından kurulla teşkilatın ilişkisi sonlandırıldı.

Görüldüğü üzere 1960'tan 1980'e uzanan süreçte MİT, hem MGK hem de sivil idarenin neredeyse sadece iç güvenlik konularında yararlanmakla yetindiği bir teşkilat halini almıştı. Halbuki MİT, yurtdışı teşkilat

yönünden zayıf olsa da önemli stratejik istihbarat çalışmalarına imza atıyordu. Dahası birçok ülke servisiyle işbirliği yapıyordu. ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya ile ikili, İsrail ve İran ile üçlü ilişkileri vardı. Bunların yanında CENTO'nun "Yıkıcı Faaliyetlerle Mücadele" ofisinde ve NATO'nun komünizm ile ilgili özel komitesine üye olarak yer alıyordu. Fakat MİT'in bağlantılarından devlet neredeyse hiç yararlanmıyordu. Aslında bu durum MİT ile Dışişleri Bakanlığı arasında da uyumlu bir çalışma veya ilişki olmadığını gösteriyordu.

Yine de MİT, kendisine çizilen sahada sınırlı da olsa istihbarat diplomasisi faaliyetleri yürüterek hedef ülkelere etki etmeye çalışıyordu. Örneğin İsrail servislerine, ABD'deki İsrail lobilerinin Türkiye aleyhine çalışmalarının ikili ilişkiler ötesinde İsrail'e verebileceği zararlar hatırlatılıyordu. İran ile yapılan işbirliğiyle Türkiye karşıtı faaliyet yürüten Ermeniler ve Kürtlerin Türkiye aleyhindeki çalışmalarının zararlı etkisinin hafifletilmesine katkı sağlanacaktı. ABD'deki Rum ve Ermeni lobilerinin faaliyetlerinin Türk-Amerikan ilişkilerine zarar verdiği CIA yetkililerine servis toplantılarında zaten sık sık dile getirilen hususlardandı.

Dışişleri Bakanlığı gibi İçişleri Bakanlığı ile de ilişkiler olması gereken düzeyde değildi. MAH'ın kuruluşundan beri bir türlü tesis edilemeyen sağlıklı kurumlararası ilişki 1965'ten sonra da düzelmemişti. Örneğin Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun. 9. maddesi MİT'e zabıta (kolluk) yetkisi tanımasına karşın MİT personeli bu yetkiyi sadece istihbarata karşı koyma (İKK) faaliyetlerinde kullanabiliyordu. Dolayısıyla MİT, İKK faaliyetleri haricinde zabıta yetkilerine ihtiyaç duyduğunda polisle çalışmak zorundaydı. Gelgelelim, 1970'lerde hem İçişleri Bakanlığı hem de MİT birbiriyle işbirliği yapmaya istekli değildi. İçişleri Bakanlığı yurtiçindeki sorunları kendi sorumluluk sahasında gördüğü ve MİT de bu dönemde polis içinde ideolojik bölünmüşlük tespit ettiği için iki kurum ne birbiriyle bilgi paylaşmak ne de işbirliği yapmak istiyordu.

MGK, Genelkurmay, Başbakanlık, Dışişleri ve İçişleri Bakanlığı gibi kurumlarla süregelen bu sorunlu ilişkiler yumağı MİT'in 644 sayılı kanunla kendisine verilen koordinasyon görevini yerine getiremeyeceğinin de açık kanıtıydı. MİT, koordinasyon konusuna açıklık getiren kanunun 8. maddesine işlerlik kazandırmak amacıyla 1966'dan itibaren bakanlıklar ve resmi kurumlar nezdinde girişimlerde bulunuyor ve toplantılar yapıyordu. 20 Aralık 1967'de başbakan imzasıyla yayımlanan bir genelgeyle, bakanlıklar ve resmi kurumların kendi bünyelerinde istihbarat görevini yerine getirebilecek üniteleri kurmaları, bu ünitelerin istihbarat görevini asli görev olarak kabul etmeleri ve ünitelerde görevli memurların MİT

Müsteşarlığı tarafından eğitilecekleri duyurulmuştu. Bu amaçla 1968 yılında 12 gün süreyle seminerler düzenlenmişti.

Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu'nun (MİKK) görev ve yetkileriyle ilgili talimat ise ancak 1969'da çıkarılmış ve kurulun 3 ayda bir toplanması karara bağlanmıştı. Ancak bazı bakanlıklar ve resmi kurumlarda üniteler bir türlü kurulmadığı ve kurulan ünitelerin de bilgileri nadiren paylaşması dolayısıyla milli istihbarat koordinasyonu bir türlü verimli ve sağlıklı bir şekilde işletilemiyordu. Çözüm MİKK talimatının 1972'de değiştirilmesinde görülmüş ve yeni talimat kapsamında MİT personeli 1973-74 yıllarında 9 kurum ve kuruluştan 404 personele eğitim vermiştir. Fakat sorunlar, büyük oranda, olduğu gibi devam etmiştir.

Sistemin işlememesinde MİKK talimatlarının açık hükümler ifade etmesine karşın kanuni niteliği haiz olmamasının yanında, bakanlık ve resmi kurumların kuruluş ve görev kanunlarında istihbarat kuruluşları ve isihbarat faaliyetleriyle ilgili hükümlerin bulunmaması en önemli faktörledendi. Bu yüzden de MİT'te büyük bir reorganizasyonun yapıldığı 1976'da Bakanlar Kurulu kararı ile her bakanlık ve resmi kurumun kendi bünyesinde istihbarat ve istihbarata karşı koyma ünitelerini kurmaları hukuken karara bağlanmıştı. Böylece sistemin bir nebze işler hale gelmesi umuluyordu.

Özetle anlattığımız tabloya bakarak 1960-1980 arasına dair birkaç genelleme yapmak mümkün görünüyor. Bir kere, 27 Mayıs darbesiyle teşkilata çekidüzen verdiklerini düşünenler MİT'i esasen vesayetlerine dönük tehlikelere karşı koruyacak bir araç olarak görüyorlardı. Türkiye'deki güvenlikçi atmosfer ve Soğuk Savaş bloklaşması da MİT'in giderek daha fazla içeriye dönmesine yol açıyor ve MGK tarafından teşkilattan talep edilen bilgi ve analizler, içe dönük bakışın tahkim edilmesine yol açıyordu. MİT'in emir komuta içinde görülmesi doğal olarak teşkilatla sivil siyasi irade arasında güvensizlik üzerine kurulu mesafeli bir ilişki meydana getiriyordu. Bunun çıktısı olarak MİT, uzun yıllar siyasi himayeden mahrum kalacaktı. Öte yandan siyasi iradenin destek vermediği MİT'e askeri bürokrasinin de sahip çıktığı söylenemez.

Bu kritik sorunlara ve teknolojinin gelişmesi dolayısıyla giderek artan teknik istihbarat açıklarına karşın MİT'in faaliyetlerini durdurup sorunlarını çözme şansı yoktu. 1960'lardan 1980'e kadar teşkilat yukarıda anlattığım gibi büyük oranda yurtiçiyle, bu bağlamda da sübversif faaliyetler kapsamında aşırı sol, aşırı sağ, dini istismar grupları ve azınlıklarla ilgilenebildi.

1970'lerin ikinci yarısında, sözünü ettiğim gruplardan özellikle aşırı solun TSK'daki etkisine dikkat kesildi. Kara, deniz ve hava kuvvetleri personelinin Marksist-Leninist yapılarca nasıl ele alındıkları, ne şekilde

yönlendirildikleri ve ne amaçla kullanıldıklarıyla ilgili çok sayıda rapor tanzim etti. Subay, astsubay ve askeri öğrencilerle ilgili MİT tarafından elde edilen istihbarata karşın Genelkurmay Başkanlığı tarafından TSK'da bir türlü tedbir alınmadığı bizzat Hamza Gürgüç tarafından dile getirilmiştir. Yoksa darbeye giden yolun taşları mı döşeniyordu?

12 EYLÜL'E DOĞRU

1978'de Türkiye'de mali ve iktisadi durum günden güne kötüye gidiyordu. Anarşi gün geçtikçe artıyordu. Ülkedeki yaygın şiddet hareketleri, 1978 sonunda birçok ilde sıkıyönetim ilan edilmesine neden olacaktı. Ülkedeki istikrarsızlıktan MİT de nasibini aldı. Hamza Gürgüç'ten sonra 13 Temmuz 1978'de MİT Müsteşarlığı görevini üstlenen Adnan Ersöz, sıkıyönetim sırasında istihbarat değerlendirmesini yapamadığı gerekçesiyle suçlanınca görevinden istifa etmiş ve yerine MİT'te daha önce iki kere bu görevi yapmış olan Bülent Türker gelmişti.

1970'lerin sonlarında uluslararası sistemde de ciddi kırılmalar yaşanıyordu. SSCB, Afganistan'a girmişti. İran'da şah rejiminin yerini İran İslam Devrimi alıyordu. Bu gelişmeler ABD'yi endişelendiriyordu. Uzun yıllardır siyasi, toplumsal ve iktisadi sorunlarla boğuşan Türkiye'deki rejimin stabil kalabilmesi NATO ve ABD menfaatleri açısından artık daha da kritik hale gelmişti.

"SİYASİ KANADIN ARIZALI ÇALIŞMASINI DÜZELTMEK"

Tam da bu sıralarda, 3 Eylül 1979'da MİT Müsteşarlığı'ndan İstanbul ve Bölgesi Daire Başkanlığı'na bir talimat verilecekti. Talimatta Avrupa Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü tarafından finansmanı sağlanan "Türkiye'nin Müttefikleri ile Güvenlik Sorunu, Türkiye-AET İlişkileri, Türkiye'de Milliyetçiliğin ve Komünizmin Gücü" gibi başlıkları kapsayacak bir seminerin 10 Eylül'de İstanbul/Tarabya Otel'de yapılacağı belirtiliyordu. Başkanlığını CIA ve diğer Amerikan istihbarat servisleriyle yakın ilişkili RAND Corporation'dan Prof. [Albert] Wohlstetter'in yapacağı seminere birçok önemli kişi katılıyordu. Bu isimler arasında Amerika Savunma Bakan Yardımcısı ve CIA mensubu George Harris vardı. Seminere katılacak bir kişi daha vardı ki 12 Eylül darbesiyle ilişkili tartışmalarda ilerleyen yıllarda Türkiye'de adı sıkça anılacaktı. Bu kişi, 1974-1977 yılları arasında ABD'nin Ankara Büyükelçiliği'nde ataşe olarak görev

QR KOD 5

yapan CIA mensubu Paul B. Henze idi. Henze, Türkiye'ye geldiği sırada ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Ulusal Güvenlik İşleri Yardımcısı Zbigniew Brzezinski'ye bağlı Ulusal Güvenlik Konseyi Özel Koordinasyon Komitesi İcra Sekreteri idi.

İşte İstanbul'da bir araya gelecek bu ekibin seminerde neler konuşacaklarını MİT Müsteşarlığı bilmek istiyor, "siyasi etkinliği sebebiyle hassas bir hedef niteliği taşıyan" Henze'in ve ayrıca karısının Türkiye'deki tüm temas ve faaliyetlerinin izlenmesini emrediyordu.

Darbeden tam bir sene önce 12 Eylül 1979'da yapılan seminerde Paul Henze'in yaptığı konuşma dikkat çekiciydi. Konuşma "Türk Toplumunda Askeri Kanadın (Ordu) Rolü" başlığını taşıyordu. Henze'in dört bölümden oluşan konuşmasının en önemli özelliği TSK'yı, özellikle İran örneği üzerinden Türkiye'deki yönetime müdahale etmeye cesaretlendirmesi ve hatta tahrik etmesiydi. MİT elemanları tarafından notları alınan konuşmanın ilk kısmında Henze şunları dile getirmişti:

> 20. asırda, yeni ülkelerden hemen hemen hiçbiri, Türk deneyinden faydalanmak şansına ermemiştir. Toplumları geliştiren ve modernize eden liderlerden Atatürk'ün anlayış ve ileri görüşlülüğünü göstermiş olanı yok denecek kadar azdır. Afrika'nın çoğu ülkelerinde askeri kanat (ordu) herhangi bir anayasal düzenin devamına karşı bir tehdit unsuru olduğunu kanıtlamıştır. Güney (Latin) Amerika'da ordu daha da uzun bir süre durulmasız (istikrarsız) bir faktör olagelmiştir. Asya'da durum daha da karmaşıktır. Fakat bu kıtada bile askeri kanadın bütünü hükümet sistemine ve topluma Türkiye'de olduğu gibi başarılı bir müdahalede bulunan bir başka ülke bulmak güçtür. Pakistan'a veya Kore'ye veya Türkiye'ye daha yakın olan İran'a bir bakın.
>
> Son 60 yılda İran ve Türkiye'deki denemeleri karşılaştırmak öğretici olacaktır. Her iki ülke Birinci Dünya Savaşı sonunda benzer buhranlı durumda idiler. Her iki ülkede milli itibarın yeniden kazanılmasını amaçlayan liderlik ordudan çıkmıştır. Fakat Rıza Şah, eski rejimin çatısını muhafaza etti ve bir handeanlık kurdu. Atatürk yüzünü batıya çevirdi, yeni bir devlet kurdu ve temel reformlar yapmaya başladı. Bu reformları yaparken yeni devlette ordunun rolünü tanımladı. Bu rolün sınırlı olmakla beraber Türkiye'deki etkisinin İran'da olduğundan çok daha fazla istikrarlı ve yapıcı olduğu kanıtlanmıştır.
>
> Bir tezatı belirtmek için Türk denemelerini, çok farkları ve bazı benzerlikleri bulunan ve Latin Amerika'da çok değişik bir tutum izleyen Meksika ile karşılaştıralım. Türkiye ve Meksika; bu ikisi de hemen hemen aynı zamanda bir bozgun, durgunluk ve düşüş devresinden sonra meydana çıkmışlardır. Türkiye'de ordu, hem devrimlerin yürütülmesinde

hem de devletin gelişmesinde kati bir rol oynarken, Meksika'da ordu yok denecek dereceye düşürüldü. Her iki ülkede de liderler, siyasal ve ekonomik gelişmelerin modernleştirilmesi işlemlerini idare etmede esas araç olmak üzere bir anayasal devrim partisi kurdular. Türkiye'deki Cumhuriyet Halk Partisi, Meksika'daki PRI Partisi'nin [Partido Revolucionario Institucional] benzeridir. Türkiye'de çok partili demokrasiyi tesis çabaları 1940'lara kadar sürdü ve sonra modern politik denemelerine paralel olmayan bir ölçüde başarıldı. Tek partili otoriter devlet, çok partili hakiki bir demokrasiye dönüştü. Bu gelişmenin sağlanmasında ordunun, Türk politik sisteminde oynadığı rolün payı büyüktür. Bu rol devrimin mütevelliliğinden demokrasinin mütevelliliğine dönüştü. Demokrasi, Atatürk devriminin en yüksek noktası ve hedefi idi.

Meksika'daki gelişmeler demokratik eğilimlerden mahrum değildi. Zira demokrasi tek partinin içinde mevcut idi. Hakiki çok partili demokrasi Meksika'da yoktu ve gelmesi halinde 1920'lerin başından beri kesintisiz gelişen politik sistemi bozacağından korkuluyordu. Meksika'da esas sosyal ve ekonomik reformların hızlanması ve sosyal ve ekonomik gelişmeler Türkiye'de olduğu gibi son 20 yılda hız kazanmıştır. Her iki ülke, yeniden canlandırılan tarih şuuru ve kuvvetli milli gurur ile güç kazandı. Fakat her iki ülkede büyük ölçüde modernleşmedeki başarının sonucu olarak modern hayatın bütün avantaj ve mükafatları hızla artan nüfusu karşılayacak ölçüde vermek güçlüğü ile karşılaştılar.

Atatürk'ün Türk siyasi hayatında ordu için yarattığı rol, demokrasinin başarılarını ve modernizasyonun devamını kolaylaştırdı. Meksika siyasi hayatında mütevellit fonksiyonunu üstlenecek benzeri bir müessesenin bulunmayışı demokratik istikrarın sağlanmasını daha zorlaştırdı.

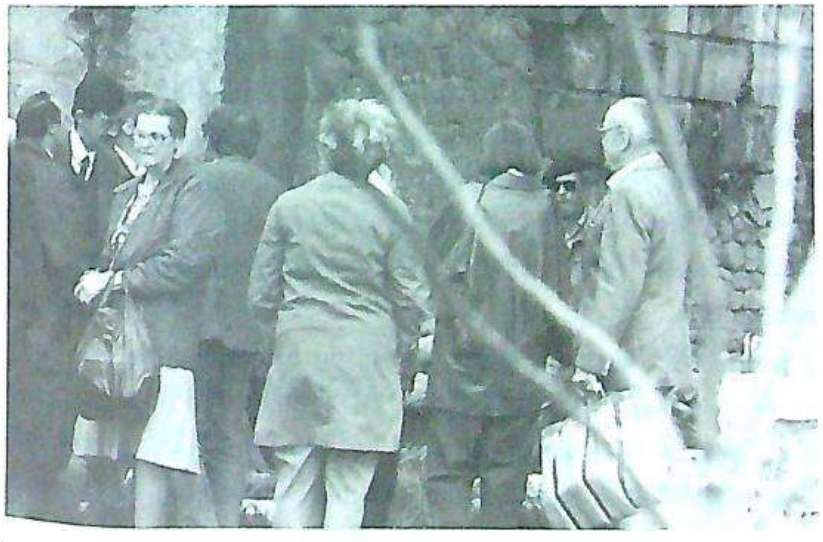

Görsel 19: CIA mensubu Paul Henze (sağdan ikinci, güneş gözlüklü ve şapkalı şahıs) ve ABD'li arkadaşları Hacı Bayram Camii civarında (Kaynak: MİT Arşivi)

> Ve biz son zamanlarda; İran'da, siyasi ve sosyal patlamanın müteessir ettiği bir devlette denge ve konrolün sağlanması için, son sığınak olan ordunun bile müdahale etmek gücünden yoksun olduğu ahvalde devam edebilecek bütünüyle lüzumundan fazla dramatik felaket gösterilerini gördük.
>
> Etiyopya ve Pakistan gibi yeteneksiz ordunun yürüttüğü hükümetlerin bulunduğu memleketlerde bile askeri liderlik bütün diğer kaynaklarının kuruduğu zaman hiç değilse siyasi işlerinin bir dereceye kadar olsun devamını sağlamıştır. Türkiye çok daha talihlidir. Ordu siyasi kanadın arızalı çalışmasını düzeltmek için iki kere müdahalede bulunmuş ve ikinci müdahale, birinciden önemli derslerin öğrenildiğini kanıtlamıştır.[4]

Tarabya'daki seminerin içeriği kadar tarihi de dikkat çekicidir. Yukarıda belirttiğim gibi seminer 12 Eylül 1979'da, yani darbeden tam bir sene önce bitmiştir. Esas ilginç olan, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren'in devlet yönetimine el koymak üzere planlamalar yapması için Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Haydar Saltık'a talimatını da Eylül 1979'da vermiş olmasıdır. Konunun elbette tartışılacak çok boyutu var ancak ben rastlantı olduğunu düşünmediğimi belirtmekle yetineceğim.

12 Eylül yaşandığı gün UNDP'den "Malik" isimli bir şahıs, ABD Büyükelçiliği'nin yeni Siyasi İşler Müsteşarı Daniel Newvarry'i arayarak Washginton'a şu mesajı iletmesini istemişti: "Operasyon tamamlandı. Her şey kontrol altındadır. ABD vatandaşlarının sakıncalı bir durumu yoktur."

Daha önceki darbe ve muhtıralarda görüldüğü üzere MİT, 12 Eylül darbesinden sonra "12 Eylül Harekatı" ile ilgili gelişmelerin peşine düşmüş; yabancı ülkelerin olayları nasıl değerlendirdiği ve darbeye karşı olanların eylemleri gibi konular MİT tarafından yakından takip edilmiştir.

12 Eylül darbesinden birkaç sene sonra, 27 Mayıs darbesinden sonra olduğu gibi, yaklaşık 18 senedir yürürlükte olan 644 sayılı Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nda düzenlemeye gidilmiş ve 1 Kasım 1983 tarih ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu çıkarılmıştır.

1 Ocak 1984 tarihinde yürürlüğe giren bu yasal düzenlemeyle daha önce Başbakanlık makamına bağlı olan MİT doğrudan Başbakan'a bağlanmıştı. Bir diğer önemli değişiklik de 1984 yılında MİT'te gerçekleştirilen yeniden yapılanmayla MAH Başkanlığı'nın kaldırılması ve görevlerinin kurulacak İç ve Dış İstihbarat Başkanlıklarına devredilmesi olmuştur.

4 MİT Arşivi.

SARAY SİNEMASI'NDA BİR CASUS FİLMİ

12 Eylül darbesinden sonra içeride tehdit olarak görülen grupların etkilerinin azalmasıyla MİT yüzünü rakip/hasım servislere daha rahat çevirir duruma gelmişti. Elbette bu faaliyetler büyük oranda Türkiye'nin Soğuk Savaş sürecinde parçası olduğu ittifak sisteminin çerçevesi içinde icra ediliyordu.

1983'teki faaliyetin hedefinde de çok da şaşırılmayacak biçimde SSCB ve daha özelde onun Ankara Büyükelçiliği'nde görevli Askeri Hava Ataşesi Yarbay Vladimir Meshcheryakov vardı. GRU mensubu Meshcheryakov, Türkiye'ye ilk defa 1974'te gelmişti. Türkçesini geliştirmiş ve Türk vatandaşlar arasında mimleme yapmaya çalışmıştı. Fakat MİT tarafından faaliyetleri 1981'de Türkiye'ye ikinci defa gelişinde kaydadeğer bulunacaktı. Meshcheryakov özellikle askeri konularda bilgi derlemeye ve bu yönde eleman temin etmeye gayret ediyordu. Ne var ki bu sırada MİT'in kendini takip ettiğinden habersizdi. MİT elemanları GRU subayının TSK Harita Genel Komutanlığı'nda görevli bir askeri personel ile yakınlık kurmaya çalıştığını tespit etmişti. Rapora göre, gazete ilanından bahsi geçen Türk subayının otomobilini satışa çıkardığını öğrenmiş ve oto pazarında kendini alıcı gibi gösterek onunla bağlantı kurmuştu. Türk subay durumdan rahatsız olsa da MİT'ten aldığı talimatlarla bu ilişkiyi kontrol altında sürdürmeye devam etti. Kontrol altındaki süre boyunca Meshcheryakov, ondan gizlilik dereceli askeri dokümanlar ve haritalar talep etmiş, o da MİT'in bilgisi dahilinde GRU subayına işe yaramayacak bazı dokümanlar temin etmişti.

MİT nihayet bir suçüstü operasyonu yapmaya karar verdi. Mekan olarak Ankara'daki Saray Sineması seçildi. 10 Ekim 1983 tarihinde ikilinin bu sinemada buluşması sağlandı. Buluşmadan önce MİT elemanları tedbirler alarak Sovyet istihbaratçının kaçabileceği tüm noktaları tutmuştu. Türk subayın Sovyet istihbaratçıya gizli bilgi ve haritaları verdiği anda operasyon gerçekleştirildi. Ancak mizansen gereği Sovyet istihbaratçıyla birlikte Türk subay da gözaltına alınmış ve kısa süreliğine de olsa casus muamelesi görmüştü. GRU istihbaratçısı diplomatik muafiyeti nedeniyle serbest bırakılmış ancak istenmeyen adam ilan edildiği için 12 Ekim 1983'te Türkiye'yi terketmek zorunda kalmıştı.

YORDAN DAMYANOV PETKOV

1980'lerde MİT, Soğuk Savaş'ın önceki dönemlerinde olduğu gibi SSCB ve peyklerine yönelik faaliyetlerine devam ediyordu. 1980'lerin ortalarında sonlandırılacak bir operasyon da Bulgar gizli servisi DS'ye (Dırjavna Sigurnost/Devlet Güvenlik Komitesi) karşı yürütülecekti. Operasyon 15 Kasım

1980 günü Yordan Damyanov Petkov isimli bir Bulgaristan vatandaşının Türkiye'ye iltica etmek ve MİT ile görüşmek istediğini İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne bildirmesiyle başlar. MİT ile irtibatlandırılan şahıs yetkililere DS görevlisi olduğunu, ancak maddi beklentilerinin karşılanmadığını ve daha konforlu bir hayat sürmek istediğini belirtir. MİT yetkilileri, Türkiye'ye Şekerspor Güreş Takımı'nın davetlisi olarak güreş müsabakaları yapacak Bulgar kafilesiyle gelen Petkov'un verdiği bilgileri dikkate alır ve 17 Kasım 1980 günü Alpullu Şeker Fabrikası tesislerine giderek, Petkov ile görüşmelerin maske altında sürdürülmesi için tesisin bir odasına yerleşirler. Görevliler burada Petkov ile dört defa toplantı yaparlar. Bu sırada Petkov MİT'e birçok bilgi vermiş ve karşılığında 5000 Leva para ister. Gelgelelim MİT görevlileri Petkov'a para vermezler. Dahası Petkov'un temasının maksatlı olabileceğini; MİT'in hedefleri ve çalışma metotları hakkında bilgi sahibi olmak ve MİT'e yanıltıcı bilgiler iletmek amacıyla yönlendirilmiş olabileceğini düşünürler ve bu sebeple 18 Kasım 1980'de Petkov'un ülkesine dönmesine göz yumarlar.

Aradan yaklaşık 6 ay geçtikten sonra, Mayıs 1981'de Bulgaristan göçmeni Ayşe Halilova'nın yine emniyet kanalıyla MİT yetkilileriyle görüşmek istemesiyle Petkov vakası yeni bir boyut kazanır. Halilova 1980 yılında MVR (Bulgaristan İçişleri Bakanlığı) tarafından angaje edilerek Türkiye hakkında bilgi toplaması istenen bir casustur ve onu Türkiye'ye haber toplamak üzere sevk eden isimse Petkov'un ta kendisidir. Petkov hem Halilova'nın hem de onun görüşeceği MİT görevlilerinin güvenini kazanmak için Halilova'ya ev ve iş telefonunu da vermiştir. Bu suretle Petkov MİT ile yeniden bir görüşme zemini meydana getirmiş ve zaten önemli bir fırsat kaçırdıklarını düşünen MİT mensupları bu defa Petkov'u değerlendirmeye, Petkov ile ilişkiyi bundan sonra Halilova üzerinden yürütmeye karar vermişlerdir.

Halilova 1982 yılı içinde Bulgaristan'a bir seyahat gerçekleştirecek ve Petkov ile bir tren istasyonunda buluşacaktı. Bu görüşmede Petkov, Alpullu'daki şüphe çekici davranışlarından dolayı Bulgaristan'a dönüşünde Tırgovişte'deki görevinden alınarak Gaborov'da görevlendirildiğini Halilova'ya söylemiş ve MİT'e iletilmek üzere kendisine bir mektup vermiştir. Halilova da mektubu 16 Haziran 1982'de pasaportunu uzatma bahanesiyle Türkiye'nin Sofya Büyükelçiliği'ne iletmiş ve Bulgar servisi hesabına çalışan birçok şahsın isimlerinin bulunduğu liste bu suretle MİT'in eline geçmiştir.

Takip eden süreçte Petkov ile temaslar sıklaştırılmıştır. MİT ile Petkov arasındaki para, talimat ve bilgi alışverişinde Halilova'nın Bulgaristan'a götürüp getirdiği ve üzerlerine gizli bölmeler yapılmış taşıma kapları, terlik, ütü, el feneri ve tornavida gibi eşya ve aletler kullanılmıştır.

Petkov ile görüşmeler uzun süre devam etti. 1984'ün ikinci yarısına gelindiğindeyse Bulgar servisinin Petkov'dan şüphelenmeye başladığı anlaşılıyor. Petkov belki de bu yüzden Ağustos 1984'te ortadan kaybolmuştu. Bunun ardından Halilova, Petkov'un onu daha önce tanıştırdığı Dimitrov adlı şahıs tarafından DS'nin istekleri doğrultusunda sevk ve idare edilmiştir. Dimitrov'un Halilova'dan istediği bilgiler arasında Türk güvenlik birimlerinde çalışan Bulgaristan göçmenleri, İstanbul ve civarındaki askeri bölgeler ve Türkiye'deki silah fabrikalarının yerleri bulunuyordu.

Gelgelelim Halilova'nın Petkov'u bırakmaya niyeti yoktu. Vazifeli olarak Türkiye'ye dönmeden önce Petkov'un evine uğramış ancak onu evinde bulamamış, telefonla da ulaşamamıştır. Daha sonraki bir gün telefon nihayet açıldığında ise ahizenin diğer ucundaki şahıs Petkov'un kendisine bir paket bıraktığını söylemiştir. Paketteki notta yazılanlara göre Petkov iki sene için Libya'ya gönderilmiştir. Halilova'nın bu bilgiyi MİT'e vermesinin ardından MİT Petkov ile Libya'da ve daha sonra da Romanya'da irtibat kurmak istemiş ancak bu mümkün olmamıştır. Petkov'dan umut kesilince Halilova ile de ilişki kademeli olarak soğutulmuş ve sonlandırılmıştır. Peki Petkov'a ne olmuştu? 1989'da MİT'e intikal eden bilgiler, Petkov'un yaşam biçimindeki aşırılıkların DS'nin dikkatini çekmesi üzerine yapılan araştırmalarda Petkov'un bir Yunan istihbaratçıyla ilişkisinin ortaya çıkması üzerine tutuklandığı yönündedir. Sorgusu sırasında Yunan servisiyle işbirliği yaptığını itiraf eden Petkov 1985 yılında casusluktan idam edilmiştir.

Petkov'un MİT'e verdiği bilgiler içinde Türkiye yanında NATO'yu da ilgilendiren kritik bilgiler bulunuyordu. Özellikle Sovyet kontrespiyonaj organlarının faaliyet esaslarıyla ilgili dokümanlar CIA'in iştahını kabartacak türdendi. Dokümanlar üzerinde yapılan incelemeler belgelerin KGB'ye ait olduğu hususunda herhangi bir şüpheye yer bırakmıyordu. Bunun üzerine CIA, MİT ile gerginlik yaşama pahasına, KGB II. Genel Müdürlüğü'ne ait dokümanların daha önce SSCB dışına çıkarıldığına şahit olmadıklarını belirterek, MİT'ten ısrarla kaynağın kim olduğunu açıklamasını istemişlerdir. Ancak MİT bu talebi sert bir şekilde reddetmiştir.

AMERİKAN SUBAY KULÜBÜ'NE SALDIRI

MİT, SSCB ve peyklerine yönelik operasyonlara devam ederken müttefiklerine yönelik üçüncü ülke operasyonlarına da izin vermek istemiyordu. MİT'in İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde doktora yapmaya gelen ve Libya İstanbul Konsolosluğu yetkilileri ile yakın ilişkisi bulunan bir doktora öğrencisini angaje etmesi bu tip bir operasyonun engellenmesini sağlayacaktı.

MİT'in öğrenciye yaklaşması, Ortadoğu'da faaliyet gösteren birçok örgütün o dönemde Libyalı lider Muammer Kaddafi tarafından finanse edilmesinden kaynaklanıyordu. Kaddafi, bölgedeki ülkelerin istikrarsızlıkları körükleyerek "yeşil kitap" adını verdiği Libya Anayasası'nı esas alan, temelde Arap sosyalizmine dayanan yönetim biçimini bu ülkelerde iktidara getirmek ve bölgesel gücünü artırmak istiyordu. Bu amaçla da başta İslam ülkeleri olmak üzere, yabancı ülkelere eğitime gönderdiği bazı öğrencileri propaganda faaliyetleri yürütmekte kullanıyordu. MİT de angaje ettiği Libyalı doktora öğrencisi vasıtasıyla söz konusu kapsamda propaganda yapmakla görevli Libya Halk Büroları ile ilgili bilgi toplamak istiyordu.

MİT, angaje ettiği Libyalı doktora öğrencisi için İstanbul Şişli'de karşılıklı iki daire kiraladı. Dairelerin birine mikrofon ve kamera, diğerine ise teknik cihazlar yerleştirildi. Libyalı öğrenci mikrofon ve kameraların yerleştirildiği dairede ikamet ediyor, böylelikle öğrencinin evine girip çıkan Libyalı memurların ve kaçakların tespit edilmesi hedefleniyordu.

Bunun yanında genç Libyalı da kendi ilişki ağı üzerinden topladığı bilgileri düzenli olarak MİT görevlililerine aktarıyordu. Gün geçtikçe performansı artarak daha nitelikli bilgiler getirmeye başlayan Libyalı genç, 16 Nisan 1986 tarihinde yapılan rutin bir görüşmede MİT yetkililerine, bir gün önce saat 11.30'da Libya Hava Yolları Bürosu'nda bulunduğu esnada, büroda görevli Mansur Ümran Saber isimli şahsın Ankara Libya Halk Bürosu'nu arayarak büronun müdürüyle görüşmek istediğini, ancak müdüre ulaşamayınca "aileniz bugün saat 00.00'da hareket ediyor" şeklinde bir mesaj bıraktığını aktardı. Libyalı genç ayrıca, saat 14 sularında Saber'in Ankara Libya Halk Bürosu ile tekrar temasa geçtiğini ve "Ankara'ya gelen kişilere para, elbise ve neye ihtiyaçları olursa temin edilsin" yönünde bir talimat ilettiğini ekledi.

MİT görevlileri bahse konu görüşmelerin normal olmadığını hemen fark etti. Onları destekler şekilde Libyalı öğrenci de konuşmada geçen "aile" kelimesinin bir terör grubunun kod ismi olabileceğini belirtti. Taşlar yavaş yavaş yerine oturuyordu: İki ay kadar önce, Kaddafi'nin akrabası olan 30 yaşlarındaki bir şahıs İstanbul Etap Marmara Otel'de birkaç hafta konaklamıştı. Aynı tarihlerde İstanbul'da kiralık bir evde kalan dört Libyalı da bu şahısla irtibatlanmış ve Kaddafi'nin akrabası 4 Libyalı'ya ABD ve NATO tesislerine yönelik keşif çalışması yapmaları için talimat vermişti. Aynı kişi daha önce de bir Amerikan askeri ile evli olan ve İstanbul/Kartal'da yaşayan bir kadından ABD ve NATO hedeflerinin tespit edilmesine yönelik hizmet almış, Mansur Ümran Saber de bu yardım karşılığında kadına video-film satışı yapabileceği bir mağaza açması için para vereceğini söylemişti. O dönem dağınık halde duran ve değerlendirilmeyen bu

bilgilerin, 16 Nisan günü MİT görevlilerince nihayet bir bütünün parçası olduğu anlaşıldı.

Libyalı doktora öğrencisinin Ankara'ya gelecek Libyalı şahıslara ilişkin verdiği eşkaller doğrutusunda MİT mensupları Ankara Esenboğa Havaalanı'nda bekleyişe geçtiler. Libya Hava Yolları ile Yunanistan'dan Türkiye'ye giriş yapan şahıslar Ali Agili Ramadan ve Rajab R. Rahomah idi. MİT ekibi havaalanından ayrılan Libyalıları takibe aldı. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi önünde araçtan inen Libyalı şahıslar ters istikamette kendilerini bekleyen başka bir araca binerek olası bir takipten kurtulmayı amaçladıysa da caddenin diğer tarafına da ekip yerleştiren MİT şahısları takip etmeye devam etti. Ulus'ta bulunan Devlet Konukevi önüne araçlarını park eden Libyalılar, bir kez daha peşlerindeki olası takip ekiplerini yanıltmak için Suriye'nin kuruluş yıldönümü için verilen bir resepsiyona katıldılar.

Libyalıların resepsiyonda bulunduğu esnada MİT görevlileri, şahısların aracına yönelik yaptıkları uygulamada küçük bir bavul içine saklanmış iki adet AK-47 piyade tüfeği ve çeşitli evraka ulaştılar. Görevliler, yakınlarda bulunan Stat Otel'in resepsiyonunda evrakın fotokopisini çektiler ve sonra da aynı şekilde tekrar araca bıraktılar.

Bir süre sonra resepsiyondan ayrılan Libyalılar araçlarına binerek bir müddet Ankara içerisinde turladılar ve Gençlik Parkı yakınlarında takibi atlatmayı başardılar. Farklı istikametlere dağılarak izini kaybettiren Libyalıları arayan MİT ekibi, ABD Elçiliği yakınlarındaki TRT binası civarında kullanıldıkları aracı buldular. Libyalılar bu sırada Çankaya'da buluna PTT ofisinin yakınlarındaki bir Suriyeli şahsın evine girmişlerdi. Bu bilgiyi MİT, teknik takip altında tuttuğu bir Suriyeli şahsın telefonunu dinlerken öğrenmişti. MİT ekipleri derhal söz konusu Suriyeli şahsın adresine yönlendirildi ve takip tekrar başladı. Ali Agili Ramadan ve Rajab Rahomah, 17 Nisan 1986 sabahında Libya Halk Bürosu Mali İşler Sorumlusu Mohammed Shaban Hassan ile Kuğulu Park'ta buluştu. MİT görevlileri, buluşmayı tespit etmelerinin akabinde söz konusu şahısların oturdukları masaya bir dinleme cihazı yerleştirmeyi başardılar ve durumu derhal MİT karargahına bildirdiler. Bu sırada operasyonu karargahtan takip eden yetkiliyse Hiram Abas'tı.

Görüşmeden ayrılan Mohammed Shaban Hassan, lacivert Kartal marka bir araç ile kısa bir süre sonra tekrar Kuğulu Park civarına geldi. Ali Agili Ramadan'ı da araca alan Hassan, Cinnah Caddesi üzerinden Amerikan Subay Kulübü'ne (ASK) doğru hareket etti. Birlikte kulüp çevresinde keşif yaptılar. ASK, Ankara'da görevli ABD'li askeri personel ve diplomatların uğrak yeriydi. Hassan ve Ramadan, keşfi tamamladıktan sonra, Ankara Sıhhiye'deki Devlet Opera ve Balesi binasının yakınında araçtan inerek

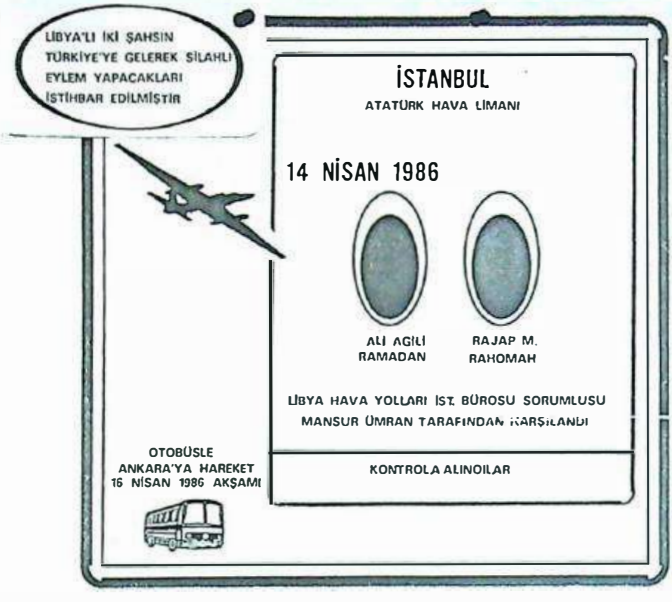

önce Libya Halk Bürosu'na, ardından da saat 14.30'da kaldıkları otele geçtiler. Ramadan ve Rahomah daha sonra Kızılay merkezindeki Gima'ya giderek, iç mekanizmasını inceledikten sonra bir el radyosunu satın aldılar. El yapımı bomba hazırlığında kullanılacağı düşünülen bu cihazı satın

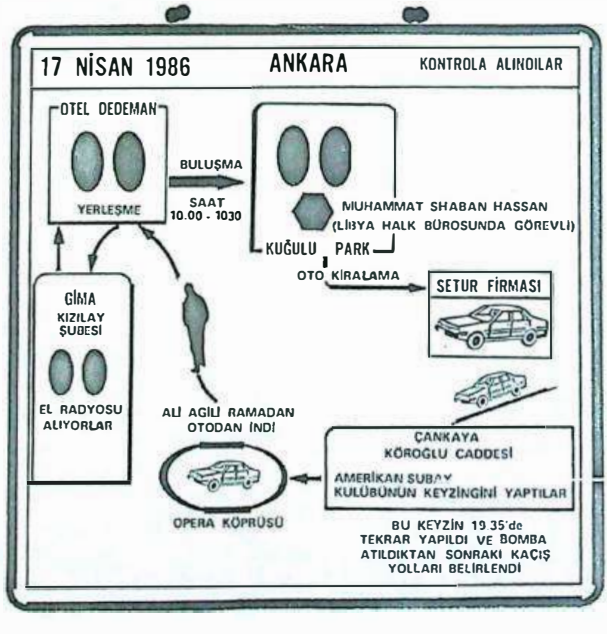

Şema 10: Amerikan Subay Kulübü'ne saldırı (1989) (Kaynak: MİT Arşivi)

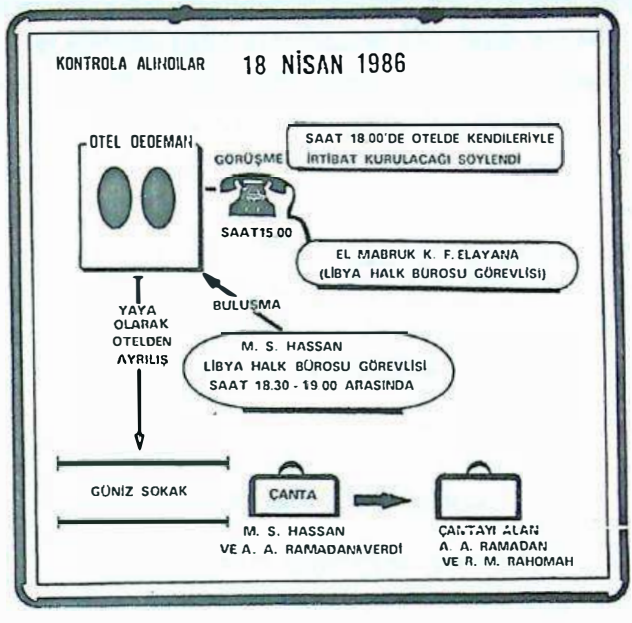

aldıktan sonra bir süre dolaşarak otele geri döndüler. Akşam saat 19.30'da tekrar otelden ayrılan Ramadan ve Rahomah, ASK çevresinde bir süre daha keşif yaptıktan sonra yemek yediler ve otele döndüler.

Kontrol altında olduklarından habersiz, saat 20.30'da ellerindeki bavulla yeniden ASK çevresinde dolaşmaya başlayan Ramadan ve Rahomah'ın

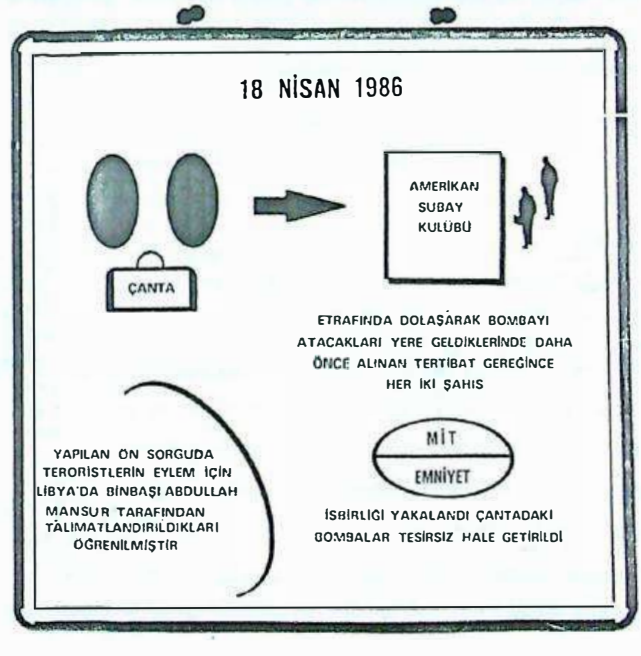

tedirgin hallerinden bir eylem gerçekleştirmeye teşebbüs edecekleri anlaşılıyordu. Bu kanaat üzerine Hiram Abas'ın telsiz emriyle operasyon başladı ve Libyalılar ellerindeki bavul içerisinde bulunan AK-47 piyade tüfekleri ve patlayıcılarla birlikte yakalandılar. Fakat teröristleri Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube Müdürlüğü'ne götüren MİT mensupları televizyonu açtıklarında bir sürpriz ile karşılaştılar: Operasyon son dakika haberi olarak basına yansımıştı. Halbuki Hiram Abas operasyon sonrasında basın mensuplarıyla görüşerek operasyonun gizli tutulması gerektiğini söylemişti. Ancak istenen olmamış ve haber sızdırılmıştı. Bu yüzden de yakalanan teröristlerle iltisaklı olduğu düşünülen İstanbul ve Ankara'daki şebeke yakalanamayacaktı.

NAİM SÜLEYMANOĞLU

MİT, 1980'lerin ikinci yarısında mesaisinin bir kısmını da yurtdışındaki Türk soydaşlara ayırmıştı. Türk yetkililer bu dönemde özellikle Bulgar Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri ve Bulgaristan Devlet Konseyi Başkanı Todor Jivkov'un Bulgarlaştırma politikasını endişeyle takip ediyordu. Jivkov'un Soya Dönüş Operasyonu'ndan etkikenen kişilerden biri de birçok spor otoritesi tarafından tüm zamanların en iyi haltericisi olarak kabul edilen Naim Süleymanoğlu (Süleymanov) idi. Irkçı politikalar kapsamında Naim Süleymanoğlu'nun ismi Naum Şalamanov olarak değiştirilmişti.

Ancak meşhur haltercinin bu zulmü kabul etmeye niyeti yoktu. Melbourne'de düzenlenen Dünya Halter Şampiyonası, söz konusu baskı politikasına karşı Türkiye'ye iltica etmesi için bir fırsat olabilirdi. Nitekim Bulgaristan Milli Takımı ile birlikte gittiği Melbourne'de Süleymanoğlu, 7 Aralık 1986 akşamında şampiyonluğunu kutladıktan sonra ortadan kaybolmuştur. 8 Aralık'ta bir Türk vatandaşı Melbourne Başkonsolosluğu'na başvurarak Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye iltica etmek istediğini bildirecekti. Oradan konu Kanberra Büyükelçiği'ne bildirilecek ve Türkiye'nin Süleymanoğlu'na mülteci statüsüyle iltica hakkı tanımaya hazır olduğu iletilecekti. Nihayet Süleymanoğlu saklandığı yerden 10 Aralık günü Melbourne Başkonsolosunun ikametgahına giderek Bulgaristan'daki zulmü protesto için iltica talebinde bulunduğunu bildirmiş ve iki gün sonra da Türkiye'ye getirilmiştir.

QR KOD 6

Süleymanoğlu'nun Türkiye'ye ilticasından sonra MİT, konunun Bulgaristan içindeki yansımalarını dikkatle incelemeye devam etti. 16 Aralık'ta

karargaha gönderilen bir raporda Süleymanoğlu'nun ilticasının Bulgaristan'da güncelliğini koruduğu, meselenin hem Bulgarlar hem de Türk soydaşlar arasında sürekli konuşulduğu dile getiriliyordu. Mahalli Bulgar basınında ise Süleymanoğlu'nu Türk gizli servisiyle yabancı bir servisin müştereken kaçırdıkları yazıyordu. Bulgarları rahatsız eden esas konu iltica hadisesinin ülkedeki Türkler arasında oldukça olumlu karşılanması ve moralleri yükseltmesiydi. Bu durumda Bulgar servislerini yakından tanıyan MİT, Süleymanoğlu'nun can güvenliğini garanti altına almak için elinden geleni yapacaktı.

Gelen her istihbarat MİT tarafından titizlikle inceleniyordu. Örneğin 23 Aralık'ta Bulgar makamları tarafından Süleymanoğlu'na yönelik bir

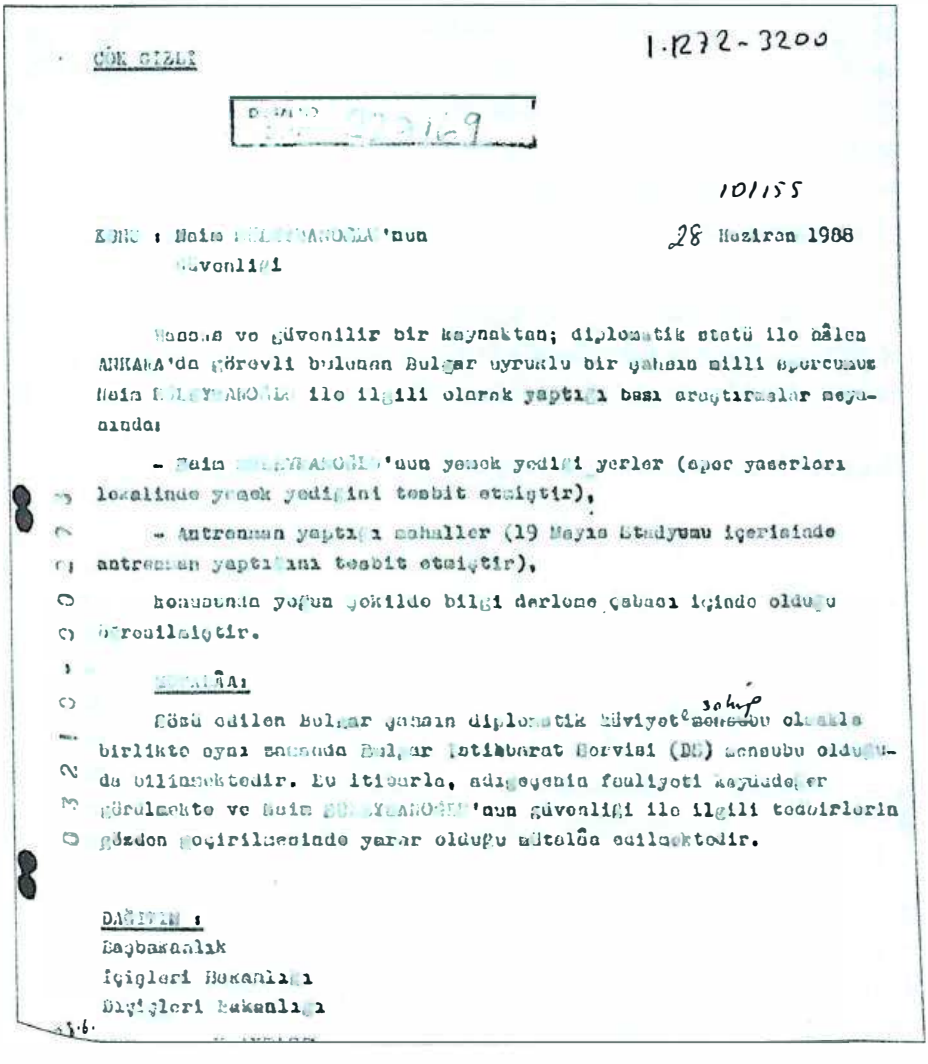

ÇOK GİZLİ

1.1272-3200

101155

28 Haziran 1988

KONU : Naim [redacted]'nun
Güvenliği

Hassas ve güvenilir bir kaynaktan; diplomatik statü ile bâlen ANKARA'da görevli bulunan Bulgar uyruklu bir şahsın milli sporcumuz Naim [redacted] ile ilgili olarak yaptığı bazı araştırmalar neticesinde;

- Naim [redacted]'nun yemek yediği yerler (spor yaşerları lokalinde yemek yediğini tesbit etmiştir),

- Antrenman yaptığı mahaller (19 Mayıs Stadyumu içerisinde antrenman yaptığını tesbit etmiştir),

konusunda yoğun şekilde bilgi derleme çabası içinde olduğu görülmüştür.

DEĞERLENDİRME

Sözü edilen Bulgar şahsın diplomatik kimliğe sahip olmakla birlikte aynı zamanda Bulgar İstihbarat Servisi (DS) mensubu olduğu da bilinmektedir. Bu itibarla, adı geçenin faaliyeti kapsamında görülmekte ve Naim [redacted]'nun güvenliği ile ilgili tedbirlerin gözden geçirilmesinde yarar olduğu mütalâa edilmektedir.

DAĞITIM :
Başbakanlık
İçişleri Bakanlığı
Dışişleri Bakanlığı

Belge 34: Bulgar istihbarat servisi mensubunun DS'nin Naim Süleymanoğlu'nu takip ettiğine yönelik istihbarat (1988) (Kaynak: MİT Arşivi)

suikast girişiminde bulunulacağına yönelik haber ivedi bir şekilde Ankara'ya bildirildi. Suikast planı şöyleydi: Türkçeyi çok iyi konuşan, sünnetli ve sahte hayat hikayesi çok iyi şekilde oluşturulmuş bir Bulgar tır şoförü Türkiye'ye iltica edecekti. Bu şahsın görevi Süleymanoğlu'nun ikametini ve nasıl korunduğunu öğrenmek olacaktı. Ardından yapılacak başka bir planlamayla suikast gerçekleştirilecekti. Tır şoförünün Türkiye'ye ilticasının kabul edilmesi halinde suikast bu şahıs tarafından, kabul edilmezse başkası tarafından gerçekleştirilecekti.

Aynı günlerde Dışişleri Bakanlığı'ndan MİT'e gelen bir istihbarat da Süleymanoğlu'na yönelik Türkiye'de veya Türkiye adına yarışmaya katılacağı başka bir ülkede suikast yapılacağını doğruluyordu. 1987 yılında da MİT'e benzer bilgiler akmaya devam etti. Suikast planlamaları yanında DS veya KGB tarafından Süleymanoğlu'nun kaçırılabileceği yönünde duyumlar da alınıyordu. Süleymanoğlu'na yönelik güvenlik tedbirleri 1988 yılının ortalarında en ileri seviyeye çıkarılmıştır. Çünkü bu defa MİT "hassas ve güvenilir bir kaynaktan; diplomatik statü ile halen Ankara'da görevli bulunan Bulgar uyruklu bir şahsın" Süleymanoğlu'nun yemek yediği yerler ve antrenman yaptığı mahaller konusunda yoğun bir şekilde bilgi derleme çabasına girdiğini öğrenmişti. Bu şahsın DS mensubu olduğu bilindiği için bilgi kaydadeğer görülmüş, ilgili tüm birimler konudan haberdar edilmiş ve alınan tedbirlerle daha önceki örneklerde olduğu gibi şampiyona yönelik herhangi bir eyleme izin verilmemişti.

V. KISIM: 1991-2009

Süleymanoğlu'nun ilticası Soğuk Savaş'ın bitimine yakın bir tarihte meydana gelmişti. Çift kutuplu uluslararası düzenin ortadan kalkmasıyla Türkiye dış politikada ve güvenlik siyasetinde kendi menfaatlerini artık daha rahat gözetebilirdi. 1987'de işbaşına gelen Turgut Özal döneminde Türkiye bu amaca yönelik olarak aktif bir dış politika izleyecekti. Büyük oranda ekonomiyi merkeze alan, ortak tarihi miras ve ortak dini kimlik temelinde geliştirilen söz konusu aktivizmin MİT'e de yansımaları kısa sürede görülecekti. Bu dönemde MİT, tarihinde neredeyse ilk defa düzenli olarak Türk dış politikasını ilgilendiren alanlarda MGK'ya bilgi verecekti. Çünkü revizyonist ve aktif dış politika, yüzü dışarıya dönük bir istihbarat teşkilatını zorunlu kılıyordu.

Bu dönemin gözle görülür bir diğer özelliği de MİT'te görülmeye başlanan sivilleşme eğilimiydi. Esasen bu eğilim Menderes döneminde başlamış ve 1957'de Behçet Türkmen'in görevinin bitmesinin ardından 1960'a kadar teşkilatın başına üç sivil reis geçmişti. 27 Mayıs darbesinden sonraysa MİT'in başına ilk defa 32 sene sonra, 1992'de bir sivil müsteşar gelecekti. Sönmez Köksal, 9 Kasım 1992'de MİT Müsteşarı olarak atanmadan önce Avrupa Konseyi nezdinde Türkiye Daimi Temsilcisiydi.

Sönmez Köksal döneminde MİT'in personel politikası teşkilatın sivilleşmesiyle uyumlu bir şekilde değişime uğrayacak, teşkilata personel alımı için kurum içi referans yanında gazetelere verilen ilanlara başvuran adaylar da değerlendirmeye alınacaktı. Bu dönemde MİT'te bilgisayar kullanımına geçildiğini, fiziki şartların ve kurum araçlarının yenilendiğini, memuriyete yaş haddi getirilerek teşkilat kadrolarının gençleştirilmeye başlandığını ve uzmanlıklarına göre kuruma yeni personel ve yönetici alındığını ayrıca not edelim. Ancak bu bahar havası fazla uzun sürmeyecek, Cumhuriyet tarihinin en karanlık senelerinden biri olan 1993 ile birlikte Türk dış politikası ve güvenlik siyasetindeki eski karar alıcılar pozisyonlarını restore edecek ve ikinci milenyuma kadar güvenlikçi bakış ülkeye tekrar hakim olacaktı.

1990'larda Türkiye neredeyse bir Sevr sendromu yaşayacak, Soğuk Savaş'ın bitişinin meydana getirdiği fırsatları kollamak yerine, batıda Yunanistan ve güneyde Suriye'nin tehditleriyle bu tehditleri yurtiçinde kavuşturan PKK tarafından kuşatıldığını düşünerek hareket edecekti. Güvenlikçi bakış açısını dış politikada Dağlık Karabağ'da Azerbaycan ile çatışan Ermenistan, iç politikadaysa "irtica" tehdidi tahkim edecekti.

İZMİR'DEN NAİROBİ'YE: SAVVAS KALENDERİDİS

Yunan gizli servisi EYP'nin adamıydı Savvas Kalenderidis. 20 Şubat 1993'te Yunanistan'ın İzmir Başkonsolosluğu'nda İdari Ataşe maskesi ile görevine başlamıştı. Kısa süre sonra da resmi göreviyle bağdaşmayan, Türkiye aleyhine menfi propagandalara zemin oluşturabilecek faaliyetlerde bulunduğu tespit edilmişti. Kalenderidis, bu yüzden 1994 başından itibaren periyodik takipler dışında MİT'in özel olarak ilgilendiği bir şahıs haline gelecekti.

Yunan istihbaratçının odaklandığı konulardan biri Pontusçuluktu. Kalenderidis Türkiye'de bulunduğu süre içinde Rumca bilen Karadenizli şahıslardan geniş bir çevre oluşturmuştu. Bu sebeple MİT, Kalenderis'in özellikle Karadeniz'e yaptığı gezileri bölgelerarası koordinasyonla fiziki takip ve kontrole alıyor, temas ve faaliyetlerini detaylı bir biçimde dokümante ediyordu. Kalenderidis yakınlık kurduğu şahıslara Yunanistan ile kültürel bağları güçlendirme adı altında çanak anten, kaset ve kitap gibi muhtelif hediyeler veriyordu. Bu şahıslardan bazılarını da eğitim veya çalışma gerekçesiyle Yunanistan'a gönderiyordu. Yunanistan'daki Pontus dernekleri ile işbirliği içerisinde olan Kalenderidis ayrıca gittiği yerlerden söz konusu derneklerin hazırladığı kitap, dergi, film ve folklorik etkinliklerle ilgili bilgi, belge, fotoğraf, kıyafet ve takı malzemeleri temin ediyordu.

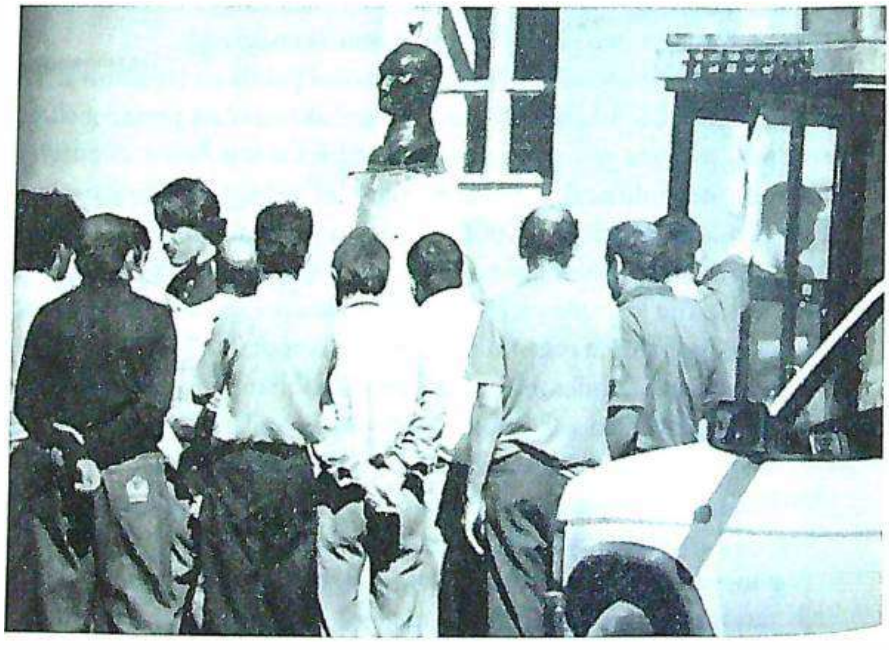

Görsel 20: Savvas Kalenderidis'in Karadeniz gezisinden foto-dokümantasyonu (1993)
(Kaynak: MİT Arşivi)

Görsel 21: Savvas Kalenderidis'in Karadeniz gezisinden foto-dokümantasyonu (1993)
(Kaynak: MİT Arşivi)

Pontusçuluk, Kalenderidis'in içinde bulunduğu istihbari faaliyetlerin sadece bir boyutuydu. 1993'te işbaşına gelen Yunan hükümetiyle Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin askeri işbirliğine gitmesi, Yunanistan'ın adayı kendi savunma alanına dahil kabul etmesi, 1995'te yaşanan Kardak Krizi, Ege karasuları ve statüsü belirsiz adalar meselesi gibi konular Türkiye ile Yunanistan'ı bu dönemde karşı karşıya getiriyordu. Bu yüzden Yunan istihbaratı için Türkiye'nin askeri ve stratejik sırlarına vakıf olmak kritik önemdeydi.

Bu amaçla Kalenderidis konsolosluktaki ataşe ve koruma görevlileri vasıtasıyla Türk askeri ünitelerine yönelik müşahade ve dokümante çalışması gerçekleştiriyordu. Dahası TSK içinden elemanlanarak stratejik önemi haiz bilgileri ele geçirmek için çalışıyordu. Biraz geç olsa da MİT de kendi kaynakları vasıtasıyla Kalenderidis'in kimleri elemanladığını tespit edecek; MİT İzmir Bölge Başkanlığı tarafından yapılan çalışmalar neticesinde yakalanan biri hava üsteğmen, biri hava yüzbaşı ve biri de kara astsubayı olan üç şahıs Genelkurmay Başkanlığı Askeri Savcılığı'na teslim edilecekti. Yapılan soruşturmalarda kritik birçok bilginin Yunan istihbaratının eline geçtiği görülüyordu. EYP'ye satılan bilgi ve belgeler arasında bazı askeri tatbikatlar, Türkiye'nin birçok şehrinde yer alan havaalanları, bu havaalanlarındaki askeri uçak trafiği ve intikalleri, Nike füzelerinin konuş yerleri, Yunanistan'ın yaptığı Parmenion ve Nikiforos tatbikatları ile ilgili TSK'nın değerlendirmeleri, Ege Ordusu'ndaki birliklerin konuşlandırılması, Hava

ve Deniz Kuvvetlerinin hazırlık planları gibi kritik konular hakkında malumat bulunuyordu.

YEDİ KOCALI ÖRGÜT: PKK

Yunanistan'ın başta PKK olmak üzere DEV-SOL ve TİKKO gibi terör örgütlerine destek vermesi 1990'larda komşuyla yaşanan gerilimi daha da tırmandırıyordu. MİT kaynakları, Lavrion'daki kamp başta olmak üzere Yunanistan'ın çeşitli yerlerindeki PKK kamplarını dikkatle izliyordu.

Gerçekten de 1990'ların ortalarına gelindiğinde PKK, Türkiye çevresindeki ülkelerin bir çoğunun desteğini alan kullanışlı bir aparata çoktan dönüşmüştü. Örneğin Bağdat yönetimi, Körfez Savaşı'ndan sonra "Çekiç Güç"ün kurulmasında Türkiye'nin oynadığı rolden dolayı PKK'nın ülkesinin kuzeyinde konuşlanmasına göz yumuyordu. Irak'taki soruna yönelik olarak Türkiye askeri seçeneği masaya koyacak ve 1995'te Kuzey Irak'a Çelik Harekatı'nı düzenleyecekti.

Bu dönem PKK'ya destek veren bir diğer ülke Suriye idi. Türkiye, Suriye ile bu dönemde başta su sorunu ve Hatay meselesi olmak üzere zaten bir dizi sorun yaşıyordu. Bu sorunlara Suriye'nin PKK'ya destek vermesi ve PKK'ya destek veren bir diğer ülke olan Yunanistan ile yakınlaşması eklenince Ankara ile Şam arasındaki ihtilaf giderek sertleşecekti.

Aynı sıralarda Türkiye'nin doğusunda da sorunlar birikiyordu. Özellikle Dağlık Karabağ meselesi Türkiye'yi kaygılandırıyordu. MİT'e gelen raporlarda bazı PKK gruplarının Ermenistan saflarında savaşa katıldığı ve Azeri Türklerine yönelik katliamlarda yer aldığı rapor ediliyordu. Dahası Abdullah Öcalan ve Ermeni yönetimi ile müsteşarlığa intikal eden haberlerde, Ermenistan Devlet Başkanı Levon Ter-Petrosyan'ın Öcalan'a bir "Onur Madalyası" gönderdiği ve bu madalyanın Lübnan'a resmi bir ziyarette bulunduktan sonra Şam'a geçen Ermenistan Meclis Heyeti tarafından verildiği belirtiliyordu. Ayrıca MİT, Ermenistan yönetimi tarafından resmen kabul edilmese de Ermenistan'daki PKK varlığının onların bilgisi ve müsamahası dahilinde geliştiğinin farkındaydı.

Birçok ülke tarafından desteklenen PKK'ya karşı TSK harekete geçecek ve 1990'ların ortalarından itibaren Kuzey Irak'a karşı gerçekleştirdiği askeri harekatlarla terör örgütünün operatif gücünü önemli ölçüde zayıflatacaktı. Askeri harekatların 1990'ların başından itibaren dengeli seyreden Türkiye-İsrail ilşkilerinin stratejik boyuta çıkmasına da katkısı olacaktı. 1995 yılında Türkiye F-4 savaş uçaklarının modernizasyonu işini İsrail ile yürütme kararı almış ve ilişkiler 1996'da imzalanan savunma

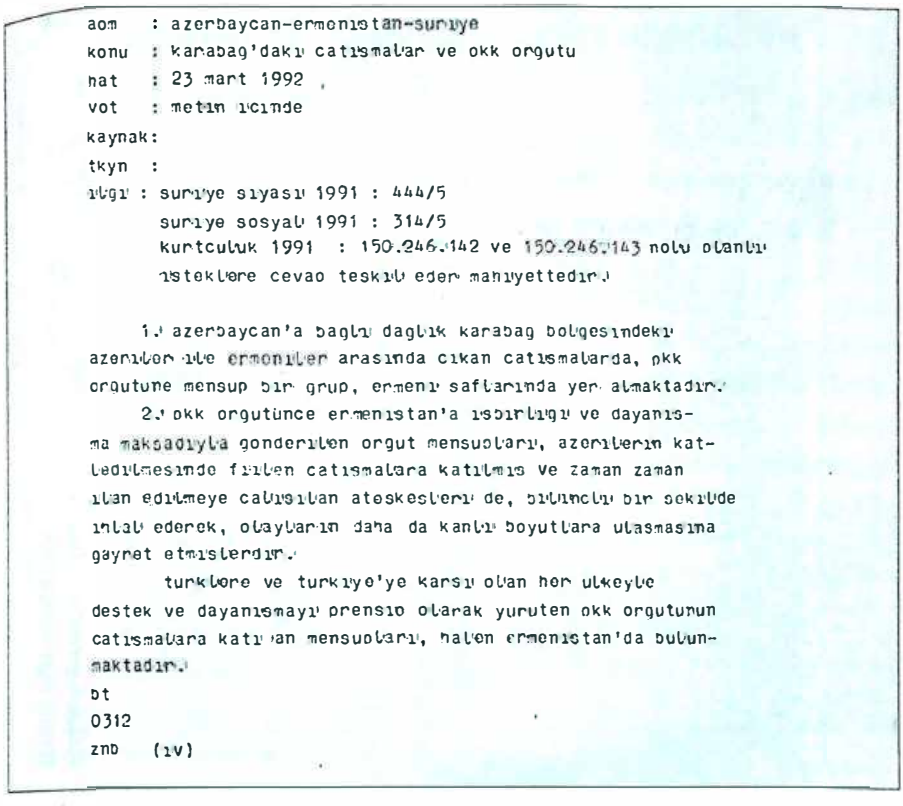

aom : azerbaycan-ermenistan-suriye
konu : karabag'daki catismalar ve okk orgutu
hat : 23 mart 1992
vot : metin icinde
kaynak:
tkyn :
ilgi : suriye siyasi 1991 : 444/5
suriye sosyal 1991 : 314/5
kurtculuk 1991 : 150.246.142 ve 150.246.143 nolu olanlı
isteklere cevap teskil eder mahiyettedir.

1. azerbaycan'a bagli daglik karabag bolgesindeki azeriler ile ermeniler arasında cikan catismalarda, okk orgutune mensup bir grup, ermeni saflarında yer almaktadır.

2. okk orgutünce ermenistan'a isbirligi ve dayanisma maksadiyla gonderilen orgut mensupları, azerilerin katledilmesinde fiilen catismalara katilmis ve zaman zaman ilan edilmeye calisilan ateskesleri de, bilinçli bir sekilde ihlal ederek, olayların daha da kanlı boyutlara ulasmasına gayret etmislerdir.

turklere ve turkiye'ye karsi olan her ulkeyle destek ve dayanismayı prensip olarak yuruten okk orgutunun catismalara katılan mensupları, halen ermenistan'da bulunmaktadır.

bt
0312
znb (iv)

Belge 35: PKK'nın Dağlık Karabağ'da Ermenilerin saflarında yer aldığına dair istihbarat (1992) (Kaynak: MİT Arşivi)

ve askeri işbirliği anlaşmalarıyla güçlenmiştir. Kısa süre sonra istihbarat alanındaki gelişmeler de bu sürece eklemlenmiştir. 28 Şubat post-modern darbesinden sadece birkaç ay sonra, 2 Mayıs 1997'de MİT ile MOSSAD (HaMossad leModi'in uleTafkidim Meyuhadim/İstihbarat ve Özel Harekatlar Enstitüsü) arasında ileride detaylarına değineceğim bir HUMINT (Human Intelligence/İnsan İstihbaratı) protokolü imzalanmış, protokol çerçevesinde karşı tarafı haberdar etmek kaydıyla iki servisin birbirlerinin ülkelerinde eleman sevk ve idare etmelerine izin verilmişti.

Böylece Türkiye, bir dönemin daha sonuna yaklaşıyordu. Hem Irak'taki terör yapılarıyla ile askeri olarak başedebilmiş olmanın hem de İsrail ile stratejik seviyede ilişki kurmanın verdiği avantajla Türkiye 1998'de bütün gücüyle Suriye'ye yöneldi. PKK'yı ülkesinden çıkarmadığı takdirde Esad'ı savaş açmakla tehdit eden Türkiye, Suriye sınırına askeri birliklerini kaydırınca 17 Ekim 1998'de terör elebaşısı Abdullah Öcalan Suriye'den ayrılmak zorunda kaldı. Üç gün sonra imzalanan Adana Mutabakatı ile de Suriye, PKK'yı bir terör örgütü olarak kabul ederek PKK'nın ülkedeki tüm kamplarını kapatmayı taahhüt etti.

GİZLİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI MÜSTEŞARLIĞI

1172
12.1.10
00000
246
100

SAYI : 11.02.150 - 54152-3433

KONU : A.ÖCALAN'a Gönderilen Madalya ve ERMENİSTAN-PKK İlişkisi

25 Ocak 1994

2021. 377267
16.11.53500/4

1. PKK lideri A.ÖCALAN ve Ermeni yönetimi ile ilişkileri hakkında değişik kaynaklardan intikal eden ilişkiler konu haberlerden;

- İlgi (a)'da; ERMENİSTAN Devlet Başkanı Levon TER-PETROSYAN'ın Abdullah ÖCALAN'a bir "Onur Madalyası" gönderdiği, anılan madalyanın 10-21 Aralık 1993 tarihleri arasında LÜBNAN'a resmi bir ziyarette bulunan ve bilahare SURİYE'ye geçen ERMENİSTAN Meclis Heyeti tarafından SAM'da A.ÖCALAN'a verildiği,

- İlgi (b)'de; 22 Aralık 1993 tarihinde SURİYE'de bulunan resmi Ermeni Heyetlerden bir şahsın A.ÖCALAN ile bir görüşme yaptığı, görüşme sırasında ERMENİSTAN-PKK ilişkisi ile daha önce A.ÖCALAN tarafından talep edilen silah konusunun görüşüldüğü ve ERMENİSTAN'ın PKK'ya silah vermesinin kararlaştırıldığı, adı geçen ülkede bulunan iki silah fabrikasının PKK'nın talebini karşılamek üzere Kalaşnikof silah ürettiği.

GİZLİ

54152

Belge 36: PKK-Ermenistan ilişkisine dair rapor (1994) (Kaynak: MİT Arşivi)

"ABDULLAH ÖCALAN MEMLEKETE HOŞGELDİN"

Sıra nihayet Abdullah Öcalan'a gelmişti. Öcalan, 9 Ekim 1998 tarihinde Abdullah Sarıkurt sahte isimli pasaportla ayrılmıştı Suriye'den. Yunan gizli servisi EYP, terör elebaşısını yurtdışı macerasında bir an olsun yalnız bırakmayacaktı. Bu yüzden Öcalan'ın ilk durağı Yunanistan oldu. Helinikon Havaalanı'nda EYP Başkanı tarafından karşılandı. 6 saatlik bir bekleyişin ardından, yine Yunan istihbaratının yardımıyla Moskova'ya geçti. Öcalan, Rusya Federasyonu (RF) Liberal Demokrat Parti Genel Başkanı tarafından davet edilmişti Moskova'ya. Bu davetten son derece hoşnut kalarak yola çıkmıştı. RF'den siyasi sığınma hakkı elde edebileceğini umuyordu. Gelgelelim Öcalan'ın RF macerası yalnızca 33 gün sürdü. Siyasi sığınma talebi reddedildiği gibi ülkeyi de terk etmesi istendi. O da İtalya Başbakanı Massimo D'Alema'nın davetine icabet ederek Roma'ya geçti. Fakat artık rahat yüzü göremeyecekti. Dışişleri Bakanlığı'nın yoğun çabası ve MİT'in kurduğu baskıyla İtalya'da da 66 gün kalabildi Öcalan. Buradan tekrar RF'ye, RF'den de Tacikistan'a geçti. Bu süreçteki yolculuklarının finansörüyse tahmin edileceği üzere Yunan istihbaratından başkası değildi.

QR KOD 7

Öcalan'ın bu uzun ve korku dolu macerası nihayet Kenya'da son buldu. Öcalan, 2 Şubat 1999 tarihinde Yunan Büyükelçi Georgios Kostoulas tarafından Nairobi Havaalanı'nda karşılandı ve Nairobi'deki Yunanistan Büyükelçiliği rezidansına yerleştirildi. 13 gün boyunca burada kalacaktı. Ancak artık köşeye sıkışmıştı. Uygun fırsatı kollayan MİT, Kenya servisinden de aldığı destekle 15 Şubat 1999 tarihinde terör örgütü liderini kıskıvrak yakaladı ve ertesi gün de Türkiye'ye getirdi.

Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesinden 8 gün sonra Yunanistan Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Büyükelçi Apostolides Kenya'ya gönderildi ve 25 Şubat'ta Yunanistan'ın Nairobi Büyükelçisi Kostoulas ve üç kadın militanı yanına alarak Atina'ya döndü. Büyükelçinin dönüşte yanına aldığı bir kişi daha vardı ki, MİT onu 1993'te İzmir'den başlayarak adım adım Nairobi'ye kadar takip etmişti: O kişi Yunan istihbaratçısı Savvas Kalenderidis'den başkası değildi.

MİT açısından yaklaşık 25 senelik bir takibin sonuna gelinmiş oluyordu. Peki 1970'lerin başında dahi devlet tarafından neyi nasıl yapmak istediği belli olan Abdullah Öcalan'ın faaliyetlerini bu kadar ilerletebilmesi, kuracağı terör örgütü PKK'nın Türkiye'ye onulmaz zararlar verebilmesi nasıl mümkün olmuştu? Bu sorunun cevabı ancak başka bir çalışmanın konusu olabilir. Yine de burada istihbari yönden konuya değinmek ve

MİT'in başından beri Öcalan'ın ne yaptığından haberdar olduğunu vurgulamak istiyorum. Örneğin MİT, Öcalan'ın 1973'te henüz Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde bir 3. sınıf öğrencisiyken Urfa/Halfeti'nin köylerinde giriştiği sözde eğitim çalışmalarının detaylarından bu çalışmalar sırasında ilişki kurduğu kişilerin kimliklerine kadar hemen her bilgiye hakimdi. Öcalan'ın 1974'te gerek Halfeti'deki kendi evinde gerekse bir arkadaşına ait hanede düzenlediği gizli toplantılarda MİT'in kulağı vardı. Şubat 1974'te şunları söylüyordu Öcalan:

> Davamız sizlerin daha fazla ezilmemesi içindir. Tarih yalan söylüyor. Biz Kürtler Orta Asya'dan gelmedik. Eskiden beri buradayız. Bizi [Hz.] Muhammet bile yenemedi. Ancak Atatürk'le İsmet Paşa yendi. Bunlar da dolaylı yollarla yendiler. Tüm Leninist-Maoist ve Marksistler benim gibi düşünüyorlar.

Bu ideolojik temelde yükselecek savaşını "Kürtlerin Kurtuluş Savaşı" olarak takdim eden Öcalan, kendilerini hedefe ulaştıracak yöntemini de bu toplantılarda dile getirmekten çekinmiyordu: "Yavaş ve gizli çalışacağız. Önce bir merkez örgüt kurulacak, sonra da ona bağlı kollar. Emir alındığı anda da her yer işgal edilecektir."

Demem o ki MİT'in PKK ile ilgili yaşadığı sorun bu yıllarda istihbari değildir. Sorun sadece terör konusunda değil birçok diğer başlıkta olduğu gibi MİT'in devletin lokomotifinde değil lokomotifin çektiği vagonlarda yer almasıdır.

Öcalan'ın yakalanmasıyla birlikte 1993'ten beri ülkeyi saran güvenlikçi ortam giderek dağılacaktı. Bunda 28 Şubat sürecinden sonra kapatılan Refah Partisi'nin yerine Fazilet Partisi'nin kurulması ve Nisan 1999'daki seçimlerde partinin oy oranının düşüşü de etkili olmuştu. Aralık 1999'daki Helsinki Zirvesi'nde AB'nin Türkiye'yi aday ülke olarak kabul etmesi de ülkedeki atmosferi etkileyen bir diğer gelişmeydi. MİT açısından bu tablo kısa süreliğine de olsa iş yükünün azalması veya rolantide geçecek bir dönem demekti.

TONY BLAIR: "ELDE ETTİĞİMİZ İSTİHBARAT YANLIŞ OLDUĞU İÇİN ÖZÜR DİLİYORUM"

Gelgelelim, rahat günler çok uzun sürmedi. ABD'nin Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu düzeni idare edemeyişi bir kavşak ülkesi olan Türkiye'yi yeni bir krizin içine hızla çekecekti. 11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırılarının ardından ABD, 7 Ekim'de Afganistan'a yönelik harekata başladı. Hava harekatı Taliban güçlerini ciddi ölçüde zayıflatırken Birleşik Cephe de Taliban'a karşı aynı anda birçok cepheden harekete geçerek Kuzey

Afganistan'daki geleneksel güç merkezlerini hızla ele geçirdi. Bu sırada MİT, Taliban'a yönelik harekatı, Afganistan'da kalıcı barış açısından kritik önemdeki Bonn Konferansı'nı, rejimin yıkılmasıyla yerine kurulan geçici hükümeti ve Loya Jirga (Büyük Kurultay) sürecini yakından takip ediyordu. Aynı zamanda bölgedeki istikrarsızlık unsurlarıyla ilgili sürekli raporlama yapıyordu. MİT'in bölgeye yönelik tavrı Türk dış ve güvenlik politikasıyla başından beri uyumluydu. Afganistan'a yönelik atılan her adımda Afganistan ile Türkiye arasındaki tarihi dostluk ilişkilerinin korunmasına, bölgedeki istikrarın sağlanmasına, Afganistan'daki soydaşların hak ve hukukunun muhafaza edilmesine, Türkiye'ye yönelik kaçak göçün engellenmesine ve özellikle 2000'lerden itibaren terörizmin önlenmesine azami dikkat ediliyordu.

QR KOD 8

ABD Afganistan'a girmişti ama hem o hem de desteklediği yerel unsurlar olanca güçleriyle savaşmalarına karşın el-Kaide mevcudiyet ve etkinliğini bir şekilde sürdürebiliyordu. Bunun altında el-Kaide'nin klasik terör örgütlerinden farklı yapısının etkin olduğu MİT tarafından oldukça erken tarihlerde dile getirilmişti. El-Kaide'nin örgütsel hiyerarşiden ziyade dini baz alan ideolojik bağa bakması, lider kadroların eylem emrini vermesinden ve eylem için gerekli olan finansmanı temin etmesinden sonra yerel hücrelerin oluşturulması ve örgüt ileri gelenlerinin hücrelerin işleyişine ve eylem planlamalarına karışmayışı gibi özellikler el-Kaide'yi diğer gruplardan farklı kılıyordu. Ancak eski İngiltere Başbakanı Tony Blair'in belirttiği gibi, ABD ve müttefiklerinin Afganistan'dan başlayıp sözde istihbarat hatasına bağladığı Irak müdahalesiyle devam eden ve irili ufaklı birçok terör örgütünün doğmasıyla sonuçlanan müdahaleleri, hem Türkiye'de hem de Türkiye'ye mücavir bölgede radikal grupların yaygınlaşmasına hizmet edecekti.

EL-KAİDE TÜRKİYE'DE

Aslında Türkiye'de el-Kaide bağlantılı gruplar ilk eylemlerini 2001 yılında, ABD'nin Afganistan'a müdahale ettiği sene yapmayı planlıyorlardı. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı bu gruplar eylemlerine Kasım 2003'te başladılar. 15 Kasım'da Musevi cemaatine ait İstanbul/Beyoğlu'nda bulunan Neve Şalom ile Şişli'deki Beth Sinagoglarına yönelik iki terör saldırısı düzenlendi. Hareket halindeki iki araç içine yerleştirilen ve amonyum nitrat ile sıkıştırılmış akaryakıt karışımı özelliğine sahip bombaların patlamasıyla 25 kişi hayatını kaybetmiş, 300 kişi de yaralanmıştı. Türkiye saldırının şokunu atlatamadan 20 Kasım'da Beşiktaş/Levent'teki HSBC Bankası'nın Genel

Müdürlük binasına ve Beyoğlu/Tepebaşı'nda bulunan İngiliz Başkonsolosluk binasına da bombalı saldırılar düzenlendi. Bu eylemler 31 kişinin hayatını kaybetmesine, 450 kişinin ise yaralanmasına yol açtı.

15 ve 20 Kasım 2003 tarihli eylemler Türkiye'de el-Kaide paralelinde hareket eden grup ve hücrelerin varlığını gösteriyordu. Yürütülen inceleme ve analizler, vaktiyle Afganistan, Keşmir, Bosna-Hersek ve Çeçenistan gibi coğrafyalarda savaşan gönüllülerin radikalleşmesinde ABD'nin global politikalarının oluşturduğu etkiye vurgu yapıyordu.

Kasım ayındaki eylemler sonrasında başlatılan soruşturma ve takipler neticesinde birçok kişi gözaltına alınmış, bunlardan bazıları da tutuklanmıştı. Yine de Mart 2004'te İstanbul/Kartal'daki Mason Locası'na yönelik eylem engellenemeyecekti. Bu eylemler MİT'i, Türkiye'de eylem arayışında daha birçok hücrenin bulunabileceği sonucuna götürüyordu. Bu yüzden Haziran 2004'te İstanbul'da düzenlenecek NATO Zirvesi öncesi, MİT tam anlamıyla alarma geçecekti. El-Kaide'nin Ürdün ve Suudi Arabistan'da olduğu olduğu gibi resmi kurum ve şahısları hedef alması ve ayrıca o dönemde yapmaya başladıkları siyasi açıklamalar, örgütün siyasal hedeflere yönelebileceğinin açık sinyallerini veriyordu.

Bu yüzden MİT teyakkuzdaydı. Tam bu sıralarda biri Libyalı, diğeri Yemenli iki kişinin Irak üzerinden Türkiye'ye girerek eylem gerçekleştirebileceği yönünde bir istihbarat alınmıştı. Alınan istihbaratta operasyonu planlayan şahsın da Lübnan sahasında olduğu bilgisi vardı. Teyit/tekzip mekanizması elbette devreye girecekti bu istihbarat için ancak MİT, aynı sıralarda Polonya/Pionki'de özel üretim yapan bir fabrikadan, yıkıcı etkisi çok yüksek yeni nesil bir patlayıcıdan 4 kilo kadar çalındığı ve bu patlayıcının bir kısmının Türkiye'ye getirildiği duyumunu da almıştı. Dahası Sırbistan'daki bir askeri cephanelikten Mart 2004 ortalarında çalınan 350 kilo patlayıcının sadece ilk etabı olarak 30 kilosunun Türkiye'ye sokulduğu ve Saraybosna'dan 125 kiloluk C4 plastik patlayıcının çalındığına yönelik başka haberler de akıyordu karargaha. Neyse ki alınan üst düzey tedbirler sayesinde NATO Zirvesi sorunsuz atlatılmıştı. Zirvede Irak güvenlik güçlerine eğitim verilmesi ve Afganistan'daki çok uluslu gücün genişletilmesi gibi Türkiye'yi yakından ilgilendiren meseleler masaya yatırılmıştı.

HARİRİ SUİKASTINA RAĞMEN

2004 yılında MİT'in yakından ilgilendiği bir diğer konu da Suriye idi. Adana Mutabakatı'ndan sonra Suriye ile düzelmeye başlayan ilişkiler 2004 yılına gelindiğinde ivme kazanmış ve Beşar Esad ile dönemin Başbakanı

Recep Tayyip Erdoğan o yıl içerisinde karşılıklı olarak başkentlerini ziyaret etmişlerdi. Suriye, o sırada ABD işgali altında bulunan Irak ile ciddi sorunlar yaşayan Türkiye açısından, hem önemli bir müttefik hem de Ortadoğu'ya açılan güvenli bir geçit olabilirdi. Suriye açısındansa Türkiye hem Batı'ya geçit hem de siyasi ve ekonomik olarak önemli bir partnerdi.

Ancak Lübnan ile ilgili gelişmeler iyiye giden ikili ilişkileri sarsabilirdi. Lübnan eski Başbakanı Refik Hariri'ye 14 Şubat 2005'te Beyrut'ta bir bombalı suikast düzenlenmesi tam da böyle bir gelişmeydi. Saldırıdan sonra küresel ve bölgesel güçler bir süredir Lübnanlı muhaliflere yönelik baskılarını artıran Suriye'ye odaklandı. Bu sırada MİT de gelişmeleri yakından takip ediyordu.

Lübnan Cumhurbaşkanı Emile Lahoud'un görev süresinin Eylül 2004'te yapılan Anayasa değişikliği ile üç yıl uzatılmasının ve Başbakan Refik Hariri'nin Ekim 2004'te istifa etmesiyle yerine Ömer Karame'nin atanmasının ardından Lübnan iç politikasında dikkatler Mayıs 2005'teki seçimlere çevrilmişti. Bu kapsamda, İlerici Sosyalist Parti Başkanı Dürzi lider Velid Canpolat ve Maruni Kardinal Nasrallah Sfeir liderliğindeki Hristiyan muhaliflerin çatı organizasyonu Kirnat Şahvan ve Hariri'nin de aralarında bulunduğu muhalifler, Lahoud ve Karame üzerindeki Suriye etkisini vurgulamak üzere bir strateji kurmuşlar ve bu konuda dış destek arayışına girmişlerdi. Muhalifler ayrıca Suriye'nin Lübnan'daki askerlerini çekmesini öngören 1559 sayılı BMGK (Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu) kararını da baskı için kullanıyorlardı. Bu süreç içerisinde Hariri suikastının gerçekleştirilmesi muhaliflere karşı baskılarını artıran Suriye'yi ciddi anlamda güç durumda bırakmıştı. MİT bunu görüyor fakat enerjisini suikastın kim tarafından işlendiğine yöneltmekten ziyade suikastın bölgeyi nasıl etkileyeceğini anlamaya kanalize ediyordu: Hadisenin her halükarda Suriye yönetimi üzerindeki baskıyı artıracağı açıktı. Daha önemlisi ise ABD, Fransa ve İsrail'in Suriye'ye yönelik politikalarını daha rahat sürdürebilmeleri için elverişli bir ortam yaratmasıydı.

EMRE TANER DÖNEMİ

Türkiye, Hariri suikastına rağmen Suriye ile yakınlaşmasını sürdürürken Lübnan'da seçimler gerçekleşmeden MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun 25 Nisan 2005'te emekliliğini isteyecek ve 11 Haziran 2005 tarihi itibarıyla da emekliye sevk edilecekti. Atasagun'dan 4 gün sonra yerine atanacak kişiyse 1967 yılından beri teşkilatta çalışan Müsteşar Yardımcısı Emre Taner olacaktı.

Emre Taner'in en önemli özelliği MİT'te reforma gidilmesi gerektiği konusunda herhangi bir şüphe taşımamasıydı. Teşkilatın 80. kuruluş yıldönümü için yaptığı konuşmada Taner, Soğuk Savaş sonrasında MİT'in değişime gitmesi gerektiğini ancak bürokratik sistem içindeki statükocu güçlerin muhafakazarlıkları sebebiyle sürece intibak edilemediğini açık bir biçimde dile getirmişti. Taner'e göre, yeni güvenlik ortamını şekillendiren faktörler Soğuk Savaş dönemiyle kıyaslanamazdı. Yeni sürecin yöntem, aktör ve araçları giderek farklılaşıyor ve bunların etkisi artık ulusal ve uluslararası düzeyde hissedilir noktaya geliyordu. Bu yeni güvenlik ortamının bir özelliği de kesinlikle stabil olmaması, bilakis oldukça kaygan ve uzun süre de böyle kalacak olmasıydı.

Balkanlar, Orta Asya ve Ortadoğu'daki huzursuzluk, çatışma ve savaşların merkezinde kalacak Türkiye'nin artık savunma pozisyonunda kalması veya "bekle-gör-tavır al" taktiğini benimsemesi düşünülemezdi. Bu sebeple MİT, Türkiye'nin stratejik ve yüksek stratejik tutumunu geliştirmeye hizmet etmeliydi. Taner'e göre bu çerçevede ulusal istihbarat fonksiyonlarının Türkiye'nin güvenlik siyaseti ve dış politikasını destekleyecek şekilde yapılandırılması bir gereklilikti.

Taner konuşmasını şöyle bitirecektir:

> Ülke olarak içinden geçmekte olduğumuz bu zorlu dönemde, özellikle merkezinde bulunduğumuz ve bir parçası olduğumuz uluslararası sistemin gelişim süreci, Milli İstihbarat Teşkilatı olarak duyduğumuz sorumluluğu en üst seviyeye çıkarmış durumdadır. Ulusal güvenliğimizini ve ulusal çıkarlarımızın gelişimine katkıda bulunacak bir stratejik istihbarat yaklaşımı bağlamında Teşkilatımızını mevcut yapısının yukarıda ifade edilen ihtiyaçlara cevap verecek şekilde hem organizasyon şeması bakımından hem de söz konusu şemaya işlerlik kazandıracak/hayat verecek organizasyon kültürü açısından revize edilmesine yönelik 2006 yılında başlattığımız çalışmaları 80. yılımızı da kutlayacağımız 2007 yılı içinde sonuçlandırmak amacındayız. Böylece 21. yüzyılın beraberinde getirdiği koşullarla Türkiye için taşıdığı özel önem doğrultusunda, ulusal çıkar ve ulusal güvenlik politikalarımız bağlamında Milli İstihbarat Teşkilatı üzerine düşen görevi en mükemmel şekliyle yerine getirebilecektir.

Yaklaşık 17 senelik bir gecikmeyle yapılmış bu açıklama esasen Türkiye'nin izlediği dış politika aktivizmiyle milli istihbaratı uyumlaştırma projesiydi. Taner, MİT'i içe dönük bir teşkilat olmaktan çıkararak yüksek stratejik görüşe sahip ve yüzü dışarıya dönük bir teşkilat haline getirmek istiyordu. Bu amaçla, 2008 yılında MİT Müsteşarlığı'nın yeniden

yapılandırılması kapsamında güvenlik istihbaratı, stratejik istihbarat ve istihbarata karşı koyma gibi faaliyet ünitelerinde ve destek ünitelerde kapsamlı bir reorganizasyona gitmişti. Fakat yeni sisteme işlerlik kazandırmak kolay değildi.

Taner, hizmetinin son senelerindeyse Kafkaslar ve Ortadoğu'daki gerginliklerle ilgilenecekti. Özellikle Ağustos 2008'de Kafkaslar'da yaşanan kriz teşkilatın dikkatini çekiyordu. Gürcistan, toprak bütünlüğünü sağlama politikası kapsamında ayrılıkçı Güney Osetya'ya saldırmıştı. Bu sırada RF de "bölgedeki barış gücünde yer alan Rus askerlerini" ve kendi vatandaşı olduğunu öne sürdüğü RF pasasportu taşıyan Güney Osetyalıları koruma gerekçesiyle Gürcistan'a yönelik taarruza başladı. Konuya dahil olan AB, ABD ve Türkiye siyasi yönden çözüm istiyordu. Krizin önemli bir boyutunu da enerji oluşturuyordu.

AB ülkelerinin enerji konusunda RF'ye bağımlılığı RF politikalarına bir noktaya kadar esneklik göstermelerini zorunlu kılıyordu. Diğer yandan ABD, Gürcistan, Ukrayna ve Azerbaycan gibi Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleriyle kendi çıkarlarını bağdaştırmaya ve özellikle Bakü'den enerji garantisi almaya çalışıyordu. Ancak hem Batı'nın esnekliği, hem RF'nin Kafkaslardaki etkinliği ve baskısı bu ülkelerin de RF'ye karşı ihtiyatlı, hatta bazen de RF lehine davranmaları sonucunu doğruruyordu. Halbuki hem AB hem de ABD için Karadeniz, Hazar Denizi ve Orta Asya devletleri ile bağlantılı coğrafyası sayesinde Gürcistan, petrol ve doğalgaz temini için kritik bir ülkeydi. Bu sebeple de MİT, Kafkasya'da ve Orta Asya'da enerjiyle ilişkili stratejik politikalarda değişim yaşanacağını öngörüyordu.

Bu süreçte Türkiye'nin bir süredir yakınlaşmaya başladığı İran da enerji denklemine ekleniyordu. Her ne kadar eksen kayması tartışmalarını beraberinde getirse de Türkiye, İran ile işbirliğine devam etmekte kararlıydı. Türkiye, özellikle enerji yönünden RF ve Azerbaycan'a olan bağımlılığı azaltmak ve dengeli bir enerji arzı için İran ile işbirliğine yakın duruyordu. Hatta bunun için 2009 yılında İran'ın uranyum zenginleştirme çalışmalarına yönelik uluslararası gerilimi azaltıcı adımlar atacaktı.

Gelgelelim, tüm bu süreç 2008 yılından beri ilişkilerin giderek gerginleştiği İsrail ile sorunların giderek artmasına neden oluyordu. MİT de bu süreçte İsrail'in kendisiyle imzalanan HUMINT protokülüne uymadığını görüyor ve bu yöndeki rahatsızlığını İsrail'e bildiriyordu. Olan biten giderek sertleşecek yeni bir dönemin ayak sesleriydi aslında. Yeni dönem Emre Taner'in 26 Mayıs 2010'da emekliye ayrılması ve Hakan Fidan'ın 27 Mayıs'ta MİT Müsteşarı olarak atanmasıyla başlayacaktı.

OKUMA LİSTESİ

Aydın, Suavi ve Taşkın, Yüksel. *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İstanbul: İletişim, 2022.

Balcı, Ali. *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler, Uygulamalar*. İstanbul: Alfa, 2021.

Bezci, Egemen. *Türk İstihbaratı ve Soğuk Savaş: ABD ve İngiltere Arasında Türk Gizli Servisi*. İstanbul: Kronik Kitap, 2023.

Bezci, Egemen. "Turkey's Intelligence Diplomacy during the Second World War." *Journal of Intelligence History*, 15 (2), 1-16, 2016.

Dovey, H. O. "The Intelligence War in Turkey." *Intelligence and National Security*, 9, 59-87, 2008.

Dönmez, Gürsel. *Kozmik Mesele: Devlet ve İstihbarat Metodolojisine Giriş*. İstanbul: Ötüken, 2019.

İlter, Erdal. *Millî İstihbarat Teşkilâtı Tarihçesi*. Ankara: MİT, 2002.

Jeffery, Keith. *MI6: The History of the Secret Intelligence Service*, 1909-1949. London: Bloomsbury, 2010.

Kaynak, Mahir. *Darbeli Demokrasi*. İstanbul: Profil Kitap, 2019.

Leverkuhn, Paul. *German Military Intelligence*. New York: Praeger, 1954.

Oran, Baskın (ed). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*. Cilt I. İstanbul: İletişim, 2001.

Penkosvki, Oleg. *Ankara'da Bir Sovyet Ajanı*. İstanbul: Kişisel Kitaplar, 1966.

Seydi, Süleyman. "The Intelligence War in Turkey during the Second World War: A Nazi Spy on British Premises in Istanbul." *Middle Eastern Studies*, 40 (3), 75-85, 2004.

Seydi, Süleyman. *Zor Yıllar! 1939-1945: 2. Dünya Savaşı'nda Türkiye'de İngiliz-Alman Propaganda ve İstihbarat Savaşı*. Ankara: Asil, 2006.

V. BÖLÜM

DERİN DEVRİM

I. KISIM: DEVRİMİN ALTYAPISI (2010-2014)

Soğuk Savaş'ın bitmesi ve ABD'nin bu süreçten gücünü tahminlerin de ötesinde artırarak çıkması Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu sahayı jeopolitik açıdan hareketlendirdi. Bu dönüşüm Türkiye'nin önüne hem yeni fırsatlar hem de yeni tehditler çıkarmıştı. İstihbaratın bu yeni fırsatlar ve tehditlere göre yeniden organize edilmesi gerekiyordu. Ancak 1990'larda Türkiye'de yaşanan yoğun terör olayları ve iç istikrarsızlık, Suriye ve Yunanistan ile yaşanan sorunlar, siyasi çalkantılar ve peş peşe gelen ekonomik ve mali krizler istihbaratın yeniden yapılanmasını engelledi.

1990'lardaki küresel jepolitiğin meydana getirdiği fırsatları değerlendiremeyen Türkiye, 2000'li yılların başında bölgesel bir güvenlik krizini göğüslemek zorunda kaldı. 2001'de yaşanan 11 Eylül terör saldırıları sonrasında, ABD'nin Afganistan ve Irak'ta gerçekleştirdiği askeri müdahaleler, Türkiye'nin çeşitli ölçeklerdeki angajmanlarında radikal değişikliklere yol açtı ve geniş kapsamlı sorun alanları ve krizler oluşturdu. Bu dönemde Türkiye, dış politika alanında çekingen adımlarla da olsa bölgesinde aktif bir varlık göstermeye başladı ancak mevcut istihbarat anlayışı mevzi değişikliklerle yetindi. MİT, 2007 yılından itibaren Türkiye'nin yakın çevresindeki sorunların tehditkar bir karakter kazanacağını öngörse de dikkatini tam anlamıyla dışarıya yönlendiremedi. Teşkilat, inisiyatif alarak öne çıkmak yerine tanımlı alanda kendisinden beklenenleri karşılama anlayışını sürdürdü. Yine de bu dönemde MİT personel politikasında ve teknik alanda görmezden gelinemeyecek gelişmeler kaydetti.

Bu süreç sonrasında Arap Baharı'nın meydana getirdiği bölgesel güvenlik krizi ise Türkiye'yi istihbarat alanında bir paradigma değişikliğine zorluyordu. 2010'ların sonundan itibaren Türkiye'yi doğrudan etkileyen ve bir süre sonra da tehdit etmeye başlayan yeni konjonktürü, içeride Batı ittifakının taşeronu olarak faaliyet gösteren örgütler, sınırların ötesinde ise güvenlik odaklı tercihler benimseyen bölgesel ve küresel güçlerin yanı sıra çoğu zaman bu güçlerin vekil unsurları olarak davranan devlet dışı silahlı aktörler (DDSA) ve giderek bölgeselleşen ve uluslararasılaşan terör örgütleri tahkim etmekteydi. Yani,

jeopolitik kırılmalar Türkiye'nin karşılaştığı tehditleri çeşitlendirmiş, savaşın aktörlerini, ortamını ve yöntemlerini büyük oranda değiştirmişti. Savunma, güvenlik ve istihbarat alanında akıl almaz bir hızla gelişen teknolojiler ise bu çeşitlilik ve değişimi daha karmaşık hale getiriyordu.

Türkiye'nin güvenlik mimarisi 2010 yılı sonlarından itibaren jeopolitik kırılmalar yanında teknolojik atılımlarla keskin bir biçimde dönüşürken yurtiçindeki siyasi ortamda yaşanan köklü değişikliklerin de istihbaratta yaşanacak dönüşüme katkı sağladığını belirtmek gerekiyor. Aslına bakılırsa siyaset alanındaki bu değişiklikler, 1990'ların sonlarında ortaya çıkmaya başlayan yeni siyasi taleplerin bir uzantısıydı. Cumhuriyet'in kurucu ideolojisini araçsallaştırarak kendisini yerleşik nizamın temsilcisi gören "vesayetçi" unsurlar artık arka plana çekiliyor, güvenlikleştirici dil ve aktörler sivil otoriteyle daha sağlıklı bir ilişki kuruyordu. Bu yeni siyasal ortam MİT'e geçmişe nazaran daha bağımsız hareket edebileceği bir alan ve genişlik sağlıyordu.

Jeopolitik kırılmalar, teknolojik gelişmeler ve içerideki siyasal ortam Türk istihbaratının dönüşümü için elverişli bir zemin yaratmıştı. MİT'in kurumsal olarak diğer savunma ve güvenlik yapılarına kıyasla daha küçük ve dolayısıyla kontrolünün daha kolay olması, diğer kamu kurum ve kuruluşlarının tabi olduğu bürokratik engellerin bir kısmından azade olması ve MİT personelinin değişikliklere daha kolay intibak edebilecek özellikleri haiz olması da istihbari dönüşümü kolaylaştırıcı diğer etkenlerdendi.

Bununla birlikte, MİT'te dönüşümün artık bir zorunluluk halini aldığını idrak edecek ve bu dönüşümü hayata geçirme irade ve kararlılığını gösterecek bir liderliğe ihtiyaç vardı. TSK'daki askeri, NATO'daki uluslararası, Bilkent ve başka üniversitelerdeki akademik, TİKA'daki yumuşak güç ve Başbakanlık'taki devlet organizasyonu ve diplomasi tecrübesi Hakan Fidan'ı istihbarattaki dönüşümü başlatmaya ve sürdürmeye hazır hale getirmişti.

Sözkonusu dönüşümü gerçekleştirmek için MİT'te 2010 yılının ikinci yarısından itibaren hızla idari, hukuki, mali, teknik ve personelle ilgili konularda altyapı çalışmaları başlatıldı. 2014 yılının ilk yarısına kadar yoğun bir şekilde sürecek bu çalışmalarla MİT, dış istihbarat, milli savunma, terörle mücadele, uluslararası suçlar ve siber güvenliği kapsayan alanlarda etkin mücadele edebilecek bir sistem mimarisine kavuşacaktı. Bu yeni sistem içinde istenenler her seviyede sağlanamasa bile, farklı istihbarat disiplinleri giderek artan bir şekilde birbiriyle buluşan ve konuşan entegre bir yapıya dönüşecekti. Ayrıca kompartımantasyon-koordinasyon dengesi yeni şartlara göre tekrar çizilecekti çünkü yeni savaş ve teknoloji, dikey hiyerarşileri giderek yataylaştırıyordu.

Bu yeni sistem, teşkilatın reaktif ve savunmacı karakterinin önüne, odağını yurtdışına çevirme eğiliminde olan bir proaktif tutum eklenmesini mümkün kılacaktı. MİT'in Arap Baharı'nın başlamasının hemen ardından ikinci kuşakta yerleşmeye başlaması bu yeni operatif yaklaşımla yakından ilgilidir. Ancak gerek DEAŞ ve PKK/KCK'nın bölgeselleşmesi gerekse FETÖ'nün yurtiçinde giderek artan tazyikleri teşkilatı yoğun bir biçimde ulusal kuşakta faaliyet göstermeye icbar etmiştir.

MİT'in dünya tarihinde eşine az rastlanır türden bir örgüt olmasından dolayı FETÖ ile bu dönemde başlayan mücadelesi teşkilatın güvenlik istihbaratı alanındaki mevcut kabiliyetlerini derinleştirmiş ve bu mücadele devletin bağışıklık sistemini ciddi seviyede güçlendirmiştir. Teşkilatın ikinci kuşaktaki etkinliğiyse MİT'te özel faaliyetler kabiliyetinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Tüm bunlar özellikle 7 Şubat 2012 tarihli krizden sonra Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın tam desteğini arkasına alan MİT'in operasyonel özerklik elde etmesiyle yakından ilişkilidir. MİT, bu dönemde giderek teknolojik özerkliğe de yaklaşacaktır. Türkiye'de savunma sanayii alanında yerlilik, millilik ve otonominin 2010'lardan itibaren ciddi bir ivme yakalaması, MİT'teki mobil sistemler, uydu sistemleri ve siber sistemler yanında pasif ve aktif veri toplama, büyük veri ve veri madenciliği, yapay zeka, görüntü sistemleri ve muhabere istihbaratına ciddi yatırımlar yapılmasını kolaylaştırıcı bir unsur olarak ortaya çıkacaktır.

Özetini verdiğim bu bilgiler ışığında, kitabın 2010 Mayıs ile 2014 Nisan arasını kapsayan bu kısmında, MİT'teki istihbari dönüşümü mümkün kılan altyapı geliştirme çabalarını inceleyeceğim. Sözkonusu altyapı çalışmalarına MİT'in ulusal kuşaktaki terörle mücadele faaliyetleri, ikinci kuşaktaki etkinliği ve yer yer üçüncü kuşağa kadar uzanan rehine kurtarma çalışmalarının detayları eşlik edecek. Bu kısmın sonunda, umuyorum ki, hem MİT'in altyapı çalışmalarını ve etkinlik alanındaki icraatlarını hem de değişim felsefesine dayalı çalışmaların teşkilata ne türden mücadele enstrümanları sağlayacağını göreceksiniz.

2010

BAŞLAMA VURUŞU: MOSSAD PROTOKOLÜ

2010 yılının istihbarat alanında en çok ses getiren hadisesi nedir diye sorulsa cevap kesinlikle MİT ile İsrail dış istihbarat servisi MOSSAD

arasındaki HUMINT protokolünün sonlandırılması olurdu. Protokol, MİT ve MOSSAD'ın, karşı tarafı haberdar etmek kaydıyla birbirlerinin ülkelerinde eleman sevk ve idare etmelerine izin veriyordu. 2 Mayıs 1997 ve 17 Ocak 2001 tarihlerinde iki defa imzalanan protokolden MİT neredeyse hiç yararlanmamıştı. Buna karşın, İsrail 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'de eleman sevk ve idare etmiş ve protokol şartlarına aykırı biçimde, bu faaliyetlerini gerçekleştirirken çoğunlukla MİT'i bilgilendirmekten imtina etmişti. Dahası, MİT'e göre MOSSAD ikili ilişkileri suistimal ederek Türkiye'den üçüncü ülke operasyonları yürütüyordu. 2010 yılına gelindiğinde, MOSSAD'ın yalnızca protokol hükümlerini çiğnemekle kalmayıp aynı zamanda protokolü suistimal ettiğine dair emarelerin belirmesi üzerine MİT kontrolü ele alacak ve MOSSAD da buna bağlı olarak sene sonuna doğru Ankara'daki irtibat ofisini kapatacaktı.

MOSSAD irtibat ofisinin kapanması, iniş çıkışları olsa da genel itibarıyla problemsiz seyreden ve 1990-2000 yılları arasında altın çağını yaşayan Türkiye ve İsrail istihbaratı arasındaki yaklaşık yarım asırlık yakın ilişkinin nihayete erdiği anlamına geliyordu.

HUMINT protokolünün sonlandırılmasındaki tek gerekçe MOSSAD'ın gayrihukuki faaliyetleri değildi. Dönemin dış politikaları ve güvenlik politikası da ilişkinin sonlandırılması için zorlayıcı bir bağlam yaratıyordu.

Protokolün feshedildiği 2010 yılında Türkiye-İsrail ilişkileri, tarihindeki en zor dönemlerden birini yaşıyordu. İlişkilerdeki gerginlik açık olarak 2008'de başlamıştı. İsrail, Gazze'ye düzenlediği Dökme Kurşun Operasyonu'nda 1314 kişiyi öldürmüş ve 5400 kişiyi yaralamıştı. Bunun üzerine, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 2009 yılında Davos'taki "One Minute" çıkışı yaşanmıştı. Nihayet 25 Mayıs 2010'da, tam da yeni MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın göreve başlamasından dört gün sonra İsrail, Gazze'ye insani yardım taşıyan Mavi Marmara gemisine baskın düzenleyerek 9 kişiyi öldürmüş ve 50 kişiyi yaralamıştı. Bu sürecin sonunda Türkiye-İsrail ilişkileri tarihteki en düşük seviyesine inmişti. Dolayısıyla, HUMINT protokolünün böyle bir dönemde gündeme gelmesi rastlantı değildi.

7 Haziran 2010'da *Haaretz*'te çıkan MOSSAD kaynaklı haberde MİT ile paylaşılan istihbaratın İran dostu olarak takdim edilen Hakan Fidan tarafından İran'a verilebileceği yönündeki iddia bu çerçevede okunmalıdır. 25 Temmuz'da basına kapalı yaptığı bir konuşmanın İsrail Askeri Radyosu tarafından yayımlanmasıyla İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak'ın da benzer iddiaları tekrarladığı görülecekti. Dahası, Guido Olimpio imzasıyla 8 Ağustos'ta İtalyan *Corriera della Sera* gazetesinde çıkan özel haberde MİT'in İran istihbaratı ile yakınlaşarak Hizbullah'a silah ve mühimmat

göndereceği iddia edilecekti. Kısaca, Türk devletinin ve özellikle MİT'in İsrail'e karşı takındığı tavır teşkilata yönelik asılsız iddiaların uluslararası medyada gün geçtikçe daha fazla yer almasına neden olacaktı.

Aslında MİT'in MOSSAD'a yönelik tavrı Türkiye'nin stratejileri gereği bundan böyle Soğuk Savaş'tan kalma hiyerarşik düzeni kabul etmeye niyetli olmadığını gösteriyordu. İsrail ise, Türkiye'yi bölgedeki tüm oyuncularla işbirliğine götüren bu yaklaşımı çıkarlarına yönelik bir tehdit olarak değerlendiriyordu. Bu açıdan MİT'in MOSSAD hamlesi, hem Türkiye'nin stratejik reoryantasyonunu yansıtıyor hem de teşkilatın bu sürecin başat aktörlerinden olduğunu ortaya koyuyordu. Dahası bu hamle, MİT'in yeni dönemde ciddi bir otonomi arayışında olacağının sinyallerini de veriyordu. Çünkü 1980 ve 1990'larda Türkiye'nin dış politikalarıyla İsrail'i karşısına almasına ve ilişkileri koparma noktasına getirmesine karşın MİT, bu dönem dahil hiçbir dönemde İsrail servisleriyle böyle şiddetli bir gerginlik yaşamamıştı. MİT'in beklenmedik hamlesiyle İsrail'e verilen mesaj açıktı: İsrail, Batı ittifakının ayrılmaz bir parçası ve MOSSAD dünyanın sayılı servislerinden biri dahi olsa artık Türkiye'de MİT'in onayı olmadan operasyon yürütme ayrıcalığı tedavülden kalkıyordu. MİT açısından ise bu gelişme, kurumsal özgüven ve yeterliliğe doğru atılmış bir adım anlamına geliyordu.

SPRING IS COMING: ARAP BAHARI

2010'da MOSSAD ile HUMINT protokolünün sonlandırılması, MİT'in büyük bir dönüşüme gitmekte olduğunun ilk açık sinyaliydi. Bununla birlikte, 17 Aralık 2010'da Muhammed Buazizi adlı seyyar satıcının Tunus'ta kendini yakarak hayatına son vermesiyle Arap dünyasında tetiklenen olaylar, bu dönüşüme ivme kazandıracaktı.

Buazizi iyi bir eğitim almak istemesine rağmen geçim sıkıntısı nedeniyle eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştı. Sidi Buzeydli genç 10 yaşından beri birçok farklı işte çalışmıştı. 26 yaşına geldiğinde artık düzenli bir işi olsun istiyordu, fakat yaşadığı şehirde birçok yere iş başvurusunda bulunmasına karşın çaldığı her kapı yüzüne kapanmıştı. Yine de ümidini kaybetmedi Buazizi. Ailesinin geçimini sağlamak için işportacılık yapmaya karar verdi. Fakat bu defa da gerekli izni almak için para bulamayınca, son bir çare olarak seyyar satıcılık yapmayı denedi. 16 Aralık'ta, satacağı malların tedariki için 200 dolar borç buldu. Ancak tezgahı başında polisler tarafından taciz edilerek ve tartaklanarak rüşvet vermeye zorlandı. 17 Aralık 2010 sabahında rüşvet verecek parası olmayan talihsiz adamın tartılarına el

koyuldu. Olayın ardından Buazizi kendisine bunları yaşatanlardan şikayetçi olmak amacıyla eyalet hükümeti binasına gitti. Maksadı sesini devlete duyurmaktı, ama buna da müsaade edilmedi. Sonunda, yokluğa ve haksızlığa daha fazla dayanamayan genç adam hükümet binası önünde kendini yaktı ve birkaç hafta içinde vefat etti. Buazizi'nin "intiharı" Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu saracak yangının ilk kıvılcımı oldu.

Buazizi ile özdeşlik kuran Arap halklarının talepleri kısa sürede Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de otoriter liderlerin sonunu getirirken, Kuveyt ve Ürdün'deki mevcut hükümetlerin değişmesine sebep oldu. Öte yandan, Umman, Suudi Arabistan ve Fas'ta benzer taleplerle çıkan isyanlar reformlarla geçiştirildi. Bahreyn'deki ayaklanmalar ise Suudi Arabistan'ın desteğiyle bastırıldı. Arap halkları, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından oluşan post-kolonyal düzeni ve Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menahem Begin arasında, ABD Başkanı Jimmy Carter gözetiminde 1978'de imzalanan Camp David Sözleşmesi ile temelleri atılan sistemi bütün dünyanın gözü önünde alaşağı ediyorlardı...

Türkiye, tarihe Arap Baharı olarak geçen bu süreci pasif bir şekilde seyretmek yerine vakit kaybetmeksizin yeni bir pozisyon almayı tercih etti: Uzun süredir yürüttüğü bölgesel istikrar ve ekonomik çıkar temelli dış politikayı demokrasi ve insan hakları vurgusuyla Arap halklarının taleplerini destekleyecek şekilde revize etti. Bu revizyon sonucunda, Tunus ve Mısır ile ilişkiler gayet olumlu bir seyre girdi. Öyle ki, bu ilişkilerin gidişatı Türkiye'yi yeni bölgesel düzenin merkezine taşıyacak ve ülkenin Akdeniz jeopolitiği açısından son derece pozitif sonuçlar doğuracak gibi görünüyordu.

2011

Gelgelelim Türkiye, bir yandan yeni bölgesel şartlara intibak etmeye ve ortaya çıkan fırsatları değerlendirmeye çalışırken, diğer yandan da büyük ve sonuçları bakımından ucu açık bir güvenlik krizini göğüslemeye hazırlanıyordu. Kaddafi'nin reformları hayata geçirmekte geciktiği Libya'da başlayan iç savaş Türkiye açısından nispeten yönetilebilirdi. Fakat Suriye için aynısını söylemek mümkün değildi. Tunus'taki eylemlerden yalnızca üç ay sonra, 17 Mart 2011'de, günümüzde halen devam eden Suriye İç Savaşı patlak verecekti.

Suriye ile uzun yıllara dayanan işbirliğini bozmak istemeyen Türk yetkililer, rejim karşıtı gösteriler başlar başlamaz Esad yönetimine kapsamlı bir reform sürecini başlatması yönünde tavsiyelerde bulundular. Suriye yönetimini reformlar konusunda ikna etmek ve yönlendirmek üzere Türkiye'den

birçok Türk yetkili gerek Devlet Başkanı Beşar Esad gerekse Başbakan Adil Sefer ile defalarca görüşecekti. Peki bu çabalar sonuç verecek miydi? Bu sorunun cevabını almak için yaz aylarına kadar beklemek gerekecekti.

Suriye sorunu ilk bakışta yalnızca Esad ve Suriyeli muhaliflerle ilişkili gibi görünse de, aslında bölgesel ve küresel boyutları olan çok katmanlı ve karmaşık bir sorundu. Bölgesel boyutta Suriye, 2010 sonundan itibaren Türkiye ile İran arasında baş gösteren rekabetin odak noktasını oluşturuyordu. Bu rekabeti tetikleyen, ABD'nin 2011 sonunda Irak'tan çekilmesiyle oluşacak güç boşluğuydu. Bu nedenle, Suriye'de Arap Baharı ayaklanmaları çıkar çıkmaz İran ve Hizbullah vakit kaybetmeksizin rejimin yanında hizalandılar. Dahası, RF ve Çin gibi küresel güçler de kendi çıkarları doğrultusunda Esad yanlısı bir pozisyon aldılar. Söz konusu ülkelerin Suriye'deki rejimi desteklemesi, Türkiye'nin yeni bölgesel politikaları önünde ciddi bir engel teşkil edebilirdi. Üstelik bu gelişme, bölgesel ve küresel güçler tarafından desteklenen terör örgütlerinin Türkiye'nin güneyinde güç kazanmasına ve daha otonom hareket etmesine sebep olabilirdi.

Gerçi Türkiye'nin elinde de önemli kozlar bulunuyordu. Söylem düzeyinde demokratik değerlerin arkasında duran ABD ve Avrupa Birliği (AB), bir süre sonra Türkiye'nin beklediği türden bir pozisyon alabilirdi. Ayrıca Suriye'deki rejim zayıflama emareleri gösteriyordu.

Türkiye'nin dış politika ve güvenlik mimarisini derinden etkileyen gelişmelerin merkezinde Suriye'nin yer almasına rağmen ülkenin sorunları elbette Suriye'den ibaret değildi. Türkiye'nin Irak'ta hem merkezi hükümet hem de Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile olan ilişkileri genel itibarıyla iyi durumdaydı. Ne var ki, SOFA Anlaşması çerçevesinde 2011 yılı sonuna kadar Irak'tan bütünüyle çekilecek olması Türkiye'yi etkileyebilecek mezhepsel ve etnik gerginlikler doğurabilirdi. Zira, Irak kırılgan bir siyasi ve sosyal yapıya sahipti ve Türkiye ile İran arasında Irak odaklı bir rekabet söz konusuydu.

Ek olarak, 2008'den beri Türkiye ile ilişkileri gergin ve sorunlu olan İsrail, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının paylaşımına ve hidrokarbon rezervlerinin aranmasına yönelik çeşitli işbirlikleri yapıyor ve bu durum, Türkiye açısından güvenlik tehdidi oluşturuyordu.

Kafkaslar'a gelince, 2009 yılında ikili ilişkilerin normalleştirilmesi amacıyla imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan Cumhuriyeti Arasında Diplomatik İlişkilerin Kurulmasına Dair" ve "Türkiye Cumhuriyeti ile Ermenistan Cumhuriyeti Arasında İlişkilerin Geliştirilmesine Dair" protokoller 2010 yılında askıya alınmıştı. Protokollerin uygulanamamasının

temel nedeni, Ermenistan'ın olumsuz tavrıydı. Bunun yanı sıra, Azerbaycan ile ilişkilerde gerginlik istenmemesi ve Nabucco Doğalgaz Boru Hattı projesiyle ilgili endişeler de sürece olumsuz yönde etki etmişti.

JEOPOLİTİK *YENİ TEHDİTLER*

Güvenlik mimarisindeki bu değişim karşısında Türkiye ilk başta sahadaki fırsatlara odaklanarak merkez ülke ve bölgesel güç olarak pozisyonunu korumak ve tahkim etmek istedi. Fakat bu süreçte Türkiye'nin karşılaştığı tehditler giderek artıyor ve çeşitleniyor, MİT ise güvenlik tehdidini bunlar arasında göğüsleyeceği yahut göğüslemek zorunda kalacağı en kritik sorun olarak hibrit tehditleri görüyordu.

Güvenlikle ilgili en önemli tehditler, Türkiye'yi kuşatan ikinci kuşak coğrafyada baş gösteriyordu. MİT, bu coğrafyada faaliyet gösteren terör örgütlerini, organize suç gruplarını ve vekil paramiliter güçleri konvansiyonel güçlere kıyasla Türkiye açısından daha büyük bir tehdit olarak değerlendiriyordu. 1980'lerde terörle yoğun mücadeleye başlayan Türkiye ve özellikle de MİT, devlet dışı silahlı aktörleri (DDSA) yakından tanıyordu. Ne var ki, yeni dönemin DDSA'larını geçmiş dönemlerden farklı kılan üç temel unsur vardı: Birincisi, Arap Baharı ile birlikte DDSA'ların güç boşluklarından yararlanarak bölgeselleşmeye ve etkinliklerini artırmaya başlamalarıydı. Örneğin, 2009 yılında başlayan Çözüm Süreci'nin 14 Temmuz 2011'de terör örgütü PKK tarafından Silvan'da gerçekleştirilen eylemle sonlandırılması, 2012'de Suriye'deki rejim güçlerinin ülkenin kuzeyinde gücünü kaybetmesiyle birlikte Türkiye'yi PKK terörünün bölgeselleşmesi tehlikesiyle karşı karşıya bırakacaktı. İkincisi, DDSA'lar geçmiş dönemlere nazaran yabancı aktörlerle çok daha yoğun bir işbirliği arayışındalardı. Üçüncüsü ise bu aktörlerin akılalmaz bir hızla gelişen teknolojiyi kullanarak hem savaş meydanını hem de savaş metotlarını çeşitlendirmeleriydi. Suriye ve Irak bunun canlı bir laboratuvarıydı.

Türkiye'ye mücavir birinci kuşağı çevreleyen Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi bölgelerdeyse işler şimdilik yolunda görünüyordu. Fakat bu bölgelerde de Suriye gibi kamu düzeninin zayıfladığı ya da yok olduğu devletlerin sayısı artabilirdi. 1969'daki darbeden beri ülkenin başında olan Muammer Kaddafi'nin reformları yapmakta gecikmesi yahut yapmaması neticesinde Libya'da patlak veren iç savaş bunun somut bir örneğini oluşturuyordu. Yani, ikinci kuşakta ortaya çıkan tehditler bu kuşağı çevreleyen bölgelerde de görülebilir ve bu konvansiyonel olmayan tehditler ikinci kuşak ülkeler üzerinden Türkiye'yi olumsuz yönde etkileyebilirdi.

MİT'in yakından takip ettiği ve bir noktada müdahale etmek zorunda kalabileceği bir diğer tehditse doğrudan Türkiye'nin dış ilişkilerini ve politikalarını ilgilendiriyordu. Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yer alan devletlerin etkinliğinin zayıflaması Türkiye'nin muhataplarıyla diplomatik ilişki kurmasını yahut kurduğu ilişkileri sürdürmesini zorlaştırabilirdi. Türkiye'nin giderek savaşla barış arasındaki bölge olarak tanımlanabilecek gri alana sürüklenen Afro-Avrasya'nın merkezinde yer alması, bu coğrafyayla kurduğu diplomatik ilişkileri kuşatacak ve yeniden şekillendirmesine sebep olacak sorunlarla karşılaşmasına yol açabilirdi. Sonuç olarak MİT, sahadaki gerçek aktörlere ulaşmak, bunun için alternatif irtibat kanalları açmak ve bu aktörlerle tesis edilen ilişkileri sürekli kılmak için yeni formüller icat etmek zorunda kalabilirdi.

MİT'in mücadele etmek zorunda kalabileceği tehditler sadece güvenlik ve dış politikayla sınırlı değildi. Enerji, ekonomi ve silahlanma gibi bölgeler üstü konular da her daim bu tehditlere eşlik ediyordu. Bu tehdit ve risklerin en temel özelliğiyse birçok farklı formda, eşzamanlı ve iç içe geçmiş olarak tezahür edebilmeleriydi. Haliyle bu durum, alınacak aksiyonların da eşzamanlı, entegre ve esnek olmasını gerektirecekti.

MARATON BAŞLIYOR: İLK REFORMLAR

2011'e gelindiğinde Türkiye'deki birçok kurumun ve özelde MİT'in "akıllı" bir dönüşüme gitmesi gerektiği artık gün gibi ortadaydı. Mevcut yapıların tehditleri layıkıyla göğüslemesi mümkün değildi.

Önceki bölümlerde gördüğümüz üzere MİT, değişime olan ihtiyacı fark etse de Soğuk Savaş şartlarına göre şekillenmiş olan yapısını ve konseptini 1990'lardan 2010'a kadar büyük oranda muhafaza etmişti. Yukarıdan aşağı, katı ve neredeyse askeri bir hiyerarşiye sahip, kompartımantasyon ilkesinin sert bir biçimde uygulandığı bu sistemin odağı büyük ölçüde yurtiçiydi. Dolayısıyla, MİT'te iç güvenlik ağırlıklı bir yapı söz konusuydu. Bu da yeni tehditlerin tespiti, teşhisi ve bu tehditlerle mücadele açısından birtakım kör noktalar yaratıyordu. Bir diğer deyişle, yeni dönemde Soğuk Savaş'ın biçim, nitelik, boyut ve gerekçelerine göre yapılandırılmış geleneksel sistemden verim alınması mümkün değildi. Çünkü yeni savaşın aktörleri, harekat sahası ve yöntemleri büyük oranda değişmiş ve çeşitlenmişti. Buna bağlı olarak da tehditler hızla değişiyor, güçleniyor, karmaşıklaşıyor ve giderek daha belirsiz ve öngörülemez bir hale geliyordu.

Yapılacak ilk iş elbette yeni tehditler ve riskler karşısında teşkilata yeni yeteneklerin kazandırılmasıydı. Bu ise mevcut ve yeni istihdam edilecek personelin yeteneklerinin geliştirilmesini gerektiriyordu.

Söz konusu gereklilik MİT'te ilkin eğitim faaliyetlerine yeni bir perspektifle yaklaşılmasına yol açtı. Bu kapsamda, 1992 yılında kurulan MİT Eğitim Merkezi (MİTEM) yeni ihtiyaçları karşılamak üzere tekrar yapılandırıldı ve 2011 yılında İstihbarat Akademisi ve Eğitim Merkezi Başkanlığı'na (İSAKEM) dönüştürüldü. Hedef, MİT'e yeni alınan personelin ve mevcut çalışanların mesleki ve kişisel yeteneklerini yeni ihtiyaçları karşılamak üzere sistemli ve sürekli bir şekilde geliştirmelerine destek olmak ve bu sayede verimliliklerini üst düzeye çıkarmaktı.

İSAKEM'in dönüştürülmesine İstihbarat Araştırmaları Merkezi'nin (İSAMER) kurulması eşlik etti. Merkez 2011 yılında, MİT'in Soğuk Savaş sonrasında dramatik bir dönüşüme uğrayan istihbarat alanındaki gelişmeleri takip etmek ve bu alana katkı sunmak hedefi doğrultusunda İSAKEM çatısı altında kuruldu. Bu hedefe müteallik olarak İSAMER tarafından, kuruluşundan yaklaşık bir sene sonra ICINTA'12 adlı uluslararası bir konferans düzenlendi. Bu konferansta yerli ve yabancı uzmanlar bilgi çağında istihbaratın nasıl dönüşüme uğradığını; istihbarat analizi yöntemleri, yeni terörizm, güvenlik istihbaratı, stratejik istihbarat, teknoloji ve karar alma süreçleri üzerinden bakanlıklar, güvenlik bürokrasisi, üniversiteler ve savunma sanayii şirketleri temsilcilerine aktardı.

İSAKEM ve İSAMER ile MİT, "öğrenen" organizasyon olma yolundaki adımlarından birini atmış oldu. Bu süreçte ayrıca, personel temininde geçmiş dönemlere kıyasla kaydadeğer bir çeşitliliğin sağlanması yönünde adımlar da atıldı. "Akıllı" değişimin, eğitim ve yeni insan kaynağı yanında bir diğer ayağı da değişimi sürekli kılacak yöneticilerdi. Dolayısıyla, bu dönemden itibaren MİT'teki yönetici profilinin yavaş yavaş değişmeye başladığı görülür. Her düzeyde her zaman istenilen verim alınamasa da MİT yöneticilerinin yalnızca "idareci" değil inisiyatif kullanan, teklif üreten ve misyonları doğrultusunda vizyonlarını genişleten "değişim ajanları" olarak faaliyet göstermeye başlaması bu döneme dayanır.

QR KOD 9

Bununla birlikte, "akıllı" değişim için yeterli miktarda bütçe tahsisi gerektiği de aşikardı. 2010 yılından başlamak üzere mal, hizmet ve yapım işlerine yönelik ihtiyaçlarını karşılamak üzere bütçe kanunları ile MİT'e tahsis edilen ödenek her yıl giderek artırılmıştır. Dahası, 3238 sayılı Savunma Sanayii Başkanlığı Kanunu'na 2011 yılında eklenen fıkra ile (KHK-661/44 md.) teşkilatın istihbarat ve güvenliğine ilişkin ihtiyaçlarının ve bu ihtiyaçlara ilişkin giderlerin "Müsteşarın teklifi, Milli Savunma Bakanı'nın uygun görüşü ve Başbakanın onayı ile" Savunma Sanayii Başkanlığı (SSB)

tarafından karşılanması hüküm altına alınmıştır. Yine de mücadele ettiği tehditlerin boyutu ve çeşitliliği yanında yurtdışındaki muadil yapılara tahsis edilen bütçeler hesaba katıldığında, MİT'in bütçeden aldığı payın yıllar içinde artmakla birlikte son derece mütevazı olduğu söylenebilir.

Yukarıda bahsi geçen eğitim, personel ve bütçe gibi alanlardaki dönüşüm çalışmalarına yine 2011 yılında teknolojik dönüşümün gerçekleştirilmesi için yürütülen çalışmalar eklenecekti. Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olarak sinyal istihbarat faaliyeti yürüten Genelkurmay Elektronik Sistemler (GES) Komutanlığı'nın MİT'e devri için gerek masadaki gerekse sahadaki koordinasyon toplantıları bu dönemde başladı. GES Komutanlığı'nın MİT'e devredilmesinin devrim niteliğinde değişiklikleri beraberinde getirmesi bekleniyordu. Bu yüzden, hem Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) mensupları hem de siviller geçişin sağlıklı olabilmesi için yoğun çaba ve emek sarf ettiler.

2011 yılında MİT'in yabancı servislerle rekabet edebilirliğini artırmak ve istihbarat üretimini verimli kılmak adına yürüttüğü reformlar istenen hızda olmasa da görece sorunsuz ilerliyordu. Kaldı ki, sene ortasında Türkiye'de asker-sivil dengesinde yaşanacak sert kırılma, MİT'teki değişim dalgasının önünü kesebilecek aktörleri fazlasıyla meşgul edecekti.

KEM ALETLE GELEN KEMALAT: ERGENEKON DAVALARI

12 Haziran 2007'de Ümraniye'de bir gecekonduda el bombalarının bulunmasıyla başlayan, Cumhuriyet tarihinin belki de en tartışmalı davası 2013 senesinde birçok muvazzaf ve emekli askerin son derece ağır cezalar almasıyla sonuçlanacaktı. Bu altı senelik süreçteki en çarpıcı olaylardan biri, 2011 yılı Temmuz ayının sonunda yaşandı: Her yıl düzenlenen YAŞ toplantısına yalnızca birkaç gün kala Genelkurmay Başkanı ve kuvvet komutanları toplu halde istifa ettiler. Kamuoyunda "Ergenekon" ismiyle bilinen alabildiğine karmaşık davalar serisi, daha sonra hükümet yetkililerince de "milli orduya kumpas" şeklinde değerlendirilecek, yargı makamları davaları birer birer yeniden açacak ve kararların neredeyse tümünü bozacaktı.

Birkaç sene sonra Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) olarak anılacak yapının mensubu hakim, savcı ve polislerin yürüttüğü bu kumpas davalarının çok çeşitli olumsuz sonuçları kamuoyunda sayısız kez tartışıldı, halen de tartışılmaya devam ediyor. Bununla birlikte, Ergenekon davalarının yarattığı kaygı ortamı ve 2011 yılı Temmuz ayında yaşanan istifa depremi, askeriyeyi ulusal politikaların belirlenmesine müdahil olma, sivil

otoritenin meşruiyetini tartışma ve siyasi iradeyle rekabet etme gibi eğilimlerle arasına ciddi bir mesafe koymaya mecbur bıraktı.

Bu kırılma, Kemalist ideolojiyi araçsallaştırmak ve ulusalcı enstrümanlara başvurmak yoluyla güç dengelerini belirlediği düşünülen "vesayetçi" aklın geri plana çekildiği, dış politikada ve güvenlik politikalarında ise Batıcı ve statükocu siyasetin TSK'yı manipüle edemeyeceği yeni bir dönemin başlangıcını işaret ediyordu. Ordunun tümüyle ve sadece tanımlı hiyerarşiyi benimsemesi ve sivil otoriteyle daha sağlıklı bir ilişki kurması, siyasi iktidarın dış politikalarındaki ve güvenlik politikalarındaki karar alma süreçlerinde daha bağımsız hareket edebilmesine imkan tanıyan yeni bir süreci başlatmıştı.

FETÖ'NÜN YOL AYRIMI: ÇÖZÜM SÜRECİ

MİT açısından bu yeni siyasal ortam, teşkilatın jeopolitik dönüşümle birlikte ortaya çıkan tehditlerle mücadele etmesi ve yine bu dönüşümden kaynaklanan fırsatları değerlendirmesi için gerekli olan kurumsal yeniden yapılanmaya uygun zemini oluşturmuştu. Ancak TSK'nın önceki dönemlere kıyasla sivil siyasetle daha dengeli bir ilişki kurduğu ve MİT reformlarının alabildiğine hızlandığı günlerde FETÖ, MİT'e karşı harekete geçmeye hazırlanıyordu. FETÖ, planını uygulamaya Çözüm Süreci'nde İmralı ve Kandil arasındaki bölünme ve çekişmeyi kullanarak start verecekti. Halkın bir kesimi Çözüm Süreci'nden memnun değildi ve 2009'da Diyarbakır'da düzenlenen ve gövde gösterisine dönüşen miting gibi hadiseler zihinlerde olumsuz yer etmişti.

Daha önce de değindiğim üzere, 2009'da başlayan Çözüm Süreci, PKK'nın 14 Temmuz 2011'de Silvan'da 13 güvenlik görevlisini şehit etmesiyle sona ermişti. Abdullah Öcalan'ın devletle mutabakata vardığını ve "devrimci halk savaşı"na gerek kalmadığını bildiren duyurusundan yalnızca altı gün sonra gerçekleşen bu eylemin akabinde çatışmalar tekrar başlamıştı. PKK, bundan bir ay kadar sonra, 17 Ağustos 2011'de Çukurca'da 11 askerin şehit edildiği bir saldırı daha gerçekleştirdi. Kamuoyunun PKK saldırılarından ötürü çok gergin olduğu bu dönemde, MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın 2009'da, henüz Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı ve Başbakan Özel Temsilcisi iken dönemin MİT Müsteşar Yardımcısı Afet Güneş eşliğinde PKK yöneticileri Mustafa Karasu ve Sabri Ok ile yaptığı görüşmeye ait olduğu iddia edilen kayıtları Dicle Haber Ajansı (DİHA) vasıtasıyla kamuoyuna sızdırıldı. FETÖ, MİT'e karşı kurduğu oyunu 12 Eylül 2011'de sızdırılan bu haberin ardından sahneye koyacaktı.

Haberin sızdırılması süreci MİT'e karşı yürütülecek operasyonun uluslararası boyutuyla ilgili ilginç ipuçları taşıyordu. Aslında MİT'e yönelik kumpas, 4 Mart 2010'da Belçika polisinin Brüksel'deki PKK/Kongra-Gel binasını basıp PKK/Kongra-Gel Başkanı Zübeyr Aydar ve Adem Uzun'un aralarında olduğu birçok ismi gözaltına almasıyla başlamıştı. Adem Uzun, PKK'dan habersiz Oslo görüşmesini kaydettiği öne sürülen kişiydi. PKK/Kongra-Gel binasına yapılan baskında bu ses kaydına da el konulmuş ve kayıt Türk polisine ulaştırılmıştı. 12 Eylül 2011 tarihinde, PKK'ya yakınlığıyla bilinen Dicle Haber Ajansı (DİHA) ve kısa süre sonra da Fırat Haber Ajansı (ANF) tarafından abonelerine geçilecek, kısa bir süre sonra ise bir özür mesajıyla birlikte geri çekilecek ses kaydı, yaklaşık 1,5 sene önce Belçika'daki operasyonda ele geçirilen ses kaydıydı.

Tüm bulgular, Belçika tarafından –bilerek yahut değil– desteklenen operasyonda FETÖ ile PKK'nın bir kanadının birlikte hareket ettiğine işaret ediyor. Nitekim, haberin sızdırılmasından yalnızca bir gün sonra FETÖ mensubu olduğu ileride anlaşılacak Alp Kağan Polatkan adlı şahsın Gölbaşı Cumhuriyet Başsavcılığı'na Oslo görüşmelerinin ses kayıtlarına ilişkin şikayet dilekçesi vermesi de rastlantı olmasa gerek.

Üstelik, tüm bunlar sadece başlangıçtı: Bir yandan FETÖ'nün yürüttüğü sözde hukuki işlemler devam ederken diğer yandan yargı ve Emniyet içindeki FETÖ mensupları Çözüm Süreci'nin İmralı aksını da baltalamak için 22 Kasım 2011'de Öcalan'ın avukatlarına yönelik KCK operasyonunu düzenlediler. Dahası, ameliyat olduğu 25-26 Kasım tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın ofislerine dinleme cihazları yerleştirdiler. Aralık ayındaysa MİT'in bir haber elemanını tutuklayıp, bir mensubunu gözaltına aldılar. Bu süreci, FETÖ savcıları Sadrettin Sarıkaya ve Bilal Bayraktar'ın "Bahar" kodlu gizli tanıktan MİT ile ilgili onlarca sayfalık bir ifade alması takip etti. Sonrasında, 28 Aralık'ta 34 sivil vatandaşın hayatını kaybetmesine yol açan Uludere hadisesi yaşandı. 15 Temmuz sonrasında, halkı kışkırtmaya yönelik bir teşebbüs olarak tarihe geçen bu hadisenin FETÖ'nün MİT'e yönelik kirli oyunlarından bir diğeri olduğu ortaya çıkacaktı. Nitekim, olaydan hemen sonra FETÖ yayın organlarında olayın mesuliyetini MİT'e yükleyen haberler yapılmıştı.

Böylece sene sonuna gelindiğinde MİT'i terör örgütü PKK ile aynı safta ve ilişki içerisindeymiş gibi gösterme bahanesiyle devre dışı bırakma planları olgunluğa erişmiş bulunuyordu. Artık şurası açıktı ki, MİT hedeflediği dönüşümü gerçekleştirmek istiyorsa, Batı ittifakı adına Türk siyasetini, bürokrasisini, dış politikasını ve güvenlik politikalarını dizayn etme çabasındaki kullanışlı aparatlarla da mücadele etmek zorundaydı.

DÖNÜŞÜM NEDEN MİT'TEN BAŞLADI?

2011 yılının sonuna gelindiğinde açık bir hibrit savaş ortamına girmiş bulunan Türkiye, güvenlik, diplomasi ve siyaset alanlarında, sosyal ve ekonomik hayata doğrudan yansıyan bir dizi tehditle karşı karşıyaydı. Temelli bir dönüşümün zorunlu olduğu artık gün gibi ortadaydı. Peki bu dönüşüm neden MİT'ten başladı?

En önemli sebep, Türkiye'deki mevcut kurumların o tarihte yeni jeopolitik bağlamdan kaynaklanan ihtiyaçlar doğrultusunda dönüşme motivasyonuna ve kabiliyetine sahip olmamasıydı. Türkiye'deki birçok kurum bu dönemde yoğun bir biçimde kendi iç sorunlarıyla uğraşıyor ve sahada hareket etmeye istekli görünmüyordu. Ayrıca, FETÖ'nün kurumlar içindeki varlığı da personelin hareket kabiliyetini kısıtlıyordu. Emniyet ve Jandarma teşkilatlarında ise FETÖ kilit pozisyonları işgal etmiş bulunuyor ve karşı harekete geçmek için hazır kıta bekliyordu. Türk Dışişleri geleneğinde de bu döneme değin DDSA'lar ile diplomatik temas kurmaya yönelik bir kabiliyete neredeyse hiç ihtiyaç duyulmamıştı. Son olarak, yüz binlerce çalışanı olan bu teşkilatlar, artık bir zorunluluk halini almış olan paradigmatik dönüşümü hızla hayata geçirmek için gerekli olan atiklik ve esnelikten yoksundu.

Aslına bakılırsa, bu kurumlarla ilgili bahsi geçen birçok sorundan MİT de muzdaripti. Kabiliyetlerini milli güvenlikten ziyade iç güvenliğe kanalize etmiş, mevzi dış operasyonlar gerçekleştirse de odağını yurtdışına kaydırmaya isteksiz, dikey bir hiyerarşiye sahip ve –diğer kurumlardaki kadar etkili olmamakla birlikte– FETÖ'nün üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı bir teşkilattı MİT. Jeopolitik kırılmaların yarattığı tehditlerle diğer teşkilatlar kadar muhatap oluyor, hem siyasi iradenin desteğinden hem de büyüklüğü nispetinde teknoloji ve bütçeden yine diğer kurumlar kadar faydalanıyordu. Ancak diğer kurum ve kuruluşlar dönüşüme ayak uydurmak için büyük oranda 15 Temmuz sonrasını bekleyecekken MİT, 2010-2011 gibi erken bir tarihte dönüşümünü başlatabildi.

Bunun temel sebeplerinden biri, MİT'in bazı kurumsal avantajlara sahip olmasıydı. Öncelikle MİT, TSK, Emniyet ve Jandarma gibi mevcudu yüz binleri aşan bir kurum değildi; çok daha sınırlı sayıda personele sahipti. Normalde dezavantaj olarak değerlendirilebilecek bu sayısal durum, paradigmatik dönüşümün hızlı ve etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi açısından uygun bir kurumsal zemin oluşturuyordu. Çünkü personel sayısının görece az olması kurumun idaresini ve harekete sevk edilmesini kolaylaştırıyordu. İkinci olarak, üzerindeki kontrol ve denetime karşın MİT,

kamudaki diğer hiçbir kurumun yapamadığı ölçüde otonom hareket edebiliyordu. Bu da ilk sebeple birlikte değerlendirildiğinde kuruma yeniden yapılanma için ciddi bir bürokratik hız kazandırıyordu. Üçüncü olarak da, yaptığı işin doğası gereği istihbarat personeli yeni şartlara hızla adapte olmasını mümkün kılan esnek bir karaktere sahipti. Yine de bu kolaylaştırıcı faktörler kendi başlarına MİT'te yaşanan temelli dönüşümü anlamak için yeterli değildir. Bunun için, 25 Mayıs 2010'da kurumun başına geçen Hakan Fidan'ın kişisel hikayesine de bakılması gerekiyor.

HAKAN FİDAN'IN HİKAYESİ

Hakan Fidan'ın hayat hikayesine şöyle bir göz atmak bile hayatının onu adım adım Türk istihbaratının en üst kademesine taşıyan gelişmelerle dolu olduğunu görmek için yeterlidir. Fidan, istihbaratın ana kollarından olan muhabere, elektronik harp ve bilgi sistemleri hizmetleriyle erken yaşta, henüz Kara Kuvvetleri Komutanlığı Muhabere Okulu'nun sıralarında tanışır. 12 Eylül ikliminde girdiği okuldan, Türkiye'de neoliberal entegrasyon politikalarına geçiş sancılarının sürdüğü bir dönemde, 1986 yılında mezun olur.

Türkiye'nin içinden geçtiği bu yıllar tahkim edilmiş bir vesayet sürecine ve Soğuk Savaş'ın bitişine tekabül ediyordu. Bu sıralarda Fidan, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, istihbarat, felsefe, teknoloji ve temel İslami ilimler alanında yoğun okumalar yapan bir gençti. Türkiye'yi kuşatan ulusal, bölgesel ve stratejik gelişmeleri sorgulamaya ve Türkiye'nin karşılaştığı sorunlara çözümler sunmaya elverişli bir entelektüel çevrede yetişmesi de, Fidan'a okuduklarını paylaşma, tartışma ve gözden geçirme imkanı sunuyordu.

Muhabere Okulu'ndan mezun olduktan sonra Fidan, Kara Kuvvetleri Komutanlığı Dil Okulu'nda ileri düzey İngilizce eğitimi aldı. Ardından Almanya'da, NATO Süratli Reaksiyon Kolordusu İstihbarat ve Harekat Başkanlığı'nda görev yaptı. Bu süreçte Batılı devletlerin güvenlik, savunma ve istihbarat gibi alanlarda nasıl bir kurumsal kültüre sahip olduklarını yakından görme fırsatı bulacaktı. Fidan, bu yurtdışı görevini yürüttüğü sırada istihbaratçılık mesleğindeki kabiliyetlerini de geliştirecekti. Aslına bakılırsa bu görev Fidan açısından ileride hedeflerini gerçekleştirmede temel bir yöntem olarak başvuracağı kişisel diplomasi hakkında bir giriş dersi niteliğindeydi.

Fidan, bir yandan Batı'daki güvenlik, savunma ve istihbarat sistemlerini gözlemlerken diğer yandan Türk güvenlik sistemini yakından inceliyordu. Bu iki farklı tecrübe, sistemler arasında mukayese yapabilmesinin önünü açtı. Fidan'ın Türk, Amerikan ve İngiliz istihbarat sistemlerini

karşılaştırmalı olarak ele aldığı ve 1999 yılında Bilkent Üniversitesi'ne verdiği yüksek lisans tezi bu tecrübenin ilk meyvesi oldu.

Aslına bakılırsa, Hakan Fidan'ın yüksek lisans tezi, teşkilatın başına geçtikten sonra gerçekleştirmeye çalışacağı dönüşümün ipuçlarını barındırır. Fidan'ın bu tezdeki ana argümanı şöyle özetlenebilir: Nitelikli istihbarat, başarılı bir dış politikanın ön koşuludur ve başarılı bir dış politika yürütülebilmesi için Türk istihbaratı yeniden tanzim edilmelidir. Tezinde istihbaratı bir dış politika aracı haline getiren ABD ve İngiltere'nin istihbarat sistemlerini örgütlenme, denetleme/gözetim ve koordinasyon yönünden inceleyen ve Türk istihbarat sistemiyle mukayese eden Fidan, bu kıyaslama sonucunda Türkiye için yeni bir istihbarat sistemi önerisinde bulunur.

Fidan'ın Soğuk Savaş sonrasında Türkiye'nin yeni dış, güvenlik ve ekonomi politikalarına yönelik ihtiyaçlarını karşılayacağını ileri sürdüğü bu sistem önerisinin temelinde, ana hatlarıyla Soğuk Savaş dönemi Türk istihbaratına dair yaptığı okuma yer alır. Fidan bu okumasında, MİT'in Soğuk Savaş sürecinde giderek daha fazla içeriye odaklanarak güvenlik istihbaratına ağırlık vermesinden eleştirel bir tonda bahseder. Ayrıca, bu sistemin Soğuk Savaş şartlarında bir dereceye kadar işlevsel olmakla birlikte mevcut durumda, yani Soğuk Savaş'ın üzerinden neredeyse 10 sene geçmişken, Türkiye'nin izlemeye çalıştığı nispeten aktivist dış politikaya yönelik ihtiyaçları karşılamaktan uzak olduğunu vurgular.

Fidan, tezinde Soğuk Savaş sonrası yaşanan sistemsel değişikliklere yönelik analiz ve değerlendirmeleri sonucunda geliştirdiği stratejik vizyonu ve gelecek projeksiyonunu da ortaya koyar: Fidan'a göre, Türkiye tehditleri göğüslerken önüne çıkan bölgesel fırsatlara daha fazla odaklanmalıdır. Ayrıca, MİT artık İngiliz iç istihbarat servisi MI5 (Military Intelligence Section 5/Askeri İstihbarat Sektör 5) veya Amerikan iç istihbarat servisi FBI (Federal Bureau of Investigation/Federal Soruşturma Bürosu) gibi bir güvenlik istihbaratı aparatı olmaktan çıkarılmalı ve güncel ihtiyaçları karşılayacak şekilde acilen yeniden yapılandırılmalıdır.

Bir diğer deyişle, Fidan'a göre MİT'in odağı içeriden dışarıya doğru kaydırılmalıdır. Fidan, dışarıya yönelişin şu üç temel alanda gerçekleştirilmesi gerektiğini ifade eder: diplomasi, güvenlik ve ekonomi. Öte yandan, teknik istihbarat hem müstakil bir faaliyet alanı olarak hem de bu üç alandaki istihbari faaliyetleri destekleyici ve tamamlayıcı bir faaliyet alanı olarak geliştirilmelidir. Fidan'a göre teknik istihbarat eşzamanlı olarak iki koldan yürütülmelidir: Bunlardan ilki, Genelkurmay ve MİT tarafından yürütülen sinyal istihbarattır. Fidan tezinde açıkça beyan etmese de sinyal istihbarat fonksiyonunun tek elde toplanması gerektiğini savunur. Teknik

istihbaratın ikinci kolu ise Fidan'ın "enformasyon savaşı" başlığı altında ele aldığı elektronik/siber istihbarattır.

Dış ve teknik olmak üzere iki ana boyut ve beş alt başlıktan oluşan bu yeni yapılanma önerisi, esasen Türk istihbaratının bir koordinasyon merkezi üzerinden birbirleriyle konuşan üç parçadan oluşan bir bütün olarak yeniden tanımlanmasını öngörür. Bu yeni sistemde dış ve iç istihbaratın birbirinden ayrılması ve teknik istihbaratın bağımsız bir biçimde yönetilmesi de önerilir.

Fidan gelecekte, Türk istihbarat yapılanmasına yönelik bakış açısını açıkça ortaya koyduğu yüksek lisans tezinde sunduğu bu önerileri bizzat hayata geçirecekti. Fakat tezini tamamladığında henüz 31 yaşında ve kariyerinin başlarındaydı. İstihbaratla dış politika ve güvenlik politikalarını buluşturan önerilerini hayata geçirmek için önünde daha uzun bir yol vardı.

Hakan Fidan, yüksek lisans eğitimini tamamladıktan sonra da akademik çalışmalarını ve saha çalışmalarını bir arada yürütmeye kararlıdır. Viyana'da Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu'nda, Cenevre'de Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Enstitüsü'nde ve Londra'da Doğrulama Teknolojileri Araştırma Merkezi'nde akademik faaliyetler yürütür. Bu üç kurumda yaptığı çalışmalar, doktora çalışmasının temelini oluşturacaktır. Fidan, tez önerisini Ukrayna'da geçici olarak görevde bulunduğu sırada kaleme alır. Kaderin bir cilvesi olsa gerek, seneler sonra atanacağı MİT'te görev yaptığı süre boyunca Ukrayna meselesi sürekli olarak önemli gündem maddeleri arasında yer alacaktır.

Bu dönemde akademik çalışmalarına yoğunlaşmak amacıyla TSK'daki görevini bırakmaya karar verir. Bilkent Üniversitesi'nde doktora çalışmasına devam ederken Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde dersler verir ve aynı sıralarda Avustralya Büyükelçiliği'nde siyaset ve ekonomi danışmanı unvanıyla bir süre çalışır.

MİT'in başına geçmeden atması gereken birkaç adım daha vardır Fidan'ın önünde. Fidan öncelikle, 17 Aralık 2003'te Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı'nın (TİKA) başına getirilecek ve bu kurumda askeri tecrübesine ve diplomasi görgüsüne yumuşak güç deneyimini de ekleyecektir.

TİKA'da görev yaptığı dönem, Hakan Fidan'ın yumuşak güce dair içeriden bilgi ve deneyim elde etmesi ve ilk kez kamuda üst düzey yöneticilik yapması bakımından elbette önemlidir. Fakat TİKA aynı zamanda Hakan Fidan için bir kurumun nasıl geliştirilebilip dönüştürülebileceğini ve kurumsal sistemlerin yeni baştan nasıl inşa edilebileceğini öğrendiği bir okul olur. Aslına bakılırsa, Hakan Fidan TİKA'da, deyiş yerindeyse gelecekte MİT'te yapacaklarının "Ar-Ge"sini yapar.

Söz konusu dönemde Türkiye'ye hakim siyasi ve toplumsal atmosfer Fidan'ın bu "Ar-Ge" çalışmasını yapmasına imkan tanır nitelikteydi. Türkiye, 2000'lerin başında uzun yıllardır uyguladığı sıkı güvenlikçi dış politika yaklaşımını gevşetme eğilimindeydi. Terör örgütü elebaşısı Abdullah Öcalan 1999'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmiş ve ülke uzun ve zorlu bir sürecin ardından ekonomik açıdan ferahlama umudunu yeniden kazanmıştı. Dahası, tek başına iktidar olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), muhalefeti de yanına alarak "tek yol Avrupa Birliği'ne tam üyelik" mottosuyla yürüttüğü AB'ye giriş süreci konusunda tüm yurtiçi ve yurtdışı aktörleri ikna etmeyi başarmıştı.

TİKA'nın çiçeği burnunda başkanı ülkedeki bu olumlu ve ümitvar havayı faaliyetlerini stratejik bir operasyona çevirmek amacıyla kullanır. Fidan bu süreçte, TİKA'nın kullandığı enstrümanlar ile diğer dış politika enstrümanlarının taktik ve stratejik düzlemde nasıl eşzamanlı olarak ve verimli bir biçimde kullanılabileceği ve bu sayede yumuşak güç ekosisteminin nasıl çeşitlendirilebilip zenginleştirilebileceği üzerine kafa yorar. Yunus Emre Enstitüsü ile isminden logosuna kadar şahsen ilgilenen Fidan, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'ndan Diyanet teşkilatına, bakanlık ataşeliklerinden diaspora derneklerine yurtdışındaki tüm unsurların birbirlerine güç katan araçlar haline getirilmesine yönelik fikir ve projeler üretir.

Görsel 22: MİT Müsteşarı Hakan Fidan bir uluslararası toplantıda

Fidan, TİKA başkanıyken Bilkent Üniversitesi'ndeki akademik çalışmalarına da devam eder ve 2006 yılı Eylül ayında Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yürüttüğü, "Diplomacy in the Information Age: The Use of Information Technologies in Verification [Bilgi Çağında Diplomasi: Antlaşmaların Doğrulanmasında Enformasyon Teknolojilerinin Kullanımı]" başlıklı doktora çalışmasını tamamlar.

Fidan'ın söz konusu tezinin odağında yer alan teknoloji bahsine yönelik yaklaşımları kendisinin yakın gelecekte istihbarat alanında yapacağı saha çalışmalarını doğrudan etkileyecek olması açısından büyük önemi haizdir. Fidan tezinde enformasyon devriminin silahların kontrolüyle ilgili mevcut uluslararası anlaşmaların doğrulanmasında kaydadeğer bir etkisi olduğunu savunurken, elektronik ve enformasyon teknolojilerindeki gelişimin istihbarat alanına doğrudan ve dolaylı dönüştürücü etkileri olduğunu da belirtir. Fidan'ın belirttiği üzere bu etkiler özellikle bilginin toplanması, tasnifi, tahlili, depolanması, depodan çekilmesi ve yayılması alanlarında yoğunlaşır.

Fidan tezinin teknoloji bahsinde özellikle açık kaynak, sinyal, elektronik ve görüntü istihbaratını detaylı olarak inceler. Bu bağlamda, MİT'in başına geçtikten sonra üzerinde yoğun bir biçimde duracağı sinyal ve elektronik istihbaratın iki ana metot olarak büyük oranda HUMINT'in yerine geçtiğini ifade eder. Hakan Fidan müsteşar olarak atandıktan sonra bu iki metodu o kadar önemseyecektir ki, Sinyal İstihbarat Başkanlığı'nı (SİB) kurmasının ardından bir sene boyunca –ta ki sistemin düzgün bir biçimde işlediğinden emin olana kadar– günlük mesaisine bu dairede, daire başkanı gibi başlayacaktır. Yine bu bağlamda, Fidan'ın MİT'e atanmasının ardından büyük yatırım yapacağı enformasyon savaşları ve siber uzay gibi alanlara da tezinde geniş yer verdiğini belirtmek gerekir.

Hakan Fidan'a göre, çağın teknolojik ilerlemelerine bağlı olarak Türk istihbaratında organizasyonel değişikliklere de gidilmesi gerekiyordu. Çünkü istihbarat, gözetleme ve keşif sistemlerinin savaş sahasını daha kolay okunabilir ve nispeten daha kontrol edilebilir hale getirmesi Soğuk Savaş'ın dikey hiyerarşik yapılarını kaydadeğer ölçüde işlevsiz kılmış ve organizasyonel hiyerarşiler giderek yataylaşmıştı. Bu durumun Fidan'ın MİT'teki yönetim yaklaşımını nasıl şekillendirdiğine ileride değineceğim.

Hakan Fidan, doktora tezinde uluslararası ilişkiler ve güvenlik alanlarını anlaşmaların doğrulanması üzerinden, yine teknoloji bağlamında ele alır. Fidan, enformasyon teknolojilerindeki dönüşümün uluslararası ilişkilerdeki strateji konsept ve strüktürlerinin yanında güvenlik unsurlarını da ciddi biçimde başkalaştırdığını dile getirir. Diğer yandan, bu dönüşümün uluslararası işbirliğine ve barışa olumlu yönde etki etme potansiyeli

taşıdığını öne sürer. Bu bağlamda, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (International Atomic Energy Agency) ve Nükleer Denemelerin Yasaklanması Anlaşması Örgütü'nü (Comprehensive Test Ban Treaty Organization) masaya yatıran Fidan, teknolojik gelişmelerin, özellikle de istihbarat teknolojilerindeki gelişmelerin güven artırıcı tedbirlere zemin hazırlayarak barış ve işbirliklerine kapı araladığını ifade eder. Fidan bu bahiste Türkiye ve Türkiye'nin bulunduğu bölgeyi yakından ilgilendiren İran ve Irak başta olmak üzere Kuzey Kore gibi çeşitli örnekler üzerinde durur.

Hakan Fidan'ın yüksek lisans ve doktora tezlerine bakıldığında görülen şudur: MİT'in çağın şartlarına uygun biçimde dönüştürülmesine yönelik görüşlerini yüksek lisans tezinde ortaya koyan Fidan, değişimin içeriğine dair ipuçlarını doktora tezinde vermiştir. İç, dış ve teknik istihbarattan oluşan üç parçalı milli istihbarat teşkilatlanması modelini yüksek lisans tezinde teklif etmiştir. Bu çalışmasında, MİT'in odağının kesinlikle yurtdışı olması ve diplomasiyle güvenlik kesişiminde faaliyetler yürütmesi gerektiğini belirtmiştir. Doktora tezindeyse istihbaratın tehditlerin yanı sıra fırsatlara kapı aralayan boyutunu öne çıkarmıştır. Fidan'ın bu tezde altını önemle çizdiği bir diğer husus ise teknik istihbaratın artık istihbari operasyonları destekleyici bir unsur olmanın ötesine geçerek ana faaliyet unsuru haline gelmesi gerektiğidir. Fidan, bütün bu dönüşümlerin dikeyden yataya doğru ilerleyen bir hiyerarşi içerisinde gerçekleştirilebileceğine dair ipuçlarını da doktora tezinde vermiştir. Fidan'ın bu fikirlerini nasıl pratiğe döktüğünü ve hedeflerine ulaşıp ulaşamadığını kitabın ilerleyen bölümlerinde göstermeye çalışacağım.

Hakan Fidan, doktorasını bitirdikten yaklaşık bir sene daha TİKA'daki görevine devam eder. Bu sırada Bilkent Üniversitesi'nde yüksek lisans ve doktora seviyesinde Türk dış politika yapımı üzerine dersler verir. Fidan, TİKA'daki görevinden alınarak Dış Politika ve Uluslararası Güvenlikten Sorumlu Başbakanlık Müsteşar Yardımcılığı'na ve Başbakan Özel Temsilciliği'ne getirildiği zaman da Bilkent Üniversitesi'nde bir süre daha ders vermeye devam eder.

Fidan açısından Başbakanlık'ta aldığı görevler, devlet organizasyonun işleyen ve işlemeyen yanlarını, devletin karşı karşıya olduğu tehditleri ve potansiyel fırsatları "makine dairesinde" görmesi bakımından önemlidir. Fidan'ın bu süreçte iki konuda tecrübe kazandığı söylenebilir: Birincisi, dış politika ve güvenlik politikaları alanında karar alma mekanizmalarının nasıl işlediğini, sistemin nerelerde tıkandığını ve sorunların nasıl aşılabileceğini yakından görme fırsatı bulmuştur. İkincisi, özel temsilci olarak gittiği ülkelerde ve yer aldığı organizasyonlarda Türkiye adına ilişki ağlarını

geliştirmiş ve uluslararası sistemle özel kanallar üzerinden ilişki kurma kabiliyetini pekiştirmiştir.

Hakan Fidan, Başbakanlık'taki görevlerini yürütürken 2008 yılı Kasım ayında Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Yönetim Kurulu Üyeliği'ne de atanır. Böylece doktorasıyla uzmanlaştığı bir alanda daha devletin üst kademelerinde inisiyatif alma fırsatı bulur.

Nitekim, Türkiye 2009 yılında İran'ın uranyum zenginleştirme çalışmalarına yönelik uluslararası gerginliği azaltacak adımlar atar. Fidan da, "nükleer şerpa" unvanıyla 12-13 Nisan 2010'da Washington'da düzenlenen Nükleer Güvenlik Zirvesi'nde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Türk heyetine teknik konularda rehberlik eder. Bu süreçle birlikte Fidan artık hegemonların alanına girmeye başlar. Fakat aynı zamanda, İsrail'deki yönetim tarafından hedef tahtasına oturtulur. Çünkü İsrail yönetimi, İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerinin nükleer silah elde etme amacı taşıdığını düşünmekte ve haliyle bunları İsrail ve ABD'nin bölgedeki varlığına yönelik bir tehdit olarak değerlendirmektedir. Ayrıca İsrail, Türk dış politikasının son yıllarda Batıcı ve statükocu pozisyonundan uzaklaşma eğiliminde olduğunu da görmektedir. Hakan Fidan'ın ise bu iki yönlü tehdidin temel aktörlerinden biri olduğu kanısındadır. Halbuki o dönemde Türkiye'nin amacı, İran ile Batı ittifakı arasındaki sorunların çözümüne katkı sağlamaktır. Zira, Türkiye bu şekilde hem ambargolar nedeniyle zarar görebilecek milli ekonomiyi korumak hem de İran'a karşı düzenlenecek müşterek bir askeri harekatın Türkiye'yi de içine alan bölgede meydana getireceği istikrarsızlık ve kaosu engellemek istemektedir.

Tam da bu süreçte Hakan Fidan'a yönelik İsrail menşeili tazyiklerin başlaması sürpriz değildir. Henüz Haziran ayında *Haaretz* yazarı Amir Oren, İsrail savunma kuruluşlarının, özellikle de MOSSAD dış operasyonlar biriminin MİT'in başına Hakan Fidan'ın getirilmesinden dolayı duydukları endişeden söz eder. Ayrıca, Hakan Fidan'ın göreve geldiği 2010 yılı Mayıs ayının son haftasında uluslararası sularda Türk vatandaşlarını katleden İsrail yönetiminin, Mavi Marmara olayının Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Ahmet Davutoğlu ve Hakan Fidan tarafından planlandığına ve iki ülke arasındaki ilişkilerin kesilmesi için bu olayın kasten kullanıldığına yönelik suçlamalarını aktarır. Daha da ileri giden yazar, Fidan'ın İran'a müzahir bir servis başkanı olduğunu iddia eder.

Toparlayacak olursam, MİT'in başına geçtiğinde Hakan Fidan, Türk ve Batı ittifakı istihbarat sistemlerini akademik seviyede mukayese edecek kadar yakından tanıdığı gibi, Türk istihbaratını diplomasi, güvenlik ve teknoloji eksenlerinde eşzamanlı olarak dönüştürmek için gerekli

donanıma fazlasıyla sahipti. TSK, NATO ve TİKA gibi sivil ve askeri kurumlarda görev yapmış olması ve Başbakanlık Müsteşar Yardımcılığı, Başbakan Özel Temsilciliği ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı Yönetim Kurulu Üyeliği gibi kritik görevler üstlenmiş olması ise Fidan'ın bu dönüşümü gerçekleştirmesini mümkün kılacak tecrübi bilgiyi edinmesini sağlamıştı. Öte yandan, istihbarat konulu yüksek lisans ve doktora çalışmalarının yanı sıra entelektüel merakından dolayı başka birçok alanda yaptığı okumalar yoluyla sözü edilen istihbari dönüşümü hayata geçirmek için ihtiyaç duyduğu bilimsel perspektifi ve bilgi donanımını edinmişti. Fidan'ı teorik ve pratik bilgilerini birleştirerek fiiliyata dökmeye sevk eden temel faktör ise, dünya görüşü gereği dönüşüme olan ihtiyacı karşılamayı neredeyse bir zorunluluk telakki etmesiydi. Ona göre, zorluklar ve hatta imkansızlıklar, bu dönüşümü gerçekleştirme yolunda engel teşkil edemezdi ve etmemeliydi.

Bu sebeple, Hakan Fidan'ın MİT'in başına geçtiğinde ilk dikkat kesildiği konu teşkilatın risk ve tehdit algısı oldu. Daha önce izlenimsel seviyede tespit ettiği üzere, MİT istihbaratın birçok parametresinde faydalı işler yapmasına rağmen temelde ülke içine dönük bir bakışa, risk ve tehdit odaklı bir anlayışa ve neredeyse bütünüyle reaksiyoner bir tutuma sahipti. Fidan'a göre öncelikle bu bakış, anlayış ve tutumun çerçevesi esnetilmeli ve genişletilmeliydi. Buna bağlı olarak, teşkilatın odağı ülke sınırlarının dışına kaydırılmalı ve teşkilata tehdit ve risklere reaktif bir yaklaşımla karşılık vermenin ötesinde, proaktif politikalar üretme ve bunları hayata geçirme kabiliyeti kazandırılmalıydı. Bütün bunlar, dile getirilmesi kolay, ama hayata geçirmesi son derece zor hedeflerdi. Zira, bunlara ulaşmak ancak yüksek süratli ve sürekli değişim anlayışını bir felsefe olarak bütün kuruma benimsetmekle mümkün olabilirdi. Üstelik teşkilat, kurumsal dönüşümünü hayata geçirmek için çıktığı yolun henüz başındayken, başta FETÖ olmak üzere doğrudan teşkilatın varlığına yönelen tehditlere ve yakın tehlikelerin oluşturduğu risklere de göğüs germek mecburiyetindeydi.

2012

YAPISAL DÖNÜŞÜMÜN AYAK SESLERİ

Uludere hadisesinden bir gün sonra, 28 Aralık 2011'de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Subayevleri'ndeki ikametgahında ve 30 Aralık'ta da resmi konutunda FETÖ mensupları tarafından yerleştirilmiş dinleme

cihazlarının bulunması, MİT'te alarm seviyesinin yükseltilmesine sebep olsa da yapılması planlanan reformların önüne geçememiştir.

Aksine Başbakan'ın resmi konutunda dinleme cihazı bulunmasından sadece iki gün sonra, yani 1 Ocak 2012'de MİT, teknoloji altyapısıyla ilgili en önemli atılımı gerçekleştirir: 31 Ocak 2011 tarihli Başbakanlık direktifi uyarınca Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olarak sinyal istihbaratı faaliyetlerini yürütmekte olan GES Komutanlığı, bu tarihte MİT Müsteşarlığı'na devredilir.

15 Mayıs 2012'de adı Sinyal İstihbarat Başkanlığı (SİB) olarak değiştirilecek bu birimin Genelkurmay Başkanlığı'ndan MİT'e devri birkaç açıdan önemlidir: Birincisi, bu transferle MİT, teknoloji alanında hayata geçirmeyi hedeflediği dönüşümün altyapısını tesis etmiştir. Diğer yandan, bu hamleyle Türkiye'de sinyal istihbaratı faaliyetlerindeki çift başlılık sona ermiştir. Çünkü daha önce bu faaliyetler hem GES Komutanlığı hem de MİT'e bağlı Elektronik Teknik İstihbarat Başkanlığı (ETİB) tarafından yürütülmekteydi. Bu durum işgücü, zaman ve kaynak israfına yol açtığı gibi, işbirliği ve koordinasyona ilişkin sorunlara da sebebiyet veriyordu.

Devirle birlikte istihbarat ve koordinasyon merkezileştiği için söz konusu sorunlar kısa sürede ortadan kalkacağı gibi ciddi bir kaynak tasarrufu sağlanacaktı. Bunların yanı sıra, istihbari çerçevede kurulan ikili ilişkilerde teşkilata birlik, tutarlılık ve kararlılık yönünden katkı sunacak bu dönüşüm, teşkilatın itibarına ve prestijine de olumlu yönde etki edecekti.

GES Komutanlığı'nın MİT'e devrinin beraberinde getirdiği en önemli kazanımsa SİB'in etkinliğinin ciddi ölçüde artması oldu. SİB'e yapılan düzenli yatırımlar sayesinde planlama, toplama ve analizde büyük yol katedildi. Ayrıca, Türkiye'de sinyal istihbarat ihtiyacı bulunan ilgili kurum ve birimlere yapılan erken ihbar, cari, temel ve hedef istihbaratı katkılarında niteliksel ve niceliksel açıdan önemli bir artış kaydedildi. Bunların yanı sıra, özellikle ikinci kuşaktaki ülkelerde meydana gelen savaş, iç karışıklık, tatbikat ve eğitimlerin tespit edilmesine yönelik üst düzey bir kabiliyete ulaşıldı. İkinci kuşak ötesindeki bölgelerde ise takiplerin istenen düzeyde sürdüğü anlaşılmaktadır. Dahası, terör örgütlerine karşı büyük bir avantaj elde edildiği de görülmektedir.

GES Komutanlığı'nın MİT bünyesine alınmasıyla birlikte MİT içerisindeki yapılarda ciddi bir dönüşüm başladığının da ayrıca not edilmesi gerekir. Devrin ardından ETİB yeniden yapılandırılıp, ETİB ve SİB ile bunların faaliyet üniteleri arasındaki bilgi akışı ve koordinasyon hızlandırıldı ve mutat hale getirildi. Bu tarihlerde sinyal ve elektronik istihbarata yapılan fiziki,

beşeri ve organizasyonel yatırımlar, MİT'in tehdit ve fırsatları algılamaya ve yakalamaya yönelik kabiliyetlerine büyük bir güç ve ivme kazandırdı.

GES Komutanlığı'nın devrinden 12 gün sonra, yani 13 Ocak 2012'de MİT'te kritik bir değişiklik daha hayata geçirilerek Stratejik İstihbarat Başkanlığı, Dış Operasyonlar Başkanlığı'na (DOB) dönüştürüldü. Bu değişiklik, teşkilatın odağını yurtiçinden yurtdışına kaydıracağının ve operatif kabiliyetlerine ağırlık vereceğinin açık bir işaretiydi. Bu süreçte, yine SİB içerisinden Stratejik Analiz Başkanlığı (SAB) adlı yeni bir başkanlık doğdu. Nihayetinde, bölgesel ve küresel gelişmelerin okunması, bunlarla ilgili öngörülerde bulunulması ve bu öngörülerle uyumlu kısa, orta ve uzun vadeli stratejik analizler üretilmesi teşkilat açısından kritik bir ihtiyaçtı. SAB, bu eksikliği kapatmaya adaydı. Özetle MİT, proaktif karakterini güçlendirme hedefi doğrultusunda bu yöndeki ihtiyaçlarını karşılamayı ilk sıraya almıştı.

7 ŞUBAT

MİT'te dönüşüm için atılan büyük adımlar hız kesmeden devam ederken, FETÖ ve PKK tehditleri de alabildiğine büyüyüyordu: DOB ve SAB'ın kurulduğu gün, yani 13 Ocak 2012'de gerçekleştirilen KCK operasyonunda Demokratik Toplum Partisi (DTP) Diyarbakır İl Binası'nda 2009 yılındaki Oslo görüşmelerine ait ses kayıtlarının ve protokollerin bulunduğu iddia edilen bir harddisk ele geçirildi. Böylece Belçika'daki Kongra-Gel binasına yapılan polis baskınıyla başlayan operasyon son aşamasına gelmiş bulunuyordu. Amaç, MİT'in eski mensuplarını ve mevcut başkanını bölücü terör örgütüyle organik ilişki içerisindeymiş gibi göstermekti.

Bu amaç doğrultusunda, FETÖ'nün yargı ayağı 7 Şubat'ta MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ı, eski MİT Müsteşarı Emre Taner'i, eski MİT Müsteşar Yardımcısı Afet Güneş'i ve iki MİT mensubunu şüpheli sıfatıyla ifadeye çağırdı. Bu, sadece Türkiye Cumhuriyeti'ne ve MİT'e karşı yapılan bir operasyon değil, aynı zamanda teşkilattaki dönüşüm iradesine ve bu iradeyle adım adım hayata geçirilmekte olan kritik reformlara yönelik bir sabotajdı.

Ancak siyasi irade bu süreçte MİT'in arkasında durarak FETÖ operasyonunu boşa çıkaracaktı. 7 Şubat mikro darbe girişimini boşa düşüren en önemli hamle, olaydan sadece 10 gün sonra 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun soruşturma iznini ilgilendiren 26. maddesinde yapılan değişiklikti. Bu gelişme, MİT'in görev ve faaliyet alanının dayanağı olan ve 1 Kasım 1983 tarihinde kabul edilerek 1 Ocak 1984 tarihinde yürürlüğe giren kanun üzerinde yapılacak kapsamlı değişikliklerin de kapısını aralayacaktı.

SURİYELİ MUHALİFLER ÖRGÜTLENİYOR

MİT'in hedeflediği dönüşümü gerçekleştirmek için birbiri ardına adımlar attığı ve buna engel olmak isteyen güç odakları ile mücadelesini sürdürdüğü sırada, mücavir coğrafyada derin jeopolitik kırılmalar yaşanmaya devam ediyordu. Arap Baharı ve daha özelde Suriye'deki savaş, Türkiye'nin ve bölge ülkelerinin angajmanlarını önemli ölçüde belirliyordu. Haziran 2011'de Suriyeli muhaliflerin Antalya'da düzenlenen "Suriye'de Değişim Konferansı"nda bir araya gelmesi, Temmuz 2011'de Özgür Suriye Ordusu'nun (ÖSO) ve Eylül 2011'de İstanbul'da Suriyeli muhalifleri temsilen Suriye Ulusal Konseyi'nin (SUK) kurulması Türkiye'nin Suriye meselesinde aktif bir siyaset izleyeceğini gösteriyordu. MİT, muhaliflerin örgütlenmesi sürecine müdahil olmuş ve örgütlenmeye ilişkin görüşmelerin tamamında yer almıştı. Bu durum, teşkilatın hem özel faaliyet hem de diplomasi alanında Türkiye'deki mevcut yapılara destek veren yeni bir aktör olarak temayüz etmeye başladığını gösteriyordu.

Kuruluşuna katkı sağladığı yeni yapılar üzerinden Suriyeli muhalifleri destekleyen Türkiye, 2012 yılı başlarında Suriye Halkının Dostları Grubu'na da dahil oldu. RF ve Çin'in BMGK'da Suriye'ye yönelik alınan kararları veto etmesi üzerine kurulan Suriye Halkının Dostları Grubu, muhalif gruplara BM dışından diplomatik destek sağlama amacı taşıyordu. Sene içerisinde Tunus, İstanbul, Paris ve Marakeş'te toplanacak grubun kurulmasına ve faaliyetlerini yürütmesine Türkiye büyük destek verdi.

Hem yurtiçinde hem de yurtdışında sıkça tartışılsa da Türkiye'nin Suriye muhalefetini destekleme kararının stratejik olduğu kadar insani bir boyutu olduğu 2012 yılının yaz aylarında ortaya çıkacaktı. Suriye rejiminin ara vermeden gerçekleştirdiği katliamlar, 30 Mayıs'taki Hule vahşetiyle zirveye çıkacaktı. Katliamın ardından Türkiye, ülkedeki tüm Suriyeli diplomatik personeli sınırdışı etti. Fakat saldırgan tutumunu sürdürmekte kararlı olan Suriye, 22 Haziran'da Lazkiye şehrinin 13 mil açığında uluslararası hava sahasında test ve eğitim görevi icra eden Türkiye'ye ait RF-4 tipi uçağı vurdu. Olayın akabinde Türkiye, BM ve NATO nezdinde girişimlerde bulundu ve TSK vakit kaybetmeksizin angajman kurallarını değiştirdi.

Kasım ayına gelindiğinde ise Doha'da Suriyeli tüm muhalif grupları birleştiren Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK) kuruldu ve SUK, bu çatı yapılanmayla birleşme kararı aldı. Bu gelişme neticesinde, Suriyeli muhalifler Türkiye ve Ürdün'deki, yani Suriye'nin kuzey ve güneyindeki müşterek operasyon odaları üzerinden Türkiye, Katar, Suudi Arabistan ve ABD tarafından askeri olarak desteklenecekti.

TEŞKİLAT-I MAHSUSA 2.0

Bu gelişmelerle eşzamanlı olarak PKK tehdidi de şaşırtıcı olmayan bir biçimde büyümeye başladı. Suriye rejimi, Irak'taki Nuri el-Maliki yönetimi ve İran, Suriye konusunda statüko kampında toplanmalarının ardından PKK'ya karşı daha yumuşak bir politika izlemeye başladılar. Bu da terör örgütüne hem operasyonel kabiliyet hem de geçmişe nazaran çok daha geniş bir manevra alanı kazandırdı. Dahası, Suriye rejiminin ülkenin belirli bölgelerinden güçlerini çekmesi, PKK'nın Suriye uzantısı PYD ve silahlı kolu YPG'nin bu boşluğu doldurmasına zemin hazırladı. Sonuçta, Suriye'nin kuzeyinde fiilen otonom bir PYD hakimiyeti kurulması riski belirdi. İşte PKK tam bu sıralarda, yurtiçinde "Devrimci Halk Savaşı" stratejisini benimseyerek kitlesel şiddet kullanımına geçti ve yaptığı eylemlerle senaryodaki rolünü oynamaya başladı.

Suriye krizi derinleşirken MİT, ilgili makamları Türkiye'nin sahada olması gerektiğine dair ikna etmeye çalıştı. Çeşitli sebeplerden dolayı bu ikna çabalarının istenilen sonucu veremeyeceği anlaşılınca teşkilat, paramiliter faaliyetlerle ilgilenmeye başladı. MİT bu süreçte dost unsurların sevk ve idaresi konusunda TSK personeliyle, özellikle de muvazzaf ve emekli Özel Kuvvetler Komutanlığı (ÖKK) personeliyle dirsek temasında ve uyum içerisinde çalıştı. Özel faaliyetlerin MİT bünyesinde sürdürülmesi başta hız, esneklik ve gizlilik olmak üzere birçok konuda Türkiye'ye avantaj sağlıyordu. Öte yandan bu işbirliği, operasyon planlarının kurgulanmasında ve uygulanabilirliğinin tespit edilmesinde önemli rol oynayan askeri akıl ve tecrübenin MİT'e aktarılmasını mümkün kılıyordu.

Bu noktada, özel faaliyetlerin bir Türk istihbarat teşkilatı tarafından tarihte ilk defa bu dönemde kullanıldığının altını çizmek gerekir. Bu ilk sayesinde Türkiye'de istihbarat ve GNH arasındaki mesafe hızla kapanmaya başlamıştır. Ayrıca, GES Komutanlığı'nın MİT'e devri sürecinde olduğu gibi TSK ile MİT arasında yakın ve uyumlu bir ilişki ve işbirliğinin kurulması, MİT'te özel faaliyetler alanında işlerlik gösterecek hibrit bir yapının oluşturulmasını kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Bu hibrit yapı ile göç hareketliliğinin önüne geçilmesi, muhaliflerin kontrolündeki bölgelerin korunması ve PKK'nın Suriye'de devlet benzeri bir yapılanmaya gitmesinin önüne geçilmesi hedeflenmiş, ayrıca bütün bu süreçlerin eşzamanlı olarak ve aynı hiyerarşik seviyede yönetilmesi ve yürütülmesi planlanmıştır.

2013

FETÖ'NÜN YARGI VE MEDYA AYAĞIYLA MÜCADELE

Bu çetrefilli denklem içerisinde, 2012 senesinin sonlarında sınır ötesi faaliyetlerini hız kesmeden sürdüren MİT, bir taraftan da içeride Çözüm Süreci'nin en kritik aktörü olarak masadaki yerini almıştı. 2013'te tekrar ivme kazanan Çözüm Süreci, provokasyonlara rağmen olumlu seyrediyordu. O kadar ki, Mart ayında terör örgütü ateşkes ilan etmiş, Nisan ayında ise Murat Karayılan Türkiye'de bulunan teröristlerin Mayıs'ta sınır dışına çekilmeye başlayacağını açıklamıştı. Ayrıca, bu dönemde bir süredir Türkiye'nin ve MİT'in ana gündem maddelerinden biri olan FETÖ meselesinde de son derece başarılı bir hamle yapılacaktı: Mayıs ayının başında MİT, FETÖ'nün yargı ve medya ayağına önemli bir darbe indirecekti.

REYHANLI SALDIRISI

MİT, FETÖ tarafından kendisine yöneltilen bir tehdidi daha bertaraf etmişti ama 11 Mayıs 2013'te gerçekleşen ve Cumhuriyet tarihinin en kanlı hadiselerinden biri olan Reyhanlı saldırısı engellenemeyecekti. Reyhanlı'da üç dakika arayla patlatılan iki bomba yüklü araç 55 kişinin hayatını kaybetmesine neden oldu. Ardından da medya, MİT'e karşı yürütülen bir psikolojik muharebe alanına dönüştü. O günlerde medyada en çok kullanılan terkip herhalde "istihbarat zaafı" idi.

Halbuki bu hadisenin üzerine merceği biraz yaklaştırdığımızda karşımıza çok ilginç detaylar çıkar. Belgelerin ışığında görüyoruz ki MİT, olaydan yaklaşık sekiz ay önce Hatay İl Emniyet Müdürlüğü'ne gönderdiği bir istihbarat notunda, Suriye Cumhurbaşkanlığı Sarayı muhafızları yetkilisi olan, Suriye istihbaratıyla bağlantılı "Abu Firas" kod Anas Asalieh'in Hatay'daki muhaliflere yönelik bir eylem hazırlığı içerisinde olduğunu ve bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları Murat Özdeş ve Mahmut Küçükavcı ile görüşmeler yaptığını bildiriyordu. Birkaç gün sonra gönderilen bilgi notundaysa muhaliflerin yaşadıkları kamplara giriş yapabilen kişilerin Suriye'den patlayıcı getirebilecekleri ifade ediliyordu. Öte yandan, 31 Ekim'de MİT, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) Acilciler grubundan Mihraç Ural'ın Suriye sınır hattındaki nüfus ve askeri hareketlilik hakkında istihbarat toplamaya çalıştığını ayrıca iletiyordu.

Görüldüğü üzere MİT, konunun peşini bırakmıyordu. MİT yetkilileri, 2013 Şubat'ında Emniyet ile paylaştıkları bir diğer bilgi notunda, Anas

Asalieh ile irtibatlı Murat Özdeş'in Suriye'ye giderek patlayıcı madde ve patlayıcı uzmanı tedarik edilmesi için anlaşmalar yaptığını ve patlayıcıların hangi kanaldan ülkeye sokulabileceğini açıklıyorlardı. Elde edilen istihbarata göre, Humus'ta Şebbiha milislerinin eğitildiği bir merkezde bulunan Teysir adlı kişi patlayıcı madde ve patlayıcı uzmanı sağlayacak, patlayıcılar tekneyle Samandağ'a ulaştırılacak ve Murat Özdeş de bunların içeri aktarımını sağlayacaktı.

Bu istihbarat üzerine, Hatay Emniyeti Terörle Mücadele Müdürü ve Hatay'da bulunan MİT Müdürü kısa süre içinde bir toplantı yaparak Hatay Emniyet İstihbarat Şubesi'nden destek istedi. Ancak şube, "MİT ve Terörle Mücadele işbirliğinde yürütülen bir çalışmaya dahil ve müdahil olmak istemiyoruz" şeklinde bir cevap verdi. Halbuki MİT tarafından patlayıcıları Türkiye'ye sokacak isimler dahi bulunmuş ve Emniyet ile paylaşılmıştı. 22 Şubat'ta, Hatay Emniyet İstihbarat Şubesi'nden destek alamayan Hatay MİT Müdürü ve Hatay Terörle Mücadele Müdürü, "Abu Firas" kod Anas Asalieh'in Türkiye'ye giriş yaptığı sırada gözaltına alınması için operasyon yapılmasına karar verdi. Asalieh, 1 Mart 2013 tarihinde, saat 13.55'te Hatay Yayladağ sınır kapısından Mahmut Küçükavcı idaresindeki araçla Türkiye'ye giriş yaptı. Ancak buna rağmen Asalieh'e operasyon yapılamadı. Adana Cumhuriyet Başsavcısı Özcan Şişman türlü bahanelerle operasyon yapılmasını engellemiş, Asalieh de Suriye'ye geri dönmüştü.

İlginç detaylara devam edelim. 30 Mart'ta Hatay Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne gelen bir muhbir, Mihraç Ural'ın Hatay'da bombalı eylem yapacağını bildirdi, ama bu bilgi de sümen altı edildi. Savcıya bilgi verilerek ihbar tutanağı dahi düzenlenmiş olduğu halde, ihbarla ilgili hiçbir birime bilgi verilmedi. 3 Nisan'a gelindiğinde bu defa MİT Adana Bölge Başkanlığı'ndan bir görevli, Asalieh'e operasyonu engelleyen Adana Cumhuriyet Başsavcısı Özcan Şişman'ı, Murat Özdeş ve ona yardım edenlere operasyon yapılması konusunda ikna etmeye çalıştı, ancak bu girişimden de sonuç alınamadı. Çünkü savcıya göre, ortada somut bir delil bulunmadığı için harekete geçmek yerine beklemek daha doğruydu.

İlerleyen günlerde, patlayıcıları Türkiye'ye getirecek olan Mihraç Ural ile bağlantılı Yusuf Nazik ve Nasır Eskiocak'ın deniz yoluyla Samandağ'a gelecek 1 ton C3 malzemesini Transit marka iki araçtaki gizli bölmelere koyarak patlama noktalarına götüreceği yönünde Hatay Emniyeti'ne bir ihbar telefonu geldi. Hatay Emniyeti'nin 8 Mayıs'ta aldığı ihbarın MİT Adana Bölge Başkanlığı'na ulaşması bir günden fazla sürdü. MİT Adana Bölge Başkanı'nın ısrarlarına rağmen ilgili şahıslar hakkında operasyon kararı çıkarılmasını savcı Özcan Şişman yine reddetti. Tarih 9 Mayıs'tı.

Bu sırada MİT karargahı, Nasir Eskiocak'ın telefon görüşmeleri üzerinden, eylemlerde kullanılmak üzere tescil ettirilen araçlara ve plakalara ilişkin bilgilere ulaşmıştı. Bu bilgiler, "acil" koduyla MİT Adana Bölge Başkanlığı'na aktarıldı. Katliamı kimlerin, hangi araçlarla ve hangi patlayıcılarla yapacağına kadar bütün ayrıntılar ortadaydı. Hatay İl Emniyet Müdürlüğü ve Terörle Mücadele Müdürlüğü konudan derhal haberdar edildi. Ne var ki, Reyhanlı İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde Elektronik Belge Sistemi'ne yüklenen ilgili evrakı okuyacak hiçbir görevli bulunmuyordu. Çünkü mesai bitmişti. Dahası, Hatay İl Emniyet Müdürlüğü, Reyhanlı Emniyet Müdürü'nü arayıp bu kritik gelişmeden haberdar dahi etmemişti. Haberdar edilmeyenler arasında Reyhanlı Kaymakamı ve Reyhanlı İlçe Jandarma Komutanı da bulunmaktaydı. İşte bu organize çaba sonucunda Reyhanlı'daki saldırı gerçekleşti. Saldırıda 55 kişi hayatını kaybetti ve 146 kişi de yaralandı. Olayın ardından birçok kişi göz altına alındıysa da saldırının asıl planlayıcılarından olan Yusuf Nazik'in yakalanması için 5 sene geçmesi gerekecekti.

KIRMIZI ODA GÖRÜŞMESİ

Reyhanlı hadisesinden sadece beş gün sonra, 16 Mayıs 2013'te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve MİT Müsteşarı Hakan Fidan, ABD'ye giderek Beyaz Saray'da bulunan Kırmızı Oda'da ABD Başkanı Barack Obama, Dışişleri Bakanı John Kerry ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Thomas Donilon ile akşam yemeğine katıldı. MİT'in dış politika ve güvenlik politikalarındaki belirleyici rolü dolayısıyla MİT Müsteşarı 2013 yılı başından beri kabine toplantılarında brifing veriyordu. Ancak ABD'deki, kamuoyuna yansıyan bu toplantı MİT tarihinde bir ilkti. Teşkilatın varlık sahasını genişletmesi ve odağını dışarıya kaydırması, teşkilat ile ilgili teamülleri de yavaş yavaş değiştiriyordu.

Karşılıklı talep ve rahatsızlıkların dile getirildiği Kırmızı Oda görüşmesinin önemi, Türkiye-ABD ilişkilerinde bir dönüm noktası teşkil etmesinden kaynaklanıyordu. Aslına bakılırsa, Türk tarafı ABD'yi Arap Baharı konusunda desteğe çağırırken, ABD tarafı Arap Baharı rüzgarının çok yakında tersine doğru esmeye başlayacağı yönünde açık sinyaller veriyordu. Bu durum MİT için sürpriz değildi, zira teşkilat 2012'de ABD medyasında çıkan Türkiye'nin el-Nusra'yı desteklediği yönündeki asılsız haberlerden, Libya'daki ABD büyükelçisinin el-Kaide'ye müzahir bir grup tarafından öldürülmesinin ABD yönetim kademelerinde meydana getirdiği etkiden ve Suriye konusunda Türkiye'ye yakın pozisyon alan ekiplerin

Görsel 23: ABD Başkanı Barack Obama, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, MİT Müsteşarı Hakan Fidan (2013)

ABD yönetiminden tasfiye edilmesinden haberdardı. Tüm bunlar esasen ABD'nin Arap Baharı'ndan elini eteğini yavaş yavaş çektiğini ve yeni bir planın devreye sokulmak istendiğini gösteriyordu.

MISIR'DA ASKERİ MÜDAHALE

Arap Baharı'nın Suriye'de dur(durul)ması işlerin terse döneceğinin en önemli işaretiydi. Mısır'da esen kaos rüzgarıysa bu öngörüyü tahkim ediyordu. Türkiye, Mısır'da otokrasinin kazanmasını kesinlikle istemiyordu, zira Mısır'da otokrasiye dönülmesi, Arap Baharı'nın sönümlenmesi ve bölgesel düzene demokrasi dışı unsurlar, "zinde güçler" ve uluslararası kaos simsarları tarafından el konulması anlamına gelecekti. Diğer yandan MİT, Mısır'da Mursi ile birlikte başlayan yeni düzenin ayakta kalabilmesinin son derece güç olduğunu da biliyordu. Mısır'daki eski rejimin taraftarı olan ordu ve yargı mensuplarının ötesinde neredeyse tüm bölgede anti-İhvancılık maskesi altında demokrasiye geçişe muhalif bir tutum söz konusuydu. Özellikle Körfez ülkeleri Arap Baharı'nın ilerlemesinden büyük bir endişe duyuyordu.

Mısır yanında Arap Baharı'ndan etkilenen Libya ve Tunus'ta da iç karışıklıklar baş gösterdi. Türkiye açısından Libya ve Tunus'taki gelişmeler

nispeten idare edilebilirdi. Yaşanan bu iç karışıklıklara rağmen Türkiye söz konusu ülkelerle ilişkilerini iyi seviyede yürütebiliyordu. Ancak Mısır'da, Haziran 2012'de seçimle işbaşına gelen Müslüman Kardeşler'e (İhvan-ı Müslimin) yakınlığıyla bilinen Muhammed Mursi'nin 3 Temmuz 2013'te bir darbeyle yönetimden uzaklaştırılmasının ardından yaşanan süreç için aynı şeyleri söylemek mümkün değildir. 3 Temmuz askeri müdahalesiyle Arap Baharı'nda otoriter sistemden demokrasiye geçişin sembolü olan en önemli model ortadan kaldırılıyordu. Böylece bölgede statükocu vizyon tekrar yaygınlaşmaya başlarken Türkiye'yi yalnızlaştıracak bir sürecin önü açılıyordu.

Türkiye, bu süreçte İsrail-Filistin ve Suriye konusunda kendisi ile benzer pozisyona sahip olan ve Doğu Akdeniz jeopolitiğinde ve jeoekonomisinde büyük bir yeri olan çok önemli bir müttefiğini böylece kaybetmiş oluyordu. Darbe ayrıca bölgedeki bloklaşmayı daha açık ve net bir hale getiriyordu. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve İsrail bu sonuçtan gayet memnundu. İsrail ve Suriye konusunda Türkiye ile benzer bir duruş sergilemesine rağmen Suudi Arabistan da rejim kaygısı sebebiyle İhvan'ın başka ülkelerde iktidara gelmesini tercih etmiyordu. Kaldı ki, küresel güçler de değişime yeterince destek vermemişti. Ayrıca, Türkiye'nin bölgesel konumlanma bakımından Batı ittifakı tarafından desteklenen İsrail, Mısır ve Körfez ülkeleriyle tutturduğu frekans da bozulmaya başlamıştı. Bütün bu gelişmeler MİT açısından, göğüslenmesi gereken tehditlerin yakın gelecekte artacağının ve çeşitleneceğinin açık bir işaretiydi.

DOĞU GUTA'DA KİMYASAL SALDIRI KIRIM'IN İLHAKINA SEBEP OLUR MU?

Mısır'daki müdahaleyi Ağustos ayında Suriye rejiminin Doğu Guta'daki kimyasal saldırısı izledi. Obama yönetimi, 2012'de kimyasal silah kullanımının ABD açısından kırmızı çizgi olduğunu belirtmişti. Hatta Esad tarafından gerçekleştirilen kimyasal bir saldırıya karşılık olarak ABD, Birleşik Krallık ve Fransa 2013 yılında, 13 Nisan'ı 14 Nisan'a bağlayan gece kimyasal silahlar üzerine çalışan bir araştırma merkezi ile ilgili üretim merkezlerine hava saldırısı düzenlemişti. Ancak ABD Doğu Guta'da 1400 kişinin ölümüne sebep olan kimyasal saldırıda kırmızı çizgisini hiçe sayarak RF üzerinden Suriye rejimiyle anlaşma yolunu seçti ve buna bağlı olarak İran'la yakınlaşmaya başladı. Yani ABD artık Suriye konusunda RF ve İran'ın yanında hizalanmayı kendi çıkarlarına aykırı görmüyordu. Böylece, uluslararası toplumun Suriye'de ve bölgede Türkiye'nin ve Arap Baharı'nın lehine olabilecek herhangi bir adım atmayacağı açık bir biçimde anlaşılmış oldu.

Bu süreçte MİT, ABD'li yöneticileri kırmızı çizgilerinin aşılması durumunda harekete geçmemelerinin bölgede meydana getireceği sarsıntı konusunda uyardıkları gibi, onlara bu tavrın RF'yi Kırım'ın ilhakına yönelik harekete geçmeye teşvik edeceğine dair analizlerini de aktardı. Zira MİT, Ukrayna'nın gerek RF gerekse Avrupa Birliği ve ABD ile ilişkilerini yakından takip ediyor ve RF 'nin Kırım'da harekete geçmek için yürüttüğü uzun vadeli projenin son aşamasına geldiğini görüyordu. Nitekim, birkaç ay içerisinde baş gösterecek Yevromaydan eylemleriyle başlayan süreç 2014'ün ilk çeyreğinde MİT'in öngörülerinin doğruluğunu ortaya koyacaktı.

Özetle Türkiye'nin kuzeyinde önemli bir stratejik sorun kartopu gibi büyürken Arap Baharı da hızla tersine dönüyordu. Üstelik, Türkiye bu süreçte bölgede alabildiğine yalnızlaşıyordu. Terör örgütlerinin, deyiş yerindeyse, depolarına alabildikleri kadar benzinle bölgeyi ateşe vermeleri de yine bu döneme denk gelecekti.

BÖLGESELLEŞEN TERÖR: DEAŞ (IŞİD) VE PYD

Ed-Devletü'l-İslamiyye'l-Irak ve'ş-Şam (DEAŞ), Arap Baharı'nın taşıyıcısı olan muhafazakar ve İslamcı grupların başarısızlıkları sonucunda popülaritelerini kaybetmesi, meşruiyetlerinin sorgulanır hale gelmesi ve siyaset sahnesinin dışına itilmesiyle giderek güçlendi ve palazlandı. Bunun sonucunda DEAŞ, Ağustos ayında Suriye'nin kuzeyine müdahale etti. Bu gelişme, Çözüm Süreci'ni de doğrudan etkileyecekti. Zira, PKK'nın Suriye uzantısı PYD ve silahlı kolu YPG, kendilerine bırakılan topraklar üzerindeki sözde haklarını uluslararası arenada gelişen İslamcı alerjisinden faydalanarak meşru hale getirmek istiyordu. Buna bağlı olarak, PKK'nın bir kanadı yeni bölgesel şartları da istimal ederek Çözüm Süreci'ne karşı olumsuz bir tavır takınmaya başladı ve PKK, Türkiye sınırları dışına çıkmaya yönelik faaliyetlerini Eylül ayında durdurdu.

Türkiye sınırlarına içeriden tehdit oluşturan PKK'nın sınır ötesinde de fonksiyonları vardı. Bu durumun MİT'i ilgilendiren boyutu, PKK'nın Suriye uzantısı PYD'nin Suriyeli muhaliflerle Kürtler arasında bir blok vazifesi görerek muhalefetin güçlenmesine engel olmasıydı. Diğer yandan, 2012'de rejimin kendisine terk ettiği yahut devrettiği noktalarda PYD'nin otonom bir yapıya kavuşarak Türkiye sınırlarına dışarıdan baskı oluşturması kuvvetle muhtemeldi. Nitekim, halihazırda Irak, İran ve Suriye rejimlerinden destek gören PYD, kendini DEAŞ'a karşı kullanılabilecek bir silah olarak göstermek ve sahadaki mutedil bir aktör gibi sunmak suretiyle uluslararası camianın desteğini de topluyordu.

PYD yanında, bu süreçte Türkiye'nin uğraşmak zorunda kaldığı bir diğer tehdit de DEAŞ idi. Kökenleri 2003 yılına dayansa da esasen 2013'ün ilk yarısında ortaya çıkan DEAŞ, Suriye'ye girdiği zaman Türkiye açısından PYD'ye benzer bir işlev üstlendi: Hem Türkiye ve koasliyon güçleri tarafından desteklenen muhaliflere karşı savaştı hem de bizatihi Türkiye ile karşı karşıya geldi. Özetle Türkiye Arap Baharı'nın etkisiyle bölgeselleşen kolektif terörle yüzyüze gelmiş ve Ortadoğu'da aktif olan neredeyse tüm illegal örgütlerin hedef tahtasına oturtulmuştu.

ÇOK BİLİNENLİ DENKLEM: REHİNE KURTARMA FAALİYETLERİ

Terör örgütlerinin ve radikal unsurların bölgedeki güçlenen varlığı sadece sınır güvenliğine yönelik tehditlere, şiddet eylemlerine ve çatışmalara yol açmıyordu. Örgütlerin kontrol edilemez ve yer yer öngörülemez davranışları başka sorunlara da neden oluyordu. Bu sorunlardan biri alıkoyma ve kaçırma faaliyetleriydi. MİT, yurtdışında bu sorunla sık sık karşılaştığı için insan tahliyesi ve rehine kurtarma operasyonları konusunda büyük bir deneyim ve yetkinliğe sahipti. MİT tarafından, özellikle Afganistan'da bu tür birçok başarılı operasyona imza atılmış, sadece bu ülkede 2011-2013 yılları arasında 7 farklı operasyonla 21 Türk vatandaşı kurtarılmıştı. Çoğu Türk işçilerine yönelik gerçekleştirilen alıkoyma faaliyetleri bölgedeki gruplar tarafından genellikle maddi çıkar sağlama amacıyla gerçekleştiriliyordu.

MİT, rehine kurtarma faaliyetlerini sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına yönelik olarak yürütmüyor, etkin olduğu bölgelerde kaçırılan ve rehin alınan diğer ülke vatandaşlarını kurtarmak için de azami çaba sarf ediyordu. Örneğin, İngiliz makamlarının talebi üzerine Suriye'deki radikal unsurlarca kaçırılan iki İngiliz vatandaşı –gazeteci John Henry Cantlie ve Hollanda uyruklu fotoğrafçı Jeroen Oerlemans– 26 Temmuz 2012'de MİT tarafından kurtarılmışlardı. Operasyonda bu iki kişinin yanında iki Amerika Birleşik Devletleri, bir Hollanda ve bir de Avustralya vatandaşının ülkelerine teslim edilmesi sağlanmıştı.

Bu tür operasyonlardan bazıları ciddi komplikasyonlara yol açma riski taşıyordu. 2013 yılında bir operasyon bu nedenle sonlandırılacaktı. Süreç, aralarında Hizbullah yetkilileri ve yakınlarının da bulunduğu 11 Lübnanlının İran'daki kutsal mekanları ziyaret etmelerinin ardından karayolu üzerinden Lübnan'a dönerlerken Suriye'de kaçırılmalarıyla başlamıştı. 22 Mayıs 2012'de Halep'te alıkoyulan şahıslar Azez'e getirilmiş ve olay, Lübnan'da büyük yankı uyandırmıştı.

Konunun MİT'e intikal etmesinin ardından yapılan çalışmalar sonucunda söz konusu şahısların radikal bir grup tarafından Şii oldukları gerekçesiyle kaçırıldıkları anlaşıldı. Fakat Lübnan medyasında bu durumdan Türkiye'nin sorumlu olduğu, dolayısıyla şahısların kurtarılmasının da Türkiye'nin sorumluluğunda olduğu şeklinde yaygın kanaatler dillendirilmeye başladı. Lübnan'da şahısların kurtarılması için sokak gösterileri de düzenlendi. Bu sırada Lübnan makamları, ülkelerindeki Suriyelilere yönelik baskı ve kontrolleri artırdı. Ayrıca, bazı Şii gruplar ülkedeki Türklere yönelik rehin alma eylemlerinin gerçekleştirilebileceği yönünde açıklamalar yaptı. Nitekim, kısa bir süre sonra, Lübnan'a sefer düzenleyen Türk Hava Yolları'nın (THY) pilotları Murat Akpınar ve Murat Ağca havalimanından kalacakları otele intikalleri sırasında Zuwar el-İmam Rida (İmam Rıza'nın Ziyaretçileri) adlı milis grubu tarafından kaçırıldı. MİT, bu kaçırılma hadisesi üzerine vakit kaybetmeksizin Lübnan istihbaratıyla birlikte kapsamlı çalışmalar başlattı. Teknik yanı ağır basan ve sabır gerektiren rehine kurtarma operasyonu sonucunda, 19 Ekim 2013'te MİT, Suriye'deki grubun elindeki rehineleri teslim aldı. Rehineler önce Kilis'e, ardından Adana üzerinden İstanbul'a getirildi ve oradan da Beyrut'a gönderildiler. Aynı tarihte yapılan takas sonucu THY pilotları da serbest bırakıldı.

HEDEF: MİT VE HAKAN FİDAN. ATIŞ SERBEST!

Türkiye, PKK/PYD ve DEAŞ'ın yanı sıra radikal unsurlarla mücadele etmeye çalışırken Ekim ayında dünyanın diğer ucunda, ABD'de Adam Entous ve Joe Parkinson tarafından *Wall Street Journal* için hazırlanan özel haberde MİT ve Hakan Fidan hedef alındı. Aslında bu haberde Obama yönetiminin değişen Suriye politikasının faturası Türkiye'ye kesiliyordu. Birçok kişiden görüş alınarak yazılan haberde Hakan Fidan'ın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın en yakınındaki kişi ve Arap Baharı sonrasında Türkiye'nin bölgesel güvenlik stratejisini belirleyen ana aktör olduğu, ancak bu yeni stratejinin Amerikan çıkarlarına ters düştüğü belirtiliyordu. Bu doğruydu. Makalede varılan bir diğer isabetli sonuç ise MİT'in odağının Hakan Fidan döneminde tamamen değiştiğiydi. Bununla birlikte, söz konusu özel haberin temel amacı Hakan Fidan ve MİT üzerinden Türkiye'yi Suriye'deki radikal muhalif unsurlara silah, mühimmat ve para desteği sağlayan bir ülke olarak göstermekti. Haberde ayrıca, Hakan Fidan'ın göreve gelmesinin ardından İsrail'in sırlarını İran'a verdiği yönündeki temelsiz iddia da yineleniyordu. Haber kaynaklarıysa şunlardı: İsmi verilmeyen üst düzey ABD'li istihbaratçılar, FETÖ'cüler, muhalefetten bir milletvekili ve PYD lideri Salih Müslim.

Entous ve Parkinson'ın haberinde, ABD'nin ve dolayısıyla İsrail'in Türkiye'nin otonom hareket etmeye çalışarak kendi bölgesel stratejisini çizmesinden rahatsız olduğu açık bir biçimde görülüyordu. Tam da bu sebeple haberde, TSK'nın iç siyaseti dizayn edebilecek konumundan çekilmesinden esefle bahsediliyordu. Diğer yandan, MİT'in ABD'ye karşı Türkiye'de yürüttüğü istihbarata karşı koyma faaliyetlerinden duyulan rahatsızlık da dile getiriliyordu. MİT, bu sebeplerden ötürü hedef tahtasına konuluyor ve terör unsurlarına destek veren bir kurum gibi gösterilmeye çalışılıyordu. Bu şekilde MİT'in meşruiyetine halel getirilmesi ve yürüttüğü faaliyetlerden geri çekilmesi hedefleniyordu. Makalede Hakan Fidan'ın fotoğrafının Prens Bender bin Sultan Abdülaziz es-Suud ve Kasım Süleymani'nin fotoğrafları ile birlikte yer alması ve ürettikleri politikalar arasındaki farklılıklara değinilmesi ABD'nin Fidan'ı hangi parantezde göstermek istediğinin delili olarak kabul edilebilir.

İlginç olan şu ki, aynı hafta içerisinde *The Washington Post*'ta yayımlanan David Ignatius imzalı bir özel haberde daha MİT hedef tahtasına konulmuştu. Ignatius'a sızdırılan bilgilere göre MİT, 2012'nin başlarında Türkiye'de MOSSAD meslek memurlarıyla görüşmeler gerçekleştiren 10 İranlının kimliğini İran'a bildirmişti. Ignatius, İsrail tarafından önceki yıllarda MİT hakkında öne sürülen asılsız iddialara da yer verdiği haberinde MOSSAD meslek memurlarının Fidan'ı CIA memurlarına VAJA'ya (Vezaret-i Ittılaat-i Cumhuri-i İslami-i İran/İran İslam Cumhuriyeti İstihbarat ve Güvenlik Bakanlığı) çok yakın bir isim olarak tanıttıklarını dile getiriyordu.

Ignatius'tan bir gün sonra ise Isabel Kershner, *The New York Times*'daki köşesinde eski MOSSAD Başkanı Danny Yatom ve İsrail Savunma Bakan Yardımcısı ile yaptığı görüşmelere istinaden benzer iddialara yer veriyor ve MİT üzerinden Türkiye'nin İsrail karşıtı ve İran taraftarı bir pozisyon aldığını iddia ediyordu.

Bu sırada FETÖ'nün medya organları vasıtasıyla, Türkiye'nin MİT kanalıyla el-Nusra, el-Kaide ve DEAŞ'a destek verdiği iddia ediliyordu. Gerek bu iddia, gerekse aynı süreçte FETÖ mensubu bir savcı tarafından Nusra'nın Türkiye'den sarin gazı aldığına yönelik bir iddianame hazırlanması elbette rastlantısal değildi.

Ekim ayı MİT'e karşı yürütülen uluslararası psikolojik harekatla geçmişken, Kasım ayında PKK/PYD, Suriye'nin kuzeyinde özerk yönetim kurduğunu ilan edecekti. Türkiye bu gelişmenin ardından söz konusu yapıyı tanımadığını ve tanımayacağını derhal ilan etti. Keza, Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi de bu yönde beyanlarda bulundu. IKBY Başkanı Mesud Barzani'nin Kasım ayında Diyarbakır'a gelmesi bu gelişmelerle doğrudan irtibatlıydı.

Senenin sonu yaklaşmıştı. Yakın gelecekte Türkiye'yi uluslararası arenadaki yalnızlığından kurtaracak bir gelişme görünmüyordu. Aksine PKK/PYD ve giderek palazlanan DEAŞ ile mücadele daha çetin hale geliyordu. Ülke içindeyse o zamanki adıyla Paralel Devlet Yapılanması (PDY) faaliyetlerine ara vermeden devam ediyordu. FETÖ'nün İstanbul Adliyesi ve Emniyet Müdürlüğü'ndeki kadroları eliyle gerçekleştirdiği 17-25 Aralık Operasyonu'yla sene sona erecekti. Artık kılıçlar çekilmişti. 2014'te Türkiye'yi büyük bir iç çekişme bekliyordu.

2014/1

MİT TIRLARI

1 Ocak 2014'te Reyhanlı'dan Kırıkhan istikametine doğru bir tır ve bir binek araç hareket etti. Sınır hattından zor durumdaki Halep Türkmenlerine yardım malzemesi taşıyan tırın istikameti Kilis'ti. Ağır ağır yol alan tır, Reyhanlı'dan 10-15 kilometre sonra polis ekipleri tarafından durduruldu. Çünkü İl Jandarma'ya yapılan ihbara göre araçlar bölücü terör örgütüne silah götürüyordu. İhbarı yapan Tahir Kaya isimli bir şahıstı. İhbar üzerine Hatay İl Jandarma Komutanlığı İstihbarat Şube Müdürü Mehmet Fırat, Gökhan Bakışkan ve Hayati Özcan hemen olay yerine intikal ettiler. Daha sonra onlara Cumhuriyet Başsavcısı Özcan Şişman da katıldı. Hatay Valisi'nin talimatıyla araçların bırakılmasına rağmen bu vazifeşinas(!) kamu görevlileri Reyhanlı'ya geri dönen araçları tekrar durdurup arama yapmak isteyecekler ama buna izin verilmeyecekti.

Daha sonra, ihbarı yapan Tahir Kaya'nın aslında Hatay İl Jandarma Komutanlığı İstihbarat Şube Müdürlüğü'nde astsubay olarak görev yapan Halil Alp isimli şahıs olduğu anlaşılacaktı. Halil Alp ihbardan bir dakika önce yine aynı birimde görevli Gökhan Bakışkan ile görüşmüştü. Bakışkan, Vali'nin talimatıyla tırlar aranmayınca 156 çağrı hattını arayarak olay yeri inceleme timini çağıran kişiydi. Özcan Şişman ise Reyhanlı saldırısında operasyonları türlü bahanelerle durduran FETÖ mensubu savcıdan başkası değildi. Tırlar MİT'e aitti ve zor durumdaki Türkmenlere insani yardım götürüyorlardı. Bu sırada Türkiye'nin destek vermekle itham edildiği DEAŞ da, Türkmen Sultan Muhammed Fatih Tugayları ve Özgür Suriye Ordusu'na saldırıyordu.

Hadise ucuz atlatılmıştı. Ancak FETÖ'nün durmaya niyeti yoktu. İlgili MİT birimlerine bir ikinci tezgah planladılar: Ankara İl Jandarma Komutanlığı İstihbarat Şube Müdürlüğü'nde jandarma astsubay olarak

görev yapan Halil İbrahim Köse ve Mahmut Özcan, yardım faaliyetlerinde yer alacak MİT mensuplarının isimlerini MİT aleyhine casusluk faaliyeti yürüten bir şahıstan elde ettiler. Bu isimleri "Uyuşturucu ve Uyarıcı Madde Ticareti ve Kaçakçılık" soruşturmasına dahil ederek söz konusu MİT mensupları için mahkemeden dinleme kararı çıkarttılar. Dinleme kararı aldıran Jandarma görevlileri ise Yüzbaşı Hakan Gencer ve Kıdemli Çavuş Gültekin Menge idi.

MİT'in Ocak ayında bölgeye göndermek istediği ikinci parti tırlar ayın 18'inde, akşam saatlerinde Ankara'da Esenboğa'dan yola çıktılar. Gencer ile Menge tırları takip ettiler, ancak durdurmadılar. Daha sonra takibi bırakarak gece saat 4'te Demetevler'de buluştular. Yüzbaşı Gencer yüzünü kapatan beresiyle bir kuruyemişçiye girip kıdemli çavuş için bir telefon kartı aldı. Ardından birlikte Etlik'e geçtiler ve Gencer etrafı kolaçan ederken Menge, Adana Jandarması'nı arayarak tırlarla ilgili ihbarda bulundu. Ankara'dan yola çıkan ve terör örgütüne silah taşıdığı iddia edilen tırlar Adana'ya kadar durdurulmadı. Adana İl Jandarma Komutanlığı İstihbarat Şubesi mizansen için gerekli hazırlıkları yapmıştı. Tırlar durdurulmadan saatler önce gazeteciler aranıp Adana'dan 60 kilometre ilerideki Sirkeli gişelerine davet edilmişlerdi. Çoğu Jandarma personelinden oluşan 150 kişilik kuvvet sabah saatlerinde tırları durdurdu. Hemen MİT personelinin üzerine çullandılar. MİT mensupları kimliklerini beyan etmelerine rağmen jandarmalar silahla cebir kullandılar ve bu sırada tırlardaki yükü görüntülediler.

QR KOD 10

Kumpas için Adana'nın tercih edilmesi boşuna değildi. Tırların durdurulduğu gün aynı zamanda Adana'da düzenlenen 6. Büyükelçiler Konferansı'nın kapanış günüydü. Ayrıca, üç gün sonra Suriye'deki savaşa çözüm bulmak amacıyla İsviçre'de Cenevre-2 Konferansı düzenlecekti. Operasyon haberleri basına sızdırılarak Türkiye'nin teröre destek veren ülke konumuna düşürülmesi, buna bağlı olarak da Suriye konusunda elinin zayıflatılması hedefleniyordu. Bu tarafıyla MİT tırları hadisesi, ABD ve Batı ittifakının genel olarak Arap Baharı'ndaki, daha özelde ise Suriye'deki makas değişikliğine destek mahiyetinde bir girişimdi. 2013 yılında ABD basınında ve uluslararası basında Türkiye ve MİT özelinde yürütülen mesnetsiz psikolojik harekata somut delil olması maksadıyla kurgulanmıştı. En temel hedefi, daha önceki hadiselerde de görüldüğü üzere, Türkiye'yi Suriye'de bir özne haline getirmek azmindeki iradeyi yıpratmak ve bu şekilde Türkiye'yi dış politika ve güvenlik politikaları alanında daralmaya itmekti.

Kumpasa yönelik açılan dava kapsamında bazı jandarma personeli tutuklanarak cezaevine gönderildi. Gelgelelim, olaya karışanların FETÖ mensubu olduğunun bilinmesi, FETÖ ile jandarma personeli arasında organik bir bağ olduğunun ve olayın FETÖ'nün operasyonel çalışması olduğunun ispat edilmesi için yeterli değildi. Bu bağlantı delillendirilmediği sürece hadise birtakım jandarma personelinin kanunlara aykırı fiillerinden ibaret görülebilirdi. Bu yüzden MİT, gözaltına alınanlara ilişkin yoğun bir çalışma başlattı. Geçmişe dönük araştırmalar kapsamında bu şahıslarla başka şahıslar arasındaki bağlantıların ortaya çıkarılması, yaptıkları seyahatlerin tetkik edilmesi ve birliktelik analizlerinin yürütülmesi sonucunda FETÖ yapısı içerisinde "mahrem" ya da "hususi" tabir edilen, irtibat ve muhaberede gizlilik kurallarına azami ölçüde riayet eden ve son derece aktif olduğu görülen operasyonel bir FETÖ hücresi deşifre edildi. Ayrıca, örgüt mensubu sivil şahıslarla jandarma personelinin kumpasın hazırlık aşamasından gerçekleştirildiği ana kadar irtibat içerisinde oldukları ve jandarma personelinin sivil şahıslardan talimat aldığı açık bir biçimde ortaya koyuldu.

KUZEYDE YENİ TEHDİT: RF-UKRAYNA SAVAŞI

Görüldüğü üzere, ABD'nin 2013 yılı Mayıs ayından sonra Arap Baharı ve Suriye konusundaki pozisyonunu değiştirmesinden dolayı Türkiye 2014'te de zor günler geçirmeye devam ediyordu. RF ise tam bu sıralarda Ukrayna'ya girmeye hazırlanıyordu. Daha önce de belirtildiği gibi MİT, Suriye'deki kimyasal saldırıdan sonra ABD'nin Suriye'de kırmızı çizgisinin ihlal edilmesine müsaade etmesi durumunda RF 'nin ABD ve Avrupa'nın başına bela olacağını öngörmüştü. Dahası bu öngörü ABD'li yetkililerle de paylaşılmıştı. Buna karşın, ABD bu meseleye dair kuşku uyandıracak derecede sessiz ve aldırışsız bir tavır takınmıştı. Nihayet RF bütün dünyanın gözü önünde 2014 yılı Şubat ayının sonlarına doğru Ukrayna'ya bağlı Kırım Özerk Cumhuriyeti'ne girdi.

2013'ün son çeyreğinde başlayan Yevromaydan ayaklanmaları ve Onur Devrimi sonucunda Ukrayna'nın RF taraftarı Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç görevini bıraktı ve RF'ye iltica etti. Yanukoviç'in iltricasını Ukrayna'nın doğu ve güneyinde meydana gelen Rus yanlısı ayaklanmalar takip etti. Kısa bir süre sonraysa Rus birlikleri Kırım'a girdi ve böylelikle yarımadanın ilhakına giden süreç başlamış oldu. Böylece Türkiye, güneyindeki büyük güvenlik krizine ek olarak kuzeyinde de büyük bir kargaşayla başbaşa kaldı. Zira RF, Kırım'ı işgal ve ilhak ederek Karadeniz kıta sahanlığını ve münhasır ekonomik bölgesini Türkiye aleyhine

genişletmiş ve böylelikle Soğuk Savaş sonrası jeostratejik dengeleri Türkiye aleyhine bozmuştu. Kırım'ın otokton halkı olan Tatarlar ise Türkiye için ayrı bir endişe kaynağıydı. Üstelik RF-Ukrayna krizi, Türkiye-RF ve Türkiye-Ukrayna ilişkilerini ve daha da önemlisi Türkiye'nin Batı ile olan ilişkilerini başta güvenlik, enerji ve uluslararası ticaret olmak üzere birçok alanda olumsuz yönde etkileme riski taşıyordu. Bu yüzden Türkiye'nin çok hassas ve dengeli bir politika izlemesi gerekiyordu. MİT, bu olacakları büyük ölçüde öngördüğü için 2012'den beri RF, Ukrayna ve Kafkasya ile özel olarak ilgileniyordu.

MART 2014 SEÇİMLERİ VE NİSAN 2014 KANUNU

2013 yılı Mayıs ayından sonra bölgede ve Türkiye'de yaşanan gelişmeler MİT'in istihbarat devrimini gerçekleştirmek üzere çıktığı yolda duraksama yaşadığı ve giderek daha edilgen bir pozisyona itildiği yönünde bir izlenim verebilir. Ancak 30 Mart 2014'teki yerel seçimlerden sonraki gelişmeler MİT'in tehditlerle daha etkin mücadele etmeye kararlı olduğunu ve istihbarat devriminin altyapı çalışmalarını sürdürme planından vazgeçmediğini gösterecekti. Bu gelişmelerin en önemli ayağı kanuni düzenlemelerdir: 17 Nisan 2014 tarihinde 6532 sayılı kanun kabul edilerek, 1 Kasım 1983 tarihli ve 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nda önemli düzenlemelere gidildi. Kanunda yapılan değişikliklerle MİT'in görev ve yetkileri revize edilerek genişletiliyordu.

Bu bağlamda, öncelikle MİT'in görev tanımıyla ilgili değişikliklerden söz edelim. MİT, 26 Nisan 2014'te yürürlüğe giren kanuna kadar sadece Milli Güvenlik Kurulu (MGK) ve Başbakan tarafından görevlendirilebiliyordu (Md. 4/c). 1 Kasım 1983 tarihli ve 2937 sayılı kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (h) bendiyle MİT artık "Bakanlar Kurulunca verilen görevleri yerine getirmek" yetkisine de sahip olacaktı.

Kanuna eklenen (i) bendi ise MİT'in görevlerini bazı noktalarda muğlaklıktan kurtarıyor ve genişletiyordu. Eski kanuna göre MİT, milli güvenlik istihbaratını devlet çapında oluşturmak ve ilgili makam ve kurumlara ulaştırmak, devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde ilgili kurumların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak, MGK ve Başbakan'a kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için tekliflerde bulunmak, kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasına yardımcı olmak, TSK için lüzum görülecek haber ve istihbaratı Genelkurmay

Başkanlığı'na ulaştırmak ve nihayet istihbarata karşı koymak gibi görevleri yerine getirmekle yükümlüydü (Md. 4/a-4/g).

Yapılan yeni düzenlemeyle MİT'in görev sahası yukarıda sayılanlar yanında dış istihbarat, milli savunma, terörle mücadele, uluslararası suçlar ve siber güvenlik alanlarını da kapsayacak şekilde genişletildi. Operasyon yapma yetkisine kavuşan MİT'in yurtdışı oryantasyonu böylece çok daha belirgin hale geliyordu.

Bunların yanı sıra, 2937 Sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasına eklenen (i) bendi sayesinde MİT söz konusu görevleri yerine getirirken "her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle" istihbarat üretebilecekti. Teknik istihbaratın destekleyici bir unsur olmaktan çıkarılarak ana faaliyet alanı haline getirileceğini gösteren kanundaki bu ifade, aynı zamanda MİT'in yeni dönemde teknik ve insan istihbaratını buluşturan ve konuşturan entegre bir yapıya kavuşacağına da işaret ediyordu.

4. maddeye yapılan son ek olan (j) bendiyle "İstihbarat kapasitesini, nitelik ve etkinliğini artırmak için çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek" görevi de listeye ekleniyordu. Bu suretle, teknik alanda teşkilatta yapılacak düzenleme ve yatırımların önü sonuna kadar açılıyordu.

MİT'in görevlerine dair düzenlemeler yanında kanunun 6. maddesinde yapılan değişikliklerle teşkilatın yetkileri de yeniden düzenlendi. Bu bağlamda yapılacak en kritik değişiklerden birinin kanuni zemini (a) bendiyle oluşturuldu: "[MİT] Yerli ve yabancı her türlü kurum ve kuruluş, tüm örgüt veya oluşumlar ve kişilerle doğrudan ilişki kurabilir, uygun koordinasyon yöntemlerini uygulayabilir." Bu değişiklikle MİT, klasik diplomasinin yetersiz kaldığı sorunların çözümünde alternatif ve yasal bir kanal olarak temayüz etmiş oluyordu. Bundan sonra MİT, istihbarat diplomasisi faaliyetlerini meşru kanun zemininde çok daha rahat ve kendinden emin bir biçimde gerçekleştirebilecekti. 6. maddenin (j) bendi de bu hükmü tahkim ediyordu: "MİT mensupları görevlerini yerine getirirken ceza ve infaz kurumlarındaki tutuklu ve hükümlerle önceden bilgi vermek suretiyle görüşebilir, görüşmeler yaptırabilir, görevinin gereği terör örgütleri dahil olmak üzere milli güvenliği tehdit eden bütün yapılarla irtibat kurabilir."

Yetkiyle ilgili kanuni değişiklikler üzerinden MİT'in bilgiye erişimi de düzenleniyordu. 6. maddenin (b) bendine göre MİT; "Kamu kurum ve kuruluşları, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamındaki kurum ve kuruluşlar ile diğer tüzel kişiler ve tüzel kişiliği bulunmayan kuruluşlardan bilgi,

belge, veri ve kayıt alabilme, bunların arşivlerinden, elektronik bilgi işlem merkezlerinden ve iletişim altyapılarından" yararlanabilme ve bunlarla irtibat kurabilme yetkisini elde ediyordu. Esasen bu yetkiler MİT'e 2937 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 1984 yılında verilmiş ve 23 Temmuz 2005'te yapılan değişikliklerle güncellenmişti. Fakat 2000'lerden itibaren kamu kurumlarınca sunulan pek çok hizmetin özel sektöre devredilmesi ve yeni düzenlemelerin 2937 sayılı kanundaki hükmün uygulanmasına engel oluşturması nedeniyle konuya ilişkin çeşitli sorunlarla karşılaşılıyordu. Bu değişiklikle yasal düzenleme güncellendiği gibi MİT'e terörün finansmanını ve şüpheli para hareketlerini sorun ve engellerle karşılaşmaksızın takip etme imkanı sağlanıyordu.

6. maddenin (c) bendi; terörizm ve casuslukla ilgili tehditlere karşı tedbirler geliştirebilmesi amacıyla MİT'in şüphelilere ait ifade tutanaklarından ve ilgili dosyalarda bulunan bilgilerden istifade etmesine cevaz veriyordu. (g) bendi de MİT'in bilgiye erişimiyle ilgiliydi. Bu düzenlemeyle MİT'e, dış istihbarat, milli savunma, terörizm, uluslararası suçlar ve siber güvenlikle ilgili telekomünikasyon kanallarından geçen verileri toplama yetkisi de veriliyordu. MİT'in, yabancı unsurların ülkenin ve vatandaşların iletişim güvenliğini tehdit eden faaliyetlerini engellemeye yönelik çalışmalar yapabilmesinin ve bu kapsamda ilgili kurum ve kuruluşlardan taleplerde bulunabilmesinin önünü açansa (h) bendiydi.

6. maddenin (b), (c) ve (g) bentleriyle istihbarat toplanmasında, bilginin iletilmesinde ve depolanmasında bilişim teknolojilerinin önemine vurgu yapıldığı açıktır. Bu tarafıyla söz konusu bentlerin MİT'in teknik alanda gerçekleştireceği dönüşümlerin altyapısını oluşturan önemli düzenlemeler olduğu söylenmelidir.

2937 sayılı kanunda yapılan değişikliklerle birlikte MİT'in görev ve yetkileri haricinde personel kimliğinin gizlenmesi, personelin istifası, personele madalya verilmesi, personelin başka kuruma nakli veya silah taşıması gibi konuların yanı sıra, soruşturma izni ve yargılama, cezai hükümler ve tanıklık gibi birçok konuda güncelleme ve yeniliklere gidilmiştir.

Kanunda yapılan düzenlemelerle ilgili son olarak şunu belirtmekte yarar var ki; teşkilatın istihbarat ve güvenliğine ilişkin ihtiyaçlarını SSB'nin tedarik etmesine ve bu ihtiyaçlara ilişkin giderlerin SSB fonundan karşılanmasına yönelik 6532 sayılı kanunda yer alan bir hüküm revize edilmiştir. Yeni düzenlemeye göre, MİT tarafından tedariki uygun görülen istihbarat ve güvenlik amaçlı ihtiyaçlar için gereken kaynaklar bundan sonra Savunma Sanayii Destekleme Fonu'ndan MİT hesaplarına aktarılacak ve aktarılan tutar MİT mevzuatına göre harcanacaktır.

Yukarıda sıraladığım tüm bu kanuni düzenlemelerle birlikte MİT, dış istihbarat, milli savunma, terörle mücadele, uluslararası suçlar ve siber güvenlik alanlarında operatif boyutta çok daha etkin mücadele edebilecek bir yapıya kavuşmuş oluyordu. Ayrıca, hem bu faaliyetleri destekleyecek hem de müstakil bir ana faaliyet birimi olacak teknik istihbaratın önü de sonuna kadar açılıyordu. 2014 yılından itibaren MİT tarafından mobil sistemlere, uydu sistemlerine ve siber sistemlere yapılan büyük yatırımlar da teşkilata 2937 sayılı kanunda yapılan düzenlemelerin verdiği görev ve yetkiyle mümkün oldu. Böylece teşkilatın aktif ve pasif veri toplama imkanları geçmişle kıyaslanamayacak ölçüde gelişmeye başladı. Ayrıca açık kaynaktan istihbarat üretme imkan ve kabiliyetinde de ciddi gelişmeler kaydedildi. MİT'in ulaştığı verilerin çeşitliliğinde ve miktarında büyük bir artışa sebep olacak bu gelişmeler, yapay zekaya yatırımı da gerekli kılacaktı. Elbette tüm bu süreç, yeni personel temini ve organizasyonel altyapı oluşturulmasını da kapsayacaktı.

Kanundan da anlaşılacağı üzere MİT artık farklı istihbarat disiplinlerini buluşturan ve konuşturan entegre bir yapıya dönüşüyordu. Halbuki geçmişte ihtisas üniteleri arasında ciddi bir mesafe söz konusuydu. Sistem, istihbarat disiplinlerinin ve birimlerinin bir araya gelmesi değil gelmemesi üzerine kuruluydu. Bu durum merkez ve saha için de geçerliydi. Ancak son dönemde yeni hibrit savaş ortamının, yöntemlerinin ve aktörlerinin çeşitlenmesinden dolayı disiplinlerin birbiriyle konuşması ve koordine edilmesi bir zorunluluk halini almıştı. Operatif, teknik ve analitik yeteneklerin bir arada kullanılması ve füzyon edilmesi gerekiyordu. Bu da yeni bir kompartımantasyon ve koordinasyon dengesi kurulmasını zorunlu hale getiriyordu.

II. KISIM: SAVAŞ (2014-2018)

2014-2018 yılları arasında Türkiye, kendisini ortasında bulduğu oldukça çetin hibrit savaş koşulları nedeniyle hayatiyet mücadelesi verecekti. Bu çok katmanlı milli güvenlik tehdidi tartışmasız bir şekilde Milli İstihbarat Teşkilatı için son derece karmaşık ve zorlayıcı şartlarla kuşatılmış bir faaliyet çerçevesi demekti. Terör örgütleri ve terör örgütlerinin kaynak kodlarını elinde bulunduranlar yanında bölgesel güçlerle ve bölgesel angajmanları olan küresel aktörlerle mücadele giderek daha zorlu hale gelecekti.

Bu süreçte FETÖ'nün kamu kurumlarındaki etkinliğini, diğer kurumlarla koordineli çalışarak, mümkün olan en düşük seviyeye indirmek öncelikli hedeflerden biriydi. Bylock'un deşifre edilmesi, terör örgütünün mahrem yapılanmasının kademeli biçimde çözülmesi, 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin başarısızlığa uğratılması ve bunu takiben terör örgütünün devlet kademelerindeki varlığına yönelik yoğun operasyonlar gerçekleştirilmesi bu süreçteki kritik gelişmeler arasındaydı. Yurtdışında bulunan FETÖ mensuplarının Türkiye'ye getirilmesi de bu dönemin önemli faaliyetlerinden biri olarak karşımıza çıkıyor.

Aynı sıralarda 1999'dan beri çeşitli formlarda aşamalı olarak genişleyen ve Nisan 2013'de DEAŞ adlı yapıya dönüşen terör örgütü, MİT'in yoğun bir biçimde angaje olacağı başka bir aktör olarak sahneye adım atacaktı. Türk kamuoyu DEAŞ'ı Irak'taki rehin alma eylemleri ve canlı bomba saldırılarıyla tanıyacaktı. Zaman içerisinde MİT, örgütün tüm faaliyetlerini kontrol altına alarak 2017'den itibaren DEAŞ'a yurtiçinde göz açtırmayacaktı. Bu kontrolün oluşmasında 15 Temmuz Darbe Girişimi'nden kısa süre sonra Fırat Kalkanı Harekatı'nın (FKH) düzenlenmesinin önemli bir rolü bulunmaktaydı. Suriye'ye yönelik başarılı operasyonlardan sonra DEAŞ'a karşı faaliyetlerde sınır ötesinde de ciddi başarılar elde edildi.

Bu dönemde MİT'in terörle mücadelesinde PKK/KCK ve uzantısı olan PYD de kilit hedefler olarak ön plana çıkacaktı. Bölgedeki kaos ve krizden yararlanan PYD, 2014'ün başlarından itibaren Suriye'de güçlenmeye devam ediyordu. Suriye'deki rejimin yanısıra ABD ve RF ile ilişki içindeydi ve bu aktörlerin desteğini alarak Suriye'nin kuzeyinde

kanton yapılanmasına geçmişti. Diğer yandan PKK/KCK tüm çözüm ihtimallerini ortadan kaldırarak 2015'teki seçimlere doğru ülke içinde gerçekleştirdiği eylemlerle toplumsal seviyede kaos çıkarmaya çalışıyordu. Ardından belirli bölgelerde özyönetim talepleri gündeme getirerek devlet egemenliğine meydan okuyacak, kurtarılmış bölgeler yaratma stratejisi izleyecekti. 2016 yılında PYD/YPG'nin RF ve Suriye rejiminin verdiği destekle Tel Rıfat'ı ele geçirmesi yeni bir endişe kaynağı olacaktı. 15 Temmuz'a doğru PKK da yurtiçindeki bombalı eylemlerini artıracaktı. FKH ile PKK/PYD'nin Suriye kuzeyindeki kantonları birleştirme stratejisi çökertilecekti. MİT koordinasyonunda yerel muhalif unsurların katılımıyla, TSK tarafından icra edilen Zeytin Dalı Harekatı ile de Afrin kontrol altına alınacak ve terör örgütünün Akdeniz'e çıkış stratejisi sekteye uğratılacaktı.

FETÖ, PKK/PYD ve DEAŞ gibi örgütler birinci kuşakta istikrar bozucu unsurlardı ve bu unsurlar MİT'in ikinci kuşaktaki angajmanlarını da büyük ölçüde etkiliyordu. Ancak 15 Temmuz sonrasında MİT bu alanlarda giderek daha başarılı ve etkin hale geliyordu.

Bu süreçte Türkiye, terör örgütleri ve vekil güçlere karşı verdiği mücadelede müttefikleriyle ihtilaflar yaşayarak bölgede giderek daha izole bir konuma gelecekti. Mısır'daki iktidar değişikliği, BAE ile ilişkilerin bozulmaya başlaması, Suudi Arabistan ile dalgalı siyasi seyrin devam etmesi, İran'ın bölgedeki nüfuzunu artırma çabaları, İsrail ile süregelen kronik sorunlar ve Akdeniz'de Türkiye'ye karşı angajmanlar kırılgan ve kaygan bloklaşmalara neden olmuştu. Bu bloklaşmaların bir tarafında her seferinde ABD ve RF gibi küresel güçler yer alacaktı. Bu sırada MİT, Türkiye'nin bir yandan stratejik ortaklarını kaybetmemeye, diğer yandan da yeni ortaklar kazanmaya çalıştığı denkleme destek verecekti.

Biçimi ve koşulları sürekli değişen bu dinamik satranç tahtasında belirleyici rol oynamayı hedefleyen MİT, bu süreçte kendini analitik, operatif, teknik ve organizasyonel anlamda sürekli yenileme çabasında olmuştur.

MİT'in 2014-2018 arasındaki savaş döneminde kazandığı önemli deneyimlerden biri özel faaliyetler alanında oldu. Türkiye'nin Suriye'de bir özne haline gelmesinin zorunluluğuna inanan ve ilgili tüm kurumları bu yönde harekete sevk etmek için uzun yıllardır çalışan MİT, Suriye'ye düzenlenen harekatlarda sahadaki dost unsurların sevk ve idaresini üstlenerek TSK ile defalarca test edilecek ve her defasında daha da gelişen bir çalışma modeli oluşturdu.

Özel faaliyetlerin Türkiye'nin elini sadece sahada değil masada da güçlendirdiği açık. Bu bağlamda, özel faaliyetler vasıtasıyla elde ettiği istihbari

kazanımların ve sahaya hakimiyetin MİT'in istihbarat diplomasisinde Astana ve Soçi süreçlerinde gördüğümüz gibi ön plana çıkmasına katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca bölgede devlet dışı silahlı aktörlerin ve çatışmanın giderek yaygınlaşması, tahliye, rehine kurtarma faaliyetleri ve sahadaki tüm unsurlarla diyalog geliştirme çerçevesinde dış operasyon birimlerinin mevcut kabiliyetlerini geliştirmelerine ve kapasitelerini artırmalarına elverişli bir zemin yaratmıştır.

2014-2018 dönemindeki istihbarata karşı koyma faaliyetlerine gelince, 15 Temmuz darbe girişiminden önceki çekingen ve durgun tablonun FETÖ'nün kamu kurumlarından temizlenmesiyle yavaş yavaş değişmeye başlamış ve istihbarata karşı koyma faaliyetleri giderek hız kazanmıştır. Bu çerçevede, Cemal Kaşıkçı cinayetinin çözümlenmesinin önemli bir milat olduğu açıktır.

Son olarak, 2014-2018 yılları arasında elde edilen kazanımların ve başarıların tamamında MİT'in operasyonel ve teknolojik otonomisini artırmasının büyük payı olduğunu söylemek gerekiyor. Bu çabalar, teşkilatın mevcut yeteneklerini geliştirme, kabiliyet envanterine yenilerini ekleme ve kurumsal esnekliğini artırma yoluyla karşılaştığı zorlukları aşmada kilit rol oynamıştır.

Bu kısa girişten sonra, savaş dönemini konu eden bu bölüme terör örgütleriyle başlamak istiyorum çünkü yukarıda belirttiği gibi, 2014'ün ikinci yarısı yoğun bir biçimde Ortadoğu'daki iktidar boşluklarından dolayı devlet dışı silahlı aktörlerin alan hakimiyetin genişletme ve iktidar oluşturma çabasına sahne olacaktı. Türkiye içeride FETÖ ve PKK ile mücadele etmeye çalışırken, DEAŞ sınırın hemen ötesinde kontrol edilemez bir biçimde büyüyecekti.

2014/2

DEAŞ HAREKETE GEÇİYOR

DEAŞ'ın kökeni 1999'da, Ürdünlü Ebu Musab ez-Zerkavi'nin kurduğu Tevhid ve Cihad Örgütü'ne dayanıyor. ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle birlikte Afganistan'dan Irak'a geçen Zerkavi El-Kaide'den yarı bağımsız hareket etmeye başlamıştı. 2004 yılında örgüt kısaca Irak el-Kaidesi (IEK) olarak adlandırılıyordu. Sünni nüfusun yoğun olduğu yerlerde örgütlenen IEK, 2006 yılı Ocak ayında ABD işgaline karşı çıkan başka Sünni gruplarla Mücahitler Şura Konseyi çatısı altında birleşti. Konseyin başına, örgütün Irak menşeli olduğuna vurgu yapmak için Bağdatlı bir isim olan Ebu Ömer

Bağdadi getirildi. Ancak bu liderlik sadece kağıt üzerindeydi. Zerkavi gerçek lider olarak halen pozisyonunu muhafaza ediyordu. Zerkavi'nin 2006 Haziran'ında öldürülmesiyle yerine Ebu Eyyub Mısri geçirildi. Aynı yılın Ekim ayında Mücahitler Şura Konseyi'nden ayrılan IEK, Irak İslam Devleti (İİD) adını aldı. İİD'nin en önemli özelliklerinden biri, devlet olma iddiası taşıdığından ve ideolojik pozisyonundan ötürü diğer Sünni direniş gruplarını kendine itaat etmeye zorlaması ve itaat etmeyenlerle çatışmasıydı. Bu nedenle ABD, İİD'ye karşı savumasız kalan gruplara silah ve cephane yardımı vererek Sahva hareketini güçlendirmeye başladı. Gruplar arasında yaşanan çatışmalar sonucunda İİD, 2010'da ciddi bir zayıflama sürecine girdi.

QR KOD 11

Ancak, ABD'nin 2011'de bölgeden çekilmesi ve geriye miras olarak aşırı derecede istikrarsız ve kırılgan bir yapı bırakması İİD'nin imdadına yetişti. Bir süre önce İİD'nin başına geçen Ebubekir Bağdadi'nin kitlesel imha hedefleyen eylemler yapılması ve hapishanelerden mahkumların kaçırılması yönündeki talimatı örgüte popülarite ve dolayısıyla militan kazandırıyordu. Öte yandan, Irak Başbakanı Nuri el-Maliki'nin Şiileri destekleyen mezhepçi politikaları Sünni aşiretleri İİD'ye yaklaştırıyordu. Yine Maliki'nin ABD tarafından desteklenen Sahva mensuplarının orduya katılmasını engellemesi de pek çok savaşçıyı İİD'nin kucağına itiyordu. Arap Baharı'nın başlamasından sonra Suriye'de iç karışıklıkların ortaya çıkmasıysa örgütün burada da güç kazanmaya yönelik stratejiler geliştirmesine zemin hazırlayacaktı.

Bu stratejilerden en önemlisi Bağdadi'nin Nisan 2013'te el-Nusra'nın İİD'in Suriye'deki uzantısı olduğunu öne sürmesi ve iki örgütün Irak ve Şam İslam Devleti (IŞİD) adı altında birleştiğini duyurması oldu. Halbuki el-Nusra, Suriye'de el-Kaide'nin bir uzantısı olarak 2012'de ortaya çıkmıştı. Bağdadi'nin beyanatı ne el-Kaide'nin üst yönetimi ne de el-Nusra tarafından kabul edilmiş olsa da bu tarihten sonra örgüt yaygın olarak IŞİD (DEAŞ) adıyla anılacaktı.

"49"

DEAŞ kuruluşundan beri Suriye'deki büyük gruplarla sürekli çatışma halindeydi. Bunlar arasında muhalifler, Suriye ordusu, Hizbullah, Şii milisler, YPG ve Rus güçleri sayılabilir. Ama örgüt esas gürültüyü Irak'ta koparmıştı. Özellikle Nisan 2014'ten sonra bölgede hızla ilerleyen DEAŞ, takvimler 10 Haziran'ı gösterdiğinde, Irak'ın en büyük ikinci kenti olan Musul'u ele geçirmişti. Türk kamuoyu DEAŞ ile bundan bir gün sonra tanışacaktı.

11 Haziran 2014'te DEAŞ militanları Türkiye'nin Musul Başkonsolosluğu'nu işgal ederek 49 kişiyi rehin aldı. Bu durum, Türkiye açısından siyasi ve insani bir krizin yanı sıra daha önce görülmemiş büyüklükte bir dış politika krizi yaşanmasına sebep oldu. Başka bir devletin toprağında, fakat devlet niteliğine sahip olmayan bir örgüt tarafından yaratılan bu krizle nasıl baş edilecekti? Örgütün dikey hiyerarşik organizasyon yerine yatay ağlar üzerinden faaliyet yürütmesi, kitlesel zarar vermeyi amaçlaması, kitle imha silahlarına ulaşma potansiyeli taşıması ve uluslararası kabul görmek gibi açık bir talebinin olmaması işleri daha da zorlaştırıyordu. DEAŞ'ın hem geleneksel örgüt modellerinden farklı bir model üzerine yapılandırılması hem de öngörülemez olması krizin *ad hoc* birimlerle yürütülmesini gerekli kılıyordu.

QR KOD 12

Hem görev alanı olması hem de alandaki tecrübesi nedeniyle Musul rehine krizinin çözümü hemen MİT'e devredildi. MİT, karşısındaki düşmanın ideolojik eylem gerçekleştirme ve tanınırlık sağlama gibi motivasyonlarını doğru bir şekilde tespit edip tanımlamıştı. Teşkilat nezdinde, askeri seçenekler yerine istihbari seçenekleri devreye sokmanın daha doğru olduğu yönündeki analiz öne çıktı.

Bu süreçte, DEAŞ'ın rehinelere yönelik olumsuz sonuçlar doğurabilecek aksiyonlarını engellemek için atılan her bir adımda büyük özen ve dikkat gösteriliyordu. Rehinelerin yeri sekiz defa değiştirildiği halde teknik ve insani istihbarat imkanları birleştirilerek militanlar ve rehineler sürekli takip edildi. MİT, geliştirdiği ilişkiler ağıyla ve sahadaki aktörlere nüfuz etme kabiliyetiyle yoğun çalışmalar yürüttü ve nihayet krizin çıkmasından 101 gün sonra, 20 Eylül 2014'te rehineler MİT tarafından Tel Abyad sınır kapısında teslim alındı.

Musul Başkonsolosluğu'ndaki rehine krizinin meydana getirdiği etkinin büyüklüğünden dolayı, DEAŞ'ın Musul'u ele geçirdiği gün alıkoyduğu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı tır şoförleri kamuoyunda neredeyse hiç konuşulmadı. Ancak MİT, Musul Başkonsolosluğu'ndaki rehine kriziyle eşzamanlı olarak, başarıyla sonuçlandıracağı bir operasyon daha yürütmeye başlamıştı. Hadise, 10 Haziran 2014'te Musul'da bir Türk firmasının inşa ettiği elektrik santraline yakıt nakli yapan 32 tır şoförünün DEAŞ unsurlarınca santralde alıkonulmasıyla başladı. Rehin alınan tır şoförleri buradan alınarak başka bir yerdeki kampa götürüldü. MİT, rehinelerin örgüt unsurlarından sakladıkları telefonlar üzerinden teknik takip yapmayı başardı ve bu sayede sürekli bilgi akışı sağladı. Irak istihbarat servisiyle yürütülen koordine çalışmalar sonucunda rehineler 3 Temmuz 2014'te, yani yaklaşık 3 hafta sonra serbest bırakıldılar.

HAŞDİ ŞABİ DOĞUYOR

Bu dönemde, DEAŞ'ın hızla topraklarını genişletmesi Irak siyasetindeki ve bölgedeki krizi derinleştirecekti. Irak ordusunun ve güvenlik güçlerinin DDSA'lar ile baş edemediği açıktı. Bu durum, Musul'un işgalinden iki gün sonra, 12 Haziran 2014'te, Irak Şiilerinin en büyük dini lideri Ayetullah Ali Sistani'nin tüm Şiileri ve Iraklıları DEAŞ ile savaşmaya çağırdığı fetvanın temelini oluşturdu. Söz konusu fetva ile, Irak ve Suriye'deki şiddeti daha da artıracak ve bölgesel denklemi daha da karmaşıklaştıracak Haşdi Şabi (Halk Yığınları) örgütü doğdu.

Haşdi Şabi, Irak devletinin meşru güç kullanma tekelini erozyona uğratmakla kalmıyor, aynı zamanda mezhepsel fay hatlarını da derinleştiriyordu. Irak hükümeti ise bu tehdit karşısında Haşdi Şabi ile arasındaki bağı kurumsallaştırmaya çalışıyordu. Örgütün ulusal güvenlikle ilgili birimlere raptedilmesi ve Bakanlar Kurulu'ndan çıkan bir kararla Haşdi Şabi'nin bir kısmına maaş bağlanması bu amaç doğrultusunda atılan adımlardandı. Öte yandan, Haşdi Şabi'nin yerel çatışmalarda DEAŞ'tan belirli bölgeleri kurtarması Irak'taki etki alanını ve meşruiyet zeminini ciddi anlamda genişletmesi sonucunu doğuruyordu.

Yerel ve ulusal düzeyde etkisini artıran Haşdi Şabi bölge çapında da stratejik denklemlerde yer almaya başladı. Örgütün lideri kabul edilebilecek Ebu Mehdi Mühendis'in İran vatandaşı olması, İran Devrim Muhafızları Kudüs Ordusu Komutanı Kasım Süleymani'nin DEAŞ'a yönelik operasyonlarda yer alması ve İranlı birçok komutanın Haşdi Şabi operasyonlarının planlama, eğitim ve faaliyet sürecinde yer alması bu ilişki ağına dair verilebilecek örneklerden sadece bir kısmıdır. İlerleyen dönemlerde, Irak'ta DEAŞ tehdidinin azalmasıyla birlikte Haşdi Şabi'nin Suriye'de faaliyet göstermesi ve İran'ın Suriye'deki etkisini bu kanal üzerinden de genişletmeye çabalaması Türkiye'nin güneyindeki denklemi daha da karmaşık hale getirecekti.

BYLOCK'UN İLK İZLERİ

Güçlenen ve bölgeselleşen radikal örgütler Türkiye'nin başını ciddi biçimde ağrıtırken bu sorunlara yönelik çözümler üretmekle uğraşan MİT, eşzamanlı olarak içeride FETÖ'ye karşı mücadelesini sürdürüyordu. FETÖ bir süredir hayli sessizdi. Bunun nedeni MİT tarafından kısa süre içerisinde açıklığa kavuşturuldu. Teşkilat, FETÖ'ye hulul eden elemanları sayesinde Temmuz ayında Bylock programıyla tanıştı. Konuyu detaylı bir şiekilde inceleyen Yahya Bostan'a göre örgüt neredeyse Mart ayından beri bu programı kullanarak iletişim kuruyordu. Anonim kullanıcıların kendi aralarında

gizlice iletişim kurabilmesine imkan sağlayan Bylock, son derece karmaşık bir şifreli yazılımdı. Bylock programını "Tilki" kod Atalay Candelen geliştirmişti. Uygulamayı geliştirme talimatını 2013 Kasım'ında, yani 17-25 Aralık'tan kısa bir süre önce almıştı. Bylock sunucusunun güvenliğini sağlama görevi de yine aynı kişiye emanet edilmişti. Konuya ilişkin ilk tespitler hemen ETİB ile paylaşıldı. FETÖ mensuplarının, Ağustos ayındaki Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra çok daha yoğun bir biçimde programı indirmeye başladıkları ilerleyen günlerde anlaşıldı. Bylock'un FETÖ'nün deşifresinde ne denli önemli olduğu ise 15 Temmuz darbe girişimine giden süreçle birlikte netleşecekti.

QR KOD 13

PYD: PARAYI VEREN DÜDÜĞÜ ÇALAR

FETÖ, 17-25 Aralık sonrasında zayıflarken PKK'nın Suriye kanadı PYD güçlenmeye devam ediyordu. PYD'nin emrinde YPG ve YPG'nin kadın kolu YPJ'nin yanı sıra Suriye krizi başladıktan sonra kırsal alan ve şehirlerde ortaya çıkan sözde asayiş milisleri de bulunuyordu. Bölgedeki kaos ve krizden faydalanan PYD, Suriye rejiminin yanı sıra ABD ve RF ile de ilişkiye giriyor ve hepsinin desteğini toplamaya çalışıyordu. Nitekim, bu uluslararası desteğe dayanarak Ocak 2014'te Afrin, Kobani ve Cizire'de üç kanton yapılanması ilan etmişti.

Türkiye'nin güney sınırının ötesinde işler giderek daha karmaşık bir hal alırken içeride Çözüm Süreci ivme kazanıyordu. PKK'nın 15 Ekim'e kadar yol kesme ve mahkeme kurma gibi illegal faaliyetleri bitireceğini taahhüt etmesiyle, hükümet 10 Eylül'de süreci hızlandıracağını açıkladı. Ancak Eylül ayında DEAŞ'ın Ayn el-Arab'ı (Kobani) kuşatması beklenmedik sonuçlar doğurdu. Kuşatmadan birkaç gün sonra yaklaşık 200 bin sivil Türkiye'ye sığındı. Buna rağmen Türkiye uluslararası medyada DEAŞ'a destek veren ülke olarak lanse ediliyordu. Tam da bu sıralarda 6-8 Ekim olayları yaşandı ve 52 vatandaş çıkan sokak olaylarında hayatını kaybetti. Böylelikle, Çözüm Süreci oldukça sıkıntılı bir viraja girmiş oldu.

Bu sırada uluslararası koalisyon güçleri Ayn el-Arab'da DEAŞ'a karşı direnemeyen PKK uzantısı PYD/YPG'ye Türkiye'nin yardım etmesini beklemekteydi. Türkiye'nin bunu yapması ise imkansızdı. Ama Ankara bir çözüm bulmuştu: IKBY peşmergeleri ve ÖSO sınırdan alınıp Ayn el-Arab'a geçirilebilirdi. Bu görevi MİT yerine getirdi. Tüm bunlara rağmen artık ABD net bir biçimde YPG'yi sahadaki *de facto* kara gücü olarak

sunmaya başlamıştı. Bu gelişme Türkiye ve ABD arasında yeni bir güven bunalımı yarattı.

QR KOD 14

Bu süreçte, Türkiye terör örgütleri ve vekil güçlere karşı verdiği mücadelede müttefikleriyle sorunlar yaşıyor ve bölgede giderek yalnızlaşıyordu. Hem Mısır'daki iktidar değişikliğinin bir yansıması olarak hem de Katar ile diğer Körfez ülkeleri arasında yaşanan gerilime bağlı olarak Türkiye'nin bölge ülkeleriyle ilişkileri giderek kötüleşti. Suudi Arabistan ve BAE ile bozulmaya başlayan ilişkiler dış politika krizinin temel tetikleyici unsurları haline geldi. Bu durum elbette İsrail'in menfaatineydi. Öte yandan, bölgedeki diğer ülkelerin Mısır'daki askeri müdahale sürecini destekleyen bir tutum takınmaları Türkiye ve Katar'ın giderek daha çok yakınlaşmasına sebep oldu. İran'ın Körfez'de nüfuz kazanmaya çalışması denklemi daha da karmaşık hale getirdi. İran ile Türkiye arasında 2011 yılında başlayan bölgesel menfaat çatışması ve rekabet ise devam ediyordu.

"ORGANİZE İŞLER"

Bu sıralarda, MİT'in başını ağrıtacak bir diğer tehdit daha giderek büyümüştü: organize suçlar. Türkiye, coğrafi açıdan bir kavşak noktası olduğu ve derin krizlerin yaşandığı bölgelerin hemen yakınında konumlandığı için, insan ve uyuşturucu kaçakçıları tarafından hem hedef ülke hem de geçiş üssü olarak görülüyordu. Bu durum, sözü edilen dönemde daha da belirgin bir hale gelmişti.

Buna ek olarak, Türkiye'nin içerisinde yer aldığı bölgedeki aktörlerin zora ve şiddete başvurması nüfus hareketliliğinin hızlanmasına ve diaspora topluluklarının ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştı. Ayrıca, bu toplulukların içerisinde şaşırtıcı olmayan bir şekilde illegal faaliyetler yürüten kimi şebekeler de ortaya çıkmıştı. Bu tip şebekelerle beraber bu şebekeleri kontrol eden yerli ve yabancı kökenli mafyatik yapılar da türemiş veyahut mevcut etkinliklerini artırmışlardı. Bu gruplara karşı MİT, 2013'ten itibaren Emniyet ve Jandarma teşkilatlarıyla koordine çalışarak uyuşturucu operasyonlarına imza atmaya başladı.

2014 yılı Aralık ayında bir uluslararası insan kaçakçılığı şebekesinin çökertilmesi bu operasyonların somut bir örneğini teşkil ediyor. MİT'in İzmir Kaçakçılıkla Mücadele Şube Müdürlüğü ile yürüttüğü ortak çalışmada önce göçmenlerin Yunanistan'a kaçak geçişlerine aracılık eden kişilerin adları saptandı. Şebeke elemanlarının takip edilmesi sonucunda 9 kaçak geçişe

müdahale edilerek geçişlere yardımcı olan 13 kişinin tutuklanması sağlandı. Bunlar operasyonun sadece başlangıcıydı. Tutuklanan kişilerden ve diğer teknik ve insani istihbarat imkanlarından istifadeyle kısa bir süre sonra daha büyük ve uluslararası bir insan kaçakçılığı şebekesi tespit edildi. Bu kapsamda, Türkiye, Suriye, Türkmenistan, Filistin ve Cezayir uyruklu şahıslardan oluşan şebekeye yönelik gerçekleştirilen operasyonda 17 kişi adliyeye sevk edildi.

İşte bu tarihlerde yoğunlaşmaya başlayan organize suç faaliyetlerine MİT yıllar içinde daha fazla mesai ayıracak, konuyla ilgilenen birimlerini güçlendirecek ve bu birimlerin ihtisaslarını derinleştirecektir. Organize suçlarla mücadele MİT'in istihbarat diplomasisi alanında da elini güçlendirmiştir. Çünkü organize suçlar Batı ve Balkan servisleri başta olmak üzere hemen hemen tüm servislerin merceğinde olan bir konudur.

2015

KAÇIRILAN ASTSUBAY DEAŞ İLE İLGİLİ NE ANLATIYOR?

2015 yılının tehditlerin giderek büyüyeceği bir yıl olacağı ilk günden belli olmuştu. Kilis 2. Hudut Tabur Komutanlığı'na bağlı Öncü Hudut Karakolu'nda görevli Kıdemli Astsubay Başçavuş Özgür Örs, yılbaşında Suriye sınır bölgesinde kaçakçılık faaliyeti yaptığını düşündüğü şahısların peşinden giderken sınırı geçti ve Kilis/Öncübey sınır bölgesinde DEAŞ unsurlarınca kaçırıldı. MİT, derhal harekete geçerek Örs'ün nereye götürüldüğünü ve nerede tutulduğunu anlık olarak takip etti. Örs, kaçırılmasından dört gün sonra Akçabey sınır kapısından teslim alındı.

Örs'ün başından geçenler DEAŞ ile mücadelede alınması gereken ciddi bir mesafe olduğunu işaret ediyordu aslında. Kısa bir süre sonra, Türkiye'nin DEAŞ'a karşı mücadelede yeterli desteği vermediği yönündeki görüşünü revize eden ABD ile eğit-donat programı mutabakatı imzalanması bu yolda atılan önemli bir adım olacaktı. Bu mutabakat çerçevesinde eğitilip donatılacak Suriyeli muhalifler, DEAŞ ve diğer terör örgütleri yanında rejim unsurlarıyla da mücadele edeceklerdi. Eğitime alınacaklar ortak bir komisyonla belirlenecek, program çerçevesinde toplam 15 bin muhalif eğitilecekti. Gelişmeler umut vericiydi. Ya da en azından öyle görünüyordu.

İKİNCİ 7 ŞUBAT KRİZİ

Ancak Şubat ayında yaşanan bir gelişme için aynısını söylemek mümkün değil. Ay başında Yüksek Seçim Kurulu, 7 Haziran'da yapılacak genel

seçimlerde aday adayı olacak kamu görevlilerinin 10 Şubat 2015'e kadar görevlerinden ayrılmaları gerektiğini ilan etti. Hakan Fidan da milletvekilliği seçimlerinde AKP'den aday adayı olmak için 7 Şubat 2015'te görevinden istifa etti. 2012'deki MİT krizinin yıldönümü olduğu dikkate alındığında, Fidan'ın istifa için bu tarihi seçmesinin sembolik bir anlamı olduğu düşüncesi akla geliyordu. İstifa dilekçesi kabul edilen Fidan, 10 Şubat tarihinden itibaren geçerli olmak üzere Müsteşarlık görevinden ayrıldı. Yaklaşık 5 yıllık hizmetin sonuna gelmişti. İstifanın ardından Müsteşarlık makamına vekaleten MİT Müsteşar Yardımcısı İsmail Hakkı Musa atandı.

MİT, Fidan'ın istifasıyla sarsılsa da mücadele edilmesi gereken tehditler halen varlığını korumaktaydı. Bu sırada, DEAŞ kaynaklı güvenlik risklerinden ötürü TSK, 21-22 Şubat 2015'te Şah Fırat Operasyonu'nu düzenledi. Bu operasyonla Süleyman Şah Türbesi'nde bulunan 38 personel Türkiye'ye getirildi. Türbede bulunan Süleyman Şah'ın ve iki muhafızın naaşları ile manevi değeri bulunan eşyalar Suriye'nin Eşme köyüne taşındı. MİT'e bağlı SİB de bu süreçte TSK'ya kesintisiz sinyal istihbarat desteği vererek operasyonun başarıyla tamamlanmasına katkı sağladı.

BYLOCK'U ÇÖZÜN!

Şah Fırat Operasyonu'nun ardından, 7 Şubat'ta istifa eden Hakan Fidan AKP'ye yaptığı başvuruyu geri çekti. Fidan, 9 Mart 2015'te, istifasından tam 27 gün sonra görevine geri döndü. İlk iş olarak da, 12 Mart'ta Bylock'un şifresinin çözülmesi için talimat verdi. Marttaki talimat Ocak ve Şubat aylarında ilgili MİT birimlerinin FETÖ/PDY'ye yönelik teknik imkanlardan istifade ederek merkezi düzeyde yürüttükleri çalışmaların üstüne gelmişti. Ocak ayında FETÖ'nün 81 "il imamı", Şubat'ta ise 160 "ülke imamı" tespit edilmişti. Nihayet Bylock operasyonu başladı. Bu operasyonda gerek planlamanın gerekse planlama doğrultusunda harekete geçmenin kolay olmayacağı açıktı, zira MİT içerisindeki FETÖ mensuplarının süreci sabote etme ihtimali söz konusuydu. Bu yüzden iç güvenlik birimleri teyakkuz halindeydi.

Operasyonu yürütme görevi Siber Savunma ve Güvenlik Dairesi Başkanlığı'na verildi. 18 kişilik siber tim içerisinde veri tabanı uzmanları, kripto analistler, ağ uzmanları, beyaz hacker'lar ve tersine mühendislik uzmanı istihbaratçılar vardı. Bu özel ekip kısa süre içerisinde Bylock sunucusunun bulunduğu merkeze ulaştı. Litvanya'da FETÖ'ye sunucu hizmeti veren firmanın adı Bastic Servers'tı. Bundan sonraki siber taarruz aşamasına geçmek için Ağustos ayını beklemek gerekecekti.

Mart ayının sonunda FETÖ, MİT'ten bir darbe daha yedi. Başbakanlığı döneminde Recep Tayyip Erdoğan'ın çalışma ofislerine dinleme cihazı yerleştirmeleri nedeniyle aranan firari eski Emniyet Müdürleri Sedat Zavar ve İlker Usta, MİT'in girişimleriyle Romanya'dan Türkiye'ye getirildiler.

SUUD'LA YAKINLAŞMA

Bu sırada Türkiye, gerilen bölgesel ilişkileri düzeltmek için azami çaba sarf ediyordu. MİT, bu amaçla Suudi Arabistan'daki gelişmeleri sürekli izliyordu. Ocak ayında Kral Abdullah bin Abdülaziz vefat etmiş, yerine Kral Selman bin Abdülaziz geçmişti.

Kral Selman bin Abdülaziz'in tahta geçmesiyle 23 Ocak 2015'te Prens Muhammed Bin Nayif'in de önce veliaht vekili, 29 Nisan'da Mukrin bin Abdülaziz'in yerine Veliaht Prens olması Türkiye ile Suudi Arabistan'ın yakınlaşmasına katkı sağlıyordu. MİT, aynı zamanda Suudi Arabistan'ın İçişleri Bakanı olan Nayif ile 2014'ten beri Suriye konusunda uyumlu bir şekilde çalışıyordu.[1]

Suriye konusunda Türkiye'nin ortak bir pozisyona sahip olduğu diğer ülkeyse Katar'dı. Türkiye-Katar ilişkileri 1972'de tesis edilmekle birlikte Baba Emir Şeyh Hamad Bin Khalifa es-Sani inisiyatifiyle ivme kazanmıştı. Göreve geleceğini MİT'in önceden bildiği mevcut Katar Emiri Şeyh Tamim Bin Hamad es-Sani'nin yönetimi devralmasıyla birlikte Türkiye-Katar ilişkileri kısa sürede stratejik bir seviyeye ulaştı. İlişkilerin bu seviyeye ulaşmasında, Cumhurbaşkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve MSB'nin katkıları yanında Katar'ın Suriyeli muhaliflere destek vermesi önemli bir etken oldu. Ayrıca istihbarat diplomasisi kanalları üzerinden yürütülen faaliyetler de ilişkilerin gelişmesine kaydadeğer katkı sağladı. Hakan Fidan ve MİT heyetleri, Katar'a seyahatlerinde Katar Emiri'nin yanı sıra Katar Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve Katar İstihbarat Servisi Başkanı ile görüşmeler gerçekleştirti. Türkiye'nin ve Katar'ın tüm dış politika aktörleriyle sarf ettiği karşılıklı emeğin bir sonucu olarak da 2014'te Türkiye ile Katar arasında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi tesis edildi ve MİT güvenlik, savunma ve askeri işbirliği çerçevesinde Katar ile ilişkilerini 2015'te geliştirerek devam ettirdi. Türkiye-Katar ilişkilerindeki asıl milat ise 27 Mart'ta iki ülkenin askeri işbirliği yapmasına olanak tanıyan tasarının imzalanması olacaktı.

1 Nayif'ten önce MİT'in Suriye'deki muhaliflerin desteklenmesi hedefi doğrultusunda çalıştığı partnerse Suudi Arabistan Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri (2005-2015) ve İstihbarat Genel Müdürü (2012-2014) Bender Bin Sultan es-Suud idi.

Türkiye'nin Suudi Arabistan ile olan ilişkilerini yumuşatması ve Katar ile kurduğu stratejik ilişkileri daha ileri bir noktaya taşıması sadece Ortadoğu'daki değil Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz'deki çıkarları bakımından da kritik önemi haizdi. Zira bu dönemde Mısır, İsrail, Yunanistan ve GKRY Doğu Akdeniz'de Türkiye aleyhine angajmanlara girmişti. Ayrıca Mısır, Libya'da Türkiye aleyhine faaliyetleri desteklemiş ve bu sırada Körfez ülkeleriyle birlikte Türkiye'yi bölgede baskılamaya gayret etmişti. Bu sebeple MİT, gözünü bir an olsun Kıbrıs'tan ayırmamıştı. Suudi Arabistan'ın bu blok içerisinde eskisi kadar etkin olmaması Türkiye'nin elini güçlendiren bir faktör olarak öne çıkıyordu. Birleşik Arap Emirlikleri'nin –Suriye'yi dışarıda bırakmak kaydıyla– bölgedeki pozisyonunun neredeyse tamamen Türkiye ile çatıştığı göz önüne alınırsa Suudi Arabistan ve Katar hamlesinin ne denli mühim olduğu daha net anlaşılabilir.

SEÇİMLERE DOĞRU KAOS

Bu dönemde, MİT'in mücadele etmesi gereken tehditler hem çok katmanlı hem de çok sayıdaydı. Teşkilatın bunlarla eşzamanlı bir şekilde ilgilenmesi gerekmekteydi. MİT, stratejik kuşatılmışlığı aşmaya çalışırken ve bunun müsebbiplerinin beslediği FETÖ ile sert bir mücadeleye girişmişken, PKK ve DEAŞ yurtiçindeki faaliyetlerine hız vermişti. Bu nedenle, MİT birçok saldırıyı engellese de bazı saldırıları kayıplara ve moral bozukluğuna yol açacaktı

Nitekim, 7 Haziran seçimleri yaklaşırken Nisan ayında PKK, tüm çözüm ihtimallerini kundakladı ve Ağrı Diyadin'de askerlere ateş açtı. DEAŞ ise Mayıs ayında Halkların Demokratik Partisi'nin (HDP) Adana ve Mersin'deki binalarına saldırı gerçekleştirdi. Seçimden sadece iki gün önce de Diyarbakır'da HDP'nin miting düzenlediği alandaki iki farklı noktaya yerleştirilen bombaları patlattı.

Temmuz ayı çok daha sıcak gelişmelere gebeydi. Ayın 11'inde PKK/KCK Yürütme Konseyi "ateşkes"i sonlandırdıklarını ilan etti ve böylece Çözüm Süreci kesin bir şekilde nihayete ermiş oldu. Bundan sadece dokuz gün sonra Şanlıurfa/Suruç'taki Amara Kültür Merkezi'nin bahçesinde Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu adlı grubun basın açıklaması yaptığı sırada DEAŞ tarafından gerçekleştirilen bombalı eylemde 33 kişi hayatını kaybetti, 75 kişi de yaralandı.

İki gün sonra PKK, her ne kadar Suruç eylemine misilleme yaptığını ilan etse de, DEAŞ'ı değil Türkiye'yi hedef alarak iki polis memurunu uykudayken başlarından vurarak şehit etti. PKK, daha da ileri giderek Şırnak, Yüksekova,

Silvan, Varto, Hakkari, Sur, Batman, Silopi, Cizre ve Nusaybin gibi yerleşim birimlerinde "özyönetim" ilan ettiğini duyurdu. Böylece örgüt "kıra dayalı şehir gerillacılığı" temelli yeni stratejisi çerçevesinde güvenlik güçlerine yönelik saldırılarını şehir merkezlerine taşıdı. PKK'nın büyük şehirlerde devlet egemenliğine meydan okuma süreci böylece başlamış oluyordu.

PKK, kırda ve şehirde yürütülecek dengeli savaş olarak tanımladığı bu yeni stratejisiyle alan hakimiyetini genişletmeyi hedefliyordu. Bu da ancak hedef yerleşim yerlerinde devletin otoritesini ve denetimini zayıflatarak yahut yok ederek mümkün olabilirdi. Şehir savaşına göre eğitilmiş ve örgütlenmiş teröristlerin ortaya çıkması, bunların daha profesyonel olan kır kadrolarıyla desteklenmesi ve böylece hendekler kazarak ve barikatlar kurarak sözde kurtarılmış bölgeler meydana getirilmeye çalışılması bu döneme rastlar.

PKK'nın bu strateji değişikliğinde DEAŞ ile Irak ve Suriye ekseninde yürüttüğü mücadelenin ciddi bir etkisi vardı. Çünkü PKK'nın Suriye'deki uzantısı PYD, DEAŞ'a karşı Batı ittifakının kullanışlı bir aracı olurken bir yandan da kendi gücünü tahkim etmeye ve otonom bölgeler yaratmaya girişmişti. PKK da bu sırada Suriye'nin kuzeyindeki uzantısı PYD ve silahlı gücü YPG sayesinde güya "Kürt mücadelesi"ni bölgeselleştirmeyi ve bölgede askeri ve siyasi özne olmayı deniyordu. Bütün bu stratejik ve taktiksel değişiklik, Türkiye'deki terör eylemlerini sene sonuna kadar inanılması güç boyutlara taşıyacaktı.

Türkiye, PKK terörüne, düzenlediği hendek operasyonlarıyla kırsalda alan kontrolünün önüne geçmeye çalışarak ve Kuzey Irak'taki terör yuvalarına yönelik hava saldırıları ve sıcak takip operasyonları icra ederek cevap veriyordu. MİT de güvenlik güçlerine gerek yurtiçi gerekse yurtdışı faaliyetleriyle kesintisiz istihbarat desteği sağlıyordu.

— NATO ÜYESİYİZ.
— PEKİ NATO'NUN BUNDAN HABERİ VAR MI?

Ancak Türkiye'nin uluslararası arenadaki yalnızlığı giderek perçinleniyordu. Bu çerçevede, özellikle Ağustos ayında, 2013'te Türkiye'ye yerleştirilen Patriot'ların çekileceğinin duyurulması, NATO'nun teröre karşı Türkiye'ye etkin desteğinin temenni seviyesinde kalacağının bir göstergesiydi. Halbuki Türkiye, henüz bir ay önce, DEAŞ'a karşı uluslararası koalisyona destek vermeye başlamış ve bu kapsamda İncirlik Üssü'nü kullanıma açmıştı. Böylesi bir dönemde Suriye'den gelebilecek Rus ve İran menşeli tehditlere karşı Türkiye'nin ulusal hava savunma kapasitesine müttefikleri tarafından ciddi bir darbe vurulması akıl alır gibi değildi. Yetmezmiş gibi

bir de Ruslar birkaç ay sonra S-400 hava savunma sistemini Suriye/Lazkiye'de bulunan Hmeymim Hava Üssü'ne konuşlandıracaktı. Hava savunması için Türkiye'nin kendi imkan ve yeteneklerine yaptığı yatırımları artırmasının lüzumu aşikardı. Bu hedefe ulaşılmasında MİT de devletin ilgili makamlarını harekete geçirecek hamleler yapmaktan geri durmuyordu.

HAŞDİ ŞABİ BAĞDAT'TA TÜRK İŞÇİLERİNİ KAÇIRIYOR

Çok katmanlı tehditler Türkiye'yi nefessiz bırakacak kadar hızlı ve tehlikeli bir şekilde yağıyordu. Eylül ayında önce Irak'ta faaliyet gösteren bir Türk inşaat şirketinin Bağdat'taki şantiyesinde görevli dördü mühendis, biri muhasebeci ve on üçü işçi olmak üzere toplam 18 Türk vatandaşı Haşdi Şabi tarafından kaçırıldı. Tarih 3 Eylül 2015'ti. MİT'in, Irak istihbarat servisiyle birlikte yürüttüğü koordine çalışmalar neticesinde, Haşdi Şabi unsurlarının 1 Eylül günü şantiye çevresinde keşif yaptıkları öğrenildi. Gerçekleştirilen operasyonel çalışmalar sayesinde, kaçırılan vatandaşlardan 2'sinin 15 Eylül'de Basra'da, kalan 16'sının ise 30 Eylül'de Bağdat'ta serbest bırakılması sağlandı.

TORNİSTAN OPERASYONU

Haşdi Şabi üzerinde ciddi bir İran etkisi olduğuna daha önce değinmiştim. İran ile Türkiye bu dönemde neredeyse bölgesel her konuda çatışma halindeydi. Tam da bu sıralarda, yani Eylül ayında, İKK birimleri İran istihbaratının Türkiye'de yürütmek istediği bir kaçırma eylemini engelleyecekti.

İran istihbaratının hedefinde, İran İslam Cumhuriyeti'nin Hava Kuvvetleri'ne mensup helikopter pilotu 39 yaşındaki Binbaşı Ahmad Reza Khosravi vardı. Rejim baskısından bunalarak defalarca istifa etmek isteyen tecrübeli pilotun talebi her defasında reddedilmişti. Muhalif asker de çareyi Mart 2015'te Türkiye'ye sığınmakta bulmuştu. Khosravi'ye İran'da kalan eşi ve çocuğu vasıtasıyla yapılan baskılar netice vermeyince, İran istihbaratı Khosravi'yi kaçırarak İran'a geri getirmek için bir planlama yaptı ve bu planı icra etmek üzere Abdolsalam Tatari ve Mohammad Mohammadian Delahzi adlı iki casusunu Türkiye'ye gönderdi. Fakat bu iki casus, Türkiye'ye giriş yaptıkları andan itibaren MİT'in radarına takılmıştı. Nihayetinde, dikkatle izlenen ve niyetlerinden emin olunan ajanlar Van'da yakalandı.

Elbette suçlamayı kabul etmediler. Ajanlardan Delahzi, İran'da taksicilik yaptığını, casuslukla bir ilgisi bulunmadığını; Tatari de İran'da "Hacı" lakabıyla tanınan birisinin Khosravi'den alacağını tahsil etmek için Van'a

gelip Khosravi'yi aradığını ifade etti. Fakat iki casus hakkında deliller sabitti. Van 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde hakim karşısına çıkarılan Delahzi ve Tatari, casusluktan 6 yıl 7 ay hapis cezasına çarptırıldı.

RF VE ABD ARASINDA TÜRKİYE

Tornistan Operasyonu esasen İran'daki rejimle ilgili bir konuydu. MİT'in yaptığı, başka bir servisin kendi toprakları üzerinde operasyon yürütmesini engellemekten ibaretti. Ancak İran'ın Mayıs 2015'te başlayan ve Eylül ayında sonuçlanacak olan bir hamlesi, Türkiye ve bölge açısından büyük maliyetler doğuracaktı: Rus ordusu İran'ın davetiyle 30 Eylül 2015'te Suriye'ye girecekti çünkü ÖSO'nun başını çektiği muhalifler Suriye/Gab Ovası'na kadar ilerlemişti ve Hama'ya girmeleri an meselesiydi. Suriye İç Savaşı çıktığından beri İran'ın Pakistan, Afganistan, Lübnan, Yemen ve Irak'tan bölgeye getirdiği milisler yanında Suriye rejm güçleriyse muhalifler karşısında etkili olamıyordu. Esad bu gidişle devrilebilirdi. Bölgedeki çıkarlarını düşünen RF de Türkiye sınırının yakınına konuşlandı.

Böylelikle bu küresel güç ile süren Ukrayna, Kırım ve Güney Kafkasya politikalarındaki anlaşmazlıklara bir yenisi ve çok daha tehlikelisi ekleniyordu. Nitekim, Suriye rejimine başından beri açıkça destek veren RF, sahada varlığını gösterir göstermez DEAŞ'a karşı mücadele gerekçesiyle Türkiye ile Halep arasındaki lojistik hattının kesilmesi için bu bölgeler arasında kalan Türkmen ve Arap muhalifleri vuracaktı. Böylece sahadaki denklem MİT açısından çok daha karmaşık hale geliyordu: Hem Esad taraftarı olan düzenli ve düzensiz güçler küresel bir hami buluyor, hem de sahada Türkiye'ye karşı savaşan diğer terör örgütleri destek alabilecekleri başka bir güçle daha işbirliği yapma fırsatına kavuşuyorlardı.

Türkiye ve RF arasındaki gerilim artarken, Türkiye'nin giderek uzaklaştığı ABD ile sene başında imzalanan eğit-donat programı da Ekim ayında sona eriyordu. Yıl içindeki gelişmeler göstermişti ki eğit-donat programı ABD tarafından müttefikleri oyalamak, Suriyeli muhaliflerle ilgili bilgi toplamak ve PYD'ye destek vermek için paravan olarak kullanılmıştı. Böylece Türkiye, devrilmeden çıkılması zor bir viraja giriyordu.

PKK SAHNEDE

7 Haziran'daki genel seçimlerde hükümet kurulamadığı için 1 Kasım'da tekrar seçim yapılacağı ilan edildikten sonra yaşanan gelişmeler, söz konusu virajın ne denli keskin olduğunu göstermeye yetti. PKK terörü alabildiğine

hızlanırken DEAŞ yine ortaya çıktı ve Ankara'da Gar binasının önündeki küçük meydanda yapılan "Emek, Barış ve Demokrasi" mitinginde canlı bomba eylemi gerçekleştirdi. Olayda 102 vatandaş hayatını kaybetti, 65'i ağır olmak üzere 508 kişi yaralandı. Türkiye, bu saldırıya 10-18 Ekim tarihleri arasında Suriye'nin kuzeyine hava harekatları gerçekleştirerek cevap verecekti.

FETÖ

Rus Uçağı Vuruluyor

Can sıkıcı gelişmeler Kasım ayında da yaşanmaya devam edecekti. 24 Kasım'da Türk hava sahasını ısrarla ihlal eden RF'ye ait Su-24 tipi bir savaş uçağı Suriye sınırında düşürüldü. Olayın ardından iki ülke arasındaki ticari, kültürel ve enerji alanındaki ilişkiler zarar gördü. O dönemde hükümet, Rus jetinin düşürülmesi kararına egemenlik hakları gerekçesiyle Başbakanlık düzeyinde sahip çıksa da jetlerin vurulmasında FETÖ parmağı olup olmadığı ileride çokça tartışılacaktı.

Adalet Bakanlığı Mahrem Yapılanması

FETÖ ile mücadele açısından Kasım ayı son derece önemliydi. MİT, FETÖ'nün "Adalet Bakanlığı Mahrem Yapılanması"nda görevli şahıslara yönelik çalışmalarda ciddi mesafe kaydetmişti: "Türkiye Yargı Mahrem İmamı" ve Ankara'daki "Yargı Mahrem Sorumluları" ile bir araya gelerek faaliyet yürüten FETÖ mensubu hakim ve savcılar MİT birimleri tarafından deşifre edilmişti.

Bylock Sunucusu Bastic Servers'a İkinci Operasyon

Bylock operasyonu da bu aydan itibaren ivme kazanarak devam edecekti. Kasım ayında MİT tarafından özel olarak seçilmiş 18 kişilik siber tim, Bylock sunucusunun bulunduğu Litvanya'daki hizmet sağlayıcı Bastic Servers'a ikinci saldırıyı düzenledi. İlk saldırı, esasen hizmet sağlayıcının güvenlik duvarlarının ne kadar güçlü olduğunu görmek ve zaaflarını ölçmek amacıyla Ağustos 2015'te düzenlenmişti. Siber tim, güvenlik duvarını aşamasa da sistemin zaaflarını öğrenmişti. Bu zaafların çalışılması üzerine Kasım ayında yapılan ikinci saldırıda güvenlik duvarı aşılmış ve sunucudan kime ait olduğu bilinmeyen rastgele bilgiler çekilebilmişti. Ancak veri trafiğindeki tersliği fark eden şirket yetkilileri bir süre sonra sistemi kapattılar.

Söz konusu iki saldırı, siber time, güvenlik duvarı aşılsa dahi veriler çekilirken trafikte olağandışı hareketliliğe neden olduğu için yaptıklarının şirket sorumluları tarafından fark edildiğini öğretmişti. Bunun üzerine, şirkette az sayıda personelin bulunacağı ve çalışanların kutlamalardan dolayı dikkatlerinin dağınık olabileceği 2015 Noel'inde Bylock sunucusuna doğrudan saldırı düzenlenebileceğine dair yeni bir plan yapıldı.

Planlandığı gibi 25 Aralık 2015'te siber tim, FETÖ'nün dijital Alamut Kalesi Bylock'un sunucusuna ilk defa doğrudan saldırı düzenledi ve güvenlik duvarını aşarak sistemdeki verileri çekmeye başladı. Ancak bir gün sonra, henüz çok az bilgi çekilebilmişken, şirket görevlileri veri trafiğindeki anormallikten dolayı bağlantıyı keserek verileri korumaya aldılar.

Dahası şirket sorumluları tarafından, sunucuyu satın alan dashjohn@yandex.com isimli hesaba, yani "Tilki" kod Atalay Candelen'e bu olağandışı durumu bildiren bir e-posta atılmıştı. Ancak siber tim, şirketin müşterileriyle iletişime geçtiği e-postayı hack'lediği için, dashjohn@yandex.com adresine bir e-posta daha atarak sunucuda sorun olmadığını ve bir önceki e-postanın yanlışlıkla atıldığını belirtti. Ancak bu e-posta Bastic Servers'ın sunucuyu korumaya aldığı gerçeğini değiştirmiyordu. Gelgelelim, şirket sorumlularının bilmediği bir şey vardı: Siber tim sunucuya bir *backdoor* koymuştu ve bu *backdoor* aracılığıyla veriler Ankara'ya sızmaya başlamıştı.

IRAK'I YAKIN ETMEK

Tehditlerle mutat olarak mücadele ederken MİT'in bölgesel meselelerle ilgilenmeyi bırakma lüksü yoktu. Aralık ayı içinde, bölgesel açıdan önem arz eden bir konuyu çözmek üzere MİT Müsteşarı Hakan Fidan, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu ile birlikte Bağdat'ı ziyaret edecekti. Bu ziyaretin sebebi, kısa süre önce Türkiye'nin Musul'un kuzeyindeki Başika bölgesine yaptığı asker sevkiyatının yarattığı krizdi. Irak, MİT'in özel olarak ilgilendiği ve hususi yatırım yaptığı bir alandı. Bu sebeple, Nuri el-Maliki'den sonra Irak Başbakanı olan Haydar el-Abadi yönetimiyle olumlu seyreden ilişkinin, RF'nin bölgeye gelmesinin ardından birden krize dönüşebilmesi MİT açısından şaşırtıcı değildi. Nitekim, RF konuya müdahil olup meseleyi Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne taşımaya çalışıyordu. Ancak Türkiye'nin yürüttüğü temasların yanı sıra MİT'in dahil olduğu kişisel diplomasi ve istihbarat diplomasisi faaliyetlerinin de olumlu etkisiyle, Başika'daki Türk varlığının, DEAŞ başta olmak üzere terör örgütleriyle mücadeleye destek amacı taşıdığı ve Türkiye'nin Irak'ın egemenliğine ve toprak bütünlüğüne saygı duyduğu vurgulanarak pürüzler bir süreliğine giderilebilmişti.

2016

"KİMİ HİNDU KİMİ YAMYAM KİMİ BİLMEM NE BELA"

2016'da terör örgütleri ve bunları kullanışlı vekil güçler olarak sahaya süren küresel oyuncular, Türkiye için bir numaralı sorun haline gelecekti. Ocak ayı Türkiye'nin güneyinde güçlenen DEAŞ'ın Dikilitaş'ta Alman turistlerin bulunduğu kafileye yönelik düzenlediği bombalı eylemle başlamıştı. Patlamada 10 kişi hayatını kaybetmiş, 25 kişi de yaralanmıştı. Ancak DEAŞ'ın eylem kapasitesine esas darbelerin vurulması için 2017'nin gelmesi gerekecekti.

MİT, önündeki en acil konu olan FETÖ ile mücadele bağlamında Şubat ayında büyük bir adım atacaktı. 25 Aralık 2015'ten beri Bylock sunucusundan bilgi çekilebiliyordu ancak veri akışı çok yavaştı. Bu sebeple, bilgilerin tamamının hızlıca çekilmesi için sunucuya büyük bir saldırı düzenlenmesine karar verildi. Bunun için en uygun yolun, hizmet sağlayıcı şirketin veri güvenliği uzmanının bilgisayarına girerek ekranını dondurmak olduğuna karar verildi. Bastic Servers'taki veri güvenliği uzmanlarından Darius Adomas'ın uygun hedef olduğu düşünüldü ve Adomas'a sevgilisi Janina adına e-postayla fotoğraflar gönderildi. Fotoğrafları açan Adomas bilgisayarına virüs bulaştığı fikrine kapılmış ve Bastic Servers'ın izleme ekranlarının kontrolünün MİT'e geçtiğini fark etmemişti. Kısa süre sonra milyonlarca veri MİT'in elindeydi. Artık hızla analiz aşamasına geçilebilirdi. Bu sırada FETÖ de Bylock'un deşifre olduğunu öğrendi ve Bylock'u kullanmayı bırakıp Eagle adlı, verileri otomatik olarak silen sunuculara sahip yeni bir haberleşme programına geçti.

Bu dönemdeki diğer bir tehdit de Devrimci Halk Kurtuluşu Partisi-Cephesi (DHKP-C) idi. Örgüt kurulduğu günden beri çok sayıda sansasyonel eyleme imza atmıştı. Kamuoyunda bu eylemlerden en çok üzerinde durulanı ise aralarında İsmail Akkol'un da bulunduğu örgüt militanları tarafından iş insanı Özdemir Sabancı'ya yönelik düzenlenen suikast olmuştu. Militanlardan Mustafa Duyar 1999'da cezasını çektiği Afyon cezaevinde çıkan bir isyanda şaibeli şekilde öldürülmüştü. Fehriye Erdal ise halen aranıyor. Şubat 2016'ya gelindiğindeyse MİT, o tarihten beri bulunamayan İsmail Akkol'un izine rastladı. Alınan isihbarata göre DHKP-C mensuplarından bir grup militan eylem yapmak üzere Yunanistan'dan Türkiye'ye gönderilecekti. Bunun üzerine Emniyet ile yürütülen operasyonel çalışma neticesinde İsmail Akkol ve Fadik Adıyaman, Aydın/Söke'de yakalandı.

Bu süreçte MİT'in mücadele ettiği tehditler bunlarla da sınırlı değildi. Şubat ayında RF'nin ve rejimin verdiği destekle PYD/YPG, Suriye'de Minnig Havalimanı ve Tel Rifat'ı ele geçirdi. Böylece muhalifler ve Türkiye ciddi bir darbe almış oldu. PYD'nin "kantonları" birleştirme ihtimali Ankara'da endişe yaratıyordu. Çünkü Suriye'nin kuzeyinde oluşacak bir terör kuşağı Türkiye'nin milli güvenliğine doğrudan bir tehdit teşkil edecekti. RF'nin Suriye'ye müdahalesi Türkiye'nin elini önemli ölçüde zayıflatmıştı. Bu sırada ABD'nin DEAŞ ile mücadelede özel temsilcisi olan Brett McGurk'un Ayn el-Arab'da (Kobani) YPG üyelerinden plaket alması, Türkiye açısından ABD ile RF'nin benzer pozisyonlarda hizalanması anlamına geliyordu.

Suriye'deki faaliyetlerle eşzamanlı olarak yurtiçindeki PKK eylemlerinin yükselişe geçmesi de rastlantı değildi. PKK'ya bağlı bir örgüt olan TAK, 17 Şubat'ta başkentin göbeği Çankaya'da askeri servis aracının geçişi sırasında bombalı saldırı gerçekleştirmiş, saldırıda 30 kişi şehit olurken 61 kişi de yaralanmıştı. Saldırılar, Mart ayında da devam edecekti. Önce Ankara Güvenpark'ta bomba yüklü bir araçla saldırı düzenlenecek, olayda 38 kişi vefat edecek ve 125 kişi yaralanacaktı. Bir diğer saldırı da Taksim'de gerçekleşecekti. DEAŞ'ın düzenlediği bu saldırıda 3'ü İsrailli ve 1'i İranlı olmak üzere toplam 4 kişi hayatını kaybedecek, 39 kişi de yaralanacaktı. Terör tehdidi ilerleyen aylarda da olanca hızıyla devam edecekti.

ERGUVAN OPERASYONU

Türkiye'nin, bunca devletle ve devlet dışı aktörle mücadele ederken, savunma sanayiine yapacağı yatırımların milli güvenlik ve savunma planlamaları bakımından stratejik önemi artıyordu. Türk savunma sanayii zaten 2014'ten beri yeni bir atılım içerisindeydi. Bu kazanımların korunmasında MİT'in İKK faaliyetleri kritik önem taşıyordu. Bu çalışmalar kapsamında MİT, Makine ve Kimya Endüstrisi Kırıkkale Silah Fabrikası Müdürü Mustafa Tanrıverdi'nin, Türkiye'nin milli imkanlarla tasarladığı ilk piyade tüfeği MPT-76'ya ait teknik detayları içeren gizli bilgi ve belgeleri maddi çıkar uğruna satmaya çalıştığını tespit etti. Tanrıverdi yaklaşık 4 ay fiziki ve teknik takibe alındığını bilmeden hareket etti. Bu süreçte MİT, Tanrıverdi'nin elindeki bilgileri satmak için ABD ve Avrupa'nın birçok başkentinde silah üreticileriyle irtibata geçtiğini izledi. Erguvan adı verilen operasyon çerçevesinde, konuyla ilgili tüm bilgi ve belgeleri Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na verildi. Başsavcılık da Ankara Organize Suçlar Şube Müdürlüğü'nü suçüstü operasyonu için yetkilendirdi ve nihayet 6 Nisan 2016'da düzenlenen operasyonla Mustafa Tanrıverdi gözaltına alındı. Hakkında "Rüşvet

Alma" ve "Devlet Sırlarından Yararlanma" suçlarından işlem yapılan Tanrıverdi, yargılama sonucunda 12 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırıldı.

KAMA OPERASYONU

Erguvan Operasyonu'ndan sadece bir hafta sonra MİT'in İKK birimleri, tıpkı bu operasyon gibi 2015'te başlattığı bir başka operasyonu daha başarıyla sonlandıracaktı. 1 Kasım 2015'te Kafkas Emirliği komutanlarından Çeçen kökenli RF vatandaşı "Abdülhavid" kod Vahid Edelgriev, RF iç istihbarat servisi FSB (Federalnaya Slujba Bezapasnosti/Federal Güvenlik Servisi) unsurları tarafından tabancayla vurularak yaralanmış, ardından gözünden kamayla bıçaklanarak öldürülmüştü. MİT, önce suikastta kullanılan araca, sonra da aracı kiralayan kişinin kimlik bilgilerine ulaştı. Aracı kiralayan şahsın Aleksandr Nasyrov olduğu tespit edildi. Nasyrov, 11-16 Ekim 2015 tarihleri arasında Türkiye'de kalmış ve iki araç kiralamıştı. Bu araçları Yalova'da bir otoparka bıraktıktan sonra Nasyrov ülkeyi terk etti. Yalova'da konaklayan suikast ekibinden iki kişi Iurii Anisimov ve Aleksandr Smirnov, Yalova'dan araçları alarak İstanbul'a geldiler, keşif faaliyetleri yürüttüler ve ülkeyi terkettiler. Yaklaşık iki hafta sonra da üç kişi suikastı gerçekleştirdi. Yapılan araştırmalarda Aleksandr Smirnov'un Aleksandr Fedin ismine, Iurii Anisimov'un ise Iurii Ndreev ismine düzenlenmiş sahte pasaportlarla Türkiye'ye girdikleri tespit edildi. MİT unsurları, ilgili şahısların tekrar Türkiye'ye gelme ihtimaline karşı beklemeye geçti. Şahıslar, 4 Nisan'da tekrar İstanbul'a gelip başka bir eylem için keşif yaptıkları sırada İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün düzenlediği operasyonla yakalandılar. 11 Nisan'da düzenlenen uygulama neticesinde "Casusluk, Tasarlayarak Adam Öldürme ve Resmi Belgelerde Sahtecilik" suçundan tutuklandılar.

Türkiye'nin, 24 Kasım 2015'te Rus uçağının düşürülmesiyle başlayan ülkeler arası gerginliği azaltmaya niyetlendiği ve servisler arası normalleşme görüşmelerinin yürütüldüğü bir dönemde FSB'ye operasyon düzenlemesi anlamlıydı. Zira uçak krizi iki ülke ve bölge için ciddi bir maliyet üretmişti. FSB mensuplarının yakalanmasının ilişkilerin normalleştirilmeye çalışıldığı bir dönemde masada Türkiye'nin elini güçlendirdiği muhakkaktı. Hatta hapis cezasına çarptırılan iki isim 2017'de Türkiye'nin elinde bir dış politika kozu olarak değerlenecekti.

Bu tarafıyla Kama Operasyonu, büyük bir dönüşüme hazırlanan İKK'nın 15 Temmuz darbe teşebbüsü öncesi verdiği ilk önemli sinyal sayılabilir. Ayrıca bu operasyonla MİT, Türkiye'de üçüncü ülke operasyonlarına izin vermeyeceği mesajını RF'ye net bir şekilde iletmiştir. Türkiye-RF

ilişkilerinin normalleşme sürecinde FSB'ye suçüstü yapılması ve yöntemlerinin deşifre edilmesinin bir diğer olumlu çıktısı da Türkiye'deki RF operasyonlarının ciddi biçimde azalması olmuştur. Bu da birkaç sene içerisinde, özellikle 2019 sonrasında görüleceği gibi Türkiye'de operasyon gerçekleştirmek isteyen servislerin yöntem değiştirmesine kapı aralamıştır. Son olarak belirtmekte yarar var ki Kama Operasyonu, Türkiye'deki muhalif Çeçen diasporasının Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne sempatisinin ve bağlılığının tekrar artmasında milat olmuştur.

BAYRAM DEĞİL SEYRAN DEĞİL

Nisan ayı MİT için uzun zamandır belki de ilk defa sadece içeride değil dışarıda da ümitlerin yeşermeye başladığı bir tarihti. 2015'te MİT'in de katkılarıyla normalleşmeye başlayan Türkiye-Suudi Arabistan ilişkileri 2016 Nisan ayında bir ileri seviyeye taşınıyordu. Kral Selman Bin Abdülaziz, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın daveti üzerine heyetiyle birlikte Türkiye'yi ziyaret etti. Suudi Arabistan ile ilişkilerin iyi bir seyir izlemesi, 2013-2015 arasında BAE ile gerilen ilişkileri onarmak için de zemin oluşturuyordu. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, bu sıralarda yaptığı BAE ziyaretini ikili ilişkilerde "yeni bir sayfa" olarak değerlendirecekti. Aynı sıralarda İsrail ile de bir normalleşme sürecine giriliyordu. Ocak ayında Dünya Ekonomik Forumu için Davos'ta bulunan İsrail Başbakanı Benjamin Netenyahu'nun, Türkiye ile anlaşmak istediklerini beyan etmesinin ardından Nisan ayında Türk ve İsrail heyetleri mutabakat metninin nihai hale getirilmesi için Londra'da bir araya geldi. Birkaç ay sonra da iki ülke arasında "Tazminat Usul Anlaşması" imzalanarak ilişkilerin normalleştiği aşamaya geçildi. Peki tüm bu olumlu gelişmeler hayra alamet miydi? Bu sorunun cevabını gelecek aylar gösterecekti.

FETÖ ÇÖZÜLÜYOR: BYLOCK'TA SON AŞAMA

Umut verici dış gelişmeler yaşanırken MİT, içeride de FETÖ'yü oyunun dışına itmek üzereydi. Bylock operasyonunda elde edilen veriler inanılmaz boyuttaydı: 60.748 internet aboneliği, 17.169.651 görüşme, 6.063.296 çözümlenmiş görüşme, 4.740.700 e-posta ve 111.637 telefon deşifre edilmişti. Siber sistemler yanında kriptografiye yapılan yatırımlar MİT'in veri toplama ve analiz kabiliyetini güçlendiriyor, veri işleme ve çözümleme hızı da katlanarak artıyordu.

Mayıs 2016'da, yürütülen teknik çalışmalar neticesinde MİT tırlarına yönelik 2014'teki operasyonun daha önce anlatılan teknik süreçleri netlik kazanıyor ve olayın Jandarma personelinin kanunlara aykırı bir fiilinden ziyade FETÖ mensubu Jandarma personelinin örgütsel emir-komuta zinciri içinde ve silah kullanarak devletin resmi görevlilerine yönelik yürüttüğü bir eylem olduğu ortaya çıkıyordu. En önemlisiyse, bu çalışmayla birlikte MİT, ilk defa olarak FETÖ'nün Mahrem Hizmetler Yapılanması'nın haberleşme metodunu açığa çıkarıyordu.

YUNUS DURMAZ VE DEAŞ'IN GAZİANTEP YAPILANMASINA DARBE

Mayıs ayında MİT, DEAŞ'a da büyük bir darbe vurdu. Uzun süredir yürütülen araştırmalar sonucunda, 2015'te Ankara'da gerçekleştirilen Gar saldırısının faillerinden olan, DEAŞ'ın "Türkiye Eylem Sorumlusu" Yunus Durmaz'ın izine ulaşıldı. Yerinin tespit edilmesinin ardından Yunus Durmaz, bomba ile kendini patlattı. Ancak Durmaz ile bağlantılı olan DEAŞ'ın Gaziantep Yapılanması'na yönelik yürütülen operasyonda 29 kişi yakalandı. Operasyonda 29 canlı bomba yeleği başta olmak üzere çok sayıda patlayıcı madde ve silah ele geçirildi. Yunus Durmaz ve örgütün Gaziantep ayağına yönelik operasyonlarla DEAŞ'ın Türkiye yapılanmasına büyük darbe vurulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları üzerinden yürütebilecekleri eylem kapasiteleri ciddi şekilde azaltılmıştı. Fakat buna rağmen 28 Haziran 2016 günü, yani 15 Temmuz darbe teşebbüsünden 17 gün önce İstanbul Atatürk Havalimanı'nda üç ayrı noktada gerçekleştirilen ve eylemci hariç 44 kişinin hayatını kaybetmesine ve 240 kişinin yaralanmasına neden olan canlı bomba eylemi güvenlik güçleri tarafından engellenemedi.

MİT'in yürüttüğü çalışmalar ışığında, DEAŞ mensuplarının eylemlerde kullanılmak üzere illegal yollardan Şanlıurfa üzerinden İstanbul'a nakledildiği ve Şanlıurfa İl Jandarma Komutanlığı'nda görevli FETÖ mensuplarının malzemelerden haberdar olmalarına rağmen bunların geçişine göz yumdukları bilgisine ulaşılmıştır. Bu bilgiler, 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında Florya Hava Harp Okulu'ndaki erlerin soruşturmasından çıkan neticelerle paralel nitelik taşıyacaktı: Erlerin neredeyse tamamı DEAŞ'ın havalimanını bastığı gerekçesiyle kışladan çıkmaya ikna edilmişlerdi. Dolayısıyla DEAŞ saldırısının planlanan darbe teşebbüsüyle ilişkili bir boyutunun olduğu da not edilmeli.

"KIYAMET ALAMETLERİ"

DEAŞ ve benzeri yapılar, birçok ülke tarafından Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgeyi kendi çıkarlarına uygun şekilde dizayn etmek için kullanılıyor. Bu tarafıyla Haziran 2016, Türkiye'yi ciddi manada endişelendirecek bir gelişmeye sahne olacaktı. DEAŞ'ın elinde bulunan Münbiç, Türkiye'nin şiddetle karşı çıkmasına rağmen ABD'nin besleyip büyüttüğü YPG tarafından işgal edilecekti. Bu da terör örgütünün Türkiye'nin kırmızı çizgisi olan Fırat'ın batısına yerleşmesi ve sahip olduğu kantonları birleştirerek Türkiye güneyinde kesintisiz bir hakimiyet alanı kurabilmesi manasına geliyordu.

Genelde Batı ittifakının, özeldeyse ABD'nin yeşil ışık yaktığı bu bölgesel dizayn, aslında Türkiye'nin ablukaya alınarak ülkeyi kuşatan ikinci kuşak ve onu da kapsayan bölgede bağımsız bir özne olmasını engellemeye dönük bir plandı. 2013'ün ikinci yarısından beri görülen ve Türkiye'yi baskılamaya çalışan bölgesel ittifaklar bunun açık kanıtıydı. Ancak Türkiye, bu yalnızlık döneminde dahi söz konusu bölgesel kuşatmayı aşabilecek formüller geliştirebiliyordu. Bu çerçevede MİT'in odağını dışarıya çevirmesi ve neredeyse tamamı gri alana dönüşen bölgedeki faaliyetleri, kuşatmanın her seferinde kırılmasında önemli rol oynuyordu.

Gerçekten de Temmuz 2016'ya gelindiğinde FETÖ; Emniyet, Jandarma ve yargıdan büyük oranda temizlenmiş olmasa bile en azından bu kurumların kritik noktalarından uzaklaştırılmıştı. Taşeron örgütün devlete karşı kullanabileceği önemli varlıkları neredeyse sadece TSK'daki mensuplarından ibaretti. MİT, durumun farkındaydı ve 2016 yılının başından beri TSK'daki FETÖ'cüler üzerinden bir darbe girişimi olabileceği yönünde devletin ilgili makamlarını uyarıyordu. Bu doğrultuda 12 Temmuz günü Bylock yazışmaları üzerinden TSK'da yuvalanmış 600 FETÖ unsurunun kimliği Genelkurmay Başkanlığı'na verildi. YAŞ toplantısına çok az kalmıştı ve TSK'dan, özellikle de komuta kademesinden FETÖ mensuplarının temizlenmesi için büyük önlemler alınacağı artık gün gibi ortadaydı. Aynı sıralarda İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı "Askeri Casusluk Davası" kapsamında TSK'da görev yaptığını belirlediği birçok FETÖ'cü subayın ismini Adalet Bakanlığı'na iletti. Örgüt paniklemişti. Son kozunu oynayacak ve darbe girişimi için düğmeye basacaktı.

15 TEMMUZ

FETÖ, 2011'de devlete karşı operasyonunu açık biçimde MİT üzerinden başlatmıştı. Tarihin bir cilvesi olsa gerek, beş sene sonra girişeceği darbe teşebbüsü de MİT'e yönelik bir planın deşifre olmasıyla ortaya çıkacaktı.

Sonradan muazzam bir fırtınaya dönüşecek olan sudaki ilk halka, 15 Temmuz günü Kara Havacılık Komutanlığı'ndan bir binbaşının saat 14.20'de MİT'e gelerek yaptığı ihbar üzerine belirdi.

Binbaşı O.K., kapıdaki görevliye "TSK içindeki paralelcilerle" ilgili bilgi vereceğini söylemesinin ardından MİT'in Yenimahalle'deki eski yerleşkesinde bir toplantı odasına alındı. Kendisiyle görüşen iki yetkiliye, ailesiyle birlikte Akçay'da tatil yaparken Kara Havacılık Komutanlığı'nda tabur komutanı olan Binbaşı Deniz Aldemir tarafından arandığını ve yeni CH-47 helikopterleri için yapılacak teslim törenine Cumhurbaşkanı da katılacağından Cuma günü görevde olması gerektiğinin kendisine söylendiğini belirtti. O.K., bu telefon görüşmesinden bir gün sonra, yani 14 Temmuz Perşembe günü Ankara'ya dönmüş ve Cuma sabahı mesaiye gittiğinde Yarbay Murat Bolat kendisine o akşam, yani 15 Temmuz günü birlikte uçuş yapacaklarını söylemişti. Ardından O.K., Yarbay Murat Bolat ile birlikte alay komutanının yanına gitmek üzere, onu Akçay'dayken arayarak görevinin başına çağıran Binbaşı Deniz Aldemir'in arabasına binmişti. Yolda giderlerken Aldemir, O.K.'ya telefonunu kapattırmış ve gece yapılacak faaliyetten bahsetmeye başlamıştı. Aldemir kendisinin uçacağı Cougar helikopterle Hakan Fidan'ı alacağını, O.K.'nın da Murat Bolat ile birlikte başka bir helikopter aracılığıyla geleceğini ve gecenin çok kanlı olacağını belirtmişti. Binbaşı O.K. da 13.55'te mesaiyi bırakarak doğruca MİT Müsteşarlığı'nın nizamiyesine gelmişti. O.K.'nın aktardığı bu bilgiler ivedilikle o sırada toplantıda bulunan Hakan Fidan'a aktarıldı.

İki MİT mensubundan olayı dinleyen Fidan, yardımcılarından S.A.'ya Binbaşı O.K. ile görüştürdü. Nihayetinde ihbarın büyük bir komplonun parçası olabileceği sonucuna varıldı. Fidan, değerlendirmelerin acilen Genelkurmay Başkanlığı ile paylaşılmasına karar verdi ve konu hakkında bilgi vermek üzere S.A.'yı Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Yaşar Güler'e gönderdi. Kendisi de karargahtan, o sırada toplantıda bulunan Güler Paşa'yı arayarak konunun teferruatını anlatmak üzere S.A.'yı yolladığını belirtiyor.

O.K.'nın 14.20'de MİT'in kapısına gelmesi ile toplantı odasına alınması, iki MİT mensubuyla görüşmesi, konunun Müsteşar'a aktarılması, müsteşar yardımcısının görevlendirilerek O.K. ile görüşmesi, ihbarın kıymetlendirilerek büyük bir oyunun parçası olduğuna karar verilmesi ve Genelkurmay karargahının yaşananlar hakkında bilgilendirilmesi arasında 2 saatten az bir süre vardı.

S.A.'nın Yaşar Güler ile görüşmesinin ardından Güler, Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar'ı bilgilendirecek ve akabinde Hakan Fidan, Genelkurmay Başkanlığı'na davet edilecekti. Fidan, Hulusi Paşa'ya ihbarın çok

daha büyük bir planın parçası olabileceğini anlatacak ve MİT'in analizi Genelkurmay tarafından da benimsenecekti. Akabinde Hulusi Akar, Türk hava sahasını her türlü askeri uçuşa yasaklayarak Kara Havacılık Komutanlığı ile Etimesgut Zırhlı Birlikleri'nde denetim yapılması talimatını verecekti. Kara Havacılık Komutanlığı'nda Kara Kuvvetleri Komutanı olan Orgeneral Salih Zeki Çolak tarafından yapılan ve birkaç saat süren denetimde herhangi bir hareketlilik tespit edilmediği karargaha bildirilecekti. Normalde herhangi bir faaliyet planlaması olmadığı için hangarda beklemesi gereken taarruz helikopterlerinin uçuş hattına çekilmiş olması ise ya gözden kaçırılacak yahut görülse bile bunun bir planın parçası olabileceği düşünülmeyecekti. Etimesgut Zırhlı Birlikler Okulu ve Tümen Komutanlığı'nda denetimleri yürüten 4. Kolordu Komutanı Korgeneral Metin Gürak da anormal bir hareketliliğe rastlamayacaktı.

Ancak hem denetim hem de özellikle Genelkurmay'da yaşanan hareketlilik, Genelkurmay karargahı ile Kara Havacılık Komutanlığı'ndaki FETÖ mensuplarının dikkatinden kaçmamıştı. Derhal darbe teşebbüsünün merkezi olan Akıncı Üssü'nü gelişmelerden haberdar edeceklerdi. Darbeciler de planlarının deşifre olduğu yönünde yanlış bir kanaate kapılarak gece 03.00'e kadar beklemenin riskli olduğuna ve darbe girişimini saat 20.00'ye çekmeye karar verecekler ve işte böylece o meşum gece yaşanacaktı.

MALUMUN İLAMI: 15 TEMMUZ VE FETÖ

15 Temmuz darbe girişimi Türkiye'nin güvenlik ekosisteminde deprem etkisi yarattı. Bu süreçte MİT hem içerideki tehditlerle hem de dış güvenlik sorunlarıyla mücadeleye devam ediyordu. Fakat öncelik, kim tarafından organize edildiği aşikar olan girişimin doğrudan faillerinin tespit edilmesiydi.

Teşebbüsten hemen sonra FETÖ/PDY'nin "Askeri Mahrem İmamlar Yapılanması"na yönelik yürütülen teknik bir çalışma meyvesini verdi. Çalışma kapsamında Akıncı Üssü'nde yakalanan "Türk Silahlı Kuvvetleri İmamı" Adil Öksüz, "Deniz Kuvvetleri İmamı" Hakan Çiçek, "Hava Kuvvetleri İmamları" Kemal Batmaz ve Harun İbiş ile "Jandarma İmamı" Nurettin Oruç'un, ayrıca darbe planlamalarının gerçekleştirildiği ikametlerde bulunan sivil şahısların 17-25 Aralık (2013) öncesi kullandıkları operasyonel hatlar belirlendi ve hücresel haberleşme ağları açığa çıkarıldı. Böylece darbe teşebbüsünün FETÖ/PDY ile ilk somut bağlantısı ortaya koyulmuş oldu.

Akabinde süratle yurtdışında bulunan FETÖ'cüler de ülkeye getirilmeye başladı. Sadece Ağustos ayı içinde FETÖ mensuplarından Afganistan'daki Türk Gücü Komutanı eski tümgeneral Mehmet Cahit Bakır ile

Kabil Eğitim, Yardım ve Danışma Komutanı eski tuğgeneral Şener Topuç kaçtıkları Dubai'den; FETÖ'nün kasalarından Abdullah Büyük, Bulgaristan'dan; "Irak İmamı" Nurettin Aytuğ ve 3. Sınıf Emniyet Müdürü Ahmet Duran Bitmez, Irak'tan; Kuveyt eski Askeri Ataşesi Mikail Güllü, Suudi Arabistan'dan ve Ertuğrul Akın da İran'dan Türkiye'ye getirildi.

MİT aynı anda FETÖ'nün hem devlet kademelerindeki kadrolarına hem de bu kadrolarla birlikte hareket eden çoğu sivil, mahrem/hususi kadrolarına yönelik operasyon gerçekleştiriyordu. Bu operasyonlar 15 Temmuz sonrasında TSK'nın terör örgütü üyelerinden arındırılmasında kritik role sahipti. Böylece Türkiye'nin güvenlik mimarisinin şekillendirilmesinde MİT söz sahibi konuma geliyordu. Çünkü TSK, MİT sayesinde, faaliyetlerini taşeronluğunu üstlendiği devletlerin öncelikleri doğrultusunda yönlendirmeye çalışan bir örgütten kurtuluyordu. Bu süreçte yapılan güvenlik reformlarıyla TSK üzerindeki sivil denetim ve kontrol artıyor, bunlar TSK'nın sınır ötesi operasyonlara odaklanmasına imkan sağlıyordu.

FIRAT KALKANI HAREKATI

Aynı sıralarda 2012'den beri MİT tarafından savunulan ve aslında kısmen sahaya da yansıyan Türk güvenlik bürokrasisindeki doktrinel değişim, TSK'yı sınır ötesinde sert güç kullanmaya itiyordu. Terörle artık savunma temelli bir anlayışla değil ön alıcı bir anlayışla mücadeleye geçiliyordu. Böylece MİT ile TSK'nın sürekli bir arada anılacağı günler geliyordu. Söz konusu anlayışın uygulamaya konacağı ilk hedef Suriye olacaktı. Bu bağlamda 24 Ağustos 2016'da Fırat Kalkanı Harekatı (FKH) başlayacak ve 29 Mart 2017'ye kadar sürecekti.

FKH'nin asıl amacı Türkiye'nin girmekte oldukça geç kaldığı ve bu yüzden birçok komplikasyonla karşılaştığı Suriye denkleminde sağlam bir pozisyon almaktı. Senelerdir MİT'in sahada olduğu Suriye'ye TSK'nın girmesiyle birlikte Türkiye, Suriye'de gerçek bir özne haline gelecekti. Mikro düzeydeyse Türkiye, sınır güvenliğini tesis etmeyi, DEAŞ'ın sınırlara yayılarak milli güvenliği tehdit edişini bertaraf etmeyi ve Suriye'nin kuzeyinde PKK/PYD koridorunun önüne geçmeyi hedefliyordu. 15 Temmuz'dan kısa süre önce Münbiç'in teslim edildiği PKK/PYD'nin bu kez Cerablus'u hedef olarak seçmesi de etkiliydi operasyonun başlatılmasında. Suriyeli silahlı muhaliflerle geçmiş senelerde geliştirilen ilişkiler de 15 Temmuz sonrasında Türkiye'nin Suriye'ye derhal girebilmesini kolaylaştırıyordu.

RF ile ilişkilerin normalleşmesi sonrasında başlatılan FKH'de Türkiye istediğini alacaktı: Harekat neticesinde 2015 kilometrekarelik bir

alan terör unsurlarından temizlenecek, 243 meskun mahal kontrol altına alınacak, 3 binden fazla DEAŞ unsuru etkisiz hale getirilecek ve kalan DEAŞ unsurları da Türkiye sınırından 40 km öteye püskürtülecekti. Dahası, PKK/PYD'ye Suriye'nin kuzeyinde yaşam hakkı tanınmayacağı yönündeki devlet kararlılığı da ortaya konmuş olacaktı.

FETÖ'NÜN "ASKERİ MAHREM HİZMETLER YAPILANMASI"NA YÖNELİK TEKNİK ÇALIŞMA

FKH sürerken MİT, FETÖ'ye karşı operasyonlarına hız kesmeden devam etti. Eylül ayında FETÖ'nün "Askeri Mahrem Hizmetler Yapılanması"na yönelik teknik çalışma sonucunda darbe teşebbüsünün FETÖ'nün sivil kanadı ile koordine bir emir-komuta zinciri içinde gerçekleştiği ortaya çıkarıldı. Darbe teşebbüsü sırasında Cumhurbaşkanı başta olmak üzere devlet büyüklerine yönelik kaçırma planlarında ve saldırılarda görev alan TSK personeli ile mahrem imamlar arasında 15-16 Temmuz 2016 tarihlerinde operasyonel hatlar vasıtasıyla irtibat kurulmuştu. Faaliyet ve iltisakları tespit edilen FETÖ mensubu TSK personeli arasında şu isimler bulunuyordu: Cumhurbaşkanı Yaveri Albay Ali Yazıcı, Marmaris Grand Yazıcı Turban Otel'e yönelik saldırılara iştirak eden Tuğgeneral Gökhan Şahin Sönmezateş ve Binbaşı Şükrü Seymen, ÖKK 1. Tugay Komutanı Tuğgeneral Semih Terzi, dönemin Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar'ın kaçırılmasını organize eden ÖKK personeli Albay Fırat Alakuş, Genelkurmay Başkanı Başdanışmanı Albay Orhan Yıkılkan ve Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alay Komutanı Albay Muhsin Kursi Barış. FETÖ'ye yönelik operasyonlar Ekim ayında da devam etti. FETÖ'nün "Malezya İmamı" Alettin Duman ve üst düzey yöneticilerden Tamer Tıbık, Malezya'dan; İhsan Nuri Akpınar ve Murat Acar ise Bahreyn'den Türkiye'ye getirilerek tutuklanmaları sağlandı.

YURTDIŞINDA VE YURTİÇİNDE DEAŞ

Bu sırada Türkiye'nin güneyindeki denklem DEAŞ yüzünden giderek daha karmaşık hale geliyordu. 16 Ekim gecesi başlayan Musul Operasyonu'na ilk başta Irak ordu birlikleri ile Peşmerge'nin katılımı ve uluslararası koalisyonun hava desteği öngörülürken, daha sonra İran güdümündeki Haşdi Şabi de operasyona katılmıştı. Ancak bu endişe verici bir gelişmeydi, zira Türk yetkililer PYD'nin Suriye'de yürüttüğüne benzer bir demografik mühendisliğin Musul'da yaşanmasını ve Telafer'in ele geçirilmesi durumunda,

Türkiye'nin güneyinde Suriye-Irak-İran ekseninde bir Şii hattı oluşmasını istemiyorlardı. Diğer bir endişe ise DEAŞ'tan boşalacak yerlerin Batı ittifakı destekli PKK/PYD tarafından doldurulması olasılığıydı. Türkiye'nin, henüz FKH devam ederken, Başika'da eğitim verdiği yaklaşık 3 bin yerel unsurla Musul Operasyonu'na katılmasının temel sebebi buydu.

Türkiye, bir taraftan Suriye'de tek başına, Irak'ta ise koalisyon güçleriyle birlikte DEAŞ ile mücadele ederken, öte taraftan yurtiçindeki DEAŞ eylemlerinde önemli rol oynayan Gaziantep Yapılanması'na karşı kritik bir operasyon daha gerçekleştirecekti. Eylül ayında başlatılan çalışmayla MİT elemanları DEAŞ hücrelerine hulul edecekti. Hulul faaliyeti sonucu elde edilen bilgiler Emniyet güçleriyle paylaşılacak ve 29 Ekim'de gerçekleştirilen operasyonda 43.340 kg patlayıcı malzeme, 47 adet silah, 3 adet canlı bomba yeleği ele geçirilecek, 35 kişi de gözaltına alınacaktı.

ÜÇLÜ MEKANİZMA KURULURKEN: TÜRKİYE, RF, İRAN

Kasım ayı boyunca MİT diplomasi mekiği dokuyacaktı. Askeri ve istihbari meselelerle alakalı görüşme yapmak üzere Eylül ayında Türkiye'ye gelen RF Genelkurmay Başkanı Valeriy Gerasimov ve heyetinin ardından 1 Kasım'da Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar ile MİT Müsteşarı Hakan Fidan RF'ye seyahat etti. Suriye başta olmak üzere bölgesel meselelerin ele alındığı toplantıdan birkaç hafta sonra Hakan Fidan bu defa da Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra karşılıklı ziyaret ve işbirliğinin arttığı İran'a gitti. Cumhurbaşkanı Ruhani ve Dışişleri Bakanı Cevad Zarif ile yapılan görüşmelerde gündem Suriye ve Irak'tı. 20 Aralık'ta RF, Türkiye ve İran dışişleri bakanlarının Moskova'da bir araya gelerek Suriye konusunda sekiz maddelik bir ortak bildiriye imza atmaları bu trafiğin bir çıktısıydı. Dolayısıyla çözüme kavuşmamış, sorunlu yahut donma noktasına gelmiş meselelerde devletin menfaatleri doğrultusunda ilişkileri yeniden tesis ederek tarafların masaya oturacakları zemini hazırlamada MİT'in özellikle 15 Temmuz sonrasında devletin elindeki en kritik araçlardan biri haline geldiğini söyleyebiliriz.

Ancak bu süreçte Türkiye'nin RF ve İran ile işbirliği yapmasını istemeyenler de kendi planlarını devreye sokacaklardı. 19 Aralık'ta, yani Moskova'daki üçlü zirveden sadece bir gün önce RF'nin Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov "Gezgin Gözüyle Kaliningrad'dan Kamçatka'ya Rusya" konulu fotoğraf sergisinin açılışında yaptığı konuşma sırasında FETÖ mensubu polis memuru Mevlüt Mert Altıntaş tarafından düzenlenen silahlı saldırıda hayatını kaybetmişti. Ancak buna rağmen üçlü görüşme gerçekleşmiş ve

Türkiye ile RF garantörlüğünde, Suriye'de çatışan taraflar arasında 30 Aralık'tan itibaren ateşkes yapılması hususunda mutabakata varılmıştı. Acaba içine düşülen cehennemden çıkılıyor muydu?

2017

İSTİHBARAT DİPLOMASİSİ VE ASTANA GÖRÜŞMELERİ

Yeni yıl DEAŞ'ın Reina saldırısıyla başlasa da Ocak ayının devamı umutları güçlendirecekti. Kazakistan'ın başkenti Astana'da Suriye üzerine görüşmeler başlıyordu. Türkiye, RF ve İran'ın garantörlüğünde Suriye rejimine ait unsurlarla muhalifler yer alıyordu bu görüşmelerde. Suriye'de çatışmalar başladığından beri rejimle askeri muhalefet ilk kez bir araya geliyordu ve bu birliktelik bölgede ateşkesin sağlanması ve sürdürülebilmesinde kritik önemdeydi. Sahadaki unsurları sevk ve idare eden MİT ise gerek müzakere masasının kurulmasında ve müzakerelerin sürdürülmesinde, gerekse alınan kararların sahada takip edilmesinde aktif rol üstleniyordu.

1. Astana görüşmeleri olumlu sayılabilecek bir ortamda geçti ve ateşkesin sağlanması için ortak izleme heyeti kurulması kararı alındı. 2. Astana görüşmeleri ise 15-16 Şubat tarihlerinde gerçekleşti ve 29 Aralık 2016 tarihli ateşkesi resmiyete döken bir metnin kabulüyle sonuçlandı. Doküman ortak izleme heyetinin faaliyetlerini yönlendirecek teknik detayları içeriyordu. Merkezinde Suriye'nin olduğu görüşmelerin sona erdiği gün TSK da Fırat Kalkanı Harekatı'nın üçüncü ve en zor safhası olan El-Bab Operasyonu'nun başarıyla bittiğini açıklayacaktı. Ancak şehrin mayın ve patlayıcılardan arındırılması harekatın resmen bitirildiğinin duyurulduğu Mart sonuna kadar sürecekti.

SURİYE DENKLEMİ VE FIRAT KALKANI HAREKATI

Bu noktada, MİT'in 15 Temmuz sonrası oluşmaya başlayan yeni Suriye denklemine ve daha özelde FKH'ye yaptığı çok boyutlu katkıdan bahsedilebilir. Öncelikle şunu belirtmek gerekiyor ki 2013 Mayıs ayından itibaren Türkiye'nin diplomatik olarak yalnızlaştırıldığı ortamdan çıkmasında MİT en önemli aktörlerden biri olarak temayüz etti. Hatırlanacağı üzere 15 Temmuz öncesinde, başta ABD ve RF gibi küresel güçler ile Körfez ülkeleri, İsrail, İran ve Mısır gibi bölgesel güçler farklı ittifak kombinasyonlarıyla ve farklı kulvarlarda Türkiye'nin karşısında yer alıyorlardı. 15

Temmuz darbe teşebbüsünden sonra diplomatik bir esneklikle RF ile müzakerelere başlanması ve İran'ın bu denkleme eklenmesi birkaç yönden gelen diplomatik baskıyı kırdı. Bu diplomatik huruç harekatında Dışişleri Bakanlığı ile uyum içinde çalışan MİT'in katkısı yadsınamaz.

Türkiye'nin Suriye'ye yönelik gerçekleştirdiği askeri harekatları çalışan Hasan Basri Yalçın'a göre, diplomatik kuşatmanın zor da olsa kırılması stratejik tehditlerle mücadele etmek ve stratejik kuşatılmışlığı aşmak için de bir fırsat verecekti Türkiye'ye. MİT, Suriye'de 2012'den beri sahadaydı ve Türkiye'nin sahada olmamasının meydana getirdiği komplikasyonları görmüştü. DEAŞ, Türkiye sınırında hareket edebiliyor, PKK/PYD kantonlarını genişletiyor ve bu kantonları birleştirme ihtimalini her geçen gün daha da artırıyordu. Ayrıca bu iki terör unsuru ulusal boyutta baş edilmesi gereken başka tehditler meydana getiriyordu. 15 Temmuz'dan kısa süre sonra başlayan Fırat Kalkanı Harekatı ile TSK, Suriye'de derinlemesine saldırı stratejisiyle ileride konuşlanacak ve buraya Türkiye'yi koruyucu bir kalkan yerleştirecekti. Böylece DEAŞ güneye doğru sürülürken kuzeyde girişlerin engelleneceği bir bölge meydana getirilerek PKK/PYD'nin kantonları birleştirme stratejisi de çökertilecekti.

TSK bu harekat sırasında yerel unsurlarla birlikte hareket etti. O tarihte çatı ismi ÖSO olan muhalifler, birçok farklı gruptan oluşuyor ve dağınık bir izlenim veriyorlardı. FKH'ye kadar desteklenmiş olsalar da çoğu İdlib-Şam arasında bulunuyor ve rejime karşı savaşıyorlardı. Fakat FKH ile birlikte ÖSO, ilk defa stratejik yönlendirmeye tabi tutularak terörle mücadele alanına sevk edildi. Bu kapsamda TSK ile birlikte hareket etmeye başladı ve sahada ne kadar gerekli ve faydalı olduğunu operasyon sırasında gösterdi. MİT'in Suriye krizinin başından beri sevk ve idare ettiği gayrinizami birimler, askeri bir harekat söz konusu olduğunda stratejik unsurlardan biri olarak öne çıkıyordu. İlerleyen harekatlarda bu unsurlar çok daha disiplinli hale gelecek ve TSK ile çalışma becerileri katlanarak artacaktı.

FKH sırasında TSK hassas hedef tespit ve imha teknolojileri kullanmıştı. Ancak harekat ilerledikçe hava sahasındaki karmaşa ve ABD ile RF'nin harekata karşı üstü örtülü muhalefetleri nedeniyle bu teknolojilerden kısıtlı bir biçimde faydalanılabildi. ATAK helikopterleri ve F-16'lar sadece sınıra yakın bölgelerde kullanılabildi örneğin. Benzer şekilde yerli üretim İHA/SİHA'lar da kısıtlı bir şekilde istimal edildi.

Terörle mücadelede oyun değiştirici etkiye sahip ürünler olarak ortaya çıkan İHA/SİHA'lar 2017'den itibaren MİT'in de envanterine girmeye başlayacaktı. SIGINT (Signal Intelligence/Sinyal İstihbaratı) yüklü görev yapan İHA'lar teknolojide bağımlılığın yarattığı istihbari kısıtlamaların

aşılmasında kritik bir öneme sahip olacaktı. Dahası bu araçlar bir iki sene içerisinde hayata geçirilecek dekapitasyon operasyonlarının da vazgeçilmezi haline gelecekti.

İNLERİNE GİRİLİYOR

MİT, bir yandan güneyde DEAŞ ve PKK/PYD üzerinden kurulan stratejik kuşatmayı aşmaya çalışırken, diğer yandan FETÖ ile mücadeleye de hız kesmeden devam ediyordu. Nisan ayında, FETÖ'nün Emniyet teşkilatından sorumlu 3.830 erkek ve 65 kadın mahrem imam yanında FETÖ mensupları tarafından Emniyet Genel Müdürlüğü personeline yönelik hazırlanan 275.000 fişleme listesi –ki bunların 34.498'inin örgütsel bağlantısı bulunmuştur– ve örgütün finansal harcamalarının dökümlerine ulaşıldı.

Bu sırada, ilk defa 2015'te Romanya'dan getirilen FETÖ mensuplarıyla başlayan ve 15 Temmuz'dan itibaren hız verilen yurtdışından terör örgütü mensuplarının getirilmesine de devam edildi. Tamamına yakını örgütün üst düzey yöneticilerinden oluşan 56 FETÖ unsuru yurda getirildi. İşbirliği yapılan ülkeler arasında Malezya, Azerbaycan, Pakistan, Bahreyn, Sudan, RF, Kazakistan, Suudi Arabistan ve Katar yer alıyordu.

Bizzat MİT de kurum bünyesindeki personele yönelik koruyucu güvenlik uygulamalarını artırmış ve aldığı tedbirlerle FETÖ'nün teşkilata yönelik saldırılarını büyük oranda kontrol altına almıştı. Bu kapsamda 2013 yılından başlamak üzere MİT'in kendi bünyesindeki FETÖ mensuplarına karşı aldığı tedbirler şöyle sıralanabilir: FETÖ ile bağlantısı tespit edilen personelin hassas bilgilere ulaşamayacakları birimlere atanarak pasifize edilmesi, pasif görevlere atananlar hakkında teftiş süreci başlatılması, durumlarından şüphe duyulan personelin mülakata alınması, yalan makinesi uygulamasına tabi tutulması, teknik uygulamaları kapsayacak şekilde çeşitli haber toplama yöntemleriyle haklarında derinlemesine araştırma yapılması, MİT mensuplarıyla ilgilenen "FETÖ/PDY abileri"nden hareketle kurum içinde gizlenmiş örgüt unsurlarının belirlenmesi ve iltisaklı olanların kurum ile ilişiğinin kesilmesi.

15 Temmuz darbe girişimine yönelik TBMM tarafından MİT'ten talep edilen bilgiler kapsamında kaleme alınan cevabi metinde FETÖ'ye ilişkin tedbirlerin sonuçları şu şekilde özetlenmiştir:

> 17.12.2013-15.07.2016 ve 15.07.2016 sonrası olarak belirtilen iki dönemde haklarında işlem yapılan söz konusu 558 personelden; 167'si kamu görevinden çıkarılma, 70'i çeşitli nedenlerle (*sözleşme feshi, adaylık süresi sonunda göreve son verme, naklen atama, istifa, emeklilik vb.*), 272 TSK

Emniyet personelinin geçici görevlendirmesinin sona erdirilmesi olmak üzere toplam 509 kişinin Teşkilatımızla ilişiği kesilmiştir. Bunların dışında kalan 49 personelin; 22'si halen pasif görevde bulunmakta, 7'si hakkında 2937 SK. 19uncu maddesi uyarınca naklen atama işleminin sonuçlanması beklenmekte, 5'i haklarında yürütülen soruşturma sonucu görevlerine iade edilmiş bulunmakta, 15'i hakkındaki soruşturmalar ise devam etmektedir.[2]

SURİYE'DE ÇATIŞMASIZLIK BÖLGELERİ Mİ KURULUYOR?

FETÖ'nün pasifize edilmesi Türkiye'nin güneyde çok daha rahat hareket etmesini sağlıyordu. Merkezinde MİT'in olduğu Astana süreci de tam bu sıralarda umut dolu bir sonuç verdi: Mayıs ayında Suriye'deki ateşkes düzenlemesinin garantör ülkeleri olan Türkiye, RF ve İran arasında çatışmasızlık bölgeleri oluşturulmasına ilişkin muhtıra imzalanıyordu. Çatışmasızlık bölgeleri arasında İdlib vilayetinin tamamı, Lazkiye, Halep, Hama ve Humus vilayetlerinin belli bölümleri, Şam/Doğu Guta bölgesi, Dera ve Kuneytra bölgeleri yer alıyordu. Muhtıra ile 2016 sonunda ilan edilen ateşkes tahkim edilmiş oluyordu. Bu da Suriye'de hem siyasi çözüm için hem de Suriyeli sivillerin güvenlik ve insani ihtiyaçlarının karşılanması için anlamlı adımlar atılmasını kolaylaştıracaktı. Diğer yandan bölgede barışın tesis edilebilmesi mülteci hareketliliğini de azaltacak ve siyasi, ekonomik ve sosyal yönden Türkiye'nin elini güçlendirecekti. İstihbari yönden de büyük nüfus hareketliliğinden kaynaklı önemli bir casusluk ortamının daha fazla genişlemesinin önüne geçilebilecekti.

KATAR ABLUKADA

Suriye krizinde olumlu yönde yol alınıyordu alınmasına ancak bu sırada Körfez'de ortaya çıkan kriz bölgedeki diğer bloklaşmaların Türkiye'yi uzun bir süre daha uğraştıracağına işaret ediyordu. Stratejik ortaklığın kurulmasında ve yürütülmesinde MİT'in de pay sahibi olduğu Katar, Suudi Arabistan öncülüğündeki bir koalisyon tarafından ablukaya alınmıştı. BAE, Mısır ve Bahreyn gibi ülkelerin desteklediği ablukada Katar ile diplomatik ilişkiler kesiliyor ve Katar bandıralı uçak ve gemilerin söz konusu ülkelerin hava sahasını ve deniz yollarını kullanması yasaklanıyordu. Bu vakte kadar Körfez ülkeleriyle, özellikle Suudi Arabistan ile

2 TBMM, *Fethullaçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi ile Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Cilt I (Ankara: TBMM, 2017), 549.

ilişkilerini gayet iyi yürüten Türkiye, siyasi, ekonomik ve diplomatik ambargo karşısında tereddüt etmeden stratejik müttefiki olan Katar'ı destekledi. Ablukaya katılan ülkelerin Katar'dan taleplerini sıraladıkları bildirgede Türkiye'nin Katar'daki askeri üssünü kapatmasına yönelik bir maddenin bulunması da Körfez'in liderlerinin Türkiye'ye bakışını göstermekteydi. Abluka kararından kısa süre sonra Türkiye, TBMM Genel Kurulu'nda bekleyen askeri anlaşmaları gündemine alarak onaylamış ve TSK'nın Doha'da kurduğu askeri üs Türkiye dışındaki en büyük çok amaçlı askeri tesis olarak kabul edilmiştir. Diğer yandan, Körfez ülkeleriyle ilişkilerin bozulmaması için Cumhurbaşkanlığı Dışişleri Bakanlığı, MSB ve MİT birçok defa Körfez turları düzenlemiştir.

Bölgedeki karışıklığın başlangıcı ise aslında Mayıs ayında Suudi Arabistan'da düzenlenen Riyad Zirvesi'ne dayanıyordu. 2017'nin başında ABD Başkanı olan Donald J. Trump ülkesine yatırım çekmek ve daha çok silah satmak için Körfez'in statükocu güçlerini cesaretlendirmişti. Böylece Trump'ın desteğiyle Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve İsrail bölgesel angajmanlar bakımından tek bir hatta toplanıyordu. Bu kırılgan bloklaşmanın temelinde üç hedef vardı. Öncelikle Katar'ı ablukaya alarak bölgede İslamcı demokrasi tehdidi bertaraf edilmek isteniyordu. Çünkü Katar, Hamas'ın yanı sıra Libya ve Suriye'deki muhalif gruplara da destek veriyordu. Abluka diğer yandan İran'a karşı bloklaşmayı da kolaylaştırıyordu. Nitekim Katar ablukasında, Katar'ın terörizme destek vermesi yanında İran ile işbirliği yaptığı bahanesi de öne sürülmüştü. Üçüncü ve örtülü olarak da 15 Temmuz sürecinden güçlenerek çıkan Türkiye'nin bölgedeki aktif angajmanının sınırlanması amaçlanıyordu.

Körfez'deki gelişmeler Türkiye'nin, aksini istemesine rağmen, Suudi Arabistan ile ilişkilerinin giderek gerilmesine yol açacak ve 21 Haziran'da Veliaht Prens olacak Muhammed bin Selman yönetimiyle 2018'de görünür hale gelecek olan sorunların altyapısını oluşturacaktı. Benzer şekilde BAE ile de ilişkiler bu dönemde iyice gerilecekti. Bu sebeple, 2012'de muhaliflere verilen desteğin düzenlenmesi için Ürdün'de kurulan operasyon odasının fonksiyonunun terörle mücadeleye evrilmesi ve Batılı ülkelerle statükocu güçlerin 2017 sonlarında muhaliflere verdikleri desteği çekmesi rastlantı olmasa gerek.

IRAK'IN KUZEYİNDE BAĞIMSIZLIK REFERANDUMU

Bu sıralarda IKBY ile de ilişkiler endişe verici bir seviyeye ulaşıyordu. IKBY Başkanı Mesud Barzani, Haziran ayında yaptığı bir açıklamayla 25

Eylül'de bağımsızlık referandumu yapacağını duyurdu. Aslında bağımsızlık tartışmasında ilk kriz Türkmen Dosyası'nın sahibi MİT'i yakından ilgilendiren Kerkük'te başlamıştı. Henüz Mart ayında Kerkük'teki İl Meclisi kentteki kurumlara Irak bayrağı yanında IKBY bayrağı da asılmasını onayladı. Daha da ileriye giderek Nisan ayında Kerkük'ün IKBY'ye katılması için referandum yapılmasına onay verdi. Türkmenler ve Araplar tarafından protesto edilen kararı, Türkiye ve Irak merkezi hükümeti de şiddetle kınıyordu. Ancak Barzani yönetiminin fikrinden caymaya niyeti yoktu. Zaten 2016 Ekim ayında başlayan ve Temmuz 2017'de biten Musul Operasyonu sonucunda bağımsızlığın ötesinde yayılmacı bir siyaset izleyeceğinin sinyallerini vermişti Barzani yönetimi.

Irak merkezi hükümetiyse hem Ağustos'ta Telafer'i ele geçirmesi gibi sahadaki eylemleriyle hem de masadaki tutumuyla referandumu tanımayacağını açıkça ortaya koydu. Türkiye de Erbil'deki bağımsızlık referandumunun iptal edilmesi için elinden geleni yapıyor ve sahadaki tüm kesimlerle görüşüyordu. Bu sırada bölgedeki Türkmen kimliğinin korunması, mezhep ve etnik ayrımcılığın engellenmesi ve PKK ile mücadele her görüşmede gündeme taşınıyordu. Yine de 25 Eylül tarihinde referandum yapıldığında seçmenlerin %93'ü bağımsızlıktan yana oy kullandı. Türkiye ve Irak daha önce belirttikleri üzere referandumu tanımadıkları gibi Habur bölgesinde ordularıyla ortak tatkibat yürüttü ve hava sahalarını IKBY'ye kapattı. Bu sırada İran ile de IKBY'ye yönelik atılacak adımlar müzakere edildi. Barzani ise baskılara dayanamayarak yaklaşık bir ay sonra istifa etti.

ASTANA

Eylül ayının bir diğer gündem maddesi de Astana görüşmeleriydi. Görüşmelerde çatışmasızlık bölgelerinin detayları üzerinde anlaşma sağlanmış ve Türkiye'ye müzahir muhalif unsurlarla TSK'nın bölgeye girerek kontrol noktaları oluşturması ve bölgede denetimi sağlaması kararlaştırılmıştı. Ancak gözlem noktaları kurulması hiç de kolay bir misyon değildi. HTŞ'nin (Heyet-i Tahriru'ş-Şam) İdlib'deki gücü, bölgedeki muhaliflerin kendi aralarındaki sorunları, gözlem noktalarında yaşanan öngörülemeyen meseleler ve tüm sürecin Türkiye'deki ilgili kurumlarla yürütülmesi gerekliliği, süreci girift hale getiriyordu. Tüm bu süreç içerisinde MİT'i sahadaki tüm unsurlarla konuşabilen ve koordinasyona ciddi katkı sağlayan bir aktör olarak görüyoruz. Dolayısıyla kararların uygulamaya konulup TSK ve muhalif unsurların bölgede konuşlanmasında MİT'in katkıları not edilmelidir.

FSB'CİLER İLE KIRIM TATARLARININ TAKASI

Türkiye enerjiden ekonomiye, bölgesel güvenlikten turizme kadar birçok konuda RF ile işbirliğini yürütürken, farklı birçok konuda da çatışma yaşamaya devam ediyordu. Bu yüzden 15 Temmuz sonrasında RF ile ilişkilerde dengeli bir diplomasi hemen hemen tüm faaliyetleri kuşatıyordu. 2016 Nisan ayında uygulama yaptırılarak yakalatılan FSB unsurları Iurii Anisimov ve Aleksandr Smirnov tam da bu bağlamda değerlendirilebilir. "Casusluk, Tasarlayarak Adam Öldürme ve Resmi Belgelerde Sahtecilik" suçu ile tutuklanan Rus meslek memurları Ekim 2017'de kritik bir takasa konu olacaklardı. Türkiye, vereceği Rus istihbarat görevlileri karşılığında Kırım'daki Rus mahkemesince hapis cezasına çarptırılan Kırım Tatar Milli Meclis Başkan Yardımcıları Ahtem Çiygöz ve İlmi Ümerov'un serbest bırakılmasını sağlayacaktı. Hakan Fidan, Kırım'ın TİKA yıllarından beri özel olarak ilgilendiği bir konu olması dolayısıyla takasla bizzat ilgilenmişti. Türkiye bu takasla hem Kırım'daki Rus işgal yönetiminin karşısında durduğunu göstererek Ukrayna ile stratejik ilişkisini tahkim etmiş hem de Kırım'ın otokton halkı olan Tatarların haklarına sahip çıkmış oluyordu. Bu örnekte kontrespiyonaj bir takip ve raporlama faaliyetinin ötesine geçerek açık bir şekilde önemli bir dış politika aracı haline dönüşüyordu. İlerleyen yıllar bunun ses getiren örnekleriyle dolacaktı.

S400

RF ile ilişkilerdeki önemli başlıklardan biri de bir süredir masada olan hava savunma sistemleriydi. Eylül ayında Türkiye'nin RF ile imzaladığı S400 anlaşmasından dolayı ABD ile zaten bozuk olan ilişkiler daha da gerginleşiyordu. ABD'nin DEAŞ ile mücadele gerekçesiyle Türkiye aleyhine desteklediği PKK/PYD, Ekim ayında ABD'nin yoğun hava desteğiyle Rakka'yı ele geçirdi. PKK/PYD yine bir demografi mühendisliğiyle şehri altüst edecek ve 400 bin kişi mülteci konumuna düşürülecekti. Örgüt, birkaç hafta sonra da Deyrizor yakınlarında yer alan ve Suriye'nin en büyük petrol sahası olan el-Ömer'i işgal edecekti. Bu suretle ABD destekli terör örgütü ciddi bir gelir elde etmiş oluyordu.

SOÇİ LİDERLER ZİRVESİ

Ancak Türkiye'nin ne olursa olsun Suriye'de attığı adımlardan vazgeçmeye niyeti yoktu. Astana sürecinin bir çıktısı olarak 22 Kasım'da Soçi'de liderler zirvesi düzenlendi ve Suriye'de kalıcı barış için siyasi çözüme yönelik o tarihe kadarki en etkili adım atıldı. Yeni anayasa yapılması, seçimlerin özgürce

gerçekleşmesi, genel af ilanı ve garantör ülkeler tarafından seçilecek aktörlerce Suriye Ulusal Diyalog Kongresi'nin toplanması gündemdeydi. Tüm bunlar MİT'in hem masada hem de sahada yükünün gün geçtikçe artacağını gösteriyordu.

"KÜRE İTTİFAKI" SAFLARI SIKLAŞTIRIYOR

Sene sonuna damga vuran hadise ise hiç şüphesiz ABD Başkanı Trump'ın Kudüs'ü resmen İsrail'in başkenti olarak tanıdığını açıklaması olacaktı. Bir taraftan DEAŞ ile mücadele gerekçesiyle Türkiye'nin tüm istekleri hilafına terör örgütünü destekleyerek bölgeyi dizayn etmeye çalışan ABD, diğer taraftan İsrail'in işgallerini meşrulaştırmaya çabalıyordu. Türkiye gerek İslam İşbirliği Teşkilatı gerekse BM nezdinde yaptığı girişimlerle bu karara karşı çıktı ve diğer ülkeleri de bu karara karşı çıkmaya çağırdı. Ancak Batı ve İsrail ile yakınlaşmış bazı bölgesel güçler ABD'nin kabul edilemez bu kararı karşısında herhangi bir aksiyon almayarak mevcut pozisyonlarını tahkim etmeyi tercih ettiler. Türkiye açısından artık açıktı ki 2018'i büyük bir çekişme bekliyordu.

2018

"AFRİN, TÜRKLERİN VİETNAM'I OLUR!"

2018 yılının başlarında PKK/PYD mensupları ve sempatizanları tarafından sıkça dillendirilen bir iddia vardı: Afrin'in Türklerin Vietnam'ı olacağıydı bu. Çünkü küçük olmasına rağmen dağlık bir alandı Afrin. PKK/PYD mensupları bu yüzden güvenli alan olarak görüyorlardı burayı. Ayrıca ABD tarafından senelerdir destekleniyorlardı. Harekat olduğu takdirde Batı medyasının Fırat Kalkanı Harekatı'nda da olduğu gibi sessiz kalmayıp kendi yanlarında duracaklarından eminlerdi. Yanıldıklarını anlamaları çok zaman almadı.

Afrin ve çevresi, Türkiye'nin güney sınırında stratejik önem verdiği bölgelerden biriydi. Türkiye, Fırat Kalkanı Harekatı ile PYD'nin kantonları arasına girmişti. Hasan Basri Yalçının belirttiği gibi şimdi de sıra Afrin'i süpürmeye ve terör örgütünün Akdeniz'e çıkış stratejisinin en önemli ayağına darbe vurmaya gelmişti. Ancak göründüğü kadar kolay değildi bu operasyona girişmek. Zira bu defa DEAŞ gibi Batı ittifakının karşı çıktığı değil doğrudan ya da dolaylı destek verdiği ve özellikle de ABD'nin açık bir şekilde himayesine aldığı bir güç vardı karşıda. Dahası Ruslar bölgeyi

kendi nüfuz alanları olarak görebilirdi. Dolayısıyla bir operasyona girişilecekse önce diplomatik olarak bunun zemini hazırlanmalıydı.

ZEYTİN DALI HAREKATI

Merkezinde MİT'in yer aldığı Astana süreci RF ile anlaşmak için kurumsal bir zemin sunuyordu. Süreç aynı zamanda Batı ittifakının tavizsiz tutumlarını zayıflatmaya veya etkisizleştirmeye de hizmet ediyordu. Dışişleri Bakanlığı'nın yoğun çabalarına ek olarak Hakan Fidan ve Hulusi Akar en son 18 Ocak'ta bizzat Moskova'ya gitmişlerdi. ABD ise Türkiye'nin diplomatik esnekliğiyle resmen pasif bir pozisyona itilmişti. Bu şekilde Afrin'e düzenlenecek harekatın önü açılıyordu.

2. Ordu'nun icra edeceği Zeytin Dalı Harekatı (ZDH) 20 Ocak'ta başladı. TSK'nın ÖSO ile birlikte yürüttüğü süpürme harekatına PKK/PYD mevzi savunmasıyla karşılık vermeye çalıştı. Sadece 58 gün süren harekatta terör örgütü stratejik ve operatif seviyelerde büyük bir hezimete uğratıldı. PKK/PYD unsurları, en iyi olduklarını düşündükleri baskın, pusu, mayınlama, tuzaklama, keskin nişancılık ve tünelleri kullanma gibi taktiklerin bile neredeyse tamamında operasyon boyunca başarısız oldular. ÖSO mensupları harekata başından sonuna kadar büyük bir katkı sağladı. Disipline kavuşmaları ve TSK ile çalışma tecrübesi edinmeleri verimliliklerini artırmıştı. Harekat boyunca özellikle taktik seviyede TSK'nın işini ciddi ölçüde kolaylaştırmışlardı.

QR KOD 15

TSK ve ona bağlı ÖSO birliklerinin parlak başarısı, sene başından beri Suriye'nin kuzeyinde ana güç olarak YPG'nin kullanılacağı bir sınır koruma gücü oluşturma planından dem vuran ABD'yi Türkiye'ye yaklaşmaya mecbur bıraktı. Türkiye'nin kararlı duruşu karşısında ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Herbet R. McMaster Türkiye'ye geldi. Suriye konusunda Türkiye'ye verilen sözlerin tutulmadığını ifade eden Tillerson'ın ziyaretinin ardından iki ülke arasında çalışma grupları kuruldu. Bu sırada TSK ve ÖSO birlikleri hız kesmeden ZDH'ye devam ediyordu.

20 Ocak'ta başlayan ZDH, zorlu arazi ve hava şartlarında 58 gün boyunca devam ederek 18 Mart günü Afrin şehir merkezinin ele geçirilmesiyle tamamlandı. Çanakkale Zaferi'nin 103. yıldönümünde, toplamda 6.370 terörist etkisiz hale getirilirken 6 belde merkezi, 282 köy, 6 köy altı yerleşim, stratejik önemi haiz 73 dağ, tepe ve nokta ile 1 baraj ele

Görsel 24: Hakan Fidan ve ekibi Afrin'de

geçirildi. Dost unsurların sevk ve idaresinin büyük katkı sağladığı operasyonla birlikte MİT'in bölgedeki faaliyet alanı genişliyor ve faaliyetleri çeşitleniyordu. FKH bölgesinde olduğu gibi ZDH ve İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'nde (İGAB) de MİT, güvenlik durumunun izlenmesi ve güçlendirilmesini, koordinasyonun sağlanmasını ve bölgede hayatın normale döndürülmesini sağlamak amacıyla yerel meclisler kurulmasına ve bu meclislerin faaliyet yürütmesine etkin şekilde destek olacaktı.

FETÖ OPERASYONLARI

ZDH'nin bittiği günlerde MİT uzun süredir planladığı bir operasyonu sonlandırmak için düğmeye bastı. Bu defa bölge Balkanlar, ülke ise Kosova idi. MİT'in yıllardır sükunet ve dikkatle takip ettiği bölgede yerel ve ulusal medyada çok tartışılacak bir operasyon gerçekleştirildi. Operasyonda FETÖ firarileri Cihan Özkan, Kahraman Demirez, Mustafa Erdem, Osman Karakaya, Hüseyin Günakan ve Yusuf Karabina yakalanarak Türkiye'ye getirildi. Adı geçen isimler, Balkan ülkelerinde örgüt faaliyetleri yürütmenin ötesinde FETÖ mensuplarını Avrupa ve ABD'ye kaçırmakla da görevliydiler. 29 Mart'ta Türkiye'ye getirilen şüphelilerin Nisan ayı içinde "Silahlı Terör Örgütü Yöneticiliği" ve "Uluslararası Casusluk" suçlarından ayrı ayrı tutuklanmalarına hükmedilecekti.

MİT, aynı süreçte Orta Afrika'da da FETÖ operasyonlarına devam ediyordu. Küçük bir Afrika ülkesi olan Gabon'da düzenlenen operasyonla Osman Özpınar, İbrahim Akbaş ve Adnan Demirönal ele geçirilerek örgütün Gabon yapılanması çökertildi ve bu şahıslar Librevil'den Türkiye'ye getirilerek adli makamlara teslim edildi.

2015'ten beri yürütülen bu tip faaliyetlerde MİT ciddi bir tecrübe kazanmıştı. Takip edilmesi zor bir hızla FETÖ yöneticilerinin bulunduğu ülkelerin istihbarat ve güvenlik servisleriyle koordine operasyonlar yürütüyor ve FETÖ unsurlarını Türkiye'ye getirip adli makamlara teslim ediyordu. Yukarıda andıklarım haricinde MİT sene içinde Ukrayna'dan Salih Zeki Yiğit ve Yusuf İnan'ı; Moldova'dan Sedat Hasan Karacaoğlu, Mehmet Feridun Tüfekçi, Yasin Özdil, Rıza Doğan, Müjdat Çelebi, Hüseyin Bayraktar ve Sertif Ayri'yi; Azerbaycan'dan ise Ayhan Seferoğlu, Erdoğan Taylan, İsa Özdemir, Mehmet Gelen ve İbrahim Eker'i Türkiye'ye getirdi.

Dahası FETÖ'nün "Askeri Mahrem Yapılanması" ile yurtdışındaki uzantılarına yönelik faaliyette bulunan yaklaşık 4.000 "Mahrem İmam"ın örgütsel konumu ve faaliyet alanı 2018'den başlamak üzere kademe kademe açığa çıkarıldı. Bunun yanı sıra, örgüt jargonunda "öğrenci" olarak tabir edilen unsurlardan oluşan, korgeneral rütbesinden astsubay rütbesine kadar yaklaşık 10.000 TSK, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personelinin örgütsel bağlantılarına dair kati delillere ulaşılarak, bu tespitler, ilgililer hakkında işlem yapılabilmesi ve ülkedeki diğer birimler tarafından yürütülen çalışmalara katkı sağlaması amacıyla ilgili adli ve idari makamlarla paylaşıldı. Artık FETÖ'nün giderek zayıfladığı ve operatif gücünü kaybeden bir propaganda aracına dönüştüğü ortadaydı.

DEAŞ OPERASYONLARI

DEAŞ için de zor bir yıl olacaktı 2018. 2017'nin başından beri göz açtırılmayan terör örgütü 2018'in Nisan ve Mayıs aylarında ardı ardına büyük darbeler yiyecekti. MİT birimleri, DEAŞ'a yönelik faaliyetlerinde de FETÖ operasyonlarında olduğu gibi özellikle lider yönetici kadroları ele geçirmeye gayret ediyordu. 2017 sonundan itibaren hız verilen operasyonlarda önce DEAŞ'ın medya sorumlusu Ömer Yetek yakalandı. Bulunduğu yer FKH bölgesinde tespit edilmiş ve Yetek yakalanarak Emniyet birimlerine teslim edilmişti. Nisan ayına gelindiğinde, önce DEAŞ'ın lojistik sorumlusu olarak bilinen İlhami Balı ile bağlantılı olduğu tespit edilen "Ebu Eymen eş-Şami/Ebu Eylen et-Türki" kod Mehmet Abitoğlu Suriye/

Atme'de ele geçirildi. Ardından 5 Nisan'da DEAŞ'ın lojistik destekçisi "Tacik Umar" kod Umar'ın İstanbul'da yakalanması sağlandı. Bunlar haricinde, DEAŞ'ın Reina gece kulübüne yönelik 1 Ocak 2017'de düzenlediği saldırının faili "Ebu Muhammed Horasani" kod Abdulqadir Mashapirov ile iltisaklı "Telhe" kod Seyiti Kaiseerjiang 2 Nisan'da Kayseri'de, Ailikentayi Mahemuti de 20 Nisan'da İstanbul'da yakalatıldı.

22 Mayıs'ta ise DEAŞ bünyesinde Rakka ve Tabka bölgelerinde sözde kadılık görevinde bulunan ve bir dönem aynı bölgede örgüt adına idam cezaları vermekten sorumlu sözde Şeriat Mahkemesi Başkanı "Suheyb el-Ensari" kod Basil es-Selame Sakarya'da kontrol altına alındı ve uygulama yaptırılarak Emniyet birimleri tarafından yakalanması sağlandı. Bu operasyondan dokuz gün sonra, çatışma bölgeleriyle bağlantılı unsurların yurtdışına illegal geçişlerini sağlayan ve geçişler için sahte pasaportlar temin eden "Muhammed" kod Khurshed Sharipov İstanbul'da, Suriye'de DEAŞ bünyesinde faaliyet gösteren eşinin yanına gitmek isteyen ve intihar saldırısında ölmek istediği yönünde istihbarat alınan Almanya vatandaşı Nadja Simo ise Antalya'da kontrol altına alındı ve Emniyet ile yürütülen ortak operasyonda gözaltına alındı.

Bu operasyonlar sayesinde örgütün yurtiçindeki faaliyetleri ciddi şekilde akamete uğratılıyordu. Diğer yandan, bu operasyonlar DEAŞ'ın Suriye'deki varlığı ile yapılanmasına ilişkin kritik istihbarat elde edilmesine imkan veriyordu.

MÜNBİÇ MUTABAKATI

Türkiye'nin Suriye sahasında giderek yükselen bir tempoyla kritik bir oyuncu haline gelmesi Münbiç konusunda ABD ile mutabakata varılmasını da sağlayacaktı Haziran ayında. Bu sırada ABD Dışişleri Bakanı Rex Tillerson çoktan görevden alınmıştı. Trump'ın onu görevden almasının sebepleri arasında, Katar'a yönelik Suudi Arabistan ve BAE tarafından girişilecek bir askeri harekatı engellemesi de gösteriliyordu. Bu yüzden Münbiç'le ilgili yol haritası Rex Tillerson'un yerine Dışişleri Bakanı olan eski CIA Başkanı Mike Pompeo ile Washington'da imzalanacaktı. Böylece TSK ile ABD güçlerinin Münbiç'te ortak devriyelere başlaması, YPG mensuplarının elinden ağır silahların toplanması, teröristlerin bölgeyi terk etmesinin sağlanması ve Türkiye-ABD ortaklığında kurulacak yerel yönetim ve güvenlik güçlerince Münbiç'te istikrarın sağlanması gibi kritik konular karara bağlanıyordu. Ancak şaşırtıcı olmayacak bir biçimde ABD, bu konuda da ağır davranmakla Türkiye tarafından sürekli eleştirilecekti.

LİBYA'DA REHİNE KURTARMA

Suriye ve terör örgütlerine yönelik faaliyetler olanca yoğunluğuyla devam ederken MİT bu defa da Libya'da operasyonlar gerçekleştirecekti. Burada faaliyet yürüten ve yatırımları bulunan bir Türk şirketinin çalışanları olan Osman Emre Yaykın, Tuğrul Can Kapubağlı ve Sertaç Karan adlı üç Türk mühendis ile onlara eşlik eden Güney Afrikalı Gert V. Deventer, 3 Kasım 2017'de kaçırılmışlardı. Konvoy halinde karayoluyla seyahat eden grubu alıkoyanlarsa Tebu/Tuareg asıllı silahlı unsurlardı. Yapılan çalışmalar sonucunda vatandaşların Libya-Cezayir sınırına yakın Gat şehrine intikal ettirildiği tespit edildi. Bölgedeki askeri yetkililer nezdinde temaslarını sıklaştıran MİT, Libya-Cezayir-Nijer sınırında başlatılan arama çalışmalarını yakından takip etti. Nihayet Gat'ta yapılan kurtarma operasyonuyla söz konusu şahısların 23 Haziran'da serbest bırakılmaları sağlandı

KANUNDA RÖTUŞ

Temmuz ayının en önemli gelişmesiyse Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçilmesinden sonra yapılan kanuni düzenlemelerde ortaya çıkıyordu. 16 Nisan 2017 tarihli halk oylaması sonucunda kabul edilen 21 Ocak 2017 tarihli ve 6771 sayılı kanun ile Türkiye Cumhuriyeti anayasasında değişiklikler yapılmış, TBMM ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonucunda Cumhurbaşkanı'nın yemin ederek göreve başladığı 9 Temmuz 2018 tarihi itibarıyla Türkiye, parlamenter yönetim sisteminden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş yapmıştır. Bu kapsamda devlet idari sisteminde de değişikliklere gidilerek Müsteşarlık makamı ve idari yapılanması yönetim sisteminden kaldırılmıştır. Bunun bir sonucu olarak teşkilatın adı da Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanlığı olarak değiştirilmiştir. 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 152. maddesiyle; 2937 sayılı kanunun toplam 21 maddesindeki "Müsteşar", "Müsteşarlık", "Başbakan", "Bakanlar Kurulu" gibi ibareler değiştirilerek veya yürürlükten kaldırılarak uyum değişikliklerine ilişkin düzenlemeler yapılmış, 2 geçici maddeyle de MİT Müsteşarı'nın "Teşkilat Başkanı", MİT Müsteşar Yardımcılarının ise "Teşkilat Başkan Yardımcıları" olarak atanmaları hüküm altına alınmıştır.

BİR DEVRİN AÇILIŞI: İSMAİL ÖZDEN'E YÖNELİK DEKAPİTASYON FAALİYETİ

Bu sırada terör örgütü PKK/KCK'nın ilk terör saldırısını düzenlediği tarih olan 15 Ağustos yaklaşıyordu. 15 Ağustos 1984'te PKK'lı teröristler

Siirt'in Eruh ve Hakkari'nin Şemdinli ilçelerinde gerçekleştirdikleri saldırıda bir askeri şehit etmiş, 9 asker ile 3 sivili de yaralamışlardı. 15 Ağustos'u "İlk Kurşun Günü" ve "Diriliş Bayramı" olarak her sene yaptıkları yeni eylemlerle kutlayan teröristler, 2018'de de benzer planlar yapmaktan geri durmayacaklardı. Ancak bilmedikleri şey MİT'in terörün yuvalandığı bölgelerde istihbarat ağını ciddi biçimde genişletmiş olmasıydı. Bu süreçte özellikle "yeni Kandil" olarak adlandırılan ve stratejik önemi haiz Sincar bölgesi ve daha özelde PKK/KCK'nın Sincar Sorumlusu olarak görevlendirilen terörist "Mam Zeki Şengali" kod İsmail Özden MİT'in odağına girmişti.

PKK/KCK Yürütme Konseyi Üyesi ve Murat Karayılan'ın sağ kolu olarak bilinen Özden, örgüte 1983'te Almanya'da katılmıştı. 2000'li yıllara kadar Almanya'da "Orta Eyalet" Sorumlusu olarak vazife görmüş, 2000'de İran/Şehidan, 2005'te ise Irak/Mahmur Alan Sorumluluğu görevlerini yürütmüştü. 2005 yılında yapılan PKK/KCK Genel Kurul Toplantısı'nda PKK/KCK Başkan Yardımcılığı'na seçilerek kariyerinde zirveye çıkacaktı Özden. 2013'te ise KCK Yürütme Konseyi Üyesi olacak, bir sene sonra da Kürt Ulusal Kongresi Hazırlık Komitesi Eş Başkanlığı'na getirilecekti. PKK/KCK'nın en yaşlı, tecrübeli ve sembol isimlerinden biri olan Özden son olarak Suriye ve Irak arasında stratejik önemi haiz Irak/Sincar Sorumlusu olacaktı.

MİT, yoğun çalışmalar neticesinde Özden'in izine ulaşmıştı: ABD menşeli jammer'lı araçlar ve korumalar ile gezen Özden'in 12 Ağustos günü Koço köyünde Ezidilerin düzenlediği bir anma törenine katılacağı öğrenildi. Müteakiben Özden, MİT'in kontrolündeki İHA'lar tarafından hem teknik hem de kara unsurları vasıtasıyla fiziki takiple izlenmeye başladı. MİT, Türk istihbarat tarihini değiştirecek bir operasyona imza atmaya çok yakındı.

Özden'in Koço'da kaldığı saatlerde etrafında çok sayıda sivil unsur olduğu için komuta/kontrol merkezinden operasyon emri verilmemişti. Özden, saat 15.30 civarında bindiği zırhlı aracı ve konvoyuyla köyden uzaklaştı. Konvoy Sikneh'e vardığında ise MİT'in verdiği istihbaratla Türk Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı F-16'lar konvoyu vurdu. Şoför ve korumalar etkisiz hale getirildi getirilmesine ancak komuta merkezindekiler İsmail Özden'in yaralı olarak başka araca bindirildiğini izliyorlardı. Teröristlerin gizlenme ve hareket kabiliyetini ciddi anlamda kısıtlayacak SİHA'lar işte tam burada devreye girdi ve Özden'in içinde bulunduğu aracı ve beraberindekileri etkisiz hale getirecek son vuruşu yaptılar.

QR KOD 16

Toplam 11 PKK'lının etkisiz hale getirildiği operasyonla birlikte terörle mücadelede ciddi bir sıçrama yaşanmış oluyordu. MİT böylece uzun süredir üzerinde çalıştığı, insan istihbaratı ve teknik istihbarat gibi tüm istihbari yeteneklerin birbiriyle konuşabildiği çalışma metodunu hayata geçirmiş oldu. Bu hibrit metot sayesinde hedefe dair salt istihbarat toplamanın ötesine geçilerek hedefi yok etme yöntemi de benimseniyordu. Komuta heyeti yanında yüksek ve orta kademe yöneticileri de hedefe alan sistematik ve hedef odaklı bu çalışma sayesinde MİT, terör örgütünü yönlendiren ana omurgayı işlevsiz hale getirmeyi amaçlıyordu. 2018'de ilk meyvelerini veren bu yeni terörle mücadele yöntemi sayesinde PKK/KCK, siyasetten istihbarata, özel güçten ekonomi ve iletişime kadar birçok kritik alanda gerileme içerisine girecek, toplantı ve eğitim gibi en basit faaliyetlerini yürütürken bile inanılmaz zorluk çekmeye başlayacaktı. Günümüzde halen devam eden dekapitasyon faaliyetleri boyunca ele geçirilen yüksek değerli data, ses ve görüntü kayıtları, bu operasyonların örgüt içinde ve örgütü taşeron olarak kullanan güçlerde ciddi bir panik, çökkünlük ve karamsarlık havası yarattığını göstermektedir.

İDLİB MUTABAKATI

Türkiye terörle mücadeledeki kararlılığını tüm güvenlik kurumları üzerinden gösterirken Suriye'deki kazanımlarını da sürekli tahkim etmek istiyordu. Çünkü saha boş bırakıldığı anda denklem değişiyordu. Türkiye'nin hareketliliğe ayak uydurulabilmesi için operatif özerkliğini diplomatik ve stratejik hamlelerle sürekli desteklemesi gerekiyordu. Örneğin RF ve İran destek verdikleri Suriye rejimi üzerinden, Astana görüşmelerinde varılan uzlaşının hilafına olacak şekilde Suriye'deki gerilimi azaltma bölgelerine operasyonlar düzenliyorlardı. Operasyonlar öyle bir noktaya gelmişti ki, muhalifleri İdlib ve çevresine sıkıştırmıştı. Rejimin buraya da yöneldiğini gören Ankara, İdlib'de ateşkes rejimi oluşturulmasını istedi. 7 Eylül'deki Tahran Zirvesi'nden olumlu bir sonuç çıkmasa da Türkiye 17 Eylül'de düzenlenen Soçi Zirvesi'nden istediği sonucu aldı. ABD ile imzalanan Münbiç Mutabakatı'na benzer şekilde RF ile de İdlib Mutabakatı imzalandı ve İdlib'in silahsızlandırılmış bölge olması konusunda iki ülke arasında anlaşmaya varıldı. MİT de dış politikadaki diğer aktörlerin yanı sıra, bu süreçlerin tamamının kritik bir parçası olarak temayüz ediyor ve sahadaki faaliyetleriyle süreçlerin takipçisi oluyordu.

YUSUF NAZİK OPERASYONU: REYHANLI'NIN PLANLAYICISI GETİRİLİYOR

Astana ve Soçi süreçleri devam ederken MİT, İdlib'in batısında yer alan Lazkiye'de düzenleyeceği bir nokta operasyonun altyapısını tamamlıyordu. Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 2013'te gerçekleştirilen ve Emniyet ile yargıya sızmış FETÖ mensupları tarafından MİT'in verdiği istihbaratın sümen altı edilmesi sonucu 55 kişinin hayatını kaybetmesine ve yüzlerce kişinin yaralanmasına sebep olan saldırının fail ve planlayıcılarından biri olan firari Yusuf Nazik'in izine ulaşmıştı MİT. Nazik, yaklaşık sekiz aydır Suriye içinde adım adım izleniyordu. Ancak Lazkiye, rejim askerlerinin ve El-Muhaberat'ın koruması ve gözetimi altındaydı. Şehrin elektronik istihbarat güvenliğini ise RF sağlıyordu. Böyle bir bölgede hedefi takip etmenin ötesine geçerek, hiçbir yabancı servisle işbirliği yapmadan operasyon gerçekleştirmek ve kimsenin dikkatini çekmeden hedefi Türkiye'ye getirebilmek büyük bir başarıydı.

Operatif anlamda oldukça zor ve aynı oranda başarılı bir operasyon olmasına karşın, Türk istihbarat tarihinin ötesinde belki de dünya istihbarat tarihine geçmeye aday İKK operasyonlarından birinin gerçekleşmek üzere olduğundan kimsenin haberi yoktu.

CEMAL KAŞIKÇI OLAYI

Her şey muhalif Suudi gazeteci Cemal Kaşıkçı'nın 2 Ekim 2018'de İstanbul'daki Suudi Arabistan Başkonsolosluğu'na girmesiyle başlıyor. Kaşıkçı

Görsel 25: Yusuf Nazik (2018)

13.14'te girdiği Başkonsolosluk'tan bir türlü çıkmayınca nişanlısı Hatice Cengiz saat 17.45'te emniyete ihbarda bulunuyor. Konu 10-15 dakika gibi çok kısa bir süre içinde MİT'e intikal ediyor. Ve teşkilat yaklaşık iki saat içerisinde Kaşıkçı'nın Başkonsolosluk'taki bir özel tim tarafından öldürüldüğünü tespit ediyor.

Konuyla ilgili Hakan Fidan'ın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı ayrıntılı şekilde bilgilendirmesinin ardından Cumhurbaşkanlığı'nda bir üst heyet kuruluyor. Bu suretle konunun istihbari boyutu polisiye, diplomatik ve stratejik açılardan irdeleniyor, tahkim ediliyor. MİT Basın Müşavirliği'nin planlama ve uygulamasına dahil olduğu sıkı bir iletişim faaliyeti de tüm sürece eşlik ediyordu. Yapılan çalışmalar kısa süre içinde olumlu sonuç verecek ve Suudi Arabistan yetkilileri olaydan 18 gün sonra, yani 20 Ekim 2018'de Kaşıkçı'nın Başkonsolosluk'ta öldürüldüğünü kabul edecekti.

Genel kanaate göre bu cinayetle Suudi Arabistan, yurtdışındaki muhaliflerine yönelik sert bir mesaj vermek istemişti. Cemal Kaşıkçı *Washington Post*'tan Suudi Arabistan yönetimini hedef alan yazılarıyla, ABD'nin Müslüman Kardeşler'e olan düşmanlığının Ortadoğu'yu çıkmaza sürüklediği yönündeki görüşleriyle ve Ankara-Riyad ilişkilerinin iyileşmesini isteyen tavrıyla Suudi Arabistan yönetiminin hedefindeydi. Dahası, Kaşıkçı Türkiye'yi İslam dünyasının rol modeli olarak görüyordu.

Cinayetin Türkiye'de işlenmesinin sebebiyse, muhaliflere en güvendikleri ülkede dahi güvende olmadıkları mesajını açık olarak vermekti. Fakat MİT'in konuyu kısa süre içerisinde çözmesi ve hem diğer istihbarat servislerini hem de yerli ve yabancı kamuoyunu ikna etmesi, Suudi Arabistan'ın planlarını suya düşürdü. Dahası operasyon tersine bir etki yaratarak hem Suudi Arabistan'a hem de müttefiklerine ciddi bir maliyet üretti.

Konu ABD'yi de yakından ilgilendiriyordu. Senato, Suudi Arabistan üst yönetiminin cinayeti azmettirdiğin yüksek sesle dile getirirken Trump ve Beyaz Saray ekonomik çıkarlardan ötürü bu konuda ikircikli bir tutum takınıyordu. Trump'ın, damadı Jared Kushner üzerinden Kral Selman ile ilişki kurmuş olması işleri Başkan açısından daha da karmaşık hale getiriyordu. Bu konular Kasım ayında ABD'de düzenlenecek ara seçimlerde Trump'ın elini zayıflatabilirdi. Bu yüzden Trump, bir yandan yüksek montanlı silah anlaşmalarına dokunulmamasını isteyen bir tavır takınırken, diğer yandan da Suudi Arabistan'ı cezalandırmak gerektiğini söylemek zorunda kaldı. ABD'nin, bölgedeki bağlantılarını ve belki de pozisyonunu revize etmesi gerektiği açıktı. Bu tarafıyla Kaşıkçı cinayetinin çözümlenmesi üzerinden, ABD'ye başta Suudi Arabistan ve BAE

olmak üzere bölgedeki belirli güçlerle ittifak yapmanın maliyet üretebileceği gösterilmiş oldu.

Muhammed Bin Selman'ın Veliaht Prens olmasıyla berraklaşan bu ittifak, daha önce bahsedildiği gibi, ABD ve dolaylı yoldan İsrail ile işbirliğine açık, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Mısır gibi güçlerden müteşekkildi. İttifak görünürde İran'ı hedef alıyordu ancak Katar ablukasında görüldüğü gibi Türkiye'nin bölgesel gücünü kısıtlamaya da çalışıyordu. Bu tarafıyla Kaşıkçı cinayetinin deşifresi, bu ittifaka da vurulmuş bir darbeydi. Dolayısıyla Kaşıkçı cinayetinin aydınlatılmasının, Arap Baharı'nın önce Suriye'de, ardından Mısır'da durdurulması ve bölgenin yeniden otoriterleşmesi için büyük yatırımlar yapan güçlere de cevap niteliği taşıdığı söylenebilir. İşte MİT, bu tarihi operasyonla kendini 2019'a taşıyordu.

III. KISIM: STRATEJİK AÇILIM (2019-2022)

2014-2018 yılları arasında MİT, hem ulusal hem de uluslararası arenada yürüttüğü mücadelenin ilk yarısında ciddi meydan okumalarla karşı karşıya kalsa da ayakta kalmayı başarabilmişti. Bunda yüksek süratli ve sürekli dönüşüm için gerekli reformların hayata geçirilmesi en önemli rolü oynamıştı. Bu suretle MİT, 2018 sonunda istihbari etkinliğini dramatik bir biçimde yükseltebilmişti.

Artık yeni bir döneme geçiş için her şey hazırdı. 2018 sonuna kadar ağırlıklı olarak ulusal düzeyde ve Türkiye'nin sınır komşularında faaliyet yürüten kurum, 2019'dan itibaren Türkiye'nin stratejik kuşatılmışlığını aşarak Ortadoğu ve Kuzey Afrika gibi üçüncü stratejik kuşakta, hatta bu bölgeleri de aşan daha geniş kuşaklarda, yani dördüncü stratejik kuşakta faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır.

Bu süreçte MİT, Suriye'de RF ve İran'ın yol açtığı sorunlarla aktif olarak mücadele edecek ve bölgede çatışmasızlık sağlamak adına yoğun çaba sarfedecekti. Ayrıca ABD ve RF'nin sahada oluşturduğu karmaşıklıklarla mücadele etme görevi de kurumun sorumlulukları arasında olacaktı. Ek olarak MİT, Barış Pınarı Harekatı ve Bahar Kalkanı Harekatı ile bölgede yürütülen operasyonlara tam destek sağlayacaktı.

Irak ile olan ilişkiler bağlamında MİT'in stratejisi Irak ile ilişkileri giderek daha olumlu bir yönde ilerletmek ve bölgede istikrarın sağlanmasında belirleyici bir rol oynamaktı. Yani MİT artık sadece bölgedeki sorunları çözme veya mevcut durumu idare edilebilir düzeyde tutma stratejisi izlemekten ziyade proaktif bir rol üstlenerek sahadaki durumu şekillendirmek istiyordu.

Bu dönemde MİT, Suriye ve Irak'taki tecrübesin önemli bir etkinlik alanı olarak ortaya çıkacak Libya'ya taşıyacaktır. Arap Baharı'nın başlangıcından beri yakından izlenen Libya'da MİT, 2019 sonlarından itibaren ciddi bir varlık göstermeye başlayacaktır. Ana hedef Libya'daki bölgesel ve küresel güçlerin revizyonist ve müdahaleci planlamalarına karşı durmak, meşru hükümeti desteklemek ve böylece bölgede istikrarın oluşmasına katkı sağlamaktı. Bu çerçevede Barış Fırtınası Operasyonu bölgede dengenin sağlanmasını ve büyük oranda müzakere masasına geçişi sağladı.

MİT bu dönemde sadece Kuzey Afrika'da değil, Afrika Boynuzu'nda da faal olmaya başladı. Özellikle Somali'nin güvenlik, istikrar ve refahına yönelik operasyonlarda MİT kendini gösterdi.

Tüm bunların yanında MİT, II. Karabağ Savaş sırasında Türkiye'nin siyasi, askeri ve diplomatik yönden Azerbaycan'ı destekleme çabalarına tüm imkanlarıyla destek verecekti. II. Karabağ Savaşı ile birlikte Türkiye bölge jeopolitiğinin bir parçası olacak ve buradaki güç denkleminin merkezine oturacaktır. Ayrıca savaş sonuçları Türkiye'nin Orta Asya ve Türk dünyasına yönelik açılımlar yapmasını sağlayacaktır.

2019-2022 yıllarını arasını kapsayan stratejik açılım sürecinde MİT, güvenlik istihbaratı ve özel faaliyetler alanındaki tecrübesini derinleştirmiş ve katmanlaştırmıştır. İstihbarat diplomasisi, dekapitasyon ve istihbarata karşı koyma alanlarındaysa küresel ölçekte ses getirecek seviyeye ulaşmıştır.

İstihbarat diplomasisi bağlamında MİT bölgedeki normalleşme süreçlerinde en ön safta yer almış, Dışişleri Bakanlığı ile koordinasyon içerisinde Mısır, BAE, Suudi Arabistan, İsrail ve nihayet Suriye ile diplomasi mekaniğini en üst seviyede işler tutmuştur. Bu sırada RF-Ukrayna Savaşı'nın başlaması MİT'in angajmanlarını artırmıştır. Bu çerçevede teşkilat hem RF hem de Ukrayna istihbarat servisleriyle temas halinde Tahıl Koridoru Anlaşması'nın imzalanmasında oldukça kritik bir rol oynamıştır. Ayrıca RF-Ukrayna arasındaki esir takasının gerçekleştirilmesinde baş aktör olmuştur. ABD-RF tutuklu takasındaki rolüyse MİT'in faaliyetlerinde ne denli otonomlaştığını gösterecektir.

2019-2022 döneminde MİT, mutad terörle mücadele faaliyetlerine devam edecektir. Bu süreçte analitik, teknik ve operatif imkanları ile insan istihbaratı yeteneklerini bir araya getiren teşkilat, Türkiye'nin mevcut terörle mücadele konseptine yeni bir yaklaşım sunmuştur. PKK'nın lider ve yönetici kadrolarını hedef alarak örgütün omurgasını kırmayı amaçlayan bu stratejik yıkım faaliyeti belirgin bir şekilde döneme damgasını vuracaktır.

Stratejik açılım dönemindeki en önemli faaliyet alanlarından bir diğeri de istihbarata karşı koyma olacaktır. MİT bu dönemde Türkiye aleyhine faaliyet yürüten tüm servislerle mücadele etmeyi ve Türkiye'de üçüncü ülke operasyonlarını engellemeyi hedefleyen oldukça aktif bir hareket tarzı benimsemiştir. Operasyonel özerkliğin ve teknik istihbarat kabiliyetlerinin ileri düzeye ulaşmasıyla istihbarata karşı koyma faaliyetlerini sonlandırma yöntemlerinin çeşitlenmesi bu aktivizmde önemli pay sahibidir. Bu bağlamda, özellikle 2020 yılından itibaren bazısı küresel anlamda ses getirecek ve karar alma süreçlerinde önemli rol oynayacak istihbarata karşı koyma operayonları döneme damgasını vuracatır.

Sonuç olarak, bu yeni dönem, MİT'in tehdit ve risklerle mücadele ettiği, ancak aynı zamanda tehdit ve risk sarmalından bağımsız biçimde ama bu tehdit ve risklerle eşzamanlı olarak fırsatları aradığı, bulduğu ve yarattığı bir dönem olmuştur. Bu kazanımların jeostratejik anlamda Türkiye'nin elini güçlendirdiğini, ekonomi, ticaret ve enerji alanlarında da kullanabileceği opsiyonları sürekli artırdığını söyleyebiliriz.

2019

IRAK İLE GÜÇLENEN İLİŞKİLER

MİT için 2019 yılının en önemli gündem maddesi Irak'tı desek yanılmış olmayız. Irak'taki etnik ve mezhepsel fay hatlarının uzun yıllardır aktif olması, Türkiye için de güvenlik sorunlarını beraberinde getiriyordu. Buna Kerkük'ün statüsünün bir sorun olarak önemini muhafaza etmesini ekleyin. Dahası ABD'nin nükleer anlaşmadan çekilmesi ve İran'a yaptırımlar uygulaması Türkiye'nin ham petrol arz güvenliğiyle ilgili problemler yaratıyordu. Bu sorunu çözmek için İran'dan doğan boşluğu Irak ile bir nebze de olsa kapatabilmek mümkündü. Bu yüzden Irak'ın istikrara kavuşması kritik öneme sahipti. Türkiye ile Irak arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi, karşılıklı güvenliğin geliştirilmesi ve ekonomik ilişkilerin artırılması bu çerçevede zorlayıcı bir gereklilikti.

2018'in son çeyreğinde iktidara gelen Adil Abdülmehdi el-Müntefiki hükümetiyle, selefleri olan Nuri el-Maliki ve Haydar el-İbadi hükümetlerine nazaran daha iyi ilişkiler kurulabileceği düşünülüyordu. 2019 başında Irak'ın yeni Cumhurbaşkanı Berham Salih'in ilk resmi ziyaretini Türkiye'ye yapması bu yönde açık sinyaller taşıyordu. MİT de bu süreçte kendi üzerine düşeni yapacak ve 2015'ten beri özel olarak ilgilendiği Erbil'in yanı sıra Irak merkezi hükümetiyle de özel ilişkiler kuracaktı.

Hakan Fidan'ın Şubat 2019'da Yükseköğretim Kurumu'nda (YÖK)'te yaptığı "Bölgesel Güvenlik Değerlendirmesi" başlıklı konuşmasında Irak'a özel bir önem atfetmesi tesadüf değildi. Fidan'a göre, "Irak'taki otorite boşluğundan" yararlanan ve "devletleşmeye ve devleti ele geçirmeye çalışan terör örgütleri, Türkiye'nin istikrarını, bağımsızlık ve bütünlüğünü hedef" alıyordu. Bu örgütlerin bölgesel ve küresel güçler tarafından yoğun bir şekilde taşeron olarak kullanılması da "iç ve dış tehditlere karşı bütüncül bir yaklaşımla mücadele edilmesini" gerektiriyordu.

DEKAPİTASYON I

Türkiye ile Irak arasında geliştirilen yakın ilişkiler, güvenlik ve istihbarat alanındaki işbirliği ve MİT'in sahada gün geçtikçe artan etkinliği bu çok boyutlu mücadelenin en önemli ayaklarından biri olan dekapitasyon operasyonlarında etkisini gösterecekti. MİT, meskun mahal veya kırsal alan fark etmeksizin tehdit unsurlarının olduğu her alanda hedef geliştirmeye, hedefi bulmaya ve imha etmeye dayalı yeni bir terörle mücadele yöntemini hayata geçiriyordu. Bu yöntem esasen Ağustos 2018'de "Mam Zeki Şengali" kod İsmail Özden'in etkisiz hale getirilmesiyle ilk çıktısını vermişti.

MİT, insan istihbaratı ile teknik istihbaratın tüm boyutlarının birbiriyle konuştuğu bu hibrit yöntem sayesinde, hedefe dair istihbarat toplamanın ötesine geçerek hedefi yok etmek üzere çalışmalarını yürütüyordu. Terör örgütlerinin lider kadroları ile üst-orta kademe yöneticilerine yönelik sistematik ve hedef odaklı bu çalışma sayesinde MİT, terör örgütlerini yönlendiren ana omurgayı işlevsiz hale getirmeyi amaçlıyordu. Operasyonlar sayesinde PKK/KCK siyasetten istihbarata, özel güçten ekonomi ve iletişime kadar birçok kritik alanda kırılmalar yaşayacak ve sürekli daha kötüye giden bir gerileme içerisine girecekti. Bu sonuçlar açısından bakınca dekapitasyon faaliyetlerinin stratejik bir boyut kazandığı söylenebilir. Bu çerçevede 2019 yılı, MİT'in dekapitasyon operasyonlarının sistemli bir çabanın ürünü olduğunu gösterecekti.

Kitabın bu noktasından itibaren söz konusu operasyonları "Dekapitasyon" başlığı altında farklı bölümlerde ele alacağım ve her bölümde etkisizleştirilen teröristlerin profillerinden kısaca bahsedeceğim. Bu sıkıcı bilgileri paylaşmayı, şahısların örgütteki pozisyonlarının MİT için ne anlama geldiğini kavramak açısından gerekli görüyorum. Ayrıca PKK/KCK ve uzantısı yapılara yönelik başka hiçbir ülkenin özel kuvvetler yapılanması yahut istihbarat teşkilatının yürütemediği bu operasyonların ayrı başlıkları hak ettiğini düşünüyorum.

Dış İlişkiler Yapılanması

Henüz Mart ayında MİT, PKK'nın lider kadrosundan bir grubun Irak/Kandil'in İran sınırına yakın bir bölgesinde toplantı yapacağını öğrenmiş ve ardından grubun kullanabileceği tüm yol ve araçları kontrol altına almıştı. Söz konusu grupta tespit edilen şahıslardan biri "Serhat Varto" kod Emrullah Dursun'du. Örgüte 1995'te Muş/Varto kırsalında katılan Dursun, 1997-2002 yılları arasında Adana ve Osmaniye'de yürütülen pek çok kanlı eylemin sorumlusuydu. 2013 yılında terör örgütündeki kariyerinin zirvesine çıkarak

PKK/KCK Yürütme Konseyi Üyesi oldu. Dursun'un son görevi ise doğrudan Cemil Bayık'a bağlı PKK/KCK Sözcülüğü ve Dış İlişkiler Birimi Üyeliğiydi.

Dursun ile birlikte grupta bulunan bir diğer şahıs ise "Navdar Sinegir" kod Mikail Özdemir idi. 1993 yılında Bitlis/Hizan kırsalından örgüte katılan Özdemir, önce 1998'de Diyarbakır'a, ardından 2000 yılında Irak/Kandil bölgesine geçmişti. PKK/KCK Eş Başkanı Cemil Bayık'a doğrudan bağlı olan ve örgütün 2005'te kurulan istihbarat yapılanması NLP'nin kurucu kadrolarında yer alan Özdemir son olarak PKK/KCK Dış İlişkiler Birimi Üyesi olarak görev yapıyordu.

Grupta bulunduğu tespit edilen üçüncü şahıs ise PKK/KCK sözde Kandil Bölge Sorumlusu ve Ekonomik Alan Sorumlu Yardımcısı "Sinane Sor" kod Ali Aktaş idi. Aktaş, PKK/KCK'ya Mardin'den ilk katılanlar arasında yer alıyordu. PKK'nın ilk liderlerinden sayılan Mahsun Korkmaz ile birlikte 1984'teki Eruh-Şemdinli baskınlarına katılanlar arasında halen hayatta olan üç teröristten biriydi. Ayrıca geçmişte Kandil Belediye Başkanlığı ve Irak/Mahmur Kampı Sorumluluğu gibi görevlerde bulunmuştu. Hem bu özellikleri hem de Abdullah Öcalan'ın yakın korumalığını yapmış olmasından dolayı PKK/KCK içerisinde saygı duyulan bir yönetici olarak kabul ediliyordu.

Operasyonun düzenlendiği gruptaki en önemli şahıs ise açık ara PKK/KCK'nın kurucu kadroları arasında yer alan ve PKK/KCK Başkanlık Konseyi Üyesi olan Ali Rıza Altun idi. Bu operasyon da esasen uzun süredir rutinleri, hareket tarzı ve yaşam alanları sahadaki irtibat ve keşif unsurları tarafından takip edilen ve analize tabi tutulan Altun'un hareketliliğiyle başlamıştı. Sahadaki MİT elemanları grubun Kandil bölgesindeki Abu Bakra köyüne gittiğini ve burada toplantı yapacağını öğrenmiş ve grubun hareketleri kontrol altına alınmıştı. Yapılan planlama neticesinde MİT, 21 Mart 2019 gününün sabah saatlerinde gruba yönelik hava harekatı düzenledi. Harekatta operasyonun ana hedefi Rıza Altun ağır yaralanırken, Emrullah Dursun, Mikail Özdemir ve Ali Aktaş etkisiz hale getirildi.

MLKP Suriye Sorumlusu

Bu sırada MİT, DHKP-C'ye benzer şekilde 1994 yılında kurulan terör örgütü Marksist Leninist Komünist Parti'yi (MLKP) takip ediyordu. MLKP, 2016'da PKK/KCK güdümünde yasadışı silahlı eylemler gerçekleştiren komünist ve Marksist-Leninist grupların çatı yapılanması olan Halkların Birleşik Devrim Hareketi (HDBH) ile birleşmişti. Daha önemlisi, Enternasyonalist Özgürlük Taburu içinde yer alarak Suriye'de TSK ve Türkiye'ye müzahir yerel gruplara karşı PKK uzantısı yapılar yanında çatışmıştı. Bu

yüzden örgüt ve örgütün Suriye yapılanması MİT'in hedefindeydi. Bu doğrultuda, MLKP Suriye Sorumlusu ve Merkez Komite Üyesi olan "Baran Serhat" kod Bayram Namaz, 23 Mart 2019'da aracında meydana gelen patlama sonucu etkisiz hale getirildi.

İstihbarat Yapılanmasına Darbe

MİT'in yüksek öneme sahip hedeflere yönelik operasyonları Nisan ayında da devam etti. Bu defa hedef olarak Irak'ın kuzeyinde yer alan Metina'da, PYD'nin askeri kanadı YPG'ye bağlı bir istihbarat yapılanması olan REL seçilmişti. Bu birim, Türkiye'deki stratejik noktaların yanı sıra MİT, TSK ve diğer güvenlik güçlerinin faaliyetlerine ve yerleşkelerine yönelik bilgi toplamaya çalışıyor ve toplanan bilgi üzerinden eylem arayışına geçiyordu.

Söz konusu eylemleri engellemek için MİT, sinyal ve uydu istihbaratı yanında diğer teknik imkanlarını ve saha elemanlarını istimal ederek REL'in Kuzey Saha yapılanmasına bağlı unsurların faaliyet alanlarını tespit etti. Müteakiben REL unsurlarına ait beyaz renkli bir pikap araç takibe alındı ve meskun mahalden çıkmasının ardından düzenlenen operasyonda toplamda 8 kişi etkisiz hale getirildi. Etkisiz hale getirilenler arasında üç terör unsuru ön plana çıkıyordu.

Bunlardan biri "Dilgeş" kod Cengiz Kına idi. 2012 yılında PKK'ya katılan Kına, Irak'ın kuzeyinde bulunan Hakurk ve Şırnak kırsalında faaliyet göstermiş ve Şırnak Milletvekili Mehmet Emin Dindar'ın kardeşi Ramazan Dindar'ı öldürmüştü. 2013'te Irak/Gare alanında ve Suriye/Derik'te bulunan Kına, o tarihten beri REL bünyesinde faaliyet yürütüyordu.

İkinci isim "Rojhat" kod Selçuk Kılıççeken idi. Kılıççeken 2014 yılında örgüte katılmış, Metina ve Zap bölgelerinde örgütün istihbarat biriminde sorumlu düzeyde faaliyet göstermişti. Örgüt tarafından gerçekleştirilen birçok eylemde rol alan Kılıççeken, son olarak Türkiye-Irak sınır hattındaki Türk güvenlik güçleriyle ilgili bilgi topluyordu.

Üçüncü şahıs ise "Fırat Andok" kod Orhan Nergiz idi. Nergiz de örgüte 2007'de katılmıştı. Kılıççeken gibi Metina bölgesindeki istihbarat biriminde sorumlu düzeyde faaliyet yürütüyor ve sınır hattındaki bir REL mensubu olarak Türk güvenlik güçleriyle ilgili bilgi toplayıp bunları örgüte aktarıyordu.

Kadın Yapılanması

PKK/KCK'nın istihbarat yapılanmasına yönelik operasyondan sadece üç gün sonra MİT, Irak/Gare alanında kritik bir operasyona daha imza attı.

Kritik hedefler listesine alınan isim "Gülçiya" kod Servet Aydın'dı. PKK/KCK'nın tecrübeli mensuplarından olan Aydın 1990'lı yıllarda örgüte katılmış, Diyarbakır ve Bitlis'te güvenlik güçlerine yönelik birçok eylemde rol almıştı. Ardından PKK/KCK tarafından Diyarbakır, Bitlis ve Bingöl illerini kapsayan alanda, örgütün kadın yapılanması YJA-STAR sorumluluğuna getirildi ve bu görevi 2014 yılına kadar yürüttü. Bu sıralarda örgüt içinde ön plana çıkmaya başlayan Aydın, 2014 yılı sonlarında, tam da Suriye'de YPG'nin otonomi kazanma çabalarının zirveye çıktığı dönemde Suriye'ye gönderilerek örgütün Suriye'deki kadın yapılanması olan YPJ'nin başına geçirildi. YPJ'deki görevi sırasında "Bahoz Erdal" kod Fehman Hüseyin ve "Mazlum Kobani/Şahin Cilo" kod Abdi Şahin ile birlikte Suriye'de örgütün gelişiminde önemli bir rol oynadı. 2019'da Irak/Gare bölgesinde sözde Merkez Karargah Komutanı olan Aydın, son olarak YJA-STAR Askeri Konsey Üyesi oldu. İşte bu sebeplerle bir süredir MİT tarafından yakından takip ediliyordu. Aydın'a yönelik operasyon, örgüt mensuplarıyla Gare'de bir toplantı yapacağının öğrenilmesi üzerine 29 Nisan 2019'da düzenlendi ve operasyonda Aydın'ın yanı sıra birçok daha terörist etkisiz hale getirildi.

TEMORA OPERASYONU

MİT'in terörle mücadele eylemlerini yoğunlaştırdığı Irak'ta, ABD'nin İran'a yönelik yaptırım politikası ve İran ile Körfez ülkeleri arasındaki gerginlikler yüzünden vekalet savaşları yaşanıyordu. İran karşısında hizalanan Körfez ülkeleri 2017'den beri artan bir biçimde Türkiye karşıtı bölgesel politikalar güdüyorlardı. Ancak 2018'in son çeyreğinde MİT tarafından kısa sürede çözülen ve uluslararası arenaya taşınan Kaşıkçı cinayeti hem bu bloka hem de ona hamilik eden küresel güçlere ciddi bir maliyet üretti. MİT'in bundan sonra da Körfez'in statükocu güçlerinin peşini bırakmaya niyeti yoktu.

İKK birimleri, Kaşıkçı cinayetinden birkaç gün sonra, yani 2018 Ekim ayının ilk haftasında, Filistin kökenli bir şahsın BAE'den Türkiye'ye giriş yaptığını tespit etti. Eski bir patlayıcı uzmanı olduğu fark edilen S.S. takibe alındı ve şahsın ülkedeki yabancı uyruklular ve öğrenciler ile görüşmeler gerçekleştirerek Fetih hareketi, Müslüman Kardeşler ve Hamas ile ilgili bilgiler toplamaya çalıştığı anlaşıldı. Takip devam ederken Filistin kökenli Z.H., 2019 Mart ayında Bulgaristan'dan S.S.'nin yanına geldi. Araştırmalar sonucunda Z.H.'nin emekli bir istihbarat tümgenerali ve S.S. gibi bir patlayıcı uzmanı olduğu tespit edildi. İKK birimleri şüphelerinde haklıydı:

Görsel 26-27: Temora Operasyonundan takip görüntüleri

Teknik incelemeler sonucunda iki şahsın finansmanlarının BAE'ye ait bir bankadan sağlandığı görüldü. Bunun üzerine, 15 Nisan'da söz konusu şahıslar, Emniyet ile koordine düzenlenen operasyonla yakalandılar ve sorgularında BAE istihbaratı adına çalıştıklarını kabul ettiler.

DEKAPİTASYON II

Operasyon: Diyar Garip Muhammed

Bahar aylarında TSK'nın Kararlılık Harekatı'nın devamı niteliğindeki Pençe harekatlarına girişmesi havayı daha da ısıtacaktı. Pençe harekatları TSK'nın IKBY bölgesindeki terör yapılanmalarına karşı düzenlediği bir harekatlar dizisiydi. Erbil ve Bağdat ile yürütülen güvenlik ve istihbarata yönelik temas ve işbirlikleri, harekatların yapılmasını kolaylaştırıyor ve PKK'nın Irak'ın kuzeyinde baskılanmasını sağlıyordu. Hakurk ve çevresine yönelik olarak TSK'nın 27 Mayıs'ta başlattığı harekat sonucunda çok sayıda terörist etkisiz hale getirilmiş ve teröristlerce kullanılan onlarca mağara ve sığınak imha edilmişti.

Pençe-1 Harekatı ile eşzamanlı olarak MİT'in hedef odaklı faaliyetleri de devam ediyordu. TSK, Hakurk civarından Türkiye'ye gelebilecek tehditleri bertaraf etmek için İran-Irak sınır hattında teröristlere karşı savaşırken, MİT daha derinde, Kandil'de PKK/KCK Başkanlık ve Yürütme Konseyi Üyesi ve Irak Sorumlusu "Helmet Diyar" kod Diyar Garib Muhammed'i takip ediyordu.

Diyar, örgütün yönetim ve karar alma mekanizmasında en kritik konumdaki şahıslardan biriydi. 1992 yılında PKK/KCK'ya katılmış ve örgütün Irak'taki eski siyasi uzantısı Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi'nin başkanlığını yapmıştı. 2019'dan beri PKK/KCK Merkez Komite Üyesi-Önderlik Komitesi Üyesi, Genel Başkanlık Konseyi Üyesi, Yürütme

Konseyi Üyesi ve aynı zamanda sözde Kuzey Irak Alan Sorumlusu idi.

QR KOD 17

MİT, yerel kaynaklardan elde ettiği istihbaratla Diyar'ın Kandil'de bir toplantı düzenleyeceği bilgisine ulaşmıştı. Uzun bir bekleyişin ardından Diyar, nihayet şoförü ve koruması ile birlikte Irak/Kandil'deki Enze köyüne geldi. 27 Haziran 2019'da buradaki bir evde düzenledikleri toplantının ardından öğle saatlerinde mekandan ayrıldılar. Diyar, Kandil'in güney istikametine doğru seyir halindeyken meskun mahal dışına çıktıktan sonra aracına TSK ile koordine operasyon düzenlendi. Araçtan yaralı olarak çıkan Diyar, bindiği başka bir araçta kısa süre sonra düzenlenen ikinci bir operasyonla etkisiz hale getirildi. Abdullah Öcalan'ın sözcüsü konumundaki bir şahsa yönelik olarak Kandil'de düzenlenen operasyonun PKK/KCK üzerinde ciddi bir psikolojik etki meydana getirdiği ortadadır.

Şehit Diplomat: Osman Köse

Haziran ayı, Diyar Garip Muhammed'e yönelik düzenlenen kritik operasyon yanında Irak ile ilgili başka olumlu gelişmelere de sahne olacaktı. Örneğin IKBY Başkanı seçilen Neçirvan Barzani'nin seçimlerin ardından ilk resmi ziyaretini Türkiye'ye yapması, Ankara-Erbil ilişkilerinin olumlu yönde seyredeceğinin açık bir işaretiydi. Aynı süreçte, Ankara-Bağdat ilişkileri de giderek güçleniyordu: Mayıs ayında Türkiye'ye gelen Irak Başbakanı Adil Abdülmehdi'yi, Cumhurbaşkanı Berham Salih'in Türkiye ziyareti takip edecekti. Temmuz ayında da Irak Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı ve Ulusal İstihbarat Dairesi Başkanı Mustafa el-Kazımi Ankara'ya gelecekti.

Pençe-2 Harekatı da son ziyaretten iki gün sonra 12 Temmuz 2019'da başlayacaktı. Bu suretle TSK, terörü baskılamayı ve üsler kurarak bölgede terörün tekrar yeşermesini engellemeyi hedefliyordu. TSK operasyonları PKK'ya güç kaybettirirken PKK, 17 Temmuz'da Erbil'de Huqqabaz adlı bir restoranda Türkiye'nin Erbil Başkonsolosluğu'nda görevli Osman Köse'ye suikast düzenledi. Köse, restoranda yemek yediği sırada şehit edildi. Bunun üzerine MİT kapsamlı bir operasyon için hemen düğmeye bastı ve saldırıyla ilgili tüm failleri, planlayıcıları ve bağlı yapıları hedef ittihaz etti.

MİT yaptığı araştırmalar neticesinde saldırının PKK/HPG Sorumlusu "Cemal" kod Murat Karayılan'a doğrudan bağlı faaliyet gösteren, örgütün askeri istihbarat yapılanması REL ve "Cuma" kod Cemil Bayık'a bağlı faaliyet gösteren istihbarat yapılanması NLP tarafından organize edildiği sonucuna ulaştı. Bu kapsamda insani ve teknik tüm imkanlar seferber

edilerek REL ve NLP mensuplarına ait barınma alanlarıyla araçları, REL mensuplarının rutinleri, hareket tarzları ve organizasyon yapıları kısa süre içinde deşifre edildi. Ardından hedef şahıslar belirlendi ve sahadaki ajan ağları vasıtasıyla takip edilmeye başladı.

Kısa süre içinde suikastın azmettiricisi olduğu tespit edilen PKK/KCK NLP Koordinasyon Üyesi "Doğan Türk" kod Erdoğan Ünal'a yönelik operasyon gerçekleştirildi. Ünal, terör örgütüne 1990'da katılmıştı. Ardından Irak'a geçmiş ve istihbarat yapılanması NLP'nin kurucu kadroları arasında yer almıştı. Son olarak, NLP Koordinasyon Üyesi olarak Irak/Kandil alanında faaliyet gösteriyordu. Ünal, 24 Temmuz 2019'da Kandil'deki NLP karargah binasından çıkışının ardından etkisiz hale getirilecekti.

MİT'in suikastın faillerine yönelik yürüttüğü operasyonun devamında, Murat Karayılan'ın güvendiği isimlerden HSM Dış İlişkiler Sorumlusu ve Kürdistan Özgürlük Şahinleri Yöneticisi "Botan" kod Hacı Kurhan da etkisiz hale getirildi.

Hacı Kurhan, 2001-2002 yılları arasında Adana'da HADEP Gençlik Kolları'nda aktif görev almıştı. Bu sırada, PKK/KCK kırsal kadrolarına eleman kazandırma faaliyetleri yürütüyordu. 2005'te Irak/Haftanin'e geçti. 2015'te Suriye/Kamışlı'da sorumlu düzeyde görevlendirildi. İstihbari notlar, Kurhan'ın Suriye'de eğittiği örgüt mensuplarını sansasyonel eylemler gerçekleştirmek üzere Türkiye'ye gönderdiğini de yazıyor. 2016-2018 arasında PYD/YPG Özel Güç ve Anti-Terör birimi sorumlusu olan Kurhan, Suriye'den Irak'a geçtiği 2018 yılında ise TAK içerisinde üst düzey göreve getirildi.

MİT yaklaşık bir ay süren operasyonda, Karayılan'ın güvendiği şahıslar arasında bulunan Kurhan ile birlikte 35 REL mensubunu etkisiz hale getirecekti.

Osman Köse suikastına ilişkin yapılan çalışmalar bu kadarla da sınırlı kalmayacaktı. Irak merkezi yönetimi ve IKBY güvenlik ve istihbarat güçleriyle koordine çalışan MİT, suikastı gerçekleştiren Mazlum Dağ ve Muhammed Bisksiz ile Abdurrahman Er, İsmail Geçici, Eyüp İbrahim Meleahmet, Recep Baki Abdülkerim ve Sıtkı Kerimhan'ın gözaltına alınmasını sağlayacaktı. Faillerden Mazlum Dağ ve Abdurrahmen Er yapılan muhakemelerinin ardından idam cezasına çarptırılmışlardır.

Operasyon: Saliha Kaytar

Osman Köse suikastının faillerine yönelik operasyonun ardından MİT, özel faaliyetlere hız kesmeden devam edecek ve Ağustos ayında "Jiyan

Garzan" kod Saliha Kaytar'ı beraberindeki üç teröristle birlikte etkisizleştirecekti. Peki kimdi Saliha Kaytar?

1993 yılında örgüte katılan Kaytar, yaralı teröristlerin tedavisinden hastaların bakımına kadar sağlık alanında hizmet vererek başladı terör örgütü içindeki faaliyetlerine. Daha sonra PKK/KCK'nın PJAK Sorumlusu olarak RF'de bulundu. Bilahare kendi isteğiyle Irak'ın kuzeyine geçti. PKK/KCK'nın Başkanlık Konseyi'nden sonraki en önemli organı Yürütme Kurulu'nun bir üyesi olan Kaytar, aynı zamanda 2019'da örgütün kadın hareketinin sorumlu düzeydeki mensuplarından oluşan KJK Koordinasyonu'nun üyesi ve PKK/KCK Eğitim Komitesi Sorumlusu olarak faaliyet yürüttü. PKK/KCK içerisinde saygınlığı bulunan şahıslardan olan Kaytar, Kandil'de düzenlenen operasyonla etkisiz hale getirilecekti.

2019'da PKK'nın lider kadrosuna yönelik operasyonların artışı örgüte güç kaybettirmenin ötesinde örgüt içerisinde ajan paranoyasının da yükselmesine neden olacaktı. Hatta Cemil Bayık, MİT'in Irak'ın her yerinde ajan ağı kurduğunu ve PKK/KCK üyelerinin ve Sincar Genel Sorumlusu Zeki Şengali'nin bu ajan ağı vasıtasıyla öldürüldüğünü söyleyecekti. Bu sırada TSK da operasyonlarını kararlılıkla sürdürmeye devam edecekti. Ağustos ayına gelindiğinde Bradost'taki Pençe-2 Operasyonu, yerini Sinat-Haftanin bölgesinde yürütülecek Pençe-3 Operasyonu'na bırakıyordu.

FİLLER TEPİŞİYOR

MİT ve TSK'nın Irak'a yönelik operasyonları Suriye ile ilgili sahadaki ve masadaki mücadele ile eşzamanlı biçimde yürütülüyordu. Ancak Suriye'deki süreç sıkıntılıydı. Eylül 2018'de Soçi'de RF ile imzalanan mutabakata uyulmuyor, RF destekli rejim güçleri, HTŞ ve onunla ilişkili grupları bahane ederek Suriye muhalefetinin elindeki kazanımlardan olan İdlib'i vurmaktan geri durmuyordu. MİT, İdlib'in kaybedilmesinin Suriye muhalefetinin askeri olarak yenilmesinden öte Suriye sahasında tamamen bitirilmesi anlamına geldiğinin farkındaydı. Bu durum, özne olduğu Suriye'de, Türkiye'nin pozisyonunu yaralayabilir ve dahası Türkiye'ye yönelik ciddi bir göç dalgasına sebep olabilirdi. İdlib'in 2019 yılındaki Astana sürecinde sürekli gündemde olması bu yüzdendi. Astana görüşmelerinin Ağustos ayındaki 13. turunda İGAB yine gündeme gelmiş, taraflar 17 Eylül 2018 tarihli Soçi Mutabakatı'na bağlılıklarını yinelemiş ve konunun siyasi çözümü için çaba sarf edilmesi gerektiğine dair kararlılıklarını teyit etmişlerdi. Astana görüşmelerinin bu turunda aynı zamanda Suriye meselesinin çözümü için Anayasa Komisyonu kurulması konusunda da ilerleme kaydedilmişti.

RF ve İran ile Suriye konulu görüşmeler devam ederken Türkiye, Suriye'de ABD'nin yol açtığı sorunlarla da uğraşmak zorundaydı. 2018'in sonundan beri Fırat'ın doğusuna operasyon yapmak isteyen Ankara, ABD'nin Trump'ın sözleri hilafına bölgeden çıkmaması neticesinde Washington ile bir mutabakata vardı. 7 Ağustos'ta varılan mutabakat sonucunda Türkiye'de Müşterek Harekat Merkezi kurulmasına ve Fırat'ın doğusunda bir güvenli bölge oluşturulmasına karar verildi. Elbette bu karar PKK'nın Suriye uzantısı YPG'nin bölgeden tamamen çıkarılmasını gerektiriyordu. Aksi halde bir barış koridorundan bahsetmek mümkün olamazdı.

ABD'nin PKK/YPG konusunda aslında Türkiye'yi daha önceden de olduğu gibi oyaladığı birkaç ay içinde anlaşılacaktı ancak Türkiye diplomatik çabaların sonuna kadar devam ettirilmesi gerektiğine inanıyordu. Kısa süre sonra, Türkiye, İran ve RF arasındaki Astana süreci kapsamında 16 Eylül'de Ankara'da bir zirve düzenlendi. Zirvenin en önemli sonucu Anayasa Komisyonu listesi üzerinde uzlaşı sağlanması oldu. Uzlaşıya göre 150 kişilik bir Anayasa Komisyonu oluşturulacak; komisyonun 50 üyesi rejimden, 50 üyesi muhalefetten ve 50 üyesi de Birleşmiş Milletler'in seçtiği bağımsız bireylerden oluşacaktı. Anayasa süreci Astana görüşmelerinin başından beri en önemli gündem maddelerinden biriydi zira Suriye'deki geçiş sürecinin, seçimlerin özgürce yapılabildiği yeni ve sağlıklı bir anayasal zeminde gerçekleştirilmesi elzemdi. Dolayısıyla merkezinde MİT'in yer aldığı Astana sürecinde Anayasa Komisyonu listesi üzerinde uzlaşı sağlanması büyük bir başarıydı. Ekim ayında ilk Anayasa Komisyonu Cenevre'de toplanacaktı. Ancak Ekim ayı çok daha önemli gelişmelere gebeydi.

BARIŞ PINARI HAREKATI

Türkiye, Fırat'ın doğusuna müdahale edeceğini 2019 sonbaharına kadar açık bir biçimde ortaya koymuştu. Ancak bu harekatı gerçekleştirmek diplomatik yönden kolay değildi zira bölge doğrudan ABD etki alanının içindeydi. 2018 sonunda Suriye'den çıkacağını duyuran ABD henüz bölgeden ayrılmamıştı. Dahası Ağustos ayında ABD ile yapılan mutabakat hükümlerinin aksine PKK/YPG unsurları Fırat'ın doğusundan çekilmemişti. Türkiye kararlılığını göstererek zorlayıcı bir diplomasi faaliyeti yürüttü ve TSK 9 Ekim'de Barış Pınarı Harekatı'nı (BPH) başlattı.

BPH için, Suriye'de düzenlenen operasyonlar içinde en kolay olanıydı denilebilir. Hasan Basri Yalçın bunun altında hem TSK'nın teknolojiyi çok daha yoğun ve verimli kullanmasının hem de arazi şartlarının operasyonu kolaylaştırmasının yattığını söylüyor. Ayrıca TSK'nın yaratıcı bir

planlamayla harekata giriştiğini belirtiyor: TSK, önemli yerleşim bölgelerini kuşatmış, Tel Abyad ve Resulayn ortasından yarma harekatı yapmış ve kanca şeklinde doğu ve batıya ilerleyerek PYD savunmasını arkadan çökertmişti. Böylece operasyon kısa süre içinde neticeye ulaştı.

Her operasyonda olduğu gibi MİT, BPH'de de TSK'ya sinyal istihbarat hizmeti verdi. Onlarca sorti uçuşla, yüzlerce saatlik görevle elde edilen düşmana ait görüşme, konum bilgisi ve elektronik istihbarata yönelik bilgileri TSK'ya aktardı. Ayrıca harekat sırasında MİT'in bölgedeki istihbarat ağları da etkin olarak kullanıldı. Dahası diğer harekatlarda olduğu gibi dost unsurların sevk ve idaresiyle BPH'ye kritik bir katkı sağlandı. Önceki harekatlara göre disiplini ve taktik becerisi giderek gelişen Suriye Milli Ordusu (SMO) unsurları, sıcak çatışmalarda ve yerleşim yerlerine girişlerde TSK'ya manevra kabiliyeti sağladılar.

1.300 kadar teröristin etkisiz hale getirildiği ve 4 bin kilometrekarelik bir alanın terörden arındırılmasıyla PKK/YPG'ye büyük bir hezimetin yaşatıldığı 8 günlük operasyon sonucunda, ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence ve beraberindeki heyet anlaşma yolunu seçerek Türkiye'ye geldiler. Varılan anlaşma neticesinde PKK/PYD/SDG'nin Suriye-Türkiye sınırındaki 32 kilometre derinliğe sahip güvenli bölgeden 120 saat içinde çekilmesi kararlaştırıldı. Kararın uygulanmasının ardından da Türkiye'ye yönelik ABD yaptırımlarının kaldırılması kabul edildi. Daha sonra da ABD, Münbiç, Ayn el-Arab ve Kamışlı bölgelerinden çekildi ve bu bölgeler RF üzerinden Suriye rejimine ve İran'a devredilmiş oldu.

ABD ile anlaşmadan beş gün sonraysa RF ile Soçi Mutabakatı imzalandı. 22 Ekim 2019'da yapılan anlaşmada YPG unsurları ve silahlarının Türkiye-Suriye sınırının 32 km dışına çıkarılması, 10 km derinlikte Türk-Rus ortak devriyelerine başlanması ve Münbiç ile Tel Rifat'tan YPG unsurlarının çıkarılması kararlaştırıldı. Fakat hem ABD'nin hem de RF'nin yapılan anlaşmalara karşın sözlerini kolay kolay tutmayacakları herkesçe biliniyordu.

"LİBYA'DA NE İŞİMİZ VAR?"

2019'da MİT'in Irak ve Suriye'de yürüttüğü faaliyetlerine Doğu Akdeniz'e yönelik angajmanları eşlik edecekti. Türk güvenlik ve dış politikasının köşe taşlarından olan Doğu Akdeniz meselesinin önemli bir boyutu Kıbrıs adası ve çevresindeki havzayı ilgilendiriyor, ki burası sadece bölgesel değil küresel güçler için de giderek artan bir öneme sahiptir.

Daha önce de belirtildiği üzere Yunanistan; GKRY, Mısır ve İsrail gibi bölge devletlerini Türkiye karşıtı bir kampta toplamaya çalışıyordu. Ancak

sorun bununla sınırlı değildi: Levant ve Nil havzalarındaki doğalgaz ve petrol rezervlerinden pay alma azmindeki ABD, Fransa ve İtalya gibi ülkeler de Doğu Akdeniz meselesine müdahil olarak GKRY'yi Kıbrıs adasının tamamında egemen otorite olarak görüyorlardı. Bu sebeple Türkiye hem güvenlik hem de enerji boyutunda tehditlerle karşı karşıyaydı. Bölgeye gönderilen *Fatih* sondaj gemisinin mürettebatı için GKRY'nin yakalama emri çıkarması, yaz aylarının sonunda ABD, İsrail, GKRY ve Yunanistan'ın Atina'da enerji işbirliği ve güvenliği üzerine toplanmaları, birkaç hafta sonra da eski CIA Başkanı Pompeo'nun Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de attığı adımları kabul edilemez bulduğunu zikretmesi Türkiye'nin ne türden meydan okumalarla karşı karşıya kaldığını açıkça göstermektedir.

Türkiye de bu süreçte münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlığından kaynaklanan haklarını ihlal eden aktörlere karşı sessiz kalmayacağının ve aksiyon alacağının açık sinyallerini vermişti. Eylül ayında Mısır, GKRY ve Yunanistan ortak bir dille Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki sondaj çalışmalarını kanunsuz olarak niteleldiler. Ekim ayındaysa kimsenin beklemediği bir gelişme oldu: Libya, Doğu Akdeniz'deki haklarının gasp edildiği gerekçesiyle Yunanistan'a nota verdi. Bu notayla birlikte aslında tarihi önemi haiz sayılabilecek, 27 Kasım'da Libya ile Türkiye arasında imzalanacak, "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası"nın önü açılmış oldu.

Peki MİT, Doğu Akdeniz'deki bu sürecin neresindeydi? Aslında MİT, Arap Baharı'nın başından beri Libya'yı yakından takip ediyordu. 2012'de Libya'da Genel Ulusal Kongre (GUK) altında kurulan yeni düzenin 2014'te nasıl sabote edildiğini biliyordu. Halife Hafter güçleri Mayıs 2014'te GUK'a karşı darbe girişiminde bulunmuş ve Trablus'a yönelik harekata girişmişlerdi. Hafter'in saldırılarına, GUK'un emrindeki askeri birlikler sayılan Libya Şafağı Güçleri karşılık vermiş ve GUK yaz sonuna kadar Trablus'un tamamında kontrolü sağlamıştı. Temmuz ayında sonuçları açıklanan seçimlerde Temsilciler Meclisi (TM) göreve geldi. Ancak TM, GUK'tan Trablus'ta görevi devralıp Bingazi'de göreve başlayacağına Tobruk'ta toplanmıştı. Böylece Libya farklı güçler tarafından desteklenen iki siyasi ve askeri kampa bölünmüştü: bir tarafta GUK ve Libya Şafağı Güçleri, diğer taraftaysa TM ve Hafter milisleri.

MİT, bu siyasi süreci yakından takip etmiş ve Dışişleri Bakanlığı ile koordineli bir şekilde, bu siyasi kaosun çözülmesi için başat siyasi aktörlerle yürüttüğü temaslarla uzlaşı süreçlerine katkı sağlamıştır. Taraflar arasında başlayan müzakereler Şubat 2015'te Fas'ın Suheytat kentine taşınmış ve Aralık 2015'te GUK ile TM arasında Libya Siyasi Anlaşması (LSA)

imzalanmıştır. Bu anlaşmanın Libya'daki siyasi ikiliği ortadan kaldıracağı düşünülüyordu: seçimleri düzenlemesi için Başkanlık Konseyi (BK), yürütme otoritesi için Milli Birlik Hükümeti (MBH) ve danışma organı olarak Yüksek Devlet konseyi (YDK) kuruluyordu.

MBH Başbakanı Fayez Sarraj Mart 2016'da görevi devraldı. Ancak TM ve Hafter Güçleri (HG) lideri Halife Hafter'in MBH'yi tanımaması seçim hedefini sekteye uğrattı. Bu süreçte MİT, MBH'nin egemenliğini daraltma ve gerilimi artırmaya yönelik girişimlerle belirginleşen çatışma zeminine karşı Libyalı aktörler ve kurumlarla temas ve uzlaşı çabalarını sürdürdü.

Yine de BM başta olmak üzere uluslararası aktörlerin meşru hükümete yönelik saldırılara senelerce sessiz kalması ve dahası Halife Hafter'in ABD, Fransa ve BAE gibi aktörler tarafından meşru Libya temsilcisi muamelesi görmesi HG'yi cesaretlendirecek, 2019 Nisan ayında kapsamlı bir taarruzla batıya yönelecekti. Bunun üstüne MBH, Türkiye'den yardım talebinde bulunacak ve 27 Kasım 2019'da Türkiye ile Libya arasında Güvenlik ve Askeri İşbirliği Mutabakat Muhtırası imzalanarak Trablus'un savunmasına yönelik işbirliği yasal zemine kavuşacaktı. Bu anlaşmanın Türkiye ile Libya arasında imzalanan ve bölgedeki maksimalist yaklaşımların önüne set çeken, 27 Kasım 2019 tarihli Deniz Yetki Alanlarının Belirlenmesine Yönelik Mutabakat Muhtırası[3] ile eşzamanlı olarak İstanbul'da imzalandığını hatırlatalım.

Türkiye-Libya yakınlaşmasının, Libya savunması yanında ABD ve dolaylı yoldan İsrail tarafından desteklenen Mısır, BAE ve Suudi Arabistan gibi aktörlerin bölgesel projelerini boşa çıkarmaya da hizmet edebilirdi. Ayrıca hatırlamakta yarar var ki Libya'da RF da Hafter yanlısı bir politika izliyor, özel bir askeri şirket olan Wagner üzerinden bölgede etki kurmak istiyordu. Türkiye, Libya'daki faaliyetleriyle revizyonist ve müdahaleci planlamalara karşı durarak ve meşru hükümeti destekleyerek istikrarı hedefliyor ve bu istikrarın bölgede olumlu etkileri olacağını düşünüyordu.

Bu gelişmeler, Türkiye'nin Doğu Akdeniz ve Libya'daki varlığıyla doğru orantılıydı. TSK, Ocak ayı içerisinde Libya'da görülecek, MİT de Irak ve özellikle de Suriye'de edindiği özel harp ve istihbarat diplomasisi tecrübesini burada kullanarak Türkiye'nin dış ve güvenlik politikasına büyük bir katkı sağlayacaktı. 2020 yılı içerisinde bu katkılar net bir biçimde görülecekti.

3 27 Kasım 2019'da Türkiye ile Libya arasında imzalanan "Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası" bu planı bozmuş ve Türkiye'nin Akdeniz'deki kıta sahanlığını 370 km olarak tescil ettirmişti. Akdeniz gazının İsrail, GKRY ve Yunanistan üzerinden Avrupa'ya taşınmasına yönelik bir proje olan EastMed de böylece suya düşmüştü. Zira muhtırayla Yunanistan ile GKRY-Mısır arasına bir set çekilmişti. Böylece Türkiye Akdeniz'deki enerji denkleminin merkezine yerleşmiş oluyordu.

PENÇE OPERASYONU

Akdeniz'de gelişmeler devam ederken Kasım ayında İstanbul/Şişli'de bir cinayet işlendi. Cinayete kurban giden şahıs İranlı önemli bilim insanlarından Masoud Molavi Vardanjani idi. "Siber dünyanın altın çocuğu" deniliyordu onun için. "Etik Bilgisayar Korsanı" sertifikasına sahipti ve Georgia Teknik Üniversitesi'nde doktora yapıyordu. Kağıt lamba projesinden İHA çalışmalarına kadar geniş bir alanda faaliyet yürütüyordu. Bir ara İran Savunma Bakanlığı'na bağlı Siber Savunma Karargahı'nda ekip liderliği yapmış, aynı zamanda siber istihbarat ve siber güvenlik uzmanı olarak çalışmıştı.

Ancak Vardanjani bu sıralarda sosyal medya üzerinden anonim bir hesapla, ekseriyeti İran Kudüs Gücü ve İran yönetiminin yolsuzluklarından oluşan paylaşımlar yapmaya başladı. İlgili birimler Vardanjani'yi kendisine çekidüzen vermesi gerektiği hususunda hemen uyardılar. Gelgelelim, baskının dozu arttıkça ve Vardanjani hakkında yeni soruşturmalar açıldıkça bunalan bilim insanı çözümü Türkiye'ye kaçmakta buldu. Haziran 2018'de İstanbul'a yerleşen Vardanjani için yolun sonu ise daha İstanbul'a geldiği ilk günlerde göründü.

Vardanjani, İstanbul'a geldikten sonra, kendisi gibi İranlı olan Ali Esfanjani adlı bir şahısla arkadaşlık kurdu. Fakat Vardanjani, Esfanjani'nin kendisi hakkında topladığı bilgileri İranlı iş adamları üzerinden İran istihbaratına aktardığını bilmiyordu. Oldukça temkinli biri olan ve evinden neredeyse hiç çıkmayan Vardanjani'nin daha büyük talihsizliğiyse tanıdığı tek isim olan Esfanjani'nin aynı zamanda kendisini öldürecek olan suikast hücresinde yer almasıydı.

İran istihbaratı planını yapmıştı. Vardanjani'yi ortadan kaldırma görevi, Abdullalı Koçak ismindeki bir şahsa verilmişti. Tetikçi Koçak'ı önemli kılan bir husus daha vardı: Koçak, uluslararası üne sahip uyuşturucu baronu Naji Sharifi Zindashti'nin adamıydı ve suikastı gerçekleştireceği silahı da yine aynı barona bağlı başka bir şahıstan almıştı. Vardanjani, 14 Kasım 2019 Salı günü, İstanbul/Şişli'de Koçak'ın elinden ateşlenen 11 kurşun ile öldürülmüş ve Koçak yine İstanbul'da Zindashti'ye ait bir rezidansa saklanmıştı. Esfanjani ise İran İslam Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosluğu'ndaki bir görevli tarafından Türkiye'den kaçabilmesi için "Abbas Feramarzi" adına düzenlenen seyahat belgesiyle Ağrı'ya kadar gitmiş, oradan da İran uyruklu bir insan kaçakçısı vasıtasıyla illegal yollardan İran'a geçmişti.

Vardanjani suikastından sonra hızla harekete geçen MİT, İranlı casus şebekesine kısa sürede büyük bir darbe indirdi. Saldırıdan hemen sonra

görevliler, 90 farklı yerden elde edilen 320 saatlik kamera görüntülerini didik didik ettiler. 30 farklı kişinin ifadesine başvurdular ve 49 farklı adreste arama yaptılar. Nihayetinde 7'si İranlı 13 şüpheli gözaltına alındı. İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanan sanıklardan, 3'ü İranlı olmak üzere toplam 8 kişi tutuklanarak cezaevine gönderildi.

DEKAPİTASYON III

Kandil-Hakurk Hattında Lojistik Yönetimi

MİT, 2019 sonbaharında Irak, Suriye, Libya ve Doğu Akdeniz merkezli gelişmelerle aynı sıralarda sınır ötesindeki terörle mücadele faaliyetlerini de kararlılıkla sürdürüyordu. TSK'nın Pençe operasyonlarıyla eşzamanlı yürüyordu MİT'in Irak'taki özel faaliyetleri. Eylül ayında kritik hedefler listesindeki bir isme daha operasyon düzenlenecekti. Bu isim, "Kawa Garzan" kod Nedim Karakulak'tı.

Karakulak, 1992'de PKK'ya katılmış, Abdullah Öcalan'ın Suriye ve Lübnan'da faaliyet gösterdiği sıralarda örgütün çekirdek kadrosu içinde yer almıştı. İlerleyen yıllarda Irak'a geçen Karakulak, PKK/KCK Eş Başkanı "Cuma" kod Cemil Bayık'a doğrudan bağlı bulunan, terör örgütünün 2005'te kurulmuş istihbarat yapılanması NLP'ye dahil oldu. Haftanin alanında da sorumlu düzeyde faaliyet yürüten Karakulak, son olarak kendisine operasyon düzenlenen Hakurk'ta örgütün Genel Gümrük Sorumlusu idi.

MİT'in tespitlerine göre Karakulak, Irak'ın kuzeyindeki Hakurk bölgesinde Türkiye ve İran'a yönelik kaçakçılık faaliyetlerinden örgüte gelir temin ediyor ve örgüt kadrolarına silah ve mühimmat başta olmak üzere malzeme aktarımları yapıyordu. Eylül ayının başında etkisiz hale getirildiğinde yanında 5 terörist daha vardı. Bu operasyonla birlikte örgütün Kandil-Hakurk hattı ile Kandil-Türkiye arasındaki kadro aktarımı sekteye uğratılmış oldu. Lojistik destek yönetimini kaybeden örgüt yurtiçi ve dışındaki eylemlerinde başta insan kaynağı olmak üzere silah ve mühimmat temininde ikmal sorunları yaşadı.

Kandil'de PAJK Yöneticisine Operasyon

"Delal Nurhak" kod Esme Arat, Eylül ayında etkisiz hale getirilen bir diğer isimdi. Arat, Suriye ve Lübnan'da bizzat Abdullah Öcalan tarafından siyasi ve askeri eğitim verilerek örgütteki kadın hareketinin hayata geçirilmesi için oluşturulan çekirdek yapılanmada aktif rol almıştı. Son dönemde

PKK kadın yapılanmasının en üst organı olan PAJK'ın kritik yöneticilerinden olan Arat'a yönelik operasyon Kandil'de gerçekleştirildi. İlk anda operasyondan yaralı kurtularak yol altındaki menfeze saklanan Arat ve beraberindeki şoförü operasyonun devamına etkisiz hale getirildi.

PKK/KCK Yürütme Konseyi

Ekim ayı çok daha önemli bir operasyona sahne olacaktı. MİT, sahadaki birbirinden bağımsız yerel ajan şebekelerini kullanarak PKK'nın Süleymaniye'deki hücre evlerini tespit etmiş ve teknik imkanlardan da istifade edip bölgedeki hareketlilikleri takip ederek "Cemil Amed" kod Ezer İrmak'ı hedef listesine eklemişti. Ezer İrmak PKK'nın en önemli isimlerindendi. 1990 yılından Abdullah Öcalan'ın 1999 yılındaki yakalanışına kadar teröristbaşının bütün dış ilişkilerini yöneten çekirdek kadroda yer almıştı. Yabancı ülkelerin güvenlik ve istihbarat servisleriyle örgüt arasındaki ilişkileri yürüterek, Öcalan'ın "güvenlik" amacıyla yaptığı yer değişikliklerini organize ediyordu. Öcalan'ın Suriye'den çıkış yapmak zorunda kalması üzerine İrmak, örgütün Suriye'deki çıkarlarını korumak ve geliştirmek amacıyla Suriye/Şam temsilcisi yapılmıştı. Örgütün Suriye kolunun temellerini atan ve gölge lider olarak kabul edilen İrmak, ilerleyen senelerde örgütün Suriye'deki siyasi faaliyetlerini kontrol eden Demokratik Toplum Hareketi (TEV-DEM) liderliğine getirilecekti. 2016'da yerini Sabri Ok'a bırakacak ve bir sene sonra Süleymaniye'de görev alacaktı. Aynı zamanda PKK/KCK'nın yönetiminden sorumlu liderlerden oluşan Yürütme Konseyi üyesiydi İrmak. Sahadaki farklı ekiplerle uzun süredir takip faaliyeti yürüten MİT, Ezer İrmak'ın yüklü bir miktar parayı aktarmak üzere başka bir örgüt yöneticisiyle buluşacağı bilgisini aldı ve 15 Ekim 2019'da TSK ile koordine şekilde Süleymaniye'de başarılı bir operasyona imza attı.

Terör örgütündeki liderlik hiyerarşisinin üst sıralarında yer alan İrmak'a yönelik operasyonda etkisiz hale getirilen bir diğer önemli isim de "Demhat" kod Seyithan Ayaz'dı. PKK/KCK adına yurtiçi ve yurtdışında pek çok silahlı eyleme katılan Ayaz, 2007 yılında Cemil Bayık'ın koruma taburu sorumlusu olmuştu. Ardından örgütün İran kolu PJAK'ın Mali/Lojistik Sorumlusu olarak görevlendirilmişti. 2013'ün sonlarına gelindiğinde, PKK/KCK'nın Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) ile ilişkilerinden sorumlu tek isim olmanın ötesinde örgüt adına Mısır, Ürdün, İran ve RF'de görüşmeler gerçekleştireceği bir konuma yükselmişti. PKK/KCK Dış İlişkiler Sorumlusu olarak faaliyet yürüten Ayaz, 2019'da ise PKK/KCK Yürütme Konseyi üyesi olmuştu.

Ayaz'ın doğrudan Cemil Bayık tarafından desteklenmesi ve Irak'ın kuzeyindeki yerel otoritelerle geniş bağlantı tesis ederek Türkiye'ye yönelik olumsuz etki yaratması operasyonun düzenlenme sebeplerindendi. Dahası Ayaz, Kandil'den İran ve Suriye'ye geçişleri de organize ediyordu. Ezer İrmak ile beraber etkisiz hale getirilmesi hem Irak'ta hem de İrmak'ın etkili olduğu Suriye'de ciddi yankı uyandırdı. Bu operasyon sayesinde terör örgütünün liderlik omurgasını oluşturan PKK/KCK Yürütme Konseyi ciddi bir darbe daha yemiş oluyordu.

İrmak ve Ayaz'a yönelik operasyonun bir özelliği de Türkiye'nin PKK/KCK ile mücadele tarihinde yaklaşık 70 km ile sınırdan en uzak noktada yapılan operasyon olmasıydı. Bu suretle Süleymaniye'de uzun süredir güvenlik kaygısı yaşamayan terör örgütü unsurlarının hareket kabiliyeti sekteye uğruyor ve burada örgüt unsurlarını himaye eden siyasi unsurlara da Türkiye net bir mesaj vermiş oluyordu.

PYD/YPG İstihbarat Yapılanması

Ekim ayında PKK/KCK Yürütme Konseyi üyeleri yanında örgütün Suriye uzantısı PYD/YPG'nin Askeri Güvenlik Teşkilatı REL'e yönelik operasyonlar da düzenlendi. Bu kapsamda, REL'in Hakurk Sorumlusu "Kör Cudi" kod Ekrem Abdullah Ahmet ve yine REL mensubu "Yusuf Aslan" kod Aslan Kalkan, MİT tarafından Hakurk'ta gerçekleştirilen nokta operasyonlarla etkisiz hale getirildiler. Türkiye'nin askeri üs bölgelerine gerçekleştirilen saldırıların sorumlularını tespit etmeye yönelik yürütülen çalışmalar neticesinde, ikilinin bölgede öne çıkan tüm eylemlerin planlama, keşif ve koordinasyonunda etkin rol oynadıkları anlaşılmıştı.

Gare ve Metina'da Operasyonlar

Ekim ayının son hedefinin adresi Irak/Gare olacaktı. MİT'in kritik isimler listesine giren şahıs "Tekoşin Batman" kod Söylemez Yaşar idi. Yaşar, örgüte 1990'lı yıllarda katılmış ve Batman'da güvenlik güçlerine yönelik kanlı eylemlerde aktif rol oynamıştı. 1999'dan beri gerçekleştirdiği terör eylemlerinden dolayı aranıyordu. Bu sırada Türkiye ve Irak'ta yönetici düzeyde faaliyet gösteren Yaşar, 2014-2016 yılları arasında sözde Hakurk Eyaleti yönetiminde bulunmuş ve 2019'da sözde Irak/Gare Eyaleti YJA-STAR yönetiminde yer almıştı. Yaşar'ın etkisiz hale getirilmesi Gare'deki örgüt yönetiminin ciddi kan kaybetmesine neden olmanın ötesinde örgütteki kadın yapılanmasında da büyük bir korku ve panik hali yaratmıştı.

Kasım ayındaysa Metina'da bulunan "Tekoşer Gever" kod Müslih İke hedef olarak belirlenmişti. İke, 1993'te örgüte katılmış ve Şemdinli ile Çukurca'da Türk güvenlik güçlerine yönelik kanlı eylemlerde faal rol oynamıştı. 2015'te örgütün sözde Hakurk Alan Sorumlusu olan İke, PKK Ocağı'nda aldığı eğitimin ardından 2019'da HPG'nin sözde Metina Alan Sorumlusu olmuştu. Dahası Murat Karayılan ve Ali Haydar Kaytan ikilisiyle doğrudan teması vardı. TSK ile koordine düzenlenen operasyon neticesinde İke, yanındaki iki korumasıyla birlikte etkisiz hale getirildi.

Sincar'da Özel Faaliyetler

Kasım ayında MİT, yeni bir hedef bölge seçti: Sincar. Bu vakte kadar özel faaliyetler yoğun biçimde Kandil, Gare, Hakurk ve Metina gibi Irak'ın kuzeydoğusundaki bölgelerde yürütülüyordu. DEAŞ'ın Musul'a bağlı Sincar'ı 2014'te ele geçirmesinden sonra PKK, Sincar Dağı'nda konuşlanmaya başlamıştı. Hatta kimse tarafından tanınmamasına rağmen 2015 sonlarında bölgede özerklik de ilan etmişti. MİT, bu bölgenin ikinci Kandil olmasını istemediği için Kasım 2019'dan itibaren faaliyetlerini buraya yoğunlaştırmaya başlayacaktı. Hedefteki ilk iki isim PKK/KCK hukuk mekanizmasının kurucusu sayılan ve örgütün sözde mahkeme sistemini oluşturan KCK Adalet Divanı Üyesi "Şernas Sterk" kod Adnan Bilen ve PKK/KCK'nın sözde Sincar Mali Alan Sorumlusu "Cahid Cudi" kod Mehmet Salih Azğan idi.

İlk isim olan Adnan Bilen, 1992'de örgütün kırsal kadrosuna katılmış ve örgüt yöneticilerinin yetiştirildiği PKK Ocağı'nda eğitim almıştı. Cemil Bayık tarafından desteklenen ve güvenilir örgüt mensupları arasında gösterilen Bilen, Suriye'nin kuzeyinde örgütün istihbarat yapılanması içinde de faaliyet göstermiş, hatta MİT tarafından etkisizleştirilen PKK/KCK'nın en etkili isimlerinden İsmail Özden'in yerine bir süre Sincar Sorumlusu olmuştu.

Mehmet Salih Azğan ise örgüte 1991'de katılmış ve Türkiye, RF ve Irak'ta sorumlu seviyede örgütsel faaliyetler yürütmüştü. 2018 itibarıyla PKK/KCK'nın istihbarat aparatlarından NLP'de sorumlu düzeyde görevlendirilmiş ve 2019'da örgütün sözde Irak/Sincar'daki Mali Alan Sorumlusu olmuştu.

İki şahsın Sincar/Bara'da icra edilen operasyonla etkisiz hale getirilmesi neticesinde, örgütün Sincar yapılanması idari açıdan büyük hasar aldı. Böylece, Kandil'de konumlu örgüt yönetiminin ikinci yönetim üssü olarak planladığı Sincar'daki faaliyetleri sekteye uğramaya başladı.

MİT'in Sincar'daki faaliyetlerinde terör örgütünün sadece idari değil silahlı yapısı da hedefteydi. Bilen ve Azğan'a yönelik operasyondan yaklaşık

iki hafta sonra, örgütün Sincar'daki silahlı yapılanmasının en üst düzeydeki kadın yöneticisi, YJA-STAR sözde Sincar Eyalet Sorumlusu "Medya Agit" kod Beraat Afşin hedefe girecekti.

Afşin, terör örgütü kadrolarına 1997'de katılmış ve birçok bombalı ve silahlı eylemde yer almıştı. 2005 yılında Irak/Hakurk alanında terör örgütü adına sözde bölük komutanı olarak faaliyet göstermişti. 2010'da sözde Kandil Alanı Cephe Komutanlığına getirilmiş, 2014'te YJA-STAR sözde Mahmur-Kerkük Eyalet Sorumlusu ve 2014-2016 yılları arasında da sözde Gare Eyalet Yöneticisi olmuştu. 2019'a gelindiğindeyse PKK/KCK sözde Sincar Eyaleti YJA-STAR Sorumlusu ve YBŞ-YJŞ Askeri Kanat Sorumlusu olarak bölgedeki silahlı kanadın en üst düzeydeki kadın yöneticisi haline gelmişti.

Gözler Tekrar Kandil'de

Sincar'daki idari ve silahlı yapılanmaya karşı gerçekleştirilen bu darbe niteliğindeki operasyonlar ne kadar kritik olsalar da, Kasım ayında MİT'in terörle mücadele açısından en önemli kazanımı "Dozdar Hamo" kod Abdulrehman Hamo'yu etkisiz hale getirmesi olacaktı. Hamo'nun hedef haline gelmesine sebep olan birçok faaliyeti bulunuyordu. Bir kere örgüte bizzat Öcalan tarafından Suriye'de kazandırılmış ve terör örgütünün en kanlı eylemlerini gerçekleştirdiği 1992-2000 yılları arasında Hakkari'de pek çok silahlı eyleme katılmıştı. 2003'te Irak'ın kuzeyinde örgütün silahlı unsurlarını sevk ve idare eden HPG'nin Askeri Konsey Üyesi seçilmişti. Daha sonra Suriye'de PKK'nın uzantısı olan PYD'de yönetici olarak görevlendirilmiş ve bölgede terörün etkinliğini artırmasının verdiği avantajla 2013-2016 yılları arasında Suriye'de örgütün lojistik ve finans faaliyetlerinden sorumlu olmuştu. Bilahare PKK/KCK İletişim ve Basın Sorumlusu olan Hamo, bu sırada özellikle ülke ve devlet büyükleri aleyhine yapılan algı operasyonlarında aktif olarak yer alıyordu. Bu göreviyle birlikte PKK/KCK Yürütme Konseyi Üyeliği görevini de yürütüyordu. Hamo, Kasım ayının sonunda Kandil'de saklandığı sırada MİT tarafından gerçekleştirilen özel operasyonla etkisiz hale getirildi.

Örgütün gerilla yapısından gelen ve 90'lı yıllarda Hakkari kırsalındaki kanlı eylemlerde sorumlu düzeyde yer alması nedeniyle örgüt içinde çok önemli bir figür olan Abdulrehman Hamo'nun ölümü, terör örgütü mensuplarından uzun süre gizli tutuldu. Gelgelelim, örgütten ve örgüte müzahir basından kimsenin uzun süre Hamo ile görüşememesi nedeniyle ANF yaklaşık bir yıl sonra Hamo'nun öldürüldüğünü açıklamak zorunda kaldı.

MİT'in 2019'da yoğunlaştırdığı bu dekapistasyon operasyonları terör örgütü ve uzantısı yapıların yönetim kademelerindeki hareket kabiliyetini gerileteyordu. Nitelikli kadroların kaybının önemli bir etkisi de terör örgütüne katılımların azalmasını sağlamasıydı. Bunun yanı sıra dekapitasyon faaliyetlerinin yarattığı korku ve endişenin terör örgütünden kaçışları ve/veya terör örgütü mensuplarının güvenlik güçlerine teslim olmasını kolaylaştırdığı değerlendiriliyor.

PKK/KCK üzerindeki yıkıcı etkilerine rağmen örgüt yöneticilerinin dekapitasyon faaliyetlerinin nasıl icra edildiğini anlayamadıkları, ancak operasyonların MİT tarafından gerçekleştirildiğinden en ufak bir şüphe duymadıkları görülüyor. Nitekim, Murat Karayılan 23 Mayıs 2020'de Sterk TV'de, 2019'daki operasyonlarla ilgili şunları söylüyor:

> 2019'da gerçekleşen şehadetler bizim için ayrı bir öneme sahiptir ve dile getirilmelidir. Heval Helmet'in [Diyar Garip Muhammed] şehadeti, Heval Sinan [Ali Aktaş], Navdar [Mikail Özdemir] ve Serhat'ın [Emrullah Dursun] şehadetleri, Heval Cemil [Ezer İrmak] ve Heval Demhat'ın [Seyithan Ayaz] şehadetleri bizim için önemlidir. Çoğunluğu komplo sonucu gerçekleşmiştir. Yine 2019'daki askeri alandaki şehadetler; Heval Tekoşer [Müslih İke], Heval Tekoşin [Söylemez Yaşar], Heval Zerdeşt Şengali, [Nezar Bapir Murad], Heval Şernas [Adnan Bilen] ve Şengal'deki [Sincar alanı] diğer arkadaşların şehadetleri ile Medya Savunma Alanları'ndaki şehadetler böyledir. Düşmanın Başur [Irak alanı] toprakları üzerinde gerçekleştirdiği istihbarat faaliyetleri neticesinde bu şehadetler meydana gelmiştir.

Karayılan elbette tüm zayiattan bahsetmiyordu. Çünkü MİT, 2018-2019 arasında Irak alanında lider ve yönetici kadrodan 27 kişiyi etkisiz hale getirmişti. Üst düzey yöneticilere yönelik stratejik yıkım faaliyetleri sırasında 342 örgüt mensubu da operasyonların hedefi olmuştu.

DEAŞ

2019 yılı boyunca PKK dışında MİT'in başarıyla mücadele ettiği bir diğer terör örgütü de DEAŞ'tı. Yurtiçinde 2017'den beri göz açtırılmayan bu örgüte 2019'da vurulan en önemli darbelerden biri Dağ Projesi adını taşıyordu. DEAŞ'ın bu isim altında, Aralık 2018'den beri yürüttüğü terör çalışmaları kapsamında, Yalova, Bursa, Mersin, Antalya, Bolu, Ankara, İstanbul, Şanlıurfa, Van ve Denizli'de planlanan eylemlerde kullanılmak üzere kırsal/dağlık alanlara silah ve mühimmatla birlikte patlayıcı ve yaşam malzemesi yerleştirdiği, ilgili MİT birimleri tarafından tespit edildi ve projeyle bağlantılı 23 örgüt unsuru gözaltına alındı. Ayrıca, kırsal alanda faaliyet yürütme, bu amaçla

militan temin etme ve buluşma yerleri ayarlama gibi görevleri bulunan bir DEAŞ hücresi tespit edildi. Bu kapsamda Emniyet ile koordine yürütülen operasyon sonucunda 5 örgüt mensubu gözaltına alındı.

DEAŞ'a yönelik faaliyetlerin yurtdışı ayağındaysa, özellikle Suriye ve Irak'ta faaliyet gösterilen sahalarda DEAŞ unsurlarıyla mücadele edildi. Bu faaliyetlerin en önemlisi hiç şüphesiz FKH bölgesinde DEAŞ'ın eylem hücrelerine yönelik 4 ay süren operasyondu.

Operasyon Nisan 2019'da, Jandarma Danışma Timleri'nin el-Bab/Çobanbey yolundaki standart kontrolleri esnasında TSK konvoylarının güzergahında cep telefonu düzenekli patlayıcıda kullanılan telefonu ve GSM hattını ele geçirmesiyle başlamıştı.

Gerçekleştirilen teknik çalışma neticesinde söz konusu GSM hattının geçmişte sadece bir defa farklı bir numarayı aramak için kullanıldığı tespit edildi. Bu numara üzerine derinleştirilen araştırmada, numaranın Suriyeli bir şahsa ait olduğu belirlendi, fakat şahsın adres ve kimliği öğrenilemedi. Şahsın kimliğinin öğrenilebilmesi ve yerinin tespit edilebilmesi için sosyal mühendislik yöntemleri kapsamında, şahısla Suriyeli bir kadının irtibat kurması sağlandı ve kadın şahıstan bir fotoğraf temin etmeyi başardı. Fotoğrafta şahıs yeşil ışıklı bir manavda bir duvar dekoru önündeydi. İşte bu bilgiden yola çıkılarak FKH bölgesinde bulunan tüm manavlar araştırıldı ve fotoğrafta görülen mekan tespit edilerek gözetim altına alındı.

Gözetim neticesinde MİT elemanları, DEAŞ eylem hücresi mensubu Z. kod M.H.'yi yakalayarak sorguya aldılar. Sorgu neticesinde diğer hücre mensuplarına yönelik muhtelif bilgiler elde ettiler. Edinilen bilgilerden yola çıkan yetkililer, el-Bab bölgesindeki aktif eylem hücrelerinin tamamını, beraberlerindeki patlayıcı düzenek ve malzemelerle birlikte ele geçirdi. Yakalanan örgüt mensuplarının sorgularından hareketle de FKH bölgesinde kullanılan (el yapımı patlayıcılar) el-Bab ilçe merkezindeki bir hücre evinde üretildiği ve bu evin aynı zamanda patlayıcı madde deposu olduğu tespit edildi.

MİT adım adım ilerliyordu. Önce hücre evinin koordinatı tespit edildi, ardından da keşif çalışması yapıldı. Alana yönelik detaylı bilgi derlendikten sonra 3 Ağustos 2019 tarihinde operasyon düzenlendi. MİT elemanları hücre evinde U. kod M.E. adındaki örgüt mensubunu üzerindeki intihar yeleğini infilak ettiremeden derdest etti. DEAŞ'ın bölgedeki EYP üretim tesisi ve deposu olarak kullandığı bu hücre evinde muhtelif türde bir tona yakın patlayıcı ile intihar yelekleri, harekete duyarlı, sensörlü, araç altı, GSM-telsiz aktivasyonlu patlayıcı düzenekleri ve fünyeler gibi malzemeyi ele geçirdi. MİT, M.E. adlı intihar bombacısının haricinde, intihar eylemcileri, bombalı saldırı failleri ve diğer eylem hücrelerinde görevli 21 örgüt mensubunu da yakaladı.

FETÖ

Tabii ki FETÖ ile mücadele kapsamında da MİT birçok operasyon gerçekleştirdi 2019 yılında. Örgütün Meksika İmamı olduğu belirtilen Osman Karaca, Kamboçya'dan; Malezya Sorumlusu Arif Komiş ise Malezya'dan getirildi. FETÖ'nün Türkiye İmamı M.Y. ise İstanbul/Kartal'da "gaybubet evi" olarak adlandırılan bir hücre evinde yakalandı.

2019 yılında MİT, vaktiyle kendisine yönelik gerçekleştirilmiş bir operasyonu da deşifre etti. Hatırlanacak olursa, 15 Temmuz darbe girişiminin başarısız olmasının ardından FETÖ mensubu ve darbe girişiminin kilit ismi Adil Öksüz'ün MİT ajanı olduğu iddiası medyaya sızdırılmış ve bu iddia yoğun bir biçimde tartışılmıştı. Halbuki FETÖ'nün MİT imamlarından Salim Zeybek, MİT mahrem yapılanmasında görevliyken üstleri tarafından kendisine sızdırılan angaje formunda oynama yaparak Adil Öksüz'ü MİT elemanı olarak gösterdiğini itiraf etmiştir. Bu sahteciliğin MİT tarafından detaylı bir biçimde ortaya serilmesi, darbe teşebbüsüyle FETÖ arasındaki bağın ortadan kaldırılması yönündeki girişimlerden birini daha boşa çıkarmıştır.

2020

"AKDENİZ'DE SULAR ISINIYOR"

Klişe de olsa Doğu Akdeniz'in 2020'deki durumunu gayet iyi özetliyordu bu ifade. Daha önce de belirttiğim gibi, 2019 Kasım sonunda Türkiye ile Libya'daki UMH arasında "Doğu Akdeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması" ve "Güvenlik ve Askeri İşbirliği" mutabakat muhtıraları imzalanmıştı. Bu stratejik hamleye karşılık verileceği muhakkaktı: Yaklaşık bir ay sonra, 2 Ocak 2020'de Yunanistan, İsrail ve GKRY arasında, EastMed yapımını başlatacağı düşünülen prensip anlaşması imzalandı. Fakat Türkiye aynı gün, Doğu Akdeniz ve Libya konusundaki kararlılığını gösterecek bir adım attı ve Libya'nın istikrarını ve bütünlüğünü hedef alan tehditlere karşı meşru hükümete destek olmak için Libya tezkeresi TBMM'de kabul edildi.

Bu sırada Türkiye, Libya'da çözüme yönelik uluslararası girişimlerin ana zemini haline gelecek Berlin Konferansı'na katıldı. Ateşkes özelinde 5+5 Ortak Askeri Komite, siyasi alandaysa Siyasi Diyalog Forumu, bu sürecin en önemli uzantısı oldu. Aynı sıralarda, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile RF Devlet Başkanı Vladimir Putin, MBH ve HG arasında ateşkes çağrısı yapmış ve bu maksatla Moskova'da bir araya gelmişlerdir.

Ancak Halife Hafter'in toplantıyı terkederek uzlaşıyı reddetmesi ilerleyen süreci belirleyecek bir adım olmuştur.

TSK'nın kısa süre içerisinde Libya'da görülmesi bölgedeki herkesi endişelendirecekti. MİT de öncü ve sahayı hazırlayıcı kuvvet olarak sahadaki yerini almıştı. Suriye ve Irak'taki saha ve masa tecrübesini bu defa merkezden oldukça uzak bir bölgeye taşıyordu MİT.

KALE

Libya tezkeresinin çıktığı günlerde MİT tarihi bir açılışa ev sahipliği yapmak üzereydi. Yenimahalle'deki yaşlı yerleşkeden taşınma işlemleri 2019 yılının sonuna doğru tamamlanmıştı. "Kale" ismi verilen yeni yerleşkenin resmi açılışı, MİT'in 94. kuruluş yıldönümünde, 6 Ocak 2020'de yapılmıştı. Peki Kale Yerleşkesi neden inşa edilmişti?

Temel istihbarat alanlarındaki kabiliyetlerin geliştirilmesi ve ihtiyaçların giderilmesi için yeni fiziki yapılara ihtiyaç olduğu MİT içinde yıllardır dile getirilen bir hususstu. Farklı istihbarat ünitelerinin eşzamanlı ve etkin bir şekilde kullanılması, yeni şartlara uygun kompartımantasyon-koordinasyon dengesinin kurulması ve bir noktaya kadar gerekli yatay koordinasyonun etkin olarak sağlanması bakımından teşkilat ünitelerinin büyük bir çatı altında bir araya getirilmesi önemliydi. Ancak 2013 yılına kadar bu yönde sonuç alınabilecek bir adım atılamamıştı. Haliyle teşkilat, onlarca farklı yer ve binada dağınık bir şekilde faaliyet göstermek zorunda kalıyordu.

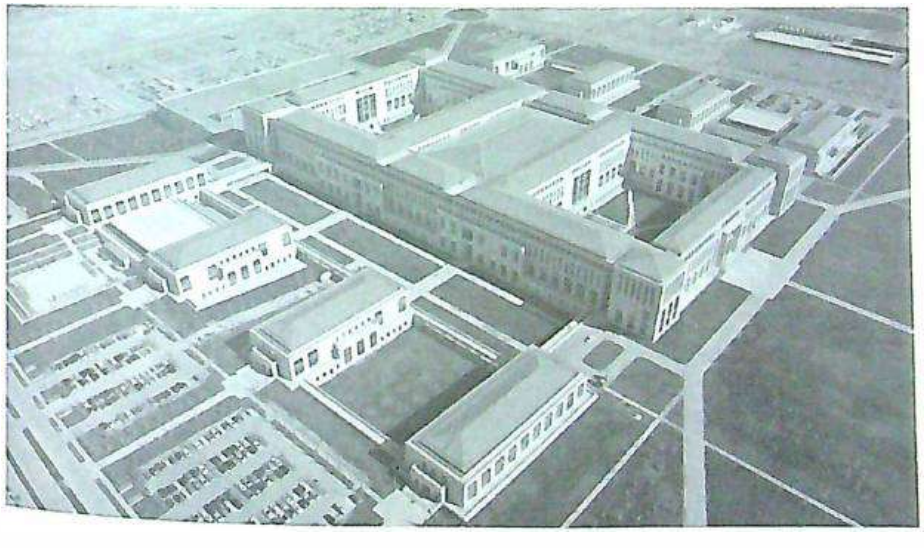

Görsel 28: KALE Yerleşkesi

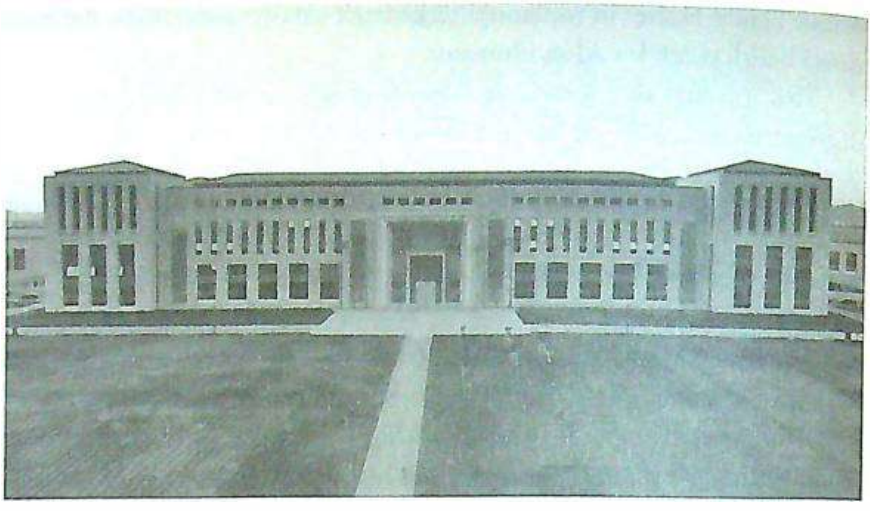

Görsel 29: KALE Yerleşkesi

Bu doğrultuda MİT yöneticileri hem teşkilatın ihtiyaçlarını ve vizyonunu hem de büyüme trendini dikkate alarak yabancı istihbarat servislerine ait yapıları incelediler ve 2013 yılında Kale Yerleşkesi'nin taslak projelerini hazırladılar. 2014 yılında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın projeye onay vermesinin ardından, Mart 2015'te yerleşkenin inşaatına başlandı. İnşaat yaklaşık 4 sene sürdü ve MİT nihayet işlevsel olduğu kadar ikonik bir esere kavuştu.

Kale'nin tasarımında geleneksel ve kültürel değerlere bağlılık dikkat çekiyor. Özellikle ana binaların, Osmanlı mimarisindeki kale yapılarının

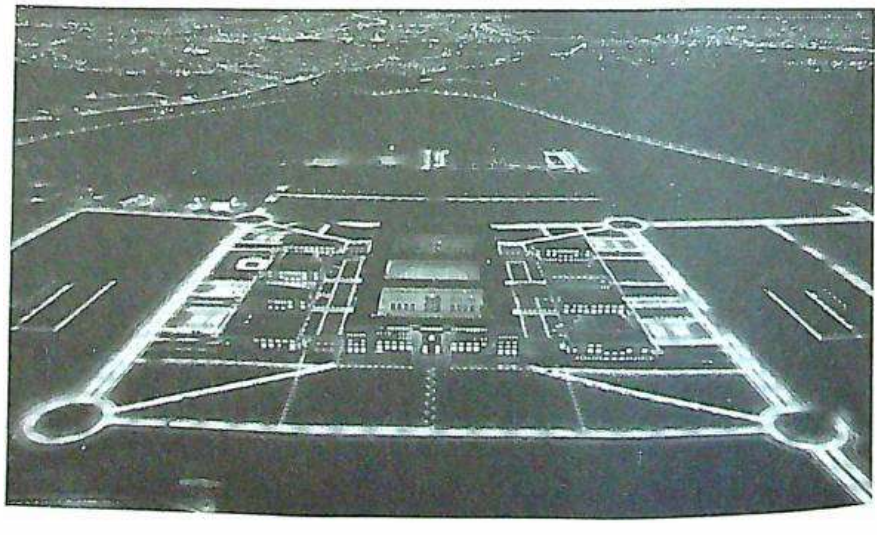

Görsel 30: KALE Yerleşkesi

Görsel 31: KALE açılışında MİT Başkanı Hakan Fidan
Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a KALE maketi takdim ederken

kurgusunda gözlemlenen içe dönük, korunaklı yer altı mekanları ve bağlayıcı tüneller ile avlu tiplojisinden yola çıkılarak inşa edildiği görülüyor.

Kale, 2010'dan itibaren kurulmaya başlanan çok boyutlu ve çok katmanlı yönetim sisteminin ihtiyaçlarını da fazlasıyla karşılıyor. Özellikle herkesin kendi uzmanlık alanındaki metodu kullandığı dikey yönetim yerine farklı birimlerdeki metotlardan istifade edebildiği yatay yönetime geçiş açısından Kale'nin çok fonksiyonel olduğu söylenebilir. Planlama, analiz-raporlama-değerlendirme-yönlendirme, sevk ve idare, füzyon ve iç-dış koordinasyon gibi karargah fonksiyonları bakımından da Kale'nin birçok avantaj sağladığı ortadadır.

BAHAR KALKANI HAREKATI

MİT, stratejik açılım çalışmalarını sürdürürken, kronikleşen Suriye konusu peşini bırakmıyordu. 2019'da başlayan ve bir türlü bitirilemeyen İdlib yönündeki RF ve İran destekli rejim taarruzları 2020'de giderek genişledi. Bu taarruzlar İdlib özelinde Eylül 2018'de imzalanan Soçi Mutabakatı'nın hilafınaydı. Şubat ayında rejim unsurları muhaliflerin yanı sıra doğrudan TSK'ya yönelik taarruzlara da başladılar ve sadece bu ay içinde 17 Türk askeri şehit edildi. Ancak esas kıyamet rejim unsurlarının RF'nin hava ve İran'ın kara desteğiyle Türkiye açısından stratejik önemi haiz Serakip bölgesine ilerlemesiyle başladı. Bu sırada yapılan hava saldırısında 34 Türk askeri şehit edildi. Türkiye'nin karşılığı ise gecikmedi: 27 Şubat'ta yapılan

bu saldırıdan dört gün sonra, 1 Mart 2020'de TSK, Bahar Kalkanı Harekatı'nı (BKH) başlattı.

BKH, TSK'nın Suriye'de daha önce gerçekleştirdiği harekatlardan farklı olarak konvansiyonel bir askeri harekattı. Suriye rejimine ait görece düzenli birliklere karşı TSK planlama ve teknoloji üstünlüğünü kullanarak kısa sürede ciddi sonuçlar elde etti. Daha önce olduğu gibi bu harekata da MİT koordinasyonunda dost unsurlar da katıldı. BKH'de 3 binin üzerinde rejim unsuru etkisiz hale getirildi; 2 savaş uçağı, 5 hava savunma sistemi, 8 helikopter, 77 zırhlı araç ve 135 tank imha edildi. Bu hızlı ve ezici başarı, Moskova ile 5 Mart'ta imzalanacak "İdlib Gerginliği Azaltma Bölgesi'ndeki Durumun İstikrara Kavuşturulmasına İlişkin Muhtıraya Ek Protokol"ün önünü açtı ve İdlib'de geçici de olsa ateşkes sağlandı.

COVID-19

Türkiye, sınır güvenliği ve bölgesel meselelerle ilgilenirken küresel çapta bir felaket Türkiye'ye ulaşacaktı: İlk kez Çin'in Vuhan kentindeki bir grup hasta üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda 1 Aralık 2019'da tanımlanan Covid-19, küresel yaygınlık kazanmasının ardından 11 Mart 2020'de Türkiye'de de görülecekti. Hastalığın pandemiye dönüşmesiyle beraber MİT'in ilgili birimleri de hızla çalışmalarına başlamıştı. Analistler, pandeminin tüm ülkeler için olduğu gibi Türkiye için de potansiyel siyasi, ekonomik ve toplumsal tehditler barındırdığı değerlendirmesini yapıyorlardı. Bu süreçte yapılan analitik ve teknik çalışmaların yanı sıra yürütülen siber operasyonlar neticesinde MİT, icracı kurumları düzenli olarak bilgilendirmiş ve dönem içinde yaşanan küresel gelişmeleri istihbari bir bakış açısıyla takip etmiştir. 2020-2022 arasında MİT, icracı kurumlarla 176 bilgi notu paylaşmış ve sürecin başından itibaren yabancı istihbarat servisleriyle pandemi sırasında ve sonrasında yaşanabilecek gelişmelere ilişkin görüş alışverişinde bulunmuştur.

QR KOD 18

DEKAPİTASYON IV

"Öcalan'ın Yeğeni": "Koçero" Kod Metin Arslan

Pandeminin yıkıcı ve öldürücü etkileri gün gibi ortadayken ve bunu en iyi bilen kurumlardan biri MİT iken, teşkilat personeli pandemi boyunca tam zamanlı çalışmaya devam etti. Irak sahasında PKK'ya karşı yürütülen operasyonlar giderek daha fazla dikkat çekiyordu.

Sene başındaki ilk kritik hedef "Koçero" kod Metin Arslan'dı. Arslan, PKK/KCK'nın Türkiye'ye yönelik gerçekleştirdiği silahlı ve bombalı eylemlerde en üst düzeydeki karar alıcılar arasında bulunuyordu. Örgüt içinde Öcalan'ın yeğeni olarak bilinen Arslan, örgütün silahlı kanadı HPG'nin bağlı olduğu Meşru Savunma Komitesi içinde faaliyet gösterdikten sonra 2007'de Kuzey Irak/Gare kampının genel sorumluluğu ve silahlı eğitim kampı olan Apollo Akademileri'nde yöneticilik görevlerine getirilmişti. 2021'den itibaren Türkiye'ye yönelik aktarım faaliyetleri ve eylem planlamaları çerçevesinde oluşturulan istihbarat yapılanması içinde, PYD/YPG Dış İstihbarat Sorumlusu olmuştu. Arslan, ikinci Kandil olarak dizayn edilmek istenen Sincar'da MİT ve TSK'nın düzenlediği müşterek operasyonda etkisiz hale getirildi.

Sincar'dan Devam

Arslan'dan sonra "Zerdeşt Şengali" kod Nezar Bapir Murad da MİT'in hedef listesine girecekti. Murad, 2014 yılından itibaren PKK/KCK'nın Sincar (Şengal) yapılanması olan YBŞ içinde faaliyet göstermiş ve 2015 itibarıyla YBŞ'nin Genel Sorumlusu olmuştu. 2020 yılına gelindiğinde Murad artık bölgedeki tüm silahlı faaliyetleri sevk ve idare eden kişiydi.

Murad ile aynı gün etkisizleştirilen bir diğer PKK unsuru da "Sabri Tori" kod Yahya Duman'dı. PKK'nın Türkiye'de yürüttüğü pek çok eylemin planlayıcısı olan Duman, 2016 kış aylarında Mardin/Dargeçit'teki Dibekli Karakolu'na yapılan saldırının keşif ve koordinasyonunu üstlenmişti. 2018 yılında PKK'nın silahlı kanadı HPG'nin yönetimine giren Duman, 2019'da örgütün sözde Mahmur-Kerkük Eyalet Sorumlusu olmuş ve son olarak HPG'nin sözde Sincar Eyalet Sorumlusu olarak örgüt adına bölgede faaliyet yürüten en üst seviyedeki kadrolar arasına katılmıştı.

Nezar Bapir Murad ve Yahya Duman ile birlikte hedef listesine alınan üçüncü isim ise YBŞ'nin Genel İstihbarat Sorumlusu "Hemid Şengali" kod Hemid Halil Kasım Hıso idi. PKK'ya 2014'te katılan Hıso, Sincar sahasında görevlendirilmişti. Yaptığı eylemlerle hızla yükselerek YBŞ Genel İstihbarat Sorumlusu olmuştu.

Sahadaki MİT unsurları, yaklaşık iki haftalık bir takip neticesinde bu üç isimden Nezar Bapir Murad'ın Musul'da Haşdi Şabi unsurları ile görüşeceğini öğrenmişti. Görüşmesini bitiren Murad, daha sonra örgüt kadroları ile buluştu. Süreci yakından takip eden MİT, 15 Ocak'ta gerçekleştirdiği operasyonda Murad, Duman ve Hıso'yu etkisiz hale getirerek örgütün Sincar'daki silahlı yapılanmasına ciddi bir darbe vurdu.

Osman Köse Dosyası Açık

Nisan ayında Irak'ın kuzeyinde Medya Savunma Alanları Genel Maliye Sorumlusu "Zinar" kod Fadıl Ekinci hedefteydi bu kez. 1999'da PKK'ya katılan Ekinci, 2012-2016 yılları arasında Hakkari'de yol kesme, haraç toplama, adam kaçırma ve mayın yerleştirme gibi birçok eylemin talimatını veren kişiydi. Ekinci ayrıca Türkiye'ye patlayıcı madde sokmaya ve Türkiye'ye karşı istimal edilmek üzere füze ve füze mühimmatı temin etmeye çalışıyordu. Ekinci ile ilgili en önemli bilgi ise MİT'in teknik verileri incelemesinin ardından ortaya çıkacaktı: Ekinci, Erbil'de şehit edilen diplomat Osman Köse'ye yönelik eylemin planlayıcılarından olan REL mensubu "Rubar/Botan" kod şahısla irtibatlıydı ve saldırının gerçekleştirildiği Temmuz 2019'da Erbil'deydi.

MİT, sahadaki bağlantıları vasıtasıyla Ekinci'nin PKK'lı "Amed Malazgirt" kod Fehmi Atalay'ın fırıncılık yapan kardeşiyle yakın ilişki içinde olduğunu ve kendisiyle sıkça görüştüğünü tespit etti. Ardından şahsı takibe alarak kısa süre içinde Ekinci'nin rutinlerini ortaya çıkardı ve Zap bölgesinde düzenlediği operasyonla Fadıl Ekinci'yi etkisiz hale getirdi.

Kadın Yapılanması

Mart ayına girildiğindeyse MİT, yine çok kritik bir hedef ittihaz etmişti. Bu defa "Hacer Guyi/Hacer Hilal" kod Nazife Bilen girmişti MİT'in hedef listesine. Bilen, Suriye ve Lübnan'da bizzat Öcalan'dan siyasi ve askeri eğitim almış, örgütteki kadın hareketinin hayata geçirilmesi için oluşturulan çekirdek kadroya katılmıştı. 2012'de KCK Dil ve Eğitim Komitesi Üyeleri içerisinde yer alan ve 2016'da Dil Komitesi Sorumlusu olan Bilen'in örgütteki etkisi giderek büyümüş, sonunda Bilen KCK Önderlik Komitesi'nin 6 aktif üyesinden biri ve PKK/KCK Yürütme Konseyi Üyesi olmuştur.

Mart ayında örgütün kadın yapılanmasına yönelik operasyonlarda listeye giren bir başka isim ise "Sözdar Cizre" kod Fatma Aciz'di. Aciz, 1993 yılında örgüte katılmış, Kandil ve Metina bölgelerinin yanı sıra Türkiye'de Şırnak kırsalında sorumlu seviyede faaliyet yürütmüştü. 2012'den itibaren Suriye/Kamışlı'da TEV-DEM hareketi içinde yer almıştı. 2016-2018 yılları arasında Irak/Sincar'da PKK'nın silahlı kadın kadrolarının sorumluları arasında bulunduktan sonra nihayet YJA-STAR'ın Kandil Saha Sorumlusu olmuştu.

Bilen ve Aciz gibi Kandil'e yönelik operasyonlarda etkisizleştirilen bir diğer isim de PKK kadın yapılanmasının en üst düzey karar organı olan KJK Yönetim Konseyi üyeleri arasında yer alan ve Kandil Saha Batı Cephesi'nde örgütlenme çalışmaları yürüten "Ayten Amed" kod Halide Tarı idi.

1990'lı yıllarda örgüte katılan Tarı, PKK/KCK bünyesindeki akademilerde ders veriyordu. 2013 itibarıyla Kürt Dili Eğitim Bilimleri Akademisi/KCK Dil ve Eğitim Komitesi Üyeliğine getirilmişti. 2016'da Kandil alanında örgütün hareketli silahlı birliklerinin denetimini ve koordinasyonunu üstlenmiş, 2017'de PKK/KCK'nın sözde Kandil Alan yönetiminde sorumlu düzeyde görev almıştı. 2018'deyse Kandil Saha Batı Cephesi Enze bölgesinde bulunan Tevgera Azadi'nin Irak'taki örgütleme çalışmalarını yürütmüştü.

MİT'in Kandil'e yönelik sahada yürüttüğü aktif çalışmalar neticesinde Bilen, Aciz ve Tarı'nın yerleri tespit edildi. Yapılan tespit ve teşhis çalışmalarının ardından düzenlenen operasyonda üç isim birden etkisiz hale getirildi.

PKK/KCK'nın silahlı kadın yapılanmasının önemli figürlerinden biri de "Berivan Sarya" kod Galya Bekir'di. 2002 yılında örgüte katılan Bekir, Irak ve Suriye'de sorumlu seviyede faaliyet yürütmüş ve son olarak PKK/KCK Mahmur Cephe Sorumlusu olmuştu. MİT tarafından uzun süredir takip edilen Bekir, Irak'ın kuzeyinde bulunan Miştenur Tepesi'nde Nisan ayında düzenlenen operasyonla etkisiz hale getirildi.

2019'dan beri örgütün kadın yapılanmasına yönelik gerçekleştirilen bu ve benzeri operasyonlar sayesinde PKK/KCK'nın kadın yapılanması içinde de emir-komuta zincirinin zayıfladığı ve tecrübeli kadro bulmakta ciddi sorunlar yaşandığı düşünülüyor.

Operasyon: İsmail Nazlıkul

Terör örgütü içerisinde büyük moral ve motivasyon kaybına sebep olan esas operasyon ise Mayıs ayında gerçekleşti. MİT'in hedefinde, terörden arananlar listesinin kırmızı kategorisinde yer alan "Kasım Engin" kod İsmail Nazlıkul vardı. Nazlıkul, PKK kadrolarına 1990 yılında Almanya'da üniversite eğitimi gördüğü esnada katılmıştı. Bizzat Öcalan'dan eğitim alan kadrolar arasındaydı. Örgütün terör eylemlerini artırdığı 1991-1994 yılları arasında, Türkiye sınırları içinde güvenlik güçlerine ve sivillere yönelik gerçekleştirilen eylemlerin planlayıcı ve uygulayıcılarından biriydi. Öcalan'ın talimatı ile Avrupa ve Irak'ın kuzeyinde görevlendirilerek örgüt içerisinde hızla yükselen Nazlıkul'un, örgütün istihbarat yapılanması NLP'nin temellerinin atılmasında ve yönetiminde de payı vardı. Örgüt içi pek çok infazın ve sivil vatandaşların ölümü ile sonuçlanan Irak'taki sözde "ihanet" cinayetlerinin de emrini veren Nazlıkul, 2012'de örgütün en üst düzey yönetim yapılanması olan PKK Merkez Komite Üyeliği görevine getirilmişti. Nazlıkul söz konusu görevlerinin yanı sıra ayrıca PKK/KCK Yürütme Konseyi üyesiydi ve İstihbarat Komitesi yapılanmasının da liderliğini yapıyordu.

Örgütün ideologlarından sayılan Nazlıkul, sicilindeki kanlı eylemler ve örgüt içi infazlardaki etkin rolü nedeniyle, örgüt kadroları arasında korku duyulan bir isimdi. Örgüt içinde rolü gibi, kendisine yönelik düzenlenen operasyon da oldukça özel olacaktı. Nazlıkul'u uzun süredir takip eden MİT, operasyonu gerçekleştirmek için bir yandan sahada görevlendirdiği kaynaklardan edindiği bilgileri analiz ediyor, diğer yandan da dünyadaki gelişmeleri ve haberleri yakından takip etmeye çalışan Nazlıkul ile ilgili siber dünyadan ipuçları topluyordu. Toplanan ipuçları bir araya getirilerek Nazlıkul'un günlük yaşamı hakkında tam kontrol sağlanmıştı. Bu sırada örgüt çevresindeki saha ajanları, Nazlıkul'un eğitim kamplarında gerçekleştirdiği ideolojik toplantıları anlık olarak MİT karargahına aktarıyordu. Ardından Nazlıkul'un Asos bölgesinde görevlendirildiği öğrenildi. Koruma ekibi ile birlikte Asos bölgesine intikal ettiği tespit edilen Nazlıkul, 26 Mayıs 2020'de düzenlenen operasyonla etkisiz hale getirildi.

SILVIA CONSTANZO ROMANO

MİT'in sene boyunca yürüteceği terörle mücadele operasyonlarına insani misyonlar eşlik edecekti. Bu konuda dünya çapında bir tecrübeye sahip olan MİT'e İtalya'dan ilk talep 2019'da gelmişti. 2016'da Suriye'de, sonraları HTŞ'den ayrılarak kurulacak Hurrasüddin grubu tarafından kaçırılan İtalyan iş insanı Sergio Zanotti 5 Nisan 2019'da, 2016'da kaybolan bir diğer iş insanı Alessandro Sandrini ise İdlib'de insan kaçakçılığı yapan bir şebekeye yönelik gerçekleştirilen operasyonla 22 Mayıs 2019'da kurtarılmıştı. Şimdi söz konusu olansa Silvia Constanzo Romano adlı bir başka İtalyan vatandaşıydı.

QR KOD 19

Romano, Kenya'da faaliyet yürüten Africa Milele Onlus isimli sivil toplum kuruluşu bünyesinde yardım gönüllüsü olarak çalışıyordu. 21 Aralık 2018 tarihinde eş-Şebab terör örgütü tarafından kaçırılan Romano, Somali'ye götürüldü. İtalyan makamlarının talebi üzerine Aralık 2019'da bölgede çalışma başlatan MİT, Romano'nun sağ olduğunu tespit etti. Somali ve İtalyan istihbarat yetkilileriyle koordine şekilde düzenlenen operasyonla 18 aydır esaret hayatı yaşayan Romano kurtarıldı. Romano'nun kurtarılmasından sonra üstüne giydirilen kurşun geçirmez yelekte bulunan askeri peçte Göktürk alfabesiyle "Türk" yazması operasyondaki imzaya dikkat çekiyordu. Romano, MİT tarafından İtalyan makamlarına 10 Mayıs 2020'de Mogadişu'da teslim edildi. Aynı gün Roma'daki Ciampino

havalimanına intikal eden Romano'yu karşılayanlar arasında İtalya Başbakanı ve Dışişleri Bakanı da bulunuyordu.

Romano operasyonu, uluslararası çapta ses getiren bir operasyon olmanın ötesinde MİT'in Afrika Boynuzu'ndaki etkinliğini göstermesi bakımından ayrıca önemlidir. Anlaşılan o ki Kızıldeniz'in jeopolitik açıdan Türkiye için arz ettiği önem, MİT'i bu bölgelerde de faaliyet yürütmeye yönlendirmiştir. Bu bölge hem Süveyş Kanalı ve Babü'l-Mendeb Boğazı ile Hint Okyanusu ve Akdeniz'i birbirine bağladığı için, hem de Afrika ve Asya kıtalarını birbirinden ayırdığı için dünyanın en önemli stratejik geçiş noktalarından biridir. Son dönemde keşfedilen çok sayıda yer altı zenginliği de, halihazırda dünya enerji piyasası ve nakliyeciliği için hayati öneme sahip olan bölgeyi, hem bölgesel hem de küresel güçler açısından daha cazip hale getiriyor. Kızıldeniz'deki geçişlerin, adaların ve kanalların hukuki statülerinin tartışmalı olması ve bölge güvenliğinin kırılganlığı ise bu havzanın jeopolitik hesaplaşmaların merkezine yerleşmesini kolaylaştırıyor.

Görsel 32: Silvia Constanzo Romano

Bu rekabetin içerisinde Türkiye de bulunuyor ve MİT bölgede giderek daha aktif rol alıyor.

BARIŞ FIRTINASI OPERASYONU

Afrika Boynuzu'ndaki faaliyetler Türkiye açısından nispeten sorunsuz ve olumlu ilerliyordu. Bu bölgeden kuzeye doğru çıkıldıkça güvenlik iklimi çok daha sertleşiyor ve Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı sorunlar giderek giriftleşiyordu. Özellikle Libya'daki bölünmüşlük Türkiye açısından endişe vericiydi. Bu yüzden de TSK ve MİT, 2019'dan bu yana meşru MBH güçlerini destekliyordu. 2020 yaz aylarına gelindiğinde, bu destek sayesinde, Hafter kaynaklı askeri tehdit Libya'nın batı bölgeleri özelinde ortadan kalkacaktı.

MİT ve TSK'nın bu dönemde yürüttüğü faaliyetlerin ana omurgasını MBH tarafından Mart 2020'de başlatılan Barış Fırtınası Operasyonu oluşturuyordu. Öncesindeyse MİT, Aralık 2019-Mart 2020 döneminde öncü rol üstlenerek, Trablus cephe hattının korunmasına, savunma ve ileri harekat planları oluşturulmasına katkı sağlamıştı. Mart ayında başlayan operasyon çerçevesindeyse, TSK Libya Görev Gücü ile müştereken faaliyet yürüttü.

Görsel 33: MİT Başkanı Hakan Fidan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı Barış Fırtınası Operasyonu'na ilişkin bilgilendirirken

MİT, bu operasyon çerçevesinde MBH'ye istihbarat desteği yanında dost unsurların sevk ve idaresiyle askeri destek de sağladı. Hafter güçlerine ait top/havan yeri bulma radarları, füze rampaları ve grad füzelerinin yerleri MİT'in istihbarat unsurları tarafından bulundu ve topçu ateşleriyle imha edildi. Sahadaki gayrinizami birliklerin sevk ve idaresiyle de Trablus kuşatmasının yarılmasında MİT kritik bir rol oynadı.

Mayıs ayında Libya'nın batısındaki en stratejik askeri nokta olan Vatiyye Hava Üssü'nün Hafter güçlerinden alınmasında da MİT kritik bir rol oynadı. Vatiyye Üssü, Hafter tarafından 2014'ten beri Batı Operasyonları Komuta Merkezi olarak kullanılıyordu. Ayrıca burası, meşru Libya ordusunun 13 Nisan'da Trablus'tan Tunus sınırına kadar uzanan alanda kontrolü ele geçirmesinin ardından bu bölgeden kaçan Hafter milislerinin sığındığı bir noktaydı.

Vatiyye Hava Üssü'nün alınması Trablus kuşatmasının yarılacağının açık bir işaretiydi. Nitekim 4 Haziran 2019'da MBH, Hafter güçlerinin Nisan ayından beri devam eden Trablus kuşatmasını kırdı. Böylece sahadaki askeri denge sağlanmış, Trablus'un güneyi, Nafusa Dağları'nın kuzeyi ve Misurata'da muharip kabiliyetler korunmaya ve geliştirilmeye başlanmıştır.

Temmuz ayına gelindiğindeyse, Mısır Meclisi, Mısır ordusuna Libya'ya müdahale yetkisi veren tezkereyi kabul etti. Bu kararla birlikte düşük bir ihtimal olsa da Türkiye ve Mısır'ın Libya'da karşı karşıya gelebileceği bir denklem oluşuyordu. Mısır Meclisi'nin Abdülfettah Sisi'ye, Libya'ya yönelik askeri müdahale yetkisi verdiği günlerde bir diğer gelişme de Hafter'e destek veren RF ile Türkiye arasında yaşandı: 22 Temmuz'da Türk-Rus heyetleri arasında 4 maddelik bir ortak bildiri imzalandı. Böylece Libya'da oluşan ateşkes ortamının devam ettirilmesi karara bağlanmış oluyordu. Bildiriyle birlikte Astana benzeri bir yapının Libya için de oluşturulması ihtimali doğsa dahi Libya'da böyle bir mekanizma kurulamadı. Yine de Ocak 2020'de Halife Hafter'in reddettiği ateşkes Barış Fırtınası Operasyonu sonucunda sağlanan dengeyle birlikte elde edilmişti: Fayez Sarraj ile TM Başkanı Agila Salih 21 Ağustos'ta karşılıklı ateşkes ilan etmişlerdir.

MASLAK

MİT'in, Türkiye'nin jeostratejik havzasındaki yoğun faaliyetleri, teşkilatın görev ve sorumluluğunun gün geçtikçe arttığını ayan beyan gösteriyordu. Bununla orantılı olarak fiziksel ihtiyaçlar da günbegün artıyordu. Bu çerçevede 2010 yılından beri bölge üniteleri yenileniyor ve/veya yeni bölge üniteleri ile binaları kuruma kazandırılıyordu. 2020 yılı başında açılışı

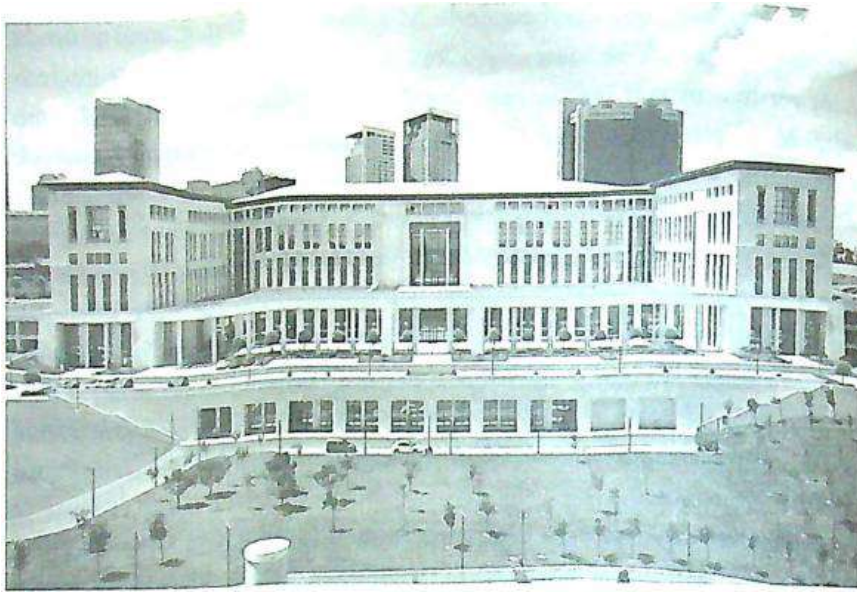

yapılan Kale Yerleşkesi ile zirveye ulaşan bu süreç, Temmuz ayında yapılacak bir başka kritik açılışla taçlanacaktı: Maslak Yerleşkesi.

Maslak Yerleşkesi, Ankara'daki Kale Yerleşkesi'ne benzer şekilde MİT'in Türkiye'deki ikinci ana karargahı olarak tasarlandı. Bunun sebebi, İstanbul'un yabancı nüfus, yabancı sermayeli şirketler, diplomatik temsilcilikler ve fahri konsoloslukdar, sivil toplum kuruluşları, finans ve banka

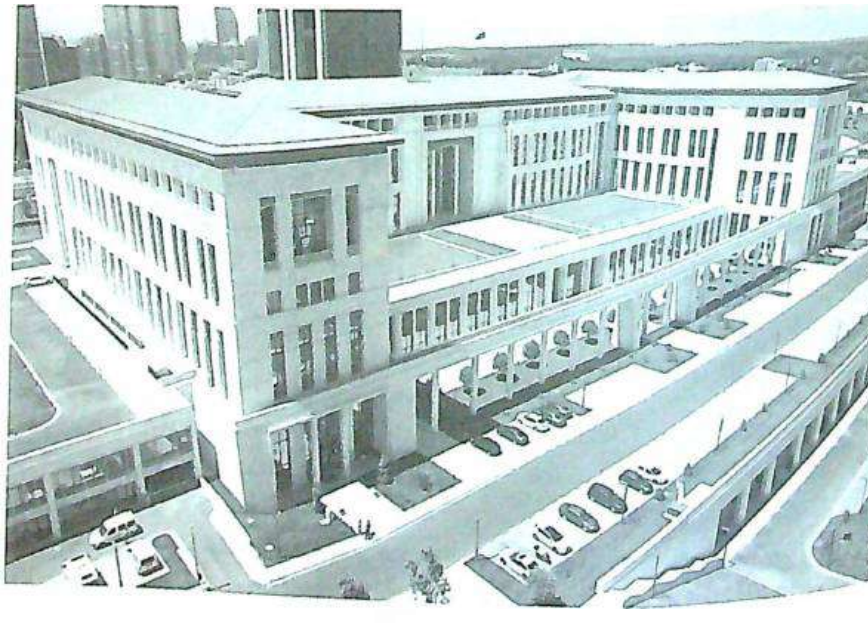

Görsel 34-35: Maslak Yerleşkesi

genel müdürlükleri, uluslararası hava limanları ve şehre gelen milyonlarca yabancı turistle dış istihbari faaliyetlerin merkezi konumunda olmasıydı. Eski payitaht, iç güvenlik ve terör örgütleri açısından da her daim yakından takip edilmesi ve ön alıcı istihbarata erişilmesi gereken bir şehirdi. Maslak'ta da Kale'dekine benzer şekilde yatay bir mimari tercih edildi. Yeni kompartımantasyon-koordinasyon dengesi gözetilerek müşterek faaliyetler için çok sayıda toplantı salonu meydana getirildi. Böylece MİT'in önemli bir biriminin daha istihbari kapasitesi ile fiziksel imkanları uyumlu hale getiriliyordu.

İSTİHBARAT UÇAĞI

MİT'in fiziksel yapılarındaki değişim teknik istihbarata yapılan yatırımlarla her daim el ele yürüyordu. 2020 Ağustos ayı içinde SİB'in ihtiyaçlarına binaen SSB tarafından başlatılan, Askeri Elektronik Sanayii (ASELSAN) ana yükleniciliğindeki Multi-Int Çok Fonksiyonlu Özel Görev Uçağı Projesi'nde ciddi bir noktaya gelindi. Kanada merkezli Field Aviation şirketi tarafından modernizasyona tabi tutulan ve SIGINT ve IMINT (Imagery Intelligence/Görüntü İstihbaratı) faydalı yüklerle donatılmış Bombardier Challenger 600 uçağı bu ay içerisinde Türkiye'ye doğru yola çıktı. ASELSAN tarafından da çeşitli istihbari yüklerle teçhiz edilecek uçak SİB'e teslim edilecek ve böylece MİT uçak envanterini genişletecekti. Sürekli geliştirilen ve yenilenen sistemleriyle kritik bir istihbarat oyuncusu olan SİB'in tam da bu sıralarda iç hizmete yönelik Sinyal İstihbarat Akademisi'ni açmaya hazırlanması rastlantı olmasa gerek…

MISIR İLE SERVİSLER ARASI GÖRÜŞMELER

Doğu Akdeniz ve Kuzey Afrika'da sular Ağustos ayında da durulmayacak ve MİT'in de doğrudan bir parçası olduğu meseleler artık endişe verici bir seviyeye ulaşacaktı. En önemli gelişme ise Türkiye'nin Libya ile Kasım 2019'da imzaladığı deniz yetki alanlarını sınırlandırma anlaşmasından rahatsız olan Yunanistan'ın 6 Ağustos'ta Mısır ile münhasır ekonomik bölge sınırlandırma anlaşması imzalamasıydı. Mısır Meclisi Anayasa ve Yasama Komisyonu anlaşmayı 18 Ağustos'ta onayladı.

Tam da bu sıralarda, 2013'teki askeri darbeden beri durmuş vaziyetteki Türkiye-Mısır ilişkilerinin normalleşmesi yolunda ilk adımlar atılacaktı. Bu maksatla MİT ile Mısır istihbarat servisi arasında Ağustos ayında görüşmelere başlandı. Ardından Libya konusunda Ankara ve Kahire'nin bazı ortak

adımlar atabileceğine dair işaretler gelmeye başladı. Önce MBH'nin Başbakanı Fayez Sarraj'ın ve ardından İçişleri Bakanı Fethi Başağa'nın Mısır'ı ziyareti bu adımların örnekleri olarak gösterilebilir. Böylece, sene başında Mısır'daki TİKA ve AA ofislerinin kapatılmasıyla gerilen ilişkiler sonbahara gelindiğinde yerini bazı bölgesel meselelerde yumuşamaya bırakıyordu.

II. KARABAĞ SAVAŞI BAŞLIYOR

Eylül ayına gelindiğinde ise gözler Kafkaslar'a çevrilecekti. Karabağ'da 26 senedir çözülmeyi bekleyen büyük bir sorun yeniden gündemdeydi. 1991-1994 yılları arasında Ermenistan, Karabağ yanında Karabağ'ı çevreleyen yedi rayonu da işgal etmişti. Fakat işgalden kaynaklanan sorunlar, Ermenistan'ın uzlaşmaz tavrı, soruna müdahil devletlerin çözümsüzlüğü teşvik etmesi ve arabulucuk girişimlerinde uluslararası örgütlerin işlevsizliği nedeniyle 2020 yılına kadar çözülememişti. Öte yandan işgalden sonraki süreçte Azerbaycan'ın askeri, diplomatik ve ekonomik atılımlarla geçirdiği pozitif değişim, Ermenistan'ın bölgedeki işgali uzatmak için yönelttiği prokovasyonları boşa çıkaracak düzeye erişmişti. Temmuz 2020'de Ermenistan daha önceki provokatif eylemlerinden farklı olarak cephe hattında olmayan fakat stratejik önemi haiz Tovuz bölgesine saldırı düzenledi ve bu saldırı da Azerbaycan'ın Eylül ayında gerçekleştireceği kapsamlı taarruza zemin hazırladı. II. Karabağ Savaşı'nda Türkiye siyasi, askeri ve diplomatik yönden olanca gücüyle Azerbaycan'ın yanında yer alacaktı. Bu kapsamda MİT de bütün imkanlarıyla sahada Azerbaycan'a destek verecekti. Sonuçları Kasım ayında görülecek tarihi bir savaş böylece başlamış oluyordu.

QR KOD 20

MUHİN OPERASYONU

MİT odağını büyük oranda yurtdışına çevirmişti ancak bu sırada hegemonların sahasına girdiği için içeride de çok dikkatli olmak zorundaydı. 2019 yılında MİT'in stratejik açılım dönemine girmesiyle birlikte İKK faaliyetleri de bu stratejik açılımın bir parçası oluyordu. 2020 yılından itibaren bu açık bir biçimde görülecekti.

Ekim ayına MİT, Ahmet Mahmoud Ayesh el-Astal adlı bir gazeteciye uygulama yaptırarak başladı. Gazeteci görünürde sıradan bir hayata sahipti: Filistin asıllı bir Ürdün vatandaşıydı ve ailesiyle birlikte Sakarya'da yaşıyordu. Fakat hakikat bambaşkaydı.

El-Astal, 2008 yılında BAE'nin el-Ain kentinde yaşamını sürdürüyordu. Göç İdaresi'ne gidip geldiği sırada BAE istihbaratı tarafından angaje edilmişti.Peki el-Astal BAE istihbaratının radarına neden girmişti?

BAE istihbaratı el-Astal'ın 2006 yılında çalıştığı ve Müslüman Kardeşler'e yakın el-Hewar Düşünce ve Araştırma Merkezi'yle irtibatını hemen hemen hiç kesmediğini biliyordu. BAE istihbaratı, el-Astal'dan söz konusu merkez ile ilgili bildiği her şeyi rapor etmesini isteyecekti. Bunu müteakiben, el-Astal söz konusu merkez bünyesinde tekrar çalışmaya başlayacaktı.

Merkezde bulunduğu sürece BAE istihbaratı için yararlı bir kaynak vazifesi gördü el-Astal: Merkez yöneticilerinin bilgisayarlarındaki verileri kopyalamaktan, BAE istihbaratçılarını merkeze ziyaretçi kılığında sokarak daha derin bilgi almalarına olanak sağlamaya kadar çeşitli faaliyetler yürüttü. Nihayet el-Astal'ın verdiği raporlar üzerinden BAE istihbaratı merkeze operasyon düzenledi. Baskılar karşısında daha fazla dayanamayan Müslüman Kardeşler üyelerinden bir kısmı bu sırada Türkiye'ye kaçtılar.

BAE istihbaratı da kendilerinden şüphelenmeyen Müslüman Kardeşler taraftarlarının ardından el-Astal'ı da maskeli bir şekilde Ocak 2014'te Türkiye'ye gönderdi. El-Astal 2015'te ailesiyle birlikte Adapazarı'na yerleşti. Şüphe çekmeden Müslüman Kardeşler ile ilişkisini sorunsuz şekilde devam ettiriyordu.

El-Astal'ın vazifesi Müslüman Kardeşler yanında Türkiye'deki Arap asıllı gazeteciler ve muhalifler ile ilgili raporlama yapmak ve tespit ettiği şahıslar içinden angaje edilebilecekleri Dubai'ye bildirmekti.

Ancak uzun süredir el-Astal'ı takip eden MİT, şahısla BAE istihbaratı arasındaki bağlantıları tümüyle ortaya çıkarmıştı. El-Astal'ı sevk ve idare eden meslek memurundan tutun, bu meslek memuruyla el-Astal'ın nerelerde ne zaman buluştuğuna kadar tüm detaylar biliniyordu. Yapılan incelemelerde el-Astal'ın BAE servisinden 500 bin dolar civarında para

Görsel 36-37: Ahmad Mahmoud Ayesh al-Astal

aldığı da ortaya çıkarılmıştı. Kendisine yönelik bir operasyon düzenleneceğinden şüphelenen el-Astal iki hafta kadar MİT'ten kaçtı. Ancak Sakarya'da gizlendiği yere Emniyet birimleriyle koordine düzenlenen operasyonla yakalandı.

Basında geniş yer bulan ve "Kıskaç" adı verilen bu İKK operasyonu, 2019 yılında yürütülen Temora Operasyonu ile birlikte düşünüldüğünde, bu tarihlerde birçok konuda Türkiye karşıtı bir politika izleyen BAE'ye, Türkiye'ye yönelik casusluk faaliyetlerinin karşılıksız kalmayacağı mesajının net bir şekilde verildiğini söyleyebiliriz. Dahası bu operasyon sayesinde, BAE'ye ve dolaylı yoldan BAE'nin de bir parçası olduğu ittifaka muhalif olup kendi ülkesi dışında yaşayan kesimlerde, türlü mizansenlerle karşılaşabilecekleri sızmalara karşı bir bilinç oluşturulmasına önemli katkı sağlandığı ortadadır.

DEKAPİTASYON V

Operasyon: Leyla Agiri

Bu sırada MİT terörle mücadele faaliyetlerine kararlılıkla devam ediyordu. Mayıs ayında PKK/KCK Yürütme Konseyi Üyesi "Kasım" kod İsmail Nazlıkul'a yönelik düzenlenen operasyondan beri PKK yönetici kadrolarından çok sayıda terörist etkisiz hale getirilmişti. Söz konusu yöneticilerin en önemlilerinden biri "Leyla Agiri" kod Filis Arslan'dı. Arslan'ın hedef ittihaz edilmesindeki esas sebep PKK/KCK'nın kadın yöneticileri arasında idol olarak benimsenmesi ve özellikle yeni yapılanma arayışında Suriye'de örgütlenme ve adam kazanma amacıyla kritik faaliyetler üstlenmesiydi.

Arslan, örgütün kırsal kadrolarına 1990'lı yıllarda katılmıştı. Irak'ın kuzeyinde bir dönem propaganda ve örgüte eleman kazandırma çalışmaları yürütmüş, daha sonra Almanya'da ve sözde Serhat alanında faaliyet göstermişti. Suriye'de Abdullah Öcalan'ın yanında da bulunan Arslan, YJA-STAR Askeri Konsey Üyesi olmanın yanı sıra PKK kadın yapılanmasının en üst organı olan KJK Yürütme Konseyi Üyesi olarak Suriye'de görev yapıyordu.

Profil çalışmaları sonucunda önemli bir hedef olarak belirlenen Arslan'a yönelik operasyonun düzenlenmesi için konum bilgilerinin bulunarak operatif düzeyde değerlendirilmesi gerekiyordu. Kısa süre sonra MİT'in Suriye'de bulunan irtibatları birbirinden bağımsız bir şekilde Arslan'ın yerini tespit etmişti. 24 saat esasıyla takip edilen Arslan'ın başka örgüt mensuplarıyla Ayn el-Arab'da bir araya geleceği öğrenildi. Toplantının

yapıldığı yer havadan ve karadan takibe alındıysa da MİT'in gözettiği sivil hassasiyeti dolayısıyla operasyon hemen düzenlenemedi. Bir süre şahısların etkisiz hale getirilebileceği uygun bir alana geçmeleri beklendi ve gerçekleştirilen operasyonla Filis Arslan'ın da aralarında bulunduğu bir grup terörist etkisiz hale getirildi. Arslan'a yönelik operasyon, şu ana kadar neredeyse tamamen Irak'ta düzenlenen özel faaliyetlerin Suriye'ye de taşınabileceğinin sinyallerini veriyordu.

Şırnak Bağlantılı Operasyonlar

Haziran ayında Suriye'de etkisiz hale getirilen Arslan'ı Temmuz ayında örgütün Şırnak/Küpeli (Gabar) Dağı Sorumlusu "Brüsk Reşit/İsrail" kod Seyithan Acay izleyecekti. Sahadaki irtibatlar vasıtasıyla Acay'ın Suriye'den Türkiye'ye geçerek Küpeli Dağı'na terörist görevlendirmelerini yapacağı öğrenildi. MİT açısından hedef ittihaz edilen kişilerin bir özelliği de PKK/KCK'nın Türkiye'deki eylem gücünü yükseltmek için uzun süre örgütte sorumlu seviyede faaliyet yürütmüş olmalarıydı. Bu yüzden hedef listesine giren Acay, düzenlenen operasyonda beraberindeki teröristlerle birlikte etkisiz hale getirildi.

Ağustos ayında hedefte yine Şırnak ile bağlantılı bir isim daha vardı: "Agit Garzan" kod Murat Kalko. Kalko, 2016'daki Çukur-barikat eylemlerinde Şırnak Merkez Sorumlusu idi. Ayrıca Nisan 2016'da Yeniaslanbaşar Jandarma Komutanlığı sahasında bulunan Kartal Kayalıkları mevkiinde keşif ve gözetleme faaliyeti için görevlendirilen askerlere yönelik yapılan saldırının da planlayıcısı olduğu tespit edilmişti. Kalko son olarak HPG'nin sözde Hakurk Eyalet Sorumlusu yapılmıştı. Bu sırada MİT, Kalko'nun örgüt unsurlarıyla toplantı yapacağını öğrendi ve toplantı noktasına intikal ederken kullandığı SUV tipi araca operasyon düzenleyerek şahsı etkisiz hale getirdi.

Kalko'dan bir süre sonra listeye eklenen bir başka şahıs "Dara Kato" kod Ahmet Bal olacaktı. PKK/KCK'ya 2009'da katılan Bal, tıpkı Acay ve Kato gibi Şırnak ile bağlantılı isimlerdendi. İlk faaliyetlerini sözde Botan Eyaleti Bestler Dereler Alanı/Kato Halila takımında gerçekleştirmişti. Ardından Herekol (Garisa) Cephesi bünyesinde faaliyetlerine devam etmişti. Silahlı eylemlerinden ötürü kaçtığı Irak'ın kuzeyindeki Metina'da bir süre sözde takım komutanlığı yapmış, daha sonra ise Suriye'den Türkiye'ye patlayıcı ve terörist aktarımlarını organize eden kuryelerin başında yer almıştı. Son olarak, Metina İstihbarat ve Halkla İlişkiler Sorumlusu olan Bal, Metina'da düzenlenen operasyonla etkisiz hale getirildi.

Murat Karayılan'ın Travması: Mesut Taşkın

Ahmet Bal, PKK/KCK'nın silahlı kanadı yanında lojistik ve aktarım işlerinde de kullanılan teröristlerden biriydi. Benzer vazifelere sahip olmasına karşın MİT'in hedef listesinde çok daha üst sıralarda yer alan bir terörist daha vardı: PKK tarafından Türkiye'de gerçekleştirilen çok sayıda kanlı eylemin doğrudan planlayıcısı olan, PKK/KCK'nın Türkiye-Suriye-Irak Aktarım Sorumlusu "Demhat Sperti" kod Mesut Taşkın.

Taşkın, Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'ne yönelik 26 Ağustos 2016'da düzenlenen, 12 polis memurunun şehit olduğu ve 75'i polis olmak üzere toplam 78 kişinin yaralandığı bombalı araç saldırısının sorumlusuydu. Ayrıca Çukur-barikat eylemleri sırasında Şırnak, Cizre ve Silopi'de güvenlik güçlerinin şehit edildiği bombalı eylemlerde yer almış ve söz konusu eylemlerde kullanılan patlayıcıların yurtiçine aktarımını organize etmişti. 15 Ağustos 2016'da Silopi Gümrük Müdürlüğü'ne ait servis aracına ve 11 Nisan 2017'de Diyarbakır'ın Bağlar ilçesinde bulunan Emniyet binasına yönelik bombalı saldırılar da Taşkın'ın rol aldığı eylemler arasındaydı.

Bir süredir Suriye'de bulunan Taşkın, Murat Karayılan'a bağlı şekilde Türkiye-Suriye ve Irak-Suriye arasında gerçekleştirilen patlayıcı aktarımlarının sorumlusu olarak faaliyet gösteriyordu. Uzun süredir aranan Taşkın'ın izini bulan MİT birimleri, 20 Ekim tarihinde Suriye'de düzenledikleri operasyonla Taşkın'ı etkisiz hale getirdiler.

Mesut Taşkın'ın kaybı örgüt üst yönetiminde travma etkisi yaratacaktı. Murat Karayılan kaleme aldığı notta Taşkın'ın kaybının örgütte meydana getirdiği etkiyi şöyle ifade edecekti:

> Demhat arkadaş Cudi'ye gidiş yolu çalışması yaparken Derik tarafında, Dicle suyu üzerinde düşmanın keşif uçakları tarafından saldırıya uğradı, bir arkadaşla birlikte şehit düştü. Bizim en önemli kuryemiz Demhat arkadaştı. Silopi ovasından Teyi aşiretindendi. Her yeri tanıyordu. Ama bu her iki arkadaşın şehit düşmesi sonucu bizim Cudi'yle bütün bağlantımız kesilmiş durumdadır.

Gare'de Yıkım: Dalokay Şanlı

MİT, Irak-Suriye-Türkiye arasındaki lojistik bağlantıları zayıflatırken Gare ve Kandil gibi örgüt merkezlerinin etkinliğini azaltmaya yönelik operasyonlar yürütmeye de devam ediyordu. Bu dekapitasyon faaliyetlerinden 2020'de en çok ses getireni herhalde PKK/KCK Yürütme Konseyi ve HPG Konseyi Üyesi "Sinan Mirxan" kod Dalokay Şanlı'ya yönelik operasyon olacaktı.

Örgüte 1999 yılında katılan ve geçmiş dönemde Avrupa alanında faaliyet yürüten Şanlı, PKK/KCK Yürütme Konseyi'nin en genç üyelerinden biri olarak Almanya ve Belçika Sorumluluğu gibi görevler almıştı. Ayrıca, Avrupa Meclisi Yürütme Kurulu Üyeliği, Avrupa Yürütmesi Sözcülüğü ve Avrupa Mali Sorumluluğu gibi terör örgütünün yurtdışı ayağındaki en kritik vazifeleri üstlenmişti. Fransa'daki malvarlıkları Avrupa Birliği yaptırımları kapsamında dondurulan Şanlı, 2016 yılında Irak alanına geçtikten sonra örgütün silahlı kanadında hızla yükseldi. Kendisine yönelik operasyon düzenlenmeden önce PKK/KCK güdümündeki aşırı sol terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulan HBDH eylemlerinin planlama ve koordinasyonunu sağlıyordu. Ayrıca Türkiye'de gerçekleştirilmesi planlanan sabotaj ve suikast gibi eylemlerde yer alacak terör örgütü mensuplarının yetiştirildiği ve bu mensuplara eylem talimatlarının verildiği akademilerin yönetiminde bulunuyordu. İçişleri Bakanlığı'nın terörden arananlar listesinde kırmızı kategoride yer alan Dalokay Şanlı aynı zamanda Interpol tarafından da kırmızı bültenle aranmaktaydı. Şanlı, 27 Ekim 2020'de Irak/Gare'de TSK ile düzenlenen müşterek operasyonla etkisiz hale getirildi. Bu suretle MİT, hem örgütün ana omurgası ile silahlı kanadına darbe vurmuş oluyor hem de HBDH gibi çatı yapılarda örgütün etkilerinin kırılmasını sağlıyordu.

II. KARABAĞ SAVAŞI BİTİYOR

MİT'in Suriye ve Irak'ta elde ettiği tecrübenin başka coğrafyalara taşınmasıyla birlikte teşkilat oyun bozucu hamleler yapmanın ötesine geçiyordu. Kasım ayında bitecek olan II. Karabağ Savaşı bunun somut bir örneğiydi. Savaş boyunca Türkiye, Azerbaycan'a siyasi ve diplomatik açıdan her türlü desteği sunmuştu. MİT de bu kapsamda Suriye ve Irak'ta oluşturduğu, daha sonra da Libya'ya taşıdığı tecrübeyi, bu defa Kafkaslar'da devreye sokmuş ve savaşın Azerbaycan lehine sonuçlanmasına önemli bir katkı sağlamıştı. İstihbarat ve özel faaliyetler çerçevesinde iki ayaklı kurgulanan MİT desteğinin Ermenistan'a karşı yürütülen savaşın kazanılmasında belirleyici bir rol oynadığı Azerbaycan yönetimi tarafından da dile getirilmektedir. MİT'in etkin desteği ve yerli SİHA'ların Azerbaycan tarafından savaş boyunca kullanımı Ermenistan silahlı güçleri üzerinde ciddi bir tahrip etkisi meydana getirmiştir. Ayrıca MİT, çatışmalar sırasında ve sonrasında Dışişleri Bakanlığı'nın faaliyetleri yanında yoğun istihbarat diplomasisi trafiğiyle de sürece olumlu katkı sağlamıştır.

II. Karabağ Savaşı, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, RF Devlet Başkanı Vladimir Putin ve Ermenistan Başbakanı Nikol Paşinyan

arasında imzalanan Üçlü Bildiri ile 10 Kasım 2020'de son buldu. Bildiri ile Ermenistan'ın Karabağ işgalinin sona ermesi yanında Ermenistan işgal ettiği birçok rayondan da çıkmak ve bu rayonlardaki kontrolü Azerbaycan'a bırakmak zorunda kaldı.

Türkiye'de henüz anlaşılamasa da II. Karabağ Savaşı'nın bir diğer galibi de Türkiye'dir. Bunun ilk göstergesi, Türkiye'nin Azerbaycan ile ilişkilerini savaş öncesi döneme nazaran çok daha derinleştirmesidir. İkincisi, Türkiye bu savaşla beraber bölge jeopolitiğinin parçası olmuş ve buradaki güç denkleminin merkezine yerleşmiştir. Nitekim Türkiye, Üçlü Bildiri'de yer almasa da bölgedeki Rus ateşkes misyonuyla birlikte çalışmaktaydı. II. Karabağ Zaferi'nin 2021'de imzalanacak Şuşa Beyannamesi ile Azerbaycan ve Türkiye ittifakını resmileştirmenin ve Türkiye'nin Güney Kafkasya'daki etkisini artırmasının ötesinde bir anlamı daha var. Zengezur Koridoru'nun açılması için yürütülen çalışmaların Türk dünyasına yönelik içerdiği birleştirici mesajlar bu bağlamda değerlendirilmelidir. 10 Aralık 2020'de Bakü'de düzenlenen Zafer Töreni'nde Türkiye'nin yer alması, II. Karabağ Zaferi'nin Türkiye açısından geleceğe yönelik vadedilen açılımların bir temsili olarak okunabilir.

ORGANİZE SUÇLAR, GÜVENLİK İSTİHBARATI VE DEAŞ

Bakü'deki Zafer Töreni'nden bir gün sonra MİT'te uzun zamandır planlaması yapılan bir organizasyon değişikliği hayata geçirilecekti: Organize suçlarla ilgili senelerdir oluşturulan yetenek ayrı bir dikeye taşınıyordu. Çünkü coğrafi olarak Türkiye'nin geçiş yollarının kavşağında yer alması, kriz bölgelerine yakınlığı ve bölgedeki ekonomik ağırlığı onu organize suçların hedefi haline getiriyordu. Ulus-aşırı bir yapıya sahip organize suçlar, 2020 yılının sonu itibarıyla bölge odaklı çalışılan bir mesele olmaktan çıkarılıyor ve organize suç faaliyetinde bulunan şahıslar, şebekeler ve bunların etki alanları merkeze alınarak yeni bir yapılanmaya gidiliyordu.

Nüfus hareketlilikleri, diasporalar ve bunların meydana getirdiği yahut aktifleştirdiği mafyatik kökenli yapılar düşünüldüğünde organize suçlardaki ihtisasın derinleştirilmesinin önemli bir adım olduğu tartışılmaz. Öte yandan, organize suçların yeni bir birim olarak ortaya çıkmasıyla MİT'teki güvenlik istihbaratı faaliyetlerinin daha etkin hale geldiği de not edilmeli. Bu tarafıyla, MİT'te atılan operatif adımların MİT'in organizasyonel iskeletini dönüşüme adapte edecek bir fonksiyon taşıdığı söylenebilir. Hakan Fidan'ın burada izlediği yöntem, teşkilatın en güçlü kaslarından biri olan güvenlik istihbaratını zayıflatmak değil, yeni operatif ihtisas üniteleri

oluşturarak güvenlik istihbaratı faaliyetlerini çok daha etkin ve terörle mücadeleye odaklı haline getirmek olmuştur.

Büyük oranda bu sebeple, 2017 yılbaşındaki Reina gece kulübüne yönelik menfur saldırıdan beri DEAŞ'ın Türkiye'deki eylemleri başarıyla engellenebilmiştir. Sene sonunda Van'da DEAŞ yanlısı faaliyet gösteren radikal selefi bir grup olan Amer Onay grubunun çökertilmesinin yanı sıra, aynı gün DEAŞ'ın emirlerinden "Hacı İdris" kod Muwafaq Mustafa Mohammed Ali Karmoosh'un Bursa'da kontrol altına alınması gibi operasyonları da bu çerçevede okuyabiliriz.

2021

BULAŞIK OPERASYONU

Gerek güvenlik güçlerinin gerekse MİT'in gerçekleştirdiği operasyonlarda Türkiye'nin savunma sanayiindeki atılımların sağladığı teknolojik özerklik önemli bir rol oynuyor. Elbette mevcut kazanımların ve yeni kabiliyetlerin espiyonaj operasyonlarından korunması da aynı ölçüde önemli. Bu bağlamda MİT, 2021 yılında birbiriyle bağlantılı iki operasyon gerçekleştirecekti.

Söz konusu operasyonlardan ilki askeri vasata yönelik bir karşı koyma faaliyetiydi. MİT, bir yıla yakın süre boyunca yürüttüğü teknik ve fiziki takip sonunda, SSB'nin İnsansız ve Akıllı Sistemler Daire Başkanlığı Taktik ve Özel Amaçlı İnsansız Sistem Projeleri Müdürü Y.H.Ö. ve SSB Milli Muharip Uçak Projeleri Müdürü C.E.'nin başını çektiği bir casusluk ve rüşvet şebekesi deşifre edecekti. Şahıslar, Aktem firması sahibi M.S.A. ile İş Geliştirme Uzmanı E.Ö. başta olmak üzere sektörde yer alan bazı şirket yetkililerine, görevleri ve konumları gereği elde ettikleri kritik bilgileri maddi menfaat karşılığında aktarıyordu.

Yapılan tetkiklerde Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Deniz Havacılık Sistemleri Dairesi Başkan Vekili emekli Albay M.A.Ç.'nin de elindeki imkanları ve ilişki ağını kullanarak helikopter tedarik planlamaları, sonar sistemlerin modernizasyonu ve taarruz helikopterlerinin nerelerde konuşlanacağı gibi gizlilik dereceli projelere ve bunlara ilişkin bilgileri Aktem firmasından E.Ö. ile paylaştığı tespit edildi. Bu suretle iki vaka birleşiyordu.

MİT, SSB ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda maddi menfaat sağlama maksadıyla casusluk yaptığını tespit ettiği bu grupla ilgili bilgileri Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı ile paylaştı. Başsavcılığın soruşturma açmasıyla birlikte MİT ve Emniyet güçlerinin düzenlediği ortak operasyonda,

başında Y.H.Ö.'nün bulunduğu şebekenin SSB ihaleleriyle ilgili bilgileri özel firmalara sızdırması yoluyla rakip firmaların fiyat kırarak haksız kazanç imkanları yarattıkları görüldü. Şebekenin SSB projelerinden başka BAYKAR'a ait İHA ve SİHA'lar ile ilgili bazı bilgileri de yurtdışına sızdırdığı ortaya çıkarıldı. Operasyon neticesinde Y.H.Ö. ile beraber 3 albay, 2 yüzbaşı, 1 SSB proje müdürü ve 2 TUSAŞ çalışanından oluşan 11 kişilik şebeke çökertildi.

"ORTADOĞU'DA KARTLAR YENİDEN DAĞITILIYOR"

MİT, savunma sanayiindeki atılımların olumlu etkisini terörle mücadele yanında stratejik açılım sağlamaya çalıştığı Afrika, Ortadoğu ve Kafkaslar gibi coğrafyaların tamamında görüyordu. Söz konusu coğrafyaların bir kısmında Türkiye ile karşısında hizalanan ittifak bloku arasındaki ilişkiler 2021 yılı itibarıyla normalleşme eğilimine girmeye başlayacaktı. İlişkilerin normalleşme eğilimi göstermesi için birçok sebep vardı ancak bunlar arasından en önemlisi ABD Başkanı Trump'ın yerine Kasım 2020'de Biden'ın başkan seçilmesi ve 20 Ocak 2021'de göreve başlayacak olmasıydı. Trump'ın aksine Biden'ın Körfez'i eleştiren bir demokrat olması, ABD'nin İran ile nükleer anlaşmaya dönerek İran üzerindeki yaptırımları kaldırması ihtimalini ve Ortadoğu'daki statükocu güçlere ihtiyaç duydukları güvenlik tedarikini sağlamama olasılığını doğuruyordu.

5 Ocak'ta Suudi Arabistan'ın el-Ula şehrinde düzenlenen Körfez İşbirliği Konseyi Zirvesi'nden çıkan sonuçları bu bağlamda okuyabiliriz. Zirveden çıkan en önemli sonuç, Katar ile Suudi Arabistan'ın imzaladığı beyannameyle 2017'den beri Katar'a uygulanan ablukanın kaldırılarak Körfez ülkeleri ve Mısır ile Katar arasındaki normalleşme sürecinin resmen başlamasıydı. MİT, Türkiye'nin Körfez'deki stratejik ortağı Katar ile imzalanan söz konusu beyannamenin hem Türkiye ile Körfez arasındaki, hem de Türkiye ile Mısır arasındaki normalleşme sürecine olumlu etki yapabilecek bir çerçeve sunduğunu görüyordu. Bu yüzden Hakan Fidan ile BAE istihbarat servislerinin başkanları arasında, Ocak 2021'de Irak eski başbakanı Mustafa Kazımi'nin ev sahipliğinde Bağdat'ta ilki yapılan görüşmelerin stratejik önemi haiz olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Şimdi de Ocak 2021'deki anlaşma ve görüşmeler sonrasında Mısır ve Türkiye hattındaki ilişkilerin nasıl ilerlediğine bakalım. Bu normalleşmenin bir ayağında Libya'nın bulunduğu görülüyor. Türkiye'nin desteğiyle sağlanan askeri denge sonrası Libya'da taraflar arasında diyaloğun önü açılmıştır. UNSMIL (United Nation Support Mission in Libya/Birleşmiş

Milletler Libya Destek Misyonu) himayesinde Kasım 2020'de başlatılan süreç sonunda Libyalı farklı kesimlerden 75 temsilci ile Libya Siyasi Diyalog Forumu oluşturulmuştur. Tunus ve Cenevre'de gerçekleştirilen oturumlar neticesinde Libya'da geçiş dönemi hükümet işlerini yürütmek için 5 Şubat'ta MBH'yi seçmişti. Hükümetin Başkanlık Konseyi Başkanı Muhammed el-Menfi, Başkanlık Konseyi üyeleri Abdullah el-Lafi ve Musa el-Koni, Başbakanı ise Abdulhamid ed-Dibeybe olmuştu. MİT'in tüm bu diyalog sürecinde Türkiye aleyhine bir yapı oluşturulmaması amacıyla, yürütme otoritesine dair müzakere ve seçim süreçlerinde Dışişleri Bakanlığı ile koordineli olarak yerinde ve doğrudan istihbarat diplomasisi faaliyetlerine müdahil olduğu ve bu kapsamda Libyalı tüm taraflarla irtibatını canlı tuttuğu açıktır.

Seçimlerden yedi gün sonra, yani 12 Şubat'ta yeni Libya Büyükelçisi olarak Kenan Yılmaz gibi tecrübeli bir ismin atanması, Türkiye'nin bölgedeki siyasi süreçlerle operatif süreçleri nasıl iç içe gördüğünün ve bunları birlikte yürütmesi gerektiğini iyi analiz ettiğinin bir işaretidir.

MBH hükümetinin seçilmesinin ardından, Mısır'ın da MBH ile ilişkileri normalleştirmek için adımlar atmaya başladığı görülüyordu. Bunda, MİT'in 2020 yılı Ağustos ayında ön görüşmelere başladığı ve Ocak 2021'de daha üst bir çerçeveye taşıdığı Mısır istihbarat servisiyle sürdürülen istihbarat diplomasisinin etkili olduğu açıktı. Meyvelerini kısa zamanda verecek bu süreç sonunda, Mart ayında Libya Başkanlık Konseyi Başkanı Muhammed el-Menfi'nin Kahire'ye gittiğini ve mukabilinde Mısır Başbakanı Mustafa Medbulli'nin 11 bakanıyla Trablus'a giderek Libya Başbakanı Abdulhamid ed-Dibeybe ile temaslarda bulunduğunu görüyoruz. Böylece Mısır, hem Katar hem de Libya'daki MBH gibi Türkiye'nin stratejik ortakları olan aktörlerle bir araya gelmiş oluyordu. Bu da, 2020 yılı içinde Libya'da düşük de olsa çatışma ihtimali bulunan ve Doğu Akdeniz'deki menfaatleri konusunda anlaşmazlık yaşayan Türkiye ile Mısır'ı makul bir zeminde buluşturmaya hizmet ediyordu. Ancak alınacak daha çok yol vardı.

Diğer yandan Hafter'i destekleyen ve 22 Temmuz 2020'de Libya konusunda Türkiye ile 4 maddelik ortak bildiri imzalayan RF ile ilişkiler gergindi. Türkiye'nin Ukrayna'ya verdiği desteğin bu dönemde artması, Türkiye'den Ukrayna'ya SİHA satılması ve Türkiye'nin Kırım Tatarları konusundaki, MİT'in de parçası olduğu politikası Ruslar tarafından düşmanca algılanıyordu. MİT, Mart ayında 2'si Türk vatandaşı olan 6 kişilik bir Rus suikast hücresine karşı yürüteceği İKK operasyonuyla Türkiye'nin elini güçlendirecekti.

KALPAK DÜŞTÜ KEL GÖRÜNDÜ: AYI-I OPERASYONU

Hücrenin başında RF vatandaşı Khamzat Dokuev bulunuyordu. Dokuev daha önce "Lusupov" ve "Dadaev" gibi soyadları kullanarak Türkiye'ye gelmiş ve faaliyetleri MİT tarafından sakıncalı görüldüğü için kendisine tahdit konularak 2015 yılında sınırdışı edilmişti. Bu defa soyadını Dokuev olarak değiştiren şahıs, yanına aldığı Muslim Amiriev ve Badruidin Kimaev adlı iki Rus vatandaşıyla Mart ayında Türkiye'ye giriş yaptı. İlk başta Türkiye'deki Çeçen muhaliflere yönelik suikast yapacağı düşünülen ekibe karşı yürütülen takip ve aktif müdahale faaliyeti sonucunda, hücrenin aslında Rus makamlarınca yolsuzluk yaptıkları gerekçesiyle uluslararası düzeyde aranan ve Türkiye'de oldukları düşünülen iki eski üst düzey RF devlet görevlisinin adreslerini belirlemeye çalıştığı tespit edildi. İki şahıs RF'yi 4 milyar ruble zarara uğratmakla suçlanıyordu. Hücre bu bilgileri Rus istihbaratçı Andrey'den almıştı ve adresi tespit ettiklerinde RF'nin İstanbul Konsolosluğu'na bildireceklerdi.

Ancak MİT, Türkiye topraklarındaki iki Rus şahsa yönelik muhtemel bir suikast yahut kaçırma benzeri bir illegal faaliyeti engelleme amacıyla erken davranarak, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talimatıyla ve İstanbul Emniyet Müdürlüğü ile yürüttüğü koordine operasyonla Dokuev'in liderliğini yaptığı 6 kişilik ekibe İstanbul/Fatih'te kaldıkları otelde operasyon düzenledi. Gözaltına alınan şahıslar arasında hücrenin Türkiye'deki faaliyetlerine destek olan Ahmet İdigov, "Yalnız Kurt" kod S.C. ve bir kamu kuruluşunda çalışan K.A. vardı. MİT'in yürüttüğü araştırmalar RF ve Çeçenistan Yönetimi muhaliflerine yönelik şüpheli faaliyetleri nedeniyle Türkiye'ye girişi yasaklanan Dokuev'in Çeçenistan ve RF yönetimiyle bağlantılı olduğunu gösteriyordu.

ÖCALAN'IN SURİYE'DEKİ EVİ

Nisan ayında Türkiye'nin gözü Suriye'de olacaktı. Çünkü MİT, Irak ve Suriye'deki terörle mücadele faaliyetlerini kritik bir operasyonla taçlandıracaktı. Hedefte 1979 yılında Abdullah Öcalan'ın Suriye'de faaliyet yürüttüğü dönemde kaldığı, Ayn el-Arab'a bağlı Elpelur köyündeki çiftlik evi vardı. PKK mensuplarının gözünde sembolik değeri çok yüksek olan söz konusu çiftlik evi 16 Nisan gecesi saat 3 sularında SİHA tarafından bombalandı. Bu suretle, PKK ve hamilerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye'de bir terör devleti kurulmasına ve Suriye'nin terör örgütlerinin faaliyet sahasına çevrilmesine izin vermeyeceği mesajı verilmiş oluyordu.

DEKAPİTASYON VI

Operasyon: Sofi Nurettin

Öcalan'ın Suriye'deki evine Nisan ayında operasyon düzenlenmesi Mayıs ayında Suriye'ye yönelik yapılacak çok kritik bir özel faaliyetin de işaretçisiydi aslında. Hatta bu operasyon için 2021 yılının en yüksek değerli hedef operasyonuydu denilebilir.

Hedef ittihaz edilen isim bu defa PKK/KCK Suriye Genel Sorumlusu "Sofi Nurettin" kod Halef el-Muhammed idi. Sofi Nurettin terör örgütüne 1990 yılında katılmıştı. 1995'te Van/Başkale kırsalındaki grup sorumluluğu görevinden sonra 2007 yılına kadar örgütün Hakkari-Yüksekova-Şırnak sorumluluğunu üstlenmişti. Örgütün Diyarbakır sorumluluğunu da üstlenen Sofi Nurettin, 2009'da HPG'nin başına getirilmiş ve bu görevi sırasında Türkiye'deki kamu kurumlarının ele geçirilmesini hedefleyen 2012 yılındaki Beytüşşebap baskını gibi çok sayıda ses getirici eylemi yönetmişti.

İçişleri Bakanlığı'nın terörden aranan listesinde kırmızı kategoride yer alan ve aynı zamanda Interpol tarafından kırmızı bültenle aranan PKK/KCK Merkez Komitesi ve HPG Askeri Konsey Üyesi Sofi Nurettin, 2013'te HPG sorumluluğunu "Cemal" kod Murat Karayılan'a devrederek, faaliyetlerini Suriye alanına taşımıştı. 2015-2020 yılları arasında ise PKK'nın Suriye kolu PYD/YPG'nin Suriye Genel Sorumlusu olarak faaliyet göstermişti. Bu görevi sırasında Suriye sınır hattından Türkiye'ye yönelik gerçekleştirilen tüm silahlı eylem ve faaliyetlerin en tepedeki yöneticisiydi. Ayrıca Suriye'de icra edilen Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı harekatlarında TSK ve TSK'ya bağlı güçlere karşı girişilen silahlı faaliyetleri yönetmişti. Dahası, Irak/Gare alanında Şubat 2021'de gerçekleştirilen Pençe-Kartal 2 operasyonu esnasında Türk güvenlik güçlerine karşı yürütülen faaliyetleri organize etmiş ve 13 masum sivilin şehit edilmesi emrini vermişti.

Canlı kaynaklar ve teknik imkanlar marifetiyle MİT uzun süredir Sofi Nurettin'in yerini tespit etmeye çalışıyordu. Yapılan araştırmalar Türkiye'nin Suriye'de terör örgütüne karşı icra ettiği yıpratıcı ve yıldırıcı harekatlardan sonra Sofi Nurettin'in Irak alanına geçtiğini gösterdi. Detaylı profil çalışmaları ve sahadan gelen bilgiler ışığında Sofi Nurettin'in vaktiyle akıl hocalığını da yaptığı Murat Karayılan ile Gare alanında faaliyet yürüttüğü bilgisine ulaşıldı. 4 Mayıs 2021'de TSK ile koordine yürütülen operasyon sonucunda terör örgütü için sembol isimlerden biri olan Sofi Nurettin etkisiz hale getirildi. Sofi Nurettin, PKK/KCK'nın silahlı kanadında o güne kadar etkisiz hale getirilen en üst düzeydeki teröristti.

Örgüte Lojistik Darbe

Sofi Nurettin'in etkisiz hale getirilmesinden 12 gün sonraysa PKK/KCK Suriye-Irak Aktarım Sorumlusu "Zagros Glort" kod Selahattin Dede ve yanındaki 3 terör örgütü mensubuna yönelik başka bir operasyon düzenlenecekti. MİT'in sahadaki irtibatları 3 Mayıs'ta 4 teröristin Gare Dağı'ndan Çemrebotki köyüne geldiklerini ve buradan sivil araçlar ve sivil kıyafetlerle Duhok'a intikal ettiklerini tespit etmişti. Teröristlerin Duhok'a gelme nedeni sağlık sorunlarıydı. Gerçek isimleriyle değil farklı isimlerle hastaneye yatış yapan teröristler tedavilerinin bitmesinin ardından yine sivil kıyafetlerle, keşif uçuşlarının olmadığını düşündükleri bir gün Gare Dağı'na dönmek üzere harekete geçtiler. Ancak bu sırada anbean takip ediliyorlardı. Dönüş yolunda teröristler Mangişke köyünde araç değiştirerek Irak plakalı, sivil olmasına karşın zırhlı bir araca bindiler. Nihayet meskun mahalden ayrılmalarından kısa süre sonra düzenlenen operasyonla etkisiz hale getirildiler. Selahattin Dede ile birlikte etkisiz hale getirilenler terör örgütünün yine gümrük ve aktarım alanlarında sorumlu bulunan şahıslardı: Gare Dağı Meyroke Kampı Lojistik Sorumlusu "Dilgeş" kod Mehmet Emin Alkaş, Gare Dağı Cephane ve Mühimmat Sorumlusu "Şoreş" kod Anter Fırat ve "Dara" kod Babek Ebdiselendici. Ekim 2020'de etkisizleştirilen Türkiye-Suriye-Irak Aktarım Sorumlusu "Demhat Sperti" kod Mesut Taşkın ve Şubat 2021'de etkisiz hale getirilen PKK/KCK Doğu Gücü Gümrük Sorumlusu "Renas Aydın" kod Ömer Aydın da düşünülünce, gerçekleştirilen operasyonlarla PKK'nın insan ve silah kaçakçılığı, uyuşturucu trafiği ve değişik bölgeler arasında yürüttüğü silah, mühimmat ve kadro aktarımlarını organize etme kabiliyetine büyük darbe vurulduğu söylenebilir.

Lice'de Operasyon

MİT'in terörle mücadele faaliyetleri sadece yurtdışında değil, Emniyet ve Jandarma ile koordine şekilde yurtiçinde de yürütülüyordu. Yine Mayıs ayında Diyarbakır/Lice'ye bağlı Sığınak köyüne Jandarma ile koordine gerçekleştirilen hava harekatında, terörden arananlar listesinde kırmızı kategoride yer alan, örgütün sözde Amed Eyaleti Sorumlusu "Agit Bismil/Murat" kod Aydın Şimşek ve Kendal alanında faaliyet gösteren "Cudi" kod Abdullah Bulat etkisiz hale getirildiler.

LİBYA: SAHADAN SONRA MASADA

Irak'ta, Suriye'de ve yurtiçinde terörle mücadele faaliyetleri devam ederken 3 Mayıs'ta Türkiye'den Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Milli Savunma

Bakanı Hulusi Akar ve MİT Başkanı Hakan Fidan'ın içinde yer aldığı büyük bir heyet Libya'ya gidiyordu. Libya Başbakanı Abdulhamid ed-Dibeybe'nin Nisan ayında 14 bakanıyla birlikte Türkiye'ye yaptığı ziyareti sonralayan bu ziyaretin amacı bölgesel konuları ele almak ve Türkiye ile Libya arasındaki stratejik ortaklığı pekiştirmekti. Aynı sıralarda, MİT ile Mısır istihbarat servisi arasında başlayan görüşmeler Kahire'de iki ülkenin Dışişleri Bakanlığı heyetleri arasında yapılan istikşafi görüşmelere evriliyordu.

Libya'ya giden Türk heyeti yaklaşık bir ay sonra, 12 Haziran'da Trablus'a tekrar gidecekti. Bu ziyaretler, yaklaşan II. Berlin Konferansı ve NATO Zirvesi'ni öncelemeleri nedeniyle oldukça kritikti. Hem 14 Haziran'daki NATO Zirvesi'nde hem de 23 Haziran tarihli II. Berlin Konferansı'nda Türkiye, Libya'daki barış, güvenlik, istikrar ve egemenliğe destek vermeye devam edeceğini vurguladı. Halbuki sene boyunca Libya'yı ilgilendiren uluslararası görüşmelerde –ki buna Kasım ayında Fransa'da yapılacak Libya konulu konferans da dahil edilebilir– Libya'da yabancı ülkelerin askeri varlığına ve vekil güçlere son verilmesi ön plana çıkarılmıştı. Bu vurgu, Türkiye ve RF'ye dolaylı yoldan bölgedeki güçlerini geri çekmeleri için bir uyarı niteliği taşıyordu. Ancak Türkiye'nin argümanlarına göre TSK ve MİT, Türkiye'nin Libya'nın meşru temsilcisi MBH ile yaptığı anlaşmalara ve MBH'nin davetine binaen meşru bir şekilde bölgede bulunmaktaydı. Bu meşruiyet zemini ise Türkiye'nin pozisyonunu Hafter ile ilişkili tüm güçlerden farklı kılıyordu. Sene boyunca MBH ve Türkiye'nin sürekli aynı çizgide açıklamalarda bulunması da söz konusu argümanı tahkim etmiştir.

EDİRNE'DEN ÇİN SEDDİ'NE

Haziran ayını önemli kılan bir başka husus da RF'yi ve elbette Ermenistan'ı ilgilendiren Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin derinleşmesiydi. MİT'in istihbari ve özel faaliyetler yönünden Azerbaycan'a destek verdiği II. Karabağ Savaşı'ndaki başarı, Haziran ayında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev arasında imzalanan Şuşa Beyannamesi ile iki ülke arasındaki ilişkileri müttefiklik boyutuna taşıyordu.

Beyannameyle Türkiye ve Azerbaycan arasında bir nevi güvenlik paktı kuruluyordu. Zira beyannamede açık bir şekilde, tarafların üçüncü bir devletin veya devletlerin tehdit ve saldırılarını önleme amacıyla ortak tedbirler alabileceği dile getiriliyordu. Ayrıca milli güvenlik konularında iki ülke arasında ortak toplantılar düzenleneceği, savunma yeteneklerinin ve askeri güvenliğin güçlendirilmesine yönelik eğitim ve tatbikatlar düzenleneceği,

müşterek kabiliyetlerin geliştirileceği ve siber güvenlik alanında işbirliği gibi birçok hususun altı çiziliyordu.

Bölgesel güvenlik ve istikrara büyük katkı sunacak Şuşa Beyannamesi'nin Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ikili ilişkilerin geliştirilmesinin ötesinde Türk dünyasına yönelik kritik bir boyutu daha vardı. Beyannamede tarafların "Türk dayanışmasının daha da pekiştirilmesi amacıyla Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Türk Akademisi, Türk Kültür ve Mirası Vakfı, Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) ve Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlere ivme" kazandırmaları karara bağlanmıştı. Ayrıca II. Karabağ Savaşı'nı bitiren Üçlü Bildiri'de atıfta bulunulan Zengezur Koridoru da beyannamede yer alıyor ve aynı koridorun devamı olarak Nahçıvan-Kars demiryolu inşaatına vurgu yapılıyordu. Yani beyanname, Edirne'den Çin sınırına kadar Türkiye'nin Türki devletlerle stratejik bir ulaşım ve iletişim ağına sahip olma potansiyelini barındırıyordu. Bu tarafıyla II. Karabağ Savaşı ve takip eden sürecin sadece bölge jeopolitiği üzerinde etki meydana getirmediği, aynı zamanda Türk dünyasının psikolojik bariyerlerini aşmasına da yardımcı olduğu söylenebilir. Çünkü II. Karabağ Savaşı, RF'ye rağmen Azerbaycan tarafına Türkiye'nin verdiği büyük destekle yürütülmüştü. Türk Konseyi'nin isminin konseyin Kasım'da düzenlenen 8. zirvesinde Türk Devletleri Teşkilatı olarak değiştirilmesi de bahsettiğim psikolojik bariyerin aşınması hatta yavaş yavaş aşılması olarak da okunabilir.

DEAŞ'A ARKA ARKAYA OPERASYONLAR

RF ile işbirliği ve çatışmanın aynı anda yaşandığı Suriye'ye gelince, bu bölgede 2021 yılı boyunca Türkiye herhangi bir askeri harekat yürütmedi. Ancak MİT'in öncü rolüyle Türkiye'nin Suriye'de özne olması, oyun kurucu bir etki yaratmasa da Türkiye'ye karşı harekete geçen veya geçirilen birçok projenin başarıya ulaşmasını engelledi. Bu çerçevede MİT 2017 başından beri göz açtırmadığı DEAŞ'a karşı 2021 yılında en önemlileri Suriye'de olmak üzere bir dizi operasyon gerçekleştirdi.

Örneğin DEAŞ tarafından 12 Ocak 2016'da Sultanahmet Meydanı'nda gerçekleştirilen ve 11 yabancı uyruklu sivilin hayatını kaybettiği saldırıda kullanılan bombaların ve eylemcilerin Türkiye'ye geçişine aracılık eden Azzo Casım el-Aggal, 2021 Ocak ayında Suriye/Tel Abyad'da kontrol altına alındı ve Türkiye'ye getirilerek Şanlıurfa'da emniyet güçlerine teslim edildi. El-Aggal'ın yakalanması ile DEAŞ'ın aktarım ve geçiş faaliyetleri yanında eylem arayışlarına da önemli sekte vurulmuş oluyordu.

MİT'in düzenlediği bir diğer operasyondaki hedef ise DEAŞ'ın sözde Türkiye Vilayeti'nin bağlı olduğu Faruk Ofisi Türkiye Sorumlusu idi. Aynı zamanda DEAŞ'ın sözde RF, Avrupa ve Türkiye Mali Sorumlusu olan ve kırmızı kategoride olup da yakalanan ilk DEAŞ mensubu olma özelliği taşıyan bu isim Kasım Güler idi. Nisan ayında İdlib ve Fırat Kalkanı Harekatı bölgesi sınırında yakalanarak Türkiye'ye getirilen Güler sayesinde MİT, DEAŞ'ın Faruk Ofisi ve sözde Türkiye Vilayeti'nin yapılanması, unsur sayısı, Türkiye'deki silah ve mühimmatlarının lokasyonları, eylem stratejisi, iletişim metotları, finansman faaliyetleri ve eğitim dokümanları ile ilgili önemli bilgiler elde etti.

Kasım Güler'in yanı sıra Fırat Kalkanı Harekatı alanında yakalanan başka DEAŞ unsurları da vardı. Bunlardan biri de Faruk Ofisi'nin ortadan kaldırılmasından sonra sözde Türkiye Vilayeti'nin de bağlandığı, DEAŞ'ın sözde Şam Vilayeti Valisi İmad ez-Zehabi es-Saka idi. Cerablus yakınlarında yürütülen bu operasyon o kadar kritikti ki, operasyon sonucunda DEAŞ'ın Suriye'deki liderlik yapılanması ortaya çıkarılacak ve lojistik ve ikmal hatları deşifre edilecekti. Ayrıca İdlib'de köşeye sıkışan ve Türkiye'nin güney sınır bölgelerine geçiş yapma planlamaları içinde olan DEAŞ'ın, Barış Pınarı Harekatı, Fırat Kalkanı Harekatı ve Zeytin Dalı Harekatı bölgelerindeki barınma ve yapılanmaya yönelik stratejisine de ağır darbe vurulacaktı.

22 Haziran'daki bu operasyondan sadece altı gün sonra, Barış Pınarı Harekatı alanındaki Resulayn bölgesinde faaliyet gösteren 41 Iraklı üst düzey DEAŞ unsurunun yakalanması rastlantı değildi. Operasyon neticesinde DEAŞ bu alanda hareket fırsatı bulamayacak kadar büyük oranda etkisiz hale getirilecekti.

DEKAPİTASYON VII

Mahmur'da Özel Faaliyetler

Daha önce defalarca örneklerini gösterdiğim üzere, MİT'in 2010 yılından beri terörle mücadele faaliyetleri yürüttüğü en önemli iki ülke Suriye ve Irak'tı. Suriye'de yaz aylarında DEAŞ'a karşı yürütülen operasyonlar devam ederken, Irak'ta da PKK/KCK'ya karşı faaliyetler aralıksız sürüyordu. MİT, özellikle Mahmur'daki hareketlilikleri yakından takip ediyordu çünkü PKK/KCK'nın Irak'taki mevcut merkezlerinin baskı altına alınmasıyla terör örgütü Mahmur'daki yapısını yeni bir güç merkezine çevirmek istiyordu. MİT de bu çabaya karşı aldığı tedbirleri hayata geçiriyordu.

Bu kapsamda, Mahmur'da 5 Haziran 2021'de yürütülecek operasyonda etkisizleştirilecek isimlerden ilki "Doktor Hüseyin" kod Selman Bozkur olacaktı. Örgüte 1990'larda katılan Bozkur, uzun yıllar Avrupa'da örgütsel faaliyet yürütmüş ve ardından geçtiği Irak'ın kuzeyinde örgüt adına terör finansmanıyla ilgili işleri yönetmişti. Örgüt içerisinde oldukça güvenilen ve önemli bir aktör olan Bozkur, son olarak Mahmur Kampı Genel Sorumluluğu'na (PKK Sekretaryası Mahmur Eş Başkanlığı) getirilmişti.

Mahmur'da etkisiz hale getirilen ikinci isim ise "Salih Cizre" kod Hasan Adır idi. Faaliyetlerini Bozkur ile koordine şekilde yürüten Adır, örgüte oldukça erken bir tarihte, 1986'da katılmıştı. Bir süre tutuklu olarak cezaevinde kalan Adır, 1990'lı yıllarda Almanya'ya gitmiş ve daha sonra bölgeye geri dönerek PKK/KCK'nın Süleymaniye Sorumluluğu'nu üstlenmişti. 2010 yılında PKK'nın Almanya sorumlusu olan ve bilahare tekrar bölgeye dönen Adır, son olarak Mahmur'da PKK/KCK Mahmur Sorumlusu olarak faaliyet yürütüyordu.

Süleymaniye

Bozkur ve Adır'a yönelik operasyondan yaklaşık bir hafta sonra gözler Süleymaniye'ye çevrilecekti. Hedefin adı bu defa 1997'de PKK/KCK kırsal kadrosuna katılan "Ulaş Dersim" kod Ulaş Doğan idi. PKK içinde birçok görev aldıktan sonra 2014 yılında örgütün sözde Dersim Eyaleti Doğu Karargahı Sorumlusu olan Doğan, bölgedeki pek çok kanlı eylemi planlayan ve gerçekleştiren yönetim kadrosundaydı. 2018 yılında sözde Hakurk Eyaleti'ndeki beşli yürütme konseyi içerisinde görevlendirilmişti. 2020 yılında Irak/Süleymaniye'nin Kelar bölgesinde, akabinde de örgütün İdeolojik Alan (Pratik Yönetim) Karargahı bünyesindeki Tevgeri Azadi faaliyetleri içerisinde yer almıştı. Bu dönemde bölgede örgüte müzahir çevrelerden sözde vergilendirme ve bağış adı altında finans sağlama çalışmalarına da katılmıştı. Son olarak PKK/KCK Irak Öz Savunma Güçleri Genel Sorumlusu olarak faaliyet gösteriyordu. Irak'ın kuzeyinde yer alan şehirlerde Türklere yönelik saldırı hazırlığındayken 13 Haziran'da MİT tarafından düzenlenen nokta operasyonla etkisiz hale getirildi. Bu suretle örgütün Irak'taki silahlı kanadını zayıflatacak bir operasyon daha gerçekleştirilmiş oluyordu.

İki ülkede ve birbirinden farklı merkezlerde düzenlenen dekapitasyon faaliyetleri örgüt mensupları üzerinde ciddi bir psikolojik etki de yaratıyordu. MİT'in insan istihbaratı vasıtasıyla örgüte hulul ederek ele geçirdiği yazışmalar bu etkiyi açık bir biçimde gösteriyordu. Yazışmalarda sıklıkla vurgulanan husus, bu dönemin geçmişte tecrübe edilen hiçbir dönemle

kıyaslanamayacağı, yapılan saldırıların PKK/KCK üzerinde şu ana kadarki en ciddi varoluşsal tehdidi meydana getirdiği yönündeydi. Bu yüzden 2018-2019'da düzenlenen operasyonların şokunu atlatan PKK/KCK, MİT'in dekapitasyon faaliyetlerine karşı kısıtlayıcı önlemler almaya başladı. Ancak bu önlemler de etkili olmayınca üst düzey yöneticiler gitgide irtibat, iltisak ve görünürlüklerini azaltmak zorunda kaldılar. Buna karşılık MİT de alınan tedbirleri analiz ederek karşı hamleler üretti ve operatif başarısını istikrarla sürdürdü. Sonuçta, sadece 2021'de Irak ve Suriye'de 31'i üst düzey olmak üzere toplam 378 örgüt mensubu etkisiz hale getirildi.

"Sincar, Yeni Kandil Olmayacak"

Bu rakama dahil olan yöneticilerden biri de Ağustos ayında etkisizleştirilen "Seyit" kod Hasan Said Hasan idi. Profil çalışmaları neticesinde uzun süredir MİT'in takibinde olan Hasan, PKK/KCK'nın Sincar'da faaliyet gösteren kolu YBŞ'nin Genel Sorumlusu idi. Üst düzey örgüt mensuplarının girebildiği PKK/KCK Ocağı ve Mazlum Doğan İdeolojik Akademisi'nde eğitim görmüştü. YBŞ adına bölgedeki diğer aktörlerle görüşmeler gerçekleştiren, örgüte ait silah ve mühimmat sevkiyatları yanında Suriye-Irak arasında örgüt mensuplarının intikallerini organize eden ve dahası çocuk yaştaki Ezidilerin PKK/KCK'ya kazandırılması ve eğitimi için faaliyet gösteren Hasan, sadece Türkiye değil Irak makamlarınca da bölücü faaliyetlerinden dolayı aranıyordu. PKK/KCK Sincar Askeri Genel Sorumlusu "Mazlum Rus" kod Arsin Gerokyan ile müşterek faaliyet gösteren Hasan, MİT'in 16 Ağustos 2021'de Sincar'da düzenlediği operasyonla etkisiz hale getirilecekti.

İRAN

Türkiye'nin gerek operasyon yürüttüğü Suriye ve Irak'ta, gerekse II. Karabağ Savaşı ile birlikte yeniden oluşan güç denkleminin merkezine oturduğu Kafkaslar'da rekabet halinde olduğu başat güç İran'dı. 2021 yılı İran açısından sonbahara kadar nispeten sakin geçmişti. Mart ayında Tahran'da 2. Uluslararası Tahran Diyalog Forumu'na Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun katılımından ve İran ile bölgesel işbirliği vizyonunu paylaşmasından kısa süre sonra İran Dışişleri Bakanı Cevad Zarifi Türkiye'ye gelmiş ve bu defa görüşmeye MİT Başkanı Hakan Fidan da katılmıştı. Görece pozitif ilerleyen ilişkiler Haziran ayında İran'da düzenlenen seçimlerde Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'nin yerine İbrahim Reisi'nin gelmesiyle gelişerek devam edecekti. Dışişleri Bakanlığı'nın öncü rolü yanında

MİT'in her aşamasında yer aldığı Astana ve Soçi süreçleri de ilişkileri hem ilerletmeye hem de yeri geldiğinde regüle etmeye yarayan bir platform görevi görüyordu. Ayrıca ABD'nin Ağustos ayı başına kadar Afganistan'dan akıllara kazınan görüntüler eşliğinde çekilmesi iki ülkenin işbirliğini zorunlu kılıyordu. Ancak MİT'in, iki ülke arasındaki ilişkiler gelişmesine rağmen agresif İran istihbaratının Türkiye'de operasyon yürütmesine müsaade etmeye niyeti yoktu.

VORTEKS OPERASYONU

Bu kapsamda, İran istihbaratının Türkiye'de yürüttüğü bir kaçırma operasyonu Eylül ayında deşifre edilecekti. İran istihbaratının hedefindeki şahıs, İran'da taarruz helikopteri pilotu olduğu dönemde Suriye'de rejim adına savaşmayı reddettiği için baskı gören ve Türkiye'ye sığınma başvurusu yaparak Van'da ikamet etmeye başlayan Yarbay Mehrdad Abdarbashi idi. Abdarbashi, mülteci mülakatı sırasında İran vasatından uzak durması yönünde uyarılmış ve kendisine şüpheli bir durumda ilgili makamlara ulaşabileceği irtibat numaraları verilmişti. Sakin bir hayat yaşayan Abdarbashi, bir süre sonra internet üzerinden tanıştığı bir kadınla duygusal ilişki yaşamaya başladı. İran istihbaratı kadınla ailesi üzerinden ilişki kurdu ve angaje ettiklerini düşündükleri kadını kendi planları doğrultusunda davranmaya zorladı. Plana göre kadın, ev ortamında Abdarbashi ile buluştuğu sırada, İran istihbaratının güvenilir elemanlarıyla kendisine ulaştırılan ilaçları Abdarbashi'nin içeceğine katacak ve fenalaşarak uykuya dalan Abdarbashi'yi sözde hastaneye götürmek üzere eve İran istihbaratı için çalışan bir ekip gelecekti. Bu suretle de Abdarbashi İran'a kaçırılacaktı. Planı yapanların bilmediği şey ise MİT'in bu plana ilişkin her detaydan haberdar olduğu ve planın işletilmesine göz yumarak tersine bir operasyon yürüteceğiydi. Abdarbashi'nin sevgilisini evine davet etmesiyle başlayan 24 Eylül akşamı, MİT ve Emniyet görevlilerinin koordine şekilde gerçekleştirdiği suçüstü operasyonuyla sona erdi.

MUTENİ OPERASYONU

Bu operasyonu, bölgede İran istihbaratıyla sürekli çatışma halindeki MOSSAD'a yönelik düzenlenen Ekim ayındaki bir İKK operasyonu takip edecekti. MOSSAD, Türkiye'de İsrail adına önem arz eden bilgi ve belgeleri elde edebilmek için 15 kişilik bir şebeke kurmuştu. Şebekenin özelliği Filistin ve Suriye uyruklu mensuplarının birbirlerini tanımaması ve birbirlerinin

faaliyetlerinden haberdar olmamasıydı. Hepsi kendilerine verilen görev çerçevesinde Türkiye'deki Filistinli ve Suriyeli muhalifleri ve öğrencileri takip ediyor, bu şahıslar hakkında raporlar hazırlıyordu. Ayrıca İsrail'in ilgilendiği Türkiye merkezli birtakım dernek ve kuruluşlar hakkında bilgi topluyorlar ve bunları çeşitli vasıtalarla MOSSAD'a ulaştırıyorlardı.

Şebeke Almanya/Düsseldorf'ta bulunan MOSSAD meslek memuru Ahmad Zahid vasıtasıyla yönetiliyordu. Arap asıllı bir İsrail vatandaşı olan Ahmad Zahid, M.A.S. başta olmak üzere, canlı kurye A.B.'ye ve görüştüğü diğer şahıslara kendini 7 farklı isimle tanıtmıştı. MİT, Ahmad Zahid'in kullandığı farklı isimlerden pasaport numaralarına kadar her tür bilgiye ulaşmış ve Zahid'in kimliğini deşifre etmişti. Birçok farklı yöntemle birlikte, özellikle canlı kuryenin izini takip ederek Ahmad Zahid'in yönettiği tüm elemanları da açığa çıkarmıştı. Bu elemanlar Ahmad Zahid'in döviz bürolarıyahut havale ofisleri üzerinden gönderdiği paraları, canlı kurye vasıtasıyla kalabalık ve umuma açık yerlerde alıyorlardı. Haliyle canlı kurye A.B.'nin takibe alınması yanında dijital varlığının ve materyallerinin incelenmesi şebeke üyelerinin kimliklerinin deşifre edilmesine hizmet ediyordu.

Şebekedeki önemli şahıslardan biri 29 yaşındaki A.R.A. idi. A.R.A., Başakşehir'de Arap asıllı şahısların oturduğu lüks sitelerdeki posta kutuları üzerinde yazan isimleri tespit ederek bunları Düsseldorf'taki MOSSAD meslek memuru Ahmad Zahid'e gönderiyordu. Ayrıca Arap asıllı şahıslarla ilgili bazı bilgileri de Wi-Fi Collector uygulamasıyla topluyordu. İşlettiği danışmanlık ofisine gelerek Türkiye'den ikamet izni almak isteyen Araplardan elde ettiği bilgi ve belgeleri de yine MOSSAD meslek memuruyla paylaşıyordu. A.R.A.'nın Zahid için yürüttüğü faaliyetler bunlarla da sınırlı değildi. Örneğin, 28 Ocak 2021'de Kenya'ya gitmiş ve bir tatlı kutusuna yerleştirilen parayı Ahmad Zahid'in talimatıyla hedef şahsa götürerek canlı kuryelik yapmıştı.

Şebekedeki elemanlardan en tecrübelisi ise R.A.A. idi. 46 yaşındaki R.A.A. 1999 yılından beri MOSSAD ile temas halindeydi. Verdiği bilgiler karşılığında ilk zamanlar iki ayda bir İstanbul'daki İsrail Başkonsolosluğu'na giderek para alıyordu. Ayrıca MOSSAD yetkilileriyle hem İsrail hem de Hırvatistan'da yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmişti.

QR KOD 21

Aljazeera'de belgeseli de yapılan ve Muteni ismi verilen bu operasyon, Türk İKK faaliyetleri tarihinde özel bir yere sahiptir. Bu özelliği, MİT'in MOSSAD gibi küresel etkiye sahip ekol bir servise yönelik yürüttüğü bu çaptaki ilk operasyon olmasından kaynaklanmaktadır. Tamamen kendi kapasitesiyle yönettiği bu İKK faaliyeti, MİT'in seneler

içerisinde geliştirdiği operatif özerkliğe de işaret etmektedir. Muteni Operasyonu'nun ikinci özelliğiyse bu çaptaki bir operasyonun basına servis edilmesidir. Bu da Türkiye'nin siyasi cesaretini ve hedeflerini seçebilmekteki özgürlüğünü gösterir.

AYI-II OPERASYONU

MİT açısından 2021 yılı İKK yılıdır dersek zannediyorum abartmış sayılmayız. Çünkü Ekim ayındaki Muteni Operasyonu'nu Kasım ayında bu kez Ramazan Kadirov ile ilişkili şebekelere yönelik ikinci bir operasyon takip edecekti. Operasyon Türkiye'de yaşayan Çeçen muhaliflerin peşlerindeki isimleri deşifre etmek amacıyla Security Turkey isimli bir Telegram grubu kurmalarıyla başlamıştı. Çeçen yönetimi muhaliflerine yönelik suikast tertip etmek üzere organize olmuş başka bir şebeke de bu gruba sızarak muhalifler hakkında bilgi edinmek için çalışma başlatmıştı. Fakat Telegram grubu yalnızca suikast şebekesinin hedefinde değildi. MİT de ilgili grubu radarına almıştı.

MİT bu şebekenin, adı uluslararası camiada RF ve Çeçen yönetimi karşıtlarına yönelik suikastlarla sıklıkla anılan Kazbek Dukuzov tarafından organize edildiğinden şüpheleniyordu. Şüphelerinde haklı olduğu da kısa süre içerisinde ortaya çıkacaktı. İKK birimleri önce Çeçen asıllı RF vatandaşı Bislan Rasaev'in ve elemanlarının izine ulaştılar. Rasaev ve ekibi hedef şahısların adreslerine yönelik keşif faaliyeti yürütüyor ve eylem gerçekleştirmek için vaktiyle DEAŞ üyeliğinden mahkum olan ve daha sonra salınarak yasadışı silah kaçakçılığı yapan Abdula Abdulaev'den silah temin etmeye çalışıyordu. Kritik bir muhalif Çeçen komutana suikast girişiminde bulunacak olan şebeke, temkinli davranmalarına ve çok sık yer değiştirmelerine karşın nihayet düzenlenen operasyonla yakalandı. Elebaşı Bislan Rasaev olan şebeke, dördü Rus, biri Özbek ve biri Ukraynalı toplam 6 kişiden oluşuyordu. Yapılan incelemeler Rasaev'in suikast emrini üst düzey bir RF görevlisinden ve onun Çeçen muhaliflere yönelik suikastlarda kullandığı önemli taşeronlardan Kazbek Dukuzov'dan aldığını gösteriyordu.

ORGANİZE SUÇ GRUPLARI BİZE NE ANLATIYOR?

Geriye dönük bir okuma yaptığımız zaman, Türkiye'de gerek istihbarat kaynağı gerekse kaçırma yahut suikast eylemleri için giderek daha fazla organize suç grubu görevlendirildiğini görebiliyoruz. RF bağlantılı bazı eylemler, Çeçen suikast timleri üzerinden; İran bağlantılı bazı eylemler, uluslararası uyuşturucu baronu Naji Shariff Zindashti üzerinden; BAE

bağlantılı bazı eylemler de uluslararası kaos simsarı Muhammad Dahlan üzerinden gerçekleştiriliyor.

Aslında istihbarat servislerinin kriminal gruplardan taşeron hizmet alması yeni bir olgu değil. Ancak içinde bulunduğumuz hibrit savaş ortamında suçluların veya suç gruplarının istihbari açıdan araçsallaştırılması geçmiş döneme nazaran daha süreğen bir özellik. İstihbarat servislerinin bu tür grup ve eylemlere konvansiyonel kontrespiyonaj geleneği içerisinden cevap üretmesi ise oldukça zor. Mücadele için İKK birimlerinin yeni metotlar ve sonlandırma yöntemleri geliştirmesi gerektiği gün gibi ortada. Bu çerçevede, son yıllarda bu alana gittikçe daha fazla giren MİT İKK birimlerinin, istihbarat servisleri tarafından araçsallaştırılan suçlularla ve çetelerle mücadelede oldukça başarılı bir grafik çizdiğini söylemek mümkün.

ENVER ALTAYLI

Kasım ayının bir diğer gelişmesi de 20 Ağustos 2017'de gözaltına alınan Enver Altaylı'nın davasının sonuçlanmasıydı. Altaylı 1960'lı yıllarda kısa bir süre MİT'te çalışmış ve daha sonra Almanya'ya eğitime gitmişti. Yurtdışında bulunduğu sürede batılı ülke istihbarat servisi mensupları, üst düzey askeri şahıslar ve istihbarat servisleriyle bağlantılı şahıslarla yakın ilişkiler geliştiren Altaylı, sözkonusu servislerle FETÖ arasında köprü vazifesi görerek her iki taraf lehine eylemler gerçekleştirme girişiminde bulunmuştur.

Altaylı'nın oldukça karışık ilişkilerini 2010'lu yıllara taşıdığı anlaşılıyor. Bu kapsamda, FETÖ ile işbirliği içinde toplumsal kargaşa çıkarmaya, eski bir MİT mensubunu yurtdışına kaçırarak yabancı istihbarat servisleri tarafından Türkiye aleyhinde kullanılmasını sağlamaya ve mevcut Türkiye Cumhuriyeti yönetimini ve meşru iktidarı yıkılması gereken Batı düşmanı ve aşırılıkçı İslami bir yönetim tanıtmaya çalıştığı tespit ediliyor. Bu ve benzeri sebeplerle Kasım ayındaki karar duruşmasında Altaylı'ya "Siyasi ve Askeri Casusluk" suçundan 13 yıl 4 ay ve "Silahlı Terör Örgütü Üyeliği" suçundan 10 yıl olmak üzere toplamda 23 yıl 4 ay hapis cezası verilmiştir.

BİN ZAYED TÜRKİYE'DE

İKK operasyonları var gücüyle devam ederken 2021 yılının başında MİT'in istihbarat diplomasisiyle büyük katkı sağladığı bölgedeki normalleşme süreci meyvelerini vermeye başlıyordu: BAE'nin Veliaht Prensi Muhammed Bin Zayed, 24 Kasım'da Ankara'ya gelerek Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile görüştü. Bin Zayed'in Ankara'yı ziyaretini BAE

Ulusal Güvenlik Danışmanı Tahnun bin Zayid Nahyan'ın Eylül ayında Ankara'ya gelişinin öncelediği bu bağlamda ayrıca not edilmeli. Bu suretle Türkiye hem Körfez'de hem de Kuzey Afrika'da nispi olarak sakin bir döneme giriyordu. BAE ile ilişkilere kıyasla daha yavaş yürüse de, 2021 yılı Riyad ile Ankara arasında da hem açık diplomatik kanalların işlediği hem de istihbarat servisleri arasında sıcak mesajların verildiği bir yıl olmuştu.

Ancak tüm bunlar demek değil ki Türkiye, merkezinde MİT'in yer aldığı normalleşme süreçlerinde istediği ivmeyi yakalayabildi. Doğu Akdeniz güvenliği hayati bir sorun olarak önemini korumaya devam ediyordu. Mısır, BAE ve Suudi Arabistan'ın Yunanistan, GKRY ve Fransa gibi ülkelerle Doğu Akdeniz'de yaptığı tatkibat ve işbirliklerini MİT yıl boyunca yakından takip etti. ABD'nin Yunanistan'a kurduğu yeni üsler de ayrıca izlendi. Yunanistan ve GKRY'nin konuyu küresel düzeye taşıma çalışması MİT'in Akdeniz ve Ege denizine özel bir mercek tutmasını zorunlu kılıyordu.

2021 yılının sonu yaklaşıyordu. MİT'te gerçekleştirilen ve artık olgunluk dönemini yaşayan devrim sayesinde neredeyse endüstriyel boyutta operasyonlar yürütülüyordu. Sene sonuna, rehine kurtarma faaliyetleri, sınır tanımayan terörle mücadele operasyonları ve İran'a yönelik kritik bir İKK operasyonu damgasını vuracaktı.

AFRİKA'DA KOVALAMACA: REHİNE OPERASYONLARI

MİT'in aktif olduğu ülkelerden Sudan'da, bir zamanlar Osmanlı gayrinizami harpçilerinin de operasyon yürüttüğü Kuzey Darfur eyaletine bağlı Faşir kentinde bir elektrik üretim şirketinde çalışan iki Türk vatandaşı 8 Aralık 2021'de rehin alınmıştı. MİT söz konusu şahısları, inanılması güç bir hızla, sadece bir gün sonra kurtardı.

MİT'in sene sonunda Dışişleri Bakanlığı'nın katkısıyla Doğu Afrika'da gerçekleştirdiği bu operasyon, sene başında Batı Afrika ülkesi Nijerya'da yürüttüğü rehine kurtarma faaliyetiyle birlikte değerlendirildiğinde, teşkilatın Afrika'daki etkisi daha iyi anlaşılabilir. Hadise İstanbul merkezli bir firmaya ait olan ve 19 mürettebatı bulunan *M/V Mozart* adlı Liberya bandıralı yük gemisinin Nijerya/Lagos limanından aldığı konteynerleri Güney Afrika Cumhuriyeti/Cape Town limanına götürmesiyle başladı. Ancak *M/V Mozart* gemisi bu tehlikeli sularda seyrederken 23 Ocak 2021'de Gine Körfezi açıklarında 4 silahlı deniz haydutunun saldırısına uğradı. Gemiye çıkan korsanlar mürettebattan güvenli odaya saklanan Azerbaycan Türkü Farman İsmayilov'u başından vurarak öldürdüler. Geminin teknik ekipmanlarını da tahrip ederek 15 Türk mürettebatı kaçırdılar. İkisi yaralı üç

Görsel 38: Nijerya'dan kurtarılan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları

personeli ise gemide bıraktılar. Konunun MİT'e intikal etmesiyle hızlı bir şekilde operasyon planlaması yapıldı ve yaklaşık 3 hafta süren esaret hayatından sonra rehineler, 12 Şubat 2021 günü, önceden belirlenmiş iki farklı noktada deniz haydutlarından teslim alındı.

Dışişleri Bakanlığı'nın desteğiyle Afrika'da yürütülen bir diğer rehine kurtarma çalışması ise kıtanın kuzeyinde, Libya'da gerçekleşti. 2019-2020 döneminde Hafter milisleri tarafından ele geçirilen Sirte, Ras Lanuf ve Trablus bölgelerinde çoğu lokantacılık sektöründe çalışan 7 Türk vatandaşı alıkonulmuştu. Hem bölgedeki normalleşme süreci hem de MİT'in Libya'da sahada bulunan bütün aktörlerle diyalog kurabilecek noktaya gelmesi söz konusu vatandaşların yaklaşık iki senedir süren esaret hayatına son verilmesi için uygun bir zemin meydana getiriyordu. Mısır ile ilişkilerini normalleştiren ve Türkiye'nin stratejik ortağı konumuna gelen Katar'ın istihbarat servisinin operasyona verdiği destek yanında Halife Hafter'in oğlu Saddam'ın, salıverilmelerinden önce rehinelerle yaptığı konuşma da bunu gösteriyor. Katar istihbarat elemanları vasıtasıyla Bingazi'ye getirilen ve oradan 19 Kasım 2021'de Doha'ya aktarılan rehineler, daha sonra buradaki MİT yetkilileri tarafından Türkiye'ye getirilmiştir.

MİT, PKK AVINDA

Rehine kurtarma faaliyetlerinde istihbarat servisleri arası işbirliğinin ve istihbarat diplomasisinin önemi büyüktür. Söz konusu araçlar, terör

unsurlarının Türkiye'ye getirilmesinde de önemli bir işlev görüyor. Yurtdışındaki FETÖ mensuplarının ülkeye getirilmesi bunun açık örneğidir. MİT tarafından düzenlenen nokta operasyonlarla, 2021 yılında birçok PKK/KCK unsurunun da yurtdışından Türkiye'ye getirildiğini görüyoruz.

Bu kapsamda bahsedeceğim operasyona konu olan şahıslardan biri İbrahim Parım idi. Irak'ın Suriye sınırında yer alan ve PKK/KCK'nın kontrolündeki Ezidi nüfusun yoğun olduğu Irak/Sincar'da Lojistik Sorumlusu olarak faaliyet gösterdiği tespit edilen "Laşer" kod Parım, MİT'in yürüttüğü operasyonla yakalanarak 10 Şubat'ta Türkiye'ye getirildi. Parım'ı takiben Mart ayında düzenlenen nokta operasyonla Suriye'de yakalanarak Türkiye'ye getirilen bir diğer isim ise "Şeh Guyi" kod İbrahim Babat olacaktı. Babat, 2017'de geçtiği Suriye'de PKK uzantısı PYD/YPG'nin sözde tugay komutanı olarak vazife görüyordu.

"Şiyar Erzurum" kod İsmail Biliz de MİT'in hedefindeki isimlerden biriydi. Biliz, MİT ve Jandarma'nın, Türkiye-İran sınırının Ermenistan yakınlarında Haziran ayında gerçekleştirdiği operasyon sonucunda yakalanarak Türkiye'ye getirildi. İçişleri Bakanlığı'nın terörden arananlar listesinde gri kategoride yer alan Biliz, 2015 yılında PKK/KCK'ya katılmış ve Erzurum'un Karayazı ilçesi kırsalında faaliyet göstermişti. Yakalandığı esnada örgütün Karayazı kırsal sorumlusuydu.

29 Temmuz 2021'de yakalanarak Türkiye'ye getirilen Cimşit Demir ise PKK'ya Ağrı'da katılmıştı. Irak'ın kuzeyindeki Hakurk, Gare ve Kandil'de terör faaliyetlerinde bulunmuş, 2014'te Suriye'ye geçerek bir yıl boyunca PYD/YPG bünyesinde, akabinde ise Kandil'de PKK/KCK içerisinde yer almıştı. "Piro Karker" kod Demir, Interpol tarafından da kırmızı bültenle aranan bir isimdi. MİT tarafından takibe alınan Demir, Irak'tan Avrupa'ya kaçacağı anlaşılınca düzenlenen operasyonla yakalanmıştı.

PKK/KCK tarafından 17 Aralık 2016'da Kayseri Erciyes Üniversitesi önünde Kayseri 1. Komando Tugay Komutanlığı personelini taşıyan halk otobüsüne yönelik düzenlenen ve 13 kişinin şehit olmasına, 57 kişinin ise yaralanmasına neden olan bombalı saldırının faillerinden "Eriş" kod Ferhat Tekiner de yine MİT'in hedefindeydi. Emniyet ile koordine şekilde yürütülen takip sonucunda Tekiner'in Kürdistan Demokratik Partisi'nin (KDP) nüfuz sahibi olduğu bölgede bulunduğu belirlendi ve bölgedeki ilgili makamlarla yürütülen görüşmeler neticesinde Tekiner, Türkiye'ye teslim edildi.

Sene sonuna, Aralık ayına gelindiğinde ise, düzenlenen operasyon neticesinde Türkiye'ye getirilen isimler, "Mazlum Jir Agiri" kod Emrah Adıgüzel ve "Sarina/Diljin" kod Pervin Arslan oldu. Adıgüzel, örgüte 2012

yılında katılmış ve iki yıl boyunca "Abbas" kod Duran Kalkan'ın korumalığını yapmıştı. Ardından Gara, Sincar ve Hakurk'ta faaliyetlerde bulunmuştu. Son olarak 2020 yılında İran'a gönderilmiş ve örgütün bölge sorumluları arasında yer almıştı. 2014 yılında örgütün kırsal kadrolarına giren Pervin Arslan ise Irak/Metina ve Suriye'de faaliyet yürüterek PKK'nın sabotaj ve suikast timlerinde yer almış, daha sonra o da Adıgüzel gibi İran'a gönderilmişti.

"KOMUTA VE KADROLAR ÖZEL OLARAK HEDEFLENMEKTE..."

MİT'in terörle mücadeledeki etkinliği Suriye ve Irak'a yaptığı kritik yatırımlarla ilgiliydi. Özellikle Irak'ta, sahadaki ve masadaki her unsurla görüşebilen, sahanın ve masanın her noktasına uzanabilen MİT, Türkiye'nin menfaatleri doğrultusunda Irak'ın bütünlüğü ve istikrarı için senelerdir var gücüyle çalışıyordu. Bu çalışmanın sadece güvenlik açısından değil siyasi açıdan da ciddi çıktıları vardı. Ekim ayında Irak'ta gerçekleştirilen seçimlerde PKK'nın büyük bir siyasi hezimet yaşamasında birçok faktörün yanı sıra MİT'in Irak'taki etkin pozisyonu ve yürüttüğü işbirliklerinin etkili olduğu söylenebilir. Seçimlerde PKK yanlısı Tevgera Azadi'nin gösterdiği adayların seçilememesi ve Sincar'da KDP'nin PKK tarafından kurulan Ezidi Demokrasi ve Özgürlük Partisi'ne karşı tüm vekillikleri kazanması, PKK'nın bölgede halk desteğine sahip olmadığını açık biçimde göstermiştir.

MİT bir taraftan bölgedeki bu siyasi gelişmeleri yakından takip ederken, diğer taraftan PKK'nın lider ve yönetici kadrosuna yönelik Ağustos 2018'de başlattığı özel faaliyetlerine de devam ediyordu. Bu kapsamda Irak'ta sadece seçimlerin yapıldığı Ekim ayında 4 üst düzey terörist etkisiz hale getirildi.

Bunlardan biri PKK/KCK Kandil Örgütlenme Sorumlusu "Delil Siirt" kod Mehmet Hatip Arıtürk idi. Arıtürk, 2015'te PKK/KCK'nın Suriye/Afrin'de sivillere yönelik gerçekleştirdiği pek çok eyleme katılan isimlerinden biriydi. PKK/KCK adına Türkiye'ye karşı kullanılan füze ve ağır silah mühimmatının temininden sorumlu kişiler arasındaydı. Son olarak sözde Kandil Alanı'nda PKK/KCK'nın üst düzey yönetici görevlendirmekte zorlanması üzerine, sözde Kerkük Alan Sorumluluğu yanında kendisine sözde Kandil Sahası İdeolojik Alan Sorumluluğu da verilmişti. Arıtürk, tüm bunların yanı sıra PKK/KCK'nın sözde Kerkük ve Kandil Alanı Özel Güç Sorumlusu olarak faaliyet yürütüyordu. Neticede Kandil'de MİT'in düzenlediği operasyonla etkisiz hale getirilecekti.

Bu süreçte MİT'in hedef ittihaz ettiği bir diğer şahıs ise YJA-STAR Askeri Konsey Üyesi "Şilan Guyi" kod Taybet Bilen idi. 1999'da Irak/Mahmur'da PKK/KCK'ya katılan Bilen, 2004-2007 yılları arasında PKK adına Şırnak/Gabar'da sözde tim komutanı seviyesinde faaliyet yürütmüş, daha sonra fiziksel rahatsızlığı sebebiyle Irak'ın kuzeyinde görevlendirilmiş ve 2013 senesinde Suriye'de vazife alarak PYD/YPG'ye yeni katılanların eğitimlerinden sorumlu kişi olmuştu. Akabinde örgütün çatı kadın yapılanmalarından PAJK'ın sözde Komutanlık Yapılanması bünyesindeki PAJK Akademisi'nde eğitim almış ve 2019 yılında YJA-STAR'a bağlı YJŞ Sorumlusu olmuştu. 2020'de ise Gare sahası beşli yürütmesinden sorumlu olmuş ve nihayet YJA-STAR Askeri Konsey Üyesi olarak terfi ettirilmişti.

Operasyon için düğmeye basan MİT, Irak/Süleymaniye-Kerkük'teki Cemcemal kırsalında gerçekleştirdiği operasyonda Bilen ile yanındaki iki teröristi etkisiz hale getirdi. Sınırdan 170 km derinde icra edilen operasyon, MİT'in sınırın ilk defa bu denli ötesine uzandığı bir operasyon olmasıyla da ayrı bir öneme sahipti. Böylece oldukça uzun bir yıl olan 2021'deki terörle mücadele operasyonları sona eriyordu. Yediği ağır darbelerden dolayı yeniden yapılanmaya gitmek zorunda kalan örgüte ait 2021 yılında ele geçirilen dokümanlarda MİT'ten şu şekilde bahsediliyordu:

> (...) Hareketimizin hafızası ve örgüt kültürünün taşıyıcısı olarak değerlendirebileceğimiz komuta ve kadrolar özel olarak hedeflenmekte, bunlara karşı suikastlar, hava saldırıları ya da bulundukları noktalara özel operasyonlar geliştirilebilmektedir. Komuta ve özelde de kritik çalışmaları yürüten kadroların hedeflenmesi ve bunlar için listelerin oluşturulmasına en önemli çalışma olarak bakılmaktadır. Bizlere karşı geliştirdikleri saldırılarda en etkili ve temel yöntem olarak gerilla mücadelesini zayıflatmanın yolunun özellikle örgüt içerisinde belli bir tecrübesi olan örgütün kritik dönüşüm aşamalarında yer almış, ideolojik askeri ve örgütsel deneyimleri oluşmuş kadroların hedef alınmasını belirlemişlerdir. MİT bize karşı mücadelede ilk defa bu kadar etkili bir biçimde kullanılmaktadır. İstihbarata diğer mücadele yöntemlerinin hepsinden daha fazla önem atfedilmekte ve öncelik verilmektedir (...)

TENEŞİR OPERASYONU

Senenin sonunda yine ziyadesiyle ses getiren bir İKK operasyonu daha yapılacaktı. İran'a yönelik operasyonun adı Teneşir'di. Süreç Kasım 2020'de uzaktan kumandalı bir makineli tüfekle İran nükleer programının mimarı olan bilim insanı Muhsin Fahrizade'nin MOSSAD tarafından

öldürülmesiyle başladı. Son derece önemli bir isim olan Fahrizade'nin ölümü İran için büyük bir kayıptı. Bu yüzden İran servisi suikasta karşılık vermenin yollarını aramaya başladı ve hedef olarak da hem İsrail hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan iş insanı Yair Geller'i seçti. Geller, CNC İleri Teknoloji ve Mühendislik şirketinin sahibiydi ve MİT'in eski İstanbul Bölge Müdürlüğü binasının yakınında bulunan ikametgahının İranlı casuslar tarafından takibe alındığından habersizdi. Fakat Türkiye'deki yabancı istihbarat servislerinin faaliyetlerini kıskaca alan ve Türkiye'de üçüncü ülke operasyonları gerçekleştirilmesini arzu etmeyen MİT, pasif takip yöntemleriyle İranlı istihbaratçıları adeta göz hapsine aldı.

2010'dan beri çeşitli vesilelerle İran istihbaratına İsrail ile ilgili gizlilik dereceli bilgileri vermekle itham edilen MİT mensupları, bu sırada MOSSAD yetkilileriyle Ankara'da bir araya geldi. Geller'in öldürülmesi için ilk aşama olan keşif-istihbarat çalışmalarının tamamlandığı ve İranlı istihbaratçıların bundan sonra ikinci aşamaya, yani suikast aşamasına geçeceklerine dair bilgi MOSSAD yetkilileriyle paylaşıldı. MOSSAD'ın suikast ile ilgili kanaati de gerçeği yansıtmaktan çok uzak değildi: MOSSAD'a göre Geller'e yönelik suikast sadece Fahrizade'nin intikamının alınmasına yönelik değil, aynı zamanda uzun süredir kötü olan Türk-İsrail ilişkilerinin normalleşme sürecini de sabote etmeye yönelik bir girişimdi.

Yapılan gizli görüşmenin ardından MİT ve MOSSAD'ın ortak kararıyla Yair Geller hızlıca güvenli bir eve alındı. Bu sırada Yair Geller, kendisine İsrail Dışişleri Bakanlığı tarafından güvenlik gerekçesiyle Tel Aviv'e yerleşmesi teklif edilmesine rağmen, İstanbul'dan ayrılmak istemediğini söyleyerek bu teklifi reddetti. Ardından MİT, operasyona start verdi ve Geller'in güvenli eve alındığından habersiz olan İranlı istihbaratçıları kıskıvrak yakalayarak muhataplarına Türkiye'nin üçüncü ülke operasyonlarına izin vermeyeceği mesajını net bir biçimde iletmiş oldu.

2022

TCG UFUK

MİT için 2022 yılı Mavi Vatan gündemiyle başladı. Mavi Vatan'ın fırsatlarla olduğu kadar tehditlerle dolu ve epey hareketli olmasından dolayı teşkilat, modern istihbarat sistemleri ile donatılmış ve zorlu deniz koşullarında görev yapabilecek bir deniz platformuna uzun süredir ihtiyaç duyuyordu. Savunma Sanayii Başkanlığı tarafından 31 Mart 2017'de başlatılan ve Savunma

Teknolojileri, Mühendislik ve Ticaret (STM) A.Ş. ana yükleniciliğinde üretilen Test ve Eğitim Gemisi *TCG UFUK* (A-591), ilk olarak 9 Şubat 2019'da denize indirilmişti. *TCG UFUK*, 14 Ocak 2022'de Tuzla'daki İstanbul Denizcilik Tersanesi'nde düzenlenen törenle teslim ediliyor ve artık resmen görevine başlıyordu. SIGINT ve (Electronic Intelligence/Elektronik İstihbarat) faydalı yükleri ile donatılan gemi açık denizlerde 45 gün boyunca kesintisiz olarak görev yapabiliyor.

QR KOD 22

TCG UFUK'un hizmete başlama tarihi Mavi Vatan'da meydana gelecek iki gelişme arasında gerçekleşmesinden dolayı dikkat çekicidir. Zira resmi törenden sadece birkaç gün önce ABD, Doğu Akdeniz'deki doğalgazın Avrupa'ya taşınması için İsrail, Yunanistan ve GKRY işbirliğiyle yapılması planlanan EastMed boru hattından desteğini çekmişti. Resmi törenden yaklaşık bir ay sonraysa Karadeniz'i ısıtacak bir gelişme yaşanacak ve RF'nin Ukrayna'ya taarruzu başlayacaktı.

NEŞTER OPERASYONU

Şubat ayına gelindiğinde MİT, 2021 yılının son çeyreğinde İran servisi tarafından öldürülmek istenen İsrailli iş insanı Yair Geller'e yönelik suikast operasyonuyla dolaylı yoldan ilişkili yeni bir hedef geliştirdi. İKK birimleri, Geller'e suikast hazırlığında bulunan hücrenin bu kez de Geller'den daha önce Türkiye'ye göç eden muhalif İranlı bilgisayar yazılımcısı ve ekonomist Shahnam Golshani'yi kaçırmak için keşif çalışmasında bulunduğunu tespit ettiler. Ancak yapılan incelemeler Golshani için aktif hale getirilmiş ve henüz kontrol altına alınmamış bir başka hücre daha bulunduğunu gösteriyordu.

Shahnam Golshani, İran ekonomisine zarar verdiği gerekçesiyle 2012 yılında İran'da tutuklanmış, 2014 yılında cezaevinden çıktıktan sonra aldığı tehditlerden ve İran istihbaratından korkarak Türkiye'ye göç etmişti. Fakat Golshani, İran ekonomisinin olumsuz yönde seyrettiğine ilişkin yayınlarına Türkiye'de de devam etti. Böylece İran istihbarat servisi Golshani'ye yönelik eyleme geçme kararı aldı ve 9 kişilik bir hücreye Golshani'nin takip edilmesi talimatını verdi.

Bunu müteakiben İran asıllı Yasin Taheremamkendi'nin başında bulunduğu hücre, Golshani'yi Zonguldak'ta takip etmeye başladı. Golshani'ye yönelik operasyonda fotoğraflama işini yapan şahıs ise daha önce Yair Geller'i takip eden ekipten Osman Çolak'tı. Çolak, fotoğrafları Nihat

Biçer'e, Biçer de fotoğraflarla birlikte elindeki diğer bilgileri İran'daki bir telefon hattına gönderiyordu. İran devlet yetkililerinin Golshani'nin izlenmesini istediğine dair kanıtlar, Biçer'in İran'daki söz konusu telefon hattındaki kişiyle yaptığı sohbetin içeriğinde bulunuyor.

İşte böylece tamamlanan keşif ve istihbarat çalışmasından sonra sıra kaçırma operasyonuna geliyordu. İran servisi bu eylem için başka bir hücre görevlendirmişti. Hücrenin başında İran Devrim Muhafızlarından Ali Ghahramaniajabad, onun bir altındaysa Sayed Mehdi Hossaini yer alıyordu. Hücredeki kritik isim ise bir savunma sanayi şirketi sahibi İ.S. idi. Ghahramaniajabad, İ.S.'ye Golshani'yi kaçırması karşılığında 100 bin dolar teklif etmiş ve ikili anlaşmıştı. İ.S. ve ekibi Aralık 2021'de eylemi gerçekleştirmek üzere harekete geçti. İ.S.'nin yönettiği hücrede birçok isim yer alıyordu. İçlerinden birisi cep telefonu sinyalini takip ederek Golshani'nin yerini nokta atışı tespit etti. İ.S.'nin kardeşi M.S. ise bir ekiple beraber Golshani'nin bulunduğu Zonguldak'a giderek bir savcının çakarlı aracıyla keşif çalışması yaptı. İ.S., kaçırma eylemi için de emekli bir askerle anlaşmıştı. Fakat MİT, dikkatle izlediği kaçırma şebekesini İstanbul Emniyeti Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü ile koordine şekilde yürüttüğü çalışma sonucunda yakaladı. 12'si Türk, 2'si İran vatandaşı olmak üzere toplam 14 kişi 9 Şubat'ta çıkarıldıkları ilk mahkemede "Devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askeri casusluk amacıyla temin etmek" gerekçesiyle tutuklandı.

RUSLARLA DANS

Aynı günlerde MİT gözünü kuzeye dikmişti çünkü RF'nin Ukrayna'ya yönelik askeri hazırlıklarından haberdardı. Bu askeri hareketlilik, 24 Şubat'ta RF'nin Ukrayna'ya yönelik başlatacağı geniş ölçekli taarruzun habercisiydi. Savaş kapsamında Türkiye, bir taraftan RF'nin saldırganlığını kınayacak ve Ukrayna'ya destek verecek, diğer taraftan da RF'ye yönelik yaptırımlara katılmayacaktı. MİT de bu ulusal stratejiyle uyumlu şekilde hem RF ile çok katmanlı ilişkileri hem de bölgesel ve küresel dinamikleri hesaba katarak Türkiye'nin çıkarlarına hizmet eden bir pozisyon belirleyecekti. Lider diplomasisi marifetiyle ve Dışişleri Bakanlığı'nın yoğun çabasıyla Mart ayında Antalya'da düzenlenen Diplomasi Forumu'nda Ukrayna Dışişleri Bakanı Dmitry Kubela ve RF Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un bir araya getirilmesi küresel ölçekte ses getirdi. 17 devlet ve hükümet başkanı yanında 80 bakanın katıldığı görüşmelerde MİT de hazır bulunuyordu.

Gelişmeler hep tersine olsa da Türkiye'nin ikinci ve üçüncü kuşağın tamamında barış ve istikrar istediği açıktı. Bu yüzden gözler bir taraftan

hep güneyde, özellikle Suriye'deydi. 2020'nin ilk çeyreğinde icra edilen BKH'den sonra Suriye'deki ateşkes hali kırılgan da olsa halen geçerliliğini koruyordu. RF ile 2020'de imzalanan 5 Mart Mutabakatı da yine halen işler vaziyetteydi. Ancak Türkiye ile Suriye arasındaki normalleşme diğer ülkelerle yürütülen süreçlerin aksine engellerle doluydu. İki ülke arasında istihbarat servisleri düzeyinde görüşmeler başlamıştı ancak 12 senelik savaşın yarattığı siyasi, insani ve ekonomik tahribat bir kenara, sadece Suriye sahasından Türkiye'ye yöneltilen tehditler bile normalleşme çabalarına set çekebilecek düzeydeydi. Zira bu tehditler Türkiye'nin Suriye'de sık sık operasyon yapmasını gerektiriyordu. Senelerdir görüldüğü üzere, bu tehditlerden biri uzun süredir Türkiye'de eylem gerçekleştiremeyen DEAŞ idi. MİT, 2022 yılı boyunca Suriye sahasında DEAŞ'a darbe vurmaya devam edecekti.

DEAŞ'A BİR DARBE DAHA

Hatırlanacağı üzere 2021'de Kasım Güler'in yakalanmasının ardından DEAŞ'ın Türkiye yapılanması örgütün sözde Şam Vilayeti'ne bağlanmıştı. Bu yapısal değişikliğe rağmen MİT, DEAŞ'a yönelik operasyonlarını kararlılıkla sürdürerek DEAŞ'ın sözde Şam Vilayeti Esirler ve Şehitler Ofisi'ne bağlı lojistik şebekesi şeklinde faaliyet gösteren 5 kişiyi ele geçirdi. Böylece örgütün lojistik ve finans yapılanması ciddi bir akamete uğratıldı. Operasyonun ardından derinleştirilen çalışmalar neticesinde, 24 Mart 2022'de DEAŞ'ın sözde Türkiye Valisi "Abu Umar al-Zarqawi" kod Bashar Hamod ile birlikte 4 kişi daha yakalatıldı. Bunlar haricinde, yine MİT'in çabalarıyla, DEAŞ'ın sözde Türkiye Vilayeti ile bağlantısı olmayan ama çatışma bölgelerinde faaliyet gösteren 25 DEAŞ mensubu daha yakalandı. Nisan ayında da DEAŞ'ın, sözde Şam Vilayeti'nin intihar bombacısı olarak kullanmayı planladığı bir şahsın yakalanması sağlandı. Böylece MİT, sadece ulusal düzeyde etki edebilecek DEAŞ tehdidini bertaraf etmekle kalmıyor, yakaladığı şahıslar ve deşifre ettiği yapılar ile müttefiklerinin güvenliğine de ciddi bir katkı yapmış oluyordu.

ABD-RF TUTUKLU TAKASI

2022 yılında Türk kamuoyunun MİT'in terörle mücadeledeki başarılarını "vaka-i adiye"den saymaya başladığı ve birbiri peşi sıra düzenlenen operasyonların etkilerinin artık sıradanlaştığı görülebilir. Bununla beraber Nisan ayına gelindiğinde MİT'in yürüteceği bir arabuluculuk çalışması sadece

ulusal değil bölgesel ve küresel düzeyde ses getirecekti: Hem tarihi olarak hem de Ukrayna Savaşı'nın tarafları olarak kesif düşmanlar olan ABD ve RF arasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın onayıyla Ankara'da bir tutuklu takası gerçekleşecekti.

Takasın bir tarafında, ABD'nin eski başkanı Barack Obama döneminde, o dönemki başkan yardımcısı Joe Biden'ın korumalığını yürüten ve bir polis memuruna karşı kasıtlı olarak şiddet uyguladığı gerekçesiyle Moskova'da tutuklanan ABD vatandaşı Trevor Reed bulunuyordu. Reed, tutuklandığından beri ABD'de önemli bir gündem maddesi haline gelmiş ve Reed'in iadesi için ABD makamları yoğun diplomatik çaba sarf etmişti. Takasın diğer tarafındaysa RF vatandaşı pilot Konstantin Yaroshenko vardı. Yaroshenko ise uyuşturucu ticareti ile bağlantılı olduğu iddiasıyla 2011'de ABD'de tutuklanmıştı. ABD'nin yürüttüğü çabalara benzer şekilde RF makamları da kendi vatandaşının iadesi için birçok girişimde bulunmuştu.

ABD ve RF makamları, Nisan 2022'de MİT'ten, bahse konu şahısların takasına destek vermesini talep etti. MİT iki tarafın destek önerilerini hemen kabul etti ve kısa süre içerisinde planlamasını yaptı. Ön çalışmalar kapsamında MİT yetkilileri Ankara/Esenboğa Havalimanı'nda takasın gerçekleşeceği uygun bir alan belirledi, bu alanın kontrolü ve çevre güvenliği için tedbirler aldı ve muhataplar ile sürecin koordinasyonunu sağladı.

Çalışmaların tamamlanmasını müteakip 27 Nisan'da MİT tarafından belirlenen alana ilk olarak RF Başkanlık İdaresi'nden Sergey Latkov ve heyeti, sonra ise rehine konularından sorumlu ABD Başkan Temsilcisi Roger Carstens ve heyeti özel uçakla geldiler. MİT gözetiminde taraflar istişarelerde bulundular ve hükümlülerin sağlık durumları ile evraklarını kontrol ettiler. Ardından havalimanında iki uçak arasında belirlenen orta noktada MİT gözetiminde hükümlülerin takası gerçekleşti. Ukrayna gerilimi dışında bir alanda olsa da dünyanın en önemli iki gücünün bir araya getirilmesi MİT'in faaliyetlerinde ne denli otonomlaştığını gösterir bir emare olarak not edilmelidir.

"HAİTİ'DE NE İŞİMİZ VAR?

Bu sırada MİT yetkilileri Kuzey ve Güney Amerika arasında bulunan Karayip Denizi'ndeki bir ada ülkesinde ortaya çıkmış bir sorunun kendilerine intikal edeceğinden habersizdiler. 8 Mayıs 2022'de, Karayip bölgesi ülkeleri olan Haiti ve Dominik Cumhuriyeti'nde dernek faaliyetleri kapsamında dini eğitim veren ve ihtiyaç sahiplerine yardım götüren Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sekiz kişi, Dominik Cumhuriyeti-Haiti güzergahında

otobüsle seyahat ettikleri sırada, Haiti'nin başkenti Port-au-Prince yakınlarında otobüslerini durduran silahlı bir grup tarafından kaçırılmıştı. Haiti'deki devlet otoritesinin zayıflığı ve kronikleşmiş iç güvenlik ve asayiş sorunları, ülkenin bazı kesimlerinin, kaçırma eylemlerine de girişen silahlı çetelerin kontrolüne girmesine neden olmuştu. Sekiz Türk vatandaşını kaçıran da bölgede faaliyet gösteren ve ele geçirdikleri rehineler üzerinden gelir elde etmeyi amaçlayan 400 Mawozo isimli silahlı bir gruptu.

Konu MİT'e intikal eder etmez vatandaşların kurtarılmasına yönelik çalışmalar başlatıldı. Haiti'de herhangi bir MİT varlığının bulunmaması işleri zorlaştırsa da vatandaşların durumlarını yerinden takip edebilmek ve serbest kalmalarını sağlamak için kısa süre içinde MİT personeli Haiti'ye ulaştı. Resmi makamlarla koordine yürütülen çalışmalar sonucunda 8 vatandaştan üçünün 3 Haziran'da, kalan beşininse 13 Haziran'da serbest bırakılması sağlandı. Önce Haiti'de güvenli bir eve alınan vatandaşlar, bilahare Dominik Cumhuriyeti üzerinden sağlıklı bir şekilde Türkiye'ye ulaştırıldı.

SOMALİ'DE EŞ-ŞEBAB OPERASYONLARI

Görüldüğü üzere MİT'in faaliyetleri çoktan sınır tanımayan bir noktaya gelmişti. Bu bağlamda önemli etkinlik alanlarından biri olan Somali'ye de bir parantez açmak gerekiyor.

Somali ile ilişkiler, Somali'nin kuraklık ve buna bağlı açlık ile yoğun iç çatışmaların yaşandığı 2011 yılında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın büyük bir heyetle Somali'ye ziyareti ile başlamıştı. Türkiye'nin siyaset üstü tavrı, toplumsal yardım programları, sosyal yaşantıya temas eden faaliyetleri Mogadişu Havaalanı ve Mogadişu Limanı'nın işletmelerinin Türk şirketlere verilmesi ve THY'nin Mogadişu'ya seferler başlatmasıyla ekonomik olarak da perçilenmişti.

Diğer yandan, Türkiye sahaya girdiğinden itibaren Somali'nin güvenlik istikrar ve refahına yönelik en büyük tehdidin el-Kaide bağlantılı eş-Şebab terör örgütü ile Somali güvenlik güçleri arasında uzun zamandan beri her iki tarafın da üstünlük sağlayamadığı çatışmalar süreci olduğunu görüyordu. Nitekim Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Mogadişu'ya gerçekleştirdiği ziyaret akabinde eş-Şebab Türkiye'yi sömürgeci, NATO ortağı ve mürted ilan ederek doğrudan tehdit etmeye başladı. Ardından da bölgede insani, ekonomik ve diplomatik faaliyet yürüten Türklere yönelik saldırılar ivme kazandı.

QR KOD 23

Mogadişu'daki Türk misyonu yerleşkesine yönelik 2013 yılında düzenlenen ve üç çocuk babası Polis Özel Harekat mensubu Sinan Yılmaz'ın şehit olmasına neden olan saldırı halen akıllarda. Ülkenin kendi ayakları üzerinde durabilmesi için öncelikle terörden arındırılarak güvenli bir ortam tesis edilmesini mecburi gören Türkiye, Somali'ye ekonomik ve sosyal alanda sürdürdüğü desteğini güvenlik ve terörle mücadele alanına da taşımak için harekete geçti. Bu kapsamda, Kasım 2017'de Türkiye'nin dünyadaki en büyük ve kapsamlı askeri eğitim tesisi olarak faaliyete geçirilen TURKSOM Askeri Eğitim Üssü'nde, subay, astsubay ve askeri birlikler yetiştiriliyor. TURKSOM'da yetiştirilen askeri birlikler Somali Ulusal Ordusu'nun elit kesimini oluşturuyor. Aynı zamanda eş-Şebab ile mücadelede de etkin bir şekilde ön safta yer alıyorlar. Türkiye tarafından eğitilen Özel Harekat Polis Gücü (Haramcad) de eş-Şebab'ın Mogadişu şehir merkezindeki baskın tipi eylemlerinde etkin müdahale gücü olarak öne çıkıyor.

Türkiye yanında Batı ittifakından ABD başta olmak üzere başka ülkelerin de desteklemesine rağmen gelinen noktada Somali'de eş-Şebab'ın kısa ve orta vadede akamete uğratılamayacağının öngörüldü. Bu sebeple de Türkiye, hem ülkedeki Türk varlığının/vatandaşlarının korunması hem de Somali hükümetinin ivedi talepleri kapsamında, 2021 yılı sonlarında eş-Şebab'a karşı kullanılması maksadıyla Somali'ye SİHA kapasitesi kazandırılması sürecini başlattı. Sürecin hayata geçmesinde Mayıs 2022'de tekrar Cumhurbaşkanı seçilen Hassan Sheikh Mohamud'un kritik etkisi not edilmeli çünkü Mohamud göreve başlar başlamaz terör örgütüne karşı topyekun bir mücadeleye girişme kararı aldı. Bu doğrultuda hem Somali Ulusal Ordusu birlikleri hem de diğer güvenlik yapılanmalarından faydalanılarak SİHA destekli nokta operasyonlarla eş-Şebab kırsal alanda yoğun baskı altına alındı.

IRAK İLE İSTİHBARAT DİPLOMASİSİ

MİT, dördüncü stratejik kuşakta etkinlik gösterirken Türkiye'ye mücavir bölgelerdeki kaosla mücadele etmeyi sürdürecekti. Irak'taki kaos 2022'de de durmayacak, bölge ve Türkiye için maliyet üretmeyi sürdürecekti.

Irak'ta seçimler 10 Ekim 2021'de yapılmasına rağmen Sadr'ın liderliğindeki Vatanı Kurtarma İttifakı, bir türlü cumhurbaşkanı seçilemediği için hükümeti kuramıyordu. Türkiye, bu sırada sahadaki tüm unsurlarla görüşüyor ve Irak'ta istikrarın oluşması için elinden geleni yapıyordu. 26 Şubat'ta Vatanı Kurtarma İttifakı'nda yer alan Irak Parlamentosu Başkanı Muhammed Halbusi ve Azim İttifakı Başkanı Hamis Hançer,

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kabul edildi. MİT, Irak ile özel olarak ilgilendiğinden, görüşmeye Hakan Fidan da katıldı. Ayrıca Hakan Fidan, hem Antalya Diplomasi Forumu devam ederken 12 Mart'ta IKBY Başkanı Neçirvan Barzani ile yapılan ve Irak'taki siyasi durumun yanı sıra Erbil-Bağdat ve Türkiye-IKBY ilişkilerinin de ele alındığı görüşmede, hem de IKBY Başbakanı Mesrur Barzani ile Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 15 Nisan'da İstanbul'da gerçekleşen görüşmesinde de yer aldı. Irak'taki siyasi kaosa bugünden yarına bulunabilecek bir çözüm yoktu. Öte yandan Bağdat ve IKBY ile geliştirilen ilişkiler terörle mücadele konusunda Türkiye'nin elini ziyadesiyle güçlendiriyordu. Mesrur Barzani ile yapılan görüşmeden sadece üç gün sonra TSK, Metina, Zap ve Avaşin-Basyan bölgelerindeki terörist unsurlara karşı Pençe-Kilit Operasyonu'nu başlattı. Kara ve hava unsurlarının katıldığı operasyon Kasım ayına kadar sürecek ve 400'ün üzerinde terörist etkisiz hale getirilecekti.

DEKAPİTASYON VIII

Suriye

TSK askeri operasyonlarını yürütürken MİT de özel faaliyet çalışmalarına 2022 yılında da kararlılıkla devam ediyordu. Ağustos 2018'de başlayan operasyonlar bu tarihe kadar yoğun biçimde Irak'ta yürütülürken 2022 yılından itibaren Suriye'de gerçekleştirilen operasyonlar giderek daha görünür hale gelecekti.

Suriye'de hedef ittihaz edilen ilk şahıs Şubat ayında etkisiz hale getirilen "Hebat Gever" kod Süleyman Orhan idi. Orhan, TSK'ya yönelik faaliyetleri sebebiyle özel olarak aranan bir teröristti. 8 Ocak 2020'de Suriye/Resulayn'da 4, 16 Ocak 2020'de Suriye/Tel Abyad'a bağlı Suluk beldesinde 3 ve 10 Aralık 2020'de Suriye/Resulayn'da 2 olmak üzere toplam 9 Türk askerinin bombalı araçlarla şehit edildiği eylemlerin talimatını vermişti.

PKK/KCK'ya 2005 yılında katılan Orhan, 2015 yılında Irak/Kandil'de PKK/KCK NLP bünyesinde istihbarat eğitimi almış, ardından HPG'nin askeri istihbarat yapılanması REL'in Suriye kanadı NEL'de görevlendirilmişti. Suriye'deki istihbarat yapılanmasında önemli bir yeri olan Orhan'ın burada görevlendirilmesinde PYD/YPG'nin Suriye Askeri Genel Sorumlusu "Bahoz Erdal" kod Fehman Hüseyin tarafından bomba imalatı gibi konularda özel olarak eğitilmesi etkili olmuştu. Nihayet PKK/KCK'nın Suriye askeri istihbarat yapılanması NEL bünyesinde Amude-Derbesiye-Tel Tamir Bölge Sorumlusu olan Süleyman Orhan, Türkiye'de bombalı

eylem yaptırmak amacıyla Suriye'den şahıslar seçiyor, bu şahısları teçhiz ediyor, eğitiyor ve Türkiye'ye aktarıyordu. Ayrıca, sınır hattında örgütün Türkiye'ye karşı düzenlediği operasyonları da koordine ediyordu. Orhan, Suriye/Amude'de etkisiz hale getirildiğinde tarih 9 Şubat 2022'ydi.

MİT'in, örgütün Amude-Derbesiye hattına yönelik faaliyetleri Nisan ayında da devam edecekti. Bu defa kara listeye alınan isim "Kahraman Aydın/Rojvan Van" kod Mehmet Aydın'dı. İran/Kelareş kırsalından Nisan 2005'te PKK'ya katılan Aydın, önce Tunceli kırsalında, 2010-2013 yıllarında ise Hatay/Amanos kırsalında faaliyet yürütmüştü. 2013'te Suriye/Ayn el-Arab'da Alay Sorumlusu, 2015'teyse Afrin'de Cephe Sorumlusu olmuştu. 2018'de sözde Şehit Rüstem Akademisi'nde liderlik eğitimi almasının ardından ise sözde Amude-Derbesiye Eyalet Yürütmesi'nde görevlendirilmişti. 2022 itibarıyla söz konusu eyalet yürütmesinde Tünel ve Mevzilendirme Sorumlusu olarak görev yapan Aydın ile beraberindeki örgüt mensupları, 9 Nisan 2022'de Suriye/Derbesiye'de düzenlenen operasyonla etkisiz hale getirildi.

PKK/KCK ve Suriye uzantısı PYD/YPG'nin tünel sistemine geçmesi, aslında örgütün varlığını korumaya yönelik pasif ve savunma esaslı bir stratejiydi. Bu strateji bir yandan teröristlerin yaşam sürelerini uzatmaya ve hayatta kalma şanslarını artırmaya yarasa da, diğer yandan örgüt liderleri ve kadrolarının belirli bir alana hapsolmaları ve eylemselliklerinin ciddi ölçüde sınırlanması anlamına geliyordu.

Amude-Derbesiye bölgesi yanında MİT'in özel olarak ilgilendiği bir başka alan da Ayn el-Arab'dı (Kobani). 2022'de buradaki ilk hedefler "Dilar Halep" kod Ranya Henan ve "Ronahi Kobani" kod Rodin Abdülkadir Muhammed olacaktı. MİT, ikilinin 20 Şubat 2022 tarihinde, Türkiye-Suriye sınır hattında Türkiye'ye yönelik bazı eylemleri organize ettiğini ve Türk güvenlik güçlerinin şehit edilmesinde doğrudan payı olduğunu tespit etmişti.

Ranya Henan aslen Halepliydi ve Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşıydı. Örgüte 2011'de katılmış ve DEAŞ ile girilen çatışmalardaki gayreti dolayısıyla terfi ettirilerek YPJ'nin sözde Kobani Eyalet Sorumlusu yapılmıştı. Rodin Muhammed ise, geçmişte örgüt mensuplarına eğitim verilen sözde Şehit Şilan Kampı'nda sorumlu seviyede faaliyet göstermiş, son olarak YPJ Ayn el-Arab Savunma Komitesi Eş Başkanı olarak örgütün askeri alandaki faaliyetleri içerisinde yer almıştı.

MİT tarafından Suriye'de aranan bir diğer isim ise, kendi ifadesiyle, "PKK/KCK adına adam kaçıran, örgüte patlayıcı ve mühimmat temin eden, silahlı eylem yapan ve reşit olmayan çocukları kaçırarak örgüte teslim

eden" "Hayri" kod Ekrem Üstek'ti. Üstek, 1991'de Şırnak şehir merkezinde silahlı çatışmalara katılmış, 1992'de Şırnak/Cizre karayolunda bir askeri konvoyun taranması, aynı tarihte evinde ikamet eden kiracı polis memuruna roketli saldırı yapılması ve evin otomatik silahlarla taranması gibi kanlı eylemlere iştirak etmişti. Ayrıca 2015-2016 döneminde Şırnak'taki Çukur-barikat eylemlerinde PKK/KCK'ya bağlı YPS adına eylemler organize etmişti. Bu sebepten Şırnak Sulh Ceza Hakimliği tarafından 2016 yılından bu yana aranmaktaydı. Halbuki aynı sıralarda, DEAŞ ile PKK/KCK arasındaki çatışmalar gerekçesiyle Ayn el-Arab'a geçerek faaliyetlerine Suriye'de devam etmişti. MİT'in Ayn el-Arab'da gerçekleştirdiği 11 Mayıs 2022 tarihli operasyonla etkisiz hale getirildi.

Irak

Suriye sahasıyla eşzamanlı olarak MİT'in özel faaliyet ekipleri Irak'ta da operasyonlar icra ediyordu. Bu kapsamda MİT, Kandil ve Gare'deki tecrübesini taşıdığı Sincar'da faaliyetlerine kararlılıkla devam ediyordu. Ocak ayında gerçekleştirilen operasyonda Sincar'daki silahlı kanadın kritik isimlerinden "Azad Ezidi" kod Sileman Şemo Yusuf etkisiz hale getirilmişti. 2000'li yıllarda örgüte katılan Yusuf, Irak/Gare'de HPG Özel Kuvvetler eğitimi almıştı. Ardından HPG'nin Sincar yapılanması YBŞ'nin Özel Kuvvetler Genel Sorumlusu'na bağlı 2. Derecede Sorumlu olarak faaliyet göstermişti. Hemo, MİT tarafından 21 Ocak'ta aracına düzenlenen nokta operasyonla etkisiz hale getirildiğinde YBŞ Özel Güç Sorumlusu idi.

21 Mayıs'ta Irak/Süleymaniye'ye bağlı Taktak'ta etkisiz hale getirilecek şahıs ise HPG'nin en üst düzey yürütme organı olan Komuta Konsey Üyesi "Dılhaz Gabar" kod Mehmet Doğan'dı. 1996'da örgüte katılan Doğan, 2005 yılında PKK/KCK sözde İran Alanı 2. Derece Sorumlusu, 2008'de sözde Kandil Alanı Lojistik Sorumlusu, 2009'da sözde Batan Sahası/Gabar Alanı Sorumlusu, 2015'te sözde Kandil Saha Yürütme Üyesi, 2017'de sözde Zap Sahası Kurumlar Sorumlusu ve 2018-2020 yılları arasında HPG Mahmur Merkez Cephesi Sorumlusu olarak faaliyet göstermişti. Son olarak HPG Komuta Konseyi Üyesi, HPG sözde Mahmur-Kerkük-Süleymaniye Sahası Yürütme Üyesi ve sözde Kerkük Cephesi 1. Derece Sorumlusu idi.

Örgütün Irak'taki silahlı kanadına yönelik gerçekleştirilen bir diğer operasyondaki hedef ise "Ahmet Rubar" kod Mehmet Erdoğan idi. Örgüt için kritik isimlerden biri olan Erdoğan, PKK/KCK'ya 1990'lı yıllarda katılmıştı. Önce Ağrı Dağı ve İran/Maku'ya bağlı Dambat Grupları Sorumlusu, 2000'li yıllarda sözde Serhat Eyalet Gücü Sorumlusu, 2017'de

sözde Avaşin Eyalet Sorumlusu, 2019'da Pençe Harekatları döneminde sözde Hakurk Eyalet Sorumlusu ve 2020-2021'de sözde Gare/Piriz Eyaleti Sorumlusu olarak faaliyet yürütmüştü. Erdoğan, aynı zamanda HPG Konsey Üyesi idi. PKK/KCK kontrolündeki Mahmur Kampı'nda, Hacı Mirza Ali adına düzenlenmiş sahte bir kimlikle faaliyet gösteren Erdoğan son olarak Mayıs 2021'de HPG Mahmur-Kerkük-Süleymaniye Saha Genel Sorumlusu olarak görevlendirilmişti. Kendisine yönelik Irak/Mahmur kampı kırsalında operasyon gerçekleştirildiğinde takvimler 21 Mayıs 2022'yi gösteriyordu.

Özel faaliyetler Haziran ayında artık baş döndürücü bir hıza ulaşmıştı. Bu ay MİT'in kritik hedefler listesine aldığı isimlerden ilki, yine bir HPG Konsey Üyesi olan "Rezan Amed" kod Ümit Tarhan'dı. Tarhan, Almanya/Berlin'de örgüte müzahir yapılar içerisinde aktif olarak faaliyet yürütmüş ve 2009 yılında örgütün kırsal kadrolarına katılmıştı. 2010 yılında Irak/Kandil alanına geçmiş, burada çeşitli görevler aldıktan sonra 2015'te Suriye/Ayn el-Arab'da görevlendirilerek buradaki saldırı sabotaj birimi içerisinde sorumlu olarak görev yapmıştı. 2016'da Suriye'den Türkiye'ye patlayıcı madde aktarımlarını organize eden, örgütün ihtiyaç duyduğu bomba düzenekleri ile el yapımı patlayıcıları bizzat hazırlayan Tarhan, aynı zamanda çok sayıda örgüt mensubunu patlayıcı hazırlama konusunda yetiştirmişti. PKK/KCK Özel Güç mensuplarına silahlı eğitimlerin verildiği Apollo Akademileri'ne bağlı sözde Şehit Mahir Akademisi sorumluları arasında da bulunan Tarhan, 2018 yılından bugüne çok sayıda örgüt mensubuna saldırı ve sabotaj konularında eğitimler vermişti. Son olarak HPG Askeri Konsey Üyesi ve PKK/KCK-Mahir Akademisi Sorumlusu olan Tarhan, 7 Haziran 2022'de Duhok/Gara bölgesinde gerçekleştirilen operasyonla etkisiz hale getirildi.

Tarihi Derinlikte Operasyon

Haziran ayında yürütülecek ikinci operasyon ise operatif yönden MİT'in özel faaliyetleri arasında tarihe geçecekti. Bu operasyonun özelliği, PKK/KCK'ya karşı Türkiye sınırından en uzakta gerçekleştirilen dekapitasyon operasyonu olmasıydı. MİT daha önce 2019'da 70 km ve 2021'de 170 km derinlikte operasyonlar icra edebilmişti. Bu kez mesafe çok daha ileriye taşınıyordu. Hüseyin Şibli, Delal Azizoğlu ve Hatice Hezer gibi yüksek kademe örgüt yöneticilerine yönelik gerçekleştirilecek bu tarihi nitelikteki operasyon, Irak/Süleymaniye'ye bağlı Kelar'da, yani Türkiye sınırından tam 275 km uzakta icra edilecekti. Operasyon neticesinde etkisizleştirilecek isimlerin tamamı örgüt üzerinde önemli etkileri olan kritik yöneticilerdi.

Etkisiz hale getirilen teröristleri tanımaya "Ferhat Derik" kod Hüseyin Şibli'den başlayalım. Aslen Suriye/el-Malikiyeli (Derik) olan Şibli, Öcalan'ın Suriye'de bulunduğu 1990'lı yıllarda PKK/KCK'ya katılmıştı. Suriye'de faaliyet gösterdikten sonra örgütün liderlerini eğittiği Irak/Gare ve Kandil alanında sorumlu düzeyde yönetici olmuştu. 2014 yılında Suriye'de yaşanan siyasi otorite boşluğu ve üçüncü ülkelerin desteğiyle, PKK/KCK'nın kontrol sağladığı Resulayn, Derbesiye, Haseke, Tel Tamir ve Amude gibi yerleşim yerlerinden sorumlu olarak PYD/YPG'nin Yürütme Konseyi Üyeliği'ne seçilmişti. Bu dönemde terörist "Şahin Cilo" kod Ferhat Abdi Şahin'in en yakınındaki şahıslardan biri haline gelen Şibli, 2019 itibarıyla Suriye Özerk Yönetimi Merkez Yürütme Konseyi Eş Başkanı ve genel güvenlikten sorumlu şahıs olarak görevlendirilmişti. PKK/KCK Suriye Özerk Yönetimi Merkez Yürütme Konseyi Eş Başkanı iken 2022 itibarıyla ayrıca PKK/KCK IKYY Genel Sorumlusu/Eş Başkanı olarak Irak'a gönderilmişti.

Kelar'da gerçekleştirilen operasyonun hedeflerinden bir diğeri "Raperin" kod Delal Azizoğlu idi. PKK/KCK'nın en kanlı terör eylemlerini organize ettiği 1992 yılında örgüte katılan Azizoğlu, Diyarbakır kırsalında sekiz yıl silahlı faaliyet yürüttükten sonra terör örgütünün Avrupa yapılanmasında görevlendirilmişti. 2001 yılında Brüksel'de Kürdistan Ulusal Kongresi Genel Kurulu'nda Divan ve Yürütme Kurulu Üyesi olmuştu. 2013 yılında örgüt adına Avrupa'da gerçekleştirilen yasadışı eylemleri organize etmiş, aynı yıl PKK/KCK Yürütme Konseyi Üyeliği'ne seçilmişti. Daha sonra ise Kongra-Gel Başkanlık Divanı Üyesi ve PKK/KCK'nın kadınlara yönelik oluşumu PAJK'ın yöneticisi olmuştu. Bu tarihten itibaren Suriye alanında yönetici konumunda görevlendirilen Azizoğlu, 2018'den beri de PKK/KCK Yüksek Adalet Divanı yönetiminde yer alıyordu.

Operasyonda etkisizleştirilen son isimse PKK/KCK Yürütme Komitesi Üyesi "Leyla/Berivan Zilan" kod Hatice Hezer idi. Hezer, 1991 yılında PKK/KCK'ya katılmıştı. 2004 yılına kadar yurtiçi ve yurtdışında kırsal kadrolarda görevlendirilmiş, 2004-2008 yılları arasında örgütün kadın örgütlenmesi PJAK'ın sorumlusu olarak Ermenistan'a gönderilmişti. 2008 yılından itibaren ise HPG bünyesinde yönetici seviyesinde görevlendirilmişti. 2011 yılında Mahmur Kampı'nda kadın örgüt mensupları sorumlusu, 2014 yılında PKK/KCK'nın sözde Şehitler Komitesi Sorumlusu, 2017 yılında ise PAJK Suriye Sorumlusu olan ve RJAK'ta görev alan Hezer, Suriye/Afrin'de de çeşitli görevlerde bulunmuştu. Ayrıca örgütün en üst düzey yönetim organlarından PKK/KCK Yürütme Konseyi ve daha dar kapsamlı örgüt yöneticilerinden oluşan Yürütme Komitesi Üyesi idi.

Gare Yine Hedefte

Irak'ta Temmuz ayı da hareketli geçecekti. MİT, Gare'de etkisi giderek zayıflayan örgütün kendini toparlamasına izin vermiyordu. Bu kapsamda hedef alınan ilk isim "Berfin Nurhak" kod Hanım Demir olacaktı. Demir, örgüte 1990'lı yıllarda katılmış, 2000'li yıllarda Irak/Kandil alanına geçmiş ve güvenlik güçlerine karşı gerçekleştirilen çok sayıda eylemin planlayıcıları arasında yer almıştı. YJA-STAR Sorumlusu olarak Irak/Sincar'a geçen Demir, 2014 yılında başlayan görevini 2017 yılına kadar sürdürmüştü. 2017 yılında, örgütün kadın yapılanması olan PAJK içinde sorumlu düzeyde görev almış ve PAJK meclisi üyesi olmuştu. 2018 yılına gelindiğinde, Medya Savunma Alanları Karargah sorumlularından biriydi. 2019 yılında HSM Merkez Karargah YJA-STAR Yürütme Kurulu Üyesi olmuş, 2021 yılında ise Apollo Akademiler Sorumluluğu'na getirilmişti.

Gare'de gerçekleştirilen bir diğer operasyondaysa "Dersim Malatya" kod İzzettin İnan etkisizleştirilecekti. 1992 yılında PKK saflarına katılan İnan, 2004 yılında örgütün sözde Serhat Eyaleti sorumlusu olarak görevlendirilmiş ve 2008 yılına kadar güvenlik güçlerine yönelik gerçekleştirilen eylemlerin talimatını vermişti. Daha sonra örgütün Amanoslar açılımı kapsamında, 2008 yılı sonlarında Amanoslar'a sorumlu olarak gönderilmişti. 2012 yılında Irak'ın kuzeyine çekilen İnan, 2014 yılında ise Suriye'de görevlendirilmişti. Suriye'de 2014-2017 yıllarında sözde Afrin Eyaleti, 2018'de Tabka Saha, 2019-2020 yılları arasındaysa sözde Fırat (Kobani-Münbiç-Ayn İsa-Rakka-Tabka) Bölge Sorumlusu olarak faaliyet yürütmüştü. Güvenlik güçlerinin Suriye'de gerçekleştirdiği operasyonlar karşısında başarısız olduğu gerekçesiyle, örgüt üst yönetimi tarafından 2020 yılında Irak/Gare alanına çekilen İnan, 2021 yılında ise örgüt kadrolarına ideolojik ve silahlı eğitimlerin verildiği Apollo Akademiler Sorumluluğu'na getirilmişti. İnan, aynı zamanda örgütün bütün silahlı faaliyetlerinin yönetildiği HPG Konseyi üyesiydi. İzzettin İnan ve beraberindeki örgüt kadroları, 9 Ocak tarihinde Irak/Gare'de gerçekleştirilen operasyonla etkisiz hale getirildi.

Bildiğimiz Fotoğraf

PKK/KCK'ya karşı dekapitasyon faaliyetleriyle eşzamanlı bir biçimde teröristlerin yurtdışından Türkiye'ye getirilmesine yönelik çalışmalar da devam ediyordu. Örneğin, örgüte "bilerek ve isteyerek yardım etme" suçundan hakkında arama kaydı bulunan Abdülkerim Yılmaz, MİT'in ikna çalışması sonrasında, illegal olarak geçtiği Irak'tan Türkiye'ye getirilmişti. Bir başka çalışmada, 2016'dan beri Suriye'de örgüt adına çeşitli faaliyetlere katılan

"Rojda" kod Dilbirin Kaçar, MİT'in Suriye'de yürüttüğü operasyon sayesinde yakalanmıştı. Malazgirt'te 27 Temmuz 2015'te evine giderken şehit edilen Binbaşı Arslan Kulaksız'a yönelik eylemin faillerinden olan "Zerdeşt" kod Savaş Çelik de Suriye'den yeni görevlendirildiği Avrupa'ya geçmeden önce yakalanarak Türkiye'ye getirilmişti. Böylece kamuoyunun medyadan aşina olduğu, iki Türk bayrağı arasında ellerinde plastik kelepçeyle çekilmiş terörist fotoğraflarına yenileri ekleniyordu.

BAE, SUUDİ ARABİSTAN VE NORMALLEŞME

MİT, TSK ile beraber terörle mücadele operasyonlarını sürdürürken, dış operasyonlarla ilgilenen MİT birimleri de Türkiye'nin bölge ülkeleriyle normalleşme süreçlerine katkı sağlamayı sürdürüyordu. Hatırlanacak olursa, Ocak 2021'de yapılan Türkiye ve BAE istihbarat servisleri arasındaki görüşmeler ilk meyvelerini aynı sene vermiş ve BAE ile ilişkiler normale dönmüştü. 2022 senesiyse yeniden tesis edilen bu ilişkinin tahkim edilmesine sahne olacaktı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 17 Mayıs'ta Devlet Başkanı Şeyh Halife bin Zayed'in vefatı nedeniyle taziye için BAE'ye gidecek ve beraberindeki heyette Hakan Fidan da bulunacaktı.

Türkiye normalleşme çalışmaları çerçevesinde 2021 yılında Suudi Arabistan ile de karşılıklı adımlar atmış, ancak BAE ile ilişkilerde görülen ivme yakalanamamıştı. Bununla beraber, 2021 yılında yapılan servisler arası görüşmelerle iletişim ve diplomasi kanalları tekrar tesis edilerek uzun süredir gergin olan ilişkiler yerini 2022'de normalleşmenin başladığı bir sürece bırakacaktı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 29 Nisan'da Riyad'a ziyaretini mukabil Muhammed Bin Selman'ın 22 Haziran'da Türkiye'ye gelmesi karşılıklı ilişkilerin geliştirilmek istendiğinin açık örnekleridir.

TAHIL KORİDORU ANLAŞMASI

İstihbarat diplomasisinde küresel çapta yankı bulacak gelişmeyse Temmuz ayında gerçekleşecekti. RF -Ukrayna Savaşı küresel gıda fiyatlarında artışa sebep olmuş ve birçok ülkede kıtlık tehdidi meydana getirmişti. Hem RF hem de Ukrayna istihbarat servisiyle temas halinde olan MİT, yürüttüğü müzakerelerde gıda güvencesizliğini ve gıda fiyatlarındaki artışı gündeme taşımıştı. Ardından Rus askeri istihbarat servisi GRU ve Ukrayna askeri istihbarat servisi GUR'u Türkiye'de bir araya getirerek, küresel etkileri olan tahıl sorununun çözümü yönündeki adımları masaya yatırmıştı.

QR KOD 24

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan başta olmak üzere Türkiye'nin tüm dış politika kabiliyetleriyle üzerine eğildiği konuda ilk olumlu sonuç 22 Temmuz'da alınacak ve RF ile Ukrayna, Türkiye ve BM ile iki mutabakat zaptı imzalayacaktı. Böylelikle RF ve Ukrayna'dan gübre, tahıl ve diğer gıda ürünlerinin ihraç edilmesi karara bağlanmış olacaktı. Bu süreçte savaş dolayısıyla gemi trafiği aksayan Ukrayna limanları da kullanıma açılarak tahıl ve gübre ihracatının önü açılacaktı. Anlaşmanın en azından ilk dört ay için düşük gelirli ülkelerin gıdaya erişimini temin ettiği, orta ve yüksek gelirli ülkelerin de hammadde teminine devam etmesine olanak sağladığı söylenebilir.

İSRAİL İLE NORMALLEŞME

Yaz ayları Türkiye'nin küresel çaptaki bir krize olumlu yönde müdahalesiyle seyrederken, bölgedeki ülkelerin ilişkilerini normalleştirme çabaları da devam ediyordu. Türkiye ile İsrail yönetilebilir bir ilişkiye sahip olmanın yollarını arıyorlardı. İsrail bu konudaki ilk adımını esasen 27 Kasım 2019'da Türkiye ile Libya arasında imzalanan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması anlaşmasından sonra atmıştı. Çünkü bu güzergah Doğu Akdeniz gazını Avrupa'ya transfer etmek için gerekli olsa da artık Türkiye'nin kontrolündeydi. 2022 başında ABD'nin EastMed'den desteğini çekmesi de bu güzergahın düşük olan hayata geçme olasılığını hepten imkansız hale getirmişti. Diğer yandan, Türkiye'nin Körfez ülkeleri ve Mısır ile normalleşme adımları atması, ayrıca Azerbaycan-Ermenistan çatışmasında İsrail'in Türkiye ile aynı tarafta hizalanması ikili ilişkilerin olumlu seyretmesinde pekiştirici bir etki meydana getiriyordu. Bu sürece İsrail'in çiçeği burnunda Cumhurbaşkanı Isaac Herzog'un Mart 2022'de Türkiye'ye yaptığı ziyaret eşlik edecekti.

Herzog Türkiye'ye gelmeden önce, İran istihbaratı tarafından iş adamı Yair Geller'e karşı Türkiye'de girişilecek suikast yahut kaçırma hadisesiyle ilişkili olarak MİT'in MOSSAD'ı bilgilendirmesi ve servislerin olayda koordine hareket etmesi, normalleşme sürecine istihbarat servisleri düzeyinden de bir katkı anlamını taşıyordu. Mayıs ayında servisler arası yaşanacak bir diğer gelişmenin de Ağustos ayında resmen başlayacak normalleşme sürecine olumlu etki ettiği söylenebilir.

Bu defa MOSSAD, MİT'e başvurarak DMO/İstihbarat Başkanlığı tarafından İstanbul/Taksim'de İsrail vatandaşlarına yönelik kaçırma faaliyeti olabileceğine dair istihbarat aldıklarını belirtecekti. Ardından harekete geçen MİT ve Emniyet yetkilileri, hem alan kontrolünü sağlayarak hem de

caydırıcılık için görünür tedbirler alarak İsrailli turistlere yönelik kaçırma yahut suikast girişimindeki bir hücreyi deşifre edecekti. Yapılan çalışmalarda İran vatandaşları Alireza Shaboueidoudkani ve Majid Nasiri Hesar'ın Haziran ayı ortalarında Taksim'de takip ve hedef tespit çalışması yürüttüğü anlaşılacaktı. Dahası, İsrailli turistlere yönelik eylemin İranlı uyuşturucu kaçakçısı Keyvan Majdzadeh'e dayandığı tespit edilecekti. Bu çerçevede yapılan çalışmalar sonucunda eylemle bağlantılı 7 İran vatandaşı "Siyasal ve Askeri Casusluk" suçlamasıyla gözaltına aldırılacaktı.

"HERKESLE KONUŞUYORUZ"

MİT'in parçası olduğu, etki ettiği yahut öncülüğünü yaptığı normalleşme çabaları, Türkiye'nin ikili ilişkilerinin ötesinde bölgesel düzeyde de gerilimi azaltmaya hizmet ediyordu. Doğu Akdeniz bu bölgelerden bir tanesiydi. Bu kapsamda Türkiye'nin stratejik ortaklarından Libya, 2019'dan beri MİT'in yakın radarındaydı ve Libya ile ilişkilerde 2022 yılında da oldukça hareketli günler yaşanacaktı.

Hatırlanacağı üzere Libya'da 2021 yılı Aralık ayında seçimler yapılamadığı için Hafter güçlerine karşı Türkiye'nin başından beri arkasında durduğu meşru MBH faaliyetlerini yürütmeye devam etmişti. Fakat MBH'nin hükümet işlerini yürütmeye devam etmesi, Halife Hafter başta olmak üzere Akile Salih gibi bölgesel liderleri memnun etmiyor ve bu memnuniyetsizlik çatışmaların yeniden başlaması riskini beraberinde getiriyordu. Üçlünün Nisan 2022'de MBH'ye alternatif yahut paralel sayılabilecek bir bakanlar kurulu toplaması bu süreçte ülkenin bölünme riskiyle dahi karşı karşıya olduğunun göstergesiydi.

Türkiye ise ne tekrar çatışma ortamına dönülmesini ne de ülkenin bölünmesini istiyordu. MİT, iç huzur ve çatışmasızlığın korunması için bu süreçte var gücüyle çalışmıştır. Bu çerçevede TSK ile birlikte MBH'ye bağlı askeri grupların birlik anlayışları pekiştirilmiş, Trablus'u hedef alan yapılar caydırılmıştır. MİT, gerilimin arttığı süreçlerde Batı bölgesindeki silahlı grup liderleriyle toplantılara yaparak hiçbir şartta çatışma istenmediğini her daim vurgulamış ve sahadaki dengenin korunmasını sağlamıştır. Ağustos başında TM Başkanı Akile Salih'in Türkiye'ye gelerek Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kabul edilmesi de bölgede iç huzur ve çatışmasızlığın korunmasına yönelik atılmış adımlardandı.

Bütün bu çabalara karşın Libya'daki taraflar arasında Ağustos 2022'de tansiyon kaydadeğer ölçüde artacaktı. Olaylardan bir iki gün sonra, Eylül ayının başında Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Milli Savunma Bakanı

Hulusi Akar ve MİT Başkanı Hakan Fidan'ın Trablus'a gitmeleri Türkiye'nin Trablus'taki kırmızı çizgilerini göstermesi bakımından kritiktir. Bu suretle, Trablus'taki çatışmaları yeni bir savaş boyutuna ulaştırma çabaları bertaraf edilmiş, MBH aleyhtarı silahlı yapılar Trablus mücavirinden uzaklaştırılmış ve MBH ile işbirliği zeminini güçlendirilmiştir. Öte yandan MİT, Doğu bölgesindeki başat aktörlerle de etkileşimin kesintisiz sürdürmüş ve bu şekilde MBH-HG tarafları arasındaki diyalog zemini ile uzlaşı anlayışına yapıcı bir katkı sunmuştur.

Türkiye'nin Libya ile güvenlik, ulaştırma, diplomasi ve ekonomi alanındaki işbirliğini giderek derinleştirmesi, Ekim ayında Türkiye ile Libya arasında hidrokarbon kaynaklarının aranması ve çıkarılması ile ilgili mutabakat muhtırasının imzalanmasına da imkan verecekti. Yunanistan tarafında ciddi gerginlik yaratacak olan anlaşma, birkaç ay içinde Libya ile Yunanistan arasında diplomatik krize yol açacaktı. Krizden birkaç gün sonra da Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon arama ve çıkarma faaliyetlerini öne sürerek Avrupa Konseyi 2019'dan beri Türkiye'ye uyguladığı yaptırımları bir sene daha uzatma kararı alacaktı.

RF-UKRAYNA ESİR TAKASI

Avrupa, Türkiye'ye karşı Doğu Akdeniz'deki tavrını muhafaza ediyordu etmesine ama bu sırada MİT, Avrupa için kabusa dönüşen RF ile Avrupa'nın çekimser bir şekilde yanında durdukları Ukrayna arasında önemli bir takas faaliyetine daha imza atıyordu. Takasın bir tarafında Ukrayna'da Rusya yanlısı olarak bilinen Yaşam İçin Muhalefet Partisi'nin Başkanı Viktor Medvedchuk vardı. Vatana ihanet suçlamasıyla Ukrayna'da ev hapsine çarptırılan Medvedchuk, RF-Ukrayna Savaşı'nın başlamasıyla ev hapsinden kaçmıştı. Ancak Nisan ayında Ukrayna istihbarat servisi SBU tarafından yapılan bir operasyonla yakalanmıştı. Takasın diğer tarafındaysa RF'nin Mariupol'ü kuşatmasının ardından esir aldığı 5 üst düzey Azov komutanı bulunuyordu. MİT'in yaptığı arabuluculuk faaliyeti planlamasının ardından Medvedchuk, Polonya'dan Türkiye'ye getirildi ve 21 Eylül 2022'de Ankara'da RF yetkililerine teslim edildi. Medvedchuk'un Rusya'ya verilmesiyle birlikte Ukrayna da Belarus ve Rusya sınırında 200 askerini Ruslardan teslim aldı. Ayrıca Ukrayna'nın Türkiye'den teslim aldığı 5 Azov komutanı karşılığında, Rusya 55 esir askerine kavuştu.

QR KOD 25

Görsel 39-40: RF-Ukrayna Esir Takası -
Viktor Medvedçuk uçağa binerken

Görsel 41: RF-Ukrayna Esir Takası – Azov komutanları teslim edilirken

MLKP/FESK ÜYELERİNE OPERASYON

Takasın gerçekleştirildiği günlerde güvenlik istihbaratı birimleri bir süredir takipte oldukları MLKP militanlarını yakalamaya çok yakındı. 20 Nisan 2022'de Bursa'da infaz koruma memurlarını taşıyan cezaevi servis aracına yönelik bombalı eylem gerçekleştirilmiş ve 1 infaz koruma memuru şehit olmuş, 23 infaz koruma memuruysa yaralanmıştı. Eylemin failleri MLKP/Fakirlerin ve Ezilenlerin Silahlı Kuvvetleri (FESK) mensupları Dilek Arsu, Seda Baykan ve Mehmet Mustafa Uzkar Eylül ayında İzmir/Dikili'de yakalandı. Saldırının organizatörü Cebrail Gündoğdu ile ona yardım eden ve kuryelik yapan 8 örgüt mensubu bir sonraki ay İzmir ve Balıkesir/Ayvalık'ta İzmir İl Emniyet İstihbarat Şube Müdürlüğü ile müşterek gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda yakalanacaktı.

DEKAPİTASYON IX

Ayn el-Arab'da MİT Israrı

Dış operasyonlar olanca hızıyla devam ederken MİT'in terörle mücadele faaliyetleri de kararlılıkla sürüyordu. Irak'ta son derece etkin olan MİT, Suriye sahasında da örgüte yoğun zayiat verdirmeye başlamıştı. Irak'ta meydana getirilen stratejik yıkımın Suriye'deki faaliyetlerle tahkim edilmesinin, terör örgütünde bölgeler arası intikal ve irtibat sorunlarının ötesinde yönetim seviyesinde ayrışmalar da yaratmaya başladığı değerlendiriliyordu. Bu kapsamda MİT'in Suriye'de yakından takip ettiği alanlardan birisi Ayn el-Arab'dı. Buraya daha önce defalarca operasyon düzenleyen MİT, bu kez de Temmuz ayında bölgedeki iki kritik ismi hedef alacaktı: "Kendal Ermeni" kod Şahin Tekintanğaç ve "Berxwedan" kod Erhan Arman.

Tekintanğaç, PKK/KCK kırsal kadrolarına Mayıs 2013'te Ağrı'dan katılmıştı. PKK adına yurtiçinde sözde Serhat Bölgesi'nde (Ağrı-Kars-Van-Bingöl-Bitlis) silahlı faaliyet yürüttükten sonra Suriye'ye geçerek 2017 döneminde Suriye/Tel Abyad, Suluk ve Hamam Türkmen bölgelerindeki istihbarat çalışmaları içerisinde yer almıştı. Suriye/Sırrin'de sözde Şehit Mahir Akademisi'nde komutanlık eğitimi aldıktan sonra sözde Şehit Çavreş Kadro Tugayı'nda Alay Komutanı olarak görevlendirilen Tekintanğaç, son olarak örgütün sözde Kobani (Ayn el-Arab) Eyaleti Yürütmesi Sorumlu Yardımcısı olarak faaliyet göstermekteydi.

Erhan Arman ise örgütün kırsal kadrolarına 2013 yılı içerisinde Muş/Malazgirt'e bağlı Fenek köyünden katılmıştı. Bir süre yurtiçinde kırsal alanda silahlı faaliyet yürüten Arman, bilahare Suriye'ye geçerek Ayn

el-Arab'da örgüte eleman temin etme faaliyetleri ile iştigal etmişti. Başarılı bulunması neticesinde örgütte hızla yükselen Arman, daha sonra Ayn el-Arab/Şeyhler Cephe Sorumlusu olmuş ve bölgeden Türkiye'ye eylem yapmak maksadıyla geçmek isteyen örgüt mensuplarının aktarımlarını organize etmişti. Arman, son olarak 2019 yılında sözde Ayn el-Arab Eyaleti Yürütmesi'nde Sorumlu Yardımcılık ve HPG-YPG'nin sözde Ayn el-Arab Eyaleti Tünel ve Mevzilendirme Sorumluluğu görevlerinde bulunmuştu.

Kamışlı

Temmuz ayında MİT, Ayn el-Arab'ın yanı sıra Kamışlı'ya da gözünü dikecekti. Burada hedef ittihaz edilen ilk isim "Jiyan Tolhildan" kod Selwa/Salwa Yusuf olacaktı. PKK'ya 1999'da katılan Yusuf, 2001'de PKK/KCK Özel Kuvvet biriminde faaliyet göstermeye başlamıştı. 2000-2011 yılları arasında sözde Batan Saha (Türkiye), Irak alanı ve Suriye'de faaliyet göstermişti. 2008 yılında Türkiye metropollerinde eylem yapmakla görevlendirilen PKK/KCK Özel Kuvvet güçlerinin Suriye'den Türkiye'ye illegal geçişlerini organize etmiş, 2009'da eğitim almak amacıyla Irak/Gare'ye gitmiş, bir sene sonra Irak/Zagros'ta faaliyet yürütürken illegal olarak Türkiye'ye geçerek mayınlama faaliyeti yürütmüş ve ardından Irak'a geri dönmüştü. İlerleyen yıllarda Suriye'ye geçen Yusuf, 2016'da PYD/YPG'nin sözde Haseke Eyalet yönetiminde, 2018'de ise Suriye/Afrin'de TSK ve bağlı kuvvetlerin yürüttüğü ZDH sırasında sorumlu seviyede görev yapmıştı. PKK/KCK'nın Suriye kanadı YPG-YPJ adına ABD ile ilişkileri yürüten Yusuf, son olarak QSD/SDG Genel Sorumlu Yardımcısı, YPG-YPJ Askeri Konsey Üyesi, YAT Genel Sorumlusu ve YPJ Cizire Bölge Sorumlusuydu.

Salwa Yusuf gibi Kamışlı'da etkisiz hale getirilen bir diğer önemli isim de "Rezan Cavit" kod Yusif Mehmud Rebani idi. Rebani, PKK/KCK üzerinde oldukça etkili olan, örgüt için kritik isimlerden biriydi. Aslen İranlı olan ve PKK/KCK saflarına 1990'lı yılların başında katılan Rebani, bir müddet örgütün liderlerinden "Cuma" kod Cemil Bayık'ın koruması olarak faaliyet göstermişti. 2010'daysa PKK'nın İran kolu PJAK'ın Koordinasyon Üyeliği ve Sözcülüğü görevine getirilmişti. Eylül 2013'te sözde Kürdistan Ulusal Kongresi hazırlık komitesinde görev almış ve Mayıs 2014'te Irak/Kandil alanında yapılan konferans neticesinde kurulan Doğu Kürdistan Demokratik ve Özgürlük Kongresi isimli yapının "Zilan Tanya" kod örgüt mensubu ile birlikte ilk eş başkanı olmuştu.

Rebani, örgütün bütün silahlı aparatlarının tek merkezden yönetilmesi ve koordine edilmesi amacıyla oluşturulan HPG Askeri Konseyi'nin kurucu

üyelerindendi. Ayrıca örgütü temsilen "Cemal" kod Murat Karayılan ile birlikte Irak'ta yabancı ülke temsilcileriyle gerçekleştirilen toplantılara katılıyordu. Rebani, Temmuz 2017'de Irak/Gare alanında bulunan sözde Şehit Mahsum Korkmaz Akademisi/Şehit Taylan Semsur devresine eğitim veren Cemil Bayık, "Fuat" kod Ali Haydar Kaytan, Murat Karayılan ve Fehman Hüseyin gibi üst düzey örgüt üyeleri arasında yer almıştı. Nisan 2018'de HPG Askeri Konseyi tarafından örgütün sözde Haftanin Eyalet Sorumlusu olarak görevlendirilen Rebani, bu dönemde çok sayıda Türk askerinin şehit edilmesine ve yaralanmasına yol açan eylemlerin talimatını bizzat vermişti. Bunun yanı sıra PKK/KCK'nın, TSK tarafından gerçekleştirilen Pençe Operasyonları'na karşı Haftanin ve Metina alanlarında kurduğu operasyon odasında "Hakkı Gabar/Mardin" kod İskan Akyüz, "Zozan Çevlik" kod Emine Serinyel ve "Baver Dersim" kod Süleyman Şahin ile birlikte sorumlu seviyede faaliyet göstermişti. 2020 yılı içerisinde Suriye'de görevlendirilen Rebani, son olarak Eylül 2021'den itibaren ise YPG Amude-Derbesiye Eyaleti 1. Derece Sorumlusu olarak faaliyet yürütmeye başlamıştı.

MİT, PKK'nın bu önemli ismine operasyon için 6 Ağustos'ta düğmeye bastı. Halbuki Rebani bu sıralarda Kamışlı'daki üssünden yeni bir saldırı hazırlığındaydı. MİT, bölgedeki saha elemanlarından gelen bilgilere göre operasyon planlamasını yaptı. Yusif Mehmud Rebani ile beraberindeki Amude-Derbesiye Eyaleti Genel İstihkam Sorumlusu "Ruhaz Amude" kod Mazlum Esat, 6 Ağustos'ta Suriye/Kamışlı'da gerçekleştirilen operasyonla etkisiz hale getirdi.

Bu operasyondan üç gün sonra, yani 9 Ağustos'ta PKK/YPG bünyesinde sözde Şehit Hebat Derik Akademi Sorumlusu olan Mıhyedin Gulo, 10 Ağustos'ta ise PKK/YPG'nin sözde Kamışlı Eyaleti 2. Derece Sorumlusu "Dijvar Silopi" kod Muhsin Yağan'a yönelik operasyonlar düzenlenecekti.

PKK/YPG'ye bağlı suikast ve sabotaj eğitimlerinin de verildiği sözde Şehit Hebat Derik Akademi Sorumluluğu'nu yürüten Mıhyedin Gulo, TSK ve SMO'ya karşı Barış Pınarı ve Zeytin Dalı harekatlarında örgüt saflarında faaliyet göstermişti. Suriye/Haseke bölgesinde örgüt mensuplarının silahlı ve ideolojik eğitimlerinden sorumluydu. Son olarak sınır hattında sorumlu olduğu akademi bünyesinde, eğitim alan örgüt mensupları ile birlikte eylem hazırlığındaydı.

MİT'in Gulo'ya düzenlediği operasyondan bir gün sonra yine Kamışlı'da etkisizleştirdiği "Dijvar Silopi" kod Muhsin Yağan ise PKK'nın kırsal kadrolarına 1990'lı yılların başlarında katılmıştı. 2002 yılına kadar yurtiçinde sözde Botan ve daha sonra yurtdışında Irak/Zagros alanlarında faaliyet gösteren Yağan, devam eden süreçte önce İran/Kelareş alanında,

2009'da ise Irak'a geçerek Kandil'de sorumlu düzeyde farklı görevler almıştı. Ardından bir süre Türkiye'de faaliyet yürüten Yağan, 2018-2019 yılları arasında örgütün Irak'taki sözde Metina Alan Sorumluluğu'nu devralmış ve 2019'da tedavi amacıyla gittiği Mahmur kampında Irak/Mahmur sözde Şehit Aileleri Sorumlusu olmuştu. 2020 yılı içerisinde Suriye alanına geçen Yağan, nihayet sözde Suriye/Kamışlı Eyaleti 2. Derece Sorumlusu olarak faaliyet gösterdiği sırada gerçekleştirilen operasyonla etkisiz hale getirildi.

Ayn İsa

Eylül ayında MİT'in kara listesine girecek isim PKK/YPG Suriye Fırat Bölge Yürütme Üyesi "Rojhat Karakoçan" kod Mehmet Gürbüz idi. Gürbüz örgüte 1990'lı yıllarda Avrupa'dan katılmış, örgüt içerisinde Özel Güç olarak bilinen askeri birliğe dahil olmuştu. 2008-2010 yılları arasında PKK Karadeniz-Koçgiri Açılım Grupları içerisinde Grup Sorumlusu (Erzincan-Sivas-Tunceli) olarak faaliyet yürütmüş, bilahare Tunceli kırsalında sözde Açılım Eyaleti Lojistik Sorumluluğu görevine getirilmişti.

Mayıs 2011'de Tunceli kırsalı Aliboğazı Gücü Grup Sorumlusu olan Gürbüz, bu faaliyeti sırasında çok sayıda silahlı eyleme katılmıştı. 30 Ağustos 2011'de Tunceli/Çemişgezek'e bağlı Yenibaş (Amutka) Jandarma Karakolu'na yapılan saldırı bunlardan biriydi. 2015 yılı içerisinde Pülümür/Kaymaztepe köyü mevkiindeki Kalmam Tepesi civarında bulunan sivil vatandaşların kaçırılması eylemine iştirak eden Gürbüz, 2016'da Tunceli kırsalından ayrılıp Irak alanına geçmiş, Kandil'de sözde Şehit Harun Cephe Komutanı olarak faaliyet yürüttükten sonra Mahmur'da bir süre tedavi görmüştü. Akabinde, Suriye alanına geçerek Tel Abyad'a bağlı Sulük'te sözde cephe komutanı olarak faaliyetlerine devam etmişti. 2018'de hakkında Interpol'den kırmızı bülten ile arama kararı çıkarıldığında, Suriye/Rakka'da örgütün ağır silah taburunda faaliyet yürütüyordu. BPH döneminde örgütün Tel Abyad Cephe Sorumlusu olarak faaliyet göstermekteyken TSK ve SMO'ya yönelik eylem talimatlarını bizzat o vermişti. 2019'da Suriye/Ayn İsa Saha Sorumlusu olarak faaliyet göstermeye başlamış, örgüt tarafından etkili bir terörist olarak görülmesi üzerine Ağustos 2022 itibarıyla bir üst görev olan YPG Fırat Bölge Yürütmesi'nde görevlendirilmişti. Fakat MİT'in 16 Eylül'de Suriye/Ayn İsa'da gerçekleştirdiği operasyondan kurtulamadı.

Ayn el-Arab'a En Büyük Darbe

MİT'in Ayn el-Arab'daki faaliyetleri Eylül ayında zirveye çıkacaktı. 26 Eylül'de gerçekleştirilen operasyon, terörle mücadelede yılın en çok ses

getiren olaylarından biri olacaktı. Hedefteki isim sözde Suriye/Ayn el-Arab Eyalet Sorumlusu "Koçero Batman" kod Hasan Demertaş idi.

PKK/KCK'nın kırsal kadrolarına 2001'de katılan ve Özel Kuvvet eğitimi alan Demertaş, 2005'te Zagros alanında yer alan sözde Çarçela Taburu'nda bulunmuştu. Hakkari, Tunceli ve Zagros kırsalında güvenlik güçleriyle çok sayıda çatışmaya giren Demertaş, 2009'da PKK/KCK Dersim Saha yapılanmasında ve Dersim Öz Savunma Birliği'nde faaliyet göstermişti. 2011 yılında "Azat Çüngüş" kod şahsın talimatı üzerine Tunceli/Ovacık Cumhuriyet Başsavcısı Murat Uzun'u kalem tabanca ile şehit eden terörist, aynı yıl Ovacık Bölgesi'nde bir taksicinin öldürüldüğü eyleme de katılmıştı. 2012'de sözde Dersim Eyaleti Ali Boğazı Bölge Sorumlusu olarak faaliyetlerine devam ettikten sonra 2014'te Irak/Metina alanına geçiş yapmış, 2015'te Suriye'de DEAŞ ile girdiği çatışmada ağır şekilde yaralanmıştı. 2016'da PKK/YPG Suriye/Cerablus Cephesi sorumlularından biri olmuş ve aynı yıl Suriye/Ayn el Arab'da sorumlu düzeyde faaliyet göstermeye başlamıştı. Ayn el-Arab'ın sözde eski eyalet komutanı "Ali Haydar" kod Bilal Karakuş ile birlikte YPG adına Suriye/Münbiç'te ABD'li yetkililerle temaslarda da bulunan Demertaş, 2020 yılından itibaren sözde Ayn el-Arab Eyaleti Genel Sorumlusu olarak görevlendirilmişti. Demertaş, sözde eyalet yönetiminde bulunduğu süreçte Ayn el-Arab mücavirindeki Türkiye hudut hattına yönelik PKK/YPG eylemlerini organize ediyordu.

Gare Unutulmuyor

Bir taraftan Irak ve Suriye'de yeni terör merkezlerinin oluşmasının önüne geçilmeye çalışılırken, diğer taraftan MİT, terör örgütünün mevcut merkezlerini baskılamaya devam ediyordu. Kasım ayında Irak/Gare tekrar hedef ittihaz edilecekti.

Önce Ekim ayında Gare'deki PKK/KCK Sağlık Komitesi Sorumlusu "Kendal Pirsus" kod Ökkeş Deveri ile yakın koruması ve PKK Özel Güç mensubu "Kemal Pir" kod Kayhan Kartal etkisiz hale getirilecekti. Ardından gelen isimse örgütün önemli kadın üyelerinden "Norşin Afrin" kod terörist olacaktı. Suriyeli "Norşin Afrin", 2000'li yılların başında örgüte katılmasının ardından PKK/KCK'nın Türkiye metropollerinde gerçekleştirdiği eylemleri düzenleyen Özel Güç yapısına katılmış ve örgüt yöneticilerinden olmuştu. Türkiye'ye yönelik gerçekleştirilen çok sayıda eylemin talimatını veren "Norşin Afrin", TSK'nın gerek Suriye'de düzenlediği operasyonlarda, gerekse Irak/Gare alanında icra ettiği Pençe-Kilit Harekatı sırasında örgütün Özel Güç sorumlusu olarak teröristleri yönlendirmişti. Bir süre sonra HPG ve YJA-Star Askeri Konsey Üyesi de olan "Norşin

Afrin", 4 korumasıyla birlikte etkisiz hale getirildiğinde Gare'de YJA-Star Sorumlusu olarak faaliyet gösteriyordu.

MİT'e Maskeleme Yapmaya Çalışan Terörist

Kasım ayında hedef olarak belirlenen terörist bu defa bir istihbaratçıydı: PKK/REL Sorumlusu "Kinda Maraş" kod Fatma Onur. 1990'lı yıllarda İngiltere'den örgüte katılan Onur, örgütün silahlı kanadı içerisinde uzun yıllar görev yapmış ve 2016'da örgütün istihbarat yapılanması NLP'de sorumlu seviyeye getirilmişti. Irak ve Suriye'de örgütün istihbarat sorumluları arasında yer alarak çeşitli faaliyetler yürüten Onur, özellikle Irak/Süleymaniye bölgesi ve kırsalında, güvenlik güçlerine karşı çok sayıda eylemi organize etmişti. Kandil'den gizli bir görev kapsamında Sincar'a gönderilen Onur, Sincar'da yürüttüğü istihbari faaliyetlerini maskelemek amacıyla Sincar Genel Maliye Sorumluluğu'na getirilmişti. Ancak MİT'in sıkı takibi altındaki bölgede Kasım ayında gerçekleştirilen operasyonla etkisiz hale getirildi.

ÖZEL OPERASYONLARIN HASILASI

MİT, Ağustos 2018'den beri terörle mücadele için analitik, teknik ve operatif imkanları ile insan istihbaratı yeteneklerini bir araya getirerek Türkiye'nin mevcut terörle mücadele konseptine yeni bir yaklaşım sundu. Bu yaklaşım çerçevesinde lider ve yönetici kadrolar meskun mahal veya kırsal alan fark etmeksizin hedef alındı ve böylece örgütü yöneten ana omurganın kırılmasını sağlayan bir stratejik yıkım hedeflendi. Bu misyon doğrultusunda Irak ve Suriye'de birbirinden çok farklı noktalarda terör örgütüne ve uzantısı yapılara karşı yüzlerce operasyon düzenlendi.

2018-2022 yılları arasında düzenlenen bu operasyonlarda 140'tan fazla üst ve orta kademe lider ve yönetici etkisiz hale getirildi. Yönetim kanallarına yönelik stratejik yıkım yanında, bu operasyonlarda örgüte sayısal olarak da çok ciddi zarar verildi. Düzenlenen bu operasyonlarda 1.300'den fazla terörist etkisizleştirildi. MİT'in TSK ile uyumlu çalışması başarıda kritik bir faktördü. Rakamsal veriler bunlarla da sınırlı değil. MİT, aynı dönemde yurtiçinde Emniyet ve Jandarma teşkilatıyla da beraber hareket ederek 30'dan fazla üst düzey ve 250'den fazla orta düzey örgüt mensubunun etkisiz hale getirilmesine katkı sağladı.

Bu suretle PKK/KCK işleyişinin dişlilerini oluşturan konsey ve komite yapılanmalarının tamamında, Genel Başkanlık Konseyi ve Yürütme Konseyi gibi üst yapılardan HPG ve YJA-STAR gibi silahlı yapılara, siyasi

yapılardan sosyal ve ekonomik yapılara kadar örgütün tüm yönetimsel kanallarında ciddi tahribat meydana getirilmiştir.

Tahribatın en önemli etkilerinden biri, yönetim kademelerinin hareket kabiliyetlerinin önemli derecede kısıtlanması olmuştur. Ayrıca örgütün hem bölge içi hem de bölgeler arası iletişimi sekteye uğratılmıştır. İntikal ve irtibat sorunları yanında örgüt içerisinde ajanlık paranoyası baş edilemez bir düzeye gelmiş, bu sebeple örgüt içi infazlar da ciddi biçimde artmıştır. Ancak operasyonların tek psikolojik çıktısı paranoya değildir. Nitelikli kadro kayıpları, bazı teröristleri örgütten ayrılmaya ve bazılarını da güvenlik güçlerine teslim olmaya yöneltmiştir. En basit eğitim ve toplantı faaliyetini bile rahat bir şekilde yürütemeyen örgüt mensupları yaşamsal faaliyetlerini mağaralarda sürdürmeye çalışmaktadır. Bu durum teröristlerde psikolojik baskı oluşturmanın ötesinde örgüte yeni katılımların azalmasına ve işbirlikçi ağların zayıflamasına da katkı sağlamıştır.

MİT'in yürüttüğü operasyonların bölgesel çıktıları da vardır. Bir kere Türkiye, güneyinde kesintisiz bir terör kuşağı oluşmasının önüne geçmiştir. İkincisi, bölgedeki küresel ve bölgesel güçler tarafından sürekli istimal edilen ve desteklenen bir terör aparatı işlevsizleştirilerek sadece terör örgütüne değil onu destekleyenlere de mali ve siyasi maliyet oluşturulmaktadır. Üçüncüsüyse, köşeye sıkışmışlığından ve MİT'in başını çektiği çalışmalarla Türkiye'nin bölgede gerçek bir özne olmasından dolayı örgütün yerel siyasi güçlerle bağlantısı her geçen gün zayıflamaktadır. Bu etkileri hesaba kattığımız zaman, MİT tarafından yürütülen özel operasyonların sadece teşkilatın kendi tarihinde değil dünya istihbarat tarihinde de yeri olduğu muhakkaktır.

KALE'DE CIA-SVR GÖRÜŞMESİ

2022 Kasım ayı MİT'in küresel barış çabalarına katkı sunduğu dönemlerden biri olarak da öne çıkıyordu. Teşkilat koordinasyonunda gerçekleştirilen görüşmelere ilave olarak, ABD dış istihbarat servisi CIA'in Direktörü William Burns ve RF dış istihbarat servisi SVR'nin (Slujba Vneşney Razvedki/Rusya Fedarasyonu Dış İstihbarat Servisi) direktörü Sergey Naryshkin başkanlığındaki heyetler, 14 Kasım 2022'de MİT'in Kale Yerleşkesi'nde bir araya geldiler. Hem RF hem de ABD ile stratejik ilişkilerini yürütebilen ve dünyanın en önemli iki servisini aynı masaya oturtabilen tek teşkilat olan MİT'in ev sahipliğindeki görüşmede, nükleer silahların kullanımının muhtemel sonuçları ve stratejik istikrara yönelik tehditler konuşuldu.

QR KOD 26

MOSSAD'A İKİNCİ DARBE: NEOPLAZ OPERASYONU

Yılın son ayı ise gündem maddeleri bakımından 2010 yılının ikinci yarısını anımsatıyordu. Hatırlamak gerekirse, 2010 yılının Haziran ayında MİT, MOSSAD ile imzaladığı HUMINT protokolünü yürürlükten kaldırmış ve sene sonunda da MOSSAD, Ankara'daki irtibat ofisini kapatmıştı. O tarihten bu yana MOSSAD mensuplarının Türkiye'deki operasyonlarını yürütürken ciddi engellerle karşılaştığını ve özellikle 2020'den beri MİT'in İKK birimleri tarafından farklı operasyonlarda deşifre edildiklerini detaylarıyla anlattık. 2022 senesi biterken MİT, bu kez Türk istihbarat tarihinde ve belki de son yarım asırdır dünyada MOSSAD'a karşı yürütülmüş en büyük İKK operasyonlarından birine imza atacaktı.

Öyle ki, İKK birimleri 2022 yılı içerisindeki çalışmaları kapsamında MOSSAD'ın internet tabanlı mobil uygulamalar üzerinden oluşturduğu bir çevrimiçi operasyon merkezinin izine ulaştı. Yapılan takipler neticesinde söz konusu operasyon merkeziyle bağlantılı olarak Türkiye'de faaliyet gösteren çok sayıda kişinin varlığı tespit edildi. 28'i Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve 31'i yabancı uyruklu toplam 59 kişi, Türkiye'de bulunan Filistinli şahıslar, kurumlar ve STK'lar başta olmak üzere MOSSAD tarafından belirlenen hedeflere yönelik bilgi derleme ve araştırma faaliyetleri yürütüyor, bunun yanı sıra ilgili kişileri tehdit etme ve dijital platformlar ve sosyal medya üzerinden itibarsızlaştırma çalışmaları yapıyordu.

Söz konusu kişiler, dedektifler ile taktik iş verilen unsurlar olmak üzere iki gruba ayrılıyordu. Dedektifler biyografik bilgi toplama, keşif, tahkikat, fotoğraf/video dokümantasyonu, canlı takip, teknik yerleşme, canlı kurye bulma ve siber operasyonlar yürütme faaliyetleri için kullanılıyordu. Şüphe çekmeyecek taktik unsurlara ise internet sitesi kurma ve yönetme, internet haber gazetesi tasarlama, para transferi, takip, darp ve yaralama, soygun, gasp, operasyonel hat temini gibi işler verilmişti. Ancak gerek dedektifler gerekse taktik unsurlar MİT tarafından uzun süredir takip edildiklerinden habersizdiler. MİT'in İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı ve İl Emniyet Müdürlüğü ile paylaştığı bilgiler neticesinde 7 Aralık 2022'de gerçekleştirilen operasyonda 54 kişi gözaltına alındı. 5 kişinin firari olduğu operasyonda, şahısların büyük kısmının tutuklanmasına, bir kısmının da adli kontrol şartıyla tutuksuz yargılanmasına karar verildi. Bu suretle, 2010'da MİT'in, MOSSAD'ın anlaşmalara uygun davranmadığı gerekçesiyle açtığı perde, 2022 yılı sonunda yine teşkilatın MOSSAD'a karşı bir operasyonuyla kapanıyordu.

SURİYE'DE SONA MI GELİNİYOR?

MİT'in 2010'un ikinci yarısından itibaren ciddi bir dönüşüme gideceğinin sinyalini veren hadise MOSSAD ile HUMINT protokolünün kesilmesiyse, dönüşüme ivme kazandıran sürecin de Arap Baharı olduğunu belirtmiştik. Bu çerçevede 2022, Arap Baharı sürecini tersine çeviren Mısır ile birlikte en önemli ülke ve MİT'in açık ara en fazla ilgilendiği alan olan Suriye'ye ilişkin kritik bir gelişmeyle kapanacaktı: 28 Aralık'ta RF, Türkiye ve Suriye Savunma Bakanları ile istihbarat servisleri başkanları Moskova'da bir araya geldiler. Suriye krizinin bugünden yarına kolay bir çözümü olmadığını, hatta çözüme yönelik beklentilerin düşük olduğunu masadaki herkes kabul ediyordu. Gelgelelim, Suriye krizinin etkilediği tüm ilişkilerin yönetilebilir düzeye getirilmesi amacıyla atılan bu adımın şimdilik terör örgütleriyle ortak mücadeleye ve bölgede istikrarın sağlanmasına yönelik üçlü formatta devam edecek bir çabaya yol verdiği görülüyor. Bakalım çabalar Türkiye'nin bu mayınlı araziden geçebilmesine, bu keskin virajı alabilmesine bu defa imkan verecek mi?

OKUMA LİSTESİ

Aydın, Hüseyin. *Asırlık Gece: Belgeler ve Deliller Işığında 15 Temmuz Darbe Girişimi.* İstanbul: Turkuvaz, 2021.

Yıldırım, Ramazan ve Alrantisi, Mahmut (ed). *Arap Devrimleri: Değişim ve Süreklilik.* Ankara: SETA, 2021.

Bostan, Yahya. *Kod Adı Bay Bay: FETÖ'nün Dijital "İni" ByLock'a Böyle Girildi.* İstanbul: Turkuvaz Kitap, 2017.

Fidan, Hakan. "Intelligence and Foreign Policy: A Comparison of British, American and Turkish Intelligence Systems." Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. Bilkent Üniversitesi, 1999.

Fidan, Hakan. "Diplomacy in the Information Age: The Use of Information Technologies in Verification." Yayımlanmamış Doktora tezi. Bilkent Üniversitesi, 2006.

Yeşiltaş, Murat ve Duran, Burhanettin (ed). *Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler.* Ankara: SETA, 2018.

Türk Dış Politikası Yıllığı 2009-2022. Ankara: SETA Yayınları, 2010-2023.

Yalçın, Hasan Basri. *Asimetrik Savaş: Fırat Kalkanı, Zeytin Dalı, Barış Pınarı.* Ankara: SETA, 2020.

SONUÇ

Modern Türk istihbaratının evriminde ilk adımlar 19. yüzyılın ilk çeyreğinde atıldı. Etnik, dini ve sosyal çalkantılar, savaş ve işgal dalgaları, ekonomik krizler ve mali bunalımlar Osmanlı İmparatorluğu'nun hayatiyetini tehdit ediyordu. Bu şartlar altında imparatorluk sathında geniş çaplı bir yeniden yapılanma kaçınılmaz hale geldi. Bu süreç, 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın resmen lağvedilmesinin ardından ivme kazandı ve bu reform çalışmalarının bir parçası olarak istihbarat alanında da önemli değişiklikler yaşandı.

Devlet kötüleşen gidişatı düzeltme çabasıyla iç güvenlik, espiyonaj ve propaganda alanlarında yeni yetenekler geliştirmeye yönelik adımlar atacak, bu adımlara paralel olarak başlayan sistemleşme eğiliminin sonucunda birbirinden farklı kulvarlarda çeşitli kurumlar ortaya çıkacaktı. Ancak istihbarat ve pratiklerini şekillendiren prensipleri, metotları ve öncelikleri belirleyen bir istihbarat paradigması 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi'nin sonrasına kadar belirginleşmedi. Paradigmanın ortaya çıkışının gecikmesinde Osmanlı bürokrasisinin temel sorunları arasında öne çıkan eğitim, hız ve teknolojideki gelişmelere ayak uyduramamak en önemli sebepler arasında sayılabilir. Bu gecikmeye rağmen modern Türk istihbaratındaki kurucu paradigma Avrupa'daki muadillerinden çok da geç olmayan bir vakitte ortaya çıktı.

II. Abdülhamit döneminde, tehditler ve güvenlik dünyasında önceki dönemlere kıyasla belirgin bir değişim yaşanmamıştı. 93 Harbi'nin ve bu yıllarda ortaya çıkan birçok kötü sürprizin imparatorluğa vurduğu darbeyse durumu karmaşıklaştırdı. II. Abdülhamit'in imparatorluğu bir arada tutabilmek için ürettiği çözümler arasında bu döneme kadar dağınık vaziyette olan istihbarat fonksiyonlarını merkezde, yani sarayda toplamak da vardı. İşte bu anlayış, modern Türk istihbaratındaki sistemleşmeye merkezileşme eğilimini ekledi.

Saraydaki sistemin işletilebilmesi dönemin teknolojisinin etkin biçimde kullanılmasıyla da ilgiliydi. Bu yönde faaliyetlere ciddiyetle alan açıldı.

Saray istihbaratın aktığı ve değerlendirildiği en yüksek merkez haline geldi. Bilginin bir merkezde toplanarak dağıtılması, kurumlarla bilgi paylaşımını daha sistemli hale getirdi. Ayrıca istihbarat finansmanının artırılması bu dönemde istihbarat kapasitesinin genişlemesine imkan sağladı. Sonuç olarak, Osmanlı tarihinde ilk daimi askeri istihbarat birimi ve geçmişe kıyasla merkezi ve daha sistemli bir güvenlik istihbaratı yapılanması ortaya çıktı. Bu istihbarat birimleri, öncelikle devletin daha da küçülmesini engelleme ve bütünlüğünü korumaya yönelik olarak kurulmuştu. Bu nedenle öncelikle reaksiyoner bir eğilim ve dış aktörlerle etkilere aşırı bağımlı bir tavır sergilediler. Haliyle bu birimler güvenlik istihbaratı alanına yoğunlaştı ve odakları hemen her daim yurtiçi oldu.

II. Abdülhamit'in ardından gelen yönetimler de çerçevesini çizdiğim bu istihbarat paradigması temelinde faaliyet yürüttüler. Bunun bir sebebi de imparatorluğun II. Meşrutiyet'in ilanından yaklaşık iki sene sonra ardı arkası kesilmeyen savaşlara girmesiydi. Trablusgarp ve Balkan Muharebeleri imparatorluğa büyük zarar vermişti. Birinci Dünya Savaşı ise imparatorluk için bir kader savaşıydı ve bu savaşta istihbaratın önemi daha da artmıştı. İstihbaratta merkezileşme eğilimi hız kesmeden devam ediyordu. II. Abdülhamid döneminde kurulan Erkan-ı Harbiye-i Umumiye'nin alt birimi olan II. Şube, Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'ya idare-i örfînin verdiği geniş yetkilerle devletin neredeyse tüm istihbari fonksiyonlarının raptedildiği bir merkeze dönüştü. II. Şube, II. Abdülhamit'in meydana getirdiği merkezi sisteme göre çok daha belirgin bir yapıya sahipti. Bu organizasyonun gerek istihbari süreçler gerekse de raporlamada birtakım yenilikler getirdiği söylenebilir. Gel gelelim, bu dönemde istihbarat anlayışı, organizasyonu ve uygulamalarında esaslı bir dönüşüm yaşanmadı.

Modern Türk istihbarat tarihinin başlarında biraz da deneme yanılma yolu ve el yordamıyla kurulmaya çalışılan paradigma, Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasıyla temelden sarsıldı. Böylece istihbarat tarihimizdeki ikinci paradigma şeklinde söz edebileceğimiz anlayışa geçişi işaret eden süreç başlamış oldu. Bu geçiş, iki aşamada gerçekleşti. İlk aşama Milli Mücadele yıllarını kapsayacaktı.

1917-1923 yılları arasında hem Avrupa hem de Anadolu'nun politik haritası radikal bir biçimde yeniden çiziliyor; Alman, Avusturya-Macaristan ve Rus imparatorlukları çöküyor, Osmanlı Devleti parçalanıyordu. Ancak Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki ulusal hareket bu kaotik dönemde, halka Misak-ı Milli hedefi ile işgalci güçlerin Anadolu ve Trakya'dan sürülebileceği inancını aşıladı. Başlayan mücadelede istihbarat operasyonları işgal altındaki topraklarda, gizli teşkilatlar ve GNH grupları

tarafından gerçekleştirildi. Bunlar yanında bu grupların bazılarını kuran, kurulmuş olanların bir kısmını da kontrolü altına alarak yönlendiren Ankara merkezli askeri istihbarat üniteleri bulunuyordu.

Geçiş döneminin bu ilk aşamasında istihbarat anlayışı ve pratiklerini şekillendiren felsefe ciddi bir dönüşüm yaşamaya başladı. Artık hedef imparatorluğu birarada tutmak değil parçalanmış ve işgal edilmiş topraklardan yeni bir vatan yaratmaktı. Güvenlik ekosistemindeki büyük değişim Türk istihbaratının teşkilatlanmasında önemli bir ilki beraberinde getirdi ve istihbarat birimleri işgal altındaki topraklarda düşmanın içinde gizlice yuvalanacak biçimde teşkilatlandırıldı. Doğal olarak hulul metodu Türk tarihinde daha önce hiç olmadığı kadar yoğun bir şekilde kullanıldı ve kontrespiyonaj yeteneği önemli ölçüde güçlendi. Türk istihbaratı bu sırada konjonktürel işbirliklerine de başvurdu, fakat bu durum, kurumsal bir işbirliği anlamına gelmiyordu.

Milli Mücadele Cumhuriyet ile taçlanınca geçiş sürecinin ikinci aşaması başlamış oldu. Bu süreçte hedef, kurtarılan vatan topraklarındaki hakimiyeti güçlendirmek ve buna karşı çıkan her unsurla mücadele etmekti. Milli Mücadele'nin cesaretlendirici etkisi yanında Cumhuriyet'in kuruluş yıllarındaki uluslararası konjonktür Türkiye'nin dış politika ve milli güvenlik siyasetinde görece özerk davranabilmesine imkan veriyordu. Bu anlayış, Türk istihbaratının da tehdit telakki ettiği her devlet ve yapıya karşı mücadele etme serbestisinin zeminini oluşturuyordu. Cumhuriyet'e geçişle Milli Mücadele'deki GNH ve gizli istihbarat gruplarının tamamı kapatıldı ve istihbari ihtiyaçlar büyük oranda cihet-i askeriye ve dahiliye teşkilatı, kısmen de hariciye teşkilatı tarafından karşılanmaya çalışıldı. Ancak mevcut yapıların istihbarat ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğu görülünce Cumhuriyet'in kuruluşundan yaklaşık 3 yıl sonra yeni bir yapılanmaya gidilmesi mecburiyeti ortaya çıktı.

Modern Türk İstihbarat tarihinde yeni bir sayfa açan bu yapılanma, Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti olarak isimlendirildi. MAH kurulurken, Osmanlı istihbarat geleneği ve kurumları temel alınmamış, aksine Cumhuriyet yöneticileri dış kaynaklara yönelmişti. Bu bağlamda, Alman askeri istihbarat birimi Abteilung IIIb'nin eski başkanı Walter Nicolai tarafından çizilen teşkilat modeli, MAH'ın teşkilat yapısını belirlemede kritik bir rol oynamıştı. Her ne kadar MAH, kuruluşunda büyük ölçüde Nicolai'ın modeli benimsemiş olsa da bu dönemdeki istihbari yaklaşımı sadece bir tercüme faaliyeti veya adaptasyon olarak nitelendirmek haksızlık olur. Aslında, Osmanlı istihbarat ve GNH anlayışından bazı unsurların yeni sisteme aktarıldığı ve bu unsurlarla teşkilatın Alman teşkilat modelini temellük ettiği söylenebilir.

MAH, Türk istihbarat tarihinde daha önce benzer bir örneği olmayan bir teşkilattı. Riyasetin örgütlenmesi tüm yurda yayılıyordu ve daha önceki tecrübelerde olmadığı şekilde yurtdışında merkezleri vardı. MAH, dahiliye, hariciye ve iktisat gibi devletin temel fonksiyonlarının tamamını kapsayan alanlarda faaliyet göstermekteydi. MAH'ın ayrıca askeri ve sivil bürokrasideki yeri bakımından da daha önce denenmemiş bir teşkilat özelliği taşıdığı kesindi. Teşkilat, Dahiliye, Hariciye ve Milli Müdafaa Vekaletlerinin kesişiminde kurulmuştu ve Başvekalet'e bağlıydı. MAH, operatif olarak reaktif yaklaşımın önüne savunmacı bir yaklaşım yerleştiriyordu. Hedefini belirlerken erken Cumhuriyet'in diğer birimleri gibi görece bir özerklik içinde hareket edebiliyordu. İstihbari etkinlikse yine büyük oranda ulusal kuşakta gerçekleşiyordu. İkinci kuşaktaki faaliyetlerse neredeyse tamamen ulusal kuşaktaki faaliyetleri tamamlayıcı bir faaliyet olarak görülüyordu. Gelgelelim, kurumsallaşmadaki sorunlardan dolayı operatif özerklikte sorunlar yaşıyordu. Güvenlik istihbaratı ve kontrespiyonaj kabiliyetleri yanına bu dönemde destek unsur olarak teknik bir birim de eklenecekti. Yeni paradigmanın gerektirdiği yetenek ve bilgiye sahip olması için de personelini, geleneksel yöntemlerle dahi olsa, eğitime tabi tutuyordu.

MAH'ta mücessem hale gelen Cumhuriyet'in bu kurucu istihbarat paradigması İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar yürürlükte kaldı. Yeni paradigmaya geçiş süreciyse Soğuk savaş'ın başlangıcıyla birlikte, Marshall Yardımları ve Türkiye'nin NATO'ya katılım süreçleriyle entegre olarak ilerledi ve 1954 yılında tamamlandı.

Bu dönemde Türkiye'nin dış tehdit algısı önemli bir dönüşüm geçirdi: tehdidin belirleyicisi değişti. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren Türkiye'nin görece özerk bir güvenlik politikası ve dış politika uygulamaları vardı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Soğuk Savaş ile birlikte bu politikayı sürdürmek imkansız hale geldi. Bu dönemde, NATO ve özellikle ABD'nin güvenlik şemsiyesi altında, Türkiye de içinde olmak üzere NATO üyelerince, ortak tehditler belirlendi. Avrupa'nın bloklar arası bölünmesi, nükleer silahların ortaya çıkışı ve yayılması, silahlanma yarışı ve buna eşlik edecek yıkıcı faaliyetler, Türkiye için risk anlamı taşıyor, bu süreçte Türkiye Batı bloğuna dahil olarak SSCB ve peyklerine karşı konumlanıyordu.

NATO'nun güvenlik çatısı altına girme ve ABD ile daha yakın bir ilişki kurma, Türkiye'deki birçok kurum ve kuruluşun müşterek çalışma prensipleri çerçevesinde reorganizasyonunu icbar etti. Bu yeniden yapılandırma süreci Türk istihbaratını da etkiledi. 1953 yılında MAH'ın başına getirilen Behçet Türkmen'in 1954'te CIA'ye tetkik ziyaretinde bulunması

ve ardından ABD'ye gönderilen bir grup MAH personelinin CIA'de eğitim almaları bu sürecin son aşamasını teşkil etti.

1955'te artık olgunlaşan bu yeni paradigma Soğuk Savaş sonuna dek sürecekti. Bu dönemin en belirgin özellikleri olan NATO üyeliği, ABD ile kurulan sıkı bağlar ve SSCB'yi çevreleme politikası çerçevesinde MAH, NATO ve ABD ile uyumlu hale gelerek ciddi dönüşümler yaşadı.

NATO, CENTO ve MEDICLUB gibi çok taraflı platformlar yanında hem ikili hem de üçlü istihbarat mekanizmaları uygulamalarıyla istihbarat paylaşımı, istihbarat işbirliği ve diplomasisinde yeni bir seviyeye ulaşıldı. 1965'te MİT'in kurulmasından sonra stratejik analize geçmişe kıyasla daha fazla önem verildi. İstihbarat teknolojisi alanında ise işbirliği yapılan servisler üzerinden teknoloji ithal edildi ancak bu alışkanlık istihbarat teknolojisinde dışa bağımlı bir yapının oluşmasına yol açarak, Soğuk Savaş ile birlikte zaten zedelenen istihbari hareket serbestisini olumsuz yönde etkiledi.

MAH, 1960'lardan itibaren büyük ölçüde ulusal kuşağa odaklandı. Komünizm tehlikesi başta olmak üzere aşırılıkçı ve ayrılıkçı akımlarla yakından ilgilendi. Bunda 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından MAH ve devamında kurulan MİT'in tamamen askeri kontrol altına girmiş olmasının etkisi büyüktür çünkü darbecilerin güvenlikçi bakış açısı tehditleri yurtiçinde aradı ve Soğuk Savaş'ın sonuna kadar, yani yaklaşık 30 sene MİT'ten sadece yurtiçine odaklanan vazifeler bekledi. Ancak bu demek değildi ki MİT, başka kuşaklarda faaliyet göstermedi. Sınır komşularının bulunduğu ikinci kuşak yanında MİT'in bu dönemde Balkanlar ve Ortadoğu gibi sınır komşularını kuşatan daha geniş bölgelerde faaliyetler yürüttüğünü görebiliyoruz. Fakat şunu belirtmek gerekiyor ki ulusal kuşak haricindeki düşük yoğunluklu faaliyetler hemen her daim Türkiye'nin parçası olduğu ittifak şemsiyesi altında ve himaye edici bir güçle yürütülmüştür.

Soğuk Savaş'ın bitmesi ve ABD'nin bu süreçten gücünü tahminlerin de ötesinde artırarak çıkması Türkiye'nin de bir parçası olduğu bölgede jeopolitik dalgalanmalara neden oldu. Bu süreç Türkiye'nin önüne hem yeni fırsatlar hem de yeni tehditler çıkaracaktı.

SSCB'nin çözülmesi, Orta Asya ve Kafkaslar'da büyük fırsatlar sunarken, NATO'nun doğuya doğru genişlemesi Türkiye'yi daha kritik bir pozisyona yerleştirdi. Bu süre zarfında Türkiye hem önemli bir enerji merkezi hem de Hazar Denizi'nin enerji zengini ülkeleriyle Avrupa arasında kritik bir köprü olabilecek konumda yer aldı. Dahası bölge aktörleriyle ekonomide işbirliği fırsatları elde etti. Bu dönemde Türkiye, Avrupa ile daha sıkı ilişkiler kurmayı hedefleyecek ve Orta Doğu ve Orta Asya gibi bölgelerle ilişkilerini geliştirerek işbirliklerini çeşitlendirmeye çalışacaktı. Bir diğer

deyişle Türkiye'nin önünde yeni bir fırsatlar dünyası vardı. Bu fırsatların değerlendirilebilmesi için dış politika, milli güvenlik siyaseti ve ekonomi politikaları kesişiminde aktif olmak gerekiyordu. Ayrıca bu pozisyonla uyumlu bir şekilde istihbaratın yeniden yapılandırılması ve dışa dönük bir yaklaşım sergilemesi gerekiyordu.

Sadece fırsatlar bakımından değil Soğuk Savaş sonrası savaşın karakterinin, ortamının ve aktörlerinin değişmesi bakımından da istihbarat paradigmasının dönüşmesi gerekiyordu. Yeni dünya düzeninde devlet dışı aktörlerin sayısı arttı. Terör grupları, uluslararası suç networkleri ve hükümet dışı örgütler güvenliği tehdit eden yeni unsurlar olarak ortaya çıktı ve ulus-devletlerin otoritesini sarsmaya başladı. Bu süreçte nükleer savaş riski azalırken terörizm, siber saldırılar, organize suçlar, salgın hastalıklar ve çevresel tehditler öne çıktı. Ayrıca Balkanlarda, Kafkaslarda, Orta Doğu ve Afrika'da bölgesel çatışmalar ortaya çıktı. Globalleşme ve karşılıklı bağımlılık da tüm dünyayı uzun süre meşgul edecek çok önemli kavramlar haline geliyordu.

İstihbaratın bu yeni fırsatlar ve tehditlere göre yeniden organize edilmesi gerekiyordu. Ancak 1990'larda Türkiye'de yaşanan yoğun terör olayları ve iç istikrarsızlık, Suriye ve Yunanistan ile yaşanan sorunlar, siyasi çalkantılar ve peş peşe gelen ekonomik ve mali krizler bu dönüşümü engelledi. 1990'ların sonuna kadar değişim iradesi ortaya çıkamayacaktı.

Türkiye 1990'lardaki küresel jepolitiğin meydana getirdiği fırsatları değerlendiremezken 2000'lerin başında bölgesel bir güvenlik krizini göğüslemek zorunda kaldı. 2001'deki 11 Eylül terör saldırıları sonrasında, ABD'nin Afganistan ve Irak'taki askeri müdahaleleri, Türkiye'nin çeşitli ölçeklerdeki angajmanlarında radikal değişikliklere yol açtı, büyük problem alanları ve krizler meydana getirdi. Bu yıllarda Türkiye, dış politika alanında çekingen adımlarla da olsa bölgesinde aktif bir varlık göstermeye başladı ancak mevcut istihbarat anlayışı mevzi değişikliklerle yaşamaya devam etti. MİT, 2007'den itibaren Türkiye'nin yakın çevresindeki sorunların tehditkar bir karakter kazanacağını öngörse de odak noktasını dışarıya çevirmedi. Kurum, inisiyatif alarak öne çıkmak yerine tanımlı alanda kendisinden beklenenleri karşılamakla yetindi. Yine de bu dönemde MİT'in personel politikasında ve teknik alanda görmezden gelinemeyecek gelişmeler kaydettiği ve istihbaratta sivilleşme eğiliminin belirginleştiği vurgulanmalıdır.

Arap Baharı ile birlikte Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da tüm dengeler alt üst oluyordu. 2010'lara geldiğimizde Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren bu coğrafyalardaki istikrarsızlık güvenlik ve dış politika reflekslerinin ve doğal olarak istihbarat paradigmasının gözden geçirilmesini zorunlu kılıyordu. Jeopolitiğin meydana getirdiği yeni tehditlere savunma, güvenlik ve

istihbarat alanındaki teknolojilerin yarattığı baş döndürücü gelişmelerin eklenmesi, istihbaratta dönüşümü zorunlu kılan bir diğer etkendi. Türkiye'de savunma sanayiinin yerlilik, millilik ve otonomide ivme yakalaması da istihbarattaki dönüşümü kolaylaştırıcı bir unsur olarak ortaya çıkıyordu. Diğer yandan, yurtiçinde güvenlik bürokrasisiyle sivil otorite arasındaki ilişkinin bu süreçte daha sağlıklı işlemesi, MİT'in yapmak istediği reformlar için görece bağımsız hareket edebileceği bir zemin oluşturuyordu. Bu unsurlara etkin liderliğin de eklenmesiyle MİT'te modern istihbarat tarihimizdeki anlayış ve güzergahlardan keskin şekilde ayrılan yeni bir paradigma doğmaya başladı.

Türkiye'nin açık bir hibrit savaş ortamına girmesinin ardından MİT yüzünü büyük oranda dışarıya çevirdi. Tehditlerin eşzamanlı ve çok katmanlı bir biçimde ortaya çıkması, önleyici ve ön alıcı tedbirlerin hayata geçirilmesini zorunlu kılıyordu. Bunun için de bir akıllı dönüşüm gerekliydi.

Dönüşümü gerçekleştirmek için hızla idari, hukuki, mali, teknik ve personelle ilgili konularda altyapı çalışmaları tamamlanmalıydı. 2010-2014 yılları arasındaki çalışmalarıyla MİT, dış istihbarat, milli savunma, terörle mücadele, uluslararası suçlar ve siber güvenliği kapsayan alanlarda etkin mücadele edebilecek bir sistem mimarisine kavuşuyordu. Yeni mimaride teknik istihbarat bir destek unsur olmaktan çıkıyor ve ana faaliyet alanı haline dönüşüyordu.

MİT bünyesinde oluşturulan yeni sistem içinde istenenler her seviyede sağlanamasa bile, farklı istihbarat disiplinleri giderek artan şekilde birbiriyle buluşan ve konuşan entegre bir yapıya dönüşüyordu. Ayrıca kompartımantasyon-koordinasyon dengesi yeni şartlara göre tekrar çiziliyordu çünkü yeni savaş ve teknoloji, dikey hiyerarşileri giderek yataylaştırıyordu.

2014'e gelindiğinde yeni sistem artık yeni şartlara karşı hazır haldeydi. Dönüşüm çalışmaları 2018 yılına kadar devam edecek olsa da MİT, ön plana çıkan terör örgütleri, vekil güçler ve Türkiye ile çeşitli seviyelerde yolları kesişen bölgesel ve küresel aktörlerle mücadele içinde olacaktı. Bu sırada ikinci kuşakta sağlam bir şekilde yerleşecek, 15 Temmuz'dan sonra faaliyetlerin odağı büyük oranda bu kuşak olacaktı. Bu dönem Türkiye ve bölge açısından o kadar dinamik ve sürekli değişen bir karaktere sahipti ki, ayakta kalabilmek için bir yandan altyapı çalışmalarına devam edilirken, diğer yandan özellikle operatif yenilikler yapılmalı ve şartlara hızla intibak edebilen bir teşkilat yapısı meydana getirilmeliydi. MİT'in bu mücadelenin ilk yarısında büyük darbeler alsa da ayakta kalabilmesi ve ardından 15 Temmuz darbe girişiminin atlatılabilmesi, MİT'te yüksek süratli ve sürekli dönüşüm için gerekli zihniyet reformu yönünden de büyük adımlar

atılmasına katkı sağlamış ve 2018 sonunda MİT istihbari etkinliğini dramatik bir biçimde yükseltmiştir.

2019'dan günümüze uzanan süreci ise MİT açısından stratejik açılım dönemi olarak görmek mümkün. Elde ettiği tecrübeyi MİT, 2019'dan başlamak üzere Kuzey Afrika, Ortadoğu, Kafkaslar ve Orta Asya gibi üçüncü kuşakta ciddi kazanımlara çevirmiştir. Dahası Afrika Boynuzu ve Sahraaltı Afrika gibi dördüncü kuşakta faaliyetler icra etmeye başlamıştır. Bu faaliyetler jeostratejik anlamda Türkiye'nin elini güçlendirirken, ekonomi, ticaret ve enerji alanlarında da kullanabileceği opsiyonları sürekli artırmaktadır. Bu kapsamda, istihbarat diplomasisi, özel faaliyetler ve dekapitasyon operasyonları yanında istihbarata karşı koyma faaliyetleri bakımından küresel başarılara imza atıldığı ortadadır. Yeni dönem bu anlamda MİT'in risklerle boğuştuğu, aynı zamanda risk sarmalından bağımsız biçimde ama bu tehditlerle eşzamanlı olarak fırsatları aradığı, bulduğu, yarattığı bir dönem olma özelliği taşıyor.

Geldiğimiz noktada MİT, dört farklı başkanlığın yahut dört farklı ana işlevin tek bir çatı altında biraraya getirildiği bir nevi istihbarat topluluğu görünümündedir. Bunlardan biri Güvenlik İstihbaratı Başkan Yardımcılığı'dır. Güvenlik istihbaratı yurtiçine yönelik faaliyetlerle ilgilendiği için modern Türk istihbaratının başlangıcından günümüze en güçlü kası olagelmiştir. 2010'dan itibaren yapılan çalışmalarla günümüzde terörle mücadeleye odaklı, çok daha etkin bir yapıya dönüşmüş, hem yurtiçinde hem de komşu coğrafyadaki faaliyetleriyle derinlik ve yeni katmanlar kazanmıştır.

İkinci olarak, MİT'teki bir diğer ana faaliyet alanına Stratejik İstihbarat Başkan Yardımcılığı vaziyet etmektedir. 2010'dan itibaren MİT odağını yurtdışına çevirdiği için bu alanda ciddi bir ivme yakalanmıştır. Stratejik istihbarat faaliyetleri kapsamında iki alan ön plana çıkmaktadır: istihbarat diplomasisi ve istihbarata karşı koyma.

İstihbarat diplomasisi alanında MİT'te Astana ve Soçi süreçleri yanında bölge ülkeleriyle yönetilebilir süreçler yaratabilmek için kondisyonunu artıran ve her geçen gün tecrübesini pekiştiren takımlar görüyoruz. 2018'den sonraki süreçte MİT'in jeostratejik okuması ve buna göre pozisyon alması, onu tüm gizli servislerle konuşabilen ve çeşitli sahalarda karşı karşıya gelmiş ülkelerin servisleri de dahil olmak üzere tüm gizli servisleri aynı masada oturtabilen nadir aktörlerden biri haline getirmiştir. CIA-SVR buluşmasından GRU-GUR takasına, Körfez ülkeleriyle normalleşme görüşmelerinden Doğu Akdeniz'de yürütülen uluslararası diplomatik süreçlere katılıma kadar MİT kelimenin tam anlamıyla etkin bir dış politika aktörü olmuş durumdadır. MİT, bu alanda kendisiyle işbirliği yapmanın

faydalı olduğunu, rekabete girmenin ise maliyet üreteceğini nesnel bir gerçeklik olarak kabul ettirmektedir.

Stratejik istihbarat kapsamındaki diğer önemli alansa istihbarata karşı koymadır. MİT'te istihbarata karşı koyma, gelinen noktada Türkiye aleyhine faaliyet yürüten tüm servislerle başarıyla mücadele eden ve Türkiye'de üçüncü ülke operasyonlarına izin vermeyen, hayli aktif bir rolle temayüz etmiştir. Özellikle 2020 sonrası ciddi seviyede görünür hale gelen bu atılım, büyük oranda İKK operasyonlarında süreç takibinden ziyade operasyonların sonlandırılmasına önem verilmesiyle ilgilidir. Bu çerçevede, son yıllarda İKK portföyündeki sonlandırma metotlarının alabildiğine artırıldığı söylenmelidir. Burada, MİT'in teknik imkanlarının yürütülen faaliyetlerde tespit ve teşhisi kolaylaştırdığını ayrıca not etmeliyiz. Bir diğer faktör ise, İKK'nın, klasik kontrespiyonaj usullerini bir kenara bırakmadan, istihbarat servislerinin kendi operasyonları için enstrümanlaştırdığı suçlular ve çeteler ile mücadele etme kararıdır. Belgesellere konu olan MOSSAD operasyonları, İKK'da gelinen noktayı ve teşkilatın kurumsal cesaretini göstermesi bakımından en iyi örnekler olarak sayılabilir.

MİT'in üçüncü ana faaliyet alanı Özel Faaliyetler Başkan Yardımcılığı çatısı altında yürütülen paramiliter faaliyetler ve özel operasyonlardır. Özel faaliyetlerde MİT, Suriye'deki tecrübesini Libya ve Karabağ gibi bölgelere taşımış ve bu bölgelerde oyunu uçtan uca değiştirmiştir. Sahadaki esnek ve devamlı müdahale gücü, ayrıca TSK ile işleyen birliktelik modelinin devamlı hale getirilmesi, hem bölgesel hem de küresel aktörlerle masaya oturulmasını ve masadan kazanım sağlayarak kalkılmasını kolaylaştırmaktadır. MİT'in, 2019'dan itibaren yoğun bir şekilde yürüttüğü dekapitasyon operasyonlarında da küresel bir başarıya sahip olduğu açık. Bu başarıda teknik ve operatif özerklik yanında kurumsal cesaretin de etkili olduğu görülüyor.

Dördüncü ve son ayaktaysa kitapta hakkında son derece kısıtlı bilgi verebildiğim Teknik İstihbarat Başkan Yardımcılığı var. Bu isim altında bir başkan yardımcılığının son dönem MİT'te yer alması bile gelinen noktada teknik istihbaratın bir destek unsur olmaktan çıkarak ana faaliyet alanı haline geldiğini göstermek için yeterli. Burada bir parantez açarak bu araştırma ve çalışmalara başladığımdan beri Teknik İstihbarat Başkan Yardımcılığı'nın sürekli karşıma çıkan tam bir kara kutu olduğunu söylemeliyim.

Hakan Fidan'ın göreve geldiği andan itibaren belki de üzerinde en ciddi şekilde durduğu konu, imkan ve kabiliyetleri en üst seviyede bir teknik topluluk oluşturmaktı. Var olan potansiyeli güçlü bir kapasiteye dönüştürmeyi, çeşitlendirmeyi ve uluslararası çapta etkin bir hüviyete kavuşturmayı

hedefliyordu Fidan. Bu teknik topluluğu kara kutu olarak adlandırmamın sebebiyse söz konusu birimlerin faaliyetlerinin en yüksek gizlilik derecesine sahip olmaları. Öyle ki bu faaliyetlerin bilebildiğimiz kadarıyla tamamına yakını devlet sırrı niteliğinde. Bununla birlikte MİT'in neredeyse tüm faaliyetlerinde bu teknik topluluğun katkısı olduğu açık. Dolayısıyla bu toplulukta yürütülen çalışmalar MİT'in faaliyetlerini birinci lige taşımada en önemli etkenlerdendir diyebiliriz.

MİT'in bu dört ayaktan oluşan yapısı, Fidan'ın 1999'da yüksek lisans tezinde savunduğu sistem önerisini elindeki imkanlar ölçüsünde gerçekleştirdiğini gösteriyor. Hatırlayacak olursak, yüksek lisans tezinde Fidan Türk istihbaratının bir koordinasyon merkezi üzerinden birbiriyle konuşan üç parçalı bir bütün olarak yeniden teşkilatlanması gerektiğini savunuyordu. Bu sistemde iç ve dış istihbaratın birbirinden ayrılması ve teknik istihbaratın bağımsız bir biçimde yönetilmesi öngörülüyordu. Fidan'ın bu önerisi henüz müstakil kurumlar çatısı altında olmasa da yukarıda andığım gibi MİT bünyesinde farklı kompartımanlarda tanımlanmış fonksiyonlar olarak uygulamaya geçmiştir. Hatta bu yeni sisteme özel faaliyetler yeteneği eklenmiş ve kapasite sistemli ve sürekli bir biçimde artırılarak küresel bir düzeye çıkarılmıştır.

İstihbarat devriminin gerçekleştirilmesiyle ortaya çıkan dört ayaklı bu yeni yapının, çağın hızını yakalayan bu yeni paradigmanın ve yaklaşımın sürdürülebilir olup olmadığı önemli bir sorun olarak durmaktadır.

Sözünü ettiğim bu sorunu ortaya çıkaran birkaç sebep var. İlk sebebi, yeni yapının kamu ortalamasının çok üstünde bir hızla faaliyetlerini yürütebilmesi olarak görünüyor. Bu kitabı yazdığım sıralarda, teşkilat sadece 2023'ün ilk 5 ayında, listelemeyi denesek onlarca sayfa tutacak faaliyet icra etti. Yakın zamanda açık kaynaklarda artık neredeyse sıradan haberler olarak karşılaştığımız Milli İstihbarat Teşkilatınca gerçekleştirilen birkaç önemli faaliyeti hatırlatarak ne dediğimi anlatmaya çalışayım.

MİT, Stockholm'deki Kuran-ı Kerim yakma eyleminden sonra alarma geçerek İstanbul'da meydana gelebilecek bir DEAŞ eylemini engellemek üzere Emniyet ile birlikte örgütün Horasan Vilayeti kadrosuna yönelik operasyon düzenledi. Sonrasında PKK/YPG'nin en eski militanlarından biri olan ve örgütün lider kadrosuyla sürekli irtibat halinde bulunan Halep ve Tel Rifat Maliye Sorumlusu "Hamza Kobani" kod Mehmet Yıldırım'ı Suriye/Halep'te; PKK/KCK'nın Sincar Askeri Sorumlusu "Ceko Pir" kod Ali Bedel'i Irak/Sincar'da; 13 Kasım 2022'de İstiklal Caddesi'nde düzenlenen ve 6 kişinin hayatını kaybettiği bombalı saldırının planlayıcısı Halil Menci'yi Suriye/Kamışlı'da; Bursa'da infaz koruma memurlarını taşıyan

araca yönelik 20 Nisan 2022'de gerçekleştirilen bombalı saldırının planlayıcısı olan, MLKP'nin Suriye Sorumlusu "Ahmet Soreş" kod Zeki Gürbüz'ü Suriye/Haseke'de etkisiz hale getirdi.

Devam edelim. İlgili birimler, PYD/YPG'nin Rakka sorumlularından "Baran Kurtay" kod Mehmet Sarı'yı Suriye/Kamışlı'da; PKK/KCK'nın eğitim sorumlusu Cudi Engizek" kod Ahmet Gümüş'ü, özel güç lojistik sorumlusu "Fiaz Zelan" kod Neçirvan Seven'i, özel güç havacılık birimi sorumlusu "Deniz Bahri" kod Tekin Okan'ı, özel güç kurye sorumlusu Soro Guyi" kod Müslüm Ürper'i ve iletişim sorumlusu "Rodi" kod Emre Şahin'i Irak/Gara'da etkisizleştirdi. Bu sırada 12 farklı terör eyleminden sorumlu PKK/KCK mensubu "Soreş/Soreşger" kod Ramazan Güneş'i Irak/Süleymaniye'de ve firari PYD/YPG mensubu Rasim Akyol'u bulunduğu ülkede Avrupa'ya kaçmak üzereyken düzenlediği operasyonlarla Türkiye'ye getirdi. Bu sıralarda, Şubat ayında meydana gelen Kahramanmaraş merkezli müessif depremlerde ülkeye giriş çıkış yapan yabancılara mercek açılıyor, bu şahısların arşiv taramaları yapılıyor ve şüpheli görülenler ilgili birimlerce tek tek kontrol ediliyordu.

Tüm bunlarla eşzamanlı olarak teknik istihbarata ilişkin yeni yatırımlar da devam ediyordu. 2023'te faaliyete geçmesi planlanan, istihbarat ve milli güvenlikle ilgili alanlarda lisansüstü eğitim-öğretim faaliyeti yürütmek, bilimsel araştırma ve yayın yapmak üzere Milli İstihbarat Akademisi'nin kurulmasına dair kanun yayımlanıyordu. Gerçekten önemli olayları raptiyeyle işaretlemeyi denesek duvarda yer kalmayacak kadar çok sayıda kritik faaliyet kısa sürede cereyan ediyordu. İstihbarat diplomasisi alanında Suriye, Mısır, Sudan'daki faaliyetleri saymadık bile.

Sadece bu aksiyonlara bakarak dahi MİT'in dış politika ve milli güvenlik kesişiminde Türkiye'deki ana aktörlerden biri konumuna yükseldiğini söylemek mümkün. Türkiye'nin Afro-Avrasya'nın merkezinde yer alması sebebiyle gri bölgelere çok yakın olması, istihbarat diplomasisi icraatlarıyla ve özel faaliyetleriyle MİT'i hem Dışişleri Bakanlığı'nın hem de Milli Savunma Bakanlığı'nın konvansiyonel faaliyetlerini tamamlayıcı ve birleştirici bir aktör olarak ortaya çıkarıyor.

MİT'in hızla değişen yeni koşulların yarattığı milli güvenlik ve diplomasi alanındaki birçok anonim ve adressiz görevi, çabuk reaksiyon verebilmesini sağlayan esnekliği ve kabiliyeti sayesinde ifa edebilmesi bu tamamlayıcı ve birleştirici pozisyonu tahkim ediyor. Ayrıca, adı konmasa da Hakan Fidan'ın MİT Başkanlığı ötesinde hem Türkiye'nin ulusal güvenlik danışmanı hem de birçok uluslararası denklemde Cumhurbaşkanı özel temsilcisi olması ve 20 seneden fazla bir süredir devletin çeşitli kademelerinde icra

ettiği kritik fonksiyonlar söz konusu bakanlıklarla uyumlu çalışma zeminini bugün için canlı ve münbit tutabiliyor.

Bu uyum ve tamamlayıcılık yanında MİT'in yapı ve faaliyetlerindeki ivmenin sonraki dönemlerde de sürdürülebilir olması için kurumlar arası ilişkilerin kurumsallaştırılması gerektiği açık. Aksi takdirde, MİT'te gerçekleştirilen dönüşümün, istihbarat devriminin orta vadede işlevinin zayıflayacağı öngörülebilir. Başarıların tesadüf değil sürdürülebilir bir stratejinin çıktıları olabilmesi için, savunma, istihbarat ve diplomasi alanında ideal koordinasyon mekanizmaları kurulmalı ve bu koordinasyon mekanizmaları kişisel ilişkilerden bağımsız bir biçimde kurumsallaştırılmalıdır. Ayrıca tıpkı istihbarat alanında olduğu gibi savunma ve diplomasi alanlarında da kurumsal bir dönüşüm, eşgüdüm, reform ve stratejik seviye eşitliği hayata geçirilmelidir diye düşünüyorum. İşin bu boyutu elbette yorum seviyesinde bile olsa bu çalışmanın konusu değil ama kanaatimce Türkiye'yi çevreleyen çok katmanlı, çok oyunculu, çok senaryolu ve çok çeşitli riskler üreten hibrit savaş ve son derece dinamik karakteriyle her an kötü sürprizlerle bölgeye etki eden uluslararası oluşumlar karşısında istihbarat servisinin fonksiyonlarının sağlıklı şekilde sürdürülmesi için bu reform kararlarının alınması ve uygulanması gerekmektedir.

İSTİHBARAT SÖZLÜĞÜ

A.

Açık Kaynak İstihbaratı: Etkin ve güvenilir olduğu teyit edilen açık kaynaklardan bilgi toplanması ve toplanan bilgilerin istihbarat analizcisine zamanında ve doğru formatta iletilmesi.
(İng. *Open Source Intelligence* – OSINT)

Ajan: Kendisi de bir haber kaynağı olan, hedefe yönelik etkin ve yönlendirici şekilde istihbari ve operasyonel faaliyet yürütebilen, mimleme yapabilen ve gerekli hallerde diğer haber elemanlarını sevk ve idare edebilen şahıs.
(İng. *Agent*)

Aktif Mukavemet: Belirli bir bölgede, genellikle yabancılar tarafından yürütülebilecek bir gizli faaliyeti önlemeyi amaçlayan ve çeşitli unsurlardan oluşan karşı koyma sistemi.
(İng. *Active Resistance*)

Aldatma Operasyonu: Bir istihbarat teşkilatı tarafından, diğer bir istihbarat teşkilatının belirli bir konuda doğru olmayan bir şeye inanmasını, yanlış yönlendirilmesini veya hata yapmasını sağlamak amacıyla düzenlenen bir istihbarata karşı koyma operasyonu.
(İng. *Deception Operation*)

Angaje: Haber kaynağı olarak istihdam edilmesi planlanan şahısların görev teklifini kabul etmesi ve göreve intibakı için gereken değerlendirme sürecinin olumlu şekilde tamamlanması.
(İng. *Recruitment*)

Asimetrik Savaş: Askeri güç, strateji, taktik, kaynak ve hedefler açısından aralarında görece önemli derecede fark olan iki ya da daha fazla devlet veya devlet dışı aktör arasındaki savaş.
(İng. *Asymmetric Warfare*)

Askeri İstihbarat: Hedef veya hedef olması muhtemel ülkelerin silahlı kuvvetlerinin büyüklüğünü, teşkilatını, stratejik ve taktik doktrinlerini, savaşa ve harekata hazırlık derecelerini ve yeteneklerini inceleyen istihbarat.
(İng. *Military Intelligence*)

B.

Bal Tuzağı: Hedefin duygusal ya da cinsel yakınlık duyacağı şahıs/şahıslar vasıtasıyla bilgi veya kaynak teminine yönelik operasyon.
(İng. *Honey Trap*)

Bilimsel ve Teknik İstihbarat: Hedef ülke veya oluşumları; bilimsel ve teknolojik güçleri, yeterlilikleri, gelişme imkanları, tesisleri, ellerinde bulundurdukları silah, araç, makine gibi ekipmanın teknik özellikleri ve benzeri bakımlardan inceleyen istihbarat dalı.
(İng. *Scientific and Technical Intelligence*)

Birliktelik Analizi: Hedefin temaslı olduğu şahıs ve oluşumların teknik imkanlar da kullanılarak tespit edilmesine yönelik analiz.
(İng. *Association Analysis*)

Biyografik İstihbarat: Hedef ülke veya oluşum içerisindeki önemli ya da önem kazanma potansiyeli bulunan kişilerin özgeçmişleri, kişisel özellikleri, zayıf ve güçlü yönleri gibi konularda üretilen istihbarat.
(İng. *Biographical Intelligence*)

Böcek: Gizli dinleme veya gözetleme yapma amacıyla kullanılan minyatür cihazlara, ebatlarının küçüklüğünden dolayı verilen genel ad.
(İng. *Bug*)

Brifing: İstihbarat faaliyetlerinde görevlendirilecek bir kişinin bu görevle ilgili olarak talimatlandırılması.
(İng. *Briefing*)

Büyük Veri: Boyutu, çeşitliliği ve işlenme hızı itibarıyla oldukça büyük olan ve geleneksel veri işleme araçlarıyla işlenmesi mümkün olmayan veriler için kullanılan genel ad.
(İng. *Big Data*)

C.

Casus: Bir devlet hesabına başka bir devletin siyasi, askeri, ekonomik, teknik ve benzeri alanlardaki gizli bilgilerini toplayan ve bu bilgileri adına çalıştığı devlete aktaran kişi.
(İng. *Spy, Espionage Agent*)

Coğrafi İstihbarat: Hedef veya hedef olması muhtemel herhangi bir yerin fiziki ve coğrafi durumunu tanımlamak, değerlendirmek ve görselleştirmek amacıyla coğrafi verilerin, gerektiğinde istihbaratın diğer alanlarıyla sentezlenerek kullanılması, işlenmesi ve analiz edilmesi süreçlerini içeren istihbarat.
(İng. *Geospatial Intelligence* – GEOINT)

D.

Dekapitasyon: Hedef grup veya örgütün komuta ve kontrol yapılarını zayıflatmayı, operasyonel kapasitelerini düşürmeyi ve mensuplarının moral ve motaviasyonunu azaltma amacıyla lider ve yönetici kadrolarının etkisiz hale getirilmesi
(İng. *Decapitation*)

Deşifre Olmak: Bir operasyonun bütününün veya bir kısmının, bir gizli faaliyet mensubunun veya gizli faaliyetlerle ilgili bir tesisin çeşitli vasıtalarla gizli faaliyetle ilgili olduğunun öğrenilmesi.
(İng. *To Be Blown*)

Devlet İstihbaratı: Bir ülkenin bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine ve milli gücünü oluşturan tüm unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen ya da yöneltilebilecek faaliyetler hakkında devlet çapında milli güvenlik istihbaratı oluşturulması.
Ayrıca bkz. *Stratejik İstihbarat*
(İng. *State Intelligence*)

Dezenformasyon: Hedefi aldatmayı, yanlış bilgilendirmeyi veya yanlış yöne sevk etmeyi amaçlayan, çoğunlukla doğru bilgilerle birleştirilmiş, kaynağı belli edilmeyen veya yanlış verilen, eksik veya yanlış bilgi içeren haber ya da mesajları üretmek/yaymak.
(İng. *Disinformation*)

Dibrifing: Haber derlemesi için talimatlandırılmış bir kaynaktan, görev dönüşünde derleyebildiği haberleri ve operasyonel bilgileri tam ve doğru olarak alabilmek amacıyla yapılan görüşme.
Ayrıca bkz. *Brifing*
(İng. *Debriefing*)

Dubl Ajan: İki ayrı istihbarat teşkilatı tarafından angaje edilmiş olan, ancak birine sadık kalıp diğerine ihanet eden ajan.
(İng. *Double Agent*)

Dublaj Operasyonu: Bir istihbarat teşkilatına karşı gizli faaliyet yürüttüğü tespit edilen şahsın taraf değiştirmesi sağlanarak o istihbarat teşkilatına hizmet eder hale getirilmesi.
(İng. *Double Agent Operations*)

Düzmece Haber: Bir amaca ulaşmak, mevcut zaafları örtmek veya göreve engel olan olanak ve koşullara rağmen görevin yapıldığı kanısını yaratmak için uydurulmuş haber.
(İng. *Fabrication*)

E.

Ekonomik ve Finansal İstihbarat: Hedef veya hedef olması muhtemel ülkelerin ekonomilerinin genel durumunu (gelişim, üretim, işgücü, finans, vergi sistemi ve benzeri açılardan), gücünü ve ekonomi politikalarını tespite çalışan ve inceleyen istihbarat dalı.
(İng. *Economic and Financial Intelligence*)

Ekonomik Yıkıcılık: Ekonomik alanı sistematik olarak içeriden tahrip etmek, ele geçirmek, ekonomik istikrarı bozmak veya ekonomik büyümeyi yavaşlatmak, dışa bağımlılığı artırarak mali ve finansal bağımsızlığın ortadan kaldırılmasını sağlamak gibi amaçlarla yürütülen faaliyetler.
(İng. *Economic Subversiveness*)

Elektronik İstihbarat: Hedef veya hedef olması muhtemel ülkelerin, haberleşme amacı dışında yaptıkları elektromanyetik yayınlar aracılığıyla elde edilen istihbarat.
(İng. *Electronic Intelligence* – ELINT)

Espiyonaj: Hedef veya hedef olması muhtemel ülkelerle ilgili stratejik önemi haiz konularda, açık, kapalı veya yarı açık kaynaklardan, genellikle canlı kaynak kullanmak suretiyle yürütülen gizli ve planlı haber toplama; casusluk faaliyeti.
(İng. *Espionage*)

Etki Ajanı: Hedef ülke veya oluşuma yönelik etki (nüfuz) operasyonları yürütebilen, yapısı ve donanımı itibarıyla kişiler ve toplumlar üzerinde görüş oluşturabilme, mevcut görüşü güçlendirebilme veya değiştirebilme imkan ve kabiliyetine sahip canlı kaynak, görüş lideri.
(İng. *Agent of Influence*)

F.

Fırsat Operasyonu: Beklenmedik şekilde uygun şartların oluşması neticesinde gerçekleştirilen operasyon.
(İng. *Chance Operation*)

Fiziki Takip: Hedeflerin yaya olarak veya araçla izlenmesi.
(İng. *Physical Surveillance*)

G.

Gizli Faaliyet: Açık çalışmalarla ulaşılamayan hedef, amaç veya bilgilerin, istihbarat ilke ve yöntemleriyle elde edilmesi için gizlilikle ve hassas şekilde yürütülen faaliyet.
(İng. *Clandestine Action*)

Güvenli Ev: Gizli buluşmalar yapmak, araç gereci ve kişileri saklamak, gerektiğinde kısa süre barınmak amacıyla kiralanan veya satın alınan, dikkat çekmeyecek şekilde maskelenmiş işyeri, oda kat, daire.
(İng. *Safe House*)

Güvenlik İstihbaratı: Bir devletin bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, anayasal düzenine ve kurumlarına karşı tehdit oluşturan iç ve dış unsurlar ile terör örgütleri ve terör örgütleri paralelindeki yapılanmalar ve bunların yan kuruluşları hakkında üretilen istihbarat.

H.

Haber Toplama: Hedeflere ilişkin kapalı ve açık kaynaklardan, cari istihbarat ihtiyaçlarına ve plan dışı isteklere yönelik belirli bir plan doğrultusunda, gizli faaliyet yöntemlerini kullanmak suretiyle bilgi elde edilmesi.
(İng. *Collection of Information*)

Hedef Geliştirme: Mevcut hedeflerden, çözülmüş vakalardan ve çeşitli analiz sonuçlarından yola çıkılarak, hedef şahıs, kurum, hasım ülke, servis ve örgütlere yönelik yeni hedefler belirlenmesi.
(İng. *Target Development*)

Hibrit Savaş: Stratejik ve jeopolitik amaçlar doğrultusunda, düşman olarak addedilen ülkenin hassasiyetlerinin, doğrudan veya dolaylı faaliyetler ile açık veya gizli olarak hedef alındığı, nizami ve gayrinizami harp unsur ve araçlarının bütüncül bir şekilde kullanıldığı savaş biçimi.
(İng. *Hybrid Warfare*)

Hulul: İstihbari açıdan hedef olan veya hedef olması muhtemel bir oluşuma (yapı/tesis, malzeme, örgüt, kurum/kuruluş vb.) farklı metotlar kullanılarak içeriden veya dışarıdan gizli şekilde yerleşilmesi, sızma.
(İng. *Penetration*)

İ.

İnsan İstihbaratı: İstihbarat literatüründe "insana dayalı istihbarat" olarak tanımlanan, canlı kaynaklar vasıtasıyla gerçekleştirilen istihbari faaliyet.
(İng. *Human Intelligence* – HUMINT, *Human Derived Information*)

İstasyon: Bir istihbarat teşkilatının, yabancı bir ülkede yerleşik bulunan, o ülkedeki istihbari faaliyetleri ve ilişkileri yönetmekle görevli resmi ve idari merkezi.
(İng. *Station*)

İstihbarat Diplomasisi: Milli çıkarlar doğrultusunda bir ülkenin bölgesel ve uluslararası görünürlüğünü, etkinliğini ve imkanlarını artırmak amacıyla, istihbarat servisleri tarafından uluslararası aktörler ve diğer servisler nezdinde yürütülen faaliyetler.
(İng. *Intelligence Diplomacy*)

İstihbarata Karşı Koyma: Kritik öneme sahip kurum, kuruluş ve şahısların çalışmalarını ve kazanımlarını (çalışma metotları, imkan ve kabiliyetleri vb. de dahil), rakip/düşman bir istihbarat teşkilatına karşı korumayı amaçlayan faaliyetler bütünü.
(İng. *Counterintelligence*)

K.

Kaynak: Bir istihbarat servisinin ihtiyaç duyduğu haber veya bilgilerin temin edilmesine doğrudan ya da dolaylı olarak katkıda bulunan şahıs veya araçlar.
(İng. *Source*)

Kestirme (Telsiz Kestirme): Hedef telsizin konumunun belirlenmesi amacıyla gerekli teknik donanım kullanılarak yürütülen faaliyet.
(İng. *Position Finding*)

Kompartımantasyon: Gizli faaliyetlerde bulunan kurum veya kuruluşların, çalışma güvenliğini koruyabilmek amacıyla mensuplarına yalnızca yeterli bilgiyi vermesi; tek tek mensupların sorumluluk, yetki ve görevleri dışındaki faaliyetleri öğrenmesinin önüne geçmek amacıyla kurum/kuruluş tarafından alınan güvenlik önlemleri.
(İng. *Compartmentation*)

Kontrespiyonaj: Rakip/düşman istihbarat teşkilatları tarafından gerçekleştirilen espiyonaj (casusluk) faaliyetlerinin zararsız duruma getirilmesi veya sonlandırılması için yürütülen faaliyetler ve alınan tedbirler.
(İng. *Counterespionage*)

Kontr-takip (Karşı Takip): Gizli bir faaliyetin yürütülmesi esnasında karşılaşılacak bir takibe karşı, takip ile korunma yöntemi.
(İng. *Counter Surveillance*)

L.

Legal Rezidan (Temsilci): Yabancı bir ülkede sürekli göreve atanan, diplomatik statüye sahip temsilci.
(İng. *Legal Resident*)

Legal Yolcu: Yabancı bir ülkeye görev seyahati ile geçici süreyle giden şahıs.
(İng. Legal Traveler)

M.

Maske: İstihbari çalışmaları gizlemek amacıyla yaratılmış kimlik ve diğer unsurlar.
(İng. *Cover*)

Meslek Memuru: Bir istihbarat teşkilatında, bilginin toplanması, değerlendirilmesi ve istihbaratın üretilmesinden birinci derecede sorumlu personel.
(İng. *Agent Handler*, *Case Officer*, *Intelligence Officer*)

Mimleme: İstihbari ve/veya operasyonel faaliyetlerde istihdam edilebilecek nitelikteki şahısların belirlenmesi faaliyeti.
(İng. *Spotting*, *Screening*)

O.

Operasyon: Belirli bir amaç veya hedefe yönelik olarak gerçekleştirilen, belirli bir plan doğrultusunda ve sistematik şekilde yürütülen faaliyetler dizisi.
(İng. *Operation*)

Ö.

Ölçüm ve İz İstihbaratı: Sinyal izlerinin algılanması, kimliklendirilmesi ve izlenmesi faaliyetlerine yönelik çalışan istihbarat dalı.
(İng. *Measurement and Signature Intelligence* – MASINT)

Önleyici İstihbarat: Ülkenin ulusal çıkarlarına ve toplumsal güvenliğine tehdit oluşturan unsurların eyleme geçmeden önce belirlenmesi, değerlendirilmesi ve önlenmesi amacıyla yürütülen faaliyetler.
(İng. *Preemptive Intelligence*)

Örtülü Faaliyet: Bir ülkenin bütünlüğüne yönelik tehditler ile baş etmek, ülkenin ulusal çıkarlarını savunmak veya genişletmek gibi amaçlarla, kimi zaman çeşitli maskeler kullanılarak yürütülen sistematik, uzun vadeli ve geniş yelpazedeki faaliyetler bütünü.
(İng. *Covert Action*)

P.

Pasif Mukavemet: Belirli bir bölgede, genellikle yabancılar tarafından yürütülebilecek bir gizli faaliyete engel teşkil edebilecek şekilde halkın, yayın organlarının ve özel teşekküllerin gösterdikleri tepkiler.
(İng. *Passive Resistance*)

***Persona Non Grata* (İstenmeyen Şahıs):** Devletlerarası ilişkilerde, bir diplomatik misyon mensubunun, bulunduğu ülke aleyhine zararlı faaliyetlere girişiğinin veya katıldığının ortaya çıkması sebebiyle, o ülkeye girmesinin veya o ülkede kalmasının yasaklanması şeklindeki işlem veya bulunduğu ülke aleyhindeki faaliyetleri sebebiyle o ülkeyi belirli bir süre zarfında terketmesi istenen şahıs.

Propaganda: Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve onu yaygınlaştırmak amacıyla gerçekleştirilen çalışma.
(İng. *Propaganda*)

Psikolojik Harekat: Bir ülke, örgüt veya kuruluşun amaç ve hedeflerine ulaşmasını sağlamak veya rakip/düşmanlarının amaç ve hedeflerine ulaşmalarını engellemek amacıyla, seçilmiş kitlelerin duygu, düşünce, tutum ve davranışlarını şekillendirecek planlı psikolojik faaliyetler.
(İng. *Psychological Operations*)

S.

Sabit Zula/Drap: Gizli faaliyetlerle ilgili bilgi, belge ve türevi malzemenin, muhatap kişiye gizli haberleşmeye uygun şekilde intikalini sağlamak maksadıyla önceden belirlenmiş ve kullanım şekli üzerinde taraflarca mutabık kalınmış özel yer.
(İng. *Dead-Drop*)

Siber Güvenlik: Siber ortamı oluşturan bilişim sistemlerinin saldırılardan korunmasını, bu ortamda işlenen bilginin gizliliğinin, bütünlüğünün ve erişilebilirliğinin güvence altına alınmasını, sistemlere yönelik saldırıların tespit edilmesini, bu tespitlere karşı tepki mekanizmalarının devreye alınmasını ve nihayet sistemlerin yaşanan siber güvenlik olayı öncesindeki duruma geri döndürülmesini sağlamak amacıyla kullanılan araç, kavram, yaklaşım ve faaliyetlerin tümü.
(İng. *Cyber Security*)

Siber İstihbarat: Sibernetik bilimine konu olan elektronik-otomatik dijital sistemler ile ileri teknoloji ürünü cihaz, araç ve makinelerin kullanılması suretiyle bilgisayarlar veya ağ sistemleri üzerinden yapılan istihbarat.
(İng. *Cyber Intelligence*)

Sinyal İstihbaratı: İletişim sinyallerinin veya elektronik sinyallerin toplanması ve işlenmesi neticesinde üretilen istihbarat.
(İng. *Signal Intelligence* – SIGINT)

Siyasi İstihbarat: Hedef veya hedef olması muhtemel devletlerin siyasi yapılarını, milli politikalarını, teşkilatlanma yeteneklerini, nüfuz ve çıkar gruplarını, dış ilişkilerini, güç kaynaklarını ve bozguncu unsurlarını inceleyen istihbarat dalı.
(İng. *Political Intelligence*)

Stratejik İstihbarat: Devletin bütünlüğünü ve güvenliğini sağlamak veya menfaatlerini korumak için ulusal politikayla saptanan hedefleri elde etmeye yönelik olarak devlet organlarının yürüttüğü istihbarat faaliyetlerinin tümü.
(İng. *Strategic Intelligence*)

T.

Takip: Milli güvenliğe yönelik yıkıcı veya zararlı faaliyetler içerisinde olduğu bilinen ya da öyle olduğundan şüphelenilen kişi, grup, kuruluş, olay, obje veya tesisler hakkında bilgi edinmek, bunlara karşı önlem almak ve gerektiğinde bunları engellemek amacıyla yürütülen haber toplama faaliyeti.
(İng. *Surveillance*)

Taraf Değiştirme: İstihbari bakımdan değer taşıyan bir kişinin, fikren ve/veya fiziki olarak rakip/düşman tarafa geçmesi ve/veya bağlanması.
(İng. *Defection*)

Teknik İstihbarat: Siber ve elektronik kaynaklar ile sinyal ve görüntü kaynaklarından alınan ham bilginin toplanması ve analiz edilmesi neticesinde elde edilen istihbarat türü.
(İng. *Technical Intelligence* – TECINT)

Teknik Yerleşme: Hedef kişi veya grupların faaliyetlerinin tespit ve tetkik edilebilmesi için gerekli teknik donanımın oluşturulması.
(İng. *Monitoring*)

Ü.

Üçüncü Ülke Operasyonu: Bir istihbarat teşkilatının yabancı bir ülkeden diğer bir ülkeye yönelik gerçekleştirdiği operasyon türü.
(İng. *Third-Country Operation*)

V.

Vasat: Operasyonel faaliyetlerin ve ihtiyaç duyulan canlı kaynak temini çalışmalarının yürütüleceği kişi veya gruplardan oluşan hedef kitle, bölgesel kesim ya da sorumluluk sahası.
(İng. *Target Audience*)

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

Ankara Üniversitesi Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Arşivi
CIA Historical Collections
Emekli Sandığı Arşivi
Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt ve Denetleme Başkanlığı Arşivi (ATASE)
İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar (İBB)
Library of Congress
Milli İstihbarat Teşkilatı Arşivi (MİT)
NATO Archives
Qatar National Library Digital Archive
Salt Araştırma Arşivi
The National Archives
Türk Tarih Kurumu Arşivi
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Arşivi (CBA)
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi (CA)
Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi (BOA)
Wilson Center Digital Archive
Yale University Manuscripts and Archives Department

II. Gazete ve Dergiler

Akbaba
Cephe
Cumhuriyet
Basiret
Harb Mecmuası
Karikatür
Milliyet
Resmî Gazete
Sebilürreşad
Signal
Takvim-i Vekayi
Tan
Türkische Post
Ulus
Vakit

III. Kitap ve Makaleler

Adil Hikmet Bey. *Asya'da Beş Türk*. Haz. Yusuf Gedikli. İstanbul: Ötüken, 2019.

Agrell, Wilhelm. "The Next 100 Years? Reflections on the Future of Intelligence." *Intelligence and National Security*, 27/1 (2012): 118-132.

Ahmad, Feroz. "1914-1915 Yıllarında Hint Milliyetçi Devrimcileri." *Yapıt* 6 (Ağustos-Eylül 1984): 5-15.

Ahmed Cevad. *Kırmızı Siyah Kitab 1328 Fecayii*, Birinci Cild, İstanbul: Neşr-i Vesaik Cemiyeti, 1329 (1913).

Ahmed Cevdet Paşa. *Tarih-i Cevdet*. 12. Cilt. İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, 1309 (1891).

Akal, Emel. *Milli Mücadele'nin Başlangıcında Mustafa Kemal, İttihat Terakki ve Bolşevizm*. İstanbul: İletişim, 2013.

Aksakal, Mustafa. *Ottoman Road to War in 1914: The Ottoman Empire and the First World War*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

Aksoley, İhsan. *Teşkilat-ı Mahsusa'dan Kuva-yı Milliye'ye: Kahraman Bir Türk Subayının Anıları*, İstanbul: TİMAŞ, 2009.

Akyürek, Hüseyin Aziz. *İstihbarat Savaşları*. Yay. Haz. Polat Safi, İstanbul: Kronik, 2019.

Al-Hatib, Muheebeddin. *Ja'far al-'Askari, Mujaz Hayatihi – wa Sada Masra'ihi fi'l-Sharq wal-Gharb*. Cairo: al-Matba' al-Salafiyye, 1936.

Alptekin, Hüseyin (Ed.) *PKK Terörünün Analizi: Türkiye Terör Olayları Veri Tabanı*. İstanbul: SETA, 2019.

Altenhöner, Florian. "Total War—Total Control? German Military Intelligence on the Home Front, 1914–1918." *Journal of Intelligence History*, 5/2 (2005): 55-72.

Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'da İstihbarat. İstanbul: Devlet Arşivleri Başkanlığı, 2017.

Aslan, Betül. "Yeni Belgeler Işığında Karakol Cemiyeti, Uşak Kongresi ve Karakol Cemiyeti'nin Bolşeviklerle Yaptığı Anlaşma". *Atatürk Dergisi* 4 (2004): 29-63.

Ataman, Muhittin, Ferhat Pirinççi (Ed.) *Çıkmazdan Çözüme Karabağ Sorunu*. Ankara: SETA, 2021.

Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*, C. I, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1971.

Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*, C. II, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi, 1971.

Atatürk'ün Emniyet Müdürü Korgeneral Ekrem Baydar Anlatıyor, İstanbul: Destek, 2010.

Atrocités Russes en Asie et en Roumélie pendant Les Mois Juin, Juillet et Aout 1877, İstanbul: Boyajiyan, 1877.

Aydın, Mesut. *Milli Mücadele Dönemi'nde TBMM Tarafından İstanbul'da Kurulan Gizli Gruplar ve Faaliyetleri*. İstanbul: Boğaziçi, 1992.

Ayvaz, Zehra. "Astana ve Soçi Süreçlerinin Türk-Rus İlişkilerine Etkileri." *Diplomasi Araştırmaları Dergisi*. 2/2 (2020): 46-63.

Avcı, Hanefi. *Haliç'te Yaşayan Simonlar: Dün Devlet Bugün Cemaat*. Ankara: Angora, 2010.

Avcı, Hanefi. *Cemaatin İflası: Hoca'nın Ayağının Kaydığı Yer*. İstanbul: Tekin, 2015.

Aydoğdu, Murat. "Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti – Mustafa Kemal Paşa Rekabeti ve Yahya Kaptan Olayı I." *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 25 (2009): 605-633.

Aydoğdu, Murat. "Kocaeli Yarımadası'nda Karakol Cemiyeti – Mustafa Kemal Paşa Rekabeti ve Yahya Kaptan Olayı II." *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 25 (2009): 155-198.

Balcı, Ali. *Türkiye Dış Politikası: İlkeler, Aktörler, Uygulamalar*. İstanbul: Etkileşim, 2013.

Baleva, Martina. "İmparatorluğun Misillemesi 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Resim Savaşları ve Resim Cepheleri". Toplumsal Tarih 228 (2012): 32-41.

Balkan, Fuat. *Komitacı: BJK'nin Kurucusu Fuat Balkan'ın Anıları*. Haz. Turgut Gürer. İstanbul: Gürer, 2008.

Bayraklı, Enes, Ulutaş, Ufuk (ed). *FETÖ'nün Anatomisi: İhanet, Kumpas, Takiye*. İstanbul: SETA, 2017.

Bean, Hamilton. "Organizational Culture and US Intelligence Affairs." *Intelligence and National Security*, 24/4 (2009): 479-498.

Belleysan-Bugistre, D. *Les intrigues Moscovites en Turquie: Le verité sur les massacres de Bulgarie.* Budapeşte: Frederic Kilian, 1877.

Beyhan, Mehmet Ali. "II. Abdülhamid Döneminde Hafiyye Teşkilâtı ve Jurnaller." *İlmî Araştırmalar.* 8 (1999): 65-83.

Bıyıklıoğlu, Tevfik. *Trakya'da Milli Mücadele.* Cilt 1-2. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1992.

Bostan, Yahya. *Kod Adı Bay Bay: FETÖ'nün Dijital "İni" ByLock'a Böyle Girildi.* İstanbul: Turkuvaz, 2017.

Byman, Daniel. "The Intelligence War on Terrorism." *Intelligence and National Security,* 29/6 (2014): 837-863.

Chapman, Robert D. "The Transformation of American Intelligence." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence,* 27/1 (2013): 193-203.

Criss, Nur Bilge. *İşgal Altında İstanbul 1918-1923.* İstanbul: İletişim, 2007.

Çukurova, Bülent. *Kurtuluş Savaşında Haberalma ve Yeraltı Çalışmaları.* Ankara: Ardıç, 1994.

Darıcılı, Ali Burak. *İstihbarat 101.* Bursa: Dora, 2023.

Denécé, Eric. "The Revolution in Intelligence Affairs: 1989-2003." *International Journal of Intelligence and Counterintelligence.* 27/1 (2014): 27-41.

Dovey, H. O. "The Intelligence War in Turkey." *Intelligence and National Security,* 9 (1994): 59-87.

Dönmez, Gürsel. *Kozmik Mesele: Devlet ve İstihbarat Metodolojisine Giriş.* İstanbul: Ötüken, 2019.

Dupont, Alan. "Intelligence for the Twenty-First Century." *Intelligence and National Security,* 18/4 (2006): 15-39.

Duran, Burhaneddin, Fahrettin Altun (Ed.) *Milletin Zaferi 15 Temmuz.* İstanbul: SETA, 2017.

Duyvesteyn, Isabelle, Ben de Jong ve Joop van Reijn (Ed.) *The Future of Intelligence.* Abingdon: Routledge, 2014.

Ergut, Ferdan. *Modern Devlet ve Polis: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği.* İstanbul: İletişim, 2021.

Erickson, Edward J. *Defeat in Detail: The Ottoman Army in the Balkans, 1912-1913.* Westport: Praeger, 2003.

Ertürk, Hüsamettin. *Milli Mücadele Senelerinde Teşkilat-ı Mahsusa.* Çev. Tefik Apay. Daktilo metin. Ankara: 1975.

Ertürk, Hüsamettin. *İki Devrin Perde Arkası.* Haz. Samih Nafiz Tansu. İstanbul: Sebil Yayınları, 1996.

Gill, Peter. "The Way Ahead in Explaining Intelligence Organization and Process." *Intelligence and National Security,* 33/4 (2018): 574-586.

Gladstone, W. E. *Bulgarian Horrors and the Question fo the East.* Londra: William Clows and Sons, 1876.

Gomez, Gary. "Intelligence Reform Commissions and the Producer-Consumer Relationship." *Intelligence and National Security,* 33/6 (2018): 894-903.

Gör, Emre. "II. Abdülhamid Döneminden Bir İstihbaratçı Profili: Serhafiye Fehim Paşa (1873-1908)". *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 3 (2019): 71-84.

Gör, Emre. *Abdülhamid Döneminde İstihbarat: Mutlakiyetten Meşruiyete İmparatorluğun Haber Alma Faaliyetleri, 1876-1909.* İstanbul: Kitap, 2019.

Gör, Emre. *Abdülhamid'in İstihbarat Şefleri.* İstanbul: Akıl Fikir, 2023.

Gör, Emre. *Osmanlı Kaynaklarında Karşı Casusluk Vakaları (1876-1909).* İstanbul: Kitap, 2023.

Güven, Dilek. *6-7 Eylül Olayları.* İstanbul: Tarih Vakfı, 2005.

Halıcı, Şaduman. *Ethem.* İstanbul: E Yayınları, 2016.

Hammond, Thomas H. "Why Is the Intelligence Community So Difficult to Redesign? Smart Practices, Conflicting Goals, and the Creation of Purpose-Based Organizations." *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions.* 20/3 (2007).

Hammond, Thomas H. "Intelligence Organizations and the Organization of Intelligence." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence.* 23/4 (2010).

Hanioğlu, Şükrü (ed). *Kendi Mektuplarında Enver Paşa.* İstanbul: Der Yayınları, 1989.

Hanioğlu, Şükrü. *Preparation for a Revolution: The Young Turks, 1902-1908.* New York: Oxford University Press, 2001.

Hastedt, Glenn. "CIA's Organizational Culture and the Problem of Reform." *International Journal of Intelligence and Counterintelligence.* 9/3 (2008): 249-269.

Herman, Michael. *Intelligence Services in the Information Age.* (London: Frank Cass, 2005).

Himmetoğlu, Hüsnü. *Kurtuluş Savaşında İstanbul ve Yardımları.* İstanbul: Ülkü Matbaası, 1975.

Hulnick, Arthur S. "U.S. Intelligence Reform: Problems and Prospects." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence,* 19/2 (2006): 302-315.

İnalcık, Halil. "Hüsrev Paşa, Koca". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* Cilt 19: 41-45. İstanbul: İSAM, 1999.

İskit, Server. *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları.* İstanbul: Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü, 1943.

İşkora, Mazlum. *Türk Ordusu Kurmaylık (Erkan-ı Harbiye) Tarihçesi* Ankara: Harp Akademisi Matbaası, 1944.

Jones, Calvert. "Intelligence Reform: The Logic of Information Sharing." *Intelligence and National Security,* 22/3 (2008): 384-401.

Kahn, David. "The Rise of Intelligence." *Foreign Affairs,* 85/5 (2006): 125-134.

Kerimoğlu, Hasan Taner. "Balkan Savaşları'nda Osmanlı Propagandası: Neşr-i Vesaik Cemiyeti". Tarih İncelemeleri Dergisi 29 (2014): 539-561.

Kırlı, Cengiz. *Sultan ve Kamuoyu -Osmanlı Modernleşme Sürecinde "Havadis Jurnalleri" (1840-1844).* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür, 2008.

Köroğlu, Erol. *Ottoman Propaganda and Turkish Identity, Literature in Turkey During World War I.* London: I. B. Tauris, 2007. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

Kudret, Cevdet. *Abdülhamit Devrinde Sansür.* İstanbul: Milliyet, 1977.

Küçük, Ayşe, Fuat Aksu. "Musul Rehineler Krizinde Türkiye'nin Kriz Yönetimi." *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 6 (2019): 13-54.

Lahneman, William J. "Is a Revolution in Intelligence Affairs Occuring?" *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence.* 20 (2007): 1-17.

Lahneman, William J. "The Need for a New Intelligence Paradigm." *International Journal of Intelligence and Counterintelligence,* 23/2 (2010): 201-225.

Lefebvre, Stéphane. "Turkey's Intelligence Community in Changing Times." *International Journal.* 61 (2005): 105-124.

Matei, Florina Cristina, Thomas C. Bruneau. "Policymakers and Intelligence Reform in the New Democracies." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence.* 24/4 (2011): 656-691.

Mavroyani Paşa. *La Police Secrète en Turquie.* Paris: Imprimerie Noizette, 1892.

Northcott, Chris. "The Role, Organization, and Methods of MI5." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence,* 20/3 (2007): 453-479.

Oğuzlu, Tarık. "Güvenlik Kültürü ve Türk Dış Politikası." *Bilig.* 72 (2015): 223-250.

Özcan, Abdülkadir. "Hüseyin Paşa, Ağa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* 19: 3-4. İstanbul: İSAM Yayınları, 1999.

Özkan, Asaf. *İşgal İstanbul'unda İstihbarat ve Eylem Mim Mim Grubu.* Erzurum: Salkımsöğüt, 2015.

Öztan, Ramazan Hakkı. "Republic of Conspiracies: Cross-Border Plots and the Making of Modern Turkey." *Journal of Contemporary History* (2020): 11-22.

Pehlivanlı, Hamit. *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askerî Polis Teşkilatı.* Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1992.

Pehlivanlı, Hamit. *Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Tedkik Heyeti Âmirlikleri.* Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1993.

Perin, Celal. *Nevrokoplu Celal Bey'in Hatıraları: Batı Trakya'nın Bitmeyen Çilesi.* İstanbul: Arma, 2000.

———. *Pictura Prints, Art & Books.* Overasselt, Netherlands, 2019.

Robertson, K. G. "Recent Reform of Intelligence in the UK: Democratization or Risk Management." *Intelligence and National Security*, 13/2 (1998): 144-158.

Safi, Polat. "Üç Tarz-ı Çete." *Kebikeç.* 34 (2012): 85-105.

Safi, Polat. "History in the Trench: The Ottoman Special Organization - Teşkilat-ı Mahsusa Literature." *Middle Eastern Studies.* 48 (2012): 89-106.

Safi, Polat. "Fiilden İsim: Teşkilat-ı Mahsusa." *Toplumsal Tarih.* 243 (2014): 74-79.

Safi, Polat. "Mirage in the Sands: The Ottoman Special Organization on the Sinai-Palestine Front". Jerusalem Quarterly 66 (2016): 39-54.

Safi, Polat. *Eşref Kuşçubaşı'nın Alternatif Biyografisi.* İstanbul: Kronik, 2020.

Safi, Polat. "A First Button Done Up Wrongly: Revisiting Philip H. Stoddard's 'Ottoman Special Organization'". *Special Operations Journal.* 7 (2021): 136-151.

Scott, Len, R. Gerald Hughes. "Intelligence in the Twenty-First Century: Change and Continuity or Crisis and Transformation?" *Intelligence and National Security*, 24/1 (2009): 6-25.

Seren, Merve. "Türk İstihbaratının Değişim Dinamikleri: Son 10 Yılda Reform, Siyasa ve Operasyonel Açılım." *TESAM Akademi Dergisi.* 8/2 (2021): 371-405.

———. *SETA Analiz: 2010'da Türkiye.* Ankara: SETA, 2010.

———. *SETA Analiz: 2011'de Türkiye.* Ankara: SETA, 2011.

———. *SETA Analiz: 2012'de Türkiye.* Ankara: SETA, 2012.

———. *SETA Analiz: 2013'te Türkiye.* Ankara: SETA, 2013.

———. *SETA Analiz: 2014'te Türkiye.* Ankara: SETA, 2014.

———. *SETA Analiz: 2015'te Türkiye.* Ankara: SETA, 2015.

———. *SETA Analiz: 2016'de Türkiye.* Ankara: SETA, 2016.

———. *SETA Analiz: 2017'de Türkiye.* Ankara: SETA, 2017.

———. *SETA Analiz: 2018'de Türkiye.* Ankara: SETA, 2018.

———. *SETA Analiz: 2019'da Türkiye.* Ankara: SETA, 2019.

———. *SETA Analiz: 2020'de Türkiye.* Ankara: SETA, 2020.

———. *SETA Analiz: 2021'de Türkiye.* Ankara: SETA, 2021.

———. *SETA Analiz: 2022'de Türkiye.* Ankara: SETA, 2022.

Shelton, Christina. "An Attempt to Sort Out the IC's Overload." *International Journal Intelligence and CounterIntelligence,* 25/3 (2012): 619-630.

Shpiro, Shlomo. "Intelligence Services and Political Transformation in the Middle East." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence,* 17/4 (2004): 575-600.

Sonyel, Salahi R. *Kurtuluş Savaşı Günlerinde İngiliz İstihbarat Servisi'nin Türkiye'deki Eylemleri.* Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2011.

Steele, Robert David. "Intelligence Affairs: Evolution, Revolution, or Reactionary Collapse?". *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence,* 19/1 (2006): 187-189.

Steele, Robert David. "Foreign Liaison and Intelligence Reform: Still in Denial." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 20 (2007): 167-174.

Steinhart, Amit, Kiril Avramov. "Is Everything Personal?: Political Leaders and Intelligence Organizations: A Typology." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 26/3 (2013): 530-549.

Subaşı, Turgut, E. Bengü Bal. "Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin Bosna Hersek'e Yaptığı Muhaberat Ve Telgraf Hizmetleri." *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisisi.* 2 (2015): 37-55.

Swett, Pamela E. "Preparing for Victory: Heinrich Hunke, the Nazi *Werberat*, and West German Prosperity." *Central European History*, 42 (2009): 675-707.

Şahin, Eyüp. "*Emniyet İstihbarat Tarihi*". *Türk İstihbarat Tarihi içinde.* İstanbul: Yeditepe, 2021.

Şimşeker, Somer Alp. *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İstihbaratı: İkinci Şube Tarihi.* İstanbul: Kronik, 2022.

Tahir, Kemal. *Kurt Kanunu.* İstanbul: Ketebe, 2022.

TBMM, *6/7 Eylül Hâdiseleri Raporu*, Ankara: TBMM, 1960.

TBMM, *Fethullaçı Terör Örgütünün (FETÖ/PDY) 15 Temmuz 2016 Tarihli Darbe Girişimi ile Bu Terör Örgütünün Faaliyetlerinin Tüm Yönleriyle Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu*, Cilt I, Ankara: TBMM, 2017.

Tekeli, İlhan ve Selim İlkin. *Ege'deki Sivil Direnişten Kurtuluş Savaşı'na Geçerken Uşak Heyet-i Merkeziyesi ve İbrahim (Tahtakılıç) Bey.* Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1989.

Tekir, Süleyman. *Süleyman Askeri Bey- Teşkilat-ı Mahsusa'nın İlk Başkanı.* İstanbul: Kronik, 2022.

Tetik, Ahmet. *Teşkilat-ı Mahsusa (Umur-ı Şarkiyye Dairesi) Tarihi.* C. 1, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür, 2014.

Timur, Taner. "Mavroyani Paşa Anlatıyor: Osmanlı Gizli Polis Örgütü Nasıl Kuruldu?". *Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar*, 6 (1984):

Toprak, Zafer. "Bolşevik İttihatçılar ve İslam Kominterni İslam İhtilal Cemiyetleri İttihadı (İttihad-ı Selamet-i İslam)". *Toplumsal Tarih*, 43 (1997):

Travers, Russell E. "Waking up on Another September 12th: Implications for Intelligence Reform." Intelligence and National Security, 31/5 (2015): 746-761.

Tugay, Asaf. *İbret -Abdülhamid'e Verilen Jurnaller ve Jurnalciler Jurnalcilerin Tam Listesi*, 1. Cilt, İstanbul: Okat, 1962.

Tugay, Asaf. *İbret*, 2. Cilt, İstanbul: Yörük, 1962.

Tugay, Asaf. *Saray Dedikoduları ve Bazı Maruzat.* İstanbul: Ersa, 1964.

Tunaya, Tarık Zafer. *Türkiye'de Siyasal Partiler II: Mütareke Dönemi.* İstanbul: İletişim, 2010.

Turner, Michael A. "Intelligence Reform and the Politics of Entrenchment." *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 18/3 (2007): 383-397.

———. *Türk Dış Politikası Yıllığı 2009-2021.* Ankara: SETA, 2010-2022.

———. *Türk İstiklâl Harbi*, C. II – C. VI. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1975-1994.

———. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Dönemi (23 Nisan 1920-29 Ekim 1923)*, C. IV, Kısım 1. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1984.

Türkiye Cumhuriyeti İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, Terör ve Örgütlü Suçlar Soruşturma Bürosu, Tutuklu Birleştirme Talebi, 2015/71221 Soruşturma ve 2015/71221 Esas, 2016/354 sayılı İddianamesi.

———. *Türkiye Siyasetinde Ordunun Rolü: Asker-Sivil İlişkileri, Güvenlik Sektörü ve Sivil Denetim.* İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, 2010.

Ulucutsoy, Hasan. *Cihattan İttihatçı Propagandaya Osmanlı Savaşlarında Propaganda ve Edebiyat (1828-1912).* İstanbul: Libra, 2020.

Uyar, Mesut. *The Ottoman Army and the First World War*. London: Routledge, 2020.

Ünlü, Ferhat, Abdurrahman Şimşek ve Nazif Karaman. *Diplomatik Vahşet- Cemal Kaşıkçı Cinayetinin Karanlık Sırları.* İstanbul: Turkuvaz, 2018.

Yamauchi, Masayuki. *Hoşnut Olamamış Adam: Enver Paşa, Türkiye'den Türkistan'a*. İstanbul: Bağlam Yayınları, 1995.

Yeşiltaş, Murat, Duran, Burhaneddin (Ed.) *Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler: Terör Örgütleri. Milisler. Vekil Güçler.* İstanbul: SETA Yayınları, 2018.

Yeşiltaş, Murat, Pirinççi, Ferhat. *Küresel Dönüşüm Sürecinde Türkiye'nin Büyük Stratejisi*. İstanbul: SETA, 2020.

Yıldırım, Mehmet Zahit. *Osmanlı Devleti'nde Jurnal Teşkilatı (1835-1860)*. İstanbul: AKY, 2012.

Yıldırım, Ramazan, Mahmut Alrantisi (Ed.) *Arap Devrimleri: Değişim ve Süreklilik*. İstanbul: SETA, 2021.

Yıldız, Gültekin. *Osmanlı Devleti'nde Askeri İstihbarat (1864-1914)*. İstanbul: Yeditepe, 2019.

Yılmaz, Tuğrul Oğuzhan. *Teşkilat-ı Mahsusa'nın Doğu Afrika Faaliyetleri: Birinci Dünya Savaşı'nda Sudan, Habeşistan, Somali*. İstanbul: Ötüken, 2021.

Yurtsever, Serdar. *Milli Mücadele İstihbaratında İstanbul'da Gizli Bir Grup: Felah*. Ankara: Berikan, 2015.

Yusuf Niyazi. *Fehim Paşa Mezaliminden Hafiye Melanetleri*. İstanbul: Uhuvvet Matbaası, 1327 (1909).

Yüksel, Ahmet. *II. Mahmud Devrinde Osmanlı İstihbaratı*. İstanbul: Kitap, 2013.

Yüksel, Ahmet. *Perapolis: Osmanlı Polis Tarihini Yeniden İnşa Denemesi*. Ankara: TİAV, 2022.

Zegart, Amy B. *Flawed by Design- the Evolution of the CIA, JSC, and NSC*. California: Stanford University Press. 1999.

Zegart, Amy B. ""CNN with Secrets:" 9/11, the CIA, and the Organizational Roots of Failure." *International Journal of Intelligence*. 20 (2007): 18-49.

Zorbay, Taner. "6/7 Eylül Olaylarına TBMM ve Kamuoyu Tartışmaları Çerçevesinde Yeni Bir Bakış." *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 35 (2019): 253-296.

Warner, Michael. *The Rise and Fall of Intelligence: An International Security History*. Washington, DC: Georgetown University Press, 2014.

Wheleer, Douglas L. "A Guide to the History of Intelligence 1800-1918". *The Intelligencer: Journal of U.S. Intelligence Studies*, 19 (2012): 47-50.

IV. Tezler

Akıncı, Arda. "Confidential, Secret and Prompt: Intelligence Activities across the Ottoman Empire during the Reign of Abdulhamid II, 1876-1909". Yayımlanmamış Doktora Tezi, European University Institute, 2022.

Aysal, Necdet. '"Ulusal Bağımsızlık Savaşı'na İstihbaratın Etkisi (23 Nisan 1920-20 Ekim 1921)". Ankara Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1998.

Babahanoğlu, Veyse. "21. yüzyılda Jeopolitik Dönüşümler ve Türkiye." Yayımlanmamış Doktora tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2022.

Fidan, Hakan. "Intelligence and Foreign Policy: A Comparison of British, American and Turkish Intelligence Systems." Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. Bilkent Üniversitesi, 1999.

Fidan, Hakan. "Diplomacy in the Information Age: The Use of Information Technologies in Verification." Yayımlanmamış Doktora tezi. Bilkent Üniversitesi, 2006.

Gürbüz, Musa. "Karakol Cemiyeti". Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. Ankara Üniversitesi, 1987.

Gürses, Umut. "Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve Faaliyetleri." Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi. Ankara Üniversitesi, 2014.

Kara, Ali Onur. "Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşu, Faaliyetleri ve Lağvedilişi." Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 2019.

Polat, Ü. Gülsüm. "Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Mısır'a Yönelik Strateji ve Faaliyetleri." Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, 2011.

Safi, Polat. "The Ottoman Special Organization - Teşkilat-ı Mahsusa: A Historical Assessment with Particular Reference to its Operations Against British Occupied Egypt (1914-1916)." Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Bilkent Üniversitesi, 2006.

Safi, Polat. "The Ottoman Special Organization – *Teşkilat-ı Mahsusa*: An Inquiry into is Operational and Administrative Characteristics". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi, 2012.

Stoddard, Philip H. "The Ottoman Goverment and the Arabs, 1911 to 1918: A Preliminary Study of the Teşkilat-ı Mahsusa." Doktora tezi, Princeton Üniversitesi, 1963.

Şallı, Hakan. "Balkan Savaşları'nda Bürokrasi, Basın ve Kamuoyu." Yayımlanmamış Doktora tezi, Trakya Üniversitesi, 2021.

Uyanıker, Ferhat. "Milli Mücadele'de Kara Vâsıf Bey ve Karakol Cemiyeti". Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2022.

Yenen, Alp. "The Young Turk Aftermath: Making Sense of Transnational Contentious Politics at the End of the Ottoman Empire, 1918-1922". Doktora Tezi. Basel Üniversitesi, 2019.

Yeni, Mustafa. "Birinci Dünya Savaşı'nda Başkumandanlık Vekâleti ve Harbiye Nezareti'nin II. Şube (İstihbarat) Faaliyetleri". Yayımlanmamış Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022.

Yolcu, Cengiz. "Depiction of the Enemy: Ottoman Propaganda Books in the Balkan Wars of 1912-1913". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2014.

V. İnternet Kaynakları

"4 MİT'çinin Yakalama Kararı Kalktı." 20 Şubat 2012. Hürriyet. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/4-mitcinin-yakalama-karari-kalkti-19958019.

"15 Askerin Şehit Olduğu Saldırının Faili Ferhat Tekiner 'Oto Hırsızıyım' Dedi, Mahkeme Başkanı Tepki Gösterdi." Hürriyet. 4 Mart 2022. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/15-askerin-sehit-oldugu-saldirinin-faili-ferhat-tekiner-oto-hirsiziyim-dedi-mahkeme-baskani-tepki-gosterdi-42016111.

"100 Örgüt Yöneticisine Çarpı! MİT Tek Tek İndiriyor." Sabah. 20 Ekim 2022. https://www.sabah.com.tr/gundem/2022/10/20/100-orgut-yoneticisine-carpi-mit-tek-tek-indiriyor-1666261056.

"ABD ile Rusya Arasındaki Tutuklu Takası Türkiye'de Yapıldı." Anadolu Ajansı. 27 Nisan 2022. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-ile-rusya-arasindaki-tutuklu-takasi-turkiye-de-yapildi/2574673.

"ABD'nin Taziye Mesajı Yayımladığı Teröristin İtirafları Ortaya Çıktı." TRT. 25 Temmuz 2022. TRT https://www.trthaber.com/haber/gundem/abdnin-taziye-mesaji-yayimladigi-teroristin-itiraflari-ortaya-cikti-696980.html.

"'Abdullah Büyük, FETÖ'nün Bilgi Arşivinin Önemli Elemanlarından.'" Anadolu Ajansı. 17 Mayıs 2017. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/abdullah-buyuk-fetonun-bilgi-arsivinin-onemli-elemanlarindan/820424.

"Adım Adım ve Dönüşümlü Suikast Takibi: İranlı Ajanlar Gölge Gibi İzlenmiş." Yeni Şafak. 10 Kasım 2022. https://www.yenisafak.com/gundem/adim-adim-ve-donusumlu-suikast-takibi-iranli-ajanlar-golge-gibi-izlemis-3869207.

"Ahtem Çiygöz ve İlmi Ümerov Türkiye'ye Gönderildi." Anadolu Ajansı. 26 Ekim 2017. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ahtem-ciygoz-ve-ilmi-umerov-turkiyeye-gonderildi/947471.

"Aileme Dokunursanız İsrail'e Sığınırım." Hürriyet. 15 Nisan 2016. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/aileme-dokunursaniz-israile-siginirim-40088824.

Amin, Neda, Mohsen Rostambakhsh. "Iranian Pilot Defects, 'Threatens Regime He'll Seek Asylum in Israel." The Times of Israel (İsrail). 13 Nisan 2016. https://www.timesofisrael.com/iranian-pilot-defects-threatens-regime-hell-seek-asylum-in-israel/.

"Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, PKK'nın Sözde Lojistik Sorumlusu İbrahim Parım'ın Tahliyesine İtiraz Etti." Anadolu Ajansı. 9 Eylül 2021. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/ankara-cumhuriyet-bassavciligi-pkknin-sozde-lojistik-sorumlusu-ibrahim-parimin-tahliyesine-itiraz-etti-/2359887.

"Ankara'da ABD-Rusya Görüşmesi: MİT'in Ev Sahipliğinde Yapıldı." Yeni Şafak. 15 Kasım 2022. https://www.yenisafak.com/gundem/ankarada-abd-rusya-gorusmesi-mitin-ev-sahipliginde-yapildi-3890028.

"Ankara'da Hain Saldırı!" Sözcü. 18 Şubat 2016. https://www.sozcu.com.tr/2016/gundem/ankarada-hain-saldiri-28-olu-61-yarali-1096341/.

"Ankara'da Terör Saldırısı: 103 Ölü." NTV. 10 Ekim 2015. https://www.ntv.com.tr/turkiye/ankarada-teror-saldirisi-103-olu,G7aJ87ksF0Kd8ko_oYJuOw.

"Arap Dünyasındaki Karanlık İşlerin Adamı: Dahlan." Anadolu Ajansı. 13 Aralık 2019. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/arap-dunyasindaki-karanlik-islerin-adami-dahlan/1672960.

"Astsubay Örs Gözleri Bağlı Götürülmüş." Cumhuriyet. 7 Ocak 2015. https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/astsubay-ors-gozleri-bagli-goturulmus-179059.

"'Babam Terör Örgütünün Hiçbir Tehdidine Boyun Eğmedi'". Anadolu Ajansı. 23 Ekim 2019. https://www.aa.com.tr/tr/diyarbakir-annelerinin-evlat-nobeti/babam-teror-orgutunun-hicbir-tehdidine-boyun-egmedi/1576758.

"Barak: MİT'e Güvenmiyoruz." Hürriyet. 2 Ağustos 2010. https://www.milliyet.com.tr/dunya/barak-mit-e-guvenmiyoruz-1271154.

"Bir Teröristin Kimliği Daha Açıklandı." Yeni Şafak. 29 Temmuz 2019. https://www.yenisafak.com/dunya/bir-teroristin-kimligi-daha-aciklandi-3500108.

Burch, Jonathon. "Turkey's Gul Says Global Response to Syria Just Talk." Reuters. 16 Mayıs 2013. https://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-turkey-idUKBRE94F0H120130516.

"Bursa'da Cezaevi Aracına Bombalı Saldırıda İstenen Cezalar Belli Oldu." NTV. 26 Ocak 2023. https://www.ntv.com.tr/turkiye/bursada-cezaevi-aracina-bombali-saldirida-istenen-cezalarbelli-oldu,Qkzy71utFUui7CE3RGVyCg.

"Cizre'deki Saldırının Planlayıcısı Terörist MİT'in Operasyonuyla Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 10 Kasım 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cizredeki-saldirinin-planlayicisi-terorist-mitin-operasyonuyla-etkisiz-hale-getirildi/2037497.

Corera, Gordon, Oliver Slow. "US and Russian Spy Chiefs Meet Face-to-Face in Turkey." BBC News. 15 Kasım 2022. https://www.bbc.com/news/world-63631100.

"Cumhurbaşkanına Suikastın Başındaki Generalden 'Ateistim' Savunması." Anadolu Ajansı. 20 Mayıs 2019. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/cumhurbaskanina-suikastin-basindaki-generalden-ateistim-savunmasi-/1482917.

Çetin, Çetiner. "Sıtkı Kerimhan: ABD-PKK Arasında Nerede?" Habertürk. 30 Temmuz 2019. https://www.haberturk.com/yazarlar/cetiner-cetin/2508531-sitki-kerimhan-abd-pkk-arasinda-nerede.

"Çok Büyük Bir Destek ve Moral Oldu." Anadolu Ajansı. 20 Ekim 2013. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cok-buyuk-bir-destek-ve-moral-oldu/210341.

"Darbeci Danışman Savunma Yerine Karalama Yaptı." Anadolu Ajansı. 23 Nisan 2019. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/darbeci-danisman-savunma-yerine-karalama-yapti/1460374.

"Darbe Girişimine İlişkin Eski Başyaver Yazıcı ile Üs Komutanı Avcı'ya Verilen Ceza Onandı." Anadolu Ajansı. 2 Kasım 2021. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/darbe-girisimine-iliskin-eski-basyaver-yazici-ile-us-komutani-avciya-verilen-ceza-onandi/2728019.

"Dinleme Üssü MİT'e Devredildi." TRT Haber. 24 Ağustos 2011. https://www.trthaber.com/haber/gundem/dinleme-ussu-mite-devredildi-6877.html.

"Dokuz Soruda: Türkiye Sokaklarında Kobani Gerilimi." BBC News Türkçe. 10 Ekim 2014. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141010_dokuzsoruda_kobani_eylemleri.

"Dubai'ye Kaçan Eski Tümgeneral'e 15 Yıla Kadar Hapis İstemi." Milliyet. 23 Mart 2018. https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/dubaiye-kacan-eski-tumgenerale-15-yila-kadar-hapis-istemi-12680538.

"Dünya Konsolosluk Baskınına Sert Tepki Gösterdi." Anadolu Ajansı. 12 Haziran 2014. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dunya-konsolosluk-baskinina-sert-tepki-gosterdi/151648.

Entous, Adam, Joe Parkinson. "Turkey's Spymaster Plots Own Course on Syria." The Wall Street Journal. 10 Ekim 2013. https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702303643304579107373585228330.

"Erbil'deki Saldırı Kandil'de Planlandı." Sabah. 26 Temmuz 2019. https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/07/26/erbildeki-saldiri-kandilde-planlandi.

"Erbil'de Türk Konsolosluğu Çalışanlarına Yönelik Saldırının Baş Şüphelisi Mazlum Dağ ve Yardımcısı Yakalandı." Independent Türkçe. 20 Temmuz 2019. https://www.indyturk.com/node/53176/haber/erbilde-t%C3%BCrk-konsoloslu%C4%9Fu-%C3%A7al%C4%B1%C5%9Fanlar%C4%B1na-y%C3%B6nelik-sald%C4%B1r%C4%B1n%C4%B1n-ba%C5%9F-%C5%9F%C3%BCphelisi-mazlum-da%C4%9F.

"Erbil Saldırısının Azmettiricisi Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 26 Temmuz 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/erbil-saldirisinin-azmettiricisi-etkisiz-hale-getirildi/1542251.

"Erbil Saldırısının Failinin Kardeşlerinden Biri Milletvekili, İkisi Terörist." Anadolu Ajansı. 19 Temmuz 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/erbil-saldirisinin-failinin-kardeslerinden-biri-milletvekili-ikisi-terorist/1536166.

Ergin, Sedat. "MİT'in Başına Hassas Bir Atama." Hürriyet. 27 Nisan 2010. https://www.hurriyet.com.tr/mit-in-basina-hassas-bir-atama-14540921.

"Eski İstihbaratçı Enver Altaylı'nın Cezası Belli Oldu." NTV. 8 Kasım 2021. https://www.ntv.com.tr/turkiye/eski-istihbaratci-enver-altaylinin-cezasi-belli-oldu,qaoO6aA1x0GEaBwG_G4uNg.

"Eski MİT'çiler Görüldüğü Yerde Yakalanacak." 10 Şubat 2012. NTV. https://www.ntv.com.tr/turkiye/eski-mitciler-goruldugu-yerde-yakalanacak,pB-1E6v0lUWYSUgjUFssoQ.

Ete, Hatem. "MİT Üzerinden İktidar Kavgası." SETA. 11 Şubat 2012. https://www.setav.org/mit-uzerinden-iktidar-kavgasi/.

Farooq, Umar. "Former Pilot Says Iranian Agents Tried to Kidnap him in Turkey." Al Jazeera. 25 Ekim 2021. https://www.aljazeera.com/news/2021/10/25/former-pilot-says-iranian-agents-tried-to-kidnap-him-in-turkey.

"FETÖ Adına Çek-Senet Tahsilatına 40 Yıla Kadar Hapis İstemi." Anadolu Ajansı. 22 Mart 2018. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/feto-adina-cek-senet-tahsilatina-40-yila-kadar-hapis-istemi/1096409.

"FETÖ, DEAŞ, PKK/KCK ve DHKP/C Üyesi 377 Kişinin Mal Varlıkları Donduruldu." Anadolu Ajansı. 7 Nisan 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/feto-deas-pkk-kck-ve-dhkp-c-uyesi-377-kisinin-mal-varliklari-donduruldu/2200471.

"FETÖ'nün Atatürk Havalimanı'nı İşgal Girişiminin Yeni Görüntüleri Ortaya Çıktı." Anadolu Ajansı. 17 Nisan 2019. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/fetonun-ataturk-havalimanini-isgal-girisiminin-yeni-goruntuleri-ortaya-cikti/1454526.

"Fetö'nün 'Emniyetin Mahrem İmamları' Yapılanması Davası." Milliyet. 11 Nisan 2018. https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/bolu/fetonun-emniyetin-mahrem-imamlari-yapilanmasi-davasi-12723960.

"FETÖ'nün Irak İmamı Nurettin Aytuğ Konya'da Tutuklandı." Habertürk. 8 Ağustos 2016. https://www.haberturk.com/gundem/haber/1278606-fetonun-irak-imami-nurettin-aytug-konyada-tutuklandi.

"FETÖ'nün 'Malezya İmamı'na 18 Yıl Hapis." Anadolu Ajansı. 17 Nisan 2018. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/fetonun-malezya-imamina-18-yil-hapis/1120719 .

"FETÖ'nün Malezya Sorumlusu Arif Komiş Türkiye'ye Getirildi." TRT Haber. 30 Ağustos 2019. https://www.trthaber.com/haber/gundem/fetonun-malezya-sorumlusu-arif-komis-turkiyeye-getirildi-428942.html.

"FETÖ'nün MİT Mahrem Yapılanmasında Bulunan Salim Zeybek: Adil Öksüz'ü MİT Elemanı Gibi Gösteren Belgeyi Ben Hazırladım." Yeni Şafak. 16 Temmuz 2021. https://www.yenisafak.com/gundem/fetonun-mit-mahrem-yapilanmasinda-bulunan-salim-zeybek-adil-oksuzu-mit-elemani-gibi-gosteren-belgeyi-ben-hazirladim-3663315.

Firari Emniyet Müdürü Zaho'da Yakalandı." Anadolu Ajansı. 12 Ağustos 2016. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/firari-emniyet-muduru-zahoda-yakalandi/627473.

"Gabon'dan Getirilen FETÖ Sanıkları Hakim Karşısına Çıktı." Anadolu Ajansı. 12 Haziran 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/gabondan-getirilen-feto-saniklari-hakim-karsisina-cikti/1502226.

"Gabon'dan Getirilen FETÖ Sanıklarının Davasında Karar." Takvim. 5 Şubat 2021. https://www.takvim.com.tr/guncel/2021/02/05/gabondan-getirilen-feto-saniklarinin-davasinda-karar.

"Gabon'dan Getirilen Üç FETÖ Sanığına Örgüt Üyeliğinden Hapis Cezası." Hürriyet. 5 Şubat 2021. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gabondan-getirilen-uc-feto-sanigina-orgut-uyeliginden-hapis-cezasi-41733806.

"Gara'da Etkisiz Hale Getirilen Teröristler Kırmızı Kategoriden." Anadolu Ajansı. 24 Ekim 2019. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/garada-etkisiz-hale-getirilen-teroristler-kirmizi-kategoriden/1624477.

"Güle Oynaya Casusluk." Yeni Şafak. 15 Eylül 2021. https://www.yenisafak.com/gundem/gule-oynaya-casusluk-3702335.

"Haiti'de Kaçırılan 8 Türk'ün Kurtarılması İçin Kriz Masası Kuruldu." Anadolu Ajansı. 10 Mayıs 2022. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/haitide-kacirilan-8-turkun-kurtarilmasi-icin-kriz-masasi-kuruldu/2583215.

"Haiti'de Türk Misyonerler Kaçırıldı." Sözcü. 9 Mayıs 2022. https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/haitide-turk-misyonerler-kacirildi-7124192/.

"Hayatının Zirvesine Tırmandı." Hürriyet. 18 Nisan 2010. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hayatinin-zirvesine-tirmandi-14454146.

"Hürriyet 'Canlı Bomba 18 Yaşında IŞİD Sempatizanı' Dedi, Reuters 'IŞİD Yaptı' Diye Duyurdu." Hürriyet. 20 Temmuz 2015. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hurriyet-canli-bomba-18-yasinda-isid-sempatizani-dedi-reuters-isid-yapti-diye-duyurdu-29592205.

"İçişleri Bakanlığı Duyurdu: Kırmızı Listedeki Agit Bismil Öldürüldü." Yeni Şafak. 18 Mayıs 2021. https://www.yenisafak.com/gundem/son-dakika-haberi-icisleri-bakanligi-duyurdu-kirmizi-listedeki-agit-bismil-olduruldu-agit-bismil-kimdir-terorist-aydin-simsek-olduruldu-3633977.

"İdam Edilecek Tetikçi Teröristlerin Yandaşları Yollara Düştü." Sabah. 17 Aralık 2020. https://www.sabah.com.tr/yasam/idam-edilecek-tetikci-teroristlerin-yandaslari-yollara-dustu-5296238.

"İfadeye Gitmeyiz." Takvim. 9 Şubat 2012. https://www.takvim.com.tr/guncel/2012/02/09/ifadeye-gitmeyiz .

"İki BAE'li Casusu Aylardır MİT Takip Ediyordu." NTV. 20 Nisan 2019. https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/iki-baeli-casusu-aylardir-mit-takip-ediyordu,f17VLJBrTU6RsF6tzbw65A/BmNfw0VhEEiCUhifhmya5Q.

"İranlı Ajan Masoud Molavi Vardanjani Davasında Flaş! 5 Sanık Tahliye Edildi." Sabah. 24 Eylül 2021. https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/09/24/iranli-ajan-masoud-molavi-vardanjani-davasinda-flas-5-sanik-tahliye-edildi.

"İranlı Muhalif Golshani'yi Kaçırmak İçin Kurulan Hücreyi MİT Bozguna Uğrattı." Takvim. 21 Şubat 2022. https://www.takvim.com.tr/guncel/2022/02/21/iranli-muhalif-golshaniyi-kacirmak-icin-kurulan-hucreyi-mit-bozguna-ugratti.

"İstanbul'da 2 Rus'a Kama Operasyonu." Sabah. 13 Nisan 2016. https://www.sabah.com.tr/yasam/istanbulda-iki-rusa-kama-operasyonu-3531245.

"İstanbul'da Öldürülen İranlı Ajan Cinayetinde Yeni Detaylar Ortaya Çıktı." Sözcü. 12 Mart 2020. https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/istanbulda-oldurulen-iranli-ajan-cinayetinde-yeni-detaylar-ortaya-cikti-5676253/.

"İstanbul'da Terör Örgütü DEAŞ'a Operasyon: 6 Gözaltı." Anadolu Ajansı. 27 Ocak 2017. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/istanbulda-teror-orgutu-deasa-operasyon-6-gozalti/736316.

İstihbaratta Yeni Yapılanma." Yeniçağ. 28 Mayıs 2010. https://www.yenicaggazetesi.com.tr/istihbaratta-yeni-yapilanma-35165h.htm.

"İşte Kaçırılan O Komutan!" Sözcü. 4 Ocak 2015. https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/iste-kacirilan-o-komutan-699153/.

"İşte O Özel Harekatçılar!" Akşam. 13 Haziran 2014. https://www.aksam.com.tr/guncel/iste-o-ozel-harekatcilar/haber-315627.

Ignatius, David. "Turkey Blows Israel's Cover for Iranian Spy Ring." The Washington Post. 16 Ekim 2013. https://www.washingtonpost.com/opinions/david-ignatius-turkey-blows-israels-cover-for-iranian-spy-ring/2013/10/16/7d9c1eb2-3686-11e3-be86-6aeaa439845b_story.html.

"Irak'ın Kuzeyine Operasyon: PKK/KCK'nın Sözde Mahmur Alanı Üst Düzey Yöneticisi Galya Bekir Etkisiz Hale Getirildi." NTV. 14 Mayıs 2020. https://www.ntv.com.tr/turkiye/son-dakika-haberi irakin-kuzeyine-operasyonpkk-kcknin-sozde-mahmur-alani-ust-duzey-yoneticisi-galya-bekir-etkisiz-hale-getirildi,JbmCEO5EVEiclM-4fwTBZw.

"Irak Ordusu Musul'u Çatışmadan IŞİD'e Bıraktı İddiası." Anadolu Ajansı. 10 Haziran 2014. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-ordusu-musulu-catismadan-iside-birakti-iddiasi/152214.

"Iraklı Şii Liderden Türk İşçilerle İlgili Flaş Çağrı." Sözcü. 12 Eylül 2015. https://www.sozcu.com.tr/2015/dunya/irakli-sii-liderden-turk-iscilerle-ilgili-flas-cagri-933754/.

"Israel Worried by New Turkey Intelligence Chief's Defense of Iran." Haaretz (İsrail). 7 Haziran 2010. https://www.haaretz.com/2010-06-07/ty-article/israel-worried-by-new-turkey-intelligence-chiefs-defense-of-iran/0000017f-e02b-db22-a17f-fcbbb1c50000.

"IŞİD'den Tehdit: 'Her gün Bir Türk'ü İnfaz Ederiz." Vatan. 13 Haziran 2014. https://www.haberturk.com/dunya/haber/957596-isidden-tehdit-her-gun-bir-turku-infaz-ederiz.

"IŞİD, Musul'da Başkonsolosluğu Ele Geçirdi." Hürriyet. 12 Haziran 2014. https://www.hurriyet.com.tr/dunya/isid-musulda-baskonsoloslugu-ele-gecirdi-26596063.

"Kamışlı'da PKK'nın Askeri Eğitim Veren Yöneticilerinden Mihyeddin Gulo Etkisiz Hale Getirildi." Yeni Şafak. 21 Ağustos 2022. https://www.yenisafak.com/gundem/kamislida-pkknin-askeri-egitim-veren-yoneticilerinden-mihyeddin-gulo-etkisiz-hale-getirildi-3854175.

"Kanun Emri Kesti." 21 Şubat 2012. Milliyet. https://www.milliyet.com.tr/siyaset/kanun-emri-kesti-1505584.

"Kararı Kırmızı Oda'da Aldık." Yeni Şafak. 23 Mayıs 2013. https://www.yenisafak.com/gundem/karari-kirmizi-odada-aldik-524059.

Kershner, Isabel. "Report That Turkey Exposed Spies Strains Its Relations With Israel." The New York Times. 17 Ekim 2013. https://www.nytimes.com/2013/10/18/world/middleeast/israel-turkey-ties-strained-by-report-of-spy-exposure.html?searchResultPosition=4.

"Kırmızı Bültenle Aranan Eylem Hazırlığındaki PKK/KCK'lı Terörist Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 24 Nisan 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kirmizi-bultenle-aranan-eylem-hazirligindaki-pkk-kckli-terorist-etkisiz-hale-getirildi/2219170.

"Kırmızı Bültenle Aranan PKK/KCK'lı Terörist MİT Operasyonuyla Türkiye'ye Getirildi." Anadolu Ajansı. 29 Temmuz 2021. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kirmizi-bultenle-aranan-pkk-kckli-terorist-mit-operasyonuyla-turkiyeye-getirildi/2317940.

"Kırmızı Bültenle Aranan PKK/KCK'nın Sözde Mahmur-Kerkük Eyalet Sorumlusu Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 25 Şubat 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kirmizi-bultenle-aranan-pkk-kcknin-sozde-mahmur-kerkuk-eyalet-sorumlusu-etkisiz-hale-getirildi/1743916.

"Kırmızı Bültenle Aranan Terörist Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 3 Eylül 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kirmizi-bultenle-aranan-terorist-etkisiz-hale-getirildi/1571581.

"Kırmızı Kategoride Aranan PKK'lı Ulaş Doğan Etkisiz Hale Getirildi." Hürriyet, 22 Haziran 2021. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-kirmizi-kategoride-aranan-pkkli-ulas-dogan-etkisiz-hale-getirildi-41837147.

"Kırmızı Listedeki Terörist Böyle Vuruldu." Anadolu Ajansı. 17 Ağustos 2018. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kirmizi-listedeki-terorist-boyle-vuruldu/1233516.

"Kırmızı Listedeydi." Yeni Şafak. 26 Mart 2019. https://www.yenisafak.com/gundem/kirmizi-listedeydi-3453146 .

"Komutanları Derdest Eden ÖKK Tim Komutanına 141 Kez Ağırlaştırılmış Müebbet." Anadolu Ajansı. 12 Temmuz 2019. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/komutanlari-derdest-eden-okk-tim-komutanina-141-kez-agirlastirilmis-muebbet-/1510897.

"Korsanlar Tarafından Kaçırılan 15 Türk Denizci Serbest Bırakıldı." Sözcü. 20 Şubat 2021. https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/son-dakika-korsanlar-tarafindan-kacirilan-15-turk-denizci-kurtarildi-6256663/.

"Kosova'dan Getirilen FETÖ'cüler Mustafa Erdem ve Yusuf Karabina'ya İstenen Ceza Belli Oldu." Hürriyet. 20 Şubat 2020. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-haberler-mustafa-erdem-ve-yusuf-karabinaya-istenen-ceza-belli-oldu-41451729.

"Kosova'dan Getirilen FETÖ Sanığına 8 Yıl 9 Ay Hapis Cezası." Anadolu Ajansı. 26 Aralık 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/kosovadan-getirilen-feto-sanigina-8-yil-9-ay-hapis-cezasi/1684802.

"Kosova'dan Getirilen FETÖ Sanıklarına Hapis Cezası Verildi." TRT Haber. 5 Haziran 2020. https://www.trthaber.com/haber/turkiye/kosovadan-getirilen-feto-saniklarina-hapis-cezasi-verildi-490154.html.

"Kosova'dan MİT Operasyonu ile Getirilen FETÖ Sanıklarının Cezası Belli Oldu." Yeni Şafak. 6 Kasım 2019. https://www.yenisafak.com/gundem/osman-karakaya-ve-cihan-ozkan-feto-uyesi-olmak-sucundan-7-yil-altisar-ay-hapse-carptirildi-3513314.

"Kurdeleli 1 Dolar." Yeni Şafak. 19 Eylül 2018. https://www.yenisafak.com/gundem/kurdeleli-1-dolar-3396546.

"Kuveyt Eski Askeri Ataşesi Güllü'ye FETÖ'den 9 Yıl Hapis Cezası." Yeni Şafak. 12 Nisan 2018. https://www.yenisafak.com/gundem/kuveyt-eski-askeri-atasesi-gulluye-fetoden-9-yil-hapis-cezasi-3224612.

"Libya'da Hafter Milislerince Kaçırılan Türk Esnafın Mersin'deki Ailesi Endişeli." Anadolu Ajansı. 10 Ocak 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/libyada-hafter-milislerince-kacirilan-turk-esnafin-mersindeki-ailesi-endiseli/2104734.

"Libya'da Kaçırılan 3 Türk İşçi Serbest Bırakıldı." Anadolu Ajansı. 24 Haziran 2018. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyada-kacirilan-uc-turk-isci-serbest-birakildi/1184355.

"Milli İstihbarat Teşkilatı'nın Yeni Binası Açıldı (Fotoğraflarla MİT'in Maslak Binası)." NTV. 26 Temmuz 2020. https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/milli-istihbarat-teskilatininyeni-binasi-acildi-fotograflarla-mitin-maslak-binasi,wZlKorH_7E2cy2ktLY-TUg.

"MİT, 6 Rus Casusu Yakaladı! Suikast Talimatını Böyle Almışlar." Star. 3 Kasım 2021. https://www.star.com.tr/guncel/6-rus-casus-yakalandi-suikast-talimatini-bakin-nasil-almislar-haber-1664549/.

"MİT, Aranan Teröristi Suriye'nin Aynularap Bölgesinde Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 15 Mayıs 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-aranan-teroristi-suriyenin-aynularap-bolgesinde-etkisiz-hale-getirdi/2588373.

"MİT Başkanı Fidan'dan YÖK'te Konferans." Anadolu Ajansı. 27 Şubat 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mit-baskani-fidandan-yokte-konferans/1404684.

"MİT Bir Suikast Hücresini Daha Çökertti! 4 Rus Vatandaşı 6 Kişilik Casus Ekibi Yakalandı." Takvim. 1 Haziran 2022. https://www.takvim.com.tr/video/haber-videolari/mit-bir-suikast-hucresini-daha-cokertti-4-rus-vatandasi-6-kisilik-casus-ekibi-yakalandi-1654070903.

"MİT Etkin "İstihbarat Diplomasisi" ile Küresel Krizlerde Çözüme Kapı Araladı." Anadolu Ajansı. 30 Aralık 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-etkin-istihbarat-diplomasisi-ile-kuresel-krizlerde-cozume-kapi-araladi/2776090.

"Miting Alanında Patlama: 2 Ölü, 100 Yaralı." Sözcü. 5 Haziran 2015. https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/miting-alaninda-patlama-2-olu-100-yarali-851475/.

"MİT'in Kosova'da Yakalayıp Türkiye'ye Getirdiği FETÖ Üyesi Hasan Hüseyin Günakan'a Hapis." Anadolu Ajansı. 28 Ocak 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mitin-kosovada-yakalayip-turkiyeye-getirdigi-feto-uyesi-hasan-huseyin-gunakana-hapis/1716563.

"MİT'in Nokta Operasyonuyla PKK/YŞB'nin Sözde Özel Kuvvetler Sorumlusu Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 28 Ocak 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mitin-nokta-operasyonuyla-pkk-ybsnin-sozde-ozel-kuvvet-sorumlusu-etkisiz-hale-getirildi/2487841.

"MİT'in Nokta Operasyonu ile KCK'nın Sözde Mahmur Sorumlusu Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 12 Haziran 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mitin-nokta-operasyonu-ile-kcknin-sozde-mahmur-sorumlusu-etkisiz-hale-getirildi/2270657.

"MİT'in Operasyonunda Etkisiz Hale Getirilen Terörist 'Gri Liste'den." Anadolu Ajansı. 3 Ağustos 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mitin-operasyonunda-etkisiz-hale-getirilen-terorist-gri-listeden-/1930117.

"MİT'in Operasyonuyla PKK/YPG'nin Sözde Aynularab Yürütme Konseyi Üyesi Arman Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 1 Ağustos 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mitin-operasyonuyla-pkk-ypgnin-sozde-aynularab-yurutme-konseyi-uyesi-arman-etkisiz-hale-getirildi/2650356.

"MİT'in Operasyonuyla Terör Örgütü PKK'nın Sözde Üst Düzey Yöneticisi Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 24 Temmuz 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mitin-operasyonuyla-teror-orgutu-pkknin-sozde-ust-duzey-yoneticisi-etkisiz-hale-getirildi/2644404.

"MİT'in Operasyonuyla Türkiye'ye Getirilen Terörist Ağrı'da Tutuklandı." 25 Ağustos 2021. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mitin-operasyonuyla-turkiyeye-getirilen-terorist-agrida-tutuklandi/2345526.

"MİT'in Sincar'da Düzenlediği Nokta Operasyonun Detayları Ortaya Çıktı." 20 Ağustos 2021. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mitin-sincarda-duzenledigi-nokta-operasyonun-detaylari-ortaya-cikti/2341012.

"MİT'in Yakaladığı BAE Ajanıyla İlgili Detaylar Ortaya Çıktı." Birgün. 20 Ekim 2020. https://www.birgun.net/haber/mit-in-yakaladigi-bae-ajaniyla-ilgili-detaylar-ortaya-cikti-319899.

"MİT'in Yeni Binası 'KALE' Hizmete Açılıyor." Anadolu Ajansı. 6 Ocak 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mitin-yeni-binasi-kale-hizmete-aciliyor/1692920.

"MİT, Irak'ın Kuzeyindeki Gara'da PKK'nın Sözde Sağlık Komitesi Sorumlusu Deveri'yi Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 9 Ekim 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-irakin-kuzeyindeki-garada-pkknin-sozde-saglik-komitesi-sorumlusu-deveriyi-etkisiz-hale-getirdi/2706404.

"MİT Kenya'da Kaçırılan İtalyan Vatandaşını Kurtardı." Anadolu Ajansı. 11 Mayıs 2020. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/mit-kenyada-kacirilan-italyan-vatandasini-kurtardi/1835988.

"MİT'le Değil Devletle Masaya Oturduk!". 14 Şubat 2012. Cumhuriyet. https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/mitle-degil-devletle-masaya-oturduk-320370.

"MİT Müsteşarı Fidan İstifa Etti." Anadolu Ajansı. 7 Şubat 2015. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mit-mustesari-fidan-istifa-etti/77063.

"MİT Müsteşarının Kardeşi Kimin Hizmetinde Çalışıyor?". Odatv. 11 Kasım 2010. https://www.odatv4.com/guncel/mit-mustesarinin-kardesi-kimin-hizmetinde-calisiyor-1111101200-13724.

"MİT Nokta Operasyonlarla Terörün Kaynağına Darbe İndirdi." Anadolu Ajansı. 26 Temmuz 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-nokta-operasyonlarla-terorun-kaynagina-darbe-indirdi/2645932.

"MİT Operasyonuyla, Terör Örgütü PKK'nın Sözde Yöneticilerinden Bedirhan Abi Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 4 Eylül 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-operasyonuyla-teror-orgutu-pkknin-sozde-yoneticilerinden-bedirhan-abi-etkisiz-hale-getirildi/2676361.

"MİT, PKK/YPG'nin Sözde Çavreş Tugayı Sorumlusunu Suriye'de Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 14 Ekim 2021. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-pkk-ypgnin-sozde-cavres-tugayi-sorumlusunu-suriyede-etkisiz-hale-getirdi/2711343.

"MİT, PKK/YPG'nin Sözde Kobani Sorumlusu Hasan Demertaş'ı Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 6 Ekim 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-pkk-ypgnin-sozde-kobani-sorumlusu-hasan-demertasi-etkisiz-hale-getirdi/2703818.

"MİT, PKK/YPG'nin Sözde Sorumlularından Mehmet Aydın'ı Suriye'de Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 24 Nisan 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-pkk-ypgnin-sozde-sorumlularindan-mehmet-aydini-suriyede-etkisiz-hale-getirdi/2565615.

"MİT, PYD/YPG'nin Sözde Tugay Komutanı Babat'ı Suriye'de Yakalayarak Türkiye'ye Getirdi." Anadolu Ajansı. 15 Mart 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mit-pyd-ypgnin-sozde-tugay-komutani-babati-suriyede-yakalayarak-turkiyeye-getirdi/2176224.

"MİT: Sahte İsimle Gazeteci Dinlemeyi Hâkimlerle Koordineli Yaptık!". Cumhuriyet. 21 Kasım 2013. https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/mit-sahte-isimle-gazeteci-dinlemeyi-hakimlerle-koordineli-yaptik-11985.

"MİT, Suriye'de PKK/YPG'nin Sözde Eyalet Sorumlusunu Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 12 Ağustos 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-suriyede-pkk-ypgnin-sozde-eyalet-sorumlusunu-etkisiz-hale-getirdi/2659578.

"MİT'ten Başbakan'a Kriz Değerlendirmesi." 22 Şubat 2012. Yeniçağ. https://www.yenicaggazetesi.com.tr/mitten-basbakana-kriz-degerlendirmesi-63920h.htm.

"MİT'ten Irak'ın Kuzeyinde Nokta Operasyonu." Anadolu Ajansı. 3 Ocak 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mitten-irakin-kuzeyinde-nokta-operasyonu/1691070.

"MİT'ten Nokta Operasyon! PKK/YPG'nin Sözde Maliye Sorumlusu Etkisiz..." Sabah. 19 Mart 2023. https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/03/19/son-dakika-mitten-nokta-operasyon-pkkypgnin-sozde-maliye-sorumlusu-etkisiz.

"MİT'ten Operasyon: Şahin Tekintenağaç Etkisiz Hale Getirildi." Hürriyet. 24 Temmuz 2022. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-mitten-operasyon-sahin-tekintangac-etkisiz-hale-getirildi-42106050.

"MİT'ten PKK'nın Sözde Kadın Yapılanmasına Yönelik Operasyon." Anadolu Ajansı. 18 Kasım 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mitten-pkknin-sozde-kadin-yapilanmasina-yonelik-operasyon/2741714.

"MİT'ten PKK'ya Üst Düzey Darbe." Anadolu Ajansı. 28 Kasım 2019. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/mitten-pkkya-ust-duzey-darbe/1657695.

"MİT'ten Suriye'nin Kuzeyinde Nokta Operasyon: 2 Terörist Etkisiz Hale Getirildi." TRT Haber. 22 Nisan 2022. https://www.trthaber.com/haber/gundem/mitten-suriyenin-kuzeyinde-nokta-operasyon-2-terorist-etkisiz-hale-getirildi-674774.html.

"MİT'ten Terör Örgütüne Suriye'nin Kuzeyinde Çifte Operasyon." Anadolu Ajansı. 18 Eylül 2022. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/mitten-teror-orgutune-suriyenin-kuzeyinde-cifte-operasyon/2687924.

"MİT'ten Terör Örgütü PKK'nın Sözde 2 Sorumlusuna Suriye ve Irak'ın Kuzeyinde Operasyon." Anadolu Ajansı. 15 Aralık 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mitten-teror-orgutu-pkknin-sozde-2-sorumlusuna-suriye-ve-irakin-kuzeyinde-operasyon-/2764208.

"MİT'ten Terör Örgütü PKK/YPG'nin Sözde Yöneticisine Nokta Operasyon." Anadolu Ajansı. 24 Ekim 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mitten-teror-orgutu-pkk-ypgnin-sozde-yoneticisine-nokta-operasyon-/2719159.

"MİT'ten Yine Nokta Atışı!" Milliyet. 13 Ağustos 2022. https://www.milliyet.com.tr/gundem/mitten-yine-nokta-atisi-6806434.

"MİT, Terör Örgütü PKK/KCK'nın Sözde Üst Düzey Yöneticisini Süleymaniye'de Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 28 Temmuz 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-teror-orgutu-pkk-kcknin-sozde-ust-duzey-yoneticisini-suleymaniyede-etkisiz-hale-getirdi/2647510.

"MİT, Terör Örgütü PKK'nın Sözde Üst Düzey Yöneticisi Hüseyin Şibli'yi Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 19 Haziran 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-teror-orgutu-pkknin-sozde-ust-duzey-yoneticisi-huseyin-sibliyi-etkisiz-hale-getirdi/2617210.

"MİT, Terör Örgütü PKK/YPG'nin Sözde Askeri Eğitim Veren Yöneticisini Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 21 Ağustos 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-teror-orgutu-pkk-ypgnin-sozde-askeri-egitim-veren-yoneticisini-etkisiz-hale-getirdi/2665953.

"MİT, Terör Örgütü PKK/YPG'nin Sözde Eyalet Yöneticisini Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 16 Ağustos 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/mit-teror-orgutu-pkk-ypgnin-sozde-eyalet-yoneticisini-etkisiz-hale-getirdi/2661957.

"MİT-TSK Ortak Operasyonu: 10 Milyonluk Teröriste Kandil'in Derinliklerinde Nokta Atışı." Hürriyet. 11 Haziran 2020. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/mit-tsk-ortak-operasyonu-10-milyonluk-teroriste-kandilin-derinlerinde-nokta-atisi-41538691.

"MİT, Üst Düzey 2 PKK/YPG'liyi Suriye'nin Kuzeyinde Operasyonla Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 22 Nisan 2022. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/mit-ust-duzey-2-pkk-ypgliyi-suriyenin-kuzeyinde-operasyonla-etkisiz-hale-getirdi/2570031.

"MİT ve Emniyet'ten Ortak Operasyon: DEAŞ Bombacısı Yakalandı." TRT Haber. 12 Ocak 2021. https://www.trthaber.com/haber/gundem/mit- ve-emniyetten-ortak-operasyon-deas-bombacisi-yakalandi-546476.html.

"MİT ve Jandarma'dan PKK/KCK Operasyonu; Terörist İslam Biliz Yakalandı." DHA. 18 Haziran 2021. https://www.dha.com.tr/gundem/mit-ve-jandarmadan-pkk-kck-operasyonu-terorist-islam-biliz-yakalandi-1833016.

"MİT ve TSK'den Kandil'e Operasyon." Anadolu Ajansı. 11 Eylül 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mit-ve-tskden-kandile-operasyon/1578635.

"MİT ve TSK Kandil'de PKK/KCK'nın Sözde Gümrük Koordinasyonu Sorumlusunu Etkisiz Hale Getirdi." Anadolu Ajansı. 29 Mart 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mit-ve-tsk-kandilde-pkk-kcknin-sozde-gumruk-koordinasyonu-sorumlusunu-etkisiz-hale-getirdi/2191285.

"MİT ve TSK'nın Operasyonuyla PKK'nın Üst Düzey Kadın Mensubu Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 30 Mart 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mit-ve-tsknin-operasyonuyla-pkknin-ust-duzey-kadin-mensubu-etkisiz-hale-getirildi/1784533.

"MKE Silah Fabrikası Müdürü Tutuklandı." Anadolu Ajansı. 9 Nisan 2016. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mke-silah-fabrikasi-muduru-tutuklandi/551233.

"MOSSAD Casuslarına MİT Operasyonu! Şebeke Çökertildi." Hürriyet. 21 Ekim 2021. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-mossad-casuslarina-mit-operasyonu-41921734.

"MOSSAD'ı MİT Korkusu Sardı." Hürriyet. 7 Haziran 2010. https://www.hurriyet.com.tr/dunya/mossad-i-mit-korkusu-sardi-14955972.

"Muhafız Alay Komutanı Darbe Başarısız Olunca Kaçmaya Çalışmış." Anadolu Ajansı. 23 Aralık 2019. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/muhafiz-alay-komutani-darbe-basarisiz-olunca-kacmaya-calismis/1682179.

"Nükleer Şerpa MİT Müsteşarı." Hürriyet. 17 Nisan 2010. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/nukleer-serpa-mit-mustesari-14446338.

Oğur, Yıldıray. "Reyhanlı Katliamı Bağıra Bağıra Gelmiş." 1 Eylül 2015. https://www.turkiyegazetesi.com.tr/kose-yazilari/yildiray-ogur/reyhanli-katliami-bagira-bagira-gelmis-587769.

Oğur, Yıldıray. "Alçaklığın Dünkü Tarihi." Türkiye. 11 Ekim 2015. https://www.turkiyegazetesi.com.tr/kose-yazilari/yildiray-ogur/alcakligin-dunku-tarihi-588306.

Oğur, Yıldıray. "Tırların Arkasında Ne Vardı?" Türkiye. 29 Şubat 2016. https://www.turkiyegazetesi.com.tr/kose-yazilari/yildiray-ogur/tirlarin-arkasinda-ne-vardi-590359.

Oğur, Yıldıray. "Tırların Arkasında Ne Vardı? -2-" Türkiye. 1 Mart 2016. https://www.turkiyegazetesi.com.tr/kose-yazilari/yildiray-ogur/tirlarin-arkasinda-ne-vardi-2-590381.

Oğur, Yıldıray. "Tırların Arkasında Ne Vardı? -3-" Türkiye. 2 Mart 2016. https://www.turkiyegazetesi.com.tr/kose-yazilari/yildiray-ogur/tirlarin-arkasinda-ne-vardi-3-590396.

Oğur, Yıldıray. "Tırların Arkasında Ne Vardı? -4-" Türkiye. 4 Mart 2016. https://www.turkiyegazetesi.com.tr/kose-yazilari/yildiray-ogur/tirlarin-arkasinda-ne-vardi-4-590409.

"Osman Karakaya ve Cihan Özkan 7 Yıl Altışar Ay Hapse Çarptırıldı." Anadolu Ajansı. 6 Kasım 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/osman-karakaya-ve-cihan-ozkan-7-yil-altisar-ay-hapse-carptirildi/1637420.

"Öcalan'ın 1979'da Kobani'de Kaldığı Ev Bombalandı." Milliyet. 19 Nisan 2021. https://www.milliyet.com.tr/gundem/ocalanin-1979da-kobanide-kaldigi-ev-bombalandi-6485144.

"Önce 'Hayır' Sonra 'Evet'." Hürriyet. 9 Şubat 2012. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/once-hayir-sonra-evet-19876886.

"Özel Dedektifler MOSSAD Casusu Çıktı: İsmail Yetimoğlu da Gözaltında! Filistinlileri Takip Edip Bilgi Sızdırdılar." A Haber. 14 Aralık 2022. https://www.ahaber.com.tr/gundem/2022/12/14/ozel-dedektifler-mossad-casusu-cikti-ismail-yetimoglu-da-gozaltinda-filistinlileri-takip-edip-bilgi-sizdirdilar.

Öztürk, Fundanur. "Gaziantep Saldırısı: Beybahçe Mahallesi Ankara Garı İddianamesinde." BBC News Türkçe. 23 Ağustos 2016. https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-37160020.

"Pilotlarımız Türkiye'de!" Hürriyet. 20 Ekim 2013. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/haber/886685-pilotlarimiz-turkiyede.

"PKK-HPG Konsey Üyesi Hanım Demir Etkisiz Hale Getirildi." TRT Haber. 4 Temmuz 2022. https://www.trthaber.com/haber/gundem/pkk-hpg-konseyi-uyesi-hanim-demir-etkisiz-hale-getirildi-692439.html.

"PKK/KCK'lı 2 Terörist MİT'in Operasyonuyla Türkiye'ye Getirildi." Anadolu Ajansı. 3 Aralık 2021. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/pkk-kckli-2-terorist-mitin-operasyonuyla-turkiyeye-getirildi/2436601.

"PKK/KCK'nın Sözde Akademiler Sorumlusu Tarhan, MİT Operasyonuyla Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 31 Ağustos 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/pkk-kcknin-sozde-akademiler-sorumlusu-tarhan-mit-operasyonuyla-etkisiz-hale-getirildi/2673235.

"PKK/KCK'nın Sözde Kerkük Alan Sorumlusu MİT ve TSK'nın Operasyonuyla Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 1 Ekim 2021. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/pkk-kcknin-sozde-kerkuk-alan-sorumlusu-mit-ve-tsknin-operasyonuyla-etkisiz-hale-getirildi/2380133.

"PKK, Sözde Üst Düzey Yöneticinin MİT ve TSK Operasyonuyla Etkisiz Hale Getirildiğini Örgütten Gizlemiş." Anadolu Ajansı. 9 Eylül 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pkk-sozde-ust-duzey-yoneticinin-mit-ve-tsk-operasyonuyla-etkisiz-hale-getirildigini-orgutten-gizlemis-/1966825.

"PKK'lıların Hedefi Atatürk Heykelleri!" Sözcü. 7 Ekim 2014. https://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/ataturk-heykelini-yaktilar-616961/.

"PKK'lı Terörist Hatice Hezer Etkisiz Hale Getirildi." Sözcü. 28 Temmuz 2022. https://www.sozcu.com.tr/2022/gundem/son-dakika-pkkli-terorist-hatice-hezer-etkisiz-hale-getirildi-7274557/.

"PKK'nın Kadın Yapılanmasına Ağır Darbe." Anadolu Ajansı. 20 Mart 2020. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pkknin-kadin-yapilanmasina-agir-darbe-/1773081.

"PKK'nın Mahmur Sorumlusu Etkisiz Hale Getirildi." TRT Haber. 6 Haziran 2021. https://www.trthaber.com/haber/gundem/pkknin-mahmur-sorumlusu-etkisiz-hale-getirildi-586530.html.

"PKK'nın Sözde Başkanlık Üyesi MİT ve TSK'nın Ortak Operasyonuyla Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 7 Temmuz 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pkknin-sozde-baskanlik-uyesi-mit-ve-tsknin-ortak-operasyonuyla-etkisiz-hale-getirildi/1525226.

"PKK'nın Tepe Kadrosuna Ağır Darbe." Anadolu Ajansı. 28 Mart 2019. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pkknin-tepe-kadrosuna-agir-darbe/1431143.

"PKK'ya Darbe! Teröristler Etkisiz Hale Getirildi." CNN Türk. 23 Ekim 2019. https://www.cnnturk.com/turkiye/pkkya-darbe-teroristler-etkisiz-hale-getirildi.

"PKK'ya Sincar'da Darbe." Sabah. 11 Şubat 2020. https://www.sabah.com.tr/gundem/2020/02/11/pkkya-sincarda-darbe.

"PKK/YPG'ye Ağır Darbe! 18 Gün Sonra SİHA Vurdu." Milliyet. 28 Haziran 2020. https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-agir-darbe-18-gun-sonra-siha-vurdu-6246029.

"Rehineler Her An Bırakılabilir Türkiye Seferber Oldu." Star. 15 Haziran 2014. https://www.star.com.tr/guncel/rehineler-her-an-birakilabilir-turkiye-seferber-oldu-haber-896155/.

"Reina Katliamı İddianamesi Kabul Edildi." NTV. 17 Mayıs 2017. https://www.ntv.com.tr/turkiye/reina-katliami-iddianamesi-kabul-edildi,4IwuIoW-AkCoAiUzQn-3Lg.

"Reyhanlı'da Patlama." Anadolu Ajansı. 11 Mayıs 2013. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/reyhanlida-patlama/247414.

"Reyhanlı Saldırısının Planlayıcısı Ankara Emniyet Müdürlüğünde." Anadolu Ajansı. 12 Eylül 2018. https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/mit-reyhanli-saldirisinin-planlayicisini-lazkiyeden-paketleyip-getirdi/0.

Rubin, Michael. "Could There Be a Coup in Turkey?" 21 Mart 2016. Aeldeas. https://www.aei.org/foreign-and-defense-policy/middle-east/could-there-be-a-coup-in-turkey/.

"Rus Büyükelçiye Ankara'da Karanlık Suikast." Cumhuriyet. 19 Aralık 2016. https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/rus-buyukelciye-ankarada-karanlik-suikast-647790.

"Rusya ile Ukrayna Arasında Esir Takası." Anadolu Ajansı. 11 Ocak 2023. https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-ile-ukrayna-arasinda-esir-takasi/2785002.

"Semih Terzi'nin Son Mesajları Dava Dosyasında." Anadolu Ajansı. 17 Haziran 2018. https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/semih-terzinin-son-mesajlari-dava-dosyasinda/1176858.

Slick, Steve, Robert Chesney. "The Intelligence Studies Essay: Nichols on Leadership Decapitation vs Mid-Tier Degradation." Lawfare. 31 Ocak 2016. https://www.lawfareblog.com/intelligence-studies-essay-nichols-leadership-decapitation-vs-mid-tier-degradation.

"'Sofi Nurettin'in PKK'nın Sözde Askeri Konseyinde Etkisiz Hale Getirilen En Üst Düzey Terörist Olduğu Belirlendi." Anadolu Ajansı. 18 Mayıs 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/sofi-nurettinin-pkknin-sozde-askeri-konseyinde-etkisiz-hale-getirilen-en-ust-duzey-terorist-oldugu-belirlendi/2245046.

"Son Dakika... MİT'ten Suriye'de 2 Operasyon! Mehmet Gürbüz ve 4 Terörist Etkisiz Hale Getirildi." Hürriyet. 18 Eylül 2022. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-mitten-suriyede-2-operasyon-mehmet-gurbuz-ve-4-terorist-etkisiz-hale-getirildi-42139247.

"Son Dakika: MİT ve Jandarmadan Ortak Operasyon! İslam Biliz Yakalandı." Hürriyet. 18 Haziran 2021. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-mit-ve-jandarmadan-ortak-operasyon-islam-biliz-yakalandi-41835017.

"Sudan'da Kaçırılan 2 Türk Vatandaşı Kurtarıldı." Sabah. 9 Aralık 2021. https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/12/09/sudanda-kacirilan-2-turk-vatandasi-kurtarildi.

"Suikast Timinin Başındaki Şükrü Seymen 4 Kez Müebbetle Cezalandırıldı." Anadolu Ajansı. 19 Kasım 2019. https://www.aa.com.tr/tr/darbe-girisiminin-failleri-cezasiz-kalmadi/suikast-timinin-basindaki-sukru-seymen-4-kez-muebbetle-cezalandirildi/1649459.

"Sultanahmet'te Terör Saldırısı: 10 Kişi Öldü." Anadolu Ajansı. 13 Ocak 2016. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/sultanahmette-teror-saldirisi-10-kisi-oldu/503742.

"Suriye'deki Kürtler Üçüncü Kantonda Özerklik İlan Etti." Hürriyet. 29 Ocak 2014. https://www.hurriyet.com.tr/dunya/suriyedeki-kurtler-ucuncu-kantonda-ozerklik-ilan-etti-25691419.

"Suriye Sınırındaki Bombalı Eylemlerin Sorumlusu Terörist, MİT Tarafından Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 18 Şubat 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/suriye-sinirindaki-bombali-eylemlerin-sorumlusu-terorist-mit-tarafindan-etkisiz-hale-getirildi/2505364.

"Syria Crisis: US Fears Aleppo 'Massacre'." The Guardian. 27 Temmuz 2012. https://www.theguardian.com/world/middle-east-live/2012/jul/27/syria-us-fears-aleppo-massacre-live#block-32.

"Teröristbaşları Murat Karayılan ve Cemil Bayık'a Şok: Nokta Operasyon." Sabah. 22 Temmuz 2021. https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/07/22/son-dakika-haberi-teroristbaslari-murat-karayilan-ve-cemil-bayika-sok-nokta-operasyon.

"Terör Örgütü DEAŞ'ın Sözde Sorumlularından Güler'in Ağırlaştırılmış Müebbet Hapsi İstendi." TRT Haber. 5 Aralık 2022. https://www.trthaber.com/haber/gundem/teror-orgutu-deasin-sozde-sorumlularindan-gulerin-agirlastirilmis-muebbet-hapsi-istendi-728377.html.

"Terör Örgütü DEAŞ'ın Sözde Sorumlularından Kasım Güler 30 Yıl Hapis Cezasına Çarptırıldı." Sabah. 13 Mart 2023. https://www.sabah.com.tr/gundem/2023/03/13/teror-orgutu-deasin-sozde-sorumlularindan-kasim-guler-30-yil-hapis-cezasina-carptirildi.

"Terör Örgütü PKK/KCK'nın Sözde Yöneticilerinden Taybet Bilen MİT'in Operasyonuyla Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 22 Ekim 2021. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/teror-orgutu-pkk-kcknin-sozde-yoneticilerinden-taybet-bilen-mitin-operasyonuyla-etkisiz-hale-getirildi/2399904.

"Terör Örgütü PKK'nın Sözde Yöneticilerinden Delal Azizoğlu, MİT'in Operasyonuyla Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 24 Haziran 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/teror-orgutu-pkknin-sozde-yoneticilerinden-delal-azizoglu-mitin-operasyonuyla-etkisiz-hale-getirildi/2621473.

"Terör Örgütü PKK/KCK'nın Sözde Yöneticilerinden Taybet Bilen MİT'in Operasyonuyla Etkisiz Hale Getirildi." Anadolu Ajansı. 22 Ekim 2021. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/teror-orgutu-pkk-kcknin-sozde-yoneticilerinden-taybet-bilen-mitin-operasyonuyla-etkisiz-hale-getirildi/2399904.

"Terör Örgütü PKK/YPG'nin Suikastçısı Dilbirin Kaçar, MİT Operasyonuyla Türkiye'ye Getirildi." Anadolu Ajansı. 7 Haziran 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/teror-orgutu-pkk-ypg-nin-suikastcisi-dilbirin-kacar-mitin-operasyonuyla-turkiyeye-getirildi/2607512.

"Test ve Eğitim Gemisi TCG Ufuk Hizmete Girdi." Anadolu Ajansı. 14 Ocak 2022. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/test-ve-egitim-gemisi-tcg-ufuk-hizmete-girdi/2474015.

"Türk Jetleri Sınırımızı İhlal Eden Rus Uçağını Düşürdü!" Sözcü. 24 Kasım 2015. https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/suriye-sinirinda-ucak-dustu-993489/.

"Türk Rehineler İçin Erbil'den Zırhlı Araçlar Gönderildi." Yeni Şafak. 14 Haziran 2014. https://www.yenisafak.com/gundem/turk-rehineler-icin-erbilden-zirhli-araclar-gonderildi-658458.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi (*Yasemin Çongar ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/7054, 6/1/2015). https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/7054.

"Türkiye-İsrail İlişkilerini Rayından Çıkarmak İçin İsrailli İş Adamı Yair Geller'e Düzenlenen Gizli Suikastı MİT Engelledi." Takvim. 11 Şubat 2022. https://www.takvim.com.tr/guncel/2022/02/11/turkiye-israil-iliskilerini-rayindan-cikarmak-icin-israilli-isadami-yair-gellere-duzenlenen-gizli-suikasti-mit-engelledi.

"Uluslararası İnsan Kaçakçılığı Şebekesine MİT ve Polisten Ortak Operasyon." Habertürk. 19 Aralık 2014. https://www.haberturk.com/gundem/haber/1021216-uluslararasi-insan-kacakciligi-sebekesine-mit-ve-polisten-ortak-operasyon.

"Van'daki DEAŞ Soruşturmasında 12 Şüpheli Tutuklandı." Anadolu Ajansı. 5 Ocak 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/vandaki-deas-sorusturmasinda-12-supheli-tutuklandi/2098803.

"Van'da MİT Tarafından Kurtarılmıştı! İranlı Pilot Binbaşı Mehrdad Abdarbaşi'nin İlk İfadesi Ortaya Çıktı." Sabah. 16 Ekim 2021. https://www.sabah.com.tr/yasam/vanda-mit-tarafindan-kurtarilmisti-iranli-pilot-binbasi-mehrdad-abdarbasinin-ilk-ifadesi-ortaya-cikti-5705952.

"Yargıtay Eski Tuğgeneral Topuç'a FETÖ Üyeliğinden Verilen Hapis Cezasını Onadı." Anadolu Ajansı. 2 Şubat 2021. https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yargitay-eski-tuggeneral-topuca-feto-uyeliginden-verilen-hapis-cezasini-onadi/2131361.

Yılmaz, Nuh. "Mübarek'in Gitmesi Darbe mi?" Nuh Yılmaz. 10 Şubat 2011. https://nuhyilmaz.com/2011/02/10/mubarekin-gitmesi-darbe-mi/.

Yılmaz, Nuh. "İslamcılık Öldü mü?" Nuh Yılmaz. 17 Mayıs 2013. https://nuhyilmaz.com/2013/05/17/islamcilik-oldu-mu/#more-1750.

Yılmaz, Nuh. "Mısır'da Darbe Kanlı mı Kansız mı Olacak?" Star. 4 Temmuz 2013. https://www.star.com.tr/politika/misirda-darbe-kanli-mi-kansiz-mi-olacak-haber-768355/.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK). "MİT Başkanı Hakan Fidan'dan YÖK'te Konferans." 27 Şubat 2019, Ankara. https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/mit-baskani-fidan-yok-te.aspx.

Yükselir, Sevilay. "MİT'çilerin Evine Baskın da Düşünüldü mü?" Sabah. https://www.sabah.com.tr/yazarlar/yukselir/2012/02/10/mitcilerin-evine-baskin-da-dusunuldu-mu.

"Zaho'nun Faili Bulundu: Eylem Planı Fehmi Atalay'dan." Yeni Şafak. 7 Ağustos 2022. https://www.yenisafak.com/dunya/zahonun-faili-bulundu-eylem-plani-fehmi-atalaydan-3842077.

"With Prisoner Swap, US and Russia Return to Time-honored Rite." France 24. 27 Nisan 2022. https://www.france24.com/en/live-news/20220427-with-prisoner-swap-us-and-russia-return-to-time-honored-rite.

DİZİN

6/7 Eylül 213
7 Şubat 287, 308, 335-6
12 Eylül 109, 255-6, 258-9, 296-7, 299
15 Temmuz 297-8, 327-9, 333, 346, 348-52, 354-9, 361, 396, 463, 471
27 Mayıs 16, 34-5, 206, 225-8, 232, 243, 252, 254, 258, 269, 281, 380, 469
31 Mart 76, 84, 86, 437
93 Harbi 58-9, 63, 69-71, 89, 465
1897 Osmanlı-Yunan Savaşı 72

A.
Abdolsalam Tatari 340
Abdula Abdulaev 430
Abdulhamid ed-Dibeybe 419, 423
Abdullah bin Abdülaziz 337
Abdullah Bulat 422
Abdullah Büyük 352
Abdullah el-Lafi 419
Abdullah Koçak 388
Abdullah Öcalan 9, 272-3, 275, 296, 302, 377, 381, 389-90, 412, 420
Abdullah Zühtü 72
Abdulqadir Mashapirov 366
Abdulrehman Hamo 393
Abdurrahman Er 382
Abdülaziz (Sultan) 48, 56, 58, 65, 69
I. Abdülhamit 39
II. Abdülhamit 35-6, 41-2, 47-8, 50, 56, 58, 64, 69, 70, 72, 79, 84, 147, 465-6
Abdülmecit (Sultan) 48
Abteilung IIIb 93, 132, 467
Abwehr 18, 190-3, 195-6, 198-9
Adalet Bakanlığı 10, 342, 349
Adam Entous 318
Adana 134, 145, 162, 164, 175, 178, 193, 197-9, 220, 226, 273, 278, 312-3, 318, 321, 338, 376, 382
Adem Uzun 297
Adil Abdülmehdi el-Müntefiki 375
Adil Öksüz 351, 396
Adil Sefer 291
Adnan Adıvar 171
Adnan Bilen 392, 394
Adnan Demirönal 365
Adnan Ersöz 255
Adnan Menderes 225, 228
Adolf Hitler 164, 183, 187, 195, 203
Adolf von Bieberstein 74
Afet Güneş 296, 308
Afganistan 96, 99, 255, 276-8, 285, 317, 329, 341, 351, 428, 470
Afrin 18, 328, 333, 362-4, 435, 445, 448-9, 456, 459-60
Agah Efendi 53-4
Agila Salih 407
Ağa Hüseyin Paşa 40-1
Ahmad Reza Khosravi 340
Ahmad Zahid 429
Ahmed er-Raysuni 98

Ahmet Bal 413-4
Ahmet Celalettin Paşa 15, 68
Ahmet Cevdet 86
Ahmet Davutoğlu 305, 313
Ahmet Duran 352
Ahmed el-Hiba 98
Ahmet Esat Tomruk 128
İngiliz Kemal 128-30
Kadıköylü Esad Bey 129
Ahmet Gümüş 475
Ahmet İdigov 420
Ahmet İzzet Paşa 84
Ahmad Mahmoud Ayesh el-Astal 410
Ahmet Muhtar Paşa 68
Ahmet Salih Korur 225
Ahrar Fırkası 76
Ahtem Çiygöz 361
Ailikentayi Mahemuti 366
Akile Salih 452
Alaattin Haydar 172
Alatini Köşkü 76
Albay Arnold 183
Albert Wohlstetter
Aleksandr Nasyrov 346
Aleksandr Smirnov 346, 361
Aleksi Malikov 223
Alessandro Sandrini 404
Alettin Duman 353
Alexander Mikhalovich Marlagin 221-4
Alexander Milanov 83
Alfred Redl 132
Ali Agili Ramadan 263
Ali Aktaş 377, 394
Ali Bedel 474
Ali Bey Başhamba 98
Ali Dinar 94, 96
Ali Esfanjani 388
Ali Fethi (Okyar) 79
Ali Galip Bey 76
Ali Ghahramaniajabad 439
Ali Haydar Kaytan 392, 457
Alireza Shaboueidoudkani 452
Ali Rıza Altun 377
Ali Suavi 54, 57
Ali Yazıcı 353
Almanya 16, 59, 78, 83, 89, 97, 99, 109, 131-5, 147, 180, 183-4, 188, 190, 193-6, 198, 200, 203, 224, 243, 253, 299, 366, 368, 403, 412, 415, 426, 429, 431, 447
Alparslan Türkeş 229
Alp Kağan Polatkan 297
Altay Grubu 179
Amerika (ABD) 21, 31, 34, 65-6, 130, 132, 224, 255-6, 317, 441
Amir Oren 305
Anadolu 21, 30, 43, 73, 108-11, 114-5, 118, 120, 122-3, 125-6, 129, 158, 234, 247, 466
Anadolu Ajansı (AA) 21, 247
Anas Asalieh 311-2
André Langie 156
Andrey Karlov 354
Ankara 59, 70, 72, 81, 111, 113-5, 118, 120, 122-8, 132-5, 145, 151, 162, 165, 167, 175, 181-2, 186-7, 190, 193, 196, 214-5, 216-9, 221, 226, 228, 238, 242, 244, 247-9, 251, 256, 259, 262-3, 266, 268, 272, 276, 282, 288, 320, 321, 333, 342-3, 345, 348, 350, 354, 358, 369, 371, 381, 384, 394, 408-9, 417, 431-2, 437, 441, 453, 462-3, 467
Esenboğa Havalimanı 263, 441
İl Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube Müdürlüğü 266
Kızılay Gima 264
Saray Sineması 259
Sıhhiye 263
Ulus 263
Anter Fırat 422
Antonio Ispanpinati 181-2
AP 21, 229

Apostolides 275
Arap Baharı 27, 285, 287, 289-92, 309, 313-8, 321-2, 330, 372-3, 386, 463, 470
Ardahan 58, 96
Arif Komiş 396
Arnavutköy 74
Arsin Gerokyan 427
Artvin 96
Asaf Tugay 77
Asakir-i Mansure-i Muhammediye 40-1, 47
ASELSAN 21, 409
Askeri Polis Teşkilatı 21, 113, 114
Aslan Kalkan 391
Astana 329, 355, 358, 360-1, 363, 369-70, 383-4, 407, 428, 472
Atalay Candelen 333, 343
Ataşemiliterlik 49-51
Atina 50, 126, 129, 141, 275, 386
Auguste Sarrou 162
Avrupa 21, 26, 30, 40, 42, 48-9, 54, 69-72, 85-6, 94-5, 97, 104, 108, 111, 126, 132, 155, 175, 198-9, 237-8, 242-3, 255, 269, 291, 302, 316, 322, 345, 364, 387, 403, 415, 425-6, 434, 438, 448, 450-1, 453, 458, 465-6, 468-9, 475
Avrupa Birliği 291, 302, 316, 415
Avustralya 301, 317
Avusturya-Macaristan 69, 75, 83, 89, 99, 132, 466
Aydın Şimşek 422
Ayetullah Ali Sistani 332
Ayhan Seferoğlu 365
Ayı-I Operasyonu 420
Ayı-II Operasyonu 430
Ayn el-Arab (Kobani) 333, 345, 385, 412, 420, 445-7, 455-6, 458-9
Ayn İsa 14, 449, 458
Ayşe Halilova 260
Azerbaycan 89, 269, 281, 292, 357, 365, 374, 410, 415-6, 423-4, 432, 451
Aziz Bey 58, 63
Aziz Hüdai (Akdemir) 128
Azzo Casım el-Aggal 424

B.
Babek Ebdiselendici 422
Bab-ı Ali 53, 56, 70, 78, 82
Badruidin Kimaev 420
Bahar Kalkanı Harekatı (BKH) 21, 373, 399-400
Baha Sait 109
Bahattin Özülker 245
Balıkesir 220, 455
Balkanlar 30, 32, 58, 79, 81, 89, 94-5, 118, 126, 128, 132-3, 141, 162, 199, 219, 280, 364, 469
Balkan Savaşları 53, 77, 84, 89, 93, 100
II. Balkan Savaşı 81-2
Bapir Murad 394, 401
Barack Obama 18, 313-4, 441
Barış Fırtınası Operasyonu (BFO) 18, 373, 406, 407
Barış Pınarı Harekatı (BPH) 21, 373, 384, 425
Baron C. 48
Bashar Hamod 440
Basil es-Selame 366
Başbakanlık 93, 144, 225, 227, 253, 258, 286, 296, 304-7, 342
  İstihbaratı Yönetme Kurulu Başkanlığı 227
Başvekalet 135, 144, 149-50, 468
Batı Avrupa İslam Birliği 237
Batı Trakya 81-3, 94, 167
  Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatası 82
  Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi 82
Batum 58, 96
Bayram Namaz 378
Behçet Türkmen 16, 208, 210-1, 225-6, 269, 468
Bekir Sami Bey 162

Belçika 245, 297, 308, 415
Belgrad 50, 141
Bender 39, 319, 337
Bender bin Sultan Abdülaziz es-Suud 319
Benito Mussolini 125, 164
Benjamin Disraeli 70
Benjamin Netenyahu 347
Beraat Afşin 393
Berham Salih 375, 381
Berlin 50, 64, 78, 92, 103-4, 106, 110-1, 133-4, 396, 423, 447
Berlin Antlaşması 64
Beşar Esad 278, 291
Beşiktaş 128, 165, 277
Beyoğlu 75, 240, 277-8
Beyrut 164, 188, 200, 279, 318
Bilal Bayraktar 297
Bilal Karakuş 459
Bilkent Üniversitesi 100, 300-4, 463
Bimak 199-200
Birecik 176
Birinci Dünya Savaşı 29, 36, 69, 84, 89-90, 93, 95, 97, 99-100, 105-6, 111, 128, 132-4, 155, 157, 159, 165, 189-90, 195, 200, 256, 466
Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) 338, 372
Birleşmiş Milletler (BM) 203, 301, 343, 384
Bislan Rasaev 430
BJK 128, 165
Borçka 96
Bosna-Hersek 76, 278
Bosna İsyanı 54
Boston 65-6
Brett McGurk 345
Brugmann 193
Brüksel 50, 297, 448
Budapeşte 92
Bulaşık Operasyonu 417
Bulgaristan 23, 58, 65, 75, 80-1, 83, 118, 128-9, 133, 157-8, 162, 165-7, 174, 188, 198, 200, 207, 219, 260-1, 266-7, 352, 379
Bulgaristan Komiserliği 65
Bulgaristan Prensliği 65
Bulgar İsyanı 54, 71
Bulgarlar 81-2, 165, 166, 267
Bursa 74-5, 220, 394, 417, 455, 474
Bükreş 50, 92, 141
Bülent Ecevit 19, 245
Bülent Türker 245, 255
Büyük Doğu Fikir Kulübü 237

C.
Cafer el-Askeri 96
Campbell Stuart 157
Cebrail Gündoğdu 455
Celal Bayar 229
Celal Karasapan 226
Celal Ölgen 211
Cemal Gürsel 226, 228
Cemal Kaşıkçı 11, 329, 370, 371
Cemal Madanoğlu 240
Cemal Paşa 103
Cemil Bayık 377, 381, 383, 389-92, 456-7
Cenevre 133, 141, 301, 321, 384, 419
CENTO 32, 213, 220, 251, 253, 469
Cerablus 176, 352, 425, 459
Cevat Bey 98
Cevad Zarifi 427
Cevdet Sunay 228
CHP 21, 225, 229
CIA 19, 21, 29, 208, 210-1, 213, 215, 222, 240, 253, 255, 256-7, 261, 319, 366, 386, 461, 468-9, 472
Cihan Özkan 364
Cihat Akyol 213
Cimşit Demir 434
Cinnah Caddesi 263
Civinis Efendi 48
Cleanti Scalieri 58
Colman (Yugoslav casus) 242-3
Covid-19 19, 400
Cumhurbaşkanlığı 21, 107, 229, 311, 333, 337, 353, 359, 367, 371

Ç.
Çalışma Bakanlığı 252
Çatalca 80
Çemişgezek 458
Çetine 50
Çırağan Sarayı 57
Çingane Nevres 122

D.
Dahili Makedon Devrimci Komitesi (VMRO) 23, 65
Dahiliye Nezareti 64, 78
Dalokay Şanlı 12, 414-5
Damat Ferit Paşa 111, 115, 118, 120
Daniel Newvarry 258
Danny Yatom 319
Darfur 94, 432
Darius Adomas 344
DEAŞ (IŞİD) 287, 316-20, 327-33, 335-6, 338-9, 341-5, 348-9, 352-7, 361-2, 365-6, 392, 394-5, 416-7, 424-5, 430, 440, 445-6, 459, 474
Delal Azizoğlu 447, 448
Deniz Aldemir 350
Dera 358
Deutsche Nachrichten Büro (DNB) 183
Deuxieme Bureau 69
DEV-GENÇ 234
DHKP-C 344, 377
Dışişleri Bakanlığı 179, 242-3, 253, 268, 275, 337, 343, 356, 359, 363, 374, 386, 415, 419, 423, 427, 432-3, 437, 439, 475
Dilbirin Kaçar 450
Dilek Arsu 455
Dimo Açkof 167
Din Görevlileri Yardımlaşma Derneği 236
DİSK 234
Diyarbakır 134, 145, 171, 220, 296, 308, 319, 338, 377, 379, 414, 421-2, 448
Diyar Garib Muhammed 380
Dmitry Kubela 439
Doğu Beyazıt 96
Doğu Guta 315, 358
Doğu Trakya 83, 165
Donald J. Trump 359
Dora Jarlinki 200
Douglas L. Heck 240
Dönardo 162, 164
DP 225
Duane R. Clarridge 240-1
Duran Kalkan 435
Dünya Müslüman Memleketleri Talebe Federasyonu 237

E.
Ebu Eyyub Mısri 330
Ebu Mehdi Mühendis 332
Ebu Musab ez-Zerkavi 329
Ebu Ömer Bağdadi 329
Edirne 39, 81, 82, 166, 423, 424
Edmondo Carnello Zavattari 180
Ehud Barak 288
Ekrem Abdullah Ahmet 391
Ekrem Acuner 240
Ekrem Baydar 128
Ekrem Üstek 446
El-Kaide 277, 278, 329
Elsbeth Schragmüller 134
Elyesa Bazna (Çiçero) 188, 189
Emile Lahoud 279
Emin Ali Bey 120
Emin Alkaş 422
Emin Çobanoğlu 225
Emin el-Hüseyni 193
Emine Serinyel 457
Emin Paşa 121
Emir Abdülmalik 98
Emir Zeyd 196
Emniyet-i Umumiye Müdiriyeti 77
Emniyet Müfettişliği 91
Istıtlaat Müdüriyeti 78, 91, 125

Emrah Adıgüzel 434
Emre Şahin 475
Emre Taner 9, 279-81, 308
Emrullah Dursun 376-7, 394
Encümen-i Teftiş ve Muayene 72
Enderun 40
Enver Altaylı 431
Enver Paşa 79, 87, 89, 94, 96, 98, 103-7, 109-11, 123, 466
Enver Sedat 290
Epichtayn 200
Erdoğan Taylan 365
Erdoğan Ünal 382
Ergenekon Davaları 295
Erguvan Operasyonu 345, 346
Erhan Arman 455
Erich Ludendorff 157
Erich Vermehren 191-3, 196, 198
Erkan-ı Harbiye-i Umumiye 50, 69, 82, 84, 87, 93, 111-4, 118, 120, 122, 127, 129, 132, 141, 144, 149, 466
II. Şube 69-70, 87-94, 111-2
İstihbarat Şubesi 70, 84, 111, 145
Tercüme ve İstatistik Şubesi 70
Ermenistan 161, 220, 269, 272, 274, 291-2, 410, 415-6, 423, 434, 448, 451
Ermeniler 64, 66, 161, 188, 253, 274
Ermeni Komitesi 64-5
Hınçakist 66
Hınçak Komitesi 66
Ermeni Meselesi 66
Ertuğrul Akın 352
Erzincan 458
Erzurum 96, 108-9, 151, 190, 220, 434
Esat (Furgaç) 121
Esat Paşa 109-10
Eskişehir 74, 113, 123, 220
Eş-Şebab 19, 404, 442-3
Eugene François Vidocq 49
Evidenzbureau 69, 134
Eyüp İbrahim Meleahmet 382
Ezer İrmak 390-1, 394

F.
Fadıl Ekinci 402
Fadik Adıyaman 344
Farman İsmayilov 432
Fas 97-8, 104, 179, 290, 386
Fatin Rüştü Zorlu 228
Fatma Aciz 402
Fatma Onur 460
Fayez Sarraj 387, 407, 410
Fehim Paşa 6, 17, 74, 75
Fehman Hüseyin 379, 444, 457
Fehmi Atalay 402
Fehriye Erdal 344
Felah Grubu 115-6, 118, 120, 124, 127
Fergana 97
Ferhat Abdi Şahin 448
Ferhat Tekiner 434
Feridun Sinirlioğlu 343
Ferit Melen 241
Ferit Zeynettin 200
Feriye Sarayı 56
Fethi Gürcan 229
FETÖ/PDY 336, 351, 357-8
Fevzi Paşa (Çakmak) 113, 121-2, 149
Feyzullah Mamık 219
Fırat Alakuş 353
Fırat Kalkanı Harekatı (FKH) 327, 352, 355-6, 362, 425
Filis Arslan 412-3
Filistin 89, 94, 193, 315, 335, 379, 410, 428
Fransa 39, 42, 47-9, 52, 69, 89, 97, 133, 158-9, 161-2, 164, 175-6, 180, 190, 211, 237, 253, 279, 315, 386-7, 415, 423, 432
Fransız Genel Kurmay Başkanlığı Şark İstihbarat Müdiriyet-i Umumiyesi 176
Franz Seubert 190
Franz von Papen 198
Fuat Balkan 128, 165, 166
Fuat Barbur 200

Fuat Doğu 149-50, 212-3, 226, 228, 232, 245
Fuat Köprülü 211

G.
Galatalı Şevket 106, 120
Galiçya 89
Gara 435, 447, 475
Gelibolu 89
Genelkurmay Başkanlığı 93, 130, 132, 157, 176, 225, 227, 228, 229, 252, 255, 271, 295, 307, 323, 349, 350
George Harris 255
Georgios Kostoulas 275
Gerede Fikir Kulübü 237
Gert V. Deventer 367
Girit İsyanı 54
Gizli Polis Teşkilatı 5, 47
Gökhan Bakışkan 320
Gökhan Şahin Sönmezateş 353
GRU 22, 215, 220, 259, 450, 472
Guido Olimpio 288
Gülhane Meydanı 47
Gültekin Menge 321
Gürcistan 220, 281

H.
Habibçe 81
Hacı Kurhan 382
Hademe-i Hayrat Cemiyeti 236
Haiti 13, 441, 442
Hakan Çiçek 351
Hakan Fidan 281, 286, 288, 296, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 308, 313, 314, 318, 319, 336, 337, 343, 350, 354, 361, 363, 364, 371, 375, 399, 406, 416, 418, 423, 427, 444, 450, 453, 473, 475
Hakan Gencer 321
Hakkari 339, 368, 393, 402, 421, 459
Hakurk 12, 378, 380, 389, 391, 392, 393, 413, 426, 434, 435, 447
Halep 164, 175, 317, 320, 341, 358, 445, 474
Halide Edip Adıvar 8, 167, 171
Halide Tarı 402
Halife bin Zayed 450
Halife Hafter 386, 387, 397, 407, 433, 452
Halil Alp 320
Halil İbrahim Köse 321
Halil (Kut) 79
Halil Menci 474
Hamad Bin Khalifa es-Sani 337
Hamis Hançer 443
Hamza Grubu 115
Hamza Gürgüç 149, 245, 251, 252, 255
Hanım Demir 449
Harbiye Nezareti 70, 76, 84, 86, 87, 90, 92, 98
Hariciye Nezareti 51, 52, 54, 65, 73, 75, 85, 90
Harmanlı 81
Harun İbiş 351
Hasan Adır 426
Hasan Demertaş 459
Hasan Dinçer 229
Hasan Polatkan 228
Hasan Reşit (Tankut) 133
Hasan Ruhani 427
Hasan Said Hasan 427
Hasan Tahsin Bey 121
Hasan Tosun Bey 98
Hasköy 81
Hassan Sheikh Mohamud 443
Haşdi Şabi 10, 332, 340, 353, 401
Hatay 28, 175, 176, 177, 179, 272, 311, 312, 313, 320, 370, 445
Hatice Cengiz 371
Hatice Hezer 447, 448
Hayati Özcan 320
Haydar Bammat 195
Haydar el-Abadi 343
Haydar Saltık 258

Hazine-i Hassa 74
Heinrich Hunke 185
Hemid Halil Kasım Hıso 401
Herbet R. McMaster 363
Hıfzı Kaçar 240
Hild Finali 200
Hilmi İmre 242
Hindistan 96, 99, 104, 110
Hiram Abas 236, 263, 266
Hizbu't-Tahrir 235
Hoca Salih Efendi 82
H.O. Dovey 199
Hopa 96, 206
Hulusi Akar 350, 351, 353, 354, 363, 423, 453
Huzistan 238
Hüsamettin Ertürk 105
Hüsamettin Esselahi 200
Hüseyin Bayraktar 365
Hüseyin Günakan 364
Hüseyin Hilmi Paşa 65
Hüseyin Rahmi (Apak) 133
Hüseyin Şibli 447, 448
Hüseyin Vasıf 149
Hüseyin Vasıf (Temel) 149
Hüsrev Sultanof 16, 195

I.

Irak 89, 96, 126, 133, 157, 159, 190, 193-4, 196-7, 224, 226, 238, 272, 273, 277, 278-9, 285, 291-2, 310, 316, 319, 327-32, 339, 340-1, 343, 352-4, 359, 360, 368, 373, 375-400, 401-3, 412-5, 418, 420-2, 425-7, 434-6, 443-4, 446-9, 455-8, 459, 460, 470, 474, 475
Isaac Herzog 451
Iurii Anisimov (Iurii Ndreev) 346, 361

İ.

İbrahim Akbaş 365
İbrahim Babat 434
İbrahim Eker 365
İbrahim Parım 434
İçişleri Bakanlığı 23, 253, 260, 415, 421, 434
İdlib 22, 356, 358, 360, 364, 369, 370, 383, 399, 400, 404, 425
İhsan Nuri Akpınar 353
İhtisap Nezareti 47
İkinci Dünya Savaşı 29, 30, 36, 172, 180, 183, 198, 205, 208, 211, 220, 230, 232, 248, 290, 468
İlham Aliyev 415, 423
İlhami Balı 365
İlim Yayma Cemiyeti 236
İlker Usta 337
İlmi Ümerov 361
İmad ez-Zehabi es-Saka 425
İngiliz 48, 52, 94, 96, 104, 110-1, 118-20, 122, 128-30, 156, 159-61, 171, 181, 183, 188, 196, 198, 199, 200, 210, 219, 278, 282, 299, 300, 317
İngiltere 52, 58, 72, 73, 95, 126, 133, 158-64, 180, 190, 198-9, 204, 207-8, 211, 213, 224, 253, 277, 282, 300, 460
İran 42, 56, 89, 96, 99, 134, 157, 162, 190, 193, 195, 198, 238, 240, 243, 253, 255-6, 258, 281, 288, 291, 304-5, 310, 315-9, 328, 332, 334, 339, 340, 341, 352-60, 368-80, 384-5, 388, 389, 390, 391, 399, 418, 427, 428, 430, 432, 434, 435, 436-9, 445-6, 451-2, 456-7
İsa Özdemir 365
İskan Akyüz 457
İskenderun 176, 177, 179, 193
İsmail Akkol 344
İsmail Biliz 434
İsmail Canbulat 78
İsmail Geçici 382
İsmail Hakkı Musa 336
İsmail Nazlıkul 12, 403, 412
İsmail Özden 11, 367, 368, 376, 392

İsmet Paşa (İnönü) 171, 276
İsrail 224, 238, 243, 253, 272-3, 279, 281, 287-91, 305, 315, 318-9, 328, 334, 338, 347, 355, 359, 362, 372, 374, 385, 386, 387, 396, 413, 428, 429, 437, 438, 451
İstanbul 15, 17, 31, 39-40, 43-5, 48, 56, 59, 68, 73-83, 85-7, 90, 93, 97, 100, 103-4, 106, 108-11, 113-5, 118-24, 128-9, 134-5, 145, 151, 160-2, 165-6, 171-2, 181-3, 190, 193, 196-7, 199, 208, 211, 214, 220-3, 228, 230, 238, 240-2, 255, 256, 260-2, 266, 277-8, 282, 309, 318, 320, 346, 348, 366, 370, 387-9, 394, 396, 408, 420, 429, 432, 437, 438-9, 444, 451, 462-3, 474
İstihbarat Müdürlüğü 6, 77, 177
İsviçre 104, 321
İşkodra 78
İtalya 78, 80, 125, 133, 141, 157, 165, 180-2, 188, 200, 211, 253, 275, 386, 404, 405
İtalyan 1108, 112, 118, 126, 127, 164, 180-2, 188, 199, 210, 288, 404
İtilaf Devletleri 104
İttihat ve Terakki 22, 73, 76, 78, 92, 98, 103, 107, 108
İttihat ve Terakki Cemiyeti (İTC) 22, 73, 92, 98, 103, 107
İzmir İstiklal Mahkemesi 78
İzzettin İnan 449

J.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi 27
Janina (Darius Adomas'ın sevgilisi) 344
Jeroen Oerlemans 317
Jimmy Carter 256, 290
Joe Biden 441
John Henry Cantlie 317
John Kerry 313
Jorj Antaki 200
Joseph Goebbels 16, 184
Jozef Dakkak 200
Jön Türkler 68
Jurnal Teşkilatı 43-5, 59
JUSMMAT 22, 225

K.

Kabakçı Mustafa 41
Kafkasya 89, 96, 97, 106, 195, 198, 220, 281, 323, 341, 416
Kahire 69, 133, 145, 409, 419, 423
Kahraman Demirez 364
Kama Operasyonu 346-7
Kamışlı 177, 382, 385, 402, 456, 457, 458, 474-5
Kandil 296, 368, 376-7, 380-3, 389-93, 401-3, 414, 427, 434-5, 444, 446-9, 456, 458, 460
Kanun-i Esasi 59, 73-4, 86
Kaplan Hacimof 195
Karabağ 269, 272-3, 374, 410, 415-6, 423-4, 427, 473
Karadağ 58, 80
Kara Kemal 103, 106-7
Karakol Cemiyeti 103, 106-10, 115, 118, 120-3
  Topkapı Grubu Başkanlığı 106
Kara Vasıf 106-7, 109, 120
Karl Radek 109-10
Karl von Kleezkowski 196
Kars 58, 145, 220, 424, 455
Kartal 262-3, 278, 396, 413, 421, 459
Kasım Güler 425, 440
Kasım Süleymani 319, 332
Katar 11, 309, 334, 337-8, 357-9, 366, 372, 418-9, 433
Kavalalı Mehmet Ali Paşa (Mısır Valisi) 42
Kayhan Kartal 459
Kazbek Dukuzov 430
Kazım Karabekir 171
Kemal (Acar) 146
Kemal (Güçsav) 133
Kemal Batmaz 351
Kemal Tahir 107

Kenan Evren 258
Kenan Yılmaz 419
Kenya 275, 404, 429
Keyvan Majdzadeh 452
KGB 22, 220-1, 224, 261, 268
Khamzat Dokuev 420
Khurshed Sharipov 366
Kıbrıs 22, 34, 182, 214, 215, 251, 271, 291, 338, 385, 386
Kıbrıs Barış Harekatı 34
Kıbrıs Türktür Cemiyeti 214-5
Kırcaali 81
Kırım 52-3, 58, 104, 315-6, 322-3, 341, 361, 419
Kim Philby 196
Klaynecht 200
Koca Hüsrev Paşa 40, 41
Koçgiri 458
Komünizmle Mücadele Derneği 236
K.O.N.O. 190, 193
Konstantin Yaroshenko 441
Konya 150
Kostaki Musurus Efendi 52
Kral Ferdinand 83
Kudüs 182, 193, 196, 332, 362, 388
Kuğulu Park 263
Kuran Kurslarını Yaşatma Dernekleri 237
"Kuşçubaşı" Eşref 82, 94
Küçük Hüseyin Paşa 40
Kültür ve Fikirle Aydınlatma Derneği 237
Kütüb-i Diniyye ve Şeriyye Tedkik Heyeti 72

L.
Lea Ammon 200
Leros Adası 125
Levent 277
Levon Ter-Petrosyan 272
Libya (Trablusgarp) 78-9, 81, 95, 97, 261-4, 290, 292, 313-4, 338, 359, 367, 373, 385-7, 389, 396-7, 406-7, 409, 415, 418-9, 422-3, 433, 451-3, 463, 473,
Lice 13, 422
Londra 50, 52, 71, 159, 162, 165, 211, 237, 301, 347
Müslüman Talebeler Birliği 237
Lonjin Kılavuz (Josef Halil) 176
Lord Stratford Canning 48
Ludwig Moyzisch 188, 196
Lübnan 177, 272, 278-9, 317-8, 341, 389, 402
Section d'etudes du Levand 178

M.
Maarif Nezareti 54
Mabeyn Başkitabeti 65
Macar Frensi 200
Madrid 50, 97
Mahir Kaynak 19, 240
Mahmut Nedim Paşa 54
Mahmur 368, 377, 393, 401, 403, 425, 426, 436, 446-8, 458
II. Mahmut 39, 41-3, 51-2, 64
Mahmut Küçükavcı 311-2
Mahmut Özcan 321
Mahsun Korkmaz 377
Majid Nasiri Hesar 452
Makedonya 65, 73, 76, 83, 89, 94, 165
Malatya Fikir Kulübü 237
Malik (UNDP mensubu) 258
Mansur Ümran Saber 262
Marmara 74, 99, 262, 288, 305
Masoud Molavi Vardanjani 388
Massimo D'Alema 275
Matbuat-ı Dahiliye 73, 85
Matbuat-ı Hariciye Müdüriyeti 73
Sansür Heyeti 73
Matbuat Müdürlüğü 53, 73
Mavroyeni Bey 65
Maximilian Ronge 134
Mazlum Dağ 382
Mazlum Esat 457
Meclis-i Mebusan 41, 77, 110-1
Meclis-i Vükela 75

Mehmet Abitoğlu 365
Mehmet Cahit Bakır 351
Mehmet Doğan 446
Mehmet Emin Dindar 378
Mehmet Erdoğan 446
Mehmet Feridun Tüfekçi 365
Mehmet Ferruh 183
Mehmet Fırat 320
Mehmet Gelen 365
Mehmet Gürbüz 458
Mehmet Hatip Arıtürk 435
Mehmet Mustafa Uzkar 455
Mehmet Nuri (Ergöz) 145
V. Mehmet Reşat 78
Mehmet Salih Azğan 392
Mehmet Sarı 475
Mehmet Yıldırım 474
Mehrdad Abdarbashi 428
Mekteb-i Harbiye 74
Menahem Begin 290
Mesrur Barzani 444
Mestanlı 81
Mesud Barzani 319, 359
Mesut Taşkın 414, 422
II. Meşrutiyet 69-70, 73, 75, 77, 84, 86, 171, 466
Metina 378, 391-2, 402, 413, 435, 444, 457-9
Metin Arslan 400-1
Metin Gürak 351
Metropolitan Polis Özel Şubesi 49
Mevlay Abdülhafız 98
Mevlüt Çavuşoğlu 347, 354, 422, 427, 452
Mevlüt Mert Altıntaş 354
Meyer-Zermatt 190
Mezopotamya 89, 96
MI-5 300
MI6 196, 208
Mıhyedin Gulo 457
Mısır 40, 42, 68-9, 94, 96, 104, 133, 141, 157, 182, 193, 196, 198, 224, 243, 290, 314-5, 328, 334, 338, 355, 358-9, 372, 374, 385-7, 390, 407, 409-10, 418-9, 423, 432-3, 451, 463, 475
Midhat Paşa 56
Mihail Lişçin 223
Mihraç Ural 311, 312
Mikail Güllü 352
Mikail Özdemir 377, 394
Mike Pence 385
Mike Pompeo 366
Milli Eğitim Bakanlığı 253
Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti (MAH/M.E.H) 28, 91, 141-2, 144, 156, 158, 467
A Şubesi 145
B Şubesi 145
C Şubesi 146
D Şubesi 147
MAH Konya Merkez Amirliği 150
Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) 9, 22, 25, 226, 229, 231, 251, 252, 253, 258, 280, 308, 323, 327, 367
Adana Bölge Başkanlığı 312
Dış Operasyonlar Başkanlığı (DOB) 308
Elektronik Kontrol Başkanlığı 251
Elektronik Teknik İstihbarat Başkanlığı (ETİB) 307
Hukuk Müşavirliği 231
İdari İşler Başkanlığı 231
İstihbarat Başkanlığı (İB) 225, 231
İstihbarat Akademisi ve Eğitim Merkezi Başkanlığı (İSAKEM) 294
İstihbarat Araştırmaları Merkezi (İSAMER) 294
İzmir Bölge Başkanlığı 271
Kale Yerleşkesi 397-8, 408, 461
Maslak Yerleşkesi 407-8
MİT Eğitim Merkezi (MİTEM) 294
Milli Emniyet Hizmetleri Başkanlığı (MAH) 231
MİT Müsteşarlığı 245, 251, 255-6, 280, 307, 350

MİT Tırları 320-1
Psikolojik Savunma Başkanlığı (PSB) 231
Sinyal İstihbarat Başkanlığı 303, 307
Stratejik Analiz Başkanlığı (SAB) 308
Stratejik İstihbarat Başkanlığı 308
Teftiş Kurulu Başkanlığı 231
Yenimahalle Yerleşkesi 249-50
Milli İstiklal Grubu 188
Milli Savunma Bakanlığı 22, 225, 475
Milli Savunma Üniversitesi 27
Milli Türk Talebe Birliği 237
Milliyetçi Ruh ve Ahlakı Yaşatma Derneği 236
Miraceddin 110, 118
MLKP 377, 378, 455, 475
Mohammad Mohammadian Delahzi 340
Mohammed Shaban Hassan 263
Molla Mustafa Barzani 238
Moltke Grubu 115
Mondros Mütarekesi 99, 103, 104, 107, 111, 124, 466
MOSSAD 273, 287-9, 305, 319, 428-9, 436-7, 451, 462-3, 473
Muammer Kaddafi 262, 292
Mudanya 74
Muğlalı Mustafa Bey 120, 123
Muhammad Dahlan 431
Muhammed Bin Nayif 337
Muhammed bin Selman 359
Muhammed Bin Zayed 431
Muhammed Bisksiz 382
Muhammed Buazizi 289
Muhammed el-Menfi 419
Muhammed Halbusi 443
Muhammed Mursi 315
Muharip Grubu 115
Muhin Operasyonu 410
Muhittin Raşit Bey 146
Muhsin Batur 240
Muhsin Fahrizade 436
Muhsin Kutsi Barış 353
Muhsin Yağan 457
Mukrin bin Abdülaziz 337
V. Murat 56-8
Murat Acar 353
Murat Ağca 318
Murat Akpınar 318
Murat Bolat 350
Murat Kalko 413
Murat Karayılan 311, 368, 381-2, 392, 394, 414, 421, 457
Murat Özdeş 311, 312
Murat Uzun 459
Musa el-Koni 419
Musa Hüseyni 197
Muslim Amiriev 420
IV. Mustafa 39, 41, 45
Mustafa Duyar 344
Mustafa el-Kazımi 381
Mustafa Erdem 364
Mustafa Karasu 296
Mustafa Kemal (Atatürk) 30, 79, 106, 108-9, 127, 148, 171, 466
Mustafa Paşa (yer adı) 81
Mustafa Reşit Paşa 47-8
Mustafa Sagir 110, 118, 120, 123
Mustafa Tanrıverdi 345
Musul 126-7, 129, 159, 175, 330-2, 343, 353-4, 360, 392, 401
Muteni Operasyonu 13, 428, 430
Muwafaq Mustafa Mohammed Ali Karmoosh 417
Muzaffer Efendi 115
Mücadele Birliği 237
Mücahit Grubu 115
Müdafaa-i Milliye Cemiyeti 92
Müdafaa-i Milliye Grubu (M.M) 22, 120, 122, 123
Müjdat Çelebi 365
Mümtaz Bey 94

Münbiç 349, 352, 366, 369, 385, 449, 459
Münif Paşa 98
Müslih İke 392, 394
Müslüm Ürper 475
Mütercim Rüştü Paşa 56

N.
Naci Aşkun 226, 228
Naci İldeniz 132
Naci Perkel 172, 173, 208-9
Naciye Sultan 78
Nadja Simo 366
Nahit İmre 241-2, 244
Naim Süleymanoğlu 9, 16, 266-7
Nairobi 9, 270, 275
Naji Sharifi Zindashti 388
Nakşiler 235
Namık İsmail Bey 92
Namık Kemal 53-4
III. Napoléon 49
Napoléon Savaşları 53
Nasır Eskiocak 312
Nasrallah Sfeir 279
Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) 186
NATO 32, 205-8, 211, 213, 220, 225, 232, 242-5, 249, 253, 255, 261-2, 278, 286, 299, 306, 309, 339, 423, 442, 468-9
Nazife Bilen 402
Neçirvan Barzani 381, 444
Neçirvan Seven 475
Nedim Karakulak 389
Neoplaz Operasyonu 462
Neşet Bey 115, 120
Neşter Operasyonu 438
New York 65, 211, 282, 319
Nihat Erim 241
Nikita Kruşçev 220
Nikola Karayorgo 241
Nikolay Iyoçenko 215
Nikolay Petroviç Rubenko 215
Nikol Paşinyan 415
Nişan Karabetyan 15, 66-7
Nizameddin 109-10, 120
Nizam-ı Cedid 39, 51
"Norşin Afrin" 459
Nurcular 235
Nurettin Aytuğ 352
Nurettin Ersin 245
Nurettin Oruç 351
Nuri (Killigil) 96
Nuri Conker 79
Nuri el-Maliki 310, 330, 343, 375

O.
ODTÜ Aydınlar Kulübü 237
ODTÜ Hür Düşünce Kulübü 237
Ohranka 49
Oleg Penkovski 215
Orhan Kabibay 240
Orhan Nergiz 378
Orhan Yıkılkan 353
Orsini (Yugoslav casus) 243
Ortaköy 81
Oscar Hranilovic von Czvetassin 134
Osman Çolak 438
Osman Emre Yaykın 367
Osman Karakaya 364
Osman Köse 381-2, 402
Osmanlı Devleti 30-1, 36, 41, 43-4, 47-53, 56, 58-9, 63-6, 71-3, 78, 80, 82-4, 86, 89, 92, 94-7, 99, 103, 110, 124, 162, 466
Osmanlı Donanma Cemiyeti 92
Osmanlı Hürriyet Cemiyeti 73
Osmanlılar 81
Osmanlı Matbuat Şirketi 85
Osmanlı Telgraf Ajansı 85
Osmanlı Terakki ve İttihat Cemiyeti 73
Osman Özpınar 365

Ovacık 459

Ö.

Ömer Aydın 422
Ömer Yetek 365
Ördek Yuvası Teşkilatları 206
Özcan Şişman 312, 320
Özdemir Sabancı 344
Özgür Örs 335
Özgür Suriye Ordusu 309, 320, 333, 341
Özi Kalesi 39

P.

Paris 48-50, 59, 73, 171, 242-3, 309
Paula Koch 193
Paul B. Henze 256
Paul Leverkuhn 190, 198
Pençe Operasyonu 388
Pervin Arslan 434-5
Pinkerton Hafiye Memurları İdaresi 68
PKK/KCK Terör Örgütü 33, 269, 272-6, 287, 292, 296-7, 308, 310, 316, 318-20, 327-9, 333, 338-9, 341, 345, 352-7, 360-3, 367-9, 374, 376-85, 389-94, 400-3, 412-5, 420-7, 433-6, 444-9, 455-60, 474-5
- HPG 381, 392-3, 401, 413-4, 421, 444, 446-9, 456, 457, 459, 460
- NEL 444
- NLP 377, 381, 382, 389, 392, 403, 444, 460
- PAJK 12, 389, 390, 436, 448, 449
- PJAK 383, 390, 448, 456
- PYD 310, 316-20, 327, 328, 333, 339, 341, 345, 352-7, 361-3, 378, 382, 385, 391, 393, 401, 421, 434, 436, 444-5, 448, 456, 475
- REL 378, 381-2, 391, 402, 444, 460
- RJAK 448
- YBŞ 393, 401, 427, 446
- YJA-STAR 379, 391, 393, 402, 412, 436, 449, 460
- YPG 310, 316, 328, 330, 333, 339, 345, 349, 363, 366, 378, 379, 382, 384, 385, 391, 401, 421, 434, 436, 444, 445, 448, 456, 457, 458, 459, 474, 475
- YPJ 333, 379, 445, 456
- YPS 446

Polis Akademisi 27

R.

Rabıtatü'l-Alemi'l-İslami Cemiyeti 237
Rajab R. Rahomah 263
Ramazan Dindar 378
Ramazan Güneş 475
Rana Hanım (Ertürk) 120
Ranya Henan 445
Rasim Akyol 475
Rauf (Orbay) 103, 171-2
R. Clarridge 9, 240, 241
Recep Baki Abdülkerim 382
Recep Tayyip Erdoğan 279, 287-8, 297, 305-6, 313-4, 318, 337, 347, 371, 396, 398-9, 406, 423, 431, 441-2, 444, 450-2
Refik Hariri 279
Refik Tulga 228
Resneli Niyazi 73
Reşid Ali Geylani 190, 193
Reval 73
Rex Tillerson 363, 366
Reyhanlı 311, 313, 320, 370
Rıza Doğan 365
Rıza Şah 190, 256
Rodin Abdülkadir Muhammed 445
Roger Carstens 441
Roma 50, 110, 141, 243, 275, 404
Romanya 58, 81, 89, 104, 133, 164, 174, 243, 244, 261, 337, 357

Rosli 200
Rudolf Rossner 193
Rumeli 40, 43, 65, 99, 109
Rumkale 176
Rusya 23, 39, 41-2, 49, 52, 58, 83, 89, 95-7, 99, 109, 111, 129, 132, 157, 172, 174, 220, 275, 354, 453

S.
Sabri Ok 296, 390
Sadr 443
Sadrettin Sarıkaya 297
Sait Şamil 195
Saliha Kaytar 382, 383
Salih Müslim 318
Salih Zeki Çolak 351
Salih Zeki Yiğit 365
Salim Zeybek 396
Salzburg 134
Samsun 108, 121, 145, 150
Savaş Çelik 450
Savunma Sanayii Başkanlığı (SSB) 294, 437
Savvas Kalenderidis 270-1, 275
Sayed Mehdi Hossaini 439
Schmidt Dumont 184-5
SD 23, 188, 190, 196
Seda Baykan 455
Sedat Hasan Karacaoğlu 365
Sedat Zavar 337
Seferberlik Tetkik Kurulu 84, 205-6, 213
Selahattin Dede 422
Selanik 54, 73, 76-9, 215
Selçuk Kılıççeken 378
III. Selim 39-41, 45, 51
Selman bin Abdülaziz 337
Selman Bozkur 426
Selwa/Salwa Yusuf 456
Semerkant 97
Semih Terzi 353
Seraskerlik 43, 44, 70, 75
Sergey Latkov 441
Sergey Lavrov 439
Sergey Naryshkin 461
Sergio Zanotti 404
Sertaç Karan 367
Sertif Ayri 365
Servet Aydın 379
Service Speciaux 176, 177
Seyfi (Düzgören) 87, 92
Seyithan Acay 413
Seyithan Ayaz 390, 394
Seyiti Kaiseerjiang 366
Seyit Onbaşı 92
Seyyid Ahmed Es-Senusi 94
Shahnam Golshani 438
Sıtkı Kerimhan 382
Siber Savunma ve Güvenlik Dairesi Başkanlığı 336
Silahdar Ali Paşa 39
Sileman Şemo Yusuf 446
Silivri Kaymakamlığı 64
Silvia Constanzo Romano 404-5
Sina 89, 94
Sinan Yılmaz 443
Sincar 368, 383, 392-4, 401-2, 427, 434-5, 446, 449, 460, 474
Sivas 109, 232
Sivastopol 106
Soçi 11, 329, 361, 369-70, 383, 385, 399, 428, 472
Sofi Nurettin 13, 421-2
Sofya 50, 65, 92, 129, 141, 165-6, 188, 190, 201-2, 207, 260
Somali 13, 374, 404, 442-3
Sönmez Köksal 269
Söylemez Yaşar 391, 394
Spiridon Mavroyani Paşa 47
SSCB 30, 32, 126, 133, 141, 159, 161-2, 164, 167, 172, 174-5, 180-1, 190, 195-6, 198, 203, 205-8, 211, 215, 218-21, 224, 238, 255, 259, 261, 468-9
St. Petersburg 50
Suat Şakir 196
Subhi ez-Zabin 193

Sudan 94, 357, 432, 475
Sûreté 49
Suriye 94, 133, 157, 161-2, 164, 175-7, 179, 188, 190, 193, 199-200, 224, 226, 238, 263, 269, 272-3, 275, 278-9, 285, 290-2, 309-22, 327-8, 330, 332-42, 345, 352-6, 358-9, 361-3, 365-70, 372-4, 377-9, 382-5, 387, 389-93, 395, 397, 399-400, 402-4, 412-5, 420-2, 424-5, 427-8, 434-6, 440, 444-50, 455-60, 463, 470, 473-5
İç Savaşı 290, 341
Kürdistan Demokratik Partisi 238
Suudi Arabistan 13, 89, 99, 157, 278, 290, 309, 315, 328, 334, 337-8, 347, 352, 357-9, 366, 370-2, 374, 387, 418, 432, 450
Süleyman Askeri 17, 79, 82-3, 96-8
Süleymancılar 235
Süleyman Demirel 231
Süleyman el-Baruni 94, 105
Süleymaniye 390-1, 426, 436, 446-7, 460, 475
Süleyman Orhan 444
Süleyman Şah 336
Süleyman Şahin 457
Süleyman Tevfik 72
SVR 14, 19, 23, 461, 472

Ş.
Şahap (Gürler) 147
Şahin Tekintangaç 455
Şakir Muzaffer Bey 115
Şam 22, 94, 176, 224, 272, 316, 330, 356, 358, 390, 425, 440
Şener Topuç 352
Şenkal Atasagun 279
Şeyh Sait İsyanı 127
Şırnak 238, 338, 378, 402, 413-4, 421, 436, 446
Şişli 92, 262, 277, 388
Şükrü Ali (Ögel) 132, 144, 148, 157, 179
Şükrü Naili Paşa 124
Şükrü Seymen 353

T.
Tacikistan 275
Tacir Bahşizade 110
Tahir Bey 97
Tahir Kaya 320
Tahnun bin Zayid Nahyan 432
Tahran 50, 145, 369, 427
Talat Aydemir 228-9
Talat Paşa 103, 106, 108, 110-1
Taliban 276-7
Tamer Tıbık 353
Tamim Bin Hamad es-Sani 337
Tanzimat 45, 47-8
Taybet Bilen 436
Tayyar Uçar 276
Tedkik-i Evrak Komisyonu 76-7
Tedkik-i Müellefat Komisyonu 72
Tekin Okan 475
Tel Aviv 238, 437
Temora Operasyonu 379, 412
Teneşir Operasyonu 436
Teşkilat-ı Mahsusa 27, 79-83, 94-100, 103-5, 107, 128, 165, 310
Tetkik Heyeti Amirlikleri 114
Tetkik ve Teftiş Komisyonu 85
Tevfik Paşa 121
Tevfik Rüştü (Aras) 132
Tevgera Azadi 403, 435
Thomas Donilon 313
Todor Jivkov 266
Tony Blair 276-7
Tornistan Operasyonu 340, 341
Tovuz 410
Trabzon 96, 123, 161-2, 193
Trevor Reed 441
Tuğrul Can Kapubağlı 367
Tunceli 174, 445, 458-9

Tunus 97, 104, 179, 289-90, 309, 314, 407, 419
Turgut Özal 269
Türkistan 97, 123
Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) 23, 301
Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) 23, 128
TBMM Darbe Girişimi Araştırma Komisyonu 358
Türkiye Din Adamları Yardımlaşma Dernekleri Federasyonu 236
Türkiye Hayrat Hademeleri Yardımlaşma Dernekleri Federasyonu 236
Türkiye Kürdistan Demokratik Partisi 23
Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) 23, 295, 351, 368

U.
Ukrayna Kurtuluş Birliği 97
Ulaş Doğan 426
Umar (DEAŞ Lojistik Destekçisi) 366, 440
Umur-i Şarkiye Dairesi 98-9
UNDP 258

Ü.
Ümit Tarhan 447
Üsküp 172

V.
Vahid Edelgriev 346
Vaka-i Hayriye 41
Valeriy Gerasimov 354
Vardar 78
Vasil Radoslavov 83
Vehip Sorsuk 200
Velid Canpolat 279
Viktor Friede 186, 187
Viktor Medvedchuk 453
Viktor Yanukoviç 322
Viyana 50, 92, 145, 301
Vladimir Meshcheryakov 259
Vladimir Putin 396, 415
von der Goltz (Paşa) 50
von Hentig 193
Vorteks Operasyonu 13, 428

W.
Walter Brell 183
Walter Nicolai 132, 135, 157, 467
Washington 50, 59, 65-6, 211, 224, 305, 319, 366, 371, 384
Wilhelm Hamburger 196, 198
William Burns 461
William E. Gladstone 70
William Hendricsk 198

Y.
Yahya Duman 401
Yahya Kaptan 109
Yair Geller 437, 438, 451
Yasin Özdil 365
Yasin Taheremamkendi 438
Yaşar Güler 350
Yavuz Grubu 123
Yedi Sekiz Hasan Paşa 58
Yemen 89, 95, 290, 341
Yeniçeri Ocağı 29, 35, 39-42, 47, 465
Yenişehir 74
Yeni ve Eski Zağra 72
Yıldız Sarayı 63-4, 76, 84
Yordan Damyanov Petkov 259-60
Yunanistan 76, 80-1, 95, 126, 128, 133, 157, 164, 166-7, 198, 200, 241, 243, 263, 269-72, 275, 285, 291, 334, 338, 344, 385-7, 396, 409, 432, 438, 453, 470
Yunus Durmaz 348
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı 302
Yusif Mehmud Rebani 456-7
Yusuf İnan 365

Yusuf Karabina 364
Yusuf Nazik 312-3, 370

Z.
Zabitan Grubu 120-1, 123
Zagros 422, 456-7, 459
Zaptiye Müşiriyeti 47, 48
Zaptiye Nezareti 64, 77
Zbigniew Brzezinski 256
Zeki Gürbüz 475
Zeki Şengali 368, 376, 383
Zeytin Dalı Harekatı (ZDH) 23, 328, 363, 425
Ziya Paşa 54
Ziya Selışık 226, 227
Zübeyr Aydar 297

Modern Türk istihbaratının bilinmeyenlerini keşfedeceğiniz bir yolculuğa hazır olun. İstihbarat tarihçisi Polat Safi, sizleri Türk istihbarat dünyasının derinliklerine götürüyor. 1826'dan 2023'e uzanan yaklaşık iki yüz yıllık bir sürecin merkezine Milli İstihbarat Teşkilatı'nı (MİT) yerleştiriyor.

Milli İstihbarat Teşkilatı (1826-2023) önce Osmanlı'dan Cumhuriyet dönemine devreden istihbarat mirasını gün yüzüne çıkarıyor: Osmanlı gizli polis teşkilatından II. Abdülhamit'in hafiye sistemine, Teşkilat-ı Mahsusa'dan II. Şube'ye ve oradan Milli Mücadele yıllarındaki Karakol, Mim Mim ve Felah Gruplarına uzanan geniş bir incelemeyi sizlerle buluşturuyor. Ardından Milli Emniyet Hizmeti Riyaseti'nin (MAH) kuruluşundan Milli İstihbarat Teşkilatı'na geçişe ve oradan günümüze kadar uzanan yaklaşık yüz yıllık bir dönemin istihbarat dünyasını aydınlatıyor.

Yakın tarih anlatılarına istihbarat boyutunu ekleyen Polat Safi, bu kapsamda bir dedektif gibi iz sürerek 6-7 Eylül Olayları, CIA'in 12 Eylül darbesine etkisi, el-Kaide'nin Türkiye'deki ilk eylemleri, PKK-Ermenistan ilişkisi gibi birçok önemli olay, operasyon ve kurum üzerindeki gizem perdesini kaldırıyor. Ayrıca Şükrü Ali Ögel, Fuat Balkan, Behçet Türkmen, Fuat Doğu, Hamza Gürgüç gibi isimlerle ilgili daha önce gün yüzüne çıkmamış bilgiler veriyor.

Ve 2010 sonrası... MOSSAD ile HUMINT protokolünün sonlandırılması; Hakan Fidan'ın kimliği; MİT'teki idari, teknik, hukuki ve operatif dönüşüm; Suriye, Irak, Libya, Karabağ ve Somali'deki faaliyetleriyle istihbarat diplomasisi çalışmaları; FETÖ, PKK ve DEAŞ'a karşı yürütülen mücadele; Rusya Federasyonu, İsrail, Birleşik Arap Emirlikleri, Suudi Arabistan ve İran'a karşı icra edilen istihbarata karşı koyma operasyonları; paramiliter faaliyetler ve lider kadrolara yönelik hedef odaklı operasyonlar gibi birçok önemli konuya dair hem merakınızı giderecek hem de ilgi uyandıracak ayrıntıları bu kitapta bulabileceksiniz.

Yerli ve yabancı arşivler yanında daha önce yayımlanmamış MİT Arşiv vesikaları kullanılarak hazırlanan ***Milli İstihbarat Teşkilatı (1826-2023)*** ile Türk istihbarat tarihi adeta yeni baştan yazılıyor. Türk istihbaratını dünya istihbarat tarihinin bir parçası yapmaya aday Kronik Kitap Gizli Teşkilatlar Serisi'nin bu yeni çalışması istihbarat tarihi meraklıları, gizemin ve bilinmeyenin peşinden gidenler için bir başucu eseri.

THQ
0579549
UUC

Kronik
kronikkitap.com kronikkitap
ISBN: 978-625-6989-59-7
9 786256 989597